

ГОМЕР

ОДИССЕЯ

de16/124
6698

ГОМЕР

ОДИССЕЯ

(Одиссейнинг саргузаштлари)

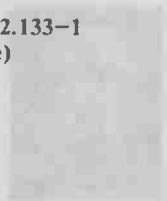
Фафур Фулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи
Тошкент — 2016

821.14'02 - Грек ағ-ми

УЎК: 821.512.133-1

КБК 84(4Гре)

Г 68

ТОМОН

РЕСОЛАО

Рус тилидан

Қодир Мирмухамедов таржимаси

(«Одиссея»ни ўзбек тилига ўгиришида, асосан В.Жуковскийнинг ва қисман В.Версаевнинг таржималаридан фойдаланилди)

	Aksher Navoiy
2016/1024	қилдоғи
6698	Ўзбекистон МК

Тасвир

© Қ. Мирмухамедов (тарж.)
© Гафур Гулом номидаги
нашрият-матбаа ижодий уйи,
2016

ISBN 978-9943-03-462-4

БИРИНЧИ ҚЎШИҚ

- Сўйла, Муза¹, ул омилкор эр ҳақида менга ҳикоят,
Қайсики, ҳур ва муқаддас Трояни айлаб хароба,
Шаҳарларни кезди, кўрди одамларни, таомилларни;
Ўз жонини сақламоқ ва ҳамроҳларин ота юртига
5. Эсон-омон етказмоқ-чун денгизларда азоб чекди у;
Ва лекин минг уринса ҳам, асролмади ҳамроҳларини:
У нодонлар олиймақом Гелиосга шаккоклик қилиб,
Ўтлоқдаги унинг қудсий буқаларин едилар сўйиб.
Бошларига бало бўлди уларнинг бу корибадлари.
10. Шул ҳақда сен бир нима де, Зевс қизи латифа Муза.
Унинг жангдан омон чиққан сафдошлари, қурождошлари*
Денгиз сузиб, аллақачон юртларига етиб олганди;
Вале ёлғиз шу йигитни завжасидан ва ватанидан
Жудо айлаб, асраганди маҳобатли теран ғор ичра
15. Маъбудалар маъбудаси ойжамол қиз санам Калипсо,
Эрим бўлсин, дея. Аммо зое кетди ҳаракатлари,
Бу орада йиллар ўтиб, тангриларнинг инояти-ла
Унинг она Итакага қайтадиган пайти ҳам келди.
Ва лекин у ўз хешлари даврасида ҳам изтиробдан
20. Халос бўла олмади ҳеч. Гарчи ҳамма боқий тангрилар
Раҳм қилган бўлсалар ҳам Одиссейга, лекин Посейдон
Бир лаҳза ҳам тўхтамади бечорани таъқиб этмоқдан.
Қув Одиссей йўлга чиққан чоғда қаҳҳор тангри Посейдон
Занжийларнинг бир қисми кун ботарда ва яна бир қисми
25. Кун чиқарда бўлган олис ўлкасида ишрат қиларди:
Ул ерга у ерли халқдан ҳекатомба* (бўрдоқи қўйлар
Ва буқалар) ундиргани борган эди ўз одатича.
Бу аснода Зевс қошига тўпланганди ўзга маъбудлар.
Боқийлару фонийларнинг падари Зевс суҳбат қурарди;
30. Хаёлидан кетмасди ҳеч Агамемнонзода Орестнинг
Қўли билан ўлдирилган бадкор Эгист. Олимпик тангри
Шуни ўйлаб, боқийларнинг даврасида бир калом айтди:
«Ажаб! Нечун ҳар бир ишда бизга айб қўюр фонийлар?
Худолардан эмиш ҳамма бало-офат; ахир ўзлари

¹ Исмлар ва жойларнинг номларига дoston охирида алифбо тартибида изоҳ берилган.

* Белгиси қўйилган сузлар ва ибораларга дostonда учраш тартиби бўйича китоб охирида изоҳ берилган.

35. Эмасми шум балоларга дуч келувчи телбалик қилиб?
Эгист ҳам шу: Агамемнон ватанига қайтган ҳамоно
Дарров уни маҳв этдию хотинига уйланиб олди.
Биларди-ку оқибатин – биз Аргускуш* тангри Гермесни
Юборгандик ҳузурига: «Эгист, зинҳор Агамемноннинг
40. Жонига қасд қилма, унинг хотинига уйланишдан ҳам
Ўзингни тий, зеро Орест балоғатга етиб, меросхўр
Бўлиб яна ота юртга қайтганида сендан ўч олгай»–
Дея огоҳ қилганди у. Кор қилмади Гермеснинг гапи,
Эгист қулоқ солмади ҳеч унинг эзгу насихатига
45. Ва оқибат, қилмишига монанд олди у жазосини».
Деди шунда Зевс қизи Афина ўз бузрукворига:
«Эй отажон,эй Кроннинг қодир ўғли, олий ҳукмдор,
Гапинг тўғри, сазовордир Эгист шундай жазога филҳақ!
Ким ёвузлик қилса, шундай ҳалокатга учрар муҳаққақ!
50. Лекин ҳозир Одиссейнинг шум қисмати эзур қалбимни.
Кўпдан бери у юртидан, хешларидан жуда йироқда,
Денгизнинг қоқ киндигида*, соҳилини тўлқин ялаган
Ўрмонзорли бир оролда яшамоқда чекиб изтироб.
Ҳокимадир у оролда денгиз тубин асрорларидан
55. Воқиф бўлган ва бир ўзи маҳобатли устунлар ила
Кўк гумбазин тираб турган мард Атлантнинг қизи Калипсо.
Бу ҳур санам маккорлик ва сеҳр ила хушомад қилиб,
Одиссейнинг хаёлидан ўчирмоқчи ота юртини,
Вале шўрлик йигит йиғлаб, кошки эди юртим қорасин
60. Узоқдан бир кўриб ўлсам, қолмас эди армоним, дейди.
Наҳот унинг шу ноласи ачитмаса юрагингни ҳеч?
У Троя заминидан бандаргоҳда сенга бағишлаб
Қурбонликлар қилганди кўп – наҳот кўнглинг тўлмаган бўлса?
Сўзла менга: нечунун дандарғазабсан, эй Крон ўғли?»
65. Бузрук Зевс ўз қизига шундай дея қилди эътироз:
«Кўп аломат сўзлар учди, қизим, сенинг дудоқларингдан.
Нечун мен ул тангри монанд Одиссейни – бандалар ичра
Ҳам идроки, ҳамда боқий тангриларга ихлосмандлиги
Кўп зиёда бўлган машҳур паҳлавонни унутарканман?
70. Йўқ! У билан адоватда зилзилакор, Посейдон фақат:
Қув Одиссей бир кўзли дев Полифемнинг кўзин кўр қилиб,
Посейдоннинг ғазабини кўзгаб қўйди (Зеро будевни
Поёни йўқ шўр денгизнинг ҳукмдори Форкнинг қизи
Ҳур Фооса туққан эди теран ғорда зилзилакордан).
75. Посейдон қув Одиссейни гарчи маҳв этолмаса ҳам,
Денгизларда қувар мудом, Итакага яқин йўлатмай.
Келинлар, биз ватанига қайтармоқни ўйлаб кўрайлик
Одиссейни. Зилзилакор ғазабидан тушмоғи лозим,
Токайгача довлашади бизлар ила бу қаҳҳор тангри?»
80. Деди шунда Зевснинг шаҳло кўзли қизи дилбар Афина:
«Эй падарим, ҳукмдорлар ҳукмрони, Крон ўғлони!

- Саодатли тангрилар гар Одиссейнинг ота юртига
 Қайтмоғига рози бўлса, унда бизнинг Аргускуш Гермес
 Шу заҳоти Огигия оролига, гўзал санамнинг
85. Ҳузурига учиб бориб, айтсин унга қароримизни:
 Машаққатларга бардошли Одиссейнинг энди уйига
 Қайтар чоғи келди, десин. Мен бўлсам тез парвоз қилурман
 Итакага — Одиссейзод Телемахнинг қалбида ғазаб
 Ўтин ёқиб, жасорат ва диловарлик уфурай унга:
90. Узун сочли* ахейларни машваратга чақирсин дарҳол
 Ҳамда суллоҳ куёвларни қувсин буткул ота уйдан;
 Шундоқ ҳам у очофатлар Одиссейнинг қанчадан-қанча
 Қайрилма шох буқалари, қўйларини еб битирдилар.
 Сўнгра уни йўналтирай Спартаю қумлоқ Пилосга,
95. Токи топсин ўшал ёқда падаридан бирон бир дарак.
 Шундай қилса эл ичида ном қозониб орттиргай обрў».
 Шундай деб у ҳам уммон, ҳам замин узра шамолдек енгил
 Учирувчи олтин анбар кафшларини илди пойига,
 Сўнг илкига олди залвар ва бақувват мис тигли найза*,
100. Ки чақмоқдор Зевснинг қизи қаҳрамонлар шиддатини шу
 Найза билан даф этарди. Ҳур маъбуда алҳол Олимпдан
 Қуюн янглиғ учиб тушди Итакага ва Одиссейнинг
 Эшигида тафийликлар шоҳи Ментес қиёфасида
 Меҳмон сифат турди ушлаб ўтқир тигли мис найзасини;
105. Бунда суллоҳ шум куёвлар тағларига пўстаклар солиб
 (Бу пўстаклар улар сўйиб еган моллар териси эди),
 Давра қуриб, шашқол ўйнаб, қийқиришиб ўтирардилар;
 Удайчилар, чаққон қулар зир югуриб дастурхон тузар:
 Биров катта жомга қуйиб май ва сувни омухта қилар*,
110. Яна биров апир-шапир ювиб артар хонтахталарни
 Сўнг уларни бир-бирига туташтириб, майда тўғралган
 Турфа гўштлар ҳамда нозу неъматлар-ла тўлдирар эди.
 Маъбудани энг аввало тангрисифат Телемах кўрди.
 Ўтирарди у куёвлар даврасида маъюс ўй суриб:
115. «Қайда экан бузрукворим, тезроқ қайтиб келганда эди,
 Тумгарақай қувар эди уйимиздан бу қузғунларни;
 Салтанатни қўлга олиб яна юртга бош бўлар эди».
 Шундай хаёл сураар экан Афинага тушди нигоҳи;
 У ўрнидан сакраб туриб эшик томон шошиб юраркан,
120. Кўнгли қаттиқ ранжиди бул мусофирни куттирганидан.
 Яқин бориб ўнг қўлидан ушлади ва найзасин олди,
 Сўнг баралла овоз билан барқанот бир калима айтди:
 «Хуш келибсан, эй мусофир; ичкари кир; бўл азиз меҳмон;
 Бирор арзинг бўлса агар, зиёфатдан кейин айтарсан».
125. Шундай деб у йўл бошлади; Афина ҳам юрди ортидан.
 Бошлаб кириб маъбудани базмгоҳга, у баланд устун
 Томон юрди ва бу ерда силлиқ мрамор тошдан ясалган

- Кўрхонага Афинанинг найзасини яшириб қўйди –
 Бир вақтлар бул хонада мусибатга сабр-бардошли
130. Одиссейнинг найзалари сақланарди. Кейин Телемах
 Афинани ғоят кўркам роҳат курси томон бошлади,
 Гулдор мато ёзиб унга, ўтиришга таклиф қилди ва
 Иззат-икром қилиб уни, оёғига курсича қўйди;
 Кейин меҳмон ёнига бир курси суриб ўзи ўтирди.
135. Ки Телемах жойни четдан олган эди бадмаст куёвлар
 Шовқинидан иштаҳаси бўғилмасин, дея меҳмоннинг.
 У билмоқчи эди яна аста-секин меҳмондан сўраб
 Узоқ элда қолган отаси ҳақида бирон янгилик.
 Бу аснода жория қиз мусофирга муздек сув тўла
140. Олтин қумғон ҳамда кумуш жом келтирди қўл ювдиргани.
 Кейин силлиқ хонтахтага рўзғорбоши калитдор аёл
 Захирадан нону намак, нозу неъмат келтириб қўйди.
 Сўнг шарбатдор гўшт уюлган лаганларни баланд кўтариб
 Келди; яна қўйди олтин қадаҳларни меҳмон олдига;
145. Бул удайчи тез-тез келиб қадаҳларга май қуйиб турди.
 Шу чоғ авбош куёвлар ҳам шовқин солиб кириб келдилар
 Меҳмонгоҳга, савлат тўкиб ўтирдилар ўз жойларига;
 Удайчилар келганларга қўл ювгани сув келтирдилар;
 Жориялар сават-сават нон тортдилар хонтахталарга;
150. Қадаҳларга лим-лим қилиб май қуйдилар дастёр болалар.
 Шу заҳоти таомларга қўл чўздилар суллоҳ куёвлар;
 Улар ёғли ва лаззатли таом ила тўлдиргач қорин,
 Кўнгиллари тусаб қолди базм кўрки – хушоҳанг қўшиқ;
 Удайчи ҳам соз тутқазди ашулачи Фемийга дарҳол:
155. Мажбур эди у куёвлар хоҳиши-ла қўшиқ айтмоққа.
 Мана у тор чертиб, гўзал бир қўшиқни куйлай бошлади.
 Бу аснода, гапларимни эшитмасин бегона қулоқ,
 Деб оҳиста ўгирилди Афинага ўғлон Телемах:
 «Азиз меҳмон, хафа бўлма, дилимдаги гапни айтаман;
160. Улар ишрат қилмоқдалар; хаёллари фақат қўшиқда;
 Бетамизлар: бировларнинг молин текин еб ётибдилар;
 Балки ҳозир бу бойликлар эгасининг оппоқ суягин
 Ёмғир ювар ё долғалар думалатар денгиз бўйида.
 Қани энди бирдан келиб қолса эди у Итакага,
165. Ёв куёвлар давлатни ҳам, олтинни ҳам унутиб қўйиб,
 Тангрилардан сўрардилар оёқларин йўрға қилмоқни.
 Лек у ўлган бўлса керак тақдирнинг шум тақазоси-ла.
 Бизга таскин бермас ҳеч ким. Тўғри, баъзан, у қайтгай, дея
 Далда бермоқ бўладилар бизга, лекин қайтмаса керак.
170. Энди менга айтчи, дўстим, яширмасдан ҳеч қандай сирни:
 Кимсан? Қайси уруғдансан? Юртинг қайда? Ота-онанг ким?
 Қай томондан қай кемада сузиб келдинг бу Итакага?
 Сени қайси денгизчилар олиб келди бизнинг ўлкага?
 Ҳа, биламан, келмагансан бу оролга яёв албатта.

175. Яна шуни очиқ айтки, ҳақиқатни билиб олайн:
Итакага биринчи бор келишингми ё илгари ҳам
Бўлганмисан Одиссейнинг бу уйида азиз меҳмони?
Бир пайтлар уйимизга кўп-кўп одам келиб турарди:
Меҳмоннавозликни жуда хуш кўрарди менинг падарим».
180. Жавоб қилди унга Зевснинг шаҳло кўзли қизи Афина:
«Очиқ айтгум: мен доно шоҳ Анҳиалнинг фарзандидурмен,
Исмим Ментес, эшкаксевар тафий халқин ҳукмдориман;
Итакага мен кемада одамларим билан келганман;
Муддаоим – олисдаги ўлкаларга саёҳат қилмоқ,
185. Темесага бориб, обдор темирга мис алмаштирмоқдир;
Ҳозир эса мен кемамни ўрмонзорли Нейон тоғининг
Панасига, теран Ретра кўрфазига қўйиб келганман.
Бил, қадимдан меҳмон қилган бир-бирини ажодларимиз;
Бу тўғрида эшитгансан сен ўзинг ҳам бобонг Лаэртдан...
190. Дейдиларки, бобонг келмай қўйган эмиш энди шаҳарга,
Йироқдаги даласида ғамга ботиб кун кечирармиш.
Унга қараб, парваришлаб турар эмиш бир оқсоч кампир,
У кун бўйи тоқзориди ишлаб ҳориб-чарчаб келганда,
Кампир уни кутиб олиб, иссиқ овқат билан боқармиш.
195. Келишимдан мақсад: отанг уйга қайтди, деб эшитгандим...
Назаримда йўлда ушлаб қолишган-ов уни тангрилар:
Олижаноб шоҳ Одиссей ҳали тирик, у ер юзида;
Эҳтимол у тутқиндадир денгиз кучган бирон оролда,
Ёки уни зўрлаб ҳибс айламишлар йиртқич махлуқлар.
200. Сен қулоқ бер гапларимга: худовандлар дилимга солди.
Гарчи қушлар парвозига қараб мен фол очолмасам ҳам*,
Ё пайғамбар бўлмасам ҳам ўзим аниқ ишонаманки,
Падарингнинг азиз юртдан жудолиги энди узоққа
Чўзилмагай; бўлса ҳамки у кишанбанд мусофир юртда,
205. Уйга қайтиш иложини топмоқ учун етар қувлиги.
Энди менга айтчи, иним, яширмасдан ҳеч қандай сирни:
Сен чиндан ҳам ўғлимисан олижаноб шоҳ Одиссейнинг?
Жуда ўхшар унга юзинг ва чиройли кўзларинг сенинг;
Ёдимда, биз авваллари учрашардик у билан тез-тез;
210. Учрашардик ҳали отанг асл ахей ўғлонлари-ла
Трояга тик биқинли кемаларда сузиб кетмасдан.
Шундан бери мен ҳам уни, у ҳам мени кўрмадик ҳеч ҳам».
Одиссейнинг фаросатли ўғли деди: « Эй азиз меҳмон,
Ҳамма гапни очиқ айтгум, ҳақиқатдан бўлгил хабардор:
215. Онам дейди – Одиссейнинг ўғлимишман, аммо билмадим:
Ким билибди отасининг кимлигини? – Бу душвор бизга.
Қандай хурсанд бўлар эдим агар отам то қартайгунча
Ўз мулкида дорилмон кун кечирган хушбахт зот бўлса.
Бас, сўрабсан, жавоб берай: дейдиларки, менинг падарим
220. Оламдаги одамларнинг энг бадбахти эмиш, ишонсанг»
Жавоб қилди унга Зевснинг шаҳло кўзли қизи Афина:

- «Хонадонинг истиқболи порлоқ бўлгай, баски тангрилар
 Сендек ўғлон ато этган экан онанг – Пенелопага.
 Энди менга очиқ айтгил яширмасдан ҳеч қандай сирни:
225. Бунда не ҳол юз бермоқда? Қандай байрам? Қандай маърака?
 Тўйми бу ё зиёфатми? Ҳарифона ошга ўхшамас.
 Назаримда, на диёнат, на уят бор меҳмонларингда,
 Ки уларнинг бевошлигин кўрган ҳар бир покдомон одам
 Ор деб билур ўтирмоқни бул нокаслар жамоасида».
230. Одиссейнинг фаросатли ўғли деди: «Эй азиз меҳмон,
 Агар билмоқ истасанг сен, ҳамма гапни очиқ айтаман.
 Бир замонлар уйимизда молу давлат беадад эрди;
 Уй соҳибин барча бирдай эъзозларди уйдалигида.
 Энди бўлса тангрилар шум ният ила бутун оламнинг
235. Нигоҳидан яширмишлар уни қора пардага ўраб.
 Мен бунчалик қайғурмасдим агар отам ўлган бўлганда:
 Агарда у Трояда оташ жангда ҳалок бўлсайди,
 Ё жангдан сўнг дўстларининг қўлида жон берсайди, унда
 Ахей аҳли* унинг қабри узра баланд тупроқ уярди.
240. Отам менга қолдирарди мангу сўнмас буюк шон-шараф...
 Гарпиялар олиб қочди* уни, ғойиб бўлди бедарак,
 Қабри ҳам йўқ, унут бўлди бу оламда унинг номи ҳам;
 Мерос бўлиб қолди фақат ўғлига ғам-алам, вовайло.
 Лек ундан-да талх қайғуга солмиш мени боқий тангрилар:
245. Бизга қўшни ороларда: Дулихийу Заму Закинфда
 Ҳамда тошлоқ Итакада яшагучи муштуми зўр ва
 Кибор ёшлар, биттамизга тегсин, дея зўрламоқдалар
 Волидамни, кунда келиб бойлигимиз совурмоқдалар.
 Онам манфур никоҳга ҳеч розимас, бу касофатлардан
250. Қутилгани йўл тополмай қийналмоқда; куёвлар эса,
 Молимизни талашмоқда*, маҳв этгайлар бир кун мени ҳам».
 Ҳур маъбуда Афинанинг қаҳри қайнаб бир калом деди:
 «Э воҳ! Ҳозир бу беҳаё куёвларни даф қилмоқ учун
 Керак сенга олисдаги Одиссейнинг метин билаги.
255. Оҳ, кошкийди у юртига қайтиб келиб, анов эшикдан
 Бошга кийиб дубулғасин, қалқон тутиб, мис тигли икки
 Найза ушлаб кириб келса... Шу келбатда кўрган эдим мен
 Одиссейни биринчи бор; у Мермерзод Илни зиёрат
 Қилмоқ учун Эфирага бориб бизнинг уйда ўшанда
260. Ҳушвақт бўлиб май ичганди (отанг ўшал узоқ юртга ҳам
 Ўзин учқур кемасида борган эди заҳар ахтариб:
 Ўқларининг мис тигини заҳарламоқ эди нияти;
 Ва лекин Ил мудом сергак худоларнинг қаҳридан кўрқиб,
 Бермаганди унга оғу; менинг отам, дўстлик ҳурмати,
265. Берган эди Одиссейга заҳри қотил ўз бисотидан).
 Агар ўшал қиёфада кириб келса отанг ногаҳон,
 Куёвларга бу зиёфат оғу бўлур эди муқаррар.

- Лекин отанг келармикин, куёвларни маҳв этармикин
 Ёки йўқми? Бу сир фақат тангриларга аёндыр, билсанг.
270. Энди сен ва мен иккимиз қандай қилиб хонадонингни
 Бу нобакор куёвлардан покламоқни ўйлаб кўрайлик.
 Гапларимга қулоқ бер ва эшитганинг сақла дилингда:
 Эртага сен саховатли ахейларни кенгашга чақир,
 Тангриларни шоҳид билиб, сўзлаб бергин бор ҳақиқатни;
275. Сўнг талаб қил: шум куёвлар уй-уйига жўнаб кетсинлар;
 Гар онангининг эр қилишга майли бўлса, унга айтгинки,
 Соҳибқудрат отасининг даргоҳига қайтиб борсин у.
 Ўз уйида отаси жон қизи учун мартабасига
 Монанд бисёр сеп ҳозирлаб, кўрсин никоҳ тараддудини.
280. Агар қабул қилсанг, яна бир маслаҳат берайин сенга:
 Битта пишиқ кема олиб, йигирмата эшкакчи билан
 Ўз отангдан дарак топмоқ учун дарҳол сафарга жўна,
 Эҳтимолки, ул ҳақда сен бирон хабар ёки Оссанинг
 Башоратин эшитарсан. Бул муждаци Зевс каломини
285. Одамларга акс садодек такрорлайди ҳамиша, ҳар он.
 Сен аввало Пилосга бор, эшит, не дер тангриваш Нестор;
 Сўнгра ўтиб Спартага, топ зулфизар шоҳ Менелайни —
 У энг кейин қайтди жангдан мис совутли ахейлар ичра.
 «Отанг тирик ва юртига қайтгай», деган хабар эшитсанг,
290. Қийналсанг ҳам, яна бир йил сабр қилиб чида; мабодо,
 «Отанг ўлган, у энди йўқ», деган машъум хабар эшитсанг,
 Шу заҳоти жондан азиз ота юртга қайтиб келгину
 Қабр устига баланд тепа уйгил* отанг руҳин эъзозлаб
 Ва маърака оши бергил элу юртга, одат бўйича;
295. Эр қилишга даъват эт сен кейин онанг Пенелопани.
 Режангдаги барча ишни бирин-кетин бажариб бўлгач,
 Уйингизни зўрлик билан ишғол қилган ёв куёвларни
 Қандай қилиб базмгоҳда найранг билан ё куч ишлатиб
 Маҳв этмоқнинг иложини ўйлаб топгин эҳтиёт бўлиб;
300. Энди гўдак эмассан сен, аллақачон чиқдинг у ёшдан;
 Биласанку: пурфазилат ўсмир Орест соҳибшишухрат
 Отасини мақр ишлатиб маҳв этган қаттол Эгистдан
 Қасос олиб ифтиҳорли бўлган эди бутун дунёда!
 Сен ҳам, менинг азиз дўстим, қирчиллама йигит чоғингда
305. Иродали бўл — авлодлар фаҳр ила ёдлашсин сени.
 Энди менга ижозат бер, бора қолай учқур кемамга,
 Ҳамроҳларим йўлимга кўз тиккандирлар интизор бўлиб.
 Сен гапимга амал қилу ўз ғамингни ўзинг е, бўтам».
 Одиссейнинг фаросатли ўғли деди: «Муҳтарам меҳмон,
310. Сен менга ўз ўглинг каби ўгит бердинг фойдамни кўзлаб;
 Билки, асло унутмасман сенинг эзгу ўгитларингни.
 Лекин яна андак тўхта, шошаётан бўлсанг ҳам жуда;

Ҳаммомга туш, жисмингни ҳам, қалбингни ҳам
покла ғубордан.

Кейин, майли, эсдаликка мендан бирон дилиннга ёққан

315. Тухфа олиб кемангга қайт — бор-ку ахир шундай таомил:
Видолашар чоғда доим дўст дўстига берар ёдгорлик».
Жавоб қилди унга Зевснинг шаҳло кўзли қизи Афина:
«Йўқ-йўқ! Мени ушлама сен — ҳозир жуда шошиб турибман.
Бугун менга чин юракдан бермоқ бўлган армуғонингни
320. Қайтишимда кириб уйга олиб кетай бўлиб миннатдор,
Қимматбаҳо совғанг олиб, мен ҳам берай сенга туҳфамни».
Шундай дея Зевснинг шаҳло кўзли қизи йўқ бўлди бирдан,
Гўё кўзга кўринмас қуш учди бир бор мижжа қоққунча.
Афина ёш Телемахнинг юрагига мардлик, матонат
325. Уфурганди отасини тилга олиб суҳбат чоғида;
Телемахнинг юраги ҳис этган эди: маъбуда ила
Бугун суҳбат қурганини — шуни ўйлаб кўрқиб кетди у,
Сўнгра барно йигит аста яқин борди куёвлар томон;
Кўшиқ куйлар эди бунда янгроқ сасли машҳур хонанда;
330. Ўтирганлар сукут сақлаб мароқ билан тингларди куйни;
Куйларди у ахейларнинг Троядан қайғуга ботиб
Қайтганини. Бир пайтлар аҳли юнон жанг майдонидан
Шундай маҳзун қайтган эди — Афинанинг хоҳиши ила.
Икарийнинг юқорида, ўз кўшикида ўтирган қизи —
335. Пенелопа эшитиб бу пурзавқ куйни, зинапоядан
Шоша-пиша тушиб келди икки каниз қузатувида;
Келиб кирди ишратгоҳга маъбудаваш бу дилбар аёл
Ва тўхтади баланд шифтга таянч бўлган устун тагида
Бошидаги зар рўмолин ҳижоб қилиб тортганча юзга;
340. Канизақлар эҳтиром-ла турди унинг икки ёнида;
Ўксиб йиғлаб бундай деди хонандага шунда малика:
«Фемий, сен кўп биласанку худолар ва қаҳрамонларни
Шарафловчи қалбга ҳузур бахш этгувчи куй-кўшиқларни;
Бу ердаги жамоага куйлаб бергин шулардан бирин;
345. Шунда улар шароб ичиб, сукут сақлаб қулоқ солгайлар;
Лек бу ҳазин кўшиғингни тўхтат шу он; уни эшитсам
Юраккинам эзилади; машъум савдо тушган бошимга;
Аргосдаю Элладада донг таратиб обрў орттирган
Шавҳаримдан жудо бўлиб, кеча-кундуз ғам чекмоқдаман».
350. «Онажон, — деб Одиссейнинг ўғли унга қилди эътироз, —
Хонанданинг юрагидан қайнаб чиқиб бизларни хушнуд
Этаётган бу нашъали куйни нечун ман этмоқдасан?
Хонандада не айб, она? Олимпдаги Зевсда ҳамма айб:
Тангрилардир бандаларга жўшқин илҳом ато этгувчи.
355. Кўй, куйласин данайларнинг жангдан маҳзун қайтгани ҳақда;
Кўряпсанку, тингламоқда уни барча жон қулоқ ила.
Тинглайдилар уни ҳар гал гўё янги куй эшитгандай;

- Сен ўзинг ҳам бул қўшиқда ҳасратингга топгайсан таскин:
 Шоҳ Одиссей эмас фақат ўз юртидан йироқда қолган,
 360. Не-не мардлар нобуд бўлмиш тангриларнинг хоҳиши ила.
 Сен бор, она: рўзфорингда бекалик қил, жорияларнинг
 Интизомин, не йигириб, не тўқишин кузат, яхшиси;
 Сўз сўзламоқ ярашмайди хотинларга; бу — эрлар иши;
 Ҳа, бугундан менинг ишим — энди менман бу уйда хожа» —
365. Деди ўғил; Пенелопа ҳайратланиб қайтди ортига;
 У ўғлининг бу бамаъни сўзларини дилга жо қилиб,
 Юқорига — хобхонага чиқди; сирдош канизаклари
 Даврасида Одиссейни қўмсаб, аччиқ-аччиқ ёш тўкли
 То Афина кўзларига ширин уйқу қўндирмагунча.
370. Бу пайт пастда ёв куёвлар шовқин солиб баҳслашардилар:
 Қай биримиз эр бўлишга лойиқмиз, деб Пенелопага.
 Одиссейнинг доно ўғли шундай деди уларга қараб:
 «Кулоқ солинг, эй такаббур ва мақтанчоқ куёв тўралар!
 Келинг энди, шовқин солмай, тинч-хотиржам ишрат қилайлик;
375. Тангрилардек пурмаҳорат хонанданинг серзавқ, серфараҳ
 Куйин тинглаб дилимизни шод этайлик. Эртага эса,
 Барчангизни шаҳримизнинг майдонига таклиф этаман.
 Ўша ерда эл олдида юзингизга шундай дейман мен:
 «Жўнаб қолинг уйимиздан; бизнинг моллар ҳисобигамас,
380. Ўзингиз пул ҳаржлаб базм қурингизлар навбатма-навбат.
 Агар сизга ўзгаларни хонавайрон қилиш хуш ёқса,
 Бировларнинг ҳисобига кун кўришдан уялмасангиз,
 Бутун буду шудни, майли, қуритинглар; вале сизни мен
 Худоларга солгум ва Зевс ғазабига олгай тез кунда:
385. Ана унда сиз ўзингиз ғорат қилган уйда муқаррар
 Битта қолмай ҳалокатга учрагайсиз шармандаларча!»
 У жим қолди. Лек куёвлар унинг бундай жасоратидан
 Эсанкираб, лабларини тишладилар ҳайрон бўлишиб.
 Эътироз-ла жавоб қилди унга Евпейт ўғли Антиной:
390. «Тангриларнинг ўзи сени такаббур ва густоҳ бўлишга
 Ўргатибди назаримда. Гар тўлқинлар оғушидаги
 Итакага сен тангри Зевс хоҳиши-ла шоҳ бўлиб қолсанг, —
 Тўғри, бунга ҳақтидирсан, — бошимизга бало бўлардинг!»
 Одиссейнинг доно ўғли жавоб қилди унга мулойим:
395. «Очиқ гапни айтгум сенга, хафа бўлма, дўстим Антиной:
 Зевс подшолик ато этса, бажонидил қабул қилардим.
 Эҳтимол, сен подшоликни энг қабиҳ иш деб ҳисобларсан?
 Йўқ, шоҳ бўлиш эзгу ишдир; агар шоҳни эъзозласа эл,
 Сал вақт ўтмай, ҳазинаси ва давлати бўлгай зиёда.
400. Илло тўлқин қўйнидаги Итакага подшо бўлишга
 Лойиқ ёшлар ва кексалар кўп топилур; шулар ичидан
 Сиз ўзингиз подшо танланг, бас, йўқ экан энди Одиссей,
 Ва лекин бу уй меники; бу ерда мен ўзим хожаман
 Шоҳ Одиссей жанггоҳларда ўлжа олган қуллар устидан».

405. Телемахга жавоб қилди Полибийнинг ўғли Евримах:
«Эй Телемах, биз гофилмиз тўлқинларнинг оғушидаги
Итакага ким ҳукмрон бўлишидан — бу тангриларга
Аён фақат; шубҳа йўқки, ўз уйингда ўзингсан ҳоқим;
Ишон, дўстим, яшар экан Итакада одамлар мудом,
410. Сенинг молу давлатингга қасд қилгувчи топилмас зинҳор.
Вале сендан мен бояги меҳмон ҳақда сўрамоқчийдим.
Исми нима? Қай мамлакат фуқароси экан у ўзи?
Қай уруғдан? Қайси авлод фарзандийкан? Қайда туғилган?
Ё хушхабар келтирдими падарингнинг қайтиши ҳақда?
415. Ва ёки ўз иши билан келибдими у Итакага?
Бирданига кетиб қолди, бизлар билан танишмади ҳам;
Кўринишдан ўхшамайди у хашаки, одми одамга».
Одиссейнинг доно ўғли жавоб қилди: «Дўстим Евримах,
Насиб этмас энди менга отам билан дийдор кўришмоқ;
420. На «падаринг қайтиб келгай» деган гапга, на онам уйга
Чақиртирган фолбинларнинг фолларига ишонгум энди.
Одиссейнинг дўсти бўлган экан боя келган мусофир;
У тафослик, исми — Ментес, соҳибдавлат Анхиал ўғли,
Ўзи эса эшқаксевар тафосликлар ҳукмдорийкан».
425. Одиссейзод шундай деса ҳамки, ўзи келган меҳмоннинг
Чин маъбуда эканига азтаҳидил ишонган эди.
Яна ўйин ва шўх куйга муккасидан кетди куёвлар,
Уйни бошга кўтардилар шовқин солиб қош қорайгунча;
Қора чодрин ёпганда тун, барҳам бериб айшу ишратга,
430. Уй-уйига тарқалдилар харомхўрлар ухламоқ учун.
Шундан кейин Телемах ҳам куёвларни кузатиб бўлиб
Йўл олди ўз кўшкисари (бу гўшанинг деразасидан
Кўринарди кенг ҳовлининг ғоят ажиб манзаралари),
Бугун кўрган ва эшитган нарсалари ҳақида ўйлаб.
435. Машғал ушлаб эҳтиёткор юрди унинг йўлин ёритиб
Певсенорзод Опс қизи Еврикляя — оқила чўри;
Лаэрт уни қиз чоғида йигирмата шохдор буқага*
Олган эди; уни хушхулқ завжасидек эъозлардию
Аммо-лекин кирмагани бир марта ҳам унинг кўйнига
440. Хотини рашк қилишидан кўрқиб. Машғал ушлаб борарди
Еврикляя; бу энага Телемахга болалигидан
Ўзга ҳамма оқсочлардан кўра кўпроқ меҳрибон эди.
Еврикляя ҳашаматли хобхонанинг эшигин очди;
Ечди ҳарир кўйлагини тўшагига ўтириб йигит
445. Ва кампирга отди уни; Еврикляя уни текислаб,
Ғоят ажиб каравотнинг ёнидаги қозикқа илди;
Кейин аста чиқди кумуш тутқичидан ушлаб эшикнинг;
Кампир зулфин қайишини маҳкам тортиб кўйди; сўнг кетди.
Ёш Телемах тун билан майин пўстак устида ётиб,
450. Ўйлаб чиқди Афинанинг берган ўғит-маслаҳатини.

ИККИНЧИ ҚЎШИҚ

- Тун қўйнидан балқиб чиқди гул бармоқли навнихол Эос;
Одиссейнинг азиз ўғли ҳам ўрнидан турди шу маҳал;
У кийинди, елкасига осди дарҳол обдор шамширин,
Кейин оппоқ оёғига боғлаб ажиб кафшларини,
5. Чиқди уйдан — ул мунаввар тангри мисол эди жамоли.
Саройдаги янгроқ сасли жарчиларни чорлаб: «Майдонга
Узун сочли ахейларни тўпланг» дея амр этди у;
Жар солдилар; кенг майдонга тўпланди халқ; ҳамма йиғилгач,
Қўлга олиб мис найзасин эл олдига чиқди Телемах;
10. Ёлғизмасди у — ортидан чопиб келди икки кўппаги.
Унга чирой берган эди, хуснига хусн қўшиб Афина;
Буни кўриб, маъракага йиғилганлар ҳайрон қолдилар.
Қариялар йўл очдилар — инди ота мақомига у.
Олижаноб Египтий сўз олди шунда биринчи бўлиб:
15. Қадди дол бу чол умрида чеккан эди кўп мусибатлар;
Унинг ўғли найзабардор Антифонт шоҳ Одиссей билан
Бир вақтлар Трояга чўнг кемада сузиб кетганди;
Аmmo уни маҳв этганди теран ғорда қаҳҳор Полифем:
Ямламасдан ютиб уни сўнгги марта кечлик қилганди.
20. Чол уч ўғил билан қолди: бири базм қураб куёвлар
Даврасида; икки ўғил тўкарди тер ота ерида;
Вале марҳум ўғлин эслаб, ҳамон аза тутарди ота;
Ҳамон ғамгин, маҳзун эди; гап бошлади ҳозир ҳам маҳзун:
«Гапларимга қулоқ беринг, итакалик азиз фуқаро;
25. Шоҳ Одиссей жўнаб кетгач ўшал учқур кемаларида,
Бул майдонга бизлар ҳеч ҳам машваратга йиғилмагандик.
Кимга керак экан мажлис? Бугун бизни чақиртирган ким?
Қирчиллама йигитми у? Ё улуғвор комил инсонми?
Эшитдими, юртни босиб келмоқда ёв, деган шум хабар?
30. Ҳамма гапни билиб энди бизни огоҳлантирмоқчими?
Ёки кўзлаб эл нафини, айтмоқчими бирон хуш таклиф,
Омон бўлсин! Билишимча, диёнатли зот бўлса керак;
Шундай эрса, унинг эзгу ниятига етказсин тангри».
Дели бобо. Хурсанд бўлди Одиссейнинг ўғли бу гапдан
35. Ва аҳд қилди жамоага нутқ айтмоқни ўрнидан туриб;
У олдинга чиқди; дарҳол хушсас жарчи доно мушовир
Певсенеор подшолик таёқчасин тутқазди унга*.
Йигит аввал қарияга юзланди: «Эй покдомон бобо,
Билмасанг бил, сизларни бу маъракага чақирган — менман;

40. Не қилайки, мубталоман кўпдан бери теран андуҳга.
Эшитмадим юртимизга ёв бостириб келаётганин;
Бирон сирдан мен сизларни огоҳлантирмоқчи ҳаммасман.
Ё эл нафин кўзлаб, бирон хуш таклиф ҳам айтмоқчимасман.
Тингланг, сўзлай мен бошимга тушган икки бало ҳақида:
45. Бири шуки, сизларни ўз фарзандидек севган шоҳингиз
Одиссейдан – мурувватли падаримдан жудо бўлдим мен;
Иккинчиси – яқин кунда хонавайрон қилиб уйимни,
Бутун молу давлатимни совурувчи қуюндек бало,
Яъни бунда ҳозир бўлган киборларнинг фарзандларидир;
50. Улар хира пашша бўлиб онамга кун бермаётирлар;
Ундан кўра, тўғри бориб Икарийдан сўрашса эди,
Бобом тинглаб арзларини, гар хоҳласа, муносиб кўрган
Бирон эрга сепи билан узатарди эрка қизини.
Йўқ; бу суллоҳ куёвлар-чун уйимизга тўпланиб олиб,
55. Кун-уззу кун бўрдоқи қўй, семиз буқа ва эчкиларни
Сўйиб, токи ёрилгунча ейиш ҳамда майи ноб ичиш
Афзалроқдир. Оёқ ости бўлди уйим. Чунки бу уйда
Балоларни даф қилувчи Одиссейдек мард йўқдир энди.
Биз ўзимиз ожиздурмиз, бундан буён яна беш баттар
60. Аянчлироқ ҳолга тушиб, ҳимоясиз қолурмиз мутлақ;
Агар кучим етганида додларини берардим ўзим;
Азобларим кундан-кунга ортиб борур; тоқат бўлди тоқ;
Уйимизни шафқат билмай талашмоқда. Виждон азоби
Наҳот сизни қийнамаса? Ҳеч бўлмаса бегоналардан,
65. Атрофдаги чегарадош элатлардан уялсангиз-чи,
Тангриларнинг ғазабидан қўрқсангиз-чи – улар беомон
Ўч олгайлар сиздек нокас, сиздек суллоҳ бандаларидан.
Мен Зевсга ҳамда эрлар кенгашини таъсис этгувчи
Адолатли маъбудамиз Фемидага тавалло қилгум!
70. Ҳуқуқимиз ҳурмат қилинг, ҳалал берманг ғам чекишимга.
Нима, менинг олижаноб отам бунда мис пойбанд* таққан
Ахейларни бир вақтлар таҳқирлаганмиди атайлаб?
Балки ўшал таҳқир учун мендан қасос олмоқчидирсиз
Уйимизни ғорат қилиб? Ундан кўра, яхши бўларди
75. Агарда сиз тирик моллар ва уйдаги захираларни
Зўравонлик билан тортиб олсангизлар; ана унда биз
Орқангиздан югурардик ялинганча кўчама-кўча
То қайтариб олмагунча сиздан ҳамма бойлигимизни;
Ҳозир эса умидсизлик азобидан вайрондир дилим».
80. Дея ўғлон ғазаб ила, ерга отди шоҳлик рамзини;
Кўзларидан тирқираб ёш оқди; ҳамма ачинди унга;
Эл гунг бўлиб ўтирарди қилт этмасдан; ҳеч ким Одиссей
Фарзандига густохона сўз демоққа этмади журъат.
Фақатгина бир Антиной туриб олиб қаршилиқ қилди:
85. «Не деюрсен, эй Телемах – тили бурро, бежилов бола?
Ўзинг таҳқир этиб бизни, яна айбдор қилмоқчимисан?

- Сен айбни бизларгамас, айёр онанг Пенелопага
 Қўймоғинг шарт бутун ахей жамоаси олдида туриб, —
 Уч йилдирки, мана, онанг ҳаммамизни умидвор қилиб
90. Алдаб келур: бошқа-бошқа ваъда берур ҳар биттамызга;
 Ширин-ширин салом йўллар, лек нияти ёмон тамоман.
 Ҳамма билсин ул бевафо қандай найранг ўйлаб топганин:
 Ётоғига катта дастгоҳ ўрнатиб, у ғоятда нафис
 Мато тўқий бошлади ва бизни йиғиб шундай гапирди:
95. «Эй йигитлар, бугун эса — маъшуқларим, модомики шоҳ
 Одиссей йўқ экан энди, никоҳга биз андак шошмайлик —
 Аввало мен бу матони тўқиб бўлай охиригача;
 Қайин отам тобутига ёпмоқ учун тўқилган уртук
 Чол дунёдан кўз юммасдан олдин тайёр бўлмоғи керак,
100. Токи ахей аёллари бўлмасинлар мендан домангир,
 Шундай азиз инсон гўрга уртуксиз дафн этилди, дея».
 Деди онанг, гапларига биз ҳам рози бўлдик мардона.
 Хўш, кейин-чи? У кун бўйи тўқиркану ўша уртукни,
 Вале тунда чироқ ёқиб, тўқиганин сўкаркан қайта.
105. Уч йил давом этди алдов, уч йилгача ишондик унга;
 Тўртинчи йил бошланганда бу сирни биз эшитиб қолдик
 Бир оқсочдан; ўзимиз ҳам чиқиб қолдик найранг устидан
 Мато сўкаётган чоғда; шундай қилиб у мажбур бўлди
 Уртугини битиришга хоҳласа ҳам, хоҳламаса ҳам.
110. Сен яхшилаб гапимизни қулоғингга қуйиб ол, ука;
 Барча ахей жамоаси ҳам яхшилаб билиб қўйсинлар:
 Сен онангни унат; айтгин — рози бўлсин эрга тегишга
 Ичимиздан ўзига ва отасига ёққанин танлаб.
 Агар бундан кейин ҳам у бизларни гел қилмоқчи бўлса...
115. (Ҳа, Афина ато этмиш волидангга теран заковат;
 У нафақат моҳир чевар, ҳатто қадим замонда сунбул
 Сочли ахей аёллари ҳам билмаган айёрликлардан
 Воқифдирки, бу найранглар на Тиронинг, на Алкменанинг,
 На обдор тож соҳибаси Микенанинг* ақлига келган.)
120. Агар онанг бизга яна зиён-заҳмат етказмоқ учун
 Найранг ишлатмоқчи бўлса ва тангрилар кўнглига солган
 Ниятида ҳамон қаттиқ тураверса, овора бўлур;
 Шуни билки, рўзғорингни бизлар торож қилаверамиз.
 Тўғри, онанг бул рафтори ила катта доврўғ қозонур.
125. Вале зиён кўргайсан сен бутун молинг соврилиб елга;
 Билиб қўй, то Пенелопа биттамызни танламагунча
 Бир қадам ҳам жилмагаймиз ҳеч қаёққа сенинг уйингдан».
 «Эй Антиной, — жавоб қилди Одиссейнинг
 донишманд ўғли, —
 Мени туғиб кўкрак берган волидамга, уйдан чиқиб кет,
130. Деб айтишга тилим бормас; бузрукворим — отам йироқда;
 Тирикми ё ўлик — билмам; гар онамни қувсам мен уйдан
 Зўрлик билан, мушкул бўлур Икарийга товон тўлашим*, —

- Онам уйдан кета туриб мени қарғар, — Эриниялар
Таъқибига ва отамнинг ғазабига учрагум унда
135. Ва то абад эл олдида шармандаи шармсор бўлгум.
Йўқ, ҳеч қачон айтолмайман мен онамга бундаин сўзни;
Гар сизларни бир оз бўлса ҳам қийнаса виждон азоби,
Жўнаб қолинг уйимиздан; бизнинг моллар ҳисобигамас,
Ўзингиз пул харжлаб базм қурингизлар навбатма-навбат.
140. Агар сизга ўзгаларни хонавайрон қилиш хуш ёқса,
Бировларнинг ҳисобига кун кўришдан уялмасангиз,
Бутун буду шудни, майли, қуритинглар; вале сизни мен
Худоларга солгум ва Зевс ғазабига олгай тўхтовсиз:
Ана унда сиз ўзингиз ғорат қилган уйда муқаррар
145. Битта қолмай ҳалокатга учрагайсиз тўлов ҳам олмай*».
Деди йигит. Шунда бирдан чақмоқдор Зевс баланд қояли
Тоғдан аҳли жамоага йўналтирди икки бургутни;
Қушлар аввал, гўё шамол учиргандай, осмон-фалакда
Маҳобатли қанотларин кенг ёзганча ёнма-ён учди;
150. Кейин сурон солган омма тепасига шўнғиб ногаҳон,
Жадал қоқиб қанотларин, чарх урганча уча кетдилар;
Халқнинг боши узра мудҳиш чақнар эди бургутлар кўзи.
Сўнг бу қушлар бир-бирига чангал солиб тиндалашди-да
Қанот қоқиб шаҳар узра ўнг томонга учиб кетишди.
155. Ҳамма ҳайрон бўлиб, қушлар орқасидан кузатиб қолди.
Ўйлардилар: не балонинг аломати бўлди бу қушлар?
Халқ олдига чиқди шунда омилкор зот — кекса Алиферс;
Тенгқурлари ичра бу чол уста эди қуш парвозини
Кузатиб фол очишга ва келажакдан дарак беришга;
160. Шундай деди эзгу фикр соҳиби ўз юртдошларига;
«Эй Итака аҳли, тингланг гапларимни — илтимосим шу.
Аввало мен куёвларни этмоқчиман даъват инсофга;
Билинг: тезда ёғилгуси бошингизга бало-офатлар;
Одиссей ўз оиласи билан дийдор кўришгай тезда;
165. Ҳозир ҳам у шу ўртада пўсиб ётиб ўйлаётгандир
Қандай қилиб итакалик рақибларин маҳв этмоқни.
Келинг, дўстлар, куёвларни тизгинлашни ўйлаб кўрайлик;
Лекин яхши бўлур эди, гар ўзлари кирса инсофга;
Ўзларига наф келтирган бўлур эди бу рафторлари:
170. Келажакдан огоҳ бўлиб айтмоқдаман мен бу сўзларни;
Бир пайтлар мард ахейлар ва улар-ла оқил Одиссей
Кемаларда Трояга йўл олганда, мана шу ерда
Айтганларим, эслаб кўринг, тўла-тўқис ошди амалга.
Мен дегандим: узоқ юртда ғайритаъриф азоблар чекиб,
175. Дўстларидан жудо бўлиб, йигирма йил ўтгач, ватанга
Қайтиб келгай нотанишдай... Башоратим тўғри чиқмоқда».
Деди. Унга жавоб қилди Полибийнинг ўғли Евримах:
«Сен, эзма чол, уйингга бор, гўдакларга пайғамбарлик қил,
Ки гирифтор бўлмасинлар тагин улар бирон балога.

180. Бизнинг ишда ўзим қилгум пайғамбарлик сендан яхшироқ;
Кўп-кўп қушлар Гелиоснинг нурин эмиб кўкда учурлар;
Лек уларнинг ҳаммаси ҳам шумқадаммас; подшо Одиссей
Ҳалок бўлган ўзга юртда. Сен ҳам тўнғиз кўпсанг бўларди!
Ана унда алланима балоларни башорат қилиб,
185. Ҳазабланган Телемахнинг қонин баттар қайнатмас эдинг —
Ундан бирон музд олмоқлик илинжида оиланг учун.
Лекин эшит, — эшитганинг бажарилгай аниқ албатта, —
Агарда сен билимдонлик қилиб яна йигит ғазабин
Алангалатмоқчи бўлсанг, шуни билки, бу дарғазаблик
190. Телемахнинг бошига энг машъум бало бўлиб ёғилур;
Ҳаммамизга қарши у ҳеч қандай чора кўра олмайди.
Ва лекин сен, эй овсар чол, тортилгайсан оғир жазога:
Ҳали роса юм-юм йиғлаб оҳ ургайсан бу қилмишингдан.
Телемахга энг фойдали маслаҳатни, мана, мен бергум:
195. Жўнатсин у онасини Икарийнинг хонадонига,
У ерда чол кўриб никоҳ тадоригин, эрка қизига
Рутбасига монанд бисёр сеп ажратсин ўз бисотидан.
Йўқса бизлар — аслзода ахейларнинг арзандалари, —
Ҳадеб совчи кўявериб қилажакмиз онангни безор.
200. Бизни ҳеч ким: Телемахнинг баланд парвоз ваъзлари ҳам,
Манов чолнинг жонга теккан сохта, қуруқ башорати ҳам
Кўрқитолмас — фақат ортур нафратимиз сен вайсақига;
Токи рози бўлмас экан Пенелопа биз қўйган шартга,
Совурумиз бойлигингни базм қуриб ҳар кун уйингда.
205. Агар онанг ичимиздан биттамизни танламас экан,
Ҳеч қаяққа бормаймиз ҳам, бошқа қаллиқ қидирмаймиз ҳам».
Одиссейнинг оқил ўғли жавоб қилди унга мулоийим:
«Эй Евримах, сиз ҳам тингланг, номи улуг куёв йигитлар:
Сизларга гап уқдирганим билан топмам асло барака;
210. Бари аён тангриларга, соҳибкарам ахейларга ҳам.
Илтимос, сиз менга битта гумбур кема жиҳозланг ҳамда
Денгизда кўп сузган сара йигирмата эшкакчи беринг:
Спартага ва Пилосга бориб, азиз отам ҳақида
Одамлардан бирон янги гап ё хабар ёки Оссанинг
215. Башоратин эшитарман — бул муждачи Зевс каломини
Одамларга аксеадодек такрорлайди ҳамиша, ҳар он.
«Отанг тирик ва юртига қайтгай», деган хабар эшитсам,
Қийналсам ҳам яна бир йил сабр қилиб чидай; мабодо,
«Отанг ўлган, энди йўқ у», деган машъум хабар эшитсам,
220. Шу заҳоти жондан азиз ватанимга қайтиб келибон,
Қабр устига баланд тепа уяй отам руҳин эъзозлаб
Ва маърака оши берай элу юртга, одат бўйича;
Эр қилишга даъват этгум кейин онам Пенелопани».
Сўзлаб бўлиб ўтирди жим. Ва ўрnidан тўрди бекусур
225. Одиссейнинг ҳамроҳи ва салоқатли ўртоғи Ментор.
Шоҳ Одиссей кета туриб уйни унга қолдирган эди,

- Лаэрт чолга қулоқ сол ва ундан хабар олиб тур, дея.
Шундай деди эзгу фикр соҳиби ўз юртдошларига:
«Эй Итака фуқароси, қулоқ беринг каломларимга:
230. Бундан буён биронта ҳам тождор подшо хушмуомала,
Беозор ва эзгу хулқли бўлмасин-да ҳақ йўлдан озиб,
Шафқат билмай, раиятга, майли, зулм ўтказаверсин, —
Баски сизлар саховатли подшо бўлган ва ўз халқини
Дилдан севган Одиссейни унутворган бўлсангиз агар.
235. Бевош, суллоҳ куёвларни қоралашдан фойда йўқ энди;
Улар бузуқ ният билан Одиссейнинг уйини талаб,
Зўравонлик қиларканлар, уни, ўлган деб ўйлайдилар.
Ва лекин бу шум ўйлари бало бўлмай ўз бошларига.
Итакалик фуқаролар, энди сизга икки оғиз гап:
240. Нечун лоқайд ўтирибсиз куёвларнинг оғзига урмай?
Ахир сизлар кўпчиликсиз, улар эса фақат бир сиқим».
Қаҳри қайнаб шовқин солди Евенорнинг ўғли Леокрит:
«Нималар деб вайсаяпсан, эй эси паст бадният Ментор?
Одамларга бизни тийиб қўймоқликни уқтирмақдасан;
245. Лекин бизни бўйсундириш маҳол — биз ҳам озчиликмасмиз.
Ҳатто агар ўша сенинг Одиссейнинг — Итака шоҳи
Бирдан кириб келиб, базм қураётган биз — аслзода
Куёвларни ўз уйдан қувишга жазм қилганида ҳам,
Уни узоқ йил интизор бўлиб кутган умр йўлдоши
250. Севинмасди бу ташрифдан: ки Одиссей биз куёвларни
Ёлғиз ўзи маҳв этмоқчи бўлса, ўлим топган бўларди;
Тутуруғи йўқ гапингнинг. Ҳей одамлар, уй-уйингизга
Тарқалинглар. Алиферс ва Ментор икков шоҳ Одиссейга
Содиқ қолиб, Телемахга ҳозирлашсин сафар жабдуғин;
255. Ўйлайманки, у сафарга жўнай олмай, ҳали узоқ вақт
Итакада қолиб кетур одамларнинг гийбатин тинглаб».
Шундай деб бу ўзбошимча барҳам берди халқ мажлисига;
Ҳамма тарқаб машғул бўлди ўз иши-ла; куёвлар эса,
Қайтдилар шоҳ Одиссейнинг данғиллама уйига яна.
260. Телемах бир ўзи ёлғиз қумлоқ соҳил ёқалаб кетди.
Қўлин ювиб шўр сувда у, Афинага қилди илтижо:
«Эй маъбуда, сен меҳмоним бўлиб кеча бергандинг ўгит:
— Азиз отанг тўғрисида билмоқ бўлсанг бирон хушхабар,
Рутубатли денгизда суз, элу юрт кез, суриштир, дея.
265. Энди лутфан малад бергил; ғов бўлмоқда менга ахейлар;
Адоватли куёвлар-ку итдан баттар қутурмоқдалар».
Деди йигит. Шу заҳоти пайдо бўлди рўпарасида
Ҳам сўзи, ҳам ўзи худди Ментор мисол шаҳло Афина.
У жарангдор овоз билан баландпарвоз сўз айтди шундай:
270. «Агарда сен падарингнинг олижаноб иқтидорини
Қалбингга жо қилган бўлсанг (отанг ҳар бир ишда ва гапта
Суянган шул қуввасига), сен оқил ва жасур фарзандсан;

- Ва етгайсан муродинга сафаринг ҳам бўлиб бехатар;
 Бордию сен Одиссейнинг зурриёти бўлмасанг, агар
275. Пенелопа тўлғоқ тутиб сени туққан бўлмаса, унда
 Ниятингга етишмоқдан умидингни узавер буткул.
 Фарзандларнинг камдан-ками ўхшайдилар оталарига:
 Ҳа, уларнинг камдан-ками аъло бўлур отадан, аммо
 Кўпчилиги арзимади отасининг тирноғига ҳам.
280. Сен, Телемах, баски оқил ва жувонмард йигит экансан,
 Жисму жонинг йўғрилганкан Одиссейнинг қувваси ила,
 Бу хайрли ишда зафар қозонмоқдан узма умидинг.
 Майли, аҳмоқ ёв куёвлар безорилик қилаверсинлар —
 Парво қилма; улар сўқир — ҳақиқатни кўрмаётирлар,
285. Яқин келиб қолган машъум қисматлари — шўрлари қуриб,
 Бир оқшомда ялписига ўлишларин сезмаётирлар.
 Ва лекин сен алҳол ўшал сафарингга жўнашинг мумкин;
 Мен отангнинг энг қадрдон дўстидурмен, шу боис сенга
 Жиҳозлагум учқур кема ва ҳамроҳинг бўлгум сафарда.
290. Ҳозир эса сен куёвлар олдига бор; жорияларга
 Буюр: тезроқ озуқалар тайёрлашсин сафаринг учун,
 Хумларга май қуйишсин ва тўлдиришсин кўпроқ мешларни
 Бахрийларнинг энг тўйимли озуқаси — арпа уни-ла*.
 Унгача мен эшкакчилар ёллай бориб; кемалар эса
295. Итакада жуда сероб — янгиси ҳам, эскилари ҳам;
 Ўзим танлаб олгум улар ичидан энг яхши кемани
 Ва сафарга шайлаб уни туширгаймиз қудсий денгизга».
 Шундай деди Телемахга чақмоқдор Зевс қизи Афина.
 Соҳилни тарк этди йигит маъбуданинг сасин эшитиб.
300. Уйга қайтиб келди дили вайрон бўлиб. Суллоҳ куёвлар
 Ошхонада эчки сўйиб терисини шилар эдилар,
 Ўзгалари куйдирарди чўчқа тукин ҳовли саҳнида.
 Шум Антиной яқин келиб Телемахга, унинг қўлидан
 Ушлади ва отин айтиб деди аччиқ истеҳзо билан:
305. «Эй жиртаки, маҳмадона Телемах, сен эшит яхшилаб:
 Бизга зарар етказмоқни келтирма ҳеч хаёлингга ҳам.
 Ундан кўра, улфатчилик қил биз билан, ташвишни унут.
 Шунда барча истагингни бажарурлар ахейлар сўзсиз:
 Қарабсанки, сараланган эшкакчилар ва пишиқ кема
310. Хизматингда бўлгай ва сен билмоқ учун отанг ҳақида
 Бирон хабар, зудлик билан йўл олурсан қудсий Пилосга».
 Одиссейнинг доно ўғли лўнда қилиб жавоб айлади:
 «Йўқ, Антиной, мен ўзимни зўрлаб, сиздек суллоҳлар билан
 Бир даврада ўтиролмаман ишрат қилиб беғам, беташвиш.
315. Шукр қилинг — фойдаланиб сизлар менинг гўдаклигимдан,
 Совурдингиз не-не ноёб, асл молу давлатимизни.
 Балоғатга етдим энди доноларнинг ўгитин тинглаб,
 Ҳамма гапга тушундим ва диловарлик ошди қалбимда.
 Энди бориб мен Пилосга, ё шу ерда топиб иложин,

320. Ҳаммангизни Кераларга дучор қилгум — ниятим қатъий.
 Мен кетаман — ўйлайманки, бу сафарим бўлмас бесамар,
 Жўнаётган бўлсам ҳамки ёт кемада йўловчи бўлиб —
 Иложим йўқ (сизнинг касофатингиз-ла) кема ёллашга».
 Шундай деб у тортиб олди Антинойнинг қўлидан қўлин.
325. Бу аснода шум куёвлар маишатни бошлаб юбориб,
 Аччиқ-аччиқ гаплар билан унинг дилин қилдилар вайрон.
 Мутакаббир куёвларнинг баъзилари гап қотардилар:
 «Бу Телемах тушгур бизни бир балога учратмоқчи-ёв;
 Балки қумлоқ Пилосдан ва Спартадан у гала-гала
330. Мадад кучин бошлаб келар; йўрға бўлиб қолди оёғи.
 Эҳтимол у сермуҳассал Эфирага бориб у ердан
 Оғу олиб келмоқчидир — май жомига солиб оғуни,
 Ҳаммамизни биратўла ўлдирмоқчи бўлаётгандир?»
 «Лекин, — дерди бошқалари истеҳзо-ла, — ким билсин яна,
335. Ҳали ўзи ҳам уммонма-уммон сузиб юриб, ватандан
 Олис ёқда отасидек гумдон бўлиб кетар эҳтимол.
 Ана унда ташвишимиз ортар яна: ки Телемахнинг
 Бутун молу давлатини тенг бўлашиб олишимизга
 Тўғри келар*»; урни эса қолдирурмиз Пенелопага
340. Ҳамда ўзи ичимиздан танлаб олган куёв йигитга».
 Дерди улар. Телемах йўл олди шунда шоҳ Одиссейнинг
 Омборига; симу зарлар тўп-тўп бўлиб ётарди бунда;
 Сандиқларда сақланарди зар либослар, муаттар мойлар;
 Узоқ йиллик илоҳий ва хуштам майи нобга лиқ тўла
345. Хумлар саф-саф турар эди девор бўйлаб; булар Одиссей
 Азоблардан, машаққатли синовлардан қутулиб, уйга
 Қайтганида зиёфатда ичиш учун сақланар эди.
 Қўштабақа, қўшқулфли эди мазкур омбор эшиги;
 Бунда мудом ҳушёр бўлиб сидқидилдан тартиб сақларди
350. Опе қизи муҳтарама Еврикля — калитдор аёл.
 Телемах шу ерга чорлаб калитдорни бир калом деди:
 «Сен, энага, бизлар учун энг эъзозли инсондан кейин
 Энг азиз ва лазиз бўлган майга тўлдир ўн икки хумни,
 Бахти қаро Одиссейни ёдлагину, ҳам ажални, ҳам
355. Кераларни доғ қолдириб уйга омон қайтишин тила.
 Хумлар оғзин тиқин тиқиб маҳкам беркит; ундан кейин сен
 Пишиқ мешлар танлаб, тўлдир арпа уни билан уларни;
 Ун йигирма чора бўлсин ҳар бир мешда; ёлғиз ўзинг бил
 Буни, эна, ва бир ерга тўпла ҳамма айтганларимни;
360. Оқшом чоғи онам баланд хобхонада кўзига уйқу
 Илинганда, қайтиб келгум мен буларни олиб кетгани.
 Мен Спарта ва Пилосга бормоқчиман, азиз падарим
 Тўғрисида бирон янги, эзгу хабар эшитмоқ учун».
 Жавоб қилди ўқсиб йиғлаб Еврикля — мушфиқ энага:
365. «Қайдан келди бундай фикр хаёлингга, азиз тойчоғим?
 Не қиласан бегона ва олис юртда, эй нури дийдам,

- Эй ёлғизим? Етмасмиди отаннинг ўз азиз юртидан
Йироқларда, ёв элатлар орасида махв бўлгани?
Гар сафарга кетсанг, суллоҳ куёвлар бу ерда бойлигинг
370. Таракана қилиб буткул, хонавайрон этгайлар сени.
Кетма, эркам, шу ерда қол; ҳеч ҳожат йўқ даҳшатли денгиз
Сафарига чиқишинга, бўронларга дош беришинга».
Одиссейнинг оқил ўғли шундай жавоб қилди кампирга:
«Кўрқма, азиз энага, мен тангриларнинг хоҳиши ила
375. Жазм қилдим бу сафарга. Сен қасам ич: мен кетгандан сўнг
То ўн бир ё ўн икки кун ўтгунгача, агар онам ё
Бошқа биров сўрамаса мен ҳақимда, чурқ ҳам этмагин —
Онам йиғлаб ўз хуснига етказмасин дейман-да завол».
Евриклея қасам ичди тангриларнинг ҳаққига шу он;
380. Қасам ичгач, у хумларга қуйди лазиз муаттар майлар,
Қалин, пишиқ мешларни у арпа уни билан тўлдирди.
Йигит уйга қайтиб, кирди куёвларнинг жамоасига.
Афинанинг қалбида бир доно фикр туғилди шу он:
Телемахнинг сиёқига кириб олиб шаҳарни кезди;
385. Учраганга мурожаат қилиб ширинсуханлик билан,
Даъват этди кўпчиликни оқшом учқур кема олдида
Учрашмоққа. Шундан кейин Ноемоннинг олдида бориб,
Кемасини сўрагани — бажонидил рози бўлди у.
Бу пайт куёш ботиб, зулмат чулғаб олди ҳамма йўлларни
390. Ва маъбуда қушдек енгил кемани шўр сувга тушириб,
Унга ортди сузиш учун зарур бўлган ҳамма анжомни.
Сўнг денгизнинг кўрфазига тайёр қилиб қўйди кемани.
Ҳамма таклиф этилганлар тўпландилар кема пойига.
Янги фикр пайдо бўлди маъбуданинг дилида шу дам:
395. Кириб бориб у ҳимматли шоҳ Одиссей хонадонига,
Базм қурган куёвларнинг кўзларига уйқу уфурди,
Тортиб олиб қадаҳларин, хаёлларин қилди паришон;
Ҳаммалари уй-уйига тарқалдилар уйқу элителиб
Ва хиёл вақт ўтар-ўтмас маст уйқуга ғориб бўлдилар.
400. Зевснинг шаҳло кўзли қизи Телемахни шунда муҳташам
Хонасидан чорлаб олиб, ҳам сўзлари, ҳам қиёфаси
Ментор мисол бўлиб деди: «Отланақол тезроқ, Телемах!
Тўпландилар бизнинг барча мис пойбандли ҳамроҳларимиз;
Улар сени кутмоқдалар эшакларнинг бандидан ушлаб;
405. Жўнаш керак; ортга суриб бўлмайти ҳеч энди сафарни».
Дёб Афина шаҳдам юрди Телемахнинг олдида тушиб;
Телемах ҳам шошганича маъбудага эргашди дарҳол.
Улар етиб келиб денгиз соҳилига, сузишга тайёр
Турган кема яқинида учратдилар ҳамроҳларини.
410. Деди шунда дўстларига Телемахнинг қудсий қудрати:
«Биродарлар, қани, юринг, сафар учун зарур жамики
Озуқаю анжомларни тезроқ бориб олиб келайлик;

- Улар уйда шай турибди; онам гофил бундан мутлақо.
Жориялар ҳам беҳабар; огоҳ бундан фақат биттаси».
415. Дея у тез юриб кетди, ҳамроҳлари эргашди унга.
Олиб келиб ҳамма юкни, Одиссейнинг азиз ўғлони
Буюргандек, жойладилар барин гумбир, пишиқ кемага.
Сўнг кемага чиқди йигит маъбуданинг ортидан юриб;
Жой олди Зевс қизи кема қуйруғидан, Телемах инди
420. Маъбуданинг яқинига. Эшкакчилар арқонни ечиб,
Тез кемага чиқдилар ва ўтирдилар ўринларига;
Сўнг уларга боди мурод йўллади Зевс қизи Афина.
Сарин Зефир эсди шунда – шўр денгизни тўлқинлатгувчи.
Ёш Телемах ёронларин ширин сўз-ла ғайратлантириб,
425. Амр этди анжомларни сафар учун ҳозирламоқни;
Улар елкан мачтасини кўтарибон бараварига,
Уясига ўрнатдилар, арқонларни ҳар ён тортдилар:
Кейин унга оқ елканни боғладилар қайишлар ила;
Шунда шамол елканни тез шиширди ва алвон тўлқинлар
430. Шовуллади кема пуштаги остида ваҳима солиб;
Тўлқинларнинг тўшин тилиб уча кетди кема жадаллаб.
Ҳамроҳларнинг жамоаси оқ йўл тилаб учқур кемага,
Қадаҳларни лазиз майга тўлдирдилар ва боқийларга
Сигинишиб, уларни ва шаҳло кўзли энг муаззама
435. Маъбудани ёдга олиб шароб паймо қилдилар дилдан.
Кема бутун тун ва тонгда кетаверди сузиб беҳатар.

УЧИНЧИ ҚЎШИҚ

- Боқийларга ҳамда ушбу сермуҳассал рўйи заминда
Яшагувчи фонийларга нур таратмоқ учун Гелиос
Ажиб денгиз оғушидан балқди кўкнинг мис гумбазига*
Бу пайт кема шоҳ Нелейнинг ҳашаматли шаҳри Пилосга
5. Етиб борди. Халқ соҳилда зулфи сиё Посейдон учун
Қурбонликлар қилар эди сўйиб талай қора буқалар*;
Тўққиз тўда ўтирарди — ҳар тўдада беш юздан одам;
Қурбонликка тўққизтадан буқа сўйган ҳар қайси тўда.
Халқ куйдириб моллар сонин, тотли ўпка-жигарларни еб
10. Турганида, бандаргоҳга сузиб кирди бизнинг баҳрийлар.
Елканларни туширдилар, лангар ташлаб, чайқалиб турган
Чўнг кемани тинчитдилар ва индилар қумлоқ соҳилга;
Телемах ҳам маъбудага эргашганча тушди кемадан.
Афиней Ментор бўлиб Телемахга юзланди шундай:
15. «Сен, Одиссей ўғли, энди барҳам бергил тортинчоқликка;
Нечун чиқдик ахир денгиз сафарига? Билмоқ учун-ку
Машъум қисмат падарингни қай юртларга улоқтирганин,
Дадил бор сен асов отни тизгинловчи Нестор олдиға;
Бизлар унинг дилидаги сир-асрорни билмоғимиз шарт.
20. Ҳеч ҳайиқмай сўра ундан: айтиб берсин бор ҳақиқатни;
Зинҳор ёлғон сўзламагай буюк зако соҳиби Нестор».
«Лекин, — дея жавоб қилди маъбудага доно Телемах, —
Қандай яқин бораи унга? Саломлашай не деб унинг-ла?
Ҳали ҳеч ҳам мусоҳоба қурмаганман донолар билан;
25. Ёш йигитнинг қарияга гап қотиши одобданмасдир!»
Зевснинг укки кўзли* қизи Афиней жавоб айлади:
«Сен, Телемах, кўп гапларни ўз қалбингда зоҳир қилгайсан,
Кўпларини аён этгай қошифқарам тангрилар сенга;
Ки сен тангри хоҳиши-ла туғилгансан — унутма буни!» —
30. Деб Афина шаҳдам-шаҳдам юра кетди олдинга тушиб;
Юрди унинг орқасидан Одиссейнинг ўғли Телемах;
Пилосликлар жам бўлишган ерга яқин борди иккови.
Ўтирарди Нестор ҳам ўз ўғиллари билан шу ерда;
Ёронлари зиёфатга ҳозирланиб куйманардилар:
35. Узун-узун сихларга гўшт тиқиб кабоб қилар эдилар.
Шунда улар кўриб қолиб келаётган ажнабийларни,
Пешвоз бориб кўришдилар ва даврадан жой кўрсатдилар.
Энг аввало Нестор ўғли Писистрат қумлоқ соҳилда
Қарши олиб меҳмонларни, таклиф этди юмшоқ пўстакка —

40. Чол отаси ва акаси Фрасимедларнинг ёнига;
 Сўнг уларни меҳмон қилиб, муаттар май сузди қадаҳга
 Ва юзланди Зевснинг шаҳло кўзли қизи Афинейга:
 «Эй муҳожир, сифинмоғинг лозим энди шоҳ Посейдонга:
 Бугун байрам – биз қурбонлик қилмоқдамиз унга бағишлаб;
45. Таомилга амал қилиб дуо ўқиб, май паймо қилу*
 Ҳамроҳингга узат шаффоф илоҳий май тўла қадаҳни.
 У сифинса керак дейман тангриларга! Зотан ҳаммамиз
 Соҳибкарам тангриларнинг мададига муштоқ эруرمىз.
 Дўстинг сендан ёш экан; у, назаримда, мен билан тенгқур;
50. Шу сабабли аввал сенга тутмоқдаман олтин қадаҳни».
 Деб узатди Афинага муаттар май тўла қадаҳни.
 Афинани хушнуд этди йигитнинг бу хуш фаросати:
 Ўрни аввал маъбудага узатгани май қадаҳини;
 У ширадор овоз билан Посейдонга қилди тавалло:
55. «Зилзилакор шоҳ Посейдон, қабул айла тавалломизни:
 Умидвормиз сендан, жами тилагимиз айла ижобат.
 Энг аввало фаровонлик Нестор ила ўғилларига
 Ато эт, сўнг сенга дилдан ҳекатомба қурбонлик қилган
 Барча Пилос аҳлига ҳам кўрсатгил мўл лутфу марҳамат;
60. Кейин мен ва Телемахни етказгилу ниятимизга,
 Эсон-омон қайтаргил ўз уйимизга чўнг кемамизда».
 Ҳур маъбуда шундай дуо ўқиди ва май паймо қилди;
 Андин сўнг у Телемахга узатди қўшқулоқ қадаҳни;
 Одиссейнинг эрка ўғли ҳам илтижо қилди тангрига.
65. Сўнг мезбонлар сарпанжанинг кабобини сихлардан олиб,
 Дастурхонга қўйдилар ва бошладилар зўр зиёфатни;
 Қорин тўйиб, майдан диллар хушнуд бўлгач, мусофирларга
 Герения қаҳрамони Нестор* шундай такаллум қилди:
 «Мана энди, қорин тўйгач савол берсак сизга, меҳмонлар,
70. Уят бўлмас: айтинг, кимсиз? Денгиз оша қайдин келдингиз?
 Чиққанмисиз сафарга сиз бирор зарур иш юзасидан?
 Ёки енгил ўлжа излаб* уз жонини хавфга қўювчи,
 Халқ бошига ғаму кулфат ёғдирувчи такасалтанглар
 Каби санқиб юрибсизми ҳаммаёқда уммонма-уммон?»
75. Одиссейнинг доно ўғли юрак ютиб жавоб айлади
 (Афиней кўмак бериб Телемахга, кекса Нестордан
 Бедарак йўқ бўлиб кетган ўз отаси ҳақида бирон
 Янги хабар сўраш учун юрагига журъат бахш этди,
 Ки бул журъат ила йигит молик бўлгай эл ҳурматига):
80. «Аё Нестор Нелейзода, – ахейларнинг фахри-ғурури,
 «Қайдансизлар, кимсизлар?» – деб савол бердинг;
 айтгум ростини:
 Биз серўрмон Нейон тоғин пойидаги Итакаданмиз;
 Юртингизга келдик фақат ўз хусусий ишимиз билан;
 Мен падарим тўғрисида бирон хабар эшитмоқ учун

85. Йўлга чиқдим; қайда экан машаққатларга бардошли ул
Шоҳ Одиссей? Билишимча, у сен ила бирга жанг қилиб,
Вайрон этган Илионни. Ул шаҳарни забт этганларнинг
Кўпчилиги, эшитганмиз, нобуд бўлган ўзга юртларда;
Вале мудом Зевс бизлардан пинҳон тутур отам қисматин;
90. Ҳеч ким билмас падаримнинг қайларда жон таслим қилганин:
Шум ғанимлар уя қурган ердами ё Амфитританинг
Серталотум денгизида, совуқ тўлқинлар қаъридами.
Тизинг қучиб ёлбораман: сўзлаб бергил лутф кўрсатиб
Отамнинг талх қисматини: ўз кўзинг-ла не кўрган бўлсанг
95. Ё ногаҳон бегонадан не эшитган бўлсанг — барини.
Шўрлик отам азоб чекмоқ учун келган экан дунёга.
Сен аяма мени ҳеч ҳам, истиҳола қилиб ўтирма,
Ўзинг шоҳид бўлган ҳамма воқеани муфассал сўзла,
Менинг олижаноб отам Трояда бўлган чоғида
100. (Сиз, ахейлар, у ерда кўп мусибатлар чеккан экансиз),
Сўзи ё бир иши билан қилган бўлса сенга яхшилик,
Жон отажон, хотирлаб кўр ва сўзлаб бер бор ҳақиқатни».
Герения қахрамони Нестор шундай жавоб айлади:
«Сен, эй ўғлон, бир вақтлар олис юртда биз — ахейларнинг
105. Бошимизга тушган бало-офатларни ёдимга солдинг:
Биз ўшанда, бир қисмимиз рутубатли денгизда сузиб,
Кўп ўлжалар ғамлагандик далир Ахилл бошчилигида,
Бир қисмимиз шиддатли жанг қилган эдик рақиблар ила
Приамнинг метин девор ўраб турган шаҳри пойида.
110. Ўшанда биз энг диловар йигитлардан бўлгандик жудо:
Бебок Аякс* ётур унда, ғориб бўлмиш Ахилл ҳам унда,
Машваратда тангри мисол Патрокл ҳам таслим қилмиш жон,
Азиз ўғлим Антилох ҳам нобуд бўлди бегона юртда —
У шерюрак ва энг абжир жангчи эди майдони ҳарбда.
115. Биз ул юртда яна турфа азобларни кечирдик бошдан,
Ки уларнинг адоғига етиб бўлмас санаган билан.
Сен диловар ахейларнинг Трояда бошига тушган
Ҳамма дарду азобларни неча йиллар суруштирсанг ҳам,
Ғофил қолиб кўпларидан, уйга қайтган бўлардинг маҳзун.
120. Трояни маҳв этмоқ учун бизлар роса тўққиз йил
Уруш қилдик ишлатиб кўп ҳийла-найранг ва ниҳоят Зевс
Тугатмоққа қарор қилди бу офаткаш муҳорабани.
Одиссейга тенг келолмас эди ҳеч ким ақлу идрокда:
Жанггоҳларда доим ажиб найрангларни ўйлаб топарди
125. Сенинг олижаноб отанг, — гар чин бўлса ўғли эканинг.
Ҳайратланиб боқмоқдаман жамолингга; фасоҳатда ҳам,
Ё тавба, сен ўз отанга жуда-жуда ўхшаб кетасан!
Бутун уруш давомида — жамоанинг мажлисларида,
Кенгашларда мен Одиссей билан доим ҳамфикр бўлдим;
130. Баҳамжиҳат бўлиб бизлар, пухта ўйлаб ҳар масалани,
Ахейларнинг фойдасини кўзлаб мудом иш кўрар эдик.

- Лекин, э воҳ, Приамнинг азим шаҳрин айлаб хароба,
 Бандаргоҳга қайтганимиз ҳамоно, Зевс бир-биримиздан
 Жудо қилди ҳаммамизни: Крон ўгли ахей аҳлини
135. Дуч қилмоқчи бўлди бало-офатларга теран уммонда.
 Йигитларнинг аксари кўп ақли ноқис, ноқобил эди.
 Оқибатда, дучор бўлди шум тақдирга уларнинг кўпи —
 Ки шаҳло кўз маъбуданинг ғазабини кўзгагандилар*.
 Атрейзодлар* ўртасига кучли нифоқ солди Афина:
140. Ака-ука бутун халқни даъват этди зўр машваратга,
 Лек машварат мавридимас эди*; қуёш ботмоқда эди;
 Кайфи тарақ ахей аҳли мажлисгоҳга тўпланди бир-бир.
 Атрейзодлар бирин-кетин изоҳлашди йигин сабабин:
 Шоҳ Менелай Аргос аҳлин шу заҳоти кенг денгиз оша
145. Она юртга қайтмоғини талаб қилди; лек Агамемнон
 Қарши чиқди: ахейларни олиб қолмоқ истади яна:
 У юмшатмоқ учун қаҳҳор маъбуданинг кўнглини, унга
 Гекатомба бағишлашни ўйлар эди... Эҳ тентак йигит!
 Билмасдики, маъбудани ҳеч қайтариб бўлмас аҳлидан:
150. Боқийлар ўз қарорини осонликча ўзгартирмаслар,
 Бу мажлисда ака-ука бир-бирини талх сўзлар ила
 Таҳқирлади; мис пойбандли мард ахейлар қаҳру ғазаб-ла
 Ҳайқирдилар, сакраб туриб бўлиндилар икки гуруҳга.
 Биз ўша тун то тонггача отиб чиқдик бир-биримизга
155. Таҳқир тошин: вале бизга жазо шайлаб қўйган экан Зевс
 Бир гуруҳ эр тонгда олиб мўрчамиён асиралару
 Ўлжаларни, суза кетди денгизда ўз кемаларида.
 Лек иккинчи гуруҳ эрлар лашкарбоши ва халқ чўбони*
 Агамемнон билан қолди бандаргоҳда. Биз сузиб кетдик
160. Ва кемалар қушдек учди ўркач-ўркач тўлқинлар узра:
 Тангри денгиз долғаларин текислади кема йўлида.
 Тенедосга етгач бизлар боқийларга қурбонлик қилдик —
 Ота юртга бизни омон етказмоқни улардан талаб.
 Ва лекин Зевс ўз аҳлидан қайтмай, яна монелик қилди
165. Ахейларнинг ватанига қайтишига: у ўртамызга
 Яна низо-нифоқ солди. Бир гуруҳ халқ доно мушовур
 Одиссейга эргашди ва кўп эшаккли чўнг кемаларда
 Ортга — подшо Агамемнон ҳузурига қайтдилар шу он;
 Мен шошганча суза кетдим шу заҳоти кемаларимда:
170. Сезган эдим тангри бизга не кулфатлар шайлаб қўйганин;
 Жўнаб кетди Диомед ҳам одамлари билан юртига;
 Кейин зулфизар Менелай ҳам сафарга отланган экан:
 У Лесбосда орқамиздан етиб олди; биз ҳайрон эдик:
 Тошлоқ Хиос тепасидан Псирани чапда қолдириб
175. Сузсакмикин, ё Хиоснинг пастроғидан шум қуюнларга
 Бағри очиқ Мимант тоғи яқинидан ўтсак маъқулми?
 Бирон белги кўрсат, дея биз тавалло қилдик Зевсга;

- У кўрсатди белги бизга ва денгизнинг қоқ ўртасини
Кесиб ўтиб*, Эвбеяга йўл олмоқни маслаҳат берди:
180. Шундагина биз жон сақлаб қоларканмиз; хайрли шамол
Гув-гув эсди ва кемалар тунга бориб Герестга етди;
У ерда биз денгиздан соғ-омон чиққач, қурбонлик қилдик
Посейдонга бағишланган буқаларни сўйиб пайдар-пай.
Соҳибқудрат Диомеднинг кемалари тўрт кун деганда
185. Етиб борибди Аргосга, бандаргоҳда лангар ташлабди.
Бу пайт мен ҳам суза кетдим Пилос сари ва тангримиз Зевс
Ато этган боди мурод эсиб турди бир лаҳза тинмай.
Шундай қайтиб келдим уйга; аммо билмам мен ҳанузгача
Кимлар ҳалок бўлгану ким омон қайтган ўз ватанига.
190. Ва лекин мен ўз уйимда ўзгалардан эшитганимни
Ҳозир сизга сўзлаб бергум ҳаммасини яширмай-нетмай.
Эшитдикки, уйларига қайтган эмиш Ахиллес ўғли
Неоптолем ила барча найзабардор мард мирмидонлар;
Дейдиларки, Филоктет ҳам тирик эмиш; Идомей ҳам
195. Жангоҳлардан омон чиққан ҳамроҳларин биттасини ҳам
Денгизларда нобуд қилмай, етган эмиш юрти Критга;
Агамемнон ҳақидаги шум хабарни эшитгандирсиз:
У уйига қайтган ҳамон Эгист уни ўлдирган эмиш.
Лекин кейин қилмишига монанд жазо олибди қаттол.
200. Ҳалок бўлган отадан мард ўғил қолса қандай саодат!
У, шавкатли падарини бўғизлаган қотил Эгистдан
Қасос олган Орест каби, отасининг хунини олур!
Сен ҳам, азиз биродарим, камолотга етибсан бу кун;
Шижоатли эр бўлгинки, ҳамд айтсинлар сенга авлодлар».
205. Нестор сўзин тинглаб бўлиб жавоб қилди унга Телемах:
«Аё Нестор-Пелей ўғли, ахейларнинг фахри-ғурури,
Ҳа, даҳшатли қасос олган у Эгистдан. Орестнинг номи
Элга дoston бўлур энди, авлодлар ҳам ҳамд айтур унга.
Оҳ кошкийди, шундай журъат ато этса менга ҳам тангри,
210. Мен ҳам қасос олар эдим куёвлардан — улар суллоҳлик
Қилиб вайрон этмоқдалар қалбимни ва хонумонимни!
Лек тангрилар бундай карам кўрсатмоқни жоиз топмади
На отамга ва на менга — сабр-тоқат энди қисматим».
Герения қаҳрамони Нестор жавоб қилди йигитга:
215. «Азиз ўғлим, бу сўзларинг ила ўзинг эсимга солдинг;
Эшитдик биз, ёв куёвлар кўп шумликлар қилиб уйингда,
Соҳибидил волиданга қаттиқ азоб бераётганмиш.
Айт-чи менга: ўзинг хоҳиш билдирдингми бу бедодликка?
Ё тангрининг ҳукми ила хуш кўрмасми сени одамлар?
220. Биз билмаймиз; балки ҳали қайтиб келиб отанг, бир ўзи
Ё ахейлар кўмагида куёвларга қирон келтирар...
Оҳ қанийди, шаҳло кўзли маъбудамиз ул Трояда —
Ахейлар кўп офатларга дучор бўлган жанг майдонида
Одиссейга қандай меҳр қўйган бўлса, сенга ҳам энди

225. Шундай меҳр кўрсатолса! Йўқ, тангрилар ҳеч вақт ҳеч кимни Одиссейга меҳр қўйган Афинадек севган эмаслар!
 Маъбуданинг шундай меҳри насиб этса агар сенга ҳам, Кўп куёвлар воз кечарди уйланмоқдан сенинг онангга».
 Одиссейнинг оқил ўғли шундай жавоб қилди Несторга:
230. «Эй қария, юз бериши амри маҳол айтганларингнинг;
 Ғоят мушкул иш ҳақида сўзлайдурсен — уни на менинг Хоҳишиму на тангрининг иродаси ижобат этгай».
 Жавоб қилди унга Зевснинг шаҳло кўзли қизи Афина:
 «Кўп аломат сўзлар учди лабларингдан сенинг, Телемах;
235. Тангри бизни, гар хоҳласа, йироқдан ҳам ҳифз эта олур;
 Йўқ, уйига қайтиб бориб, хотини ва қаттол Эгистнинг Найрангидан маҳв бўлган Агамемнон янглиғ ўлгандан,
 Бегона, ёт ўлкаларда минг-минг азоб чекиб бўлса ҳам, Ватанимга эсон-омон қайтиш бахти афзалдир менга.
240. Вале ҳатто худолар ҳам ожиздирлар ўзлари учун
 Азиз бўлган зотни унинг манглайига ёзилмиш мангу Ухлатгувчи шум ўлимнинг чангалидан асраб қолишга».
 Одиссейнинг доно ўғли маъбудига жавоб айлади:
 «Сўзламайлик бу борада, вайрон бўлса ҳам дилим, Ментор;
245. Насиб этмас энди бизга падаримни соғ-омон кўрмоқ;
 Тангри уни шўрпешона айлаб, маҳкум этган ўлимга.
 Ҳозир бошқа савол билан мен Несторга юзланмоқчиман — Дейдиларки, кўриниши тангри монанд бу нуроний чол Уч авлодга ҳукмронлик қилган пири бадавлат зотмиш.
250. Эй Нелейзод, айтгил менга пинҳон тутмай ҳеч бир нарсани;
 Қандай нобуд бўлган эрди Агамемнон — соҳибсалтанат?
 Қайда эди шоҳ Менелай? Айёр Эгист бу соҳибқудрат Зотдан устун чиқмоқ учун қандай найранг ўйлаб топганди?
 Ё Менелай ҳали етиб бормаганми эди Аргосга?
255. Балки шу ҳол ундагандир қотилликка қаттол Эгистни?
 «Ўғлим, — дея жавоб қилди Телемахга донишманд Нестор, —
 Ҳамма гапни очиқ айтгум, билиб ол сен бор ҳақиқатни;
 Дарҳақиқат, сен айтгандай бўлган экан ҳамма воқеа;
 Вале зулфизар Менелай Троянинг жанг майдонидан
260. Ватанига қайта туриб, оғасининг хонадонидан
 Агар тирик кўрса эди Эгистни, энг ёвуз гуноҳга
 Қўл урган бул касофатнинг муртад жисми хору зор бўлиб,
 Кузғунларга ва итларга ем бўларди, дафн этилмай
 Узоқ дашту биёбонда; аёллар ҳам тутмасди аза.
265. Биз — ахейлар Илионнинг жанггоҳида жанг қилган пайтда
 У нобакор Агамемнон завжасини хушомад ила
 Тузоғига туширибди. Маъбудаваш Клитемнестра
 Аввалига жирканибди бундай қабих зиногарликдан,
 Сабабики, ҳеч қандайин қинғир ният йўқ экан унда;
270. Хизматида экан унинг бир хонанда — шоҳ Агамемнон
 Трояга жўнаётиб, завжамга кўз-қулоқ бўлиб тур,

- Дея қаттиқ тайинлаган экан ўша қасидагўйга;
 Лек сал ўтмай нодон аёл илинибди зино домига;
 Шунда Эгист сургун қилган хонандани хилват оролга
275. Ва бояқиш ем бўлган зоғ-қузғунларга ўша ёқларда.
 Сўнг найрангбоз олиб кетган ҳамдил хотин Клитемнестрани
 Ўз уйига ва кўзлаган шум нияти амалга ошгач,
 Бериб унга талай тухфа — олтин қадаҳ, нафис матолар ...
 Қурбонгоҳда худоларга атаб бисёр сон гўшт куйдирган;
280. Бизлар эсак Троядан Атрейзода Менелай билан
 Биргаликда сузиб кетдик. Атиканинг Суний бурнига
 Яқинлашиб қолган эдик; шу чоғ бирдан тангри Аполлон
 Менелайнинг кемасини мардонавор бошқараётган
 Моҳир дарға Онеторзод Фронтисни ўзининг сассиз
285. Ўқи ила маҳв этди*, ки ҳеч бир зот бўрон чоғида
 Ўз кемасин Фронтидек моҳирона бошқаролмасди.
 Шоҳ Менелай шошаётган бўлса ҳамки, дўсти-даргани
 Иззат-икром ила дафн этмоқ учун соҳилга тушди;
 Кейин яна у ўзининг қора биқин кемаларида
290. Сиё денгиз тўшин тилиб сузганича, юксак Малая
 Бурнига тез етиб борди; шунда бутун олам-жаҳонни
 Дағдағага солгувчи Зевс Менелайни маҳв этмоқ учун
 Унга қарши мудҳиш шамол йўналтириб, сиё денгизда
 Тоғдек юксак, зилдек оғир долғаларга рўбарў қилди,
295. Кемаларни бир-биридан жудо айлаб, бир гуруҳини
 Крит томон ҳайдаб кетди (бу ўлкада Ярдан дарёси
 Соҳилида яшар эди кидон аҳли); Гортина шаҳрин
 Энг четида ғоят баланд силлиқ қоя шўр денгиз узра
 Қад кўтариб турар эди. Нот шамоли бу ерда улкан
300. Долғаларни Фестнинг ғарбий қирғоғига ҳайдаб келар ва
 Тоғ-долғалар толқон бўлар эди тўқнаш келиб тошларга.
 Кемалар шу ерга келиб қолган экан; одамлар зўрга
 Сақлаб қолган жон ва лекин жами кема садпора бўлган
 Урилиб сув остидаги қояларга долға зарбидан.
305. Қолган бешта қора тумшук чўнг кемани бўрон ўғирлаб,
 Азим Миср қирғоғига шиддат ила учуриб борган.
 Менелай бу ёт ўлкани кўп кезибди, бисёр ўлжалар,
 Симу зарлар жамғарибди. Айни шу чоғ Эгист Аргосда
 Ғайримашру жиноятга қўл ургану Агамемнонни
310. Ўлдирган. Сўнг барча халқлар унга сўзсиз итоат этган.
 Олтинга бой Микенада Эгист ҳоким бўлган етти йил,
 Саққизинчи йили унинг кушандаси тангриваш Орест
 Афинадан қайтиб келиб, бузрукворин ёвуз макр ила
 Қатл этган қаттол Эгист жонин олган. Сўнг аргосликлар
315. Учун катта маърака ош бериб, хоин онаси билан
 Манфур Эгист икковини бир қабрга дафн эттирган.
 Менелай ҳам айни шу кун етиб борган экан Аргосга

- Тоғ-тоғ ўлжа ва бойликлар ортиб жами кемаларига.
 Лек сен, ўғлим, отанг мулкин харомхўрлар ихтиёрига
320. Қолдириб, кўп қолиб кетма ватанингдан анча йироқда;
 Йўқса, бутун давлатингни қийратурлар суллоҳ куёвлар;
 Ана унда бу сафаринг бўлмай бефайз. Лек маслаҳатим,
 Сен Атрейзод Менелай-ла учрашсанг кўп яхши бўларди;
 У яқинда қайтиб келди жуда олис бегона юртдан;
325. У ёқларга жўшқин шамол кучи билан денгизлар оша
 Бориб қолган ҳеч бир одам ўз юртига тирик қайтмаган,
 Ки ул ёқдан паррон этган энг учқур қуш биз томонларга
 Етиб келмас бир йилда ҳам — буюк уммон шундай беҳудуд.
 Сен Менелай ҳузурига ё денгизда дўстларинг билан
330. Сузиб ёки, гар хоҳласанг, қуруқликдан етиб борақол:
 Бергум сенга от, ароба, ўғлимни ҳам кўшиб юборай —
 Элтур сени у Менелай салтанати Лакедемонга;
 Унда ўзинг барча гапни Менелайдан сўраб билурсан;
 Буюк зако соҳиби у, зинҳор ёлғон сўз сўзламагай».
335. Деди. Бу он куёш ботди, ҳаммаёқни зулмат қоплади.
 Афина чол Нестор сари ўгирилиб бир калом айтди:
 «О қария, кўп бамаъни ҳамма гапинг; пайт келди энди,
 Тилларни биз кесайлик-да* Посейдонга ҳамда жамики
 Тангриларга атаб паймо қилайлик май; сўнг ётиб ухлаб
340. Дам олайлик; қош қорайди; бундан ортиқ қудсий тановул
 Қилмоқ асло одобданмас бу соҳилда; бизлар борайлик».
 Маъбуданинг бул гапига қулоқ осди эл эҳтиром-ла.
 Қара-я сув куйди барча ташриф этган халқнинг қўлига;
 Майи ноб-ла тўлдирилган қадаҳларни, одатга кўра,
345. Ўнгдан бошлаб суниб чиқди жамоага дастёр болалар;
 Ўтга ташлаб тилларни, тик турганча, май паймо қилдилар;
 Бул маросим тугаб, ҳамма қадаҳларни ичиб битиргач,
 Телемах ва Афина ўз кемалари томон боргани
 Отландилар. Шунда Нестор меҳмонларга бир калом айтди:
350. «Билинг, боқий Зевс ҳам, ўзга тангрилар ҳам ризо бўлмаслар
 Сизларнинг ўз кемангизга бориб бу кун тунашингизга!
 Наҳотки мен қашшоқ бўлсам? Наҳот менинг хонадонимда
 Топилмаса азиз меҳмонларга момиқ ўрин-кўрпалар?
 Йўқ, кўшкимда ғоят бисёр кийим-кечак, юмшоқ тўшаклар.
355. Баски тирик эканман мен, жигаргўшам — ўғлонларим ҳам
 Қодир экан меҳмонларни қучоқ очиб қарши олишга,
 Шоҳ Одиссей ўғлин кемада тунаши яхшими ахир?»
 Жавоб қилди унга Зевсинг шаҳло кўзли қизи Афина:
 «Оқилона фикр айтдинг, мўътабар чол, майли, Телемах
360. Қолсин шунда. Мен розиман. Шундай қилса яхши бўлади.
 Ором олсин у кўшқингда. Ва лекин мен қайтай кемага
 Йигитларга ҳамма гапни сўзлаб бериб тинчитай барин.
 Кема аҳли ичида энг ёши улуг менман; қолганлар
 Телемахга тенгқур ёшлар; ҳаммалари дўстлик ҳурмати

365. Ушбу денгиз сафариди ҳамроҳ бўлмиш ўртоқларига.
Шу сабабли ҳам мен ҳозир кемамизга қайтмоқ истайман.
Қолаверса, эртага мен барвақт туриб далир кавконлар
Ҳузурига бориб, қолдиқ эски қарзни ундирмоқчиман.
Сен, қария, Телемахни эъзозлаган экансан чунон,
370. Бу ёғига ҳам, энг чопқир ва тўзимли тулпорларингни
Аробага қўштиргин-да ўғлинг билан сафарга жўнат».
Зевснинг қизи шундай дея, учди бургут қиёфасида.
Халқ ҳайратда; мўъжизага шоҳид бўлган Нестор ҳайратда.
Телемахни у илкидан олиб шундай лутф кўрсатди:
375. «Баски ҳали ёш бўлсанг ҳам, ҳамроҳ экан сенга худолар,
Унда айтгум: сен қалби пок ва забардаст инсонсан, бўтам.
Ҳозир бунда бўлган кимса нурли Олимп жамоасидан
Зевснинг шаҳло кўзли қизи Тритогена* бўлиши керак.
Падарингни фақат ўша тилга олди аргосликлардан.
380. О маъбуда, лутф кўрсат, дариг тутма марҳаматингни
Мендан, яна садоқатли завжамдан ва фарзандларимдан;
Эртага мен кенг яйловда шўх-шўх сакраб югуриб юрган,
Бўйинтуриқ кўрмаган, дўнг пешона, бир ёшли тананинг
Шоҳларига олтин қуйиб, сенинг учун қурбон қилгаймен».
385. У ёлборди шундай дея; ва Афина эшитди уни.
Сўнг Нестор ўз ўғилларин ва ҳимматли куёвларини
Эргаштириб, ҳашаматли қасри томон равона бўлди;
Бу шоҳона безатилган шинам уйга Нестор ортидан
Кириб борганларнинг бари ўтирдилар саф курсиларга.
390. Шунда Нестор хумда ўн бир йил сақланган майи ноб ила
(Хум қопқоғин эндигина очган эди калитдор оқсоч)
Олтин қадаҳларни лим-лим тўлдирди ва эгидабардор*
Зевснинг қизи Афинага сиғинганча май паймо қилди.
Жамоа май паймо қилгач, қадаҳларни сипқорди бирга
395. Ва йўл олди ухлагани бирин-кетин хобхоналарга.
Герения қаҳрамони Нестор ўзи шоҳ Одиссейнинг
Доно ўғли Телемахни данғиллама кенг хобхонага
Бошлаб кирди ва нақшинкор каравотни кўрсатиб унга,
Саодатли, фароғатли энг оромбахш уйку тилади;
400. Сарвари мард, найзабардор, оғалари ичида ёлғиз
Бўйдоқ йигит Писистрат меҳмон билан ҳамхона бўлди.
Нестор эса бул шоҳона иморатнинг энг тўридаги
Кўшкка кирди ва малика солган момик тўшакка ётди.
Ёйиб қирмиз бармоқларин балқиди тонгда зулматдан Эос;
405. Герения қаҳрамони Нестор ҳам пар тўшакдан турди.
Хобхонадан чиқибоқ у, баланд эшик яқинидаги
Силлиқ қилиб тарашланган тош курсига аста ўтирди;
Курси гўё ёғлангандек оппоқ бўлиб чақнаб турарди;
Бир пайтлар ўтирарди бу курсида донишманд Нелей;
410. Афсус, тақдир уни Аид даргоҳига рихлат эттирмиш.
Энди эса бул курсида ўтирарди ахейлар шоҳи

- Нестор. Унинг ўғиллари: Стратион, Ехефрон, Персей,
 Аретосу гўзалликда тангримонанд ёш Фрасимед
 Ва олтинчи кенжа ўғил Писистрат уйдан чиқишиб
415. Тизилишиб ўтирдилар падарларин икки ёнига.
 Телемахга шоҳ Несторнинг биқинидан жой кўрсатдилар.
 Герения қахрамони шундай деди йиғилганларга:
 «Болаларим, бажармоққа шошилишлар амримни дарҳол:
 Аввало мен Посейдонга бағишланган кечаги базмда
420. Даврамизда зоҳир бўлгандек туйилган Афинейдан
 Бизларга лутф ва марҳамат кўрсатишин тиламоқчиман.
 Биттанг шошил тез ўтлоққа ва подачи ажратиб берган
 Фунажинни етаклаб кел; яна биринг Одиссейзоднинг
 Кемасига бориб жами бахрийларни (фақат иккита
425. Киши қолсин) уйимизга таклиф қилсин; учинчинг заргар
 Лаэркосни бошлаб кел тез — қурбонликка аталмиш тана
 Шоҳларини бежасин у асл олтин қуймаси ила.
 Қолганлар мен билан қолиб, амр этсин жорияларга:
 Меҳмон кутиш тадоригин кўрсин улар — хонтахталар ва
430. Курсиларни тартиб билан жойласинлар, ўчоқ бошига
 Ўтинларни ғамласинлар ҳамда зилол сув келтирсинлар».
 Деди Нестор; ўғлонлар ҳам киришдилар шошганча ишга.
 Сал вақт ўтмай, бир танани чаманзордан олиб келдилар;
 Бандаргоҳдан етиб келди Телемахнинг ҳамроҳлари ҳам;
435. Ҳозир бўлди моҳир заргар ўз асбоби-ускуналари —
 Болға, сандон, омбур ҳамда ўзга зарур буюмлар ила.
 Афина ҳам келди қудсий қурбонликни қабул этгани.
 Шунда пири бузрук Нестор асл олтин берди заргарга;
 Заргар тана шоҳларига қуйди олтин эритиб, токи
440. Маъбудага манзур бўлсин сўйилажак ушбу қурбонлик.
 Стратион ва Ехефрон ушладилар тана шоҳидан;
 Аретос қўл ювдиргани олиб чиқди гулдор кўзада
 Мусаффо сув ва тўқима саватчада арпа донлари;
 Иқтидорли Фрасимед қўлда ўткир болтаси билан
445. Бу қурбонлик танани маҳв этмоқликка шай бўлиб турди;
 Персей дастшўй олиб чиқди. Шунда Нестор қўлини ювиб,
 Арпа сепди қурбонликка аталмиш бу жонзот устидан,
 Сўнгра анинг бошидан бир парча этни кесиб олди-да
 Ёниб турган ўтга ташлаб Афинага ибодат қилди;
450. Бошқалар ҳам дуо ўқиб арпа сепди тана устидан.
 Несторзода соҳибқудрат Фрасимед тана бўйнига
 Болта уриб, жон томирин шартта узди; тана қулади;
 Шоҳ қизлари, келинлари ва мушфиқа малика хоним
 Евридика буни кўриб бирдан айюҳаннос солдилар.
455. Йигитлар даст кўтардилар ер бағрида ётган танани,
 Олийҳиммат Писистрат бўғизлади уни. Қора қон
 Оқиб бўлиб жон узилгач, жониворни нимталадилар,

- Таомилга кўра, икки қават ўраб чарви ёғ ила
Устихонни, устига гўшт бўлақларин қўйиб чиқдилар;
460. Нестор уни ўтга қўйди ва устидан май сепиб турди;
Панжшоҳлар* ушлаб турди ўғлонлари унинг ёнида.
Куйдирилди сон гўшти ва ҳамма татиб кўрди мазали
Е гўштидан; сўнгра қолган гўштни бўлак-бўлак майдалаб,
Ўткир сихларга тортдилар ва лаққа чўғ устида аста
465. Айлантириб кабоб қила бошладилар. Бу пайт Телемах
Шоҳ Несторнинг кенжа қизи Поликаста кузатувида
Ювингани ҳаммом борди; чўмилтириб бўлиб уни қиз,
Баданига сурди хушбўй зайтун мойи; сўнгра Телемах
Нафис қўйлак, узун плаш кийиб тангримонанд нурафшон
470. Чехра ила чиқиб келди ва кўп эллар шоҳи Несторнинг
Ёнбошига келиб инди. Кабоб бўлган сарпанжа гўштни
Чиқардилар тиғ-сихлардан ва тановул қила кетдилар;
Қарол аҳли хизмат қилар экан тинмай югуриб-елиб,
Олтин қадаҳларга майи ноб тўлдириб турдилар мудом;
475. Кабоб еб ва шароб ичиб ҳамма қорнин тўйдиргандан сўнг
Герения қаҳрамони Нестор деди ўғлонларига:
«Қани, бўлинг, бўталарим, қўшинг алҳол ёлдор отларни
Аробага, гар Телемах жўнамоқни ихтиёр қилса».
Шоҳона амр бажарилди бир лаҳзада, Несторзодалар
480. Қўшдилар тез бир жуфт ёлдор учқур отни жангаробага;
Сўнг калитдор олиб чиқди аробага захира нон, май
Ҳамда фақат шоҳларгина ризқ этгувчи турфа таомлар.
Серҳашам жангаробага чиқди шунда далир Телемах;
Эл сарвари Писистрат турди унинг ёнига чиқиб;
485. У жиловни тортиб, шартта қамчи босди отлар сағрига
Ва тулпорлар дала-даштан мисли елдек чопа кетдилар.
Сал вақт ўтмай гўзал Пилос кўздан ғойиб бўлди тамоман.
Отлар яшиндек елдилар то кечгача ликиллатганча
Жангароба шотисини. Бу аснода қуёш ҳам ботиб,
490. Ҳаммаёқни зулмат босди. Ёшлар етиб бориб Ферага,
Тангри Алфей зурриёти Ортилохнинг сахий ўғлони
Диоклеснинг ҳашаматли хонасида меҳмон бўлдилар.
Олранг бармоқларин ёйиб балқиб чиқди навниҳол Эос.
Аробага чиқди яна икки сайёҳ; йўлга тушдилар
495. Қуюн мисол учқур отлар ва бугдойи гуркираб ўсган
Далалардан елиб ўтиб тез манзилга етиб бордилар.
Бу пайт қуёш ботиб, зулмат қоплаганди барча йўлларни.

ТҮРТИНЧИ КҮШИК

- Тизма тоғлар кучоғида ётган шаҳар Лакедемонга
Келиб улар кўрдиларки, шоҳ Менелай ўз саройида
Бирга кўшиб ҳам ўғлининг, ҳам қизининг никоҳ тўйларин,
Хешу ақраболарига берар эди базму зиёфат.
5. Узатмоқда эди қизин Ахиллеснинг нодир ўғлига*;
Ки Троя заминида бўлганида аҳд қилган эди
Ёвларни чилпора қилган Пелид* ила қуда бўлмоқни.
Мана, охир боғламишлар аҳли само никоҳ риштасин.
Шоҳ қизига уюр-уюр йилқи, бисёр жангаробалар —
10. Сеп берибон, жўнатмоқчи мирмидонлар салтанатига —
Ҳоким эди ҳозир унда азиз куёв; яна Менелай
Ёши ўтиб қолганида чўри қиздан кўрган ўғлони
Мегапентга унаштирди спарталиқ Алектор қизин.
Лек Елена Афродитаваш ҳур қизи Гермioniани
15. Туққандан сўнг бошқа фарзанд бахш этмади унга тангрилар.
Тўйга келган қариндошлар, ёру дўстлар шоҳнинг муаззам
Саройида базм қуриб, яйраб, ҳузр қилар эдилар.
Пурзавқ машшоқ чергарди тор, жўр бўлиб тор куйига икки
Масхарабоз дик-дик сакраб, рақс тушарди. Айни шу маҳал
20. Зукко йигит Телемах ва Несторзода ёш Писистрат
Шоҳ қасрига кириб келиб тушдилар тез жангаробадан;
Энг аввало йигитларга Менелайнинг чаққон маҳрами
Этеон тез пешвоз чиқиб, қарши олди. Сўнгра бул ҳақда
Шоҳга хабар қилмоқ учун, чопиб кетди кўшқлар оралаб;
25. Яқин бориб шоҳ ёнига у барқанот калима айтди:
«Эй шоҳим, Зевс дастпарвари, ҳузурингга икки ажнабий
Меҳмон келди, иккови ҳам Дий наслидан*. Нима қилайлик?
Чиқарайми отларини аробадан? Ёки кеткизиб
Юборайми, бошқа ерга бориб меҳмон бўлинглар, дея?»
30. Зулфизар шоҳ жавоб қилди маҳрамига қаҳру ғазаб-ла:
«Эй Этеон, ҳеч ҳам ақлинг бундай ноқис бўлмаган эди,
Бугун худди гўдак каби тутуруқсиз айтган гапларинг;
Кўрганмиз кўп меҳмоннавозликларни биз дарбадарликда
Ва Дий барҳам бериб энди биз кечирган мусибатларга,
35. Дориламон яшаб ором олмоқдамиз ўз уйимизда.
Сайёҳларнинг отларини чиқариб тез жангаробадан,
Ўзларини таклиф эт сен қасримизга — тўй базмимизга».
Шундай деди шоҳ Менелай. Этеон бир талай серғайрат
Маҳрамларни ўзи билан эргаштириб югура кетди.

40. Терга ботган учқур отлар чиқарилиб жангаробадан,
Отхонага олиб кириб боғландилар охур ёнига.
Ем солдилар охурларга — бугдой, арпа омухтасини;
Шундан сўнг жангаробани оқ деворга тираб қўйдилар.
Мусофирлар ҳашаматли шоҳ кўшқига таклиф қилинди.
45. Йигитлар Зевс арзандасин уйин кўриб ҳайрон қолдилар:
Шавкатли шоҳ Менелайнинг саройида жамики нарса
Ёғду сочиб турар эди мисли қуёш ё тўлин ойдек.
Бу хузурбахш манзарани кўриб тўйгач йигитлар кўзи,
Икковлари чўмилишди пардозланган ҳовузчаларда;
50. Жориялар ювинтириб, муаттар мой баданларига
Сургач, улар нафис хитон* ила бароқ плаш кийишиб,
Шоҳ Менелай ёнидаги курсиларга келиб чўкдилар.
Сўнг жория олиб келиб кумуш жом ва тилла обдаста,
Муздек зилол сув ила бу йигитларнинг қўлин ювдириб,
55. Силлиқ стол суриб қўйди олдларига; калитдор аёл
Хонаки нон, турли-туман тансиқ таом кўтариб келди;
Дастурхончи товоқларда ҳар турли гўшт келтириб қўйиб,
Меҳмонларни дастурхонга таклиф этгач, майи ноб тўла
Зар қадаҳлар сунди. Шунда саховатли сарой соҳиби
60. Бундай деди қўли билан таомларга ишора қилиб:
«Бизнинг нозу неъматлардан татиб кўринг, ош бўлсин, дўстлар;
Баъдаз таом сўрагайман кимлигингиз, қайданлигингиз.
Падарларингизнинг нуқси урган сизга — кўриб турибман.
Икковингиз ҳам албатта Зевс наслидан — шаҳзодаларсиз;
65. Туғилмагай сиздай нодир азаматлар аҳли авомдан».
Шундай дея, ўз улуши — қовурилган буқа гўштидан
Бир бўлагин олиб мезбон, йигитларнинг олдига қўйди.
Шоҳ берган бу лахим гўштга ёш меҳмонлар қўл узатдилар,
Улар тотли таом ошаб, хушбўй шароб ичиб тўйингач,
70. Телемах ўз ҳамроҳининг қулоғига энгашиб, ўзга
Одамларга эшиттирмай астагина пичирлаб деди:
«Нестор ўғли, менинг азиз биродарим Писистрат, сен
Қара, бу хушжаранг кўшқда мис анжомлар бамисли олтин,
Кумуш янглиғ, қаҳрабо, фил суягидек чақнаб турибди;
75. Олимп шоҳи Зевсда бўлса керак фақат бундай кошона;
О бу қандай ажиб бойлик! Туман-туман! Мен ҳайратдаман».
Телемахнинг пичирини шоҳ Менелай эшитиб қолди
Ва ёшларга эшиттириб барқанот бир калима айтди:
«Болаларим, фоний банда Зевс ила ҳеч беллашолмагай,
80. Зеро унинг макони ҳам, бойлиги ҳам, ўзи ҳам боқий;
Баъзилар, ким бойроқ, дея беллашмоқчи бўлар мен ила,
Лек ҳаммамас; бардош бериб мен бемисл изтиробларга,
Дарбадар ва сарсон кезиб, саккиз йилдан сўнг ватанимга
Қайтиб келдим ўлжаларга тўлдирганча кемаларимни.
85. Финикия, Кипр, Миср тупроғида занжилар ила
Учрашдим мен, сидонлилар, эрембларнинг меҳмони бўлдим;

- Ливияда бўлдим яна. Кўзичоқлар унда шохдор туғилар экан,
Эчкилару совлиқ қўйлар йилда уч бор болалар экан;
У ёқларда заминдор ҳам, чўпонлар ҳам тўқ яшар экан —
90. Гўшту пишлоқ, суту қаймоқ сероб экан; у ернинг халқи
Сигирлардан мўл сут соғиб олар экан йил — ўн икки ой.
Мен олисда жаҳон кезиб, ўлжа ғамлаб юрган чоғимда
Азиз оғам Агамемнон ўз уйида ўз хотинининг
Макри билан сирли тарзда ўлдирилган қотил қўли-ла.
95. Шундан буён жирканамаман йиғган жами бойликларимдан.
Лек бу ҳақда сўзлаб берган сизларга ўз оталарингиз...
О бир пайт туман-туман бойлиги-ла доврўқ қозонган
Ул нурафшон хонадоннинг энди қандай ғариб ва мискин
Холга тушиб қолганини кўрмоқ менга азобдир, азоб!
100. Рози эдим мен бойлигим учдан бири билан қолишга —
Гар Троя жангида маҳв бўлган эрлар яшайверишса.
Кўпинча мен ёлғиз қолиб уйимда, ул муҳорибларни
Ёдга олиб, қайғураман, аччиқ-аччиқ кўз ёш тўқаман;
Баъзи пайтда йиғи билан юрагимга далда бераман,
105. Баъзан йиғини тарк этиб, унутаман қайғу-аламни,
Зероки талх дарду алам толиқтирар биз фонийларни.
Лек уларнинг барин эслаб қалбим қанча нола чекмасин,
Сафдошлардан фақат бирин эслаганда уйқум қочади,
Иштаҳам ҳам бўғилади, зеро барча ахейлар ичра
110. Ҳеч ким аччиқ азобларга учрамаган Одиссейчалик;
У заҳмат ва ғам чекмоқлик учун келган экан дунёга;
Менинг пешонамга эса чин дўстимнинг узоқ, бедарак
Ғойиб бўлиб кетишидан қайғурмоқлик ёзилган экан;
Билмаймиз биз унинг тирик, ўликлигин; унинг отаси
115. Кекса Лаэрт ҳам, оқида Пенелопа ҳам, шох Одиссей
Ватанидан жангга жўнаб кетар чоғда йўргақла бўлган
Телемах ҳам бетаскин ғам-андуҳ оғушига чўмганлар».
Шундай деб у билмай туриб Телемахнинг кўнглин ўқситди.
Ўғил кўзидан ёш томди отасининг исмин эшитиб.
120. У қирмизи плаш бари ила икки кўзини тўсди;
Буни дарҳол сизди шох; у анчагача ақлан ва қалбан
Тараддудда туриб қолди не қиларин била олмасдан:
Йиғитчанинг ўз отаси тўғрисида гап очишини
Кутсинми ё ўзи сўраб ҳамма гапни билиб олсинми?
125. Шу хаёлга бориб подшо иккиланиб турган чоғида,
Тушиб келди олий мақом, муаттар кўшқидан Елена;
Ўхшарди у олтин тиф-ла қуролланган Артемидага.
Жимжимадор роҳат курси қўйиб берди унга Адреста;
Маликанинг пойига жун момиқ гилам ёзди Алкиппа;
130. Фило эса кумуш қути олиб чиқди соҳибасига —
Бул қутини унга Миср Фивасининг бой фуқароси
Полибнинг завжаси доно Алкандра тухфа қилганди.

- Полиб эса Менелайга бир жуфт кумуш ванна, иккита
 Сепоя ва нақ ўн талант* соф олтин ҳам совға қилганди;
135. Еленага яна чўзиқ сандиқча ва соф тилла чархча
 Берган эди мезбон хотин; бу сандиқча кумушдан бўлиб,
 Хошияси заррин эди; Фило ана шу ғилдиракли
 Сандиқчани соҳиббаси маликанинг олдига қўйди;
 Сандиқчада йигирилган ип ва ол ранг момиқ устида
140. Тилла чархча ётар эди. Ҳур Елена роҳат кўрсига
 Ўтирди-да оёғини таглик курси устига қўйди.
 Сўнг юзланиб савол берди шавҳарига: «О пурмурувват
 Атрейзод, Зевс дастпарвари шоҳ Менелай, била олдингми
 Кимлигини бизга меҳмон бўлиб келган бу йигитларнинг?»
145. Ҳақманми ё йўқми – билмам, илло қалбим сезиб турибди:
 Бул меҳмонинг Одиссейзод Телемахга қуйиб қўйгандек
 Ўхшайдики, на аёл, на эркак зоти жамоасида
 Кўрганман мен бундай ажиб ўхшашликни (тонг қотиб қолдим);
 Шоҳ Одиссей Трояга барча ахей эрлари ила
150. Мен беҳаё хотин учун жанг қилгани жўнаб кетганда
 Бу азамат йигит ҳали йўрғакдаги чақалоқ эди».
 Шоҳ Менелай соҳибжамол Еленага жавоб айлади:
 «Айтган барча гапинг тўғри, мен фикрингга қўшилишаман.
 Икки томчи сувдай ўхшар падарига! Оёқлари ҳам,
155. Қўллари ҳам, кўз қараши, боши, ҳатто қалин сочи ҳам
 Одиссейнинг ўзгинаси; боя унинг ҳақида сўзлаб,
 Мен туфайли унинг қандай азобларга дуч келганини
 Айтганимда, кўз ёшини кўрсатмаслик учун юзини
 Эгнидаги плаш бари билан тўсди – мен пайқаб қолдим».
160. Ҳотам йигит Писистрат деди шунда шоҳ Менелайга:
 «О улуғ шоҳ, худоларнинг арзандаси, халқлар чўбони,
 Дарҳақиқат, ҳамроҳим сен айтган зотнинг зурриётидир;
 Лек камсуқум, эҳтиёткор бўлганидан, бир кўришдаёқ
165. Гап-сўзлари илоҳий сас янглиғ лазиз сендек зот ила
 Дадил суҳбат қурмоқликни одобданмас деб ҳисоблар у.
 Кекса отам Нестор мени унга ҳамроҳ қилиб юборди.
 У хуш ўгит эшитмоқчи сендан – кўрсат унга йўл-йўриқ.
 Отасиз ва ёру дўстсиз ўсган ўғилнинг хонадони
170. Ғамхонадир; Одиссейнинг ўғли ҳам шу аҳволга тушган:
 Ота кетган; эл ичида йўқдир бирон ҳимоячиси».
 Шоҳ Менелай шундай жавоб қилди далир Писистратга:
 «Ё тангрилар! Мен туфайли уқубатлар чеккан эъзозли
 Рафиқимнинг ёлғиз ўғли келибдику мени кўргани!
175. Қаранг, бизлар кемаларда уйга қайтаётганимизда
 Тангри Зевс йўл кўрсатган эди бизга. Шунда аввало
 Одиссейни ўз уйимда кўрмоқликни ният қилгандим;
 Мен Аргосда унга шаҳар ҳамда қаср қуриб берардим;
 Кейин уни бутун молу мулки, ўғли ҳамда жамики

180. Халқи билан Итакадан кучиртириб олиб келардим;
Мени шоҳ деб эъозловчи халқим яшаб турган бирон бир
Вилоятни унга тўхфа этар эдим; ана унда биз
Кўшни бўлиб тез-тез дийдор кўришардик; ҳеч ким, ҳеч нарса
Гов бўлолмас эди бизнинг дўстлигимиз, қувончимизга
185. Токи ўраб олмагунча бизни сиё ўлим кафани.
Лек ҳасадгўй тангри бизга бундай бахтни раво кўрмади —
Одиссейнинг ўз юртига қайтишига йўл қўймабди у».
Деб Менелай, ўзи билмай, гориб этди ҳаммани ғамга;
Юм-юм йиғлаб кўз ёш тўкди чақмоқдорнинг қизи Елена;
190. Одиссейзод ҳам йиғлади, Менелайнинг кўзи намланди,
Писистрат ҳам ўзини талх йиғидан тўхтатолмади:
Мунаввар тонг шафагининг ўғли қатл этган паҳлавон
Акажони Антилохни эслаганди* Несторнинг ўғли.
Эслаб туриб баландпарвоз бир гап деди у Атрейзодга:
195. «Шоҳ Менелай, сен энг доно инсондурсан фонийлар ичра.
Шундай дейди отам Нестор оилавий суҳбат чоғида
Сен ҳақингда гап бўлганда. Бугун менинг гапимни эшит:
Ёқтирмам ҳеч кечлик овқат маҳалида кўз ёш тўкишни —
Тонг яқин ва балқир Эос. Ана унда биз марҳумларни
200. Ёд айлаб кўз ёш тўксамиз жуда-жуда мақбул бўларди:
Биз — азадор бандаларнинг фақат битта амали аниқ;
Кўз ёш тўкиш, кесилган соч толасини қабрга қўйиш*.
Мен акамни кўрмаганман; у аргослик мардлар ичида
Энг диловар йигит экан; сен кўргансан уни албатта;
205. Лекин акам, эшитгандим, бошқаларга ўхшамас экан —
Бўлган экан чаққон оёқ, жанггоҳларда абжир муҳориб».
Зулфизар шоҳ Атрейзода жавоб қилди Писистратга:
«Дўстим, барча гапинг ҳақдир; сен, азизим, менга донишманд,
Ёши улуғ бир инсоннинг гапларини сўзламоқдасан.
210. Гапларингдан сезмоқдаман — сен отангнинг шоист ўғлисан;
Одамзоднинг табиатин англаб етмоқ осондир, зеро
У таваллуд топганида ё никоҳдан ўтган чоғида
Анинг бахти риштасини чақмоқдор Зевс йигириб кўюр*.
215. Йигируркан, қариянинг оқил ва мард зурриётлари
Даврасида унинг узоқ, шод яшашин ихтиёр қилур.
Келинг, бизлар тарк этайлик ҳасратни; кўз ёшини артиб,
Яна хушбахт ўтирайлик; қўл ювгани сув келтирурлар;
Эртага мен яна суҳбат қуражакман Телемах ила
220. Ана шунда поёнига етгай бугун бошланган суҳбат».
Сув келтирди шоҳ надими эпчил Асфалион
Меҳмонлар қўл узатдилар гоят лазиз, хушхўр таомга.
Шу чоғ дилбар Еленанинг миясига бир фикр келди:
У ҳамманинг қалаҳига шарбат дори томизиб чиқди:
225. Уни ичган одамларда ғазаб сўнур, ғам унутилур;
Бундай одам то кечгача қувноқ юрур, йиғлашни билмас,
Ҳатто унинг падари ё волидаси кутилмаганда

- Қазо қилиб қолганда ҳам, кўз олдида унинг оғасин
 Ёки азиз ўғилчасин найза санчиб ўлдирсалар ҳам.
230. Зевснинг дилбар қизида бу ажиб шарбат дори бор эди:
 У Мисрда бўлганида Полидамна — Фоон хотини
 Берган эди бу шарбатни; серунумдир Миср тупроғи —
 Ҳам шифобахш эзгу гиёҳ, ҳам оғули ўт ўсар унда;
 Ҳамма халқи ҳозиқ ҳаким; улар Пеан наслидандирлар*
235. Бу элга тенг келолмагай заковатда ҳеч бир одамзод.
 Зевс қизи шарбат томган қадаҳларни эгаларига
 Узатишни буюрди-да, гапни яна давом эттирди:
 «Шоҳ Менелай, Зевс эркаси, сизлар ҳам, эй ота ўғиллар,
 Билингки, Дий раво кўрур турфа элга турфа хилдаги
240. Эзгулик ва ёвузликни. Зеро у ҳар ишга қодирдир.
 Сизлар тўкин дастурхоннинг теграсида чақчақлашганча
 Ҳузур қилинг; мен эса ўз ўтмишимни сўзлаб берайин.
 Ожизман мен ғоят оғир азобларга бардош беролган
 Одиссейнинг жами жасоратларини баён этмоққа,
245. Ҳатто уларнинг барини битта-битта санаб ўтмоққа.
 Ва лекин мен сиз, ахейлар жангоҳларда кўп азоб чеккан
 Ўшал олис Трояда Одиссейнинг худди қулдек ўзини ўзи
 Аямасдан дарра билан уриб тилка пора қилганча,
 Ёв шаҳрининг одамлар-ла гавжум бўлган кўчаларига
250. Ҳеч кўз кўриб, қулоқ эшитмаган абгор бир қиёфада
 Кириб боргани ҳақида айтиб бермоқчиман сизларга.
 Шубҳа уйғотмаган эди у ҳеч кимда бу қиёфада.
 Уни фақат мен танидим; савол берсам индамади қув;
 Сўнг мен уни ювинтириб, баданига хушбўй мой суриб,
255. Кийинтириб, токи унинг ахейларнинг қароргоҳига
 Эсон-омон қайтгунича сирларини ғанимлар шаҳри
 Трояда очмасликка қатъий қасам ичганимдан сўнг
 Сўзлаб берди ахейларнинг маккорона режасин менга.
 У мис тигли шамшири-ла трояликларнинг кўпини
260. Маҳв этиб, билиб олгач шаҳар сирин, қароргоҳига
 Қайтиб кетди. Эрларидан бева қолган хотинлар аза
 Тутиб уввос йиғладилар. Ва лекин мен суюнар эдим:
 Зеро қалбим кўпдан бери талпинарди азиз Ватанга —
 Мен маъбуда Кипридининг айби ила никоҳ тўшагим,
265. Қизим ҳамда ғоят закий, ғоят барно эримни ташлаб,
 Трояга кетганимдан бери қумсар эдим юртимни».
 Шоҳ Менелай деди шунда ўз нажиба маликасига:
 «Ўтмушингдан сўзлаб берган гапларининг бари ҳақиқат:
 Кўп мамлакатларда бўлдим, кўп одамлар билан кўришдим,
270. Илло асло учратмадим на ишлари, на тафаккури,
 На-да хулқи-атвори-ла азобларга сабру бардошли
 Одиссейга ўхшагувчи бирон зотни. Ўшанда бизлар
 Улкан ёғоч от қорнида ўтиргандик; шунда Одиссей
 Ғанимларни маҳв этмоқлик режасини тузиб чиққанди;

275. Ўшанда сен келган эдинг от ёнига (у ерга сени
 Ёв тарафин олгувчи шум ният тангри йўлаган балки).
 Тангримонанд Деифоб ҳам келган эди сенга эргашиб;
 Сен у билан маҳобатли от атрофин айланиб чиқдинг
 Ва пайпаслаб туриб унинг оёғини, ўз товушингни
280. Бизнинг хотинлар сасига тақлид қилиб, биттама-битта
 Исмларимизни айтиб чақирдинг. Мен, Диомед ҳамда
 Тангриваш шоҳ Одиссейга ширин сасинг таниш туйилди
 Пистирмада бўлсак ҳамки ёғоч отнинг зулмат қорнида.
 Айни шу пайт сиртга чиқиш, ҳеч бўлмаса баланд сас ила
 Товуш бермоқ келди мен ва Диомеднинг кўнглига бирдан;
285. Лек Одиссей тек тўхтатиб қолди бизни — шошқалоқларни;
 Қолган ҳамма от қорнида теран сукут сақлаб ўтирди.
 Лек Антиклес сенга жавоб қайтармоққа чоғланган эди,
 Шоҳ Одиссей ўз бақувват кафти билан тентак оғзини
 Тўсиб, бизни асраб қолди фалокатдан; сен Афинанинг
290. Амри ила қайтиб кетгач, Антиклеснинг оғзи очилди».
 Одиссейнинг доно ўғли деди шунда шоҳ Менелайга:
 «О Зевснинг дастпарвари, Атрейзода, халқлар султони,
 Менинг отам метин юрак бўлса ҳамки, машъум тақдирдан
 Жонин сақлаб қололмабди — шу дардимга дард кўшар яна.
295. Вале етар, тўшакларга ётиб энди хузурли тушлар
 Кўриб ором олмоқ учун фурсат келди шекилли, дўстлар».
 Шундай деди у, Елена амр этди меҳмонлар учун
 Ровондаги каравотлар устидаги партўшакларга
 Қирмизи ранг патгиламлар тўшаб, яна устга ёпинмоқ
300. Учун бир жуфт пар ёстиқ ва бир жуфт кўрпа ёзишларини.
 Жориялар чироқ ушлаб чиқиб кетди емакхонадан.
 Меҳмонларга жой солингач, маҳрам бошлаб кетди уларни.
 Сокин уйқу оғушига олди икки азиз меҳмонни —
 Одиссейзод Телемахни ва Несторзод Писистратни.
305. Салдан кейин қаср ичида Менелай ҳам пинакка кетди
 Узун кўйлакли малика Еленанинг ёнига ётиб.
 Ол бармоқларини ёйиб балқди кўкка навнихол Эос;
 Саркардалар саркардаси зулфизар шоҳ турди ўрнидан;
 У кийиниб, елкасига дами ўткир шамширин осди;
310. Сўнгра боғлаб оёғига нафис шиппак, чиқди ётоқдан —
 Жамолидан нур ёғилган тангриларга ўхшар эди у.
 Телемахнинг хонасига кириб салом берди ва сўрди:
 «Эй жувонмард Телемах, айт, ҳад-ҳудудсиз денгизда сузиб
 Нима мажбур қилди сени Лакедемонимга келишга?
315. Халқинг ташвишими ёки ўз ташвишинг? Очиқ айт менга».
 Одиссейнинг азиз ўғли Менелайга жавоб айлади:
 «О Зевснинг дастпарвари Атрейзода халқлар султони,
 Мен падарим қисматини билмоқ учун келдим қошингга;
 Молу мулким қийратилди, хароб бўлди экинзорларим;

320. Уйим менинг тўлиб кетган ёв куёвлар — босқинчиларга;
 Очофатлар қўйу эчки, эгик шоҳли қорамолларим
 Аямасдан сўйиб, мени хонавайрон қилиб ётирлар;
 Биттамизни эр қил, дея волидамни қийнамоқдалар.
 Ёлбораман тиззаларинг қучиб, менга отам ҳақида
325. Ўз кўзинг-ла кўрганларинг, ё бирон бир сайёҳ одамдан
 Эшитганинг воқеа ё ҳодисани очиқ айтиб бер.
 Отагинам азоб ва ғам чекмоқ учун туғилган экан!
 Менга раҳм қилма асло, барча кўрган-билганларингни
 Гапиравер ҳеч ерини ташлаб кетмай ё силлиқламай.
330. Гар ҳимматли отам менинг сиз, ахейлар узоқ Троя
 Тупроғида азоб чеккан пайтингизда сенга сўз бериб,
 Ўшал сўзин ҳақ гап билан ё иш билан бажарган бўлса,
 Шунини эсла ва барини бекаму кўст сўзлаб бер менга».
 Зулфизар шоҳ Атрейзода шундай деди ғазоби қайнаб:
335. «Вой, бадбахтлар! Ҳали ўша қуён юрак такасалтанглар
 Булғамоқчи бўлишдими диловар эр никоҳ тўшагин?
 Она буғу янги туққан эмизикли болаларини
 Қонхўр шернинг ўрмондаги уясида қолдириб, ўзи
 Ўтлагани тоғ ёнбағри, дала-даштга кетсаю, бу пайт
340. Шер инига қайтиб келса, кўзи тушиб болақайларга,
 Ҳаммасини аямасдан бир лаҳзада ғажиб ташларди.
 Куёвлар ҳам Одиссейдан ҳали шундай азоб кўрурлар.
 О тангри Зевс, о маъбуда Афинея, о феб Аполлон!
 Бир пайтлар шоҳ Одиссей одам ила гавжум Лесбосда
345. Филомилед полвон билан кураш тушиб курагин ерга
 Теккизганда, бутун ахей аҳли қандоқ мамнун бўлганди.
 Гар Одиссей куёвларнинг даврасига шу важоҳатда
 Кириб борса, уйланмоқлик оғу бўлур албат уларга.
 Мен ҳам сенга сўзлаб бергум ҳамма кўрган, эшитганларим;
350. Ҳақсўз денгиз қарияси нималарни гапирган бўлса,
 Бир сўзини ҳам яширмай ҳаммасини айтгум рўй-рост.
 Ватанимга қайтар йўлим тўсган эди худолар ҳамон:
 Бажармаган эканман мен ваъда қилган ҳекатомбани;
 Ки худолар талаб қилур вафо қилмоқликни ваъдага.
355. Бир орол бор пўртанали денгизда, у Мисрга қўшни;
 Унинг номи — Фарос; боди мурод эсан чоғда Мисрдан
 Кема бир кун сузиб ега оладиган масофада у.
 Оролдаги ғоят ажиб бандаргоҳда тўхтаб кемалар,
 Захирага ичимли сув ғамлаб олиб сузиб кетурлар.
360. Мен у ерда баҳрийларга матлуб ҳамроҳ бўлган шамолнинг
 Тангриларнинг хоҳиши-ла Миср ёқдан эсишин кутиб,
 Ватанимга жўнай олмай, йигирма кун тўхтаб қолгандим.
 Захиралар тугаб, ҳамма одамларда руҳий тетиклик
 Завол топа бошлаганда айёр денгиз қариясининг*
365. Соҳибжамол доно қизи Эйдофея қутқарди бизни.
 Сўқмоқ йўлдан ғамга ботиб ёлғиз кетаётганим кўриб,

- Маъбуда раҳм қилди менга. Одамларим денгиз бўйида
Эгри қармоқ билан балиқ тутардилар — оч эди улар*.
Хур маъбуда яқин келиб деди менга мулойим сас-ла:
370. «Эй мусофир, кимсан ўзинг? Ақли йўқ бир болакаймисан?
Қўрқоқмисан? Ялқовмисан? Ё қоврилиб ўз ёғинга сен,
Ҳамроҳларинг дилин хушнуд қила олмай, бизнинг оролдан
Жўнаб кетиш иложини тополмай ҳам чекмоқдамисан?»
Шундай деди маъбуда ва жавоб қилдим мен унга бундай:
375. «Ким бўлсанг ҳам, эй маъбуда, айтгум сенга бор ҳақиқатни:
Бунда бекор ўтиришга мажбурман мен, хоҳламасам ҳам;
Эҳтимол мен билмай туриб, бирон гуноҳ ишга қўл уриб
Самодаги худоларнинг газабига учрагандирман.
Сен менга айт (сиз, тангрилар ҳар бир гапдан бохабарсизлар),
380. Қайси боқий тангри менинг балиғи мўл азим денгизда
Сузиб азиз ватанимга жўнашимга моненьлик қилур?»
Шундай савол берган эдим, жавоб қилди маъбуда бундай:
«Ҳамма гапни очик айтгум, билиб ол сен бор ҳақиқатни:
Бу оролда кўпдан бери яшаб келар закий Протей —
385. Боқий сифат бу қария денгизнинг энг теран ва олис
Еригача тадқиқ этган. Посейдоннинг ҳукмига тобе.
Дейдиларки, менинг қондош отам эмиш бу мисрли чол.
Агар сен бу қарияни қўлга олиш иложин топсанг,
Ҳамма сирни очарди у: сувда қандай сузишингни ҳам,
390. Қанча вақтда ўз юртингга соғ-саломат етишингни ҳам.
Гар хоҳласанг, хувиллаган совуқ, овлоқ денгизларда сен
Сарсон сузиб юрганимга ўз уйингда не воқеалар
Ва не ҳоллар юз берганин айтиб берур доно қария».
Шундай деди хур маъбуда, жавоб қилдим мен унга бундай:
395. «Бизга қошиф каромат бу чолни қандоқ қўлга олишни
Ўзинг ўргатки, у била олмасин ҳеч ниятимизни:
Одам учун мушкул ишдир қўлга олмоқ қодир тангрини».
Шундай дедим ва маъбуда бундай жавоб қайтарди менга:
«Очик айтгум ҳамма гапни, вазиятни англаб ол ўзинг;
400. Бу ерда ҳар кун Гелиос чиққанида тикка қиёмга,
Дабдурустдан шамол туриб кўпирганда қора долғалар,
Бош кўтариб чиқар денгиз қарияси уммон қаъридан;
Сувдан чиқиб, дам олгани бориб ётар заҳ бир чуқурга,
Галалашиб чиқиб келган Алосинда зурриётлари —
405. Куракоёқ тюленлар ҳар ёққа бадбўй ис таратганча,
Қариянинг атрофига ётиб ухлаб кетурлар; тонгда
Яшираман сени тюленлар ичига; ундан олдин сен
Уч азамат ўртоғингни бошлаб келгин менинг қошимга.
Энди сени огоҳ этгум қариянинг жодуларидан:
410. Даставвал у тюленларни битта-битта санаб чиқади;
Сўнг ўзи ҳам худди қўйу қўзилари ичида ётган
Чўпон янглиғ тюленларнинг орасига ётиб ухлайди.

- Сизлар унинг маст уйқуга фарқ бўлганин кўрган заҳоти,
Астойдил куч сарфлаб уни маҳкам ушланг; у типирчилаб
415. Кўлингиздан чиқмоқ бўлур — асло қўйиб юбора кўрманг;
Шунда у чол ер юзининг жонзотлари қиёфасига
Бирин-кетин кира бошлар, сув бўлур ва олов ҳам бўлур.
Лекин сизлар ҳеч кўрқмасдан уни маҳкам ушлаб туринглар.
Фақат агар у аввалги — сизлар кўрган қиёфасига
420. Кириб, яна одамлардек мурожаат қилса сизларга,
Шу заҳоти қарияни қийнамасдан қўйиб юбориб,
Сўрагинки, қай тангрининг сенга қаҳри келган экан ва
Ўз юртингга денгиз оша омон етиб олармикансан».
- Гапи тугаб маъбуданинг, шўнғиди тез денгиз қаърига.
425. Мен соҳилда қотиб турган кемаларим пойига бордим;
Улар машъум ташвишларга солиб мени, эзарди қалбим;
Банларгоҳга етиб бордим; кечлик таом пиширардилар
Одамларим йиғилишиб; қош қорая бошлаган эди;
Сўнгра бизлар ухлаб кетдик; алла айтар эди тўлқинлар.
430. Ол бармоқларини ёйиб балқиб чиқди зулматдан Эос.
Мен ёнимга уч азамат ҳамроҳимни олиб қумлоқ, нам
Соҳил бўйлаб борарканман, ҳар қадамда тизимни букиб
Дуо ўқиб худоларга сиғинардим; айна шу маҳал
Денгиз қариясин қизи Эйдофея денгизга шўнғиб,
435. Олиб чиқди тўртта тюлен терисини шилиб бизларга;
Отасига панд беришни кўзлаган бу дилбар маъбуда
Сув бўйида чуқур қазиб кутиб турар эди бизларни.
Маъбудани кўрган заҳот бордик унинг истиқболига.
У бизларни жойлаштирди чуқурчага ва устимизга
440. Ёпиб тюлен териларин, жим ўтиринг, дея буюрди;
Тюленларнинг сассиғига чидаш азоб эди биз учун —
Бадбўй терини ёпиниб ётиш осон дейсизми ахир!
Лек маъбуда хушбўй анбар ислар пуркаб димоғимизга,
Бир лаҳзада халос этди бизларни бу оғир азобдан:
445. Махлуқларнинг бадбўй ҳиди ғойиб бўлди димоғимиздан.
Биз эрталаб чошгоҳгача юрагимиз зиқ бўлиб кутдик.
Мана, охир галалашиб чиқди сувдан тюлен подаси;
Чиқиб қумлоқ соҳилга ёнма-ён ётди бари чўзилиб.
Туш чоғида қария ҳам чиқиб келди денгиз тубидан.
450. Кўриб миқти тюленларин, санаб чиқди биттама-битта.
Аввало у пистирмада ётган бизни санади билмай;
Кейин ўзи ҳам махлуқлар орасига ётиб жойлашди.
Ғафлатдаги қарияга ташландик биз шунда ҳайқириб
Вабақувват қўлларимиз билан уни кучоқлаб олдик;
455. Ишга солди жодугарлик хунарини шунда қария;
Энг аввал у кирди қонхўр ёлдор шернинг қиёфасига
Кейин аждар, важоҳатли қобон, қоплон, қутурган дарё,
Сўнгра азим дарахт бўлди бутоқлари тарвақайлаган...
Биз кўрқмасдан чолни маҳкам ушлаб турдик чарчашни билмай;

460. Чолнинг сеҳр-жодулари иш бермагач, у ювош бўлиб
Қолди ҳамда менга шундай савол билан такаллум қилди:
«Эй Атрейзод, мени найранг билан енгмоқ йўлини сенга
Боқийларнинг қайси бири ўргатди? Айт, нима истайсан?»
Шундай деди қария ва унга жавоб қилдим мен бундай:
465. «Эй чол, ўзинг биласанку (гапни ковлаб нима қиласан),
Кўпдан бери кетолмасдан ўтирибман бу оролдан мен,
Бошим қотган, ташвишдаман ҳамроҳларим кайфиятидан.
Яхшиси, айт (қодир тангри қодирдир ҳар ишни билмоққа),
Қайси боқий тангри менинг пўртанали денгизда сузиб
470. Ватанимга қайтар йўлим тўсиб, ушлаб турибди бунда?»
Деб сўрадим қариядан, жавоб қилди у менга бундай:
«Сен юртингга омон қайтиб бормоқ учун кемаларингда
Сиё денгиз сафарига чиқмай туриб, фарз ва қарз эди
Зевс ва ўзга тангриларга ҳекатомба бағишламоғинг.
475. Билки, сен то Мисрдаги самовий сув* бўйига қайтиб,
Ўша ерда чексиз фалак султонлари Зевс ҳамда ўзга
Тангриларга бағишлаган қурбонлигинг қилмагунингча
На суюкли ватанингни, на-да азиз қондошларингни
Кўриш насиб этгай сенга ул шоҳона гўзал кўшкингда.
480. Акс ҳолда, боқийлар ҳеч очмагайлар ватаниннга
қайтар йўлингни».
Қариянинг бу гапидан юрак-бағрим эзилиб кетди:
Ваҳимали денгиз оша оғир, олис сафарга чиқиб
Яна Миср сари қайтиб бориш даҳшат эди мен учун.
Шундай бўлса ҳам, муғамбир қарияга жавоб айладим:
485. «О илоҳий қария, мен қилгум барча айтганларингни;
Вале сен ҳам дегил менга ҳеч нимани сир сақламасдан:
Трояда Нестор ва мен билан хайр-маъзур қилишган
Ахейларнинг бари эсон-омон етиб боришганми ўз
Юртларига кемаларда? Айтгил, қайси шўри қуриган
490. Ватанига ета олмай, чўкиб кетди кемаси билан?
Қай муҳориб жароҳатдан қазо қилди дўстлар қўлида?»
Деб сўрадим қариядан, жавоб қилди у менга бундай:
«Шоҳ Менелай, мендан буни сўрамасанг яхши бўларди,
Қўй, Атрейзод, ҳеч нимани билмагин ҳам, сўрамагин ҳам;
495. Агар ҳамма гапни айтсам, аччиқ-аччиқ кўз ёш тўккайсан.
Кўплар энди йўқ; тириклар ҳам кўп ҳали ёруғ жаҳонда;
Мис совутли ахейлардан фақат икки саркардагина
Ватанига қайта туриб аро йўлда нобуд бўлганлар;
(Жанггоҳларда кимлар ҳалок бўлганини ўзинг биласан);
500. Учинчиси овлоқ денгиз оғушида асоратдадир.
Оилейзод Аякс денгиз тўфониди узун эшкакли
Кемалари билан бирга ҳалок бўлган; Посейдон унинг
Кемасини улкан Гирей қоясига парчинлаганди.
Лек ўзини аяб сувдан чиқарганди, манфур бўлса ҳам

505. Афинага; Аякс эса хўб керилиб шаккоклик қилган:
«Худоларнинг хоҳишига зид ўлароқ мен чўкмай қолдим»,
Деб мақтанган. Посейдон бу густоҳона сўзни эшитган.
Ул газабнок зилзилакор уч айрили асоси* билан
Бир зарб уриб чўнг қояни икки ёққа бўлиб юборган;
510. Бир бўлаги бутун қолган, иккинчиси чилпарчин бўлиб
Устидаги шаккок Аякс билан бирга сувга фарқ бўлган;
Бахти қаро Аякс шундай маҳв бўлган шўр сувга бўкиб.
Сенинг аканг Агамемнон тақдирга чап бериб, Геранинг
Паноҳида сузиб яқин келганида азим Малея
515. Қоясига, бирдан бўрон кўтарилиб, унинг аянчли
Фигонига парво қилмай, кемаларин салтанатининг
Узоқдаги гўшасига олиб кетган – Фиест юртига;
Фиестдан сўнг унинг ўғли Эгист эди ҳоким у ерда
Аммо тезда денгиз тинган ва тангрилар муродбахш шамол
520. Йўллаганлар; боди мурод суриб келган Агамемнонни
Ватанига. У юраги қувнаб азиз соҳилга тушган.
Матлуб юртин кўриш насиб этганидан қайноқ ёш тўкиб
Кўзларидан, ерга ётиб тупроғини ўпа бошлаган.
Лекин уни кўриб қолган минорада турган пойлоқчи.
525. (Ёвуз Эгист унга икки талант олтин ваъда қилганкан);
Шу пойлоқчи шоҳ Атриднинг ватанига қайтган пайтини
Кўздан қочирмаслик учун йўл пойларкан бир йилдан бери.
Пойлоқчи шум хабар билан чопган Эгист хонадонига.
Шу заҳоти маккорона режа тузган бадният Эгист:
530. Халқ ичидан йигирмата азаматни танлаб олиб у,
Шоҳ саройи атрофига йигитлардан пистирма қўйган;
Ўзи кириб амр этган зиёфатга стол тузашни
Кейин чиқиб аробага, юзда сохта табассум ҳамда
Дилда ёвуз ният билан пешвоз борган Агамемнонга;
535. Ҳеч бир гапдан хабари йўқ акангга у хушомад қилиб
Бошлаб кирган қасрга ва базм чоғи уни ўлдирган –
Худди қассоб буқани ўз охурида бўғизлагандек;
Аканг билан келганлар ҳам битта қолмай қириб ташланган,
Эгистнинг ҳам одамлари маҳв бўлган улар қатори».
540. Юрагим чилпора бўлди қариянинг гапин эшитиб.
Мен юзтубан ётиб юм-юм йиғладим кўп; ки яшашни ҳам,
Қуёшнинг нуридан баҳра олишни ҳам хоҳламасдим ҳеч.
Мен қирғоқда алам чекиб хўнграганча узоқ вақт ётдим.
Лекин менга шундай деди гап сўнгида фаросатли чол:
545. «Шоҳ Менелай, бас, йиғлама, ўзингни кўп қийноққа солма;
Кўз ёшларинг наф бермагай: сен яхшиси, тезроқ юртингга
Қандай қилиб етиб бориш тўғрисида бошингни қотир.
Борганинда, Эгистни ё соғ кўрасан, ё Орест келиб,
Уни маҳв этган бўлур; сен кўмгани етиб борасан».
550. Деди денгиз қарияси; қамраб олди қалбимни қувонч;
Мен азадор бўлсам ҳамки, руҳлангирди чолнинг ўгити.

- Шундан кейин савол бердим Протейга янгроқ сас ила:
«Икки киши ҳақида сен сўзлаб бердинг; энди денгизнинг
Оғушида ётган яна учинчи шахс ҳақида сўзла:
555. Тирик девдинг уни, ҳануз тутқундами? Ё энди йўқми?
Мен тайёрман эшитишга нечоғлиқ шум хабар айтсанг ҳам».
Деб сўрадим Протейдан, жавоб қилди у менга бундай:
«У Лаэртнинг азиз ўғли, Итаканинг соҳибн тожи.
Маъбудалар маъбудаси оролида кўргандим уни,
560. Ҳашаматли бир гўшада юм-юм йиғлаб ўтирган эди;
Энди унинг ватанига қайтадиган йўли тўсилган:
Жўшқин денгиз тўшин тилиб ота юртга қайтмоғи учун
Йўқдир унинг кемаси ҳам, ҳатто баҳрий ҳамроҳлари ҳам.
Лек тангрилар сенга, Атрид, бошқа қисмат тайёрлаганлар:
565. Сен ўлмайсан йилқилари мўл Аргосда; сени худолар
Заминнинг энг чеккасига, масъудларнинг маскани* бўлмиш
Малла сочли Радамантнинг ватанига юборажаклар
(масъудлар ул ерда мудом фароғатда кун кечирурлар,
Унда бўлмас на бўрону, на жалаю, на қиш аёзи;
570. Океандан эсган эзгу шаббодалек ҳузурбахш Зефир
Масъудларнинг дилларини хушнуд этиб турар дамодам),
Зероки сен Еленанинг эри, Зевснинг куёвидурсен*».
Шундай дея шўнғиб кетди у денгизнинг теран қаърига.
Мен баҳодир ўртоқларим бирла қайтдим кемаларимга;
575. Улар машъум ташвишларга солиб мени, эзарди қалбим;
Сув бўйига етиб бордим; кечлик таом пиширардилар
Одамларим йиғилишиб; қош қорая бошлаган эди;
Сўнгра бизлар ухлаб кетдик; алла айтар эди тўлқинлар.
Ол бармоқларини ёйиб балқиб чиқди зулматдан Эос.
580. Кемаларни итаришиб туширдик биз муқаддас сувга;
Кема мачтасини тиклаб елканларни ёйдик, жамики
Ҳамроҳларим гурра чиқиб эшкакларнинг бандин тутдилар
Ва баравар эшкак эшиб чўнг денгизни кўпиртирдилар.
Шунда яна кемаларни мен Мисрнинг самовий суви
585. Соҳилига йўналтирдим ва қурбонлик қилдим у ерда;
Гекатомба билан аҳли самоларни ризо қилгач, мен
Акам руҳин шод айламоқ учун уйдим қабр тупроғин.
Сўнг биз яна суза кетдик эзгу шамол ҳамроҳлигида;
Боди мурод олиб келди бизни азиз юртимизгача.
590. Сен Телемах, ўн-ўн бир кун меникида меҳмон бўлиб тур;
Кейин, майли, жўнатарман энг бебаҳо тухфалар билан:
Бергум учта учқир оту жангароба ва ноёб кўза;
Ул кўзадан сен май паймо қилганингда мени эсларсан».
«Шоҳ Менелай, — дея жавоб қилди оқил Одиссейзода, —
595. Мени бунда кўп ушлама, ўз уйимга шошилмоқдаман;
Сеникида мен жон-жон деб бир йилгача тураверардим,
Ватанимга қайтиб бормай хешларимнинг жамолин кўрмай —

- Сенинг лазиз суҳбатларинг, каломларинг ром этди мени;
 Вале мени ҳамроҳларим кутмоқдалар ҳозир Пилосда;
600. Сен бўлсанг, шоҳ, мени олиб қолмоқчисан олий қасрингда.
 Менга шундай тухфа берки, сақлаш мумкин бўлсин уйимда;
 Отларингни уйга олиб кетолмайман: улар юртингнинг
 Кўрки эрур; қолаверса, сенинг улкан далаларинг кўп;
 Ерларингда йўнгичқа-ю, оқ буғдойу, бошоқлари зил
605. Асл арпа баракали ҳосил берур; Итакада-чи?
 Далалар ҳам, барра ўтлар бўлиқ ўсган яйловлар ҳам йўқ;
 Тоғ бағридаги ўтлоқлар отларгамас, эчкиларга мос;
 Денгиз қучган ороларда яйловлар кам, учқур тулпорлар
 Яйраб-яшнаб ўтлоқлар; лек Итака ундан-да абгор».
610. У жим қолди. Шоҳ Менелай жилмайганча Одиссей ўғлин
 Юзига сал шапатилаб қўйиб деди мулойим бир сўз:
 «Гапларингни тинглаб, ўғлим, билдим наслинг тозалигини;
 Отлар эмас, бошқа совға бергум сенга. Бу қийин эмас;
 Мен беадад бойликларим ичидан энг ноёб армуғон
615. Танлагайман; сенга ажиб зиёфатбоб май жомин бергум;
 Кумушдан у жом ясалган, гир айлана лаби олтиндан;
 Тангри Гевест санъати у; ўшал жомни сидонлар шоҳи
 Муруватли меҳмоннавоз Федим менга тухфа қилганди.
 Ота юртга қайтаётиб, йўл-йўлакай унинг қасрида
620. Меҳмон бўлган кунларимда; шуни сенга қилгум армуғон».
 Улар шу тарз ширин-ширин суҳбат қуриб ўтиришганда
 Шоҳ қасрига базм учун қўй, эчкилар етаклашиб ва
 Майи ноблар қўтаришиб кириб келди азиз меҳмонлар
 (Нонни эса меҳмонларнинг хотинлари юборгандилар).
625. Ҳашаматли шоҳ қасрида бошланганди тўй тараддуди.
 Айни шу чоғ Одиссейнинг ҳовлисида сурбет куёвлар
 Вақтихушлик қилардилар лаппак отиб, найзалар санчиб.
 Лек куёвлар раҳнамози билақлари метин Антиной
 Ҳамда ўктам Евримахлар бир чеккада ўтиришарди.
630. Фронийзод Ноемон бу йигитларнинг ёнига келиб,
 Ушбу савол ила улар икковини ҳайрон қолдирди:
 «Телемахнинг қачон қайтиб келишини қумлоқ Пилосдан
 Қай бирингиз менга айтиб берасиз? У менинг кемамда
 Кетган эди — ҳозир керак бўлиб қолди кемам ўзимга:
635. Мен сериялов Элидага бормоқчиман; у ерда менинг
 Ўн иккита биям билан тойчоқлари ўтлаб юрибди;
 Бари асов; биттасини мен эгарга ўргатмоқчиман».
 Бу хабардан ҳайрон қолди икки куёв; ки билмасдилар
 Телемахнинг сувда сузиб кетганини; улар уни ё
640. Чўққабоқарлар олдига ё эчкилар ҳол-аҳволидан
 Хабар олмоқ учун кетган бўлса керак, деб ўйлардилар.
 Ноемонга савол берди ғазаб билан шунда Антиной:
 «Ростини айт! Қачон жўнаб кетди? Кимлар билан кетди у?
 Итакалик фуқароми ҳамроҳлари ёки ўзининг

645. Ходимлари ё қуллари? Қайдан йиғди у одамларни?
 Яна бир гап: у кемангни сендан зўрлаб тортиб олдим
 Ёки ўзинг сўраганда ўз хоҳишинг билан бердингми?»
 Бундай деди Антинойга Фронийнинг ўғли Ноемон:
 «Ўз хоҳишим билан, албат; бошқалар ҳам худди ана шу»
650. Ишни қилган бўлур эди, гар қайғуга гарқ бўлган бирон
 Мискин кас илтимос қилса — ҳеч ким унга йўқ деёлмасди.
 У ёллаган одамларнинг бари ёш-ёш аслзодалар;
 Ўзим кўрдим: Ментор ёки Ментор қиёфасига кирган
 Бирон тангри раҳнамолик қилар эди ул жамоага;
655. Сабабки мен кун кеча у Менторни яна шу ерда
 Кўриб қолдим, лекин у ҳам сузиб кетган эди кемада». Шундай деб у жавоб бергач, қайтиб кетди ота уйига.
 Антиной ва Евримахни чулғаб олган эди ваҳима;
 Икки йигит атрофига йиғилишди барча куёвлар.
660. Евпейт ўғли Антиной бу куёвларга юзланар экан,
 Ичини ит тирнагандай, ғазабланди, шунда кўкраги
 Кўпчиб-кўпчиб, кўзларида офаткаш ўт чақнай бошлади:
 «Бу Телемах юрак ютиб жўнаб қопти олис сафарга;
 Аҳвол чатоқ! Кутмагандик ундан бундай жасоратни биз:
665. Бу зумраша бизга айтмай, мустаҳкам бир кемани топиб,
 Ёш-ёш йигитларни ёллаб шўх денгизда сузиб кетибди.
 Қолдик энди биз балога бу ярамас Одиссейзоддан;
 Кошки эди чақмоқдор Зевс олса унинг жонини тезроқ!
 Сизлар ҳозир бир кема ва йигирмата эшкакчи топинг.
670. Мен денгизга сузиб чиқиб Итака ва Зам орасида
 Пистирмада унинг қайтиб келишини пойлаб тураман —
 Отасини излагани ўз бошига бир бало бўлсин». Унинг айтган гапларини маъқуллашди барча куёвлар.
 Ҳамма гурра кўтарилиб Одиссейнинг уйига кирди.
675. Лек малика Пенелопа тез орада хабардор бўлди
 Телемахнинг жонига қасд қилмоқ бўлган ёв куёвларнинг
 Маккорона фитнасидан; ҳамма гапни унга ўзининг
 Садоқатли қули Медонт айтиб берди: у куёвларнинг
 Ҳамма айтган гапларини эшитганди девор ортидан.
680. Маликани бундан огоҳ қилмоқ учун у чопиб келди.
 Пенелопа кўриб уни бўсағада сўроққа тутди:
 «Айт, у бадбахт куёвлардан не топшириқ келтирдинг, Медонт?
 Буюрайми: Одиссейнинг чўрилари бажараётган
 Ишларини ташлаб улар учун овқат пиширишсинми?»
685. Қачон ахир қоралари ўчаркин, а? Қачон уларнинг
 Бизникида қилаётган ишратлари барҳам топаркин?
 Эй бизларни итдай талаб, Телемахнинг бутун бойлигин
 Каламушдай кемирувчи очофатлар, наҳотки гўдак
 Чоғингизда, Одиссейнинг қандай мушфиқ зот бўлганини,
690. Ҳеч кимсани сўзи ё бир иши билан ранжитмаганин
 Сизга сўзлаб бермаганлар ул донишманд оталарингиз?

- Холбуки энг иқтидорли ҳукмдорлар, айниқса фоний
Султонларнинг кўпчилиги кимни севиб, қайси кимлардан
Нафратланган. Ва лекин ўз халқимиздан бирон киши ҳам
695. Бирон таҳқир эшитмаган Одиссейдан. Биз эса сиздан
Кўрмоқдамиз фақатгина беҳаёлик, беандишалик;
Яхшилиқни билмайсизлар, кўрнамаклар, мальун бандалар!»
Оқил Медонт одоб билан жавоб қилди Пенелопага:
«О маликам, кошки эди барча бало фақат шу бўлса!
700. Ёв куёвлар адоватли интиқомга қўл урмоқчилар
Бизга қарши – Илоё, Зевс даф қилсин шум ниятларини!
Улар тигдор шамшир ила Телемахни маҳв этмоқчилар
Унинг қайтар чоғин пойлаб: у Пилосга ва Лакедемон
Шаҳарига сузиб кетган отасидан хабар топгани».
705. Қалби ўртаб тиззалари қалтиради онаизорнинг;
Анчагача лол қолди у, хиралашди кўзлари ёшдан,
Мажоли ҳам қолмади бир сўз дейишга. Ва ниҳоят у
Хушин йиғиб, сўроқ қилди садоқатли қули Медонтни:
«Нима мажбур қилди ўғлим Телемахни жўнаб кетишга?
710. Ҳад-худуди йўқ денгизда баҳрийларни олиб юрувчи
Сув отига қандай чиқди ўз жонини хатарга қўйиб?
Ё, номимни ҳамма одам унутсин, деб шундай қилдими?»
Маликанинг сўзин тинглаб оқил Медонт жавоб айлади:
«Мен билмайман; илло тангри уқтирдими, ё ўзи шуни
715. Хоҳладими, падарини тақдир қайга жўнатганини,
Нелар кечаётганини шўрлик Одиссейнинг бошидан
Билмоқ учун Итакадан сузиб кетди ўғлинг Пилосга».
Шундан кейин чиқиб кетди оқил Медонт шоҳона кўшкдан.
Маликанинг юрагини безиллатди бу мудҳиш андух;
720. Ўтирарди у кўшкига кирмай эшик остонасида,
Ҳашаматли кўшқида кўп бўлса ҳамки момик курсилар.
У йиғларди. Шу чоғ унинг ёшу қари жориялари
Тўпланишиб жўр бўлишди йиғисига соҳибаларин.
Пенелопа аччиқ ғамга ботиб деди жорияларга:
725. «Азизларим! Тенгқурларим аёллардан ул чақмоқдор Зевс
Фақат мени энг аламли изтиробга гирифтор қилди.
Олдинига ғориб бўлди данай аҳли жамоасида
Жасоратлар кўрсатиб кўп, ҳам Эллада, ҳамда Аргосни
Шону шуҳратга буркаган арслондек далир шавҳарим.
730. Энди бўлса жигаргўшам ўғлим ҳам йўқ; бўронлар уни
Қайларгадир олиб кетган; мен ғофилман бу фалокатдан;
Эй овсарлар, наҳот мени биттанглар ҳам ўйламагансиз
Уйғотишни? Ахир унинг кетишини билгансизлар-ку!
Оҳ, не учун ҳеч ким менга шипшимади унинг ниятин?
735. Билганимда, ё ёнимда қоларди у, ёки ўзим жон
Таслим қилган бўлардим бу ғамхонада. Қани, тез бўлинг,
Боғбонимиз Долионни ҳузуримга чақириб келинг;

- Бу қария содиқ қулим; отам уни сеп қилиб берган
Одиссейга текканимда; у боғимни парваришлайди
740. Сидқидилдан. Қайнотамнинг олдиға у физиллаб борсин
Ва Лаэртни бунда бўлган воқеадан бохабар қилсин;
Шоядки, у ўйлаб кўриб бирон чора-илож топса-ю
Тангримонанд Одиссейнинг ўғли бўлмиш набирасини
Ўлдирмоқчи бўлган барча одамларга йиғлаб ёлборса».
745. Деди шунда Маликага Еврикля — мушфиқ энага:
«О маликам, жоним, мени мис тиг ила қатл этсанг ҳам,
Ёки раҳм-шафқат қилиб аясанг ҳам яширмам сирни.
Ҳамма гапдан хабарим бор; Телемахнинг амри билан мен
Уларга нон ва май бердим йўлларига; то ўн икки кун
750. Ўтгунича, ёки онам мени бирдан сўрамагунча,
Ё бошқалар сирни ошкор қилмагунча чурқ этма ҳеч, деб
Ўғлинг қасам ичирганди; хоҳламовди ойдек жамолинг
Кўз ёшидан гулдай сўлиб қолишини. Ҳозир, маликам,
Сен ювиниб оҳорли-пок либос кийгил, сўнг жориялар
755. Билан бирга тепадаги кўшкка чиқиб*, тангри Зевс қизи
Афинага тизинг букиб ибодат қил. У Телемахни
Халос этгай фалокатдан; қайнотангни безовта қилма;
Шундоқ ҳам у ғамга ботган, эзилмасин; боқий тангрилар
Аркесийзод* авлодидан ҳали мутлоқ юз ўгирмаган;
760. Бил, бу авлод Итакада салтанатнинг, салтанатдаги
Барча ер-сув, ўрмонларнинг ҳукмдори бўлгай ҳамиша».
Шундай деди Еврикля; қайғу кетди, кўз ёшлар тинди.
Пенелопа ювинди ва оҳорли-пок либос кийиб жориялари
Билан бирга тепадаги кўшкка чиқди ва саватга у
765. Арпа донини тўлдириб* Афинага илтижо қилди:
«Тингла зорим, о Зевснинг бокира-ҳур қизи Афина!
Гар соҳибтож шоҳ Одиссей қачонлардир бу хонадонда
Сенга атаб бўрдоқи қўй, семиз буқа гўштин куйдирган
Бўлса, шуни эслагину қутқар унинг ёлғиз ўғлини,
770. Даф эт ундан ёвуз ният куёвларнинг дасисасини».
Дея қилди ибодат у ва маъбуда эшитди уни.
Куёвлар бу маҳал шоҳнинг саройида шовқин соларди.
Баъзилари роса офиз кўпиртириб керилишарди
Тентаклардай: «Ҳа, матлуба маликамиз ҳозир никоҳнинг
775. Тадоругин кўраётган бўлса керак — кимни танларкин?
Билмайдики, биз ўғлига қандай совға тайёрлаганмиз».
Ўзларига қандай «совға» шай турганин билмасди улар.
Антиной бу мақтанчоқлар гапин тинглаб деди қаҳр ила:
«Нима, жинни бўлганмисиз? Оғзингиздан бундай бемаъни
780. Гап чиқмасин; шов-шув бўлиб кетар агар биров эшитса.
Яхшиси, биз бу ердан тез кетайлик-да ҳали яқинда
Келишилган режамизни бажарайлик ими-жимиди».
Антиной халқ орасидан йигирмата йигитни танлаб,
Улар билан жўнаб кетди соҳилдаги кемалар ёққа.

785. Соҳил бориб туширдилар бир кемани суриб денгизга
 Мачтасини тикладилар, абзалларни тартибга солиб,
 Кийдирдилар эшкакларни чайир чарм халқаларга. Сўнг
 Елқанларни кўтардилар. Содиқ қуллар қурол-аслаҳа
 Келтирдилар; ҳамма чиқиб тез кемага денгизда сузиб
790. Нарӣ кетди. Кейин кечлик қилиш учун ҳозирлик кўриб,
 Кеч киришин ва қоронғи тушишини кутиб турдилар,
 Бу аснода Пенелопа тепадаги хобхонасида,
 Телемах чап берармикин ўлимга ё хоин қотиллар
 Қўлида ёш умри ҳазон бўлармикин, деган аламли
795. Хаёлларнинг оғушида ётар эди туз ҳам татимай.
 Овчиларнинг қуршовида қолиб, ҳозир маҳв бўлишини
 Сезган арслон қандай ваҳимага тушса, Пенелопа ҳам
 Машъум ўйлар оғушида ётар эди юрак ҳовучлаб.
 Лек роҳатбахш уйку келиб аллагагач, у тинчиб қолди.
800. Эзгу ният зоҳир бўлди шу чоғ соҳибдил Палладада:
 Яратди у Икарийнинг дилбар қизи (Пенелопанинг
 Эгачиси) Ифтиманинг шарпасини. Бир замонлар у
 Фессалия ҳукмдори шоҳ Евмелнинг завжаси эди.
 Афина бу руҳ шарпасин йўналтирди Атрид кўшқига.
805. Ифтима ҳасратда ётган Пенелопа бошига бориб,
 Нозик-ниҳол бармоқлари билан унинг кўз ёшларини
 Артмоғи ва лозим эди юрагига таскин бермоғи.
 Жисмсиз руҳ тегмай эшик илгагига ётоққа кирди
 Ва малика тепасида туриб шундай ширин сўз айтди:
810. «Ухла, синглим Пенелопа! Андуҳ чекиб жароҳатлама
 Юрагингни. Ҳаловатда яшагувчи боқий тангрилар
 Ман этурлар сенга кўз ёш тўкмоқликни, ҳам чекмоқликни:
 Телемаҳнинг қайтиб келур шикаст кўрмай тезда ёнингга;
 У худолар қаҳрига ҳеч учрамаган гуноҳ иш қилиб».
815. Тунги эзгу тушлар кўриб ҳаловатли уйқуда ётган
 Пенелопа шундай деди жисмсиз руҳ — эгачисига:
 «О, опажон, қандоқ келдинг бу ёқларга? Ахир сен жуда
 Олисдасан. Онда-сонда бир келардинг бизни кўргани.
 Айт, мен нега ҳам чекмайин, йиғламайин? Бутун вужудим
820. Ва қалбимни қамраб олган ҳам-аламни қандоқ тарк этай?
 Олдинига ғориб бўлди данай аҳли жамоасида
 Жасоратлар кўрсатиб кўп, ҳам Эллада, ҳамда Аргосни
 Шону шуҳратга буркаган арслондек далир шавҳарим.
 Энди бўлса жигаргўшам ўғлим ҳам йўқ; очлик-муҳтожлик
825. Нималигин билмаган ва ёт одамлар билан ҳеч қачон
 Эллашмаган бу ғўр бола чўнг денгизда сузиб кетибди.
 Қийнамоқда эримдан ҳам кўра унинг ташвиши мени;
 Юрагим зор қақшамоқда, у хатарли денгизда ёки
 Ёт юртда ёт одамлардан фалокатга учрамасин, деб.
830. Бунда эса ичи қора касофатлар ўғилгинамнинг
 Ватанига қайтишини пойлаб туриб маҳв этмоқчилар».

- Жисмсиз рух жавоб қилди маликага аста пичирлаб:
 «Тинчлан, синглим, бекорчи хавф билан қалбинг ўртама асло.
 Ўғлингнинг зўр ҳамроҳи борки, ҳар банда ўзини унинг
835. Паноҳига топширмоқни бахт деб билур; у ҳамроҳ ҳар бир
 Ишга қодир — у чақмоқдор Зевснинг қизи Афинеядир.
 Маъбуданинг раҳми келиб сенга, синглим, хуш хабар ила
 Юрагингга таскин бермоқ учун мени йўллади бу кун».
 Жавоб қилди Пенелопа опасининг руҳига шундай:
840. «Гар маъбуда бўлсанг сен ва гар маъбуда сасин эшитган
 Бўлсанг, сўзла Одиссейнинг ҳам аянчли тақдири ҳақда.
 Қайда шўрлик? Қодирми у ҳали қуёш нурин кўрмоққа?
 Ё энди у қазо қилиб, кетганмикин Аид юртига?»*
- Жисмсиз рух жавоб қилди Маликага аста пичирлаб:
845. «Мен Одиссей борасида аниқ бир гап айта олмайман;
 Тирикми у ё ўлганми — билмам; қуруқ гапдан на фойда?»
 Деди рух ва эшикнинг қулф тешигидан майин шаббода
 Янглиғ учиб чиқиб кетди. Пенелопа кўзини очди.
 Тўшагидан ирғиб турди; ярим тунда кўзи олдида
850. Фоят лазиз туш намоён бўлганидан қалби қувонди.
 Бу аснода ёв қуёвлар сувда сузиб борар эдилар
 Одиссейнинг ўғлин қандоқ ўлдиришни тасаввур қилиб.
 Шўр денгизда, Итака ва тоғли Замнинг қоқ ўртасида
 Қоялари мўл орол бор; номи Астер; у кичиккина;
855. Унинг икки ёғида ҳам кемаларнинг тўхташи учун
 Бандаргоҳ бор. Ахейлар шу ерга қўйди пистирмаларни.

БЕШИНЧИ ҚҶШИҚ

- Барно Тифон тўшагидан барвақт турган Эос самога
Балқиб, масъуд боқийлару фонийларга таратди зиё.
Бу аснода само аҳли тўпланганди зўр анжуманга
Иқтидорли бузрук тангри чақмоқдор Зевс бошчилигида.
5. Ҳур Афина кўплан бери Калипсонинг асири бўлиб
Ётган шўрлик Одиссейга раҳми келиб сўзлай бошлади:
«Зевс, падарим, ҳукмдорим, сиз ҳам, масъуд боқий тангрилар,
Бундан буён, майли, барча шаҳаншоҳлар ювош бўлсинлар,
Адолатдан юз ўгириб, раиятни эзаверсинлар,
10. Гар унутган бўлсангизлар Одиссейнинг саховатли шоҳ
Бўлганини, ўз халқини энг меҳрибон оталар янглиғ
Севганини. Уни тўфон маъбудалар маъбудасининг
Оролига улоқтирган. Асоратда яшамоқда у;
Қайтолмайди ватанига – йўл беркилган: жўшқин денгизнинг
15. Тўшин тилиб азиз ота ўлкасига қайтмоғи учун
На кемаси ва на баҳрий ҳамроҳлари бор у шўрликнинг.
Энди бўлса ёвлар унинг ёш ўғлини ўлдирмоқчилар
Телемахнинг келаётган йўлин тўсиб очиқ денгизда:
У муқаддас Пилосга ва Атрид* шаҳри Лакедемонга
20. Сузиб кетган, зора-мора отам ҳақда бирон хушхабар
Эшитолсам, деган ширин хаёл билан, эй бузрукворим».
Булутйиғар Кронзода эътироз-ла деди қизига:
«Кўп аломат сўзлар учди, қизим, сенинг лудоқларингдан.
Ахир ўзинг айтмабмидинг, доно қизим, агар Одиссей
25. Қайтиб борса, ул фанимларнинг барини қийратади, деб?
Телемахни ҳозир ўзинг уйигача кузатиб қўйгил;
Етиб олсин у бешикаст ота юртга – эплайсан бун;
Фанимлар ҳам қайтиб борсин Итакага ёвузлик қилмай».
Деди Зевс, сўнг юзланди азиз ўғли Гермесга шундай:
30. «Аё, содиқ даракчимиз, сен сунбул соч санам қошига
Учиб бориб, айтгил унга бизнинг қатъий қароримизни:
Одиссейнинг азоб чекиш даври битди; у тангриларнинг
Кўмагисиз, бандаларнинг мададисиз гумбур сол ясаб,
Чиқсин денгиз сафарига; бардош бериб кўп хатарларга
35. Йигирма кун деганда у етиб олгай Схерияга;
Унда яшар феак аҳли – тангриларнинг ақраболари;
Бу эл уни эъзозлагай худди боқий тангридек билиб;
У феаклар туҳфа қилган кемага мис, зар ва бебаҳо
Либосларни ортиб қайтгайки уйига, ҳатто Троя

40. Жанггоҳидан ҳам бу қадар кўп ўлжалар ололмас эди.
 Ниҳоят у азиз яқин хешларини, ота юртини
 Ва муҳташам кошонасин кўрур тақдир хоҳиши ила».
 Деди Зевс; хушдарақчи Аргускуш ҳам шайланди дарҳол:
 У ҳам уммон, ҳамда замин узра қушдек учиргувчи зар
45. Кафшларини боғлаб жадал оёғига, олди қўлига
 Сеҳрли тиғ, ки бу тиғ-ла фонийларнинг кўзларин юмиб
 Ухлатар ё ғафлат босиб ётганларни уйғотар эди.
 Учиб кетди сеҳрли тиғ ушлаган бу қодир Аргускуш.
 Пиерия осмонига у тез етиб бориб* кўкдан шўр денгиз сари
50. Шўнғиди ва сув юзига балқиб чиққан балиқни чаққон
 Чанғалига илаётиб қанотини сувга ҳўллаган
 Оқчорлоқдай учиб кетди пўртанали денгиз юзалаб.
 Мана, Гермес нотинч денгиз узра қушдек енгил учганча,
 Етиб борди олисдаги кўзлагани эзгу оролга.
55. Куруқликқа чиқди-да у бинафшаранг-сиё денгиздан,
 Соҳил бўйлаб юра кетди қоронғи ғор сари жадаллаб —
 Бу ғор сунбулсоч санамнинг кўшки эди — у шунда экан.
 Олов гур-гур ёнар эди ўчоғида, бутун оролга
 Таралганди кедр ҳамда ҳаёт дарахтининг* хуш атри
60. Санам эса олтин дастгоҳнинг ёнида ўтириб олиб,
 Нафис мато тўқир экан куйлар эди янгроқ сас ила.
 Шигил ўсган оқ тераклар, қандоғочлар, муаттар сарвлар
 Ғор атрофин қуршаб олган; яшил шохлар оралиғига
 Турфа қушлар: қирғийлару, бойқушлару бақироқ денгиз
65. Қарғалари ин қурганлар; улар шовқин кўтариб, қирғоқ
 Бўйлаб дайдиб юрадилар, чўқигани овқат ахтариб.
 Теран ғорнинг деворларин яшил тўрдек ток новдалари
 Чирмаб олган; новдаларда ширин-шакар узум бошлари.
 Бир эмас, тўрт зилол чашма ёндош бўлиб жилдирамоқда
70. Ҳар тарафга биланглабон; бутун атроф ям-яшил ўтлоқ,
 Ошкўқлару бинафшалар, ембоп ўтлар гуркираб ётур.
 Гар бу ерга тасодифан боқий тангри ташриф буюрса,
 Ҳатто у ҳам ҳайратланар, тўлар эди қалби қувончга.
 Тангриларнинг даракчиси Аргускуш ҳам ҳайратда эди;
75. У ҳар ёқни қувонч ила, қойил қолиб кўздан кечиргач,
 Теран ғорга кириб борди; шунда санам, маъбудаларнинг
 Маъбудаси келган меҳмонни таниди бир қарашдаёқ
 (Ки боқийлар бир-бирларин танимоғи муқаррар эрур
 Гарчи улар ҳеч кўрмаган бўлсалар ҳам бир-бирларини).
80. Лекин Гермес учратмади Одиссейни санам ғорида;
 Ўтирарди у серқоя соҳилда бир ўзи кун бўйи
 Шўр денгизга тикилганча хўрсиниб ва аччиқ ёш тўкиб.
 Маъбудалар маъбудаси Аргускушга ғоятда нафис
 Курсидан жой кўрсатди ва шундай савол ила юзланди:
85. «Хуш келибсан, олтин тиғли Гермес, менинг азиз меҳмоним!
 Илгари ҳеч мени йўқлаб келмас эдинг; Нима истайсан?

- Жоним билан бажо эггум истагингни, агар имконим
 Бўлса, агар ижро этмоқ ҳуқуқига эга бўлсам мен.
 Лекин ундан аввал сени, Гермес, меҳмон қилмоғим керак».
90. Санам шундай дея, меҳмоннинг олдиға хонтахта қўйиб,
 Тотли анбар таом ҳамда ол ранг обиҳаёт келтирди.
 Гермес обиҳаёт ичиб, еди хуштаъм илоҳий таом.
 Шундан сўнг у сунбул сочли маъбудаға жавоб қайтарди:
 «Сен – маъбуда мен – тангридан билмоқчисан
 нечун келганим!
95. Мен амрингни вожиб айлаб сўзлаб бергум бор ҳақиқатни.
 Ўз хоҳишим билан эмас, Зевс амри-ла келдим қошингга.
 Айтгил, ким ҳам хоҳлар эди бизға атаб ҳекатомбалар
 Бажаргувчи одамларнинг ҳеч қандайин уйи бўлмаган
 Овлоқ денгиз узра шунча олис ёққа учиб келмоқни?
100. Аммо лекин чақмоқдор Зевс амрини ҳеч бир боқий тангри
 Журъат қилмас рад этишға, бузишға ё менсимасликка.
 Дийға аён: Приам шаҳри этагида тўққиз йил тўла
 Уруш қилиб ўнинчи йил уни вайрон айлаган ҳамда
 Юртларига сузиб кетган мардлар ичра энг шўрпешона
105. Муҳорибни сен ғорингда асоратда сақлар эмишсан;
 Вале ўшал муҳориблар Афинанинг ғазабин қўзғаб
 Қўйганмишлар Троядан кетар чоғда; шунда маъбуда
 Муҳорибларнинг бошиға йўллаганмиш даҳшатли тўфон.
 Оқибат у жудо бўлиб садоқатли ҳамроҳларидан,
110. Оқиб келган бу оролга маҳобатли долғалар ила.
 Тангриларнинг талаби шу: уни озод қилмоғинг керак:
 Ёзилмаган ўзға юртда ўлиш унинг пешонасига;
 У юртиға омон қайтиб, ҳашаматли қасрида хешу
 Ёронлари ила дийдор кўришмоғи керак албатта».
115. Деди Гермес. Маъбудалар маъбудаси ҳаяжонланиб,
 Баландпарвоз сўзлар билан Аргускушға жавоб қайтарди:
 «Мунча ғайирсиз, тангрилар, ичи қора, бераҳмсизлар!
 Ажибки, биз маъбудалар ўзимизға фоний эрлардан
 Эр танлаб у билан бирға бир ёстиққа бош қўйсак, сизлар
120. Рашк қиласиз. Ҳа, бир пайт шафақ маъбудаси Эос ҳам
 Орионни севган эди; вале сизлар, мудом ҳузуру
 Ҳаловатда яшагувчи аҳли само, шўрпешонани
 Қувгансизлар; токи уни олтин тахтли хур Артемида
 Ортигия тупроғида маҳв этгунча қувавергансиз.
125. Сунбул сочли Деметра-чи? Танлаганди у Ясионни;
 Бу маъбуда чин юракдан севиб уни уч марта шудгор
 Бўлган ерда қовушганди ёри билан; сал вақт ўтмасдан
 Буни Зевсға етказдилар ва у оташ чақмоғин отиб,
 Ўлдирганди ошиқ эрни. Энди мен ҳам ҳадсиз-худудсиз
130. Ҳувиллаган шўр денгизда Зевснинг оташ чақмоқларидан
 Тилка-тилка бўлган учқур кемасининг тахтапорасин
 Кучиб олиб, долғаларға бардош бериб ушбу даргоҳға

- Сузиб келган фоний эрга ёрдам бериб, сиз, худоларни
 Ғазаблантирибман-да, а? Ҳолбуки, у ҳамроҳларидан
135. Жудо бўлган ва тўлқинлар зўри билан оқиб келганди
 Оролимга. Паноҳ бердим мен бу эрга, ғамхўрлик қилдим,
 Яна унга боқий ҳаёт, мангу ёшлик бахш этмоқчийдим.
 Аммо лекин чақмоқдор Зевс амрини ҳеч бир боқий тангри
 Журъат қилмас рад этишга, бузишга ё менсимасликка.
140. Ҳамонки Зевс шуни талаб қилар экан, майли, бевафо
 Денгизда у сузсин яна, унга кўмак бермасмен асло;
 Одиссейнинг пўртанали бу денгизда хавф-хатарсиз
 Сузиший-чун на кемаси, на-да баҳрий ҳамроҳлари бор.
 Мен, эҳтиёт шарт, маслаҳат бергум унга ўз ватанига
145. Эсон-омон бежавотир қандай етиб олиш ҳақида».
 Жавоб қилди Гермес санам Калипсога юзланиб бундай:
 «Зевс амрини бажо айлаб, дарҳол уни жўнатиб юбор,
 Йўқса, бало орттирасан бошгинанга аҳли самодан».
 Шундай дея учиб кетди тангриларнинг хушхабарчиси.
150. Соҳибжамол санам Зевснинг фармонини Гермес оғзидан
 Эшитган он қудратли эр Одиссейнинг қошига борди.
 Ўтирарди қирғоқдаги қояда у; кўзларида ёш;
 Дамодам у ота юртин қўмсаш билан ўтказар эди
 Томчи-томчи ҳаётини; маъбудани хуш қўрмаса ҳам
155. Ётарди у санам билан теран ғорда ҳамтўшак бўлиб.
 Кундузлари ўтирарди у серқоя соҳилда ёлғиз
 Шўр денгизга тикилганча хўрсиниб ва аччиқ ёш тўкиб.
 Саховатли санам унга яқин келиб шундай гап қотди:
 «Кўз ёшингни арт, азизим, энди бас қил қайғу-ҳасратни.
160. Сени озод этмоқчиман ўз хоҳишим билан, Одиссей.
 Бергум сенга ўткир болта-дарахт кесиб сол ясагайсан;
 Хариларни туташтириб чандиб боғлаб тўрт қиррасига
 Тутқич ўрнат қора тунда бежавотир сузмоғинг учун.
 Сафар чоғи сени очлик ва ташналик қийнамасин, деб
165. Бергум сенга етарли нон, ичимли сув ва қирмизи май,
 Кийим-кечак ҳам; йўллагайман орқангдан мен хайрли шамол;
 Шунда азиз ватаниннга эсон-омон етиб олгайсан
 Агар само султонлари худовандлар хоҳиш билдирса —
 Уларга тенг келолмасман мен ақлда ва куч-қудратда».
170. Деди санам. Азоб чеккан Одиссейнинг қаҳри қайнади;
 Маъбудага бақариб у шундай баландпарвоз гап айтди:
 «Мени озод қилишнимас, ёвуз ният тугансан дилга;
 Ҳатто учқур кемалардан камдан ками Зевс бахш этган
 Эзгу шамол кўмагида зўрға етиб олса манзилга,
175. Мен оддий бир солда қандай сузиб ўтгум тошқин денгиздан?
 Йўқ, мен сенинг хоҳишингсиз сузмам асло хатарли солда
 То сен, санам, менга қарши ҳеч қандайин ёвуз ниятинг
 Йўқлигини тасдиқловчи олий қасам ичмагунингча».
 Деди у ва маъбудалар маъбудаси жилмайиб қўйди;

180. Одиссейни астагина шапатилаб шундай сўзлади:
 «Жоним, бирам айёрсанки, фаросатинг ўткир бағоят;
 Ҳозир менга ғоят ажиб калом ила жавоб айладинг.
 Майли, сенга она замин, чексиз само ва ҳаттоки ер
 Остидаги Стикс суви ҳаққи* мудҳиш қасам ичайки
185. (Бу қасамни ҳадиксираб ичадилар ҳатто худолар),
 Сенга қарши кек йўқ менда. Агар ўзим сенинг ҳолинга
 Тушганимда, ўзимга ҳам шундай ўғит берган бўлардим;
 Қадрлайман мен ҳам қудсий ҳақиқатни; ишон, кўксимда
 Тепиб турган юрагим тош эмас, раҳм-шавқатлидир у».
190. Шундай деди Калипсо ва шоша-пиша ғорига кетди,
 Одиссей ҳам маъбуданинг орқасидан эргашди жадал.
 Ғорга кирди икковлари – боқий санам ва фоний банда;
 Шоҳ Одиссей Гермес ўтирган серҳашам курсига чўкди.
 Санам эса Одиссейнинг олдига бир дунё лаззатли
195. Фоний банда емишини қўйиб, унинг рўпарасига
 Ўтирганди, жориялар унга анбар илоҳий таом
 Ҳамда тансиқ обиҳаёт келтирдилар. Улар ҳузурбахш
 Таомларга қўл чўздилар; еб ичишиб қоринлар тўйгач,
 Маъбудалар маъбудаси Одиссейга такаллум қилди:
200. «Эй Лаэртзод шоҳ Одиссей, муғамбирлар муғамбири, сен
 Мана, азиз ватанинга қайтмоқликни ихтиёр қилдинг,
 Шошқалоқлик қилиб ташлаб кетмоқчисан мени – на чора!
 Илло етиб боргунингча ватанинга, шўр пешонанга
 Тақдир қандай уқубатлар битганини ҳис этсанг эди,
205. Қолар эдинг менинг билан шу оролда, оромгоҳ ғорда.
 Қолсанг боқий бўлур эдинг тангрилардек. Лек сен вафодор
 Хотинингнинг висолига етмоқ учун шошилмоқдасан –
 Хаёлингда фақат завжанг. Мен на ҳусн, на-да сарвдек
 Қадду бастда қолишмасам керак ундан; фоний хотинлар
210. Ахир қачон тенг кептилар ҳуснда биз, маъбудаларга?»
 Эътирозли жавоб қилди Калипсога доно Одиссей:
 «Дилбар санам, гапим тингла аччиғланмай; яхши биламан
 Мен ўзим ҳам: хотинимни бўлмайди ҳеч сенга қиёслаб,
 Зеро фоний хотин ҳеч вақт ҳуснда ҳам, саҳт-сумбатда ҳам
215. Тенглашолмас асло мангу ниҳолдек ёш маъбудаларга;
 Лек бари бир, ҳар кун, ҳар он мен уйимни қумсайвераман,
 Юртим жамолин кўришдек бахтни орзу қилавераман.
 Агар бирон тангри мени шўр денгизда фарқ этмоқликни
 Хоҳлаб қолса, азобларга бардош берган метин кўксимни
220. Қалқон қилиб чидагум бу азобга ҳам: мен денгизларда,
 Жанггоҳларда дуч келганман кўп балою мусибатларга;
 Майли, бу гал ҳам хоҳлаган азобини бераверсин Дий».
 Деди. Бу пайт қуёш ботди, ёйилди ер узра зулмат тун.
 Улар кириб ғор ичига, бутун тун то тонг отгунгача
225. Икковлашиб муҳаббатнинг лаззатини баҳам кўрдилар.
 Ол бармоқларини ёйиб балқди тонгда навниҳол Эос;

- Шоҳ Одиссей туриб дарҳол хитон билан кенг плаш кийди.
 Маъбуда ҳам кумуш рангли нафис узун кўйлагин кийиб,
 Гулдор заррин белбоғини боғлаб олди хипча белига
230. Ва бошига чодра ёпди. Сўнг сафарга шайлай бошлади
 Одиссейни. Аввал санам зайтун бандли икки дамли мис
 Ўткир болта* ҳозирлади маҳбубининг қўлига мослаб;
 Кейин кескир ўроқранда бериб, орол ичкарисига
 Бошлаб кетди Одиссейни: у ердаги улкан ўрмонда
235. Қора толлар, қандоғочлар, қариб-чириб қовжираб қолган
 Кўкни тираб турган азим қарағайлар беҳисоб эди;
 Пишиқ-пухта сол ясашга қулай эди бу қарағайлар.
 Маъбудалар маъбудаси Одиссейга қай дарахтларни
 Кесмоқликни кўрсатди-да қайтиб кетди теран ғорига.
240. Одиссей тез энг шимариб бошлаворди дарахт кесишни.
 Йигирмата дарахтни у қулатди ва маъбуда берган
 Ўроқранда билан силлиқ қилиб шилди дарахт пўстларин;
 Сўнг аршин ип билан ўлчаб тенглаштирди жами ходани.
 Бу аснода парма олиб келди унга санам Калипсо.
245. Одиссей тез пармалагач ходаларни, темир тирноқ ва
 Ёғоч михлар кўмагида жипслаштириб маҳкамлаб чиқди.
 Сол тубини кенг ва силлиқ ишлади у; моҳир кемасоз
 Тожирларнинг олам-олам молларини денгизма-денгиз
 Ташигувчи маҳкам, гумбур кемаларни шундай шижоат,
250. Файрат билан ясар эди. Сол сатҳига сип-силлиқ саҳн
 Тўшади у қалин эман тахталарин текис рандалаб,
 Баланд мачта ўрнатди сол ўртасига, елкан илгани
 Кўндаланг дор қоқди унга. Сўнгра солни бошқариш учун
 Рул ўрнатди. Солни сувдан муҳофаза қилмоқлик учун
255. Атрофига ғов тикди тол новдасидан ва сол саҳнига
 Турли-туман оғир юклар ташлаб қўйди посанги учун.
 Маъбудалар маъбудаси пишиқ каноп мато келтирди
 Ва Одиссей елканни тез илиб дорга, унга ёйувчи
 Ҳам ўровчи арқонларни боғлади-да, бақувват пишанг
260. Ёрдамида туширди солини суриб муқаддас сувга.
 Ҳамма ишлар якун топиб тайёр бўлди тўрт кун деганда.
 Бешинчи кун отлантирди санам уни олис сафарга.
 Одиссейни у ҳаммомда ювинтириб, хушбўй либослар
 Кийдирди ва солга олиб келиб қўйди учта улкан меш:
265. Бири қирмизи май тўла, иккинчиси ичимли сувга,
 Учтинчи меш нону турли тансиқ таом ила тўлганди.
 Кейин санам Одиссейга ҳамроҳ қилди хайрли шамол.
 Қалби қувончга тўлган эр ёйди кема елканини ва
 Тақдирини ҳамроҳ шамолга топшириб суза бошлади.
270. У солнинг дум томонида ўтирганча абжир қўллари
 Билан рулни бошқараркан, мудом бедор эди кўзлари.
 Узмасди у ҳеч кўзини Сарв буржидан, денгизга жуда

- Кеч ботувчи Воотдан* ва Орионнинг гир атрофида
 Доимо чарх уриб ҳеч ҳам океанда чўмилмайдиган
275. Етти оғайни* буржидан; маъбудалар маъбудаси шу
 Бурждан асло кўз узмасдан, доим уни чап қўл томонда
 Қолдирганча бедор сузмоқликни унга тайинлаганди.
 Мана, ўн етти кун бўлди унинг суза бошлаганига;
 Ўн саккизинчи кун бирдан Одиссейнинг кўзи олисда
280. Схерия тоғларини кўриб қолди; туман қоплаган
 Денгизда у тоғлар худди қора ғовдек бўлиб турарди.
 Айни шу пайт зилзилакор қодир тангри Посейдон бирдан
 Занжийларнинг ўлкасидан қайтаётиб Солим тоғидан
 Одиссейни шўр денгизда кўриб қолди; уни таниди
285. Ва жингалак мовий сочли бошин силкиб деди қаҳр ила:
 «Вой, бадбахт-е! Шуми ҳали тангриларнинг менга ҳурмати?
 Улар менинг занжийларнинг ўлкасида юрганлигимдан
 Фойдаланиб, Одиссейни қутқармоқчи бўлишибди-да?
 У феаклар заминига етаёзган, гар етиб борса,
290. Мен йўллаган балолардан халос бўлиб қолиши мумкин;
 Вале ҳали улгураман уни қаттиқ азобламоққа».
 Деб у қора булутларни уйғотди-ю учта айрили
 Ҳассасини сувга тиқиб шўх денгизда қуюн кўтарди
 Ҳар томондан чорлаб ёвуз шамолларни. Қора булутлар
295. Қамраб олди ҳадсиз денгиз ва заминни, зулмат тун тушди
 Шу пайт бирдан тўрт тарафдан: жанубдан Нот,
 шимолдан Борей,
 Шарқдан Эвр, гарбдан Зефир шамоллари ёприлиб келиб,
 Маҳобатли долғаларни кўтардилар осмон-фалакка.
 Бу даҳшатдан Одиссейнинг тиззалари қалтираб кетиб,
300. Юрак-бағри зирқираркан ғамга ботиб деди ўзига:
 «Э воҳ! Яна қандай савдо солмоқ бўлур само бошимга?
 Кўряпман мен, маъбудалар маъбудаси: «То ватанингга
 Етгунингча, денгизда кўп фалокатга учрайсан ҳали»,
 Деганида янглишмабди: у айтгани бўляпти бугун.
305. Сарпадар Зевс чексиз кўкни қаро булутларга буркади,
 Шўр денгизни пармалади ва тўрт ёқдан шум шамолларни
 Чорлаб қуюн кўтарди у. Куним битган кўринади-ёв!
 О, Троя жанггоҳида Атридларнинг* кўнглини хушлаб
 Ўлим топган данай аҳли уч бор, ҳатто юз бор бахтлидир!
310. Мен жанггоҳда турганимда Ахиллеснинг жасали узра*,
 Троянинг мис қалқонли лашкарлари бошимга ўткир
 Тигли ўқлар ёғдирган чоғ куним битиб ўлганимдайли,
 Иззат билан дафн этишган бўлур эди ахейлар мени;
 Вале бугун дуч этмоқчи шўр пешонам машъум ўлимга...»
315. Шу чоғ зилдай оғир долға Одиссейнинг бошига дўлдай
 Ёғилди ва сол чирпирак бўлиб сувда айлана кетди;
 Долға солдан юлқиб олиб Одиссейни отди денгизга;

- Бошқарувсиз қолди рул ҳам; чор тарафдан увиллаб келган
Шамолларга дош беролмай синиб тушди мачта ҳам бирдан;
320. Тилка бўлган елканни ва дорни денгиз оқизиб кетди.
Ҳолдан тойган Одиссей ҳеч сув қаъридан чиқа олмасди —
Ҳалал берар эди унга ҳам даҳшатли тўлқинлар зарби,
Ҳам маъбуда Калипсонинг тортиқ қилган заррин либоси.
Ахири у сувдан шўнғиб чиқа солиб қусиб юборди
325. Шўр сувларни; сув шариллаб оқар эди соч-соқолидан;
Хавотирга тушиб, солни эслади у ва кўриб қолди;
Тўлқинларга парво қилмай сузиб бориб тутди четидан
Ва саҳнга чиқиб олиб асраб қолди жонин чўкишдан;
Улоқтирар эди солни ҳар томонга золим тўлқинлар:
330. Куз шамоли қаҳҳор Борей қовжираган чакамуғларни
Учиргандай сайҳонликда ҳар томонга, шум шамоллар ҳам
Ҳимоясиз солни ҳар ён отардилар худди коптокдай;
Гоҳ Нот солни отар эди Борейга, гоҳ увиллаган Эвр
Жўшиб ўйнар экан уни, учирарди Зефир томонга.
335. Одиссейни кўриб қолди шу чоғ бирдан Кадмнинг қизи
Левкотея — бир пайтлар фоний бўлган хушатовор Ино.
Кейин эса у денгизда боқийликка мушарраф бўлган.
Раҳм қилди қаҳҳор бўрон қийнаётган Одиссейга у
Ва денгиздан парқанот қуш ботқалдоқдек енгил учди-да
340. Солга келиб қўниб деди: «Вой, бечора! Қайси гуноҳинг
Учун сени қийнамоқда Посейдон бу азобга солиб?
Барибир у, минг уринсин, сени асло ўлдиролмайдди.
Қолган ишлар сенга боғлиқ (ақли расо одамсан, кўрсам);
Эгнингдаги кийимни сен ечиб, солни шамолларга бер
345. Ва ўзингни сувга ташлаб дадил қулоч отиб сузганча
Феакларнинг ватанига етиб олсанг, фалокатлардан
Кутуласан; бергум сенга мўъжизали уртук; у билан
Кўкрагингни тўссанг ҳеч ҳам кўрқмагайсан чўкиб кетишдан.
Лек соҳилга қўл учингни теккизган он, уртукни ечиб
350. Улоқтир тез денгизга ва нарироқ кет ортга қарамай».
Деб маъбуда ечиб берди Одиссейга ўз уругини.
Сўнгра тошқин денгиз узра парвоз қилиб ботқалдоқ қушдай,
Сувга шўнғиб ғойиб бўлди. Шоҳ Одиссей хаёлга толди;
Шундай деди у бардошли юрагига ташвиши ортиб:
355. «Э воҳ! Нечун бу маъбуда, солдан воз кеч, деб ўгит берди?
Менга қарши бирон найранг ишлатмоқчи эмасмикин у?
Йўқ, қилмайман айтганини; кўрдим, ҳали қирғоқ узоқда.
Ҳали бу сол бақват экан, ходалари ўткир тирноқлар
Ёрдамида сочилмасдан жипслашганча маҳкам тураркан,
360. Бўрон билан олишаман, солдан ҳам воз кечмайман асло.
Агар тўлқин забтга олиб парчаласа солимни, унда
Мен ўзимни сувга отиб, сузай, майли, ноиложликдан».
Одиссей ўз ақли билан юрагининг даъватларидан
Иккиланиб турганида шоҳ Посейдон денгиз қаъридан

365. Тоғдек улкан ва даҳшатли бир тўлқинни қўпориб чиқиб,
Одиссейнинг бошига зарб билан тўкди: қуюнваш шамол
Эсганида бир тўп похол ҳар томонга сочилганидек,
Маҳобатли бу тўлқин ҳам солни тилка-пора айлади
Ва Одиссей бир ходани тутиб унга мингашиб олди
370. Уюридан қочган отни қувиб тутган чавандоз каби.
У Калипсо тортиқ қилган эгнидаги либосни ечиб,
Мўъжизали уртук билан қоплаб олди яланг тўшини.
Сўнгра чўзиб қўлларини сузишга шай бўлиб турди-да
Отди ўзин тўлқинларнинг қучоғига. Бунн Посейдон
375. Кўрди ҳамда шундай деди мовий сочли бошини чайқаб:
«Майли, жўшқин шўр денгизда эмин-эркин сузавер, токи
Зевсга азиз бўлган феак аҳли сени хушламагунча;
Бўлди, етар! Мендан рози бўлиб қолсанг керак, албатта».
Деб у учқур отларига қамчи уриб Эгиядаги
380. Ўзининг энг ҳашаматли саройига равона бўлди.
Афинанинг кўнглига бир эзгу фикр келди шу дамда:
Одиссейнинг ажалга ва Кераларга тутқич бермасдан
Феакларнинг заминига омон етиб олиши учун,
Шамолларнинг йўлин тўсиб амр этди тинчимоқликни;
385. Имкон берди фақат Борей шамолининг қутиришига;
Қутирётган тўлқинларни эса ўзи жиловлаб қўйди.
Шу зайлда икки кеча, икки кундуз уни тўлқинлар
Ҳар томонга улоқтириб, ҳатто олаёзди жонини;
Учинчи кун мунаввар тонг – ниҳол Эос балқиганида
390. Бўрон бирдан тинчиб қолди, сиё денгиз ёришиб кетди.
Одиссейни тўлқинлар ўз чўққисига кўтарганида
У ўзидан сал нарида бир ер кўрди қорайиб турган.
Жоҳил тангри оғир дардга йўлиқтирган ва кундан-кунга
Гулдай сўлиб бораётган отасининг кутилмаганда
395. Боқийларнинг хоҳиши-ла тез соғая бошлаганини
Кўрган унинг болалари қандай шоду ҳуррам бўлсалар,
Одиссей ҳам шундай қувнаб кетди кўриб ўрмонли ерни.
У соҳилга етиш учун шоша-пиша суза бошлади.
Лек яқинроқ масофага сузиб боргач эшитиб қолди
400. Қояларга ҳамла қилган тўлқинларнинг дағдағасини;
Кўпик сочиб увилловчи қаҳри қаттиқ асов тўлқинлар
Хужум қилиб чўнг соҳилга, бўктирганди уни шўр сувга;
Қоя тошлар қуршаб олган эди қирғоқ теварагини,
На бандаргоҳ, на бир қўлтиқ, на саёз жой бор эди унда.
405. Одиссейни даҳшат қамраб, тиззалари қалтираб, қалби
Зирқиради ва бардошли юрагига деди ҳасрат-ла:
«Э воҳ! Мени Зевс рўпара қилади деб ўйламагандим
Тошлоқ ерга! Шу бўлдимн шунча сузиб келиб топганим?
Кўряпман мен, бу оролга яқин йўлаб бўлмайдн асло;
410. Ҳар ёқда серқирра тошлар; асов қаҳҳор тўлқинлар келиб
Силлиқ соҳилга урилиб бўлинмоқда заррачаларга.

- Қирғоқ бўйида сув чуқур; оёқ қўйиб бўлмас тубига.
 Агар оёқ қўймоқ бўлсам, сувга чўкиб кетишим аниқ,
 Гар соҳилга чиқмоқ бўлсам, қучиб олиб мени тўлқинлар,
 415. Қояларга элтиб урар, зое кетар ҳаракатларим.
 Агар қирғоқ бўйлаб сузиб, ё қия ер, ё бирон қўлтиқ
 Қидиргудек бўлсам — бирдан кучли қуюн мени оқизиб
 Олиб кетиб теран денгиз оғушига чўктиришидан
 Ёки бирон ёвуз Даймон* Амфитрита парвариш қилган
 420. Энг даҳшатли махлуқни чўнг денгиз қаъридан
 Олиб чиқиб мени маҳв этишидан қўрқаман жуда.
 Ҳа, биламан, менга қарши адоватда тангри Посейдон».
 Одиссей ўз ақли билан юрагининг даъватларидан
 Боши қотиб турганида тўлқин уни учуриб кетди
 425. Қирғоқ томон; унинг жамики вужуди жароҳатланган,
 Суяклари мажақланган бўлур эди агар Афина
 Солмаганда қай тарзда жон сақлаш йўлин унинг қўнглига.
 Одиссей бир улкан тошни қучиб олиб кута бошлади
 Шўх тўлқиннинг ортга қайтадиган пайтин; у қайтди ортга,
 430. Вале яна шу заҳоти қайтиб келиб Одиссейни у
 Қоя тошдан юлқиб олиб улоқтирди теран денгизга.
 Гар полипни¹ ётоғидан юлқиб олсанг, сўргичларига
 Анча-мунча майда тошлар ёпишганин кўрасан албат:
 Одиссейнинг кафт териси ҳам шилиниб шу тарзда парча-
 435. Парча бўлиб қоя тошга ёпишганди; шу чоғ тўсатдан
 Уни яна ўз домига тортиб кетди бешафқат тўлқин,
 Одиссей шўр сув қаърига чўкиб нобуд бўлган бўларди,
 Гар Афина у шўрликнинг қалбига руҳ бахш этмаганда.
 У қирғоққа урилётган тўлқинларга чап бериб ўтиб,
 440. Чекка ёққа сузиб кетди кўзи олазарак бўлганча —
 Ахтарарди у нишаб жой ёки бирон саёз соҳилни.
 Кўриб қолди шу пайт бирдан Одиссей бир дарё мансабин.
 Сувдан сузиб чиқиш учун у жой қулай кўринди: унда
 Тигдор тошлар ҳам йўқ эди, эсмас эди шум шамоллар ҳам.
 445. Қодир дарё тангрисига нидо қилди* шунда Одиссей:
 «Ким бўлсанг ҳам, қодир тангри, Посейдоннинг
 таҳдидидан мен
 Қочиб, сенга, эй матлуб зот, ёлбораман: боқий тангрилар
 Ғарибларнинг ноласини мудом ҳиммат ила тинглашган,
 Алалхусус, мен ҳам шундай бир ғарибман, сенинг сувингга
 450. Таъзим қилиб, тизинг қучиб ёлбораман, шафқат қил менга».
 Деб тавалло қилди у ва шунда дарё тангриси дарҳол
 Оқимини тизгинлади, сўнг денгизнинг қаҳрин юмшатиб,
 Шўрпешона Одиссейга очди дарёнинг мансабини.
 Вале унинг оёқлари қалтирарди; чайир қўллари

¹ Полип — бир жойда қимирламай муқим яшовчи ковак ичакли денгиз ҳайвони.

455. Шалвирарди: денгиз унинг қудратини қирққанди буткул;
 Бутун жисми шишиб кетган, ҳам оғзидан, ҳам бурнидан шўр
 Сув қайт қилар; оқибат у хушдан кетиб йиқилиб тушди;
 Мана, охир у хушига келиб, дили равшанлашди-ю
 Кўкрагидан маъбуданинг уртугини юлқиб олди-да
460. Улоқтирди шўр денгизга қуйилётган азим дарёга.
 Бу матони тез оқизиб кетди дарё: уни маъбуда
 Тутиб олди. Одиссей-чи? У дарёдан нарига кетиб,
 Қамишзорга кирди ва ер ўпиб унга узала ётди.
 Матонатли қалбига у шундай деди сўнг ғамга ботиб:
465. «Э воҳ! Само мени яна не балога дучор қилмоқчи?!
 Агар тунни ўтказсам мен бедор ётиб дарё бўйида,
 Тонг шабнами ва денгиздан кўтарилган аёзли туман
 Тамомила маҳв этгай бул бедармон тану жонимни:
 Ки дарёдан эсган шамол тонг чоғида кўп хатарлидир.
470. Агар анов тепаликда ўрмондаги буталар ичра
 Ётиб бироз мизғиб олсам, тунги совуқ қақшатмас мени;
 Яхши хордиқ ва маст уйқу шифо бўлгай жисму жонимга;
 Лекин йиртқич ҳайвонларга ем бўлишдан қўрқаман унда».
 Деб ўйларди; унга қулай туйилди шу сўнги нияти;
475. У йўл олди нарироқда қад кўтарган қуюқ ўрмонга.
 Ўрмонда у новдалари бир-бирига тутшиб кетган
 Икки зайтун (бири лазиз мевали ва бири ёввойи)
 Дарахтини кўрди; улар тагига на аёзли шамол,
 На чароғон қайноқ қуёш нури сизиб кира оларди;
480. Ҳатто жала қуйганда ҳам бир-бирига маташиб кетган
 Қалин шох ва япроқлардан сизиб чакка томолмас эди.
 Одиссей бу ерда ётган ҳазонларни тўплаб, улардан
 Момиқ тўшак ҳозирлади ва зайтунлар тагига ётди.
 (Ҳазон шунча кўп эдики, ҳатто совуқ қишда бир эмас
485. Уч киши ҳам эркин-эмин ётса бўлар эди кўмилиб).
 Ҳазонларнинг кўплигидан дили яшнаб кетган Одиссей
 Ўзин таппа ташаб унга бошдан оёқ бурканиб олди.
 Қўш ҳайдовчи деҳқон узоқ даласида ним сўхта бўлган
 Чўғ-ўтинни ўт олишдан сақлаш учун кулга кўмгандек,
490. Одиссей ҳам исинмоқ-чун ҳазонларга кўмди ўзини.
 Шунда Афина Паллада Одиссейнинг йўқотган кучин
 Яна қайта тиклаш учун лазиз уйқу бахш этди унга
 Ва шу заҳот Одиссейни оғушига олди маст уйқу.

ОЛТИНЧИ ҚЎШИҚ

- Шундай қилиб, мудом азоб-уқубатда бўлган Одиссей
Ҳориб-чарчаб ухлаб қолди. Бу чоғ шаҳло кўзли Афина
Учиб тушди феак аҳлин кўп муҳташам, обод шаҳрига;
Гиперия заминида яшаганди қадимда бу халқ
5. Қўшни бўлиб авбош, ёвуз ва ёввойи циклоплар билан;
Бу зўравон халқ дамодам феакларга зуғум қиларди;
Шул сабабдан шоҳ Навсифой ўз халқини жами эл-юртдан
Четда бўлган Схерия оролига кўчириб ўтди.
Унда шаҳар атрофини юксак девор билан ўради,
10. Одамларга уйлар қурди, тангриларга ибодатгоҳлар,
Барчага тенг ўлчаб берди бўлиқ тупроқли далаларни.
Анча бўлди унинг Аид даргоҳига кўчганига ҳам.
Энди бўлса унда зако шоҳ Алкиной ҳукмдор эди.
Ҳукмдорнинг саройига кириб шу чоғ шаҳло Афина,
15. Чиқиб борди соҳибжамол Навсекая хобхонасига,
Одиссейни ўз юртига тез жўнатмоқ ташвишин қилиб.
Маъбудамоманд дилбар қиз ором олиб ухлаб ётарди.
Хариталардек ёш икки ходима қиз эшик ёнида
«Пиш-пиш» ухлар, хобхонанинг эшиги зич, маҳкам ёпилган.
20. Афинейя мисли руҳдек учиб кириб қиз бўлмасига,
Унинг боши узра турди; кирган эди у шоҳ қизининг
Дугонаси бўлмиш баҳрий Димант қизи қиёфасига.
Маъбуда шу қиёфада туриб деди Навсекаяга:
«Дугонажон, онанг сени беғам қилиб тугганми дейман!
25. Ўйламайсан шинам кийимлар ҳақида; ҳадемай эрга
Тегасан-ку; сен ҳозирдан ҳам ўзингга, ҳам сени куёв
Ҳузурига кузатувчи хешларингга кийдириш учун
Шинам либос шайлаб қўйгил. Зеро бизлар эгнимиздаги
Либосимиз поклиги-ла қозонурмиз обрў-эътибор;
30. Саришталигимиз кўриб қувонурлар ота-онамиз.
Уйғонақол, Навсекая, эрта билан дарё бўйига
Бошлаб бор сен кир ювгани ходима-ю дугоналаринг;
Мен ўзим ҳам боргум албат сиз – қизларга кўмаклашгани,
Зеро сенинг бўйинг етган, яқин қолган никоҳ тўйингга;
35. Сендек олий мақом қизга бу шаҳарда суюқ қайлиғинг
Бўлиш орзусида юрган олий мақом йигитлар кўпдир.
Турақол тез, илтимос қил бориб отанг истиқболига:
Берсин хачир ва арава ёпинчиқлар, кийим-кечаклар,
Чойшабларни ортиб тезроқ сув бўйига олиб боргани.

40. Сен ўзинг ҳам яёв борма бошқалардек; уятку ахир
 Шоҳ қизига яёв юрмоқ — ҳовузлар ҳам анча йироқда».
 Деб Афина учди яна бўрон ғулу кўтармайдиган,
 Ёмғир чак-чак томмайдиган, қиш чоғида қор ёғмайдиган,
 Осмони соф ферузадай, ҳар бир куни доим чароғон
45. Тангриларнинг оромгоҳи Олимпга. Ки ул ерда масъуд
 Само аҳли мудом хузур-ҳаловатда кун кечиргайлар.
 Шаҳло кўзли Афина ҳам учди тез шу арши аълога.
 Балқди олтин тахтли Эос ва уйғотди Навсекаяни.
 Шу заҳоти ёш малика ажабланиб кўрган тушидан,
50. Уни сўзлаб бермоқ учун ота-она хос хонасига
 Чопа кетди. Шоҳ завжаси яқин тутган надималари
 Даврасида ўтираркан, нафис ол ранг ип йигирарди;
 Остонада Навсекая отасига рўбарў келди —
 Йўл олганди у акобир феакларнинг анжуманига.
55. Қиз эъзозли падарига яқин бориб шундай гапирди:
 «Ота, амр эт, ҳозир гумбур ғилдиракли чўнг аравага
 Хачирларни кўшишсин; мен кўпдан бери йиғилиб қолган
 Либосларни ювмоқчиман олиб бориб дарё бўйига.
 Бўлганинда сен олий зот мансабдорлар анжуманида,
60. Хоҳлайсанку уст-бошинг пок бўлишини ҳамманикидан;
 Бир эмас, беш ўғил боқиб ўстирдинг сен бу хонадонда;
 Иккитасин уйлантирдинг, қолган учта ўғлинг ҳам бугун
 Шай турибди уйланишга; ўйин-кулги кечаларига
 Истайдилар пок-покиза либос кийиб боришни улар.
65. Ваҳоланки, ҳаммангизнинг ташвишингиз менинг зиммамда».
 Аммо кўнгли тусаб турган матлуб никоҳ тўйи ҳақида
 Гапиргани уялди қиз; ота ўзи сездн ва деди:
 «Қизим, ҳамма айтганларинг бир лаҳзада муҳайё бўлур.
 Мен қулларга буюраман — шайлагайлар гумбур ғилдирак
70. Аравани; кир солгани кажава ҳам бўлади унда».
 Деб қулларга амр этди у. Жиҳозланди катта арава;
 Сўнг қўшдилар аравага хачирларни етаклаб чиқиб.
 Навсекая кирхонада ётган барча кийим-кечакни
 Солди гумбур ғилдиракли чўнг арава кажавасига.
75. Қизим оч қолмасин, деб бир сават неъмат келтирди она;
 Яна бир меш асл шароб; турли-туман ширинликлар ҳам.
 Навсекая аравага чиқди; она олиб келган зар косадаги
 Зайтун мойин олди — қизлар чўмилгандан кейин дарёда
 Сурардилар ул муаттар мойни момиқ баданларига.
80. Сўнгра олди қамчи билан ипак тизгин ва шарақлатиб
 Қамчи босди хачирларга: улар йўртиб кетдилар жадал.
 Аравада жўнаб кетди кир кийимлар ва шоҳнинг қизи.
 Орқасидан юрди унинг чўрилари, дугоналари.
 Мана, улар жўшқин дарё мансабига етиб бордилар;
85. Бу соҳилда суви лим-лим ҳавзалар бор: ҳавза тубидан
 Қайнаб чиққан чашма суви кирларни поклар.

- Сув бўйига етиб келиб қизлар ҳоргин икки хачирни
 Чиқардилар аробадан ва уларни хушхўр ўтлардан
 Ўтлагани қўйвордилар майсазорга сув бўйидаги.
90. Кейин барча либосларни аравадан туширдилар-да
 Ҳовузларга бўктиришиб ким ўзарга тепкиладилар*.
 Кейин кирларни ишқалаб чайдилар ва тўлқинлар ялаб
 Силлиқлаган соҳилдаги гардсиз тошлар устига бир-бир
 Ёйдиларда сўнг дарёда чўмилишиб баданларига
95. Муаттар мой сурдилар ва бу кирларни қуритмоқликни
 Юқлаб қуёш зиммасига, ўтирдилар овқатлангани.
 Овқатдан сўнг Навсекая дугона-ю надималарга
 Таклиф қилди уртукларин ечиб қўйиб копток ўйнашни;
 Бошлаб берди бу ўйинни оқбилак Навсекая ўзи.
100. Найзабардор Артемида чўққиси мўл Тайгетни ва
 юксак Эримант
 Тоғин кезиб қобонлару буғуларни ов қилганида,
 Чопадилар унга ҳамроҳ бўлиб Зевснинг дилбар қизлари —
 Далаю дашт санамлари — қувонади Латона кўриб;
 Унинг қизи Артемида санамлардан анча барқомат,
105. Устун турар санамлардан ҳуснда ҳам шамойилда ҳам.
 Навсекая ҳам ҳуснда-латофатда баланд эди дугоналардан.
 Мана, қизлар чоғландилар жўнамоққа; икки хачирни
 Аробага қўшдилар ва кажавага солдилар кирни.
 Ана шунда Афинейя Одиссейни теран ғафлагдан
110. Уйғотмоқчи бўлди — ахир Навсекая уни кўриши
 Ҳамда шаҳар йўлин унга кўрсатиши лозим эди-да
 Навсекая копток отди қизлар томон ва лекин копток
 Афинанинг амри билан, бориб тушди жўшқин денгизга;
 Қизлар баралла қийқириб юбордилар; бу шўх қийқириқ
115. Одиссейни уйғотганди; у ўрнидан шахт туриб кетди;
 Ақли шошиб, қалби жўшиб деди таралдудда қолганча:
 «Э воҳ! Қандай заминга мен келиб қолдим? Балки бу замин
 Эзгуликни билмайдиган ёввойи халқ мамлакатидир?
 Ё бу ерда яшармикин хуштакаллуф, меҳмоннавоз ва
120. Худоларни эъзозловчи олижаноб фоний бандалар?
 Шу яқиндан қувноқ қизлар овозини эшитгандайман.
 Ёки бу ер юксак тоғлар, кенг ўтлоқлар ва сеҳрланган
 Дарёларнинг эгалари санамларнинг масканимикин?
 Ё, ниҳоят, етиб келдиммикин худди бизлар сингари
125. Гапирувчи мурувватли одамларнинг салтанатига?
 Чиқиб қарай; ўзим кўриб билиб олай қайга келганим».
 Шундай деб у буталарнинг панасидан чиқди оҳиста
 Ва мускулдор қўли билан синдириб бир бута новдасин
 Тўсганича уятини, сиртга чиқди — тоғу тошларнинг
130. Султони шер жала қуйган ёки шамол қутураётган
 Рутубатли дамда овга чиқар экан, ўт чақнатганча
 Кўзларидан, дала-даштда ўтлаб юрган қора моллар ё

- Кўй-қўзилар подасига ҳамла қилар ёхуд ўрмонда
Буғуларга ташланар ва кўп пайтлар очликка ҳеч дош
135. Бера олмай, ҳужум қилар чўпонларнинг қўрасига ҳам.
Одиссей ҳам дилбар қизларнинг кўзига яланғоч ҳолда
Кўринишга журъат этди, бошқа илож йўқ эди унда;
Баданида қотиб қолган сув ўтлари бу паҳлавонни
Ваҳимали бир махлуққа ўхшатганди; бу ҳолни кўрган
140. Қизлар дағ-дағ титраганча ҳар томонга қоча бошлади.
Лек шоҳ қизи Навсекая жилмади ҳеч турган жойидан.
Ки Афина уфурганди унга журъат, қўрқувни ҳайдаб.
Қаршисида қиз турарди; лек Одиссей аросатдайди:
Соҳибжамол бу қизнинг у тиззаларин бориб қучсинми?
145. Ё узокроқ туриб ундан ёлборсинми тавозе билан
Ёпинишга бирон кийим ва шаҳарнинг йўлини сўраб?
Ниҳоят, у олисроқда туриб қизга илтижо билан
Гапирмоқни мақбул кўрди (агар бориб қучса тиззасин,
Бу қилмиши маъсума қизнинг қаҳрини келтирар эди)
150. Ва мулойим сўзлар билан шундай деди шоҳнинг қизига:
«Хоҳ маъбуда, хоҳ фоний қиз бўлсанг ҳамки, қилгум тавалло,
Агар само соҳибаларидан бири — маъбуда бўлсанг,
Бундай ҳусн-у тароватинг ҳамда сарвқоматинг ила
Ўхшайсан сен фақат Зевснинг бузрук қизи Артемидага;
155. Бордию, рўйи заминда яшагувчи фоний қиз бўлсанг,
Отанг, онанг ҳамда ака-укаларинг сенинг гул янглиф
Яшнаб ўсаётганингни ёки қизларнинг даврасида
Шўх рақсга тушганингни кўриб масъуд бўлсалар керак.
Вале никоҳ тўйингдан сўнг сени нодир сепинг-ла бирга
160. Ўз кўшига олиб кетгувчи ул фоний банда энг масъуд
Кишиларнинг масъудидир. Йўқ, мен замин аҳли ичида
Кўрмаганман ҳеч ҳам бундай нафис ҳусн соҳибасини;
Ҳайратдаман жамолингдан. Мен бир марга Делосда (унда
Аполлоннинг меҳроби бор) кўрган эдим ҳуш қоматли бир
165. Ёш палмани — сенга жуда ўхшарди у (мен йўл-йўлакай
Кирган эдим ҳамроҳларим билан ўшал ибодатгоҳга;
Ки ул йўлда кечирганман бошимдан кўп укубатларни);
Мен ҳайратда қолган эдим ёш палмага узоқ тикилиб:
Зеро ҳеч ҳам кўрмагандим бундайин хушқомат дарахтни!
170. Лек ҳайратда бўлсам ҳамки, журъат этмам тизинг қучишга:
Ғоят оғир фалокатлар оғушида бўлдим мен мудом.
Йигирма кун азоб чекиб фақат кеча чиқдим денгиздан:
Шу чоққача Оигигия оролидан мени қувиб келган бўроннинг
Ўйинчоғи бўлдим; мени Даймон отди бу азобгоҳга —
175. Тангриларнинг азобига ҳали кўн бор дуч келсам керак.
Шафқат қилгил, о маликам; мен беадад фалокатларга
Бардош бериб, элдан бурун кўрдим сени, тингла зоримни;
Бу заминнинг одамлари таниш эмас менга мутлақо;
Айт, шаҳарга элтувчи йўл қайда, яна бирон увода

180. Бергил менга — қип яланғоч вужудимни ўрамоқ учун
(Ахир бордир шу кирларинг ичида бир эски рўдапо).
Сенга ўзинг севган қайлиқ, обод ҳовли тотув онла
Ато этсин тангрилар ва вожиб қилсин сенинг жамики
Хоҳишларинг! Эр ва хотин бир жон, бир тан бўлиб уйини
185. Саранжом ва пок сақласа, ёру дўстлар қувонадилар,
Ўзлари ҳам ҳуррам яшар ғанимларнинг ичин куйдириб».
Одиссейга Алкинойнинг қизи шундай жавоб қайтарди:
«Эй мусофир, кўряпман, сен ақли расо мўътабар зотсан.
Олимпдаги Зевс ҳаммага: авомга ҳам, акобирга ҳам,
190. Ҳеч фарқ қилмай улашади саодатни ўз билганича;
Сен ҳам ато этганини қабул қилгил ройишлик билан.
Ҳамонки қисматинг экан бизнинг юртга ташриф этмоғинг,
Сендек бисёр азоб чеккан бечора ҳол дарбадар учун
Топилади кийим-бош ҳам ўзга зарур турфа анжом ҳам.
195. Сенга шахрим кўрсатаман, танитаман одамларни ҳам.
Феак халқи шаҳарнинг ва бутун элнинг соҳиби эрур;
Мен қизиман эзгудил шоҳ Алкинойнинг; феаклар уни
Салтанатнинг адолатли султони деб эъзозлайдилар».
Сўнг юзланиб деди барча чўрилару дугоналарга:
200. «Ҳой, тўхтанглар! Қочмангизлар бу ажнабий одамдан чўчиб!
Ёвуз одам эмасдир бу; сабаб йўқ ҳеч қочишингизга;
Биласизки, бўлмаган ҳеч, ҳозир ҳам йўқ ва бўлмади ҳам
Бизга ёвлик қилувчилар; биз тангрилар арзандасимиз;
Бизлар жами элатлардан кўп узоқда, жўшқин денгизнинг
205. Энг четида яшаймиз ва бегоналар кам келур бизга.
Лекин бугун учратдик биз, шўрпешона инсонни бунда:
Унга ёрдам бермоқ лозим — Зевс ғарибу дарбадарларни
Юртимизга йўллаб турур*; оз мадад ҳам Зевсга хуш ёкур.
Бу одамга егулик ва ичкуликлар келтиринг, қизлар;
210. Аввал уни чўмилтиринг совуқ шамоли йўқ дарёда».
Юраклари дадил тортган қизлар шу он Навсекаянинг
Айтганидек, Одиссейни шамоли йўқ ерга ўтқазиб,
Нафис хитон ва мантия келтирдилар унинг ёнига.
Сўнгра хушҳид зайтун мойи олиб келиб олтин косада,
215. Одиссейни зилол сувда чўмилишга таклиф қилдилар.
Андишали Одиссей бу таклифни рад этди ва деди:
«Дилбар қизлар, нари кетинг: баданимда қотиб қолган шўр
Сувўтларни ўзим ювиб, ўзим унга зайтун мой сургум;
Кўпдан бери кўрмаганди жисмим бундай муаттар мойни.
220. Лек чўмилмам сизларнинг кўз олдингизда азим дарёда;
Уяламан қип-яланғоч кўринишдан сизга, гўзаллар».
Шундай деди; қизлар нари кетдилар ва Навсекаяга
Етказдилар бўлган гапни. Сўнг Одиссей дарёга тушиб
Баданига ва жингалак сочларига ёпишиб қолган
225. Балчиқли сувўтларини азза-базза ишқалаб ювди;
Оқар сувда поклангач, у сурди хуш ис мой баданига;

- Сўнгра шоҳнинг қизи берган либосларни кийди эгнига.
Шунда маъбуда Афина Одиссейнинг қиёфасини
Комил қилди, жусасини тўлиштирди, қалин ва қўнғир
230. Сочларини силлиқлади худди сунбул барглари янглиғ.
Палладага ва Гестига шогирд тушган қўли гул уста*
Кумушларга олтин билан жило бериб, машаққат чекиб
Бунёд этган нафис санъат мўъжизаси ила ҳайратга
Солганидек одамларни, маъбуда ҳам шоҳ Одиссейнинг
235. Юз-кўзию калласига ҳайратомуз ҳусн бахш этди.
Ки Одиссей диловарлик қувваси ва латофатига
Эришганди. Четга ўтиб ўтирди у қумлоқ соҳилга.
Навсекая унинг кўркама жамолидан ҳайратга келди;
Сўнг қалинсоч дугоналарига шундай такаллум қилди:
240. «Мен айтмоқчи бўлган гапни эшитинглар, оқбилиқ қизлар;
Бу одамни бизнинг феаклар юртига оқизиб келган
Олимпдаги жами боқий тангрилармас, мен ўйлашимча;
Аввалига у менга ҳам кўринганди одми одамдек;
Энди кўрсам, само аҳли — тангриларнинг ўзгинаси у.
245. Оҳ кошкийди, насиб этса менга шундай соҳибқудрат эр
Ва келса-ю юртимизга, муқим қолса шунда биз билан!
Ҳозир сизлар мусофирни еб-ичиринг, дугонажонлар».
Шундай деди Навсекая. Қизлар унинг амрин бажариб,
Келтирдилар Одиссейга егуликлар ва қирмизи май.
250. Апир-шапир еди, ичди азобларга сабр-бардошли
Шоҳ Одиссей: кўпдан бери тотимаган эди у туз ҳам.
Гунча очди ноёб фикр шунда шоҳнинг қизи дилида:
У ювилган либосларни йиғиб ортди чўнг аробага,
Кейин кўшиб унга чопқир хачирларни ўзи ҳам чиқди.
255. Ва юзланиб Одиссейга таклиф қилди уни юртига:
«Биз шаҳарга кетмоқдамиз; тур, мусофир, орқамиздан юр;
Кўрсатаман сенга отам хонадонин; унда сен яна
Учратурсан феакларнинг энг аслзод одамларини;
Вале аввал ўгитимни эшитиб ол (ақли расосан):
260. Мен дала-дашт, экинзорларни ёқалаб кетаётганда
Қизлар билан биргалашиб аробамнинг ортидан эргаш;
Сўнг кирамиз биз шаҳарга ... баланд девор ўраган уни;
Унинг икки томонида бордир икки теран бандаргоҳ;
Шаҳримизга кирар йўлни сиқиб қўйган ўнг ва сўлда
турган кемалар.
265. Ҳар бир кема тим тагида; ўша ерда силлиқ йўнилган
Харсанглардан қад кўтарган Посейдоннинг ибодатгоҳи;
Ибодатгоҳ теғрасида бордир улкан савдо майдони;
У ердаги кенг ва юксак омборларда сақланур кема
Абзаллари, анжомлари ва ясалур силлиқ эшкаклар.
270. Феакларга керакмас ҳеч садоқлар ҳам, камалаклар ҳам;
Бизга елкан мачталари, эшкаклару учқур кемалар
Бўлса басдир; теран уммонларда сузиш жони-дилимиз.

- Одамларнинг аччиқ пичинг гапларига мен чидолмайман;
Халқимизнинг тили заҳар: ҳали йўлда битта-яримта
275. Фисқ-фасодчи бизни бирга кўриб қолса дейиши мумкин:
«Ёш малика зўр бир улфат топибдику! Ким бўлди экан
Бу паҳлавон, ажнабий зот? Қайдан кепти? Бу кувётўра
Қайси юртдан келди экан? Ёки денгиз тўфони уни
Буён қувиб келдимикин узоқ элдан (яқин атрофда
280. Биронта ҳам қўшни халқ йўқ)? Балки бу зот Навсекаянинг
Таваллоси билан ерга инган бирон боқий тангридир —
Наҳот унга тегиб олса? Қайтага, у бизни тарк этиб,
Олис юртдан ўзи учун эр қидирса яхши бўларди;
У бу ерли йигитларнинг ҳеч бирини ёқтирмапти,
285. Гарчи бисёр бўлса ҳамки олий насаб йигитлар бизда».
Шундай миш-миш гап тарқаши мумкин элда.

Мен чидолмайман.

Тўгри... ота-оналари ҳаёт бўлган қизлар уларнинг
Розилигин олмай туриб, уялмасдан йигитлар ила
Эркин-эмин гурунглашса*, ундайларни айбга буюрган

290. Бўлар эдим мен ўзим ҳам. Ҳозир эса айтганимни қил
(Шунда отам сенга ёрдам қўлин чўзур ва сен албатта
Кўзлаганинг азиз юртга тез орада етиб олгайсан):
Афинага бағишланмиш теракзор бор йўл ёқасида;
Теракзордан оқиб ўтар зилол чашма кенг ўтлоқ томон;

295. Бор у ерда Алкинойнинг ҳовлиси ва мевазор боғи;
Шаҳримиздан бир ҳайқириқ эшитилар масофада у.
Сен кут бизни ўша ерда то биз бориб етгунимизча
Шоҳ қасрига; бизларни сен ўшал ерда кўрганингдан сўнг
Туриб шаҳар томон юр ва йўлингда дуч келган одамдан

300. Суриштиргин шавкатли шоҳ Алкинойнинг турар жойини.
Отам қасрин топиш осон: ҳали тили чиқмаган мурғак
Чақалоқ ҳам кўрсатиши мумкин уни; ҳеч бир феакда
Алкинойнинг қасри янглиғ ажиб бино йўқдир, албатта.
Сен кесиб ўт икки ёғи қатор уйлар бўлган ҳовлини

305. Ва тез юриб ўтиб залдан, маликанинг кўшкига киргин;
Ул гўшада ёлқин олов ёниб турган ўчоқ ёнида,
Азим устун яқинида муқарраба жориялари
Даврасида ғоят нафис қирмизи ип йиғираётган
Онам бордир. Шоҳ курсиси ҳам шу ерда ўчоқ олдида.

310. Тангримоманд шоҳ майи ноб эрмак қилиб ичиб ўтируп
Сен отамни ёнлаб ўтиб, меҳрибоним онажонимнинг
Тиззаларин куч ва унга илтижо қил: «Маликам, мендан
Тез уйимга жўнашимда даринг тутма ёрдамингни», де.
Гар малика лутф ила қабул этса илтижоингни,

315. Сенга суюк хешларингни, оилангни, азиз юртингни
Ва чароғон саройингни кўриш насиб этгай албатта».
Сўнг шоҳ қизи заррин қамчи босди чопқир хачирларига;

- Бир жуфт хачир дукур-дукур йўртиб кетди дарёдан нари;
Қолган ҳамма аробанинг орқасидан юрди пиёда;
320. Вате қизлар ва мусофир ортда қолиб кетмасин учун,
Навсекая зар тизгинни қўлда маҳкам ушлаганича,
Хачирларни шоширмасдан аста-аста кетиб борарди.
Етганида улар Палладанинг хушбўй теракзорига.
Қуёш ботаётган эди. Одиссей шул заминда тўхтаб,
325. Ул чақмоқдор Зевснинг қизи Палладага тавалло қилди:
«О эгидабардор Зевснинг шаҳло кўзли қизи Паллада,
Зилзилакор тангрининг мен газабига учраб, тўлқинлар
Оғушида ўлаёзган пайтларимда илтижоимга
Кулоқ солмай рад этгандинг уни; энди эшит, маъбудам:
330. Хайрихоҳлик ва бошпана юбор менга феак халқидан».
У тавалло қилди шундай ва Паллада эшитди уни;
Лек маъбуда ўзин унга кўрсатмади, чунки кўрқарди
Тангримонанд Одиссейни то юртига етиб боргунча
Таъқиб қилишни қуймовчи ул бадқаҳр амакисидан*.

ЕТТИНЧИ ҚЎШИҚ

- Шундай ибодат қиларди азобларга собир Одиссей.
Бу он шаҳарга элтарди шоҳ қизини чопқир хачирлар.
Навсекая етиб бориб шоҳнинг гўзал кошонасига,
Тўғри кириб борди унинг ҳовлисига чўнг аробада;
5. Унга пешвоз чиқди алҳол тангриваш ёш акажонлари;
Хачирларни чиқардилар аробадан, ювилган кирни
Киритдилар ичкарига. Шоҳ қизи ўз кўшига кетди;
Ўчоққа тез олов ёқди чўри хотин Евримедуса
(Бу аёлни бир пайтлар Апирадан ўлжа мисоли
10. Олиб келиб Алкинойга тухфа қилган эдилар, зеро
Барча феак халқи уни эъзозларди боқий тангридай,
Шу жория парваришлаб ўстирганди Навсекаяни).
Кечлик таом тайёрлади кампир олов ёқиб ўчоққа.
Одиссей бу пайт шаҳарга йўл олганди; лекин Афина
15. Уни қора булут билан ўраб, элга кўрсатмай қўйди —
Мутакаббир феаклар бу азаматни йўлда учратиб,
Кимлигини суриштириб ғаламислик қилмасинлар, деб.
Етиб келиб у шаҳарнинг жозибали бўсағасига,
Зевснинг шаҳло кўзли қизи Афинани учратиб қолди —
20. Кирганди у кўза кўтарган гўзал қиз қиёфасига.
Шундай савол берди унга тангримонанд оқил Одиссей:
«Қизим, менга тангриларнинг арзандаси шоҳ Алкинойнинг
Истиқомат қилар жойи қайдалигин айтолмайсанми?
Мен бир ғариб мусофирман жуда олис элдан келганман;
25. Ҳеч ким менга таниш эмас бу шаҳарнинг одамларидан».
Жавоб қилди унга Зевснинг шаҳло кўзли қизи Афина:
«Ҳа, мусофир, бажонидил кўрсатаман сенга шоҳ аркин;
Менинг соҳибдил падарим кўшни эрур шоҳ Алкинойга;
Юр мен билан индамасдан; йўл кўрсатгум юриб олдинда;
30. Вале тўқнаш келганларга қарама ҳам, савол ҳам берма:
Ажнабийларни хуш кўрмас, совуқ қарши олур халқимиз;
Меҳмондўстлик нималигин билмайди бу ер одамлари;
Улар учқур кемаларга жонларини ҳавола қилиб,
Посейдоннинг паноҳида сузадилар чўнг денгизларда;
35. Кемалари тезгир эрур мисли қанот ёхуд хаёлдек».
Деб Афина бошлаб кетди Одиссейни олдинга ўтиб.
Одиссей ҳам маъбудага шаҳдам-шаҳдам юриб эргашди.
У шаҳарнинг гавжум кўчалари бўйлаб бораётганда.
Феаклардан ҳеч ким уни кўрмади ҳам, учратмади ҳам —

40. Бу сунбулсоч Палладанинг иши эди: у Одиссейни
 Ҳар ёғидан қуюқ зулмат пардасига ўраб қўйганди.
 Одиссей қўш бандаргоҳни, у ердаги саф тортиб турган
 Кемаларни, халқ майдони ва шаҳарнинг гир атрофини
 Ўраб олган ғоят гўзал, кўп сарбаланд ва ихотабоп
45. Зич терилган қозикдеворларни кўриб ҳайратда қолди.
 У шавкатли Алкинойнинг ажиб қасри бўсағасига
 Келганида Зевснинг шаҳло кўзли қизи Афина деди:
 «О мусофир, сен қидирган кошонага етиб келдик биз;
 Ҳозир бунда Зевс бандаси шоҳ Алкиной ўз меҳмонлари
50. Даврасида зиёфатда ўтирибли; киравер кўрқмай;
 Ҳеч бир ишдан кўрқмайдиган эркак қандай одам бўлмасин,
 Ҳатто мусофир бўлса ҳам вожиб бўлгай барча хоҳиши.
 Энг аввал сен, кўшкка киргач, маликанинг ҳузурига бор;
 Аретадир унинг исми; малика ва унинг шавҳари
55. Олий мақом шоҳ Алкиной бир ажлоднинг авлодларидир;
 Олдиниға севиб қолди зилзилакор тангри Посейдон
 Жаҳондаги барча қизлардан дилбарроқ Перибеяни.
 Перибея қизи эди соҳибқудрат Евримедонтнинг;
 Бир замонлар Евримедонт гигантларнинг султони эди:
60. Вале шаккок халқини ҳам, ўзини ҳам нобуд қилганди;
 Шул паҳлавон қизи билан қовушганди тангри Посейдон
 Ва дунёга келган эди икковидан ўғил Навсифой;
 Навсифойдан туғилганди Рескенор ва Алкиной — икков;
 Лек Рескенор ўғил кўрмай, иккинчи бор уйланган чоғда
65. Маҳв бўлди кумушкомон Аполлоннинг қаҳҳор тифидан
 Қизалоғи Аретани етим қилиб; Алкеной унга
 Уйланганди. У завжасин мудом шундай эъзозлайдики,
 Эр меҳридан бундай хушнуд бўлган хотин йўқдир дунёда;
 Уни уйда қалб меҳри-ла севадилар болалари ҳам,
70. Алкиной ҳам; феак халқи билур уни маъбудасидек;
 У шаҳарда шоду хуррам эл ичида юрган чоғида
 Доим қарсақ чалиб уни қаршиларлар, ўраб олурлар.
 У ювош қалб соҳибаси бўлса ҳамки, ақли баркамол,
 Майин сўзлар айтиб ечур эркакларнинг мубохасасин.
75. Гар малика лутф ила қабул этса илтижоингни,
 Сенга суюк хешларингни, оилангни, азиз юртингни
 Ва чароғон саройингни кўриш насиб этгай албатта».
 Шу гапларни айтиб бўлгач, Зевснинг қизи кетди узоқлаб,
 У мўйсафид денгиз узра учди алҳол Схериядан
80. Ва бир зумда Марафонга етиб борди; сўнг одамларга
 Гавжум бўлган Афинада шоҳ Ерехтей уйига кирди.
 Одиссей бу аснода шоҳ Алкинойнинг аркига етди;
 Тураркан мис бўсағада юраги кўп безовта эди.
 Гўё мовий осмонда ой ва ё қуёш порлаб тургандай
85. Зевс эркаси шоҳ Алкиной қасрининг ҳар ёғи нурафшон;
 Остонадан ичкарига йўналган мис девор* устига

- Тўқ-яшил рангдаги ғоят ажиб карниз тортилган эди;
Соф олтиндан қуйилганди кўшк эшиги; мис остонага
Ўрнатилган кесакилар ҳам, ёндор ҳам кумушдан эди;
90. Ҳалқа эса олтин эди. Икки ёнда — ўнгда ва чапда
Тангри Гефест маҳорати — бири олтин ва бири кумуш
Иккита ит кўриқларди шоҳ Алкиной кошонасини;
Итлар боқий эди, қанча вақт ўтса ҳам қаримасдилар.
Гўзал роҳат курсилар саф тортган эди девор ёқалаб
95. Остонадан ичкарига; қўллари гул чўрилар тиккан
Кўрпачалар тўшалганди ҳар бирига; бу курсиларга
Шаҳарнинг энг маълум, машҳур киборлари мансабга қараб
Ўтиришар* ва шоҳона таомлар еб май ичишарди.
Супачаларда турарди қаддин тиклаб тилла ўсмирлар;
100. Лов-лов ёнган машъалалар ушлаб улар ёритардилар
Тунда кўшкни, зиёфатда ўтирган шоҳ меҳмонларини.
Хизмат қилар эди бунда эллик нафар қўли гул чўри;
Баъзилар қўл тегирмонда заррин буғдой тортиб ун қилса,
Ўзгалари дастгоҳларда титроқ терак япроқларидек
105. Тизилишиб ўтириб ип йигирар ва маго тўқирди;
Матолар шу қадар пишиқ бўлардики, мой сингимасди,
Кема бошқаришда феак эрлар қандай моҳир бўлсалар,
Хотинлар ҳам ўз касбининг моҳираси эдилар шундай;
Уларни бу ҳунарларга ўргатганди Афина ўзи.
110. Улкан ҳовли ортида тўрт ботмон серфайз бир боғ бор эди
Гир атрофи кунгурали баланд девор билан ўралган;
Ўсарди у боғда турли-туман лазиз мевали дарахт —
Олмалар-у ноклар, яна мевалари шиғил анорлар;
Йил — ўн икки ой муттасил қаҳратон қиш, саратон ёзда
115. Бу дарахтлар ҳосил бераверар эди; ул боғда доим
Илиқ Зефир эсиб, ғунча тугдирса гар битта бутата,
Ҳил-ҳил мева етилтириб берар эди иккинчисида;
Ул боғда нок кетидан нок, олмалар ортидан олмалар,
Пишган анжирдан сўнг янги тугган анжир пишаверарди.
120. Унда барпо этилганди узумзор ҳам; пишиб етилган
Кўп узумлар қуриб майиз бўлардилар офтоб тафтида,
Баъзилари кутардилар соҳибкорнинг келиб узишин;
Айримларин эзардилар; бошқалари гулларди ёки
Гулин тўкиб олтин ранг касб этиб пиша бошлар эдилар.
125. Боғда кўшни полиздаги пушталарда турфа хил хушбўй
Кўкатлар-у сабзавотлар ҳосил берар эди йил бўйи.
Боғдан икки чашма оқиб ўтар; бири сабзавотларни
Сугорарди, иккинчиси шоҳ қасрининг бўсағасидан
Оқиб ўтар ва одамлар олиб кетар эди ичгани.
130. Алкинойнинг уйин шундай файзли қилган эди тангрилар.
Одиссей бу ҳашамларга узоқ муддат тикилиб турди;
У маҳлиё бўлиб жами безақларни томоша қилгач,

- Шаҳдам қадам босиб ўтиб остонадан қасрга кирди.
Унда феак халқин асл сардорлари, оқсоқоллари
135. Чақмоқ кўзли Аргускушга бағишлаб май паймо қиларди*
(Ки Гермесга сифинарди ҳамма ётар чоғда уйқуга).
Жадал юриб ўтиб кетди бу зиёфатгоҳдан Одиссей
Афинанинг туманига ўралганча у тўғри борди
Аретанинг ҳамда подшо Алкинойнинг истиқболига;
140. У малика тизларини қучганида, шу маҳал бирдан
Тарқаб кетди Одиссейни чулғаб турган самовий зулмат.
Бу забардаст паҳлавонни кўриб ҳамма лол бўлиб қолди;
Одамлар жим; маликага ўгирилиб деди Одиссей:
«Куч-қудратда тангриваш мард Рексенорнинг қизи Арета,
145. Бугун сенинг тизинг қучиб, шоҳга ҳамда унинг эъзозли
Меҳмонларига сифингум мен ғарибу бенаво банда.
Сизга эзгу саодат-у узоқ умр ато этсинлар
Тангрилар ва фарзандларингизга мерос бўлганча қолсин
Уй-жойингиз ҳам, халқингиз берган олий мартабалар ҳам.
150. Менга эса кўмак беринг, кўпдан бери ғаму ҳасратда
Азоб чекиб соғинганим ота юртим, жигарларимни
Кўрмоқ учун етиб борай бежавотир матлуб манзилга».
Шундай деб у борди ўчоқ олдига ва кулга ўтирди*.
Ҳамма сукут сақларди қилт этмай; сукут чўзилиб кетди.
155. Ва ниҳоят, феак аҳли ичида энг пири бадавлат
Кўпни кўрган ширинсухан акобир чол Ехеней деди:
«Шоҳ Алкиной, бул мусофир сендан нажот сўраб келибди;
Яхши эмас ахир унинг қудсий ўчоқ кули устида
Ўтириши бизларнинг кўз олдимизда. Сен фармон бергил:
160. Мурувват ва илтифотлар кўрсатсинлар бу ажнабийга;
Ўзинг уни кулдан тургаз ва таклиф қил бизларнинг сафга —
Кумушоёқ курсиларга. Удайчингга амр эт сўнгра
Қадаҳларга қирмизи май тўлдирсинки, биз ҳимояга
Муҳтож бўлган мусофирлар паногоҳи само султони
165. Тангри Зевсга атаб паймо қилайлик ул ол ранг майларни.
Калитдоринг бул меҳмонга олиб келсин егулик таом».
Шундай деб у шоҳ қалбида табаррук бир қувва жўшдирди;
Шоҳ қайғуга асир бўлган Одиссейнинг кўлидан ушлаб
Кул устидан кўтарди ва ўз ёнида ўтирган ўғли
170. Лаодамдан мусофирга жой бўшатиб беришни сўраб,
Одиссейни ўтқазди шул ҳашаматли роҳат курсига.
Чўри хотин бежирим жом билан олтин областа тўла
Муздай зилол сув келтирди Одиссейга қўл ювдиргани;
Сўнг олдига силлиқ стол суриб қўйди; калитдор бу стол устига
175. Хонаки нон, турли нозу неъматларни келтириб қўйди.
Машаққатларга бардошли Одиссей бу таомларни еб
Шароб ичиб, нафсини ва чанқоғини қондирди охир.
Ана шунда фармон берди удайчига феаклар шоҳи:
«Понтоной, сен қадаҳларни майга тўлдир ва сун барчага,

180. Ҳимояга муҳгож бўлган жами мусофирлар ҳомийси
Ул чақмоқдор Зевс ҳаққига биз май паймо қилайлик энди».
Деди шоҳ ва Понтоной бол мисол тотли қирмиз май ила
Қадаҳларни тўлдиди-да суниб чиқди жами меҳмонга;
Меҳмонлар тик турганича қадаҳдан май паймо қилдилар
185. Ва қолганин сипқордилар то охирги томчисигача.
Деди шунда шоҳ Алкиной меҳмонларга: «О акобирлар,
Кулоқ беринг, айтай қалбим ҳамда ақлим буюрганини.
Базм тамом; энди ҳамма дам олгани борсин уйига;
Лек эрталаб яна келинг қолган киборларни ҳам бошлаб.
190. Биз ҳаммамиз мусофирни қутлаймиз ва худовандларга
Гекатомба бағишлаймиз. Кейин эса азиз меҳмонни
Олис йўлга жўнатишнинг тадоригин режа қиламиз,
Токи бу зот беҳавотир ва бешикаст ўзига матлуб
Бўлган ерга тез фурсатда бизнинг собит ҳимоямизда
195. Етиб олсин, ўшал замин қанча йироқ бўлганида ҳам;
Яна, у то ўз юртига етгунича, йўлда ҳеч қандай
Бадбахтлик ё бадҳоликка учрамасин; юртига етгач
У таваллуд топганида мойралар ё тақдири азал
Азиз умри риштасига ўриб қўйган эзгуликларнинг
200. Ҳаммасига ноил бўлсин. Аммо унинг шамойилига
Кирган бирон боқий тангри ташриф этган бўлса бу ерга,
Демак бирон мавҳум ният билан келган у даврамизга.
Зеро, доим очиқ-ошкор келадилар боқий тангрилар,
Таклиф этсак уларни биз агар мўл-кўл ҳекатомбага;
205. Улар тановул қилганда бизлар билан мансабни асло
Ўйламаслар; ҳатто бирон тангри бирон дайди феакка
Дуч келса ҳам беркинмайди, ки худолар бизларни худди
Циклоплардек, гигантлардек қадрдон дўст ҳисоблайдилар»,
Деди. Унга жавоб қилди уддабурон доно Одиссей:
210. «Шоҳ Алкиной, ҳеч хавотир олма бундай хаёлга бориб;
Поёнсиз кўк соҳиблари тангриларга ўхшамас асло
Бўй-бастим ҳам, вужудим ҳам; мен оддий бир
Фоний бандаман;
Фоний бандалар ичинда энг бадбахти, энг ғарибиман.
Боқийларнинг бу бошимга солган азоб-уқубатлари,
215. Изтиробли жазолари ҳақида мен сўзлаб беришим
Мумкин ўзга фонийлардан кўпроқ; илло мудом қийнайди
Мени очлик; у вужудим кемиради шафқатни билмай.
У тизгинлаб олиб бизни, ҳар соатда тан-жонимизга
Дашном бериб эзғилайди. Қалбим менинг ғаму ташвишда
220. Бўлса ҳамки, очофат оч қорним мудом овқат сўрайди
Ва бошимга тушган барча савдоларни унутишимни
Ҳамда фақат унинг ғамин ейишимни талаб қилади.
Шу боис мен ёлбораман, уйғонганда мунаввар Эос,
Ўйлаб кўринг мен бадбахтни ватанимга жўнатиш йўлин;

225. Бардош бердим мен кўп зулм, қийноқларга, энди ўлимга
 Ҳам розиман, фақат олдин хонадоним, азиз оилам,
 Кулларим-у мол-давлатим бирон марта кўрсам кифоя»,
 Деди; унинг илтижосин маъқуллашди аслзодалар
 Ва ўз доно каломи-ла ҳаммани ром қилган бу эрни
230. Тез орада ватанига жўнатмоққа қарор қилдилар.
 Сўнг ҳамма май паймо қилди ва сипқариб охиригача
 Қолган майни, уй-уйига жўнаб кетди ором олгани.
 Лекин қолди тангримонанд Одиссей шу зиёфатгоҳда;
 Шоҳ Алкиной ва малика ҳам у билан қолдилар шунда;
235. Ходималар идишларни йиғштириб ола бошлади.
 Шунда оқбилак Арета меҳмон билан суҳбат бошлади.
 Одиссейнинг эғнида у ўзи уйда ходималари
 Билан тиккан хитон билан мантияни таниган эди;
 Шу боис у баландпарвоз калом ила сўради ундан:
240. «Сен, мусофир, аввал менинг саволимга аниқ жавоб бер;
 Кимсан ўзинг? Қайдан келдинг? Эгнингдаги либос кимники?
 «Мени денгиз тўлқинлари олиб келди», деган эдингку».
 Соҳибжамол маликага жавоб қилди оқил Одиссей:
 «Маликам, мен кўҳна Уран насабидан бўлган тангрилар
245. Амри ила бошгинамдан кечирганим фалоқатларнинг
 Ҳаммасини сўзламоққа қийналаман, — фақатгина бир
 Ҳодисани аниқ айтиб бергум сизга: олис денгизда
 Огигия ороли бор; алп Атлантнинг маккора қизи
 Маъбудалар маъбудаси сунбул сочли санам Калипсо
250. Яшар унда; лек муроса қилмайди бу маъбуда билан
 Тангрилар ҳам, фоний авом бандалар ҳам. Зевс поёни йўқ
 Хилват денгиз ўртасида фалоқатли чақмоғин отиб,
 Кемамни маҳв қилганида айрилиб мен ҳамроҳларимдан
 (Улар барин ютли денгиз), мажақланган кемамнинг битта
255. Пуштагини кучиб, тўққиз кун ўйинчиқ бўлдим дамодам
 Тўлқинларга; ўнинчи кун тунда Даймон сувдан чиқарди
 Мени санам Калипсонинг оролига — Огигияга.
 Бу маъбуда лутфан қарши олиб мени парвариш қилди,
 Ҳатто менга у боқийлик ҳамда мангу навқиронлик бахш
260. Этмоқчийди. Лекин мени у ўзига ром қилолмади.
 Ҳаётимнинг етти йили хазон бўлди у оролда ва
 Унинг берган кийимлари шилта бўлди кўз ёшларимдан.
 Оқибатда тезгир вақтнинг саккизинчи йили келганда
 Санам бирдан оролни тарк этишимни буюрди менга —
265. Зевс қаҳридан кўрқдим ё ўзгардим фикри, билмадим.
 Ўзим ясаб пишиқ бир сол унга чиқдим; маъбуда мени
 Нон, хушбўй май ҳамда ғоят пишиқ кийим билан таъминлаб,
 Боди мурод ҳам йўллади, ҳамроҳ бўлсин, дея ортимдан.
 Ўн етти кун суздим тинмай денгизда мен; ўн саккизинчи
270. Кун келганда мен олиса кўрдим сизнинг ватанингизни;
 Шунда не-не азобларни чеккан дилим беҳад қувонди;

- Вале ҳали менга кўп-кўп ҳалокатлар тайёрлаб қўйган
Экан яна денгизларнинг ҳукмдори ўжар Посейдон:
У жамики шамолларни қутиртирди ва поёни йўқ
275. Денгиз сувин алғов-далғов қилиб, тўсди борар йўлимни;
Пўртаналар ҳамласидан бошқаролмай қолдим солимни;
Тўфон солни пора-пора қилди ва мен ўзимни отиб
Серталотум денгизга, тез суза кетдим ҳолим етганча;
Мени жўшқин шамоллар-у тошқин денгиз қирғоғингизга
280. Яқин олиб келди, унда қояларга ҳамла қилувчи
Алп тўлқинлар маҳв этиши мумкин эди мени мажақлаб;
Ва лекин бор кучим йиғиб чекка ёққа суза бошладим;
Сал вақт ўтмай етдим дарё мансабига — у ер мутлақо
Сокин эди, тигли тошлар ҳам йўқ эди, шамол эмасди;
285. Мен соҳилга чиқиб ҳушсиз мук йиқилдим; сиё пардасин
Ёпди шунда илоҳий тун; мен бу асно Зевс дарёсидан
Узоқлашиб, дарахтзорда ҳазонларга кўмилиб ётдим;
Шунда узоқ уйқуга фарқ этди мени боқий тангрилар.
Ухлабман мен ғамга ботиб ва баргларга кўмилганимча
290. Бутун кеча, эрталаб ва кун қиёмдан оғунигача;
Қуёш бота бошлаганди ширин уйқум бузилганида:
Денгиз соҳилида кўрдим қизинг билан борган қизларни;
Унинг билан ўйнардилар санамларга ўхшаш бу қизлар.
Мен қизингга ёлвордим; у шундай доно бир иш қилдики,
295. Насиб этгай бу донолик унга тенгқур бўлган қизларнинг
Айримига — ноқис эрур кўп ёшларнинг ақли, одатда.
Қизинг қорнимни тўйдирди тансиқ таом, хушбўй май бериб
Ва дарёда чўмилмоқни амр этди, сўнг эгнимдаги
Либосларни туҳфа қилди. Ҳамма бўлган гап шу, вассалом».
300. У жим қолди. Ана шунда муруватли Алкиной деди:
«Бил, мусофир, гар қизимиз сени ушбу саройимизга
Ўзи билан бирга бошлаб келганида яхши бўларди:
Ахир унга сен юзланган экансан-ку биринчи бўлиб».
Сўзлади шоҳ. Унга қараб шундай деди доно Одиссей:
305. «Ҳимматли шоҳ, таъна қилма сен оқила қизингга зинҳор;
У ўшанда мени таклиф қилган эди бирга келишга;
Мен рад этдим — уялгандим; боз устига, агар сен бизни
Бирга кўрсанг, қаҳринг қайнаб кетади деб ўйлаган эдим —
Биласанку, фонийларнинг сал нарсага қайнар зардаси».
310. Шоҳ Алкиной жавоб қилди Одиссейга эътироз ила:
«Йўқ, мусофир, кўксимдаги қалбим менинг бемулоҳаза
Жаҳолатга мойил эмас; илло тартиб бўлсин ҳар ишда!
О бузург Дий! О Аполлон! О Афина! Агар қизимга
Мен билан ҳамфикр бўлган сендай куёв насиб этганда
315. Ва биз ила турганда у... Уй берардим, бемисл бойлик;
Гар хоҳласа бизнинг юртда яшайверарди; лек ҳеч кимни
Зўрлаб олиб қолмаймиз биз; тангри Зевсга шак келтирмаймиз.

- Эртагаёқ сенинг жўнаб кетишинга кўргум ҳозирлик;
Хотиржам бўл: сен бол уйқу оғушида ётаверасан.
320. Кема эса тинч денгизда жадал сузиб, отанг юртига
Ёки сенга матлуб бўлган бирон узоқ заминга, ҳатто
Эвбеяга* элтиб қўюр; ундан нари ёқда малласоч
Радамант-ла сузиб борган энг довюрак бахрийларимиз
Айтишича, ҳеч бир ер йўқ; Радамант у ёққа Геянинг
325. Ўғли Титийни кўргани борган; бу йўл қанчалик оғир,
Денгиз қанча теран бўлса ҳамки, улар фақат бир кунда
Эвбеяга беҳавотир етиб бориб яна ортга қайтиб келганлар.
Кемамизнинг қандай учқурлигин, эшкакчиларимизнинг
Қандай эшкак эшишларин ҳали кўриб қойил қоласан».
330. Шундай деди; Одиссейнинг баҳридили очилиб кетди;
У жарангдор овоз билан тангри Зевсга тавалло қилди:
«Сарпадар Дий, Алкинойнинг менга берган ваъдаларини
Вожиб айла ҳамда уни шону шарафга фарқ этгил гўзал юртида!
Мени эса ватанимга беазият кузатиб қўйгил!»
335. Улар ширин суҳбат қилиб ўтирдилар анча вақтгача
Сўнгра малика Арета амр этди жорияларга
Ровондаги каравотга қирмиз тўшак тўшамоқликни
Ва пат гилам ёзиб, момик кўрпа — бароқ ридо ташлашни.
Жориялар қўлларига чироқ олиб чиқиб кетдилар.
340. Юмшоқ ўрин тайёр бўлгач Одиссейга келиб дедилар:
«Эй мусофир, момик тўшак сенга мунтазир».
Бу хуш таклиф севинтирди мадори йўқ шоҳ Одиссейни;
Равондаги жимжимадор каравотга ётиб, ниҳоят
У шифобахш, тотли уйқу лаззатидан баҳраманд бўлди.
345. Шундан сўнг шоҳ Алкиной ҳам ўз кўшкига кириб кетди ва
Ухлаб қолди вафодори — Маликанинг ёнига ётиб.

САККИЗИНЧИ ҚЎШИҚ

- Балқиб чикди қора тундан ол бармоқли навниҳол Эос
Ва тарк этди тинч уйқуни шоҳ Алкиной — ҳокими мутлақ;
Шаҳарларни вайрон этган Одиссей ҳам турли уйқудан.
Ана шунда шоҳ Алкиной бошлаб кетди азиз меҳмонин
5. Феакларнинг саф-саф турган кемалари яқинидаги
Кенг майдонга. Ўтирдилар тош курсига улар ёнма-ён;
Бу аснода шоҳ жарчиси сумбатига кирган Афина
Жадал юриб кезар эди шаҳарнинг кенг кўчаларини;
Одиссейнинг ўз юртига тезроқ қайтиб боришин истаб.
10. У дуч келган ҳар кимсага шундай дерди назокат ила:
«О эъзозли феак аҳли, ҳокимлару мушовирлар, сиз
Йиғилинг тез кенг майдонга гар кўрмоқни хоҳласангизлар
Кунни кеча шоҳ қасрига кириб келган ажнабий касни:
Ул тангриваш мусофирни бизга қуюн оқизиб келмиш».
15. Шундай деб у ҳар кимсанинг юрагида ҳавас, қизиқиш
Уйғотди ва бир лаҳзада одамларга лиқ тўлди майдон;
Ўтирдилар. Одиссейга ҳамма ҳайрат ила боқарди:
Паллада бахш этган эди елкалари, юзи-кўзига
Файритавсиф хусндорлик ва қоматин улғайтирганди
20. Тўлиштириб жуссасини; зеро у бу жуссаси ила
Феакларда ҳам ҳалиқ, ҳам ҳурмат ҳиссин уйғотмоғи ва
Улар ташкил этган турли ўйинларда намойиш қилиб
Жисмидаги куч-қудратни ром қилмоғи шарт эди халқни.
Эл йиғилиб майдон тўлгач, шоҳ Алкиной ҳамма-ҳаммага
25. Қилди шундай мурожаат: «Аё феак фуқаролари,
Диққат билан тингланг мени, сизга қалбим ва тафаккурим
Амр этган ҳақиқатни сўзлагайман. Бу машриқданми,
Ё мағрибдан сарсон бўлиб келиб қолган нотаниш меҳмон
Биздан кўмак сўрамоқда ўз юртига етиб олмоқ-чун.
30. Ёрдам берайлик ғарибга, амал қилиб удумимизга;
Зеро, ҳали мадад сўраб кириб келган ҳеч бир мусофир
Узоқ муддат зор-зор йиғлаб ёлбормаган менга ҳеч маҳал;
Туширайлик биз муқаддас сувга ҳали денгиз кўрмаган
Қора биқин кемани; сўнг эллик нафар билаги бақват
35. Ёш эшкакчи йигитларни халқ ичидан танлаб олайлик;
Улар боғлаб эшкакларни кеманинг чарм қайишларига,
Шоҳ қасрига йиғилсинлар ва ўзлари учун шошганча
Турли-туман лазиз таом пиширсинлар сафар олдидан;
Таклиф қилинг ёш эшкакчи йигитларни менинг номимдан;

40. Сизлар ҳам, эй салтанатнинг улуғлари, боринг уйимга,
Шафқатга зор мусофирни биргаликда меҳмон қилайлик;
Ҳаммангизни таклиф қилгум, ҳеч бир кимса бормаи қолмасин;
Яна ҳофиз Демодокни ҳам чақиринг: унга худолар
Қўшиқ куйлаб бизни хушнуд этгувчи қалб ато этмишлар».
45. Шундай деб у юра кетди; ҳукмдорлар, ҳокимлар унга
Эргашдилар; Демодокни чақиргани чопди Понтоной.
Бу аснода шоҳнинг амри ила эллик нафар эшкакчи
Мудом нотинч шўр денгизнинг соҳилига тўпландилар-да
Яқин бориб қумда турган қора биқин кема пойига,
50. Биргаликда суриб уни туширдилар муқаддас сувга,
Сўнг матчани тикладилар, абзалларни жойлаштирдилар,
Эшкакларни ўрнатдилар пишиқ, чайир кўн халқаларга,
Елканларни ёйдилар ва қушдай енгил азим кемани
Денгиз бағрига чиқариб лангар ташлаб, сўнг ҳаммалари
55. Шоҳнинг таклифига кўра тўпландилар унинг қасрида.
Сал вақт ўтмай шоҳ аркида йўлақлар ҳам, кенг ҳовлилар ҳам,
Даҳлизлар ҳам тўлиб кетди ёшу қари одамлар билан.
Ўн иккита бўрдоқи қўй, эгри шоҳли икки буқа ҳамда саккизта
Семиз-семиз чўчқаларни сўйишни шоҳ буюрди элга;
60. Эпчил йигитлар молларни сўйдилар ва тез-тез нимталаб,
Пиширдилар сербарака ва серлаззат турфа таомлар.
Айни шу пайт Понтоной ҳам бошлаб келди машҳур ҳофизни;
У туғилган чоғидаёқ Муза унга бахш этган эди
Эзгулик ва бахтсизликни — кўзини кўр қилган бўлса ҳам*,
65. Берган эди янгроқ овоз. Хонандага Понтоной курси
Қўйиб берди. У ўтирди халойиққа юз ўгириб ва
Йўғон устунга суяниб. Сўнг удайчи ҳофиз торини
Унинг қўли етадиган михга илиб, ўзи бир сават
Егуликлар олиб келди, суриб қўйиб тез хонтахтани,
70. Қадаҳига май тўлдирди, хоҳлаганда ичиши учун.
Бу аснода ҳамма қўлин чўзди тортилган таомларга.
Мана, охир қорин тўйди лазиз таом ва болдек майга;
Шунда Муза солди ҳофизнинг дилига лашкарбошилар —
Далир Ахилл, шоҳ Одиссей ҳақидаги ўша пайтларда
75. Овозаси қўкка етган қиссалардан биронтасини
Куйламоқни: ҳекатомба маросими чоғида улар
Икковлари жанжаллашиб бир-бирини таҳқирлагани
Ва бу икки машҳур ахей ўртасида бўлган низодан
Агамемнон хурсанд бўлиб кетгани ҳақидаги қиссани:
80. Бу — хушхабар эди унга. Агамемнон боқий тангрилар
Башоратин эшитмоқ-чун Пифий ибодатхонасига*
Борганида, остонадан ҳатлаган он соҳибкаромат
Қоҳин унга эзгу хабар берган эди — ана ўшанда
Сарпадар Зевс ахейлар ва трояликларнинг бошига
85. Олам-олам фалокатлар ёғдиришни бошлаган эди.
Куйларди шул ҳақида ҳофиз. Лек Одиссей ол мантиясин

- Этагини қўлга олиб бутун бош-у юзин буркади!
 У кўз ёшин феакларга кўрсатишни хоҳламаганди.
 Хонанда бир оз муддатга тўхтатганда қўшиқ айтишни,
90. Одиссей кўз ёшин артиб бошдан олди мантияни ва
 Қўшқадаҳга* шароб қуйиб, боқийларга паймо қилди май.
 Демодок тор олиб яна қўйлай кетди унинг ширали
 Овозига мафтун бўлган феакларнинг талаби билан;
 Шоҳ Одиссей енги билан буркаб бошин яна йиғлади.
95. Бошқа ҳеч ким пайқамаган бўлса ҳамки йиғлаганини,
 Одиссейнинг оғир-оғир хўрсинганин эшитиб турган
 Ёнидаги шоҳ Алкиной пайқаб қолиб йиғи сабабин,
 Баҳр халқи — феакларга шундай деди: «Эй фуқаролар,
 Диққат билан тингланг менинг каломимни: биз қалбимизни
100. Хушнуд этдик мўл-кўл тансиқ таомлар-у ҳар бир базмнинг
 Энг бебаҳо нодир дўсти — ёқимли соз садоси билан;
 Энди бизлар қудратимиз кўрсатайлик мусобақада,
 Токи азиз меҳмонимиз ўз юртига қайтиб борганда
 Феакларнинг муштлашувда, сакрашда-ю тез югуришда
105. Ўзгалардан қанча устун эканини гапириб берсин
 Уйидаги хогин, бола-чақасига биттама-битта».
 Шундай деб у юра кетди, бошқа ҳамма эргашди унга.
 Понтоной хушовоз созни хонанданинг қўлидан олиб,
 Михга илди ва етаклаб чиқди уни зиёфатгоҳдан;
110. Сўнг етаклаб Демодокни одамларнинг ортидан юрди —
 Феакларнинг беллашувин кўрмоқ истар эди бутун халқ.
 Майдон тўлди оломонга: беллашувнинг қатнашчилари
 Олижаноб ёшларни халқ ўраб олди шўх-шўх қийқириб.
 Халқ ичидан чиқди улар: Акреней*, Окиал, Элатрей,
115. Навтий, Примней, Анхиал-у, Эретмею, Анабесионей;
 Улар билан бирга чиқди Понтей, Фоон, Прореон-у
 Амфиал ҳам (Полинийнинг ўғли Тектоннинг набираси);
 Улардан сўнг ёш Эвриал, куч-қудратда Арейнинг тенги
 Навболит ҳам (у бўй-бастда, шамойилда барча халқлардан
120. Устун эди. Фақатгина Лаодамга тенг келолмасди).
 Ва ниҳоят келиб қўшилди уларга Клитонеон,
 Лаодам ва Галион — шоҳ Алкинойнинг учта ўғлони.
 Югуришдан бошланди бу мусобақа: ҳамма чизикдан
 Баб-баровар чопа кетди кенг майдоннинг чангин тўзитиб.
125. Ҳамма чопқирлардан чаққон бўлиб чиқди Клитонеон;
 Далада ер ҳайдаётган хачир тинмай қанча узоқлаб
 Юриб борса, шунча узоқлаб кетганди Клитонеон
 Рақиблардан ва энг аввал етиб келган эди маррага.
 Бошқа ёшлар синаб кўрди ўз кучини оғир курашда.
130. Бу курашда полвонларнинг барин енгди жасур Эвриал.
 Сакраш бўйича Анхиал голиб чиқди. Залвар лаппакни
 Отиш мусобақасида Эретмей кўрсатди ўзини.

- Муштлашувда ғолиб чиқди шоҳнинг ўғли далир Лаодам.
 Ҳамма кўриб мамнун бўлгач бу ажойиб мусобақани.
135. Йигитларга шундай деди Алкинойнинг ўғли Лаодам:
 «Бўлмасмикин уят агар биз меҳмондан мусобақанинг
 Қай турида қатнашишга мойиллигин сўраб кўрсамиз?
 У алпкелбат, кучга тўлган болдирлари, бели, қўллари,
 Бўйни чайир, мушақлари метин; ёши унча каттамас;
140. Илло уни машаққатли ҳаёт қаттиқ эзган кўринур.
 Ки денгиздек қудратли ва маҳвор куч йўқдир дунёда;
 У забардаст азаматни ҳам ямламай ютиб юборур».
 «Сен ғоятда доно фикр айтдинг дўстим, — деди Эвриал
 Лаодамга. — Энди ўзинг мусофирнинг олдига бориб,
145. Бизлар билан беллашувга таклиф қилиб кўр-чи, не деркин».
 Эвриалнинг бу гапига амал қилган Лаодам алҳол
 Тўпдан чиқди ва юзланиб Одиссейга шундай гапирди:
 «О хорижли ота, сендан илтимос: бу мусобақанинг
 Қай турини мақбул кўрсанг, ўша турда кўрсат ўзингни, —
150. Лек сен чапдаст бўлсанг керак барча турларда —
 Соғлом эр ўз оёқ-қўлин эпчиллиги, мускулларининг
 Метинлиги билан буюк шон-шарафга муяссар бўлур;
 Сен ҳам, ота, ҳасратни тарк этиб, бизга иқтидорингни
 Намоён қил. Борар йўлинг яқин энди; учқур кема ҳам
155. Сувга тушган ва сен билан сузишга шай одамларимиз»,
 Деди. Шундай жавоб қилди унга ақли комил Одиссей:
 «Дўстим, бундай таклиф билан мени ранжитмоқчимасмисан?
 Юрагимга сизмас асло ҳеч беллашув; изтиробдаман;
 Кўп офату фалокатлар кечди бошдан, заҳматлар чекдим;
160. Энди бўлса сиз ва шоҳнинг мени қачон ота юртимга
 Жўнатишингизни кутиб ўтирибман ҳасратга ботиб».
 Лек Эвриал Одиссейни мазах қилиб шундай гап қотди:
 «Эй мусофир, қарасам, сен ўхшамайсан беллашувларга
 Майли бўлган баҳодирга; сен молини қимматга пуллаб,
165. Фақат кўпроқ фойда кўриш илинжида эшаклари мўл
 Кемасига яна янги моллар ортиб денгизма-денгиз
 Сузиб юрган бирон тожир бўлсанг керак, менинг фаҳмимча».
 Беадабга маъюс боқиб, қовоқ солиб деди Одиссей:
 «Гапинг заҳар; дили қора одам бўлсанг керак албатта.
170. Худовандлар эзгуликни ато этмас ҳаммага бирдай.
 Ҳам заковат, ҳам мафтункор қомат ҳамда қудратли калом
 Ҳар кимга ҳам насиб бўлмас; биров зоҳир қиёфаси-ла
 Ҳеч кимни ром қилмаса ҳам, худо унга латофатли нутқ
 Ато этган; унинг жўшқин ёки маъсум хуш каломлари
175. Одамларни қувонтирар; анжуманнинг чиройидир у;
 Кўча-кўйдан ўтганда у тангриларга ўхшаб кетади.
 Бошқа биров ўхшаса ҳам юзи-кўзи худовандларга,
 Ғарибона сўзларида йўқдир асло шира, нафосат.
 Сен ҳам шундай беқурсан, ҳатто Зевс ҳам бундан ортиқроқ

180. Кўрк беролмас; вале сенда йўқ заррача доно тафаккур.
 Сен ношоён гапинг билан кўксимдаги қалбим ўртадинг.
 Ва лекин мен, сен айтгандай, паҳлавонлар беллашувда
 Ҳеч ожизлик қилмаганман; ёш чоғимда доим ғалаба
 Кучар эдим — чайир мускулларим менга содиқ бўлганди.
185. Лекин энди қирқилгандир кучим оғир меҳнат ва ғамдан;
 Мен кўп жангу жадалларда бўлдим, золим сув оғушида
 Неча кунлаб азоб чекдим; кучим кесик бўлса ҳам шайман
 Беллашувга; мени қаттиқ таҳқирладинг густоҳ сўзинг-ла».
 Деб ўрнидан турди у ва мантиясин ечмаганича,
190. Ерда ётган лаппаклардан энг қалин ва энг залварини
 Танлаб олиб улоқтирди чайир қўли қувваси ила;
 Лаппак учди ғувиллаб; лек денгизларнинг содиқ дўстлари
 Эшкаксевар феаклар бош эгди кўрқиб; лаппак сал олдин
 Отилган кўп лаппаклардан ҳам нарига бориб тушганди;
195. Афина бир чол русмида лаппак бориб тушган маррага
 Белги қўйиб Одиссейга шундай деди: «Азиз мусофир,
 Лаппагингни ҳатто кўр ҳам қўли билан топур бир пасда;
 Бориб тушган у жамики лаппаклардан анча нарига;
 Енгдинг сен бу беллашувда; бу ердаги ҳеч битта йигит
200. Отоямайди лаппагини сеникидан олис маррага».
 Бу сўзлардан Одиссейнинг қалби беҳад қувониб кетди,
 Хайрият-е, ҳеч бўлмаса битта ҳакам хайрихоҳ экан
 Менга, деб. Сўнг кўнгли таскин топиб шундай деди ёшларга:
 «Сиз, йигитлар, аввал менинг маррамгача отиб кўринглар;
205. Сўнг мен бошқа лаппак отгум шу маррадан ҳам нарироққа.
 Бошқалар ҳам, агар қалби журъат этса уриниб кўрсин;
 Таҳқирландим мен эл ичра; ҳаммангизни даъват этаман
 Муштлашишга, югуришга, курашишга; энди тайёрман
 Ҳар ким билан беллашишга — лек Лаодам биланмас фақат:
210. Меҳмониман унинг — ахир дўстимга қўл кўтарай қандай?
 Кимки агар ўзга юртда ўз мезбони билан олишса,
 У эси паст, ўз нафини билмайдиган нонкўр одамдир;
 Лек бошқалар асло манфур эмас менга, ҳар йигит билан
 Олишиб мен ўз кучимни синамоққа тайёрман ҳозир.
215. Билингларки, тажрибам бор ҳар турида мардона жангнинг.
 Мен чилласи таранг тортилган камондан яхши отаман;
 Битта отган ўқим билан ёв ичидан ўзим танлаган
 Бир ғанимни маҳв этгум, гарчи уни ёнимда турган
 Ўртоқларим олган бўлса ҳам нишонга камонларидан.
220. Фақат доим филоктетдан енгилардим Трояда*, биз
 Камонлардан нишонга ўқ теккизишни машқ қилган чоғда.
 Қисқа гап шу, нон еб кунни ўтаётган ҳеч битта фоний
 Банда менга тенг келолмас нишонни мўлжалга олишда.
 Ва лекин мен ўтмишдаги қаҳрамонлар Геракл ёки
225. Моҳир мерган Еврит билан беллашишга журъат этмасдим;
 Кўрқмаганлар бахслашишдан улар ҳатто тангрилар билан;

- Евритни шу нобуд қилди — яшолмади у қартайгунча;
 Апблонни мерганликда тортишувга даъват этиб, у
 Фебнинг ғашин келтирганди; чиранчоқни маҳв этди тангри.
230. Найзамни ҳам отгум мен сиз отган ўқдан узоқроқ ерга
 Аммо мени чопқир феак югуришда енгиши мумкин:
 Мен тўлқинлар қуршовида ва нокомил солда узоқ вақт
 Овқат емай, ухламай ва дам ҳам олмай, бутун кучимни
 Сарфлаб бўлдим; заифлашиб қолган бутун аъзойи бадан».
235. Шундай деди; ҳамма одам сукут сақлаб тек ўтирарди.
 Лек Алкиной жавоб қилди Одиссейга эътироз ила:
 «Фаҳмадим, сен бу сўзинг ила бизни хафа қилмоқчи
 Эмассан-у фақат бизга мавжуд кучинг кўрсатмоқчисан;
 Битта аҳмоқ беадаблик қилиб сени ранжитиб қўйди —
240. Вале бунда ҳозир бўлган ақли расо феак ахлининг
 Биттаси ҳам сени бадном қилмоқчимас. Сендан илтимос,
 Гапларимни жонқулоғинг билан эшит, токи уйингга
 Борганингда, бизнинг жасоратларимиз ҳамда Зевснинг
 Марҳамати ила аждоларимиздан бизларга мерос
245. Қолган фазлу камолотлар тўғрисида дўстларингга ҳам,
 Хотининг ва болаларинг билан қувнаб овқат тановул
 Қилганингда уларга ҳам ҳаммасини сўзлаб берарсан.
 Сенга айтсам, биз муштлашув ва курашда унча зўрмасмиз;
 Лек чаққонмиз югуришда, денгизда ҳам эпчилмиз ғоят;
250. Ёқтирамыз бизлар тансиқ таомлар-у куй, мусиқа, рақс,
 Тоза либос, момик тўшак ва ҳузурбахш ҳаммомни жуда.
 Қани, тезроқ олиб келинг раққосларнинг энг нодирини,
 Токи азиз меҳмонимиз кўриб ҳузур қилсин ва уйга
 Қайтганида ўз халқига сўзлаб берсин денгизда сузиш,
255. Рақс тушиш, қўшиқ айтиш, югуришда ҳаммадан афзал
 Эканимиз тўғрисида. Демодокка янгроқ созини
 Келтиришсин; у созини қолдирганди менинг қасримда».
 Шундай деди шоҳ Алкиной ва удайчи унинг амрини
 Бажармоқ-чун матлуб торни келтиргани югура кетди.
260. Халқ сайлаган тўққиз ҳакам кузатгани ўйин тартибин
 Тушиб майдон ўртасига, раққосларга жой ҳозирлади.
 Удайчи ҳам бу пайт созни хонандага келтириб берди;
 Бошлади у қўшиғини; унинг ўнг-у сўлида чаққон
 Раққослар рақс тушди оёқ ўйинига дик-дик сакрашиб.
265. Халқ қўшиққа жўр бўлиб, ер депсинарди, чапак чаларди;
 Одиссей ҳам қойил қолди раққосларнинг эпчиллигига.
 Сўнг Демодок соз торини жаранглатиб бошлади дoston;
 Киприда ва тангри Арей тўғрисида эди бу дoston:
 Улар илк бор учрашишган тангри Гефест кошонасида;
270. Арей тақдим этиб бисёр тухфаларни Афродитага,
 Гефестнинг пок тўшагини булғалаган; лекин ўткир кўз
 Гелиос ишқ ишратига маст бўлган бу ошиқ-маъшуқлар

- Тўғрисида Гефестга тез хабар қилган. Бу шум хабардан
 Ғазабланган тангри Гефест тайёрланган қасос олишга;
275. Устахонасига кириб у шошганча сандон устида
 Энг пишиқ ва энг бақувват симдан симтўр ясай бошлаган.
 Антика тўр тайёр бўлгач, у Арейнинг шармандасини
 Чиқаргани ўз уйига бориб унда шоҳона тўшак
 Тўшалганин кўриб қолган. Шунда Гефест ўргимчак ини
280. Янглиғ ғоят нозик тўрни шифтдан пастга туширган ҳамда
 Алҳол уни боғлаб чиққан каравотнинг оёқларига;
 На бандалар, на тангриларнинг кўзига кўринар экан
 Бу нафис тўр – ясалганди заргарона маҳорат-ла у.
 Соҳибидрок Гефест тўшак атрофига тузоғин қўйгач,
285. Дунёдаги энг азиз-у энг мўътабар Лемнос шаҳрига
 Кетаётган бўлиб гўё* йўлга тушган. Лек олтин тожли
 Сергак Арей шу заҳоти билиб қолиб уста Гефестнинг
 Жўнаб кетаётганини, соҳибжамол Афродитага
 Азтаҳидил шайдо бўлиб, оқсоқ тангри хобхонасига
290. Томон борган. Бу аснода Олимпдаги падари Зевснинг
 Ҳузуридан қайтиб келган Афродита дам олар эди.
 Арей унга яқин бориб, қўлин ушлаб, исмини айтиб
 Шундай деган: «Жонгинам, юр, сурайлик биз ишқ нашъасини
 Партўшакда; эринг Гефест жўнаб кетди овози дағал
295. Синтийларнинг юрти Лемнос оролига, менинг наздимда». Афродита ҳеч ийманмай Арей билан ётган шу заҳот
 Пар тўшакка. Сал вақт ўтмай икковлари ухлаб қолганлар.
 Ана шунда Гефестнинг симтўри бирдан тепадан тушиб,
 Ошиқларни исканжадек шундай маҳкам сиқиб олганки,
300. Иложлари бўлмаган ҳеч туришга ҳам, қимирлашга ҳам;
 Улар сезган қутулолмасликларини машъум тузоқдан;
 Гефест ярим йўлга бормай, оқсоқланиб қайтган уйига;
 Гелиос ҳам етказган шу он Гефестга бу бўлган гапни.
 Юрагини алам ўртаб, тезда қайтиб келган уйига;
305. Келиб эшикни очган-у ғазаб оташида қоврилиб.
 Тангриларга эшиттириб наъра қилган бор овози-ла:
 «О сирпадар Дий, о масъуд худовандлар, тезроқ келинлар
 Ва кўринлар бу энг жирканч, масхарали, манфур зинони —
 Зевс қизи Кипридининг қаҳҳор Арей билан қовушиб,
310. Мени — оқсоқ шавҳарини бадном қилиб лойга қорганин.
 Тўғри, у хушқомат йигит, оёқлари бардам, бақувват:
 Ва лекин мен туғма лангман — манда не айб? Айбдордирлар
 Бунга фақат ота-онам. Шўрим курсин! Нега туғилдим?
 Мана, кўринг, улар менинг тўшагимда ухламоқдалар
315. Ишқий ишрат оғушида. Буни кўриш мен учун азоб,
 Ўйлайманки, насиб этмас бошқа бундай ётиш уларга;
 Бир-бирларин дилдан қанча севмасинлар, бундай уйқуни
 Хоҳламаслар: то отаси бу беҳаё қизий-чун олган
 Бадал совғаларни менга яна қайтиб бермагунича*

320. Озод қилмам тузоғимдан икковини. Тўғри, Зевснинг Қизи гоят соҳибжамол, илло қалби билмас вафони». Шундай деган. Тангрилар ҳам жам бўлишган мис кошонага; Етиб келган зилзилакор Посейдон-у яна эзгулик Улашувчи тангри Гермес, кумушкамон феб-Аполлон ҳам.
325. Маъбудалар эса, одоб сақлаб уйда қолган эдилар. Хобхонага кириб келган марҳаматли қодир тангрилар Рашк ўтида ёнган Гефестнинг не найранг ўйлаб топганин Кўрганлар-у бирданига хандон ташлаб шўх-шўх кулганлар Кейин улар бир-бирлари билан шундай суҳбатлашганлар:
330. «Жаҳолатнинг фойдаси йўқ; эпчилликни енгибди суствлик; Гефест оқсоқ бўлса ҳамки, Олимпдаги тангрилар ичра Энг эпчили Арейни ўз тузоғига илинтирибди. Ҳа, боплабди; жазоси шу булғаганнинг никоҳ тўшагин». Боқийлар ўзаро шундай сўзлашганлар бир-бири билан.
335. Шу пайт Гермесга юзланиб деган Зевснинг ўғли Аполлон: «Муруватпеша тангрилар муждачиси о тангри Гермес, Айтчи менга азтахидил, шундай симтўр ичида гўзал Афродита билан бирга ётишни сен хоҳларми эдинг?» Аполлонга шундай аниқ жавоб қилган Аргускуш Гермес:
340. «О Аполлон, агар менга шундай таклиф қилсалар эди, Бир эмас, уч қават тўрга ўрасалар рози бўлардим, Фақат гўзал Афродита билан ётсам кифоя эди!» Шундай деган; ва тангрилар қаҳ-қаҳ уриб кулганлар чунон. Лек Посейдон ҳеч кулмаган; у Арейни машъум тузоқдан
345. Кутқаришни кўзлаб моҳир санъаткорга ёлворган-да сўнг Шундай баландпарвоз сўзлар айтган унга янгроқ сас ила: «Кутқар уни; мен кафилман Арейга; сен қанча сўрасанг, Ҳаммасини тўлайди у* тангриларнинг шоҳидлигида». Оқсоқ тангри Гефест шундай жавоб қилган зилзилакорга:
350. «Йўқ, Посейдон, мендан буни талаб қилма, биласан ўзинг, Ёмонларга кафил бўлиш оқибати доим ёмондир. Агар озод бўлган Арей ҳақ тўлашдан бош товлаб қочса, Сен — кафилдан ҳақ сўрашга қандай журъат эта оламан?» Гефестга гап қотиб деган зилзилакор Посейдон шундай:
355. «Агар қодир Арей сенга ҳақ тўлашдан юзин ўгириб Қочиб кетса, унинг учун жаримани ўзим тўлайман». Оқсоқ Гефест соҳибқудрат Посейдонга жавоб қайтарган: «Илтмосинг рад қилолмам, рад қилишга журъат этолмам». Шу гапини айтиб бўлиб вайрон қилган у симтўрини.
360. Арей билан Афродита симтўр вайрон бўлган заҳоти — Тура солиб паргўшакдан, Арей учган фракияга, Олтин сочли Афродита Кипр сари равона бўлган* — Маъбуданинг меҳроби бор эди унда: Пафос шаҳрида; Киприда боргач у ерга, Хариталар чўмилтиришиб,
365. Илоҳий гулбаданига боқийларнинг муаттар мойин Суриб, унга афсонавий ажиб либос кийдирибдилар.

- Шул ҳақда куйлаган эди пурзавқ ҳофиз. Одиссей қалбан
 Хушнуд бўлди уни тинглаб; денгизларнинг мард меҳмонлари
 Феаклар ҳам Одиссейга қўшилишиб шод-хуррам бўлди.
370. Шоҳ Алкиной Галионт ва Лаодамга рақс тушишни
 Амр этди: ҳеч бир раққос тенг келолмас эди уларга.
 Икковлари Полиб тиккан ола-чипор коптокни олиб
 Текис майдон ўртасига йўналдилар; шунда бир раққос
 Кулочкашлаб туриб тўпни улоқтирди осмон-фалакка,
375. Иккинчиси баланд сакраб илиб олди оёғи ерга
 Тегмасидан. Шу тарзда тўп отиб кўкка ўшнашгандан сўнг
 Бир-бирига жўр бўлишиб шўх рақсга тушиб кетдилар;
 Томошабин ёшлар гурс-гурс ер тегишиб қарсак чалдилар,
 Ки уларнинг тепкисидан бутун майдон ларзага келди.
380. Бу рақсни мамнун кузатган Одиссей деди мезбонга:
 «Шоҳ Алкиной, феак мардларининг марди, олиҳиммат зот,
 Рақс тушишда бизга ҳеч ким тенг келолмас, деб айтган эдинг;
 Ҳақ сўзлабсан; ўз кўзим-ла кўрдим буни; тасанно сенга».
 Шундай деб у Алкинойнинг ғайратига ғайрат улашди.
385. Эшкаксевар феакларга мурожаат қилиб деди шоҳ:
 «Гапларимга қулоқ беринг, эй ҳокимлар ва мансабдорлар;
 Бу ажнабий меҳмонимиз заковатли зот кўринади;
 Қутлайлик биз уни мўл-кўл совға билан, одатга кўра;
 Салтанатни ўн иккита адолатли ҳоким бошқарур,
390. Ҳаммасига ўн учинчи ҳоким бошлиқ — бу менинг ўзим.
 Ҳар бир ҳоким бир оҳорли кўйлак билан хитон яна бир
 Талант олтин тақдим этсин бу эъзозли меҳмонимизга.
 Айтинг, барча совғаларни келтиришсин шу кенг майдонга,
 Сўнг ўзингиз ўз қўлингиз билан тақдим этинг совғани
395. Меҳмонгаки, зиёфатга борар экан дили яйрасин.
 Сен, Эвриал, уни қаттиқ хафа қилдинг, кўнглини кўтар
 Ҳам мулойим сўзинг, ҳамда ғоят нодир тортигинг ила».
 Шоҳ таклифин маъқуллади барча ҳоким ва мансабдорлар;
 Улар совға келтиргани удайчисин жўнатди уйга.
400. Эвриал ҳам бундай деди Алкинойга итоат эғиб:
 «Шоҳ Алкиной, феак мардларининг марди, олиҳиммат зот,
 Хоҳишингни бажо айлаб мусофирнинг кўнглин кўтаргум.
 Ҳа, меҳмонга совға қилай кумуш сопли мис шамширимни
 Ясалган фил суягидан унинг ғоят ажиб ғилофи.
405. Ўйлайманки, у тухфамни бажонидил қабул айлагай».
 Шундай деб у кумуш сопли шамширини қўлига олиб,
 Баландпарвоз сўзлар билан Одиссейга такаллум қилди:
 «Қувон*, азиз отагинам! Сенга густоҳ сўз айтган бўлсам,
 Ел учириб кетиб уни совурсин тез; сенга тилагим:
410. Узоқ жудоликдан кейин, тангриларнинг ҳимоясида
 Ватанинга етиб ол-у дийдор кўриш рафиқанг ила».
 Деди; унга жавоб қилди соҳибидрок Одиссей шундай:

- «Кувон сен ҳам, тангриларнинг паноҳида бўлгил саломат.
Вале менга бул бебаҳо шамширингни армуғон қилиб
415. Дилим хушнуд этганинг-чун ҳеч вақт асло таассуф қилма». Шундай деб у кумуш сопли мис шамширни осди елкага. Қуёш ботди; барча эзгу армуғонлар йиғилиб бўлди; Удайчилар шоҳ қасрига олиб кетди улар барини; Алкинойнинг ўғиллари қабул қилиб бу совғаларни,
420. Оналари маликага топширдилар биттама-битта. Бошлаб келди шоҳ уйига меҳмонни ва ўзга зотларни. Келиб ҳамма ўтирди шоҳ қасридаги ўриндиқларга. Ана шунда шоҳ Алкиной маликага юзланиб деди: «Вафодорим, сандиқларим ичидан энг дурдонасини
425. Танлаб, жами мантия ва хитонларни унга жойлаштир. Айт, дошқозоннинг тагига олов ёқиб сув иситсинлар — Чўмилтирсинлар меҳмонни; сўнг у феак аҳлидан келган Нодир совғаларни кўриб кўзи қулсин; ана шунда Дили кувнаб ишрат қилар, қўшиқ тинглар биз билан бирга.
430. Ҳали мен ҳам тухфа этгум унга олтин кўза бебаҳо. Бу кўзадан, у уйига борганида Зевсга ва ўзга Тангриларга атаб паймо қилганда май, эслагай мени». Шундай деди ва малика амр этди жорияларга Ўт ёқишни сепояга ўрнатилган қозон тагига.
435. Дошқозонга сув тўлдириб ланғиллатиб олов ёқдилар; Олов қамраб олди қозон атрофини, сув ҳам исиди. Айни шу чоғ малика ҳам ичкаридан меҳмонга атаб Гўзалликда мўъжизаваш бир сандиқни олдириб чиқди; Тўлганди у либослару, олтинлару, кўп совғаларга;
440. Маликанинг ўзи ҳам мантия билан хитон кўшибди. Сўнг Арета Одиссейга деди шундай барқанот калом: «Сен сандиқнинг қопқоғин ёп, тасма билан ўраб тугун туг, Токи сафар чоғида сен қора биқин кемада ухлаб Ётганингда бирон бир кас молинга кўз олайтирмасин».
445. Машаққатларга бардошли Одиссей бу гапни эшитиб, Сандиқ қопқоғини ёпди, тасма ўраб чийратма чигил Тугун тугди (буни шадлод Цирцеядан ўрганган эди). Шу чоғ келиб таклиф қилди калитдор қиз уни ҳаммомга; Одиссейнинг баҳри дилин очди алҳол ҳузурбахш ҳаммом,
450. Кўрмаганди у Калипсо ғорини тарк этгандан бери Фароғатбахш ҳаммомни ҳеч — Одиссейни унда санамлар Мудом парваришлардилар, илоҳ билиб эъзозлардилар. Чўри уни ювинтиргач, баданига зайтун мой сурди. Нафис хитон ва зарварақ мантияда Одиссей қушдай
455. Енгил бўлиб чиқди иссиқ ҳаммомдан ва май ичаётган Меҳмонларнинг даврасига кириб борди — зиёфатгоҳга. Латофатни маъбудлардан мерос олган қиз Навсекая Турар эди баланд шифтга таянч бўлган устун тагида. У ҳусндор мусофирга ҳайратомуз нигоҳ ташларкан,

460. Янгроқ овоз билан шундай баландпарвоз калима айтди:
«Кувон, меҳмон; лек юртинга қайтиб боргач, мени эслаб тур;
Ки жонингни сақлаб қолдинг фақат менинг шарофатим-ла».
Шоҳ қизининг бу гапига жавоб қилди доно Одиссей:
«Навсекая, Алкинойнинг гулдай яшнаб очилган қизи,
465. Агар менга чақмоқдор Зевс насиб этса ота юртимга
Эсон-омон қайтишдек энг саодатли кунни кўришни,
Ҳеч унутмам ва ҳар кунни сени худди тангридек билиб
Дуо қилгум: сен туфайли омон сақлаб қолдим жонимни».
Шундай деб у шоҳ Алкиной ёнидаги курсига инди.
470. Гўшт тортилган, қалаҳлар май билан лиммо-лим тўлган эди;
Удайчи шу чоғ хонанда Демодокни етаклаб келди.
У муҳташам базмгоҳнинг ўртасига, азиз меҳмонлар
Қаршисига бориб инди чўнг устунга суянган ҳолда.
Одиссей ўз лаганидан бир бўлак гўшт – ёғлиқ сарпанжа
475. Олиб, уни Понтонойга бериб деди: «Сен бу лаззатли
Сўқим гўштнинг бўлагини олиб бориб бер Демодокка;
Қалбим маҳзун бўлса ҳамки кадрлайман уни бағоят.
Неъматга бой замин аҳли ҳурмат қилур хонандаларни;
Қўшиқ куйлашни уларга соҳибсанъат Муза ўргатган;
480. Унинг ўзи ҳам чин дилдан севар барча хонандаларни».
Шундай деди ва удайчи олиб борди у берган гўштни
Демодокка; хонанда бу тортиқ учун миннатдор бўлди.
Кейин ҳамма қўлин чўзди тортилган нозу неъматларга.
Хушичим май ҳамда лазиз таомлардан қоринлар тўйгач,
485. Хонандага юзланганча деди соҳибидрок Одиссей:
«О Демодок, сени барча фонийлардан афзал кўраман;
Сен Дий қизи Музадан ё Аполлондан сабоқлар олиб,
Трояда ахейларга не бўлгани, не ишлар қилиб
Қандай машъум балоларга дуч келгани ҳақида бизга
490. Бир бошидан куйлаб бердинг; гўё ўзинг ўз кўзинг билан
Кўргандайсан ё кўргандан эшитгансан. Энди бўлса сен
Эпеоснинг мўъжизали ёғоч оти (уни Паллада
Кўмагида ясаганди) тўғрисида, шоҳ Одиссейнинг
От қорнига ахейларни жойлаштириб, уни шаҳарга
495. Киритгани, оқибатда, бул ахейлар Троя шаҳрин
Форат айлаб вайрон қилганлари ҳақда тараннум эттил.
Агарда сен шул тўғрида куйлаб берсанг бор ҳақиқатни,
Унда бутун халқ олдида қайта-қайта айтгум баралла:
Бу қўшиқни фақат худо солмиш сенинг кўнглиннга, дея».
500. Шундай деди ва Демодок худо берган лаёқат ила
Куйлай кетди: ахейлар шоҳ Одиссейнинг бошчилигида
Энг диловар жангчиларни ёғоч от қорнида қолдириб,
Ўзлари ўт кўйиб қароргоҳларига чўнг кемаларда
Сузиб кета бошлайдилар; ёғоч отни трояликлар
505. Киритурлар шаҳарга ва ёғоч отнинг атрофин ўраб
Бир қарорга кела олмай турадилар бошлари қотиб.

- Учта фикр туғилганди трояликларнинг дилида:
 Ё маҳвор мис силоҳлар билан ёғоч отни мажақлаш,
 Ёки уни тортиб бориб тепаликка, жарга қулатиш,
 510. Ё сулҳ нишонаси билиб Троянинг қоқ марказига
 Ўрнатиш ва уни боқий тангриларга бахшида қилиш;
 Ҳамма охирги таклифни маъқуллади, зеро тақдирда
 Ёзилганди: гар қорнига ахейларнинг сара кучлари
 Яширинган ёғоч отни киритсалар шаҳар ичига,
 515. Троянинг ҳалокатга учрамоғи муқаррар, дея.
 Сўнг ахейлар тап-тап сакраб тушадилар отнинг қорнидан;
 Ғазабноклар шаҳарни ўз билганича ғорат қилади;
 Шоҳ Одиссей жангда ғоят қаҳри қаттиқ Менелай билан
 Деифобнинг ётоғига чақмоқ янглиғ кириб боради
 520. Ва Афина кўмагида қонли жангда зафар кучади.
 Демодок мадҳ этди шундай ахейларни; ҳаяжонланган
 Одиссейнинг киприклари кўз ёшидан жиққа ҳўл бўлди.
 Ўз халқи ва оиласин шум қисматдан ҳимоя қилиб,
 Шаҳар қопқаси олдида жон-жаҳд ила тинмай олишиб
 525. Ҳалок бўлган эр жасади тепасида ғаму ҳасрат-ла
 Шундай кўз ёш тўкар бева қолган хотин; бу шўрлик аёл
 Шавҳарининг жон талашиб титраганин кўриб, бағрига
 Босар экан уни, оху фарёд чекар; ғанимлар эса
 Бадбахт аёл ноласига парво қилмай, найзаларининг
 530. Банди билан турта-турта ҳайдаб кетиб олис юртларга,
 Узоқ йиллар аросатда сақлағайлар шўрпешонани,
 Шунда гулдай сўлур у ғам-андуҳдан ва кўз ёшларидан.
 Одиссей ҳам аччиқ-аччиқ кўз ёш тўкди қўшиқни тинглаб.
 Бунини ҳеч ким пайқамади; лекин зийрак Алкиной фақат
 535. Сезиб қолди: у ёнида ўтирганди азиз меҳмоннинг
 Ва эшитган эди унинг ўқтин-ўқтин хўрсинишларин.
 Деди шунда у ўзининг эшкаксевар фуқаросига:
 «Аё феак ҳокимлари, надимлари, тингланг сўзимни,
 Демодок ҳам чертмай турсин янгроқ созин, куйламай турсин;
 540. Айримларни хушнуд эта олмаяпти унинг хониши.
 Гап шундаки, бу оқшомда ҳофиз қўшиқ куйлай бошлаган
 Чоғдан бери меҳмонимиз оғир-оғир хўрсинаётур.
 Сезишимча, қайғу-алам қамраб олган унинг қалбини.
 Ҳофиз хонишин тўхтатсин, шунда меҳмон биз билан бирдай
 545. Вақтихушлик қила олур; шундай қилсак мақбул бўлади.
 Ҳамма нарса тайёрланган уни йўлга жўнатмоқ учун;
 Дўстлик рамзи бўлган барча совғалар ҳам жойлаштирилган.
 Мадад сўраб келган мискин тангрилардан мурувват эмган
 Ҳар бир фоний банди учун худди қондош оғадек азиз.
 550. Қани, меҳмон, ҳеч нимани сир тутмасдан саволларимга
 Жавоб берчи: биласанку, ошкоралик энг эзгу ҳислат.
 Исмингни айт; сени не деб чақирурлар отангу онанг,

- Фарзандларинг ҳамда азиз юртингдаги жами фуқаро?
 Зеро тирик одамларнинг ҳеч биттаси исмсиз бўлмас;
555. Ҳар ким — ҳо қул, ҳо шоҳ бўлсин, туғилганда, ота-онадан
 Исм олур ўзи учун энг лаззатли таомдек азиз;
 Сўнг ватанинг, шаҳринг ҳамда халқингни айт, токи кемамиз
 Адашмасдан, сенинг амринг билан йўлни тўғри танласин;
 Билки, бизнинг чўнг кемалар денгизларда сузар дарғасиз,
560. Зеро кема учун зарур бўлган жилов йўқдир уларда;
 Денгизчилар ниятини ҳар бир кема ўзи билади;
 Кема ўзи топиб борар одамларнинг масканларини;
 У зулмат ва туман босган денгизлардан тез сузиб ўтар;
 Бизнинг кема қўрқмайди ҳеч фалокатли пўртаналардан,
565. Ё тўфонлар ҳамласига дуч келишдан. Ҳа, дарвоқе, мен
 Болаликда эшитгандим бузрукворим шоҳ Навсифойдан:
 У денгизда одамларни ташиб юрган феак аҳлидан
 Посейдоннинг кўп дарғазаб эканлигин тез-тез эсларди.
 Бир ғарибни ўз юртига элтиб қўйган феак кемасин
570. Қайтар чоғда зилзилакор парчалармиш ва шаҳримизнинг
 Устига сарбаланд тоғни ағдарармиш, дер эди отам.
 Посейдон бу ниятини бажарурми ё бажармасми —
 Фақатгина тангри Зевсга ҳаволадир буларнинг бари!
 Сен сир тутмай очиқ гапир, билиб олай бор ҳақиқатни;
575. Қайси денгизларда сузинг? Кўрдинг қандай юрт одамларин?
 Сўзлаб бергил ул ўлкалар фуқаросин: борми эди улар ичида
 Бадқаҳрлар, ёввойилар, ҳақиқатдан юз ўгирганлар,
 Мусофирни эъозловчи меҳмоннавоз покдомон зотлар?
 Айтгил яна, нечун аччиқ йиғлаяпсан? Не учун маъюс
580. Тинглаяпсан ахейларнинг жанг-жадалда ғориб бўлгани,
 Троянинг вайрон қилингани ҳақда айтилган куйни?
 Худовандлар ул шаҳидлар қисматига битмиш ўлимни,
 Вале улар хотираси етиб боргай куй қанотида
 Авлодларга. Сезишимча, сен Троя жангига кетган
585. Энг эъозли қондош хешларингдан кейин иззат-икромли
 Куёвинг ё қайнотангдан айрилгансан азим жанггоҳда,
 Ё қалби пок, садоқатли ўртоғингми йўқотгандирсан,
 Ки ўз оғанг каби яқин ва мўътабар бўлади сенга
 Кулфатларда синалган бу хушмаслаҳат сергак ўртоғинг».

ТҮҚҚИЗИНЧИ ҚҰШИҚ

- Деди. Унга тангримонанд шоҳ Одиссей жавоб айлади:
«Шоҳ Алкиной, Феакия мардларининг соҳиби марди,
Хуш овози илоҳ сасин эслатувчи бу хонандангнинг
Қушиғини жонқулоқ-ла тингламоқлик мароқли менга.
5. Вақтичоғлик қамраб олмиш сенинг бутун салтанатингни;
Ҳамма ерда раиятинг ҳофизларнинг хонишин тинглаб
Айш сурмоқда; бу ерда ҳам меҳмонларинг ноз-неъмат тўла
Дастурхонлар теграида савлат тўкиб базм қурмоқда;
Қуйилмоқда лим-лим жомдан қадаҳларга ҳузурбахш шароб —
10. Ки қалбларни мунаввар ва хуш этгувчи бундайин комил,
Ҳаловатли, тотли ҳаёт йўқдир асло бутун жаҳонда.
Ва лекин сен юрагимни ўртаб ётган талх изтироблар
Тўғрисида эшитмоқни истайдурсен. Айт, аввал нени,
Сўнгра нени, энг охири — яна нени сўзлаб берайин?
15. Кўп азоблар солди осмон тангрилари менинг бошимга.
Хўп, бўлмаса, исмим айтай, кимлигимни билгил даставвал
Битмасидан ҳали менинг ушбу ёруғ жаҳонда куним
Ватанимдан олис юртда сенга азиз меҳмонлигимда:
Одиссейман, Лаэрт ўғли, ажиб қошифкароматлигим
20. Ҳам ангиқа найранларим бугун элга бўлган овоза.
Порлоқ орол Итакадир ота юртим; ул заминдаги
Чўққилари қуюқ ўрмон Нерион тоғ кўзга ташланур
Денгизнинг ҳар тарафидан; чор атрофда яна бир талай
Бизга яқин қўшни бўлган ороллар бор: Зам ва Дулихий,
25. Ўрмонга бой Закинф яна; Итака энг чекка мағрибда
(Кўп ороллар кумуш Эос ва Гелиос балқиб чиқувчи
Машриқ ёқда); ери тошлоқ бўлса ҳамки, йигит-қизлари
Забардастдир; Итакадек азиз ер йўқ менга дунёда.
Маъбудалар маъбудаси ҳур Калипсо мени ўзига
30. Эр қилмоқ-чун чўнг ғорида бир неча йил асраб ўтирди.
Мўъжаз Эя оролининг ҳокимаси Цирцея эса,
Шавҳарим бўл, дея зўрлаб ҳеч қўймади ҳоли-жонимга;
Вале сохта хушомадлар қалбимни ром этолмадилар;
Ки биз учун бу дунёда ота юртдан, яқин хешлардан
35. Азизроқ ҳеч нарса йўқдир, гарчи узоқ бегона юртда
Мухташам, бой қошонада ишрат қилиб ўтирсамиз ҳам.
Вале гар сен Троядан қайтаётган чоғимизда Зевс
Бошимизга не савдолар солганини билмоқ истасанг,
Майли, эшит: шамол бизни киконларнинг Исмар шаҳрига

40. Ҳайдаб келди Илиондан чиққан ҳамон. Бул шаҳарни биз
 Горат айлаб, маҳв этдик раиятин, лек аёлларни
 Асраб қолиб, тенг ўртада тақсимладик жами ўлжани —
 Токи ҳар ким эга бўлсин жамоада ўз улушига.
 Сўнг дедим мен йигитларга: «Эс борида қочиб қолайлик!»
45. Лек рад этди эси пастлар менинг эзгу маслаҳатимни;
 Улар айри шохли буқа ва бўрдоқи қўйларни сўйиб,
 Шароб ичиб, маишатга мук кетдилар қумлоқ соҳилда.
 Бу аснода, қочиб кетган кикон аҳли ён-атрофдаги
 Қўшни ҳудуд йигитларин — жанг қилишга қодир мардларни:
50. Отлиқларни отга миниб, қолганларни пиёда ҳолда
 Бизга қарши жанг қилмоққа ундабдилар, кейин билсамиз.
 Тонг чоғида босиб келди ёв лашкари мўр-малахдай;
 Улар мисли дарахтларнинг япроғидай, баҳорги турфа
 Гуллар янглиғ кўп эдилар; ана шунда бошимизга Зевс
55. Беадад шум бадбахтликлар ёғдиргани тез аён бўлди.
 Тонгдан бошлаб биз кемалар яқинида бир-биримизга
 Отиб тигдор найзаларни, беаёв жанг бошлаб юбордик;
 Эрталаб то муқаддас Кун ёйилгунча биз ганимларнинг
 Ҳамласин даф қилиб турдик; лек кеч кириб, Қуёш уфққа
60. Ботган, кўшдан ҳўкизлар ҳам чиқарилган чоғ киконларнинг
 Қўли баланд келиб, бизни чекинишга мажбур этдилар.
 Бу жангда мен ҳар кемадан олтитадан аскар йўқотдим;
 Қолганлар талх қисматидан ва ўлимдан жон сақлаб қолди.
 Кейин бизлар аза тутиб қурбон бўлган дўстларимизга
65. Ҳам ўзимиз машъум ажал дастидан соғ қолганимиздан
 Хурсанд бўлиб, суза кетдик тубсиз денгиз тўшини тилиб.
 Мен жанггоҳда жасадлари қолган марҳум дўстларимизнинг
 Номларини уч марта таб ҳайқирибон чақирмагунча*
 Учқур кемаларимизни ушлаб турдим қумлоқ соҳилда.
70. Шу чоғ бирдан булутйиғар Зевс даҳшатли бўронкаш Борей
 Шамолини йўналтирди бизга қарши; еру уммонни
 Булут қоплаб, тушиб келди зим-зиё тун қаҳҳор самодан.
 Чўнг кемалар тўлқинларнинг кўксин тилиб елиб борарди;
 Асов бўрон елканларни тилкалади уч-тўрт марта таб.
75. Фалокат юз бермасин, деб елканларни йиғиштирдик-да,
 Эшкак эшиб йўналтирдик кемаларни яқин соҳилга;
 У ерда биз икки кеча, икки кундуз юрак-бағримиз
 Хун бўлиб, кўп азоб чекиб вақт ўтказдик беҳол, бедармон.
 Учинчи кун насиб этди бизга нурин заркокил Эос;
80. Тез ўрнагиб мачталарни, елканларни кўтариб алҳол,
 Кемаларга чиқдик; улар суза кетди итоат этиб
 Дарғалар ва шамолларга. Биз бешикаст ота юртига
 Этиб борган бўлардик ҳам, гар Малейя оролин ёнлаб
 Ўтаётган чоғимизда долғалар ва Борей қудрати
85. Йўлимиздан адаштириб, Киферадан четлатмаганда.
 Жоҳил бўрон бизни тўққиз кун денгизда саргардон қилди;

- Ўнинчи кун суриб борди лотофаглар мамлакатига.
 Куруқликка чиққан заҳот сув ғамладик, сўнг кемаларнинг
 Яқинида давра қуриб, шоша-пиша тановул қилдик.
90. Сал-палгина бўлса ҳамки нафсимизни қондирдик. Сўнг мен
 Ушбу сахий заминда не халқ яшашин билиб келгани
 Жўнатдим тез икки абжир йигит билан бир муждачини.
 Учратибди улар ювош ва беозор лотофагларни;
 Орол аҳли очиқ юз-ла қарши олиб йигитларимни,
95. Меҳмон қилиб сийлашибди таомлари – нилуфар билан;
 Лек йигитлар болдек тотли нилуфардан тотиб кўрган он
 Унутибди ҳар нарсани*, воз кечибди ота юртига
 Қайтиб бориш ниятидан, лотофаглар ёнида қолиб,
 Нилуфар еб кун кўрмоқни афзал билиб, хотирасидан
100. Чиқарибди ватанини. Мен уларни зор йиғлашига
 Парво қилмай, олиб келдим кемаларнинг пойига зўрлаб
 Ва буюрдим ҳар бирини курсиларга банд айламоқни;
 Қолган барча садоқатли дўстларимга тез кемаларга
 Чиқмоқликни амр этдим, тагин улар ҳам нилуфардан
105. Тотиб кўриб, ота юртга қайтишдан воз кечмасинлар, деб.
 Ҳамма чиқиб кемаларга, эшкакларнинг бандидан тутди.
 Эшкак эшди барча бирдай тўлқинлатиб сиё денгизни.
 Бизлар яна суза кетдик ғамга ботиб ва етиб бордик
 Ҳам қудратли, ҳам бешафқат биркўз циклоплар оролига.
110. Бу халқ боқий тангриларнинг паноҳида, ҳеч меҳнат қилмай,
 Ер ҳайдамай, экин экмай яшар экан беғам, беташвиш;
 Сахий тупроқ ҳайдалмайин, экилмайин ўзидан-ўзи
 Буғдой, арпа, тариқлардан мўл-кўл ҳосил беравераркан.
 Тоқлар шовул узум қилар экан тангри Зевс ёмғиридан;
115. Бу ер халқи яшаб зулмат ғорларда ё тоғ чўққисиди,
 Муроса ҳам, машварат ҳам қилмас экан бир-бири ила;
 Ҳоким экан ҳар бир циклоп ўз уйи, ўз оиласиди;
 Ҳар ким фақат ўзин билар, ўзгаларга қайишмас экан.
 Унда денгиз оғушида сокин, хилват бир оролча бор –
120. У циклоплар оролига яқин ҳаммас, узоқ ҳам эмас,
 Ҳаммаёғи ўрмон унинг; ўтлаб юрар унда ёввойи
 Эчкиларнинг галалари*; чўчитмаган уларни ҳеч вақт
 Одам оёғи товуши; ҳеч бир овчи итин етаклаб
 Дайдимаган ул оролнинг ўрмонида, тоғ чўққисиди;
125. Йўқ у ерда қора моллар; ер бағрини тилмайди омов;
 Йил-уззуйил унда экин экилмайди, ер ҳайдалмайди;
 Одам зоти ҳам йўқ унда; фақат чиллак оёқ эчкилар
 Ҳеч нимадан ҳайиқмасдан гала-гала бўлиб юрурлар,
 Зеро циклоп аҳли ҳали ғофил эди ёруғ жаҳонда
130. Тўши қизил чўнг кемалар* борлигидан; улар ичида
 Омилкор ва моҳир кемасоз усталар йўқ эди ҳали;
 Бўлганида, улар ҳам биз, одамлардек денгизда сузиб,

- Элу элатларни кўрар, одамларни англар эдилар,
 Чаманзорга айлантирган бўлардилар бу овлоқ ерни;
135. Тупроқ унда баракали; баравж ҳосил бергай экинлар;
 Майин, барра ўт-ўланлар тигиз ўсган денгиз ёқалаб;
 Токзор қилса бўлур унда кўп ерларни; омочга багрин
 Очган ушбу сахий ердан мўл-кўл ҳосил олса бўлади;
 Бордир қулай бандаргоҳ ҳам кемаларнинг тўхташи учун
140. Ки шарт эмас лангар ташлаш ё кемани арқонлаб қўйиш
 Кема, токи боди мурод эсгунича ё дарға амр
 Этгунича бехатар қилт этмай тургай бу бандаргоҳда.
 Кўрфаздаги ғордан оқиб чиқаётган шаффоф бир чашма
 Теракзордан оқиб ўтиб қуйиларди теран денгизга;
145. Биз шу ерга сузиб келдик кемаларда; қоронғи тунда
 Соҳибкарам тангри бизга йўл кўрсатди: орол кўринмас,
 Кемаларни туман чулғаб олган эди; ой нур сочмасди —
 Ўраб олган эди уни қора булут юксак самода;
 То кемалар соҳил бориб қадалгунча, биз қоронғида
150. Оролни ҳам кўролмадик, ўрқач-ўрқач долғаларни ҳам.
 Кемалар тўхтаган заҳот елканларни туширдик жадал;
 Сўнг ўзимиз қўндик ерга ва тўлқинлар шовқинин тингл
 Гелиоснинг балқисини кутиб ётиб уйқуга кетдик.
 Қирмиз бармоқларин ёйиб балқиб чиқди навниҳол Эос
155. Шунда бизлар кезиб чиқиб оролчани, ҳайронлар қолди
 Зевс қизлари ҳур санамлар шамол қучган баланд тоғлар,
 Тўйимли ва тансиқ таом — эчкиларни ҳайдаб келдилар;
 Бизлар дарҳол кемалардан олиб эгик камонлар билан
 Ўткир тигли найзаларни, бўлинишиб учта гуруҳга,
160. Ов бошладик; Зевс бизни тақдирлади бой ўлжа билан:
 Ўн иккита кеманинг ҳар биттасига, қуръа бўйича,
 Тўққизтадан эчки тегди; мен ўзимга ўнтасин олдим;
 Сўнг кун бўйи, то қоронғи тушгунича маишат қилдик:
 Хушхўр эчки гўштини еб, муаттар май ичдик мириқиб,
165. Ки кўп эди ҳали бизнинг кемамизда лаззатбахш шароб:
 Киконларнинг шарофатли шахрини фатҳ этганимизда
 Биз тўлдириб олган эдик майи нобга сопол хумларни.
 Циклопларнинг оролидан қора тутун кўкка ўрлади;
 Эшитилди қўй-эчкилар маърагани, дағал овозлар.
170. Бу аснода қуёш ботиб, ҳаммаёқни зулмат қоплади
 Ва биз ухлаб кетдик шунда тўлқинларнинг шовқинин тингл
 Қирмиз бармоқларин ёйиб балқиб чиқди навниҳол Эос
 Шунда содиқ дўстларимни машваратга чорлаб, дедим м
 «Эй эъозли ёронларим, сиз шу ерда қолиб турингиз;
175. Мен кемамда йигитларим билан бориб анов оролга,
 Унда кимлар истиқомат қилишини билиб келайин;
 Кўрайликчи, улар жоҳил, диёнатсиз ваҳшийлармикин,
 Ё оққўнгил, соҳибтамкин, меҳмоннавоз одамлармикин!
 Деб кемага чиқдим мен ва амр этдим йигитларимга

180. Арқонларни ечмоқликни; улар дарҳол чиқиб кемага,
 Ўтирдилар курсиларга эшкакларнинг бандидан ушлаб
 Ва баробар эшкак эшиб денгиз сувин кўпиртирдилар.
 Биз қирғоққа бориб тўхтаб, шундоққина денгиз бўйида
 Дафназорнинг ўртасида қад кўтарган бир қоя кўрдик —
185. Пурваҳшат ғор эди ичи; қўй, эчкилар кўп эди унда;
 Ғор ҳовлисин бесўнақай харсанглардан тикланган девор
 Ҳамда тиғиз ўсган эман, қарағайлар ўраб турарди.
 Энг баҳайбат жуссали бир эр яшарди ул ғорда ёлғиз;
 Адолатни тан олмасди бу бадқаҳр одамови зот;
190. Сурувларин боқарди у ҳеч ким билан муроса қилмай;
 Бу махлуқ ҳеч ўхшамасди насибаси — нон одамларга,
 Аксинча, у эслатарди дарахтзорли сарбаланд тоғни;
 Йигитларга буюрдим мен кемамизни дарҳол соҳилга
 Тортиб чиқиб, бизни кутиб турмоқликни унинг пойида.
195. Сўнг ўн икки азаматни танлаб олиб, мен улар билан
 Йўлга тушдим. Захирага бир меш хушқайф шароб ҳам олдик.
 Бул шаробни Аполлоннинг Исмардаги ибодатгоҳин
 Муҳофизни Еванфейзод коҳин Марон тўхфа қилганди.
 Бизлар раҳм қилган эдик бу эъзозли зотнинг хотини
200. Ва ўғлига; коҳин у пайт Аполлоннинг соя ва салқин
 Ўрмонида истиқомат қилар эди; мени эса у
 Қўтлаганди энг гаройиб ва энг нодир совғалар билан:
 Етти талант соф олтин ва кумуш қадаҳ тортиқ қилганди,
 Кейин яна ўн икки хум тўла шаффоф муқаддас май ҳам.
205. Ўшал майдан ҳеч ким — қул ҳам, жория ҳам татиб кўрмаган,
 Фақат ўзи, завжаси ва калитдори ичаркан, холос.
 Бул қирмизи майдан ичмоқ бўлган одам бир қадаҳига
 Нақ йигирма ҳисса ғоят тиниқ сувни омухта қилса,
 Ул шаробдан анқир эди энг лаззатли, энг муаттар бўй.
210. Ҳеч ким бундай нафис майни ичишдан юз ўгиrolмасди.
 Мен шул майи нобдан бир меш ва бир халта газак олволдим:
 Кароматли қалбим менга, ўша кунни эзгуликни ҳам,
 Инсофни ҳам билмайдиган энг даҳшатли ва энг қудратли
 Ёвуз бир зот ила учрашажагимни аён қилганди.
215. Тез бориб биз ғорга кирдик, лек у ерда циклоп йўқ эди;
 Боқар эди у яйловда ўзининг қўй, эчкиларини.
 Биз бу азим ғор ичини дарҳол кўздан кечириб чиқдик;
 Саватлар лиқ тўла эди пишлоқларга; кўзи, улоқлар
 Бошқа-бошқа қўтонларга қамалганди ёшига қараб:
220. Катталари тенги билан, ўртанчалар ўз тенгқурлари
 Тўдасида, кичкинтойлар кичкинтойлар жамоасида;
 Ҳар хил идиш ва челақлар сут, қатиқлар билан лиммо-лим.
 Ҳамроҳларим аздаҳидил ялиндилар менга: «Бул ғорда
 Кўп қолмайлик, яхшиси, биз пишлоқлардан, семиз кўзичоқ,
225. Улоқлардан ўлжа олиб қайтайлик тез кемамизга ва
 Сузиб чиқиб кенг денгизга, кетайлик бош олиб бу ердан».

- Афсуски, мен бу фойдали маслаҳатга қулоқ солмадим;
 Ки циклопни кўрмоқчийдим, шояд меҳмон қилиб бизларни,
 Тақдирласа совға-салом ила, дея умид қилгандим;
230. Вале бизга бу учрашув келтирмади ҳеч қандай қувонч.
 Биз қурбонлик қилдик гулхан ёқиб; кейин пишлоқлардан еб,
 Қорнимизни тўйдирдик-да ғор соҳиби бўлмиш циклопнинг
 Ўз суруви билан қайтиб келишини кута бошладик.
 Сал вақт ўтмай етиб келди у бир дунё ўтин орқалаб
235. (Кечлик таом пиширгани) ва итқитди барини ғорга;
 Бизлар кўрқиб кетиб, тезда яшириндик бурчак-бурчакка;
 Циклоп, ҳайдаб келган барча семиз эчки ва қўйларининг
 Совлиқларин ғор ичига киритди-да, такалар билан
 Кўчқорларни ташқарида қолдирди. Сўнг бу ғор оғзини
240. Тўсмоқ учун қоя мисол маҳобатли бир харсанг тошни
 Кўтардики, уни ҳатто йигирмата тўрт ғилдиракли
 Арава ҳам жилдиrolмас эди жойдан; шу тош билан у
 Ғор оғзини тўсиб қўйиб, ҳам совлиқлар, ҳам эчкиларни
 Бирин-кетин соға кетди; соғиб бўлиб қўзичоқлар-у
245. Улоқларни олиб бориб эмиздирди оналарига.
 У соғилган сут ярмини зич тўқилган саватчаларга
 Қўйиб қўйди — у қўйилиб пишлоқ бўлур бу саватларда;
 Қолган сутни ҳар хил идиш-товоқларга тўлғазиб қўйди —
 Эрталаб ё кеч ўтлоқдан қайтганида ичмоқлик учун.
250. Ҳамма ишни бажо этгач, ланғиллатиб гулхан ёқди у.
 Шу чоқ бизни кўриб қолиб савол берди дағдаға билан:
 «Эй дайдилар, кимдирсизлар? Денгиз кечи қайдан келдингиз?
 Келганмисиз бир иш билан? Ё денгизда бекордан-бекор
 Сандироқлаб юрибсизми? Қароқчилар шундай тентираб
255. Юрадилар, одатда, ўз жонларини қўйиб хатарга
 Ва бегуноҳ одамларнинг бошига кўп бало ёғдириб».
 Деди циклоп; ҳаммамизнинг юрагимиз увушиб кетди
 Унинг дағал овозидан ва баҳайбат қиёфасидан.
 Ниҳоят мен йиғиб олиб эс-хушимни, жавоб айладим:
260. «Ахейлармиз бизлар, олис Троядан келаётирмиз.
 Бу томонга бизни бўрон ҳайдаб келди денгизда қувиб.
 Қайтаётган эдик азиз юртимизга, йўлдан адашдик;
 Бу кўргилик қудратли Зевс иродаси эди, албатта.
 Атрей ўғли Агамемнон саркардамиз; у буюк шаҳар
265. Трояни вайрон айлаб, маҳв қилди кўп фанимларни,
 Бутун жумла-жаҳон ичра донг таратди, обрў қозонди.
 Биз тиз чўкиб оёғингга ёлборамиз сенга, о циклоп:
 Қарши олиб қутла бизни сидқидилдан туҳфалар ила,
 Ахир шундай қиладику меҳмонларни кузатган мезбон.
270. Худолардан кўрқ; бу ерга биз бошпана излаб келганмиз;
 Самовий Зевс мискин меҳмонлар қасдини олгай муҳаққақ,
 Мусофирлар паногоҳи, ҳомийсидир меҳмоннавоз Зевс».

- Шундай дедим; жавоб қилди жоҳил циклоп жаҳолат билан:
«Агар мени тангрилардан қўрқадидеб, ёки уларни
275. Эъозлайдидеб ўйласанг, аҳмоқсан ё гофил бандасан.
Тан оламиз биз на бузург худо Зевсни, на бошқа масъуд
Тангриларни; биз ўзимиз бузургроқмиз улар баридан;
Мен чақмоқдор Зевсдан қўрқиб биттангни ҳам аяб ўтирмам,
Кўнглим нени хоҳиш этса шуни қилгум ҳеч иккиланмай.
280. Қани, айтчи, қайга қўйдинг бунда сузиб келган кемангни?
У бу ердан узоқдами ё яқинда? Билишим керак».
Деб сўради у муғамбир; мен эҳтиёт бўлиб пурнайранг
Сўзлар билан жавоб қилдим: «Зилзилакор тангри Посейдон
Кемамни шу яқиндаги бир соҳилнинг метин тошига
285. Олиб келиб уриб, пора-пора қилди ва жўшқин денгиз
Тўлқинлари унинг жами пораларин оқизиб кетди.
Мен ва яна бироз одам ҳалокатдан қутилиб қолдик».
Шундай дедим; у ҳеч қандай жавоб қилмай, биз томон чўзиб
Чангалини, орамиздан юлқиб олди икки йигитни —
290. Гўё икки мурғак кучук болага чанг солган ваҳшийдек;
Сўнг уларни ерга уриб, сочди мия қатиқларини,
Нимталаб у жасаларни, ўзи учун энг мудҳиш таом
Ҳозирлади ва оч шердек икковини ютоқиб еди;
Битта жаз ҳам, бир суяк ҳам, ҳатто ичак-чавақларни ҳам
295. Қолдирмади шўрликлардан — бу мункирлик шоҳиди бўлган
Бизлар кўкка чўзиб қўлни, тангри Зевсдан паноҳ тиладик.
Ваҳший циклоп одам гўштин еб қорнини тўйдириб олгач,
Бу даҳшатли таомдан сўнг янги соған сутлардан ичиб,
Қўй, эчкилар орасига кириб ётди узала тушиб.
300. Ана шунда яланғочлаб ўткир тигли шамширимни мен,
Одамхўрнинг тепасига мардонавор ният-ла бордим —
Кўксидagi жигарини мўлжал олиб тиг санчмоқ учун.
Ҳамлага шай эди шамшир; лек бир фикр келди миямга:
Шундай қилсам ўзимиз ҳам ўлишимиз муқаррар эди,
305. Зеро, бизлар ҳаммамиз бир бўлганда ҳам горнинг оғзини
Тўсган зилдек қоя тошни жойидан ҳеч жилдиролмасдик.
Юрагимиз ҳаприқиб биз тонг отишин кута бошладик.
Қирмиз бармоқларин ёйиб балқиб чиқди навнихол Эос.
Циклоп туриб олов ёқди, соғди бир-бир қўй, эчкиларни;
310. Сўнг улоқ-у қўзиларни эмиздирди оналарига;
Барча рўзгор ишини у бажо айлаб, яна иккита
Йигитимни юлқиб олиб орамиздан, нонушта қилди.
Овқатланиб бўлгач, ҳайдаб чиқди фордан қўй, эчкиларни.
Сўнг забардаст қўли билан фор оғзини қоя тош ила
315. Тўсиб қўйди — садоқ оғзин осонгина ёпиб қўйгандай.
У сурувни ҳайдаб кетди ҳуштак чалиб тоғ яйловига.
Мен ҳибсада қолиб, ёвдан қандай қасос олиш йўлини
Ўйларқанман, Афинадан паноҳ истаб сиғиндим унга.
Ниҳоят мен ўйлаб-ўйлаб шундай қатъий қарорга келдим:

320. Қўйхонада ётган эди циклопнинг бир катта таёғи —
Янги кесилган бу зайтун дарахтининг пўстлогин арчиб
Қуритгани қўйганди у — юрмоқ учун унга таяниб.
Таёқ бисёр юклар ортиб денгизларда сузиб юривчи
Кўп эшқақли кемаларнинг мачтасини эслатди бизга;
325. Чиндан ҳам у мачта янглиғ узун, йўғон ва залвар эди.
Бу таёқдан уч газини кесиб олиб шамширим билан,
Уни силлиқламоқликни амр этдим ўртоқларимга;
Таёқ дарҳол силлиқланди; мен тарашлаб учин чиқардим;
Кейин ўша ўткир учни чўғга тиқиб роса тобладик
330. Ва шошганча бул силоҳни бир бурчакда тоғдек уйилиб
Бижғиб ётган гўнг ичига кўмиб қўйдик эҳтиёт қилиб.
Ҳамма ишни қилиб бўлгач, дўстларимни қуръа ташлашга
Таклиф этдим. Шу йўл билан танламоқчи бўлдим ўзимга
Қиздирилган таёқ учин одамхўрнинг ёлғиз кўзига
335. Санчишимда менга кўмак берувчи мард ёронларимни.
Ушбу қуръа энг ишончли тўрт йигитни саралаб берди —
Мен кўзлаган йигитларни; қўшилдим мен бешинчи бўлиб.
Оқшом чоғи сурувини ҳайдаб келди ёвуз одамхўр;
Ғорни очиб ҳайдаб кирди ичкарига бутун сурувни;
340. Қолдирмади бу гал сиртда ҳеч бир така, ҳеч бир қўчқорни
(Балки унда бирон шубҳа уйғотгандир боқий тангрилар).
У ғор оғзин тўсиб яна харсанг билан, она эчкилар,
Совлиқларни бирин-кетин соға кетди ва соғиб бўлгач,
Улоқчаю қўзиларни эмиздирди оналарига.
345. Барча иши битгач, яна орамиздан иккитамизни
Юлқиб олиб уларни ҳам еди зумда аввалгилардек.
Шу маҳал мен юрак ютиб одамхўрга бир олтин жомда
Лим-лим тўла ғоят тотли май узатиб шундай гапирдим:
«Ич, циклоп, ич заррин майни, тўйганингда одам гўштига;
350. Билки, шундай беназир май бўлган эди менинг кемамда;
Уни сен-чун асрагандим, шояд менга раҳм қилсанг деб;
Аммо-лекин сен пайдар-пай худди итдек қутирмоқдасан.
Ўйла, қонхўр, агар ошкор бўлса ушбу ёвузликларинг,
Ким ҳам кўмсаб келар сени кўрмоқ учун бу ғурбатгоҳга?»
355. Шундай дедим; у май жомин шартта олиб симириб ичди;
Унга ширин туйилди бу қудратли май; яна сўради:
«Ҳой, қуй яна, сўнг исмингни менга айтки, бу яхшилигинг
Эвазига сенинг учун бирон совға ҳозирлаб қўйй.
Бизларда ҳам кўпдир жуда шовул ҳосил бергувчи тоқлар,
360. Улар бари Зевс амри-ла суғорилиб ҳосилга кирар;
Лекин бу май — оби ҳаёт янглиғ тотли ичимлик экан».
Деди циклоп; мен яна бир жом майи ноб узатдим унга.
Яна талаб қилди тентак, учинчи бор узатдим жомни.
Одамхўрнинг миясида оташ шароб ғулу бошлади.
365. Ана шунда мен мулойим гаплар айтдим хушомад қилиб:
«Менинг номвар исмим сени қизиқтириб қолдим, циклоп?»

- Меҳмон қилиб қутламоқчи бўлсанг керак совғалар билан?
Исмим — *Ҳечким*; отам, онам шундай исм қўйишган менга.
Ўртоқларим ҳам мени шу исм билан чақирадилар».
370. Жавоб қилди менга циклоп ваҳшиёна истеҳзо билан:
«Аё, *Ҳечким*, энг кейинга қолдираман сени ейишни,
Дўстларингни еб битиргач — шудир сенга атаган совғам».
Шундай деб ғирт маст одамхўр гурс қулади чалқанчасига
Чайир бўйнин чапга буриб; соҳибқудрат Уйқу маҳв этди
375. Бу ваҳшийни; кайфи ошиб қолганидан ичган майни ҳам,
Еган одам гўштини ҳам варақ-варақ қуса бошлади.
Биз таёқни олиб, дарҳол ўткир учин оловга тикдик;
У чўғ бўлиб яллиғланди; шунда содиқ ўртоқларимнинг
Юрагига далда бердим, бул хатарли ишда уларнинг
380. Менга ёрдам беришларин сўрадим. Биз оловга тикқан
Таёқ учи, гарчи ҳали нам бўлса-да, чўғдек қизарди;
Биз ҳаммамиз биргаликда уни икки ёқдан кўтариб
(Бизга қудрат бахш этганди само тангрилари, албатта),
Алҳол унинг ўткир учин ғафлатдаги кўзга ботирдик;
385. Мен таёқни тикка ушлаб, худди тахта бурғилаётган
Кемасоздек айлантирдим — дўстлар ёрдам бердилар менга.
Яъни биз ҳам кемасоздек пармаладик ёвнинг кўзини.
У бўялди қайноқ қонга; киприклари жизғанак бўлди,
Куйди бароқ қошлари ҳам, кўз косаси ёрилиб кетиб,
390. Чўғда кабоб бўлган ёлғиз кўз отилиб чиқди қинидан.
Болта, ўроқ ё ойболта ясагувчи темирчи доим
Қизиб чўғга айланган ул қуролларни сувга тикади
Тоблансин деб; совуқ сувда вишиллайти оташин асбоб;
Вишиллади одамхўрнинг косов таёқ ботган кўзи ҳам.
395. Ваҳшийсифат ўкирди у — фиғонидан титраб кетди ғор.
Ваҳимага тушиб бизлар, қочдик ҳар ён; қайноқ қонига
Беланган ёв ўз кўзига ботирилган косов-таёқни
Ғайритавсиф ғазаб билан тортиб олиб отиб юборди;
Сўнгра айюҳаннос солиб, атрофдаги теран ғорларда
400. Ва еллардан бўса олмиш сарбаланд тоғ чўққиларида
Яшагувчи қўшнилари — циклоплардан ёрдам сўради.
Бул фарёдни эшитган он кўп циклоплар елиб келишди
Ҳар тарафдан ва тўпланиб ғор оғзига савол беришди:
«Эй Полифем, нечун бизни чақирдинг? Айт, нима гап ўзи?»
405. Нечун буздинг уйқумизни ҳам илоҳий оромимизни?
Ё биронта кимса эчки, қўйларингни ўғирладими?
Ва ё ўзинг учрадингми бирон машъум бало-офатга?
Айт бизга, ким сени фириб ё куч ила маҳв этмоқчи?»
У қоронғи ғордан туриб циклопларга жавоб қайтарди:
410. «*Ҳечким!* Маҳв бўлмоқдамен ўз қусурим касрига қолиб;
Ҳечким мени енголмасди куч ишлатиб». Келган циклоплар
Бақаришди: «Ҳеч ким, дейсан, унда нечун дод солмоқдасан?»

- Хаста бўлсанг — бу Зевс амри, ундан қочиб қутулолмайсан.
 Сен отангни — зилзилакор Посейдонни ёрдамга чақир».
415. Шундай дея ғор-ғорига тарқалдилар қўшни циклоплар.
 Мен бул исмим билан барча дўстларимни қутқарганимдан
 Хурсанд эдим. Циклоп нуқул оҳ-воҳ қилиб, нолалар чекиб,
 Деворларни ушлаб-ушлаб, ғор оғзига етиб борди-да
 Залвар тошни четга суриб, остонага ўтириб олди;
420. Ташқарига чиқаётган қўй, эчкилар ичидан бизни
 Тутиб олиш илинжида узатди у дастпанжасини;
 Циклоп мени ўзи каби бефаросат ҳисоблаганди.
 Бу аснода мен ўзимни ҳамда содиқ ўртоқларимни
 Ҳалокатдан халос этиш чорасини кўраётгандим;
425. Миямга кўп ҳийла-найранг, турфа ишлар кела бошлади;
 Лек фалокат яқин эди. Ўйлаб-ўйлаб келдим шу аҳлга:
 Кўп эди қўйлар ичида юнги ўсиқ, йирик, бақувват
 Нор қўчқорлар; чақмоқ мисол ярқирарди уларнинг юнги.
 Тортиб олиб мен циклопнинг қалин чипта тўшамасидан
430. Пўстлоқларни, улар билан ҳар уч қўйни, ими-жимида,
 Бир саф қилиб боғладим; сўнг ўртадаги ҳар қўй қорнига
 Садоқатли йигитларим боғландилар битта-биттадан;
 Икки ёнда иккита қўй муҳофаза қилди уларни;
 Ҳар уч қўйга бир кишидан тўгри келди; вале ўзимчи?..
435. Сурувда бир семиз, бўйдор, юнги ўсиқ қўчқор бор эди;
 Шу қўчқорнинг қорнига мен қапишганча, унинг ҳам узун
 Ҳамда қалин юнглиридан маҳкам ушлаб қучоқлаб олдим;
 Шу алпозда бизлар сабр-тоқат қилиб, оғир хўрсиниб,
 Илоҳий тонг отишини юрак ютиб кута бошладик.
440. Қирмиз бармоқларин ёйиб балқиб чиқди навнихол Эос;
 Барча така ва қўчқорлар ғор оғзига югура кетди;
 Лекин ҳали соғилмаган эчки, қўйлар қўраларида
 Ҳазин-ҳазин маърашарди сут сачрагиб елинларидан;
 Циклоп эса, ўз ёнидан чопиб-чопиб ўта бошлаган
445. Жонворларнинг қуюқ юнгли елкаларин сийпалар эди;
 Билмасдики, баъзи қўйлар дўстларимга ҳаммол бўлганин;
 Энг охири ғор оғзига яқин борди менинг қўчқорим;
 У ўзининг салмоғидан ҳамда теран андуҳга ботган
 Мен ғарибнинг залваридан секин-секин қадам босарди.
450. Деди циклоп қўчқоримнинг қалин, момниқ юнгини силаб:
 «О, сенмисан, менинг эркам? Нечун бугун ҳаммадан кейин
 Чиқмоқдасан? Илгари сен бундай тамбал эмас эдингку.
 Энг биринчи бўлиб ғордан виқор билан чопиб чиқардинг
 Майсалари хушбўй, майин яйловларда озуқлангани;
455. Туш пайтида сув бўйига ҳам биринчи бўлиб борардинг,
 Кеч кирган чоғ энг олдинда кириб келар эдинг ғорга ҳам.
 Илло бугун кеч қолибсан; назаримда, сен бечора ҳам
 Сизгандайсан кўрлигимни; маҳрум қилди мени кўзимдан
 Ёвуз одам; май ичириб, у хушимдан жудо айлади;

460. Унинг исми — *Ҳечким*; лекин ҳали қочиб кетганича йўқ!
Кошкийди, сен гапиролсанг, биродарим, манфур ганимнинг
Қай бурчакка яшириниб олганини айтиб берардинг;
Ана унда мен бошини ёриб унинг, мия қатигин
Ўйнатардим, ўзини ҳам тилка-тилка қилиб ташлардим;
465. Дилим гул-гул қувнар эди қасд ололсам агар *Ҳечкимдан*».
Шундай деб у қўчқоримни ташқарига қўйиб юборди.
Фордан чиққач, мен оёққа туриб дарҳол ҳамроҳларимни
Шоша-пиша ечиб олдим қўчқорларнинг қоринларидан.
Сўнг биз така ва бўрдоқи қўчқорларни саралаб олиб,
470. Ҳаммасини ҳайдаб кетдик овлоқ йўлдан кемамиз томон;
Дўстларимиз бизларни соғ-омон кўриб бўлдилар шодмон:
Улар нобуд бўлган азиз ўртоқларнинг руҳин ёд этиб,
Аза тутиб йиғламоқчи бўлгандилар, мен кўзим қисиб:
«Мавридимас ҳозир асло йиғламоқнинг, сизлар кемага
475. Ортинг тезроқ барча қўчқор, такаларни!» — дедим уларга.
Мен бу ердан тез бош олиб кетмоқчийдим денгизга чиқиб.
Одамларим ўтирдилар эшакларнинг бандидан ушлаб
Ва баробар эшак эшиб денгиз сувин кўпиртирдилар;
Мана, бизлар инсон саси эшитиладиган маррага
480. Сузиб бордик; ана шунда мен циклопга ҳайқириб дедим:
«Эй бераҳм қотил, эшит, энди сен ҳеч еяолмайсан
Ҳузурига меҳмон бўлиб борган бирон мусофирни ҳам;
Зеро, ҳар ким қилган гуноҳ иши учун олгай жазосин;
Сени, муртад, жазолади Зевс ва ўзга масъуд тангрилар».
485. Циклоп итдай қутирганча, узиб тоғдан бир қоя тошни,
Улоқтирди менинг сасим эшитилган томонга қараб;
Қоя кема узра учиб ўтиб, унинг ёнгинасига,
Сувга чўкди — сал бўлмаса мажақларди кема тумшугин;
Тўлқинланди денгиз, елди соҳил томон жоҳил долғалар;
490. Улар бизнинг кемани ҳам орол томон оқизиб кетди.
Қирғоққа биз хода тираб кемамизни тўхтатиб қолдик;
Мен бош ирғаб дўстларимга, аздаҳидил эшак эшмоқни
Амр этдим — яқин қолган фалокатдан жон сақлаш учун.
Ҳамма бирдан ғоз қаддини букиб, эшак эша бошлади.
495. Бу гал бизлар икки ҳисса узоқроққа сузиб боргандик;
Чақирдим шу ердан туриб одамхўрни. Йигитлар менга:
Қўй, чақирма, безовта ҳам қилма уни, деб ёлбордилар.
«Эй диловар, нечун қаҳрин келтирасан бу шум махлуқнинг? —
Деди улар. — У отган тош сал бўлмаса ғарқ этардику
500. Кемамизни — сал қолганди ахир ҳалок бўлишимизга.
Мабодо у бирон бир сас ёки бир сўз эшитиб қолса,
Шу заҳоти маҳобатли харсанг отиб, биз ҳаммамизни
Маҳв қилгай, якка-ёлғиз кемамизни садпора этгай:
Зероки у отган харсанг бизни ғориб этмоғи аниқ».
505. Ва лекин мен таҳқиромуз сўзлар ила густоҳлик қилиб,
Тегавердим ёв жиғига: «Эй ғорнишин, агарда бирон

- Фоний банда: — Айт, ким жудо қилди сени ёлғиз кўзингдан,
Деб сўраса, дегил унга: Итаканинг олий султони,
Буюк фотиҳ, Лаэртзода шоҳ Одиссей кўзим ўйди, деб».
510. Шундай дедим. У ғазабга минганича деди ўкириб:
«Э воҳ! Бугун вожиб бўлмиш энг кўҳна бир қудсий башорат:
Бир замонлар бўлган эди бу оролда бузург ва закий
Донишманд зот — Евримийзод Телама деган соҳибкаромат;
Фасоҳатли зот деб донғи кетган эди жумла-жаҳонга;
515. У циклоплар заминиди башоратгўй бўлиб қартайди.
У бўлғуси амаллардан бизни огоҳ қилиб турарди;
Менга эса у башорат қилган эди: «Ёлғиз кўзингни
Шоҳ Одиссей ўйгай», — дея. Шу боис мен, бир кун қошимга
Важоҳати маҳобатли соҳибқувва бир фоний банда
520. Келади, деб ўйлар эдим... Э воҳ! Мени қумурсқа мисол
Рамақижон манфур бир кас жудо этди ёлғиз кўзимдан
Хоинона макр ишлатиб, май ичириб маст қилиб кўйиб.
Агар чиндан ҳам Одиссей бўлсанг, қайтиб келгин ёнимга,
Қутлай сени совға билан; Посейдондан илтимос қилай
525. Сенинг денгиз сафарингга ҳеч қандай хавф солмаслигини.
Мен ўғлиман Посейдоннинг; дейдиларки, у менинг отам;
Фақатгина у қайтариб бера олур менинг кўзимни;
Ундан ўзга на бир фоний, на бир тангри эплар бу ишни».
Жавоб қилдим Полифемга мен ҳайқириб: «Эй қабиҳ махлуқ,
530. Сени жондан жудо қилиб ва руҳингни Аид қаърига
Жўнатмоғим қанчали рост бўлса, билки, шоҳ Посейдоннинг
Ул кўзингни қайта тиклай олиши ҳам шунчали ростдир!»
Шу чоғ циклоп қўлларини юлдуз тўла осмонга чўзиб,
Ўз падари зилзилакор Посейдонга тавалло қилди:
535. «Эй қорасоч соҳибқудрат зилзилакор тангри Посейдон,
Агарда сен отам бўлсанг ва мен сенинг ўғлонинг эрсам,
Кўзимни кўр қилган малъун Одиссейнинг ўз ота юрти
Итакага омон етиб боришига берма ҳеч имкон,
Агар тақдир тақозоси билан у ўз салтанатига
540. Етиб бориб, яқин хеш-у дўстлари-ла дийдор кўришса,
Шундай қилки, учраб у кўп офатларга, ҳамроҳларидан
Жудо бўлиб, ёлғиз ўзи ёт кемада борсин юртига
Ва ул ерда беадад ғам-андухларга мубтало бўлсин».
У шундай деб нидо қилди ва Посейдон эшитди уни.
545. Сўнг у яна ҳам пурваҳшат харсанг олиб отди биз томон;
Ванғиллаб тез учиб келган бу машъум тош кеманинг шундоқ
Яқинига келиб тушди ва қутирди пуравж долғалар.
Харсанг кема қўйруғини мажақларди сал бўлмаганда;
Ваҳимали тўлқинларнинг бу сираси бизнинг кемани
550. Оқизганча олиб кетди яқиндаги Эчки оролга;
Шу оролда турган эди бизнинг барча кемаларимиз;
Ҳамроҳларим ғамга ботиб бизни кутиб ўтирган экан.

- Етиб бориб чиқардик биз кемамизни қумлоқ қирғоққа;
Кейин кучли тўлқинлардан ҳайратланиб соҳилга индик.
555. Биз циклопнинг семиз эчки, қўйларини бир ерга жамлаб,
Бу ўлжани барча ёру дўстларга тенг тақсимлаб чиқдик.
Ҳашаматли пойбанд таққан дўстларимдан менга энг улкан
Кўчқор тегди ва биз уни қурбон қилдик ул олий тангри
Зевс йўлига. Кўчқор гўштин кабоб қилиб унга бахш этдик.
560. Ва лекин Зевс биз бахш этган қурбонликни қабул қилмади;
Кўзларди у мени энг талх азобларга учратмоқликни,
Яна мени барча ёру дўстларимдан Мосуво айлаб,
Жами кемаларимизни битта қўймай қийратмоқликни.
Қурбонликдан кейин бизлар эртадан то қаро кечгача
565. Мазали гўшт еб, лаззатбахш шароб ичиб кўнглимиз ёздик.
Бу аснода қуёш ботиб ҳамма ёқни қоплади зулмат;
Биз тўлқинлар шовқинини тинглаб ётиб пинакка кетдик.
Қирмиз бармоқларин ёйиб балқиб чиқди навниҳол Эос;
Шунда дарҳол йиғиб барча дўстларимни, мен амр этдим
570. Арқонларни ечмоқни ва кемаларга чиқиб олмоқни.
Дўстлар чиқиб ўтирдилар эшкакларнинг курсиларига,
Сўнг баробар эшкак эшиб денгиз сувин кўпиртирдилар.
Бизлар аччиқ алам чекиб, нобуд бўлган дўстларимизни
Ёдга олдик ва ўзимиз бир ўлимдан қутилганимиз
575. Учун беҳад мамнун бўлиб, суза кетдик узоқ-узоққа.

ЎНИНЧИ ҚЎШИҚ

- Бизлар тезда Эолия оролига етиб бордик; унда тангрилар Арзандаси Гиппотзот шоҳ Эол истиқомат қиларди. Мудом юзиб турувчи бу орол юксак мис девор ила ўралган ва бутун соҳил силлиқ тошлар қуршовидайди.
5. Ўн иккита фарзанд кўрган эди Эол билан хотини:
Олти нафар ойжамол қиз ва олтига забардаст ўғлон.
Улар қатта бўлганда шоҳ уйлантирди ўғилларини Қизларига*. Энди улар кундузлари соҳибдил ота Ҳамда мушфиқ оналари билан бирга битта дастурхон
10. Теграсида маст бўлиб най навосидан, хуштаъм таомлар Еб ичурлар; тунда эса ҳар ким ўзин қўшгани билан Момиқ гиламлар ёзилган тўшақларда хордиқ олади. Эол шаҳрида биз унинг ҳашаматли аркига бордик; У бизларни бир ойгача сидқидилдан меҳмон қилди ва
15. Ахейларнинг Трояда қилган жанги, уларнинг жангдан Уйларига қандай маъюс қайтганлари тўғрисидаги Қиссамизни тинглади жонқулоқ ила; мен ҳамма бўлган Воқеани бошдан оёқ сўзлаб бердим битта қолдирмай. Сўнг сафарга отланиб биз сўрагандик изн кетишга,
20. Эол лутфан рози бўлиб, менга тўққиз ёшли буқанинг Терисидан тикилган меш берди — унга жойлаган эди Жами жўшқин шамолларни: у шамоллар хожаси эди Тангри Зевснинг амри ила; гар хоҳласа бу шамолларни Жиловлаши ё бўлмаса уйғотиши ҳам мумкин эди.
25. У кемамга келиб заррин каноп билан чандиб боғлади Меш оғзини, бир қатра ҳам шамол сирқиб чиқмасин учун; Бизга ҳамроҳ бўлмоқликни амр этди фақат Зефирга; Ва лекин Дий моне бўлди ота юртга қайтмоғимизга: Бошимизга бало бўлди бизнинг калтафаҳмлигимиз;
30. Биз тўққиз кун сувда суздик тиним билмай кечаю кундуз, Ўнинчи кун келганида кўриб қолдик Итакамизни; У ердаги чироқлар ҳам кўринганди яқин-яқиндан. Худди шу пайт (аксни қаранг), мени ширин уйқу элитди. Зеро доим мижжа қоқмай ўзим елкан арқонларини
35. Бошқаргандим ватанимга тезроқ етиб олмоғим учун. Ана шунда, ҳамроҳларим гурунглашиб ўтиришаркан, Шоҳ Эолдан менга қанча олтин, кумуш совға теккан, деб Ўйлаганлар ва ўзаро шундай мулоҳаза қилганлар:
«Ё тангрилар! У қай ерда кимникида бўлмасин, фақат

40. Унигина тақдирларлар: Трояда ҳам у бир дунё
 Ўлжаларни ғамлаганди; лекин бизлар у билан ҳар вақт,
 Ҳамма ерда бирга бўлган бўлсак ҳамки, уй-уйимизга
 Қуппа-қуруқ қайтмоқдамиз. Мана, Эол ҳам фақат унга
 Катта бойлик тухфа қилди; кўрайликчи, нима бор экан
45. Оғзи чандиб боғланган бу улкан мешда; ким билсин, балки,
 Лиқ-лиқ тўла бўлса керак унинг ичи олтин, кумушга».
 Шундай деган баъзи биров, қолганлар ҳам қўшилган унга.
 Меш оғзини очган улар ва шамоллар отилиб чиққан;
 Шунда қуюн кўтарилиб кемамизни оқизиб кетган
50. Яна ортга. Мен уйғониб кетдим шу чоғ ҳамроҳларимнинг
 Фарёидан. Бошим гангиб не қиларим
 билмай қолдим саросимада:
 Пўртаналар кучоғига отиб ўзим, азиз жонимга
 Қасд қилайми ё, кемага тушганларнинг жони бир, дейми?
 Мен тақдирга тан бердим ва мантиямга ўралиб, кема
55. Тубида жим ётавердим. Қуюн яна Эолияга
 Ҳайдаб борди кемамизни. Қилмишига пушаймон бўлган
 Ҳамроҳларим хўнг-хўнг йиғлаб кемамиздан тушдилар ерга;
 Биз булоқдан сув келтириб бир озгина тамадди қилдик.
 Қорин тўйиб чанқов босилгач, мен битта ўртоғим ила
60. Муждацини олиб тўғри шоҳ Эолнинг қасрига бордик;
 Шоҳ завжаси ҳамда барча фарзандлари билан ўтириб,
 Овқат тановул қиларди. Бизлар кириб емакхонага,
 Учовимиз шундоққина бўсағага ўтириб олдик;
 Таажжубда қолган шоҳ ва оиласи сўрадилар бараварига:
65. «О, сенмисан, шоҳ Одиссей? Нима бўлди? Ёвуз даймонга
 Дуч келдингми? Нима, сени ватанинга ёки хоҳлаган
 Манзилингга бетаҳлика омон етиб олишинг учун,
 Қани, айтчи, ҳамма тайёргарликларни кўрмаганмидик?»
 Деди улар; жавоб қилдим ўксиб-ўксиб, руҳан эзилиб:
70. «Ҳамроҳларим телбалиги ҳамда менинг машъум ғафлатим
 Бошимизга бало бўлди; ёрдам беринг; қодирсиз бунга».
 Деб ёлбордим мен уларнинг юрагини ийдириш учун.
 Ҳамма сукут сақлаб қолди; лекин Эол тутақиб деди:
 «Аё, мальун! Оролимни тарк эт дарҳол; зероки масъуд
75. Тангриларга манфур бўлган фоний зотга ҳомийлик қилсак,
 Бу ишимиз оқибати яхши бўлмас; йўқол кўзимдан!
 Тангриларга манфур бўлган зотдан бизлар ҳазар қиламиз».
 Деб уйидан қувди Эол хўнграшимга парво ҳам қилмай.
 Сузиб кетдик бу оролдан қалбда аччиқ нола-фиғон-ла
80. Бефаҳмликлари сабаб ёрдамлардан Мосуво бўлган
 Ҳамроҳларим эшкак эшишдан толиқиб ғамга ботганди.
 Олти кеча-кундуз сузиб, еттинчи кун лестригонларнинг
 Кўп қопқали азим шаҳри Ламосга* биз етиб бордик.
 Унда кундуз сурув боққан чўпон қайтар экан ўтлоқдан

85. Подачини даъват этар кенг яйловга подаси билан;
Бедор чўпон икки ҳисса ҳақ олиши мумкин, агарда
Кундуз серюнг қўйларни ва тунда эгри шох буқаларни
Ўтлагани олиб чиқса: зеро, бир хил экан у ерда
Кундуз чўпонлик қилиш ва тунда пода боқиш иш ҳақи*.
90. Биз лиманга кириб бордик; саф тортганди юксак қоялар
Унинг икки тарафида, лиман оғзи торайган эди:
Сувдан бўртиб чиққан тошлар яқинлашиб икки томондан
Сузиб кириш ҳамда сузиб чиқиш йўлин ҳимояларди.
Одамларим сузиб кириб гўзал лиман ичкарасига,
95. Кемаларни соҳил бўйлаб сафладилар, унда ҳеч қандай —
На кучли, на заиф тўлқин жўшар эди, денгизнинг сатҳи
Бир текисда жимирларди. Мен кемамни лиман оғзида
Қолдирдим-да уни катта бир қояга банд этиб қўйдим,
Сўнг қояга чиқиб, ундан чор атрофга назар ташладим:
100. На ўтлоқда буқалар-у на далада деҳқон кўринди;
Фақат онда-сонда тутун ўрлар эди ердан осмонга.
Икки абжир ўртоғимга қўшиб сергак бир муждачини,
Юбордим мен бу заминда нон истеъмол қилгувчи қандай
Одамзодлар яшашини билмоқ учун айфоқчиликка.
105. Улар тезда арава из солган текис йўлга чиққанлар;
Халқ бу йўлдан тоғдан ўтин ташир экан араваларда.
Одамларим алпкелбат бир қизга дуч келганлар бирдан:
У шаҳардан чиққан экан сув олгани кўза кўтариб.
Йигитларим учрашганлар бу азамат алп қиз билан
110. Шаффоф Артакий чашмасин ирмоғида; шаҳарнинг бутун
Аҳолиси сув ичаркан шул чашмадан. Қизнинг олдига
Яқин бориб сўрабдилар: «О, яхши қиз, айтчи бизларга,
Бу ўлканинг ва бул ерда яшагувчи халқнинг шоҳи ким?»
Қиз жавобан ўз отаси Антифатнинг уйин кўрсатган.
115. Улар кириб данғиллама уйга, шоҳнинг бўйи тераклек
Хотинини кўрганлар-у дағ-дағ титраб кўрқиб кетганлар.
Малика шоҳ Антифатни чақиртирган катта мажлисдан.
Шоҳ югуриб келиб, менинг одамларим шўрин қуритган,
Биттасига чанг солиб, тез еб юборган; қолганлар кўрқиб
120. Ура қочган ва кемалар турган ерга югуриб келган;
Бутун шаҳар ваҳимага тушган шоҳнинг дағдағасидан.
Антифатнинг ҳайқириғи йиғди алп лестригонларни;
Фонийларга ўхшамаган бу гигантлар тик қояларнинг
Чўққисидан зил тошларни отдилар кўп тошбўрон қилиб;
125. Кемаларни ваҳшат қамраб олди бирдан — эшитиларди
Ўлаётганларнинг аччиқ нолалари, бузилаётган
Кемаларнинг гижирлаши; кейин бадбахт ҳамроҳларимни
Улар узун қозиқларга, сихга тортилган балиқлардек
Илиб, тановул қилгани шаҳар томон олиб кетдилар.
130. Ҳамроҳларим лиманда маҳв бўлаётган чоғ мен шамширим
Яланғочлаб кемам боғланган арқонни узиб юбордим

- Ва теграмда кўрқиб турган дўстларимга сўзсиз бош ирғаб
Эшкак эшишни амр этдим фалокатдан қутилиш учун;
Улар даҳшат қамровида жон-жаҳд ила эшкак эшдилар;
135. Кемам азим қояларни ёнлаб ўтиб, очиқ денгизга
Сузиб чиқди; қолган кемаларнинг бари вайрон бўлганди.
Бизлар аччиқ алам чекиб, нобуд бўлган дўстларимизни
Ёдга олдик ва ўзимиз бир ўлимдан қутулганимиз
Учун беҳад мамнун бўлиб, суза кетдик узоқ-узоққа.
140. Сўнг биз Эя оролига сузиб бордик. Ушбу оролда
Кўпдан бери маккор Эотнинг синглиси ширинкалом қиз
Маъбуда Цирцея яшаб келар эди; улар отаси
Фонийларга зиё бахш этгувчи тангри Гелиос эди;
Оналари соҳибжамол Перса эди – Океан қизи.
145. Биз тик қирғоқ панасида кемамизни ими-жимида
Сокин лиманга киритдик: мушфиқ тангри бизга йўл очди.
Бу соҳилда икки кеча, икки кундуз тўхталиб қолдик;
Учинчи кун балқди бизга чилвир сочин ёйганча Эос.
Мен найзамни қўлга олиб, шамширимни елкамга осиб,
150. Қайга келганимиз билиш, бирон касни учратмоқлик ва
Бирон товуш эшитмоқлик ниятида қирғоққа бориб,
Қоя чўққисига чиқиб, чор атрофга кўз югуртирдим.
Мен олисда Цирцеянинг улкан ўрмон орқасидаги
Гўшасидан кенг фазога ўрлаётган тутунни кўрдим.
155. Арғувон ранг тутун ўрлаётган ўшал ерга мен ҳозир
Борсаммикин ё йўқми, деб узоқ муддат тараддулдандим.
Ниҳоят, даставвал кемам турган ерга қайтиб боришни,
Унда ҳамма билан бирга овқатланиб, сўнг энг ишончли
Йигитларни айғоқлашга юборишни мақбул кўрдим мен.
160. Кемамизга яқин бориб қолганимда, бир мушфиқ тангри
Раҳм айлаб мен ғарибга, бир буғуни рўпара қилди –
Бул азимшоҳ, биққи буғу жазирама тушки иссиқда
Чанқоғини босиш учун елиб келар эди дарёга
Ўтлоқ ўрмонни тарк этиб. Мен ўтқир тиг отиб жонворнинг
165. Умуртқасин яраладим: найзам унинг баданин тешиб
Ўтди; у бир ингради-ю гурс йиқилиб жони узилди.
Мен ўлжани оёқ билан босиб, тигни унинг жисмидан
Тортиб олдим, кейин уни ўлик буғу ёнига қўйдим.
170. Шунда ўзим ниҳол қамишлардан юлиб, улардан уч газ
Узунликда арқон эшдим; сўнг чийратма бу арқон билан
Зилу замбил овнинг узун оёқларин чандиб боғладим;
Кейин буғу оёқлари орасига тиқиб бошимни,
Уни елкамга илдим-да тигдор найзамга таянганча,
175. Элтдим кемамиз пойига; овни қўлтиқлаб олиб бориш
Осон эмас эди – зилдай оғир эди. Кемага яқин
Бориб овни ерга қўйдим ва уйғотиб ҳамроҳларимни
Шундай дедим: «Бардам бўлинг, биродарлар, қисматимизга
Битилган энг охирги кун келмагунча Аид қаърига

180. Тушмагаймиз; ҳозир эса барҳам бериб ғамгин очликка,
Дилимизни ҳуш этайлик биз лаззатбахш таомлар билан
(Кемамизда кўпдир ҳали егуликлар, тотли шароблар)».
Шу заҳоти менинг амрим бажарилди; ҳамма одамлар
Устки кийимларин ечиб, қисир денгиз бўйига борди;
185. Улар ҳайратда қолдилар кўриб алп, биққи буғуни;
Сўнг кўзлари қувнаб кетиб ювдилар-да юз-қўлларини,
Шоша-пиша пиширдилар энг тўйимли тансиқ таомлар.
Биз соҳилда хушхўр гўшт еб, болдай тотли май ичиб роса
Фароғатда вақт ўтказдик то кечқурун қош қорайгунча;
190. Мана, куёш ботиб, ҳаммаёқни тунги зулмат қоплади;
Ҳамма ухлаб кетди заиф тўлқинларнинг аллалашидан.
Балқди кўкка қирмиз бармоқларин ёйиб навниҳол Эос.
Ҳамроҳларимни кенгашга йиғиб шундай дедим уларга:
«Аё содиқ ёронларим, тингланг менинг маҳзун гапларим:
195. Билмаймиз биз мағриб қайда, қайдан балқиб чиқади Эос;
Қайда ерга ғориб бўлиб, қайдан балқир ёрқин Гелиос;
Келинг, баҳамжиҳат ўйлаб кўрайлик биз, бало-офатдан
Қутилмоқ-чун қандай чора кўрса бўлур; афсус, йўқ чора!
Мен бу қоя теппасидан ҳаммаёқни кўздан кечирдим:
200. Кўрдим фақат: ҳад-ҳудудсиз денгиз суви ўраб олибди
Бу теп-текис оролни нақ гултож каби; лекин узоқда
Зулмат ўрмон орқасидан қуюқ тутун кўтариларди».
Бу гапимдан дўстларимнинг юраклари увушиб кетди.
Эсларига тушиб шунда Антифатнинг ёвузлиги ва
205. Бир кўзли дев мункир циклоп Полифемнинг одамхўрлиги,
Айюҳаннос солиб, дув-дув кўз ёш тўкиб йиғлай кетдилар;
Лек уларнинг йиғиси ҳам, фарёди ҳам бесамар эди.
Ажратдим мен мис совутли дўстларимни икки гуруҳга;
Бир гуруҳга мен бош бўлдим; яна битта гуруҳга эса
210. Олиҳиммат мард Еврилох тайинланди раҳнамо этиб.
Кейин биз мис дубулғага қуръа ташлаб уни силкитдик.
Илк бор қуръа соҳибқудрат Еврилохнинг қўлига чиқди
Ва у йўлга отланди тез йиғирмата ҳамроҳи билан;
Улар йиғлаб йўлга тушди, биз ҳам йиғлаб қузатиб қолдик.
215. Кўп вақт ўтмай улар баланд тоғ ортида очиқ майдонда
Кўришибди Цирцеянинг тарашилган силлиқ тошлардан
Қурилган серҳашам уйин. Уй олдида йиртқич бўрилар,
Тоғ шерлари сандироқлаб юрган эмиш:
ки Цирцея бу ҳайвонларни
Сеҳрлаган экан турфа гиёҳларнинг дамламаси-ла.
220. Бу жонворлар одамларга ҳамла қилмай, улар олдига
Чопиб келиб, думларини ликиллашиб суйкалишибди
Худди ит ўз соҳибини кўрганида гажак думини
Ликиллашиб суйкалгандек (боқарли-да уни эгаси
Доим қолдиқ овқат билан), соҳибчангал шерлар ва бароқ

225. Бўрилар ҳам келганларга худди шундай эркаланибди.
Бундай мудҳиш ҳайвонлардан қўрқиб кетган йигитларимиз
Сунбул сочли Цирцеянинг саройига шошилибдилар;
Ичкарида ҳур маъбуда қўнғироқдай янгроқ сас ила
Қўшиқ куйлаб, гўзал, нафис мато тўқиб ўтирарканки,
230. Бул илоҳий мато фақат маъбудалар амали экан.
Шу пайт мардлар марди менинг энг содиқ ва энг азиз дўстим
Политос ўз дўстларига юзланиб бир калом айтибди:
«Оғайнилар, эшитинглар! Кимдир мато тўқиб ўтириб,
Куйламоқда – ҳуш овози янграмоқда бутун атрофни
235. Ким бўлдийкин? Маъбудами ё фоний қиз?
Биз чақирайлик».
- Дебди; ҳамма янгроқ сас-ла чақирибди хонанда қизни,
Маъбуда тез чиқиб келиб ланг очган-да обдор эшикни,
Таклиф қилган йигитларни уйга; улар қўрқмай кирганлар
Ичкарига; ортда қолган иштибоҳ-ла Еврилох фақат.
240. Лек маъбуда меҳмонларни курсиларга ўтқазиб бир-бир,
Пишлоқ, арпа уни, бол ва Прамнанинг тиниқ шароби*
Омухгасин сунар экан, ҳар қадаҳга сеҳр-жодули
Гиёҳларнинг дамламасин томизганки – уни ичган зот
Тамомила унутаркан ватанини. Ҳамма татигач
245. Омухтадан, жодугар ўз ҳокималик таёқчаси-ла
Йигитларни уриб чўчқа кўрасига ҳайдаб киритган;
Киргач улар, баданларин тук қоплаган чўчқаникидай,
Чўчқа тумшуқ бўлиб, бирдан тўнғизлардай хур-
хурлаганлар.
- Валекин эс-ҳушлари ҳеч йўқолмабди. Шунда афсунгар
250. Хурхурлаганлар олдига чўчқаёнғоқ яна қайиннинг
Гўр ва пишган сўталарин ташлабдики, бу – тумшуқ билан
Ер титишни ёқтирувчи чўчқаларга зўр таом эди.
Бир пайт машъум хабар билан чопиб келди дўстим Еврилох.
Ва лекин у кўп қийналди анчагача бир сўз айтолмай;
255. Кўзи филт-филт ёшга тўлиб, ўртанарди қалби аламдан;
Ваҳимага тушиб уни сўроқ қилдик бизлар пайдар-пай;
Ва Еврилох шундай сўзлаб берди менга элчиларимиз
Дучор бўлган машъум фалокат ҳақида хўнг-хўнг йиғларкан:
«О шавкатли шоҳ Одиссей, биз кўп юрмай очиқ майдонда
260. Цирцеянинг ҳашаматли уйин кўрдик тошдан тикланган.
Уйда кимдир, ё маъбуда, ё фоний қиз янгроқ сас ила
Қўшиқ куйлаб иш тикарди. Бизлар уни чақирдик алҳол;
Маъбуда тез чиқиб келиб очди обдор эшигини ва
Таклиф қилди бизни уйга; ҳамма кирди хавотирланмай
265. Ичкарига; кўнглим сезиб фалокатни мен ортда қолдим;
Ҳамма кириб ичкарига ғойиб бўлди, ҳеч ким қайтмади.
Узоқ кутдим; ҳеч нимани била олмай қайтдим ахири».
Шундай деди: мен шошганча кумуш бандли икки дамли мис
Шамширимни илиб кифтга ва чилласи таранг тортилган

270. Камонимни олиб қўлга, Еврилохга, мени кузатиб
 Боришни амр этдим ўшал қошонага; лекин Еврилох
 Қўрқиб кетиб, тиз чўкканча хўнг-хўнг йиғлаб бир калом айтди:
 «Ижозат бер, шоҳим, мен сен билан бормай; сезмоқда кўнглим,
 Борсанг, ўзинг ҳам қайтмайсан, дўстларни ҳам
 қайтаролмайсан;
275. Ундан кўра, қочайлик тез бу оролдан дам ганиматда,
 Гар кетмасак, бошимизга оғир кулфат тушмоғи аниқ». Еврилохнинг бу гапини эшитиб, мен жавоб айладим:
 «Сени асло зўрламоқчи эмасман мен, дўстим Еврилох;
 Майли, кемам пойида сен таскин топиб еб-ичиб ўтир;
280. Лек мен боргум; виждон амри даъват этур мени боришга». Шундай дея шоша-пиша жўнаб кетдим денгиз бўйидан.
 Мен муқаддас олтин водий кучоғига тушиб, афсунгар
 Цирцеянинг гўшасига яқин борган чоғимда, бирдан
 Қўлда олтин таёқчаси билан Гермес йўлимни тўсди;
285. У мафтункор эди ғоят, яноғида майин туклари
 Энди сабза урган барно йигитчадек хусни бор эди.
 У назокат билан менга қўл узатиб шундай гап қотди:
 «Тўхта, нодон, сен тоғма-тоғ ёлғиз кезиб қайга борурсан?
 Бу ер хавфли. Одамларинг Цирцеянинг асиридирлар;
290. У ҳаммани чўчқаларга айлантириб қўрага қувган.
 Сен уларни қутқаргани шошмоқдасан; лекин ўзинг ҳам
 Жодугарнинг чангалидан соғ чиқмайсан. Сенинг бошингга
 Ҳамроҳларинг куни тушур. Аммо эшит: мен бу хатардан
 Сени омон сақлаб қолгум; шундай ажиб гиёҳ берайки,
295. У билан сен Цирцеянинг уйига шахт кириб боравер;
 Зероки бу гиёҳ сени омон асрар жами жодудан.
 Мен маккора маъбуданинг найранглари изохдай сенга:
 Томизир у қадаҳингга гиёҳларнинг дамламасидан,
 Илло сенга асло таъсир ўтказолмас унинг тилсими;
300. Тилсим кучин қирқади мен берган гиёҳ. Аммо унутма:
 Маъбуда ўз сеҳргарлик таёқчасин сенга теккизгач,
 Сен ҳам ўткир шамширингни яланғочлаб, гўё ўлдирмоқ
 Ниятида бўлган каби унга ташлан; у қўрқиб кетиб,
 Таклиф қилур сени момик тўшагига — сен бу таклифдан
305. Юз ўгирма: у билан ҳамтўшак бўлсанг, ҳамроҳларингни
 Фалокатдан қутқорурсан ва ўзинг ҳам ул жодугарнинг
 Энг эъзозли меҳмонига айланурсан. Лекин даставвал
 Сен илоҳий қасам ичир Цирцеяга — ҳеч бир ёвузлик
 Қилмаслиги ҳақда сенга ваъда берсин. Йўқса, жодугар
310. Заифлатган қалбингдаги жасоратдан маҳрум бўласан». Шундай деди тангри Гермас ва ердан бир гиёҳни юлиб
 Узатаркан, тушунтирди унинг барча хислатин менга:
 Гиёҳ илдизи қоп-қора, гули эса сутдай оқ эди;
 Худовандлар уни моли* деб атаркан; лек фонийларга

315. Ердан ковлаб олиш уни хавfli экан, боқийларгамас.
Гермес сеҳрли гиёҳни бериб менга, учди Олимпга.
Цирцеянинг уйи томон борарканман ўрмон ёқалаб,
Юрагимни ўртаб ётган машъум хаёл эзарди мени.
Мен сунбулсоч маъбуданинг эшигига бориб, баралла
320. Овоз билан чақирдим; у чиқди дарҳол обдор эшикдан
Ва лутф ила таклиф қилди уйига; мен ичкари кирдим;
У мени хос хонасига бошлаб кириб, ўтқазди ноёб
Кумуш оёқ ўтиргичга (оёғимга курсича қўйди);
Сўнг мен учун зар қадаҳга шароб қўйди; вале сал олдин
325. Ёвуз ният билан унга оғу дори томизган эди;
Сунгач менга у қадаҳни, мен бехатар ичгач шаробдан,
Цирцея тез афсун ўқиб, таёқчасин менга урди-да:
«Бор оғилга, чўчка бўлиб ёт дўстларинг ичида», деди.
Шунда ўткир шамширимни суғуриб, мен шум жодугарни
330. Ўлдирмоққа чоғлангандай ҳамла қилдим; у шамширимга
Чап берди ва фарёд чекиб, хўнграб йиғлаб, тиззаларимни
Қучганича, менга шундай калом айтди: «Кимсан сен ўзинг?
Қаерликсан? Ота-онанг ким? Қаерда сенинг ватанинг?
Ҳайратдаман, омухтамни ичиб зарра ўзгармадинг ҳам;
335. Ҳали ҳеч ким, ҳатто фақат лаб учини теккизганлар ҳам
Омон қолган эмас эди менинг сеҳру жодуларимдан.
Қалбинг метин экан, меҳмон. Ҳа, дарвоқе, сен — Одиссейсан.
Бир пайтлар сен ҳақингда олтин таёқ соҳиби Гермес
Шундай девди: «Трояни вайрон айлаб қайтар чоғида
340. Қув Одиссей сузиб келур оролингга қора кемада».
Сен мис тигли шамширингни филофга тик ҳамда мен билан
Ҳамтўшак бўл, ки ҳузурбахш тўшакда ишқ алангасида
Иккаламиз қовушайлик, сирлашайлик бир-биримиз-ла».
Маъбуданинг бу сўзига жавобан мен шундай гап қотдим:
345. «Қандай қилиб, о Цирцея, сен билан мен сирдош бўлайин,
Чўчқаларга айлантириб қўйган бўлсанг ҳамроҳларимни?
Мени бўлса хобхонангга олиб кириб, сенга ҳамтўшак
Бўлишимни хоҳлаяпсан; шум ниятинг — мени маҳв этмоқ;
Кирсам, яланғоч чоғимда жудо бўлгум иқтидоримдан.
350. Йўқ, маъбуда, ётмам асло бир тўшакда сен билан, токи
Менга қарши ҳеч қандайин ғайрлигинг йўқлигин айтиб,
Қатъий қасам ичмасанг сен худоларнинг шоҳидлигида».
Шундай дедим ва Цирцея қасам ичди илоҳлар ҳаққи;
Қасам ичиб, қасамига амал қилгач, маъбуда билан
355. Бирга ётдим унинг холис хонасида момиқ тўшакда.
Бу аснода тўртта эпчил дилбар қизлар —
Цирцеянинг жориялари
Хизмат қилар эди тинмай кўшқлар аро елиб-югуриб.
Улар бари чашмалар-у ўрмонларнинг ҳамда бор сувин
Теран денгизга элтувчи дарёларнинг қизлари эди*.

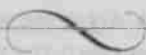
360. Бир қиз роҳат курсиларга ғоят нафис гиламлар тўшаб,
Устига бўз мато ёзди, суянгани ёстиқлар қўйди.
Иккинчи қиз ҳар бир курси яқинига антиқа кумуш
Хонтахтани суриб, олтин саватларда нон-намак қўйди.
Учинчи қиз кумуш жомда қориштириб майни сув ила,
365. Хонтахтага асл олтин қадаҳларни битталаб терди,
Ва ниҳоят тўртинчи қиз олиб келди муздек шаффоф сув;
У ўт ёқиб сепояга ўрнатилган қозон тагига,
Сув қайнатди; ва Цирцея қайноқ сувни совуқ сув билан
Чапиштириб, чўмилтирди мени ушбу омухта сувда;
370. Оқибатда, жисмимдаги заифлашган руҳий лоҳаслик
Ғойиб бўлди. Мен поклангач, баданимга суриб зайтун мой,
Кийдирдилар майин хитон, кенг мантия эғнимга. Кейин
Бул маъбуда бошлаб чиқиб мени кўркам кўшкка, ғоятда
Нодир курсига ўтқазди, оёғимга қўйди курсича.
375. Бу чоғ чўри қиз кумуш жом ва сув тўла олтин областа
Олиб келди қўл ювгани, кейин силлиқ хонтахтани у
Суриб қўйди; калитдор қиз хонтахтага хонаки нон ва
Турфа таомлар келтирди захирадан, сўнг лутф айлабон,
Меҳмон қилди мени; лекин бу лаззатли, тансиқ таомлар
380. Ўтмас эди томоғимдан — нохуш хаёл оғушидайдим.
Менинг ҳазин ўйга толиб, туз татимай ўтирганимни
Кўрган маъбуда Цирцея яқин келиб бир калом айтди:
«Хаёлингни не банд этмиш, о Одиссей? Нечун маҳзунсан
Гунг одамдай, емайсан ҳам, ичмайсан ҳам бу таомлардан?»
385. Ёки мени бирон мақр қилади деб кўрқмоқдамисан?
Кўрқма асло, эшитдингку, ичдим сенга илоҳий қасам».
Маъбудага жавобан мен шундай дедим ҳасратга ботиб:
«О Цирцея, қайси одил, диёнатли эр томоғидан
Овқат ўтар ҳамроҳларин эркин-эмин кўрмагунича?»
390. Гар хоҳласанг тортилган бу неъматлардан еб кўришимни,
Кўрсат аввал менга барча дўстларимнинг озод бўлганин».
Шундай дедим мен; Цирцея сеҳрланган таёқчасини
Қўлга олиб чиқди кўшкдан; чўчқахона олдига бориб,
Очди унинг эшигини, чиқиб келиб барча чўчқалар,
395. Маъбуданинг қаршисида тизилдилар; Цирцея ҳамма
Чўчқаларнинг тумшуғига малҳам сурди навбатма-навбат;
Шунда бирдан маъбуданинг сеҳри билан ҳамроҳларимнинг
Баданини қоплаб олган қалин, қаттиқ чўчқа туклари
Дув тўкилди. Ҳамма қайтди шу заҳоти асл аслига,
400. Боз устига, улар анча навқиронроқ ва ҳусндорроқ,
Бўй-у бастда анча дароз бўлгандилар; дўстларим мени
Таниб дарҳол қўл чўздилар ва аламдан талх йиғладилар;
Уларнинг бу фарёдидан бутун қаср ларзага келди;
Маъбудалар маъбудаси Цирцеянинг юрагида ҳам
405. Меҳр-шафқат зоҳир бўлиб, шундай дея юзланди менга:
«О Одиссей, соҳиби тож Лаэртзода, саховатпеша,

- Дам ғанимат; сен соҳилга боргил алҳол, содиқ дўстларинг
Биргалашиб қум соҳилга тортиб чиқсин қора кемангни;
Сўнг ўлжалар, усқуналарнинг барини ғорга яшириб,
410. Ҳамма одамларинг бирла қайтиб келгил менинг қошимга». Маъбуданинг бул амрига мен мардона итоат этдим.
Сўнг соҳилда турган кемамнинг олдига шошганча бориб,
Кўрдим унда ўксиб йиғлаб нола чеккан ўртоқларимни.
Яйловларда ширадор ўтларга қорни тўйиб, даладан
415. Қайтаётган сигирларни молхонага ташлаб кетилган
Бузоқчалар кўрган заҳот, маърашганча шаталоқ отиб
Югуришар оналарин паноҳига; ҳамроҳларим ҳам
Қорамни кўрган ҳамоно менга пешвоз чопиб келдилар,
Гўё ўзимиз туғилиб ўсиб-унган азиз юртимиз
420. Итакага қайтган каби юрақлари тўлиб қувончга.
Деди улар аччиқ кўзёш тўкиб менга барқанот сўзлар:
«О шоҳимиз, сени омон кўрганимиз қандай саодат;
Хушнудмиз биз худди ҳозир Итакага бориб қолгандек.
Лек очиқ айт, қайда дўстлар? Не балога учради улар?»
425. Деди улар афғон чекиб; жавоб қилдим йигитларимга:
«Аввал, дўстлар, чиқаринглар кемамизни қумлоқ соҳилга,
Сўнгра ғорга яширинглар мулкларни ҳам, анжомларни ҳам;
Ундан кейин мен сизларни Цирцеянинг хонадонига,
Дўстларингиз ҳузурига олиб боргум; сиз асло қўрқманг;
430. Дўстлар яйраб, еб-ичишиб, фароғатда яшамоқдалар». Ҳамроҳларим бул амримни бир лаҳзада бажо айлашди.
Лек Еврилох терслик қилиб, олиб қолмоқ бўлди уларни;
У баралла овоз билан шундай деди ўртоқларига:
«Тўхтанг, аё эси пастлар! Нима, унга эргашиб қўрқмай
435. Бормоқчимисиз Цирцея масканига? Лек у сизларни
Тўнғизларга ёки бароқ бўриларга ё ўрмон шоҳи
Ёлдор шерга айлантириб масканига соқчи қилур-ку;
Алп циклоп ғорида биз не балога дуч келган бўлсак,
Бу ерда ҳам шундай машъум савдо тушгай бошларингизга;
440. Эсланг: авбош Одиссей-ла кириб ўшал циклоп ғорига,
Дўстларимиз маҳв бўлди Одиссейнинг касофатига». Деб Еврилох ғазабимни жўш урдирди; мен яланғочлаб
Шамширимни, нобакорнинг калласини узмоқчи бўлдим,
Гарчи яқин қариндошим бўлса ҳам у*; лек ҳамроҳларим
445. Қўлларимдан ушлаб қолиб, менга шундай бердилар таскин:
«Гар хоҳласанг, илоҳий зот, майли, қолсин Еврилох кема
Пойида ва қилсин уни муҳофаза бедор ўтириб;
Биз сен билан Цирцеянинг масканига борурмиз бирга». Мен кемамни тарк этдим-у бошлаб кетдим ўртоқларимни;
450. Лек Еврилох ёлғиз ўзи қололмади кема пойида —
Менинг пўписаларимдан дағ-дағ титраб эргашди бизга.
Бу пайт Цирцея уйида қолган дўстлар ҳаммомга тушиб

- Чўмилишиб, зайтун мойи сурибдилар баданларига,
Кийибдилар устларига харир хитон, бароқ мантия.
455. Биз борганда улар лазиз таом ошаб ўтирардилар.
Дўстларини кўриб улар, бошларидан нелар кечганин
Йиғлаб-йиғлаб гапирдилар — фарёдлари ёйилди ҳар ён.
Бу чоғ маъбуда Цирцея шундай деди ёнимга келиб:
«Соҳибидрок шоҳ Одиссей Лаэртзода, саховатпеша,
460. Гам чекишни, кўзёш тўкиб йиғлашни бас қилинг ҳаммангиз;
Биламан, сиз балиғи мўл денгизда ҳам, ёвуз ва вахший
Одамлардан қуруқликда ҳам уқубат чеккансиз бисёр —
Энди қайғуни унутиб, то бир пайтлар азиз юртингиз
Итакадан Трояга жўнаётган чоғингиздаги
465. Қалбингизда зоҳир бўлган диловарлик яна қайтадан
Уйғонгунча еб ва ичиб ҳузур қилинг. Ҳозир бўлса сиз
Кўнгилхушликни унутиб, фақат машъум кечмишларингиз
Тўғрисида ўйлаясиз — ҳа, дардингиз беадад эди».
Жасур қалблар бўйин эгди маъбуданинг бу каломига.
470. Шундан бери биз ҳар куни то орадан бир йил ўтгунча
Тотли гўшт еб, болдай шароб ичиб ҳузур қилдик дамодам.
Лек ой-кунлар бир-бирини қувалашиб бир йил вақт ўтгач,
Ҳамроҳларим келиб, менга қатъият-ла шундай дедилар:
«Аё гофил, Итакага қайтадиган пайтимиз келди.
475. Гар худолар насиб этса ҳаммамизга, сен ота юртинг,
Ойдин уйинг, азиз жигарбандларингни кўргайсан албат».
Шу куни биз то кечқурун шом тушгунча тотли гўштлар еб,
Болдай лазиз шароб ичиб вақтихушлик қилиб ўтирдик.
Мана, охир қуёш ботди, тунги зулмат босди ҳар ёқни,
480. Барча ҳамроҳлар қоронғи хоналарда пинакка кетди.
Мен Цирцея хонасига қайтиб, унинг ёнига ётдим
Партўшакда ва сўзларим диққат билан тинглай бошлаган
Маъбуданинг тизин кучиб калом айтдим шундай барқанот:
«О Цирцея, бизни ота юртимизга қайтармоқликка
485. Сўз бергандинг, бажар энди ўшал берган илоҳий сўзинг;
Соғинганмиз биз ватанни; ҳамроҳларим (сен йўқ пайтларда)
Зор-зор йиғлаб, ёлборишиб, жон-ҳолимга қўймаётирлар».
Шундай дедим ва маъбуда менга бундай жавоб қайтарди:
«О Одиссей Лаэртзода соҳибидрок, олижаноб зот,
490. Мен истамам сени зўрлаб ўз уйимда ушлаб туришни.
Лек сен аввал йўлдан четга сузиб, Аид салтанатига
Боришинг шарт; қаҳри қаттиқ Персефона ҳокима унда.
Сен фивалик зеҳни ўткир, кўзи сўқир кароматпеша
Тиресийнинг унда руҳин учратасан ва гап сўрайсан.
495. У ўлик, лек Персефона сақлаб қолган заковатини;
Фақат унда ақл мавжуд*; қолган ҳамма руҳлар беақл»
Маъбуданинг бу гапидан юрак-бағрим эзилиб кетди;
Мен тўшакда ўтирганча зор йиғладим; ҳаётим жирқанч,
Самодаги қуёш буткул нурсиз, совуқ кўринди менга;

500. Мен ўзимни ҳар ён отиб, юм-юм йиғлаб тасалли топгач,
Маъбудага шундай дея жавоб қилдим охир-оқибат:
«О Цирцея, бу сафарда ким етакчи бўлади менга?
Ҳали ҳеч ким кирмаган-ку кемасида ул жаҳаннамга».
Маъбудага шундай дедим; бундай жавоб қилди у менга:
505. «О Одиссей Лаэртзода, соҳибидрок олиҳиммат зот,
Йўл бошловчи топилади кеманг учун; ташвиш қилма ҳеч;
Сен ўрнатиб мачталарни, ёйиб барча елканларингни,
Шахт сузавер; кемангни мен бергум Борей ихтиёрига;
Океанни сен энига сузиб ўтиб, ясси соҳилга
510. Дуч келасан; унда Персефонанинг сен теракзори ва
Толзорини учратасан; бул дарахтлар ўз уруғини
Ерга сочур. Қора биқин кемангни сен шунда — Океан
Долғалари шовуллаган паст соҳилга тираб кўйгин-у,
Ўзинг қадам ранжида қил зулмат Аид салтанатига.
515. Олов дарё Пирифлегетон у ерда Стикс ирмоғи
Коцит билан кўшилганча, Ахеронга бориб қуюлур;
Унда улкан тош тагида икки жўшқин дарё туташур.
Энди қолган гапни эшит ва унутма: ул тош тагида
Сен кенглиги бир газ ҳамда чуқурлиги уч газ келувчи
520. Ўра қази, сўнг чақириб арвоҳларни уч бор қурбонлик
Паймо қилгил уларга сен; илк қурбонлик ширин бол бўлсин,
Иккинчиси муаттар май, учинчиси эса сув бўлсин;
Сўнгра сеп-у арпа унин паймоларга, ҳар ёнда учиб
Юрган жонсиз арвоҳларга, уйга қайтгач уларга атаб
525. Қурбонликка қисир сигир сўйишингга ва энг бебаҳо
Буюмларинг гулхан ёқиб куйдиришга сен ваъда бергин;
Тиресийни ҳаммадан кўп эъзозла-ю, бўрдоқи қора
Бир кўчқорни қурбон қилишга сўз бергил унга бағишлаб.
Майитларнинг руҳларига шундай ваъда қилганингдан сўнг
530. Қора совлиқ билан қора кўчқор бошин Эреб томонга
Қаратгин-да, рухсорингни Океанга ўгириб туриб,
Сўй уларни; руҳлар шу он елиб келур сенинг тепангга;
Сей амр эт дўстларингга: бўғизланиб қонга беланган
Совлиқ билан кўчқорларнинг терисини шилиб, уларни
535. Ташласинлар оловга ва мудҳиш тангри Аидга кўшиб,
Қаҳқора Персефонани янгроқ сас-ла қилсинлар дуо;
Ўзинг ўтқир шамширингни яланғочлаб, ўра оғзида
Ўтириб ол ва жони йўқ арвоҳларнинг қонли ўрага
Яқин келишларига ҳеч имкон берма, токи Тиресий
540. Келиб жавоб бермагунча сенинг жами саволларингга.
Сал вақт ўтмай у қошингда пайдо бўлур ва айтиб берур:
Балиғи мўл денгизда сен қай томонга, қанча вақт сузиб,
Охири ўз ватанингга эсон-омон етишинг ҳақда».
Шундай деди; бу пайт олтин тахтли Эос балқди самога;
545. Маъбуда ҳам кийинтириб менга хитон билан кенг плашч,
Ўз эгнига кумуш рангли нафис узун кўйлак кийди-да,

- Хипча белига зар камар боғлаб, уртук ёпди бошига.
 Мен хонама-хона юриб, садоқатли ўртоқтаримни
 Битта-битта уйғотдим ва саломлашиб шундай гап қотдим:
550. «Пайт келди, эй ёронлар, ширин уйқуни тарк этмоққа;
 Туринг, кетдик; маъбуданинг ўзи бизга тилайди оқ йўл».
 Шундай дедим ва итоат этди менга мардона қалблар;
 Лекин бизлар бу ердан ҳам кетолмадик беташвиш, бе ғам:
 Кўл остимда ҳаммадан ёш, жанггоҳда ҳам унчалик жасур,
555. Фаросатда ҳам айтарли зўр бўлмаган Елпенор отли
 Бир йигитча бўлар эди; ёзда ҳаво иссиқ бўлгани
 Сабабли, у ухлагани Цирцеянинг баланд томига
 Чиқиб ётган. Тонгда сафар ҳозирлигин кўра бошлаган
 Дўстларининг бақир-чақирларидан у уйғониб кетиб,
560. Дик ўрнидан сакраб турган, кайфи тарақ бўлгани учун
 Орқасига ўгирилиб баланд томдан нарвон орқали
 Тушишини ўйламасдан, уйқутираб олдинга юрган
 Ва йиқилиб тушиб ерга умуртқаси чилпарчин синган;
 У Аидга рихлат этди. Бу маҳал мен дедим дўстларга:
565. «Сиз, ҳойнаҳой, ота юртга қайтпмиз, деб ўйларсиз, дўстлар?
 Йўқ, Цирцея бошиқа ёққа йўналтмоқда бизларни бугун:
 Мен қаҳҳора Персефона ҳокималик қилган Аидга
 Тушиб, аввал Тиресийнинг руҳидан гап сўрашим керак».
 Шундай дедим; дўстларимнинг юрак-бағри эзилиб бундан,
570. Ерга ётиб йиғладилар, сочларини юмма юлдилар.
 Лек йиғидан, оху воҳдан ҳеч қандайин фойда йўқ эди.
 Бизлар қайғу-ғамга ботиб, аччиқ-аччиқ кўзёшлар тўкиб,
 Кумлоқ соҳилдаги қора кемамизга равона бўлдик.
 Цирцея бу пайт соҳилга қора совлиқ ва қора кўчқор
575. Олиб келиб боғлади-да ўзи аста ёнгинамиздан
 Ўтиб кетди кўринмасдан... Агар тангри фоний бандага
 Кўринишни хоҳламаса, банда уни ҳеч кўролмагай.

ЎН БИРИНЧИ ҚЎШИҚ

- Биз тўпланиб қумда турган қора кема теварагида,
Уни муқаддас денгизга туширдик тез ҳамжиҳат бўлиб,
Мачтасини тикладик ва боғлаб чиқдик елканларини.
Кейин ҳамма ўксиб йиғлаб, ғамга ботиб, қора кемага
5. Чиқди шошиб бир совлиқ ва бир қўчқорни етаклаганча.
Бизга жўшқин долғаларда бахрийларнинг содиқ ҳамроҳи,
Елканларни шиширувчи боди мурод етакчи бўлди.
Йўллаганди уни ширинсухан, сумбулсоч маъбудамиз;
Барча абзаллар тартибга келтирилиб, тинч суза кетдик.
10. Кема елдек учди дарға ва шамолга итоат этиб,
Боди мурод тўйинтирди елканларни ўз нафаси-ла.
Бу аснода қуёш ботиб денгиз сатҳин зулмат қоплади.
Биз кўп ўтмай сузиб бордик Океанга — азим дарёга;
Киммерийлар ватани у — мудом туман ва қора булут
15. Бурқаб ётур бу зимистон ғурбатгоҳни; унда Гелиос
Жамолини ҳеч кўрсатмас одамларга, ҳатто юлдузлар
Чаманзори кенг фазога балққанда ҳам ва ёки ўша
Юлдуз тўла фазодан у ер баҳрига ботганида ҳам;
Беҳаловат тун буркамиш у ер аҳлин азал-азалдан.
20. Биз манзилга етгач, сувдан тортиб олдик кемани қумга;
Қўлимизга олиб қўчқор билан қўйни, Цирцея айтган
Аид томон Океаннинг қирғоғидан юра бошладик.
Қурбонликка бағишланган икки қўйни Перимед билан
Еврилохга тутқазиб мен, тиғи ўткир мис шамширимни
25. Яланғочлаб, эни бир газ, чуқурлиги уч газли ўра
Қазидим-да, Аиддаги майитларнинг руҳига уч бор
Паймо қилдим қурбонликлар: аввал асал, ундан кейин май,
Охири — сув; сўнг арпа ун сепиб чиқиб улар устига,
Ваъда қилдим майитларнинг учиб юрган жонсиз руҳига:
30. Уйга қайтгач қисир сигир сўймоқликни уларга атаб
Ва гулханда куйдирмоқни энг бебаҳо буюмларимни.
Тиресийга подадаги энг бўрдоқи қора қўчқорни
Қурбон қилиб, қадрлашга ваъда бердим ҳаммадан кўпроқ.
Ваъда бергач, дуо қилдим мен марҳумлар руҳи покيني.
35. Сўнгра совлиқ ва қўчқорни бўғизладим ўра оғзида;
Оқди қора қон ўрага; шунда зулмат Эреб қаъридан
Майитларнинг арвоҳлари галалашиб учиб чиқдилар:
Келинчаклар, йигитчалар, қариялар фақат бир марта
Доғда қолиб, то ўлгунча ғамга ботган бокира қизлар.

40. Жанггоҳларда узун тигли найзалардан жароҳатланиб,
 Қалқонлари қонга ботган энг азамат жангчи аскарлар...
 Ҳаммалари қаттиқ сурон кўтарганча учиб чиқдилар
 Галалашиб теран жардан; қоним қочди даҳшатдан менинг.
 Дўстларимни чақириб мен амр этдим қурбонлик учун
45. Сўйилган қўй билан қўчқор терисини шилиб, оловга
 Ташламоқни ва Аиду Персефона ҳаққига янгроқ
 Овоз билан ҳамду сано айтмоқликни тавалло қилиб.
 Ўзим жонсиз арвоҳларни йўлатмаслик учун ўрага,
 Шамширимни яланғочлаб чоҳ олдига ўтириб олдим
50. То Тиресий арвоҳидан саволимга жавоб олгунча.
 Энг аввало Елпенорнинг руҳи ҳозир бўлди қаршимда;
 Шўрлик ётар эди ҳали дафн этилмай рўйи заминда.
 Елпенорни ерга кўммай, кўз ёш тўкиб аза ҳам тутмай,
 Қолдиргандик Цирцеянинг ҳовлисида: шошгандик йўлга.
55. Кўриб унинг аҳволини раҳмим келиб йиғлаб юбордим.
 Сўнг баралла овоз билан дедим унга барқанот сўзлар:
 «Мунча шошиб келмасанг сен, эй оғайни, Аид юртига!
 Биз кемада сузганлардан ҳам сен яёв келибсан тезроқ».
 Шундай дедим; у оҳ уриб ҳазин, жавоб қайтарди менга:
60. «О Одиссей Лаэртзода, соҳибнайранг ва соҳибшавкат,
 Мени ёвуз даймон ҳамда маст-аласлик маҳв айлади;
 Баланд томда ухлаб қолган эдим қотиб, шунда унутиб,
 Узун нарвондан тушишни, олға юриб пастга қуладим;
 Заранг ерга тегиб ансам мажақланди, синди умуртқам;
65. Шу заҳоти учди менинг руҳим Аид салтанатига.
 Ўтинаман сендан, дўстим, ул вафодор хотининг ҳаққи,
 Сени боқиб катта қилган отанг ҳаққи ҳамда гўдақлик
 Чоғида сен ташлаб кетган ўғлинг ҳаққи (менга аёнки,
 Сен Андни тарк этгандан кейин яна қайтиб борасан
70. Ўз кемангда Цирцеянинг оролига), о Лаэртзода,
 Саховатли шоҳ Одиссей, мени ўйла, аза тугилмай,
 Дафн этилмай қолмай, агар сен қасоскор худовандларнинг
 Ғазабига учрамоқни истамасанг, жонсиз жисмимни
 Барча силоҳларим ила ўтга ташлаб, мўйсафид денгиз
75. Соҳилида қабрим узра баланд қилиб тупроқ уйинг-да,
 Қазо қилган бу эр янги авлодларга ибрат бўлсин-чун
 Каминанинг бир пайтлар денгиз сатҳин тўлқинлантирган
 Эшкагимни мазкур қабрим тепасига санчиб қўйинглар».
 Деб Елпенор нола қилди ва мен унга жавоб қайтардим:
80. «Ҳамма айтган гапларингни, шўрпешона, бажо айлагум».
 Икковимиз: шамширимни яланғочлаб, тўкилган қонни
 Арвоҳлардан қўриқловчи — мен ва тинмай гапираётган —
 Дўстим руҳи ҳазин суҳбат қураар эдик бирга ўтириб.
 Шу чоғ бирдан, — ўзим кўрдим, — яқин келди менинг қошимга
85. Онажоним Антикляя — бузрук Автоликоннинг қизи, —
 Тирик эди уйда онам Трояга кетаётганимда.

- Йиғлавордим онам руҳин кўриб юрак-бағрим ўртаниб;
 Лек уни ҳам йўлатмадим қон олдиға, ўртанган билан
 Юрак-бағрим: мен гап кутар эдим ҳали башоратгўйдан.
90. Сал вақт ўтмай пайдо бўлди ул фивалик Тиресий руҳи;
 Олтин таёқ ушлаганди у қўлиға, мени таниди:
 «Ие, — деди, — о Одиссей, соҳибнайранг, саховатпеша,
 Нима сени мажбур этди, бахти қаро, ёруғ жаҳондан
 Юз ўгириб келишға бу ўликларнинг зимистонига?»
95. Сен ўрадан нарироқ тур, қонға яқин борай, имкон бер,
 Тўйиб ичсам қонни агар, айтгум сенға бор ҳақиқатни».
 Шундай деди; мен ўрадан узоқлашиб, қинига солдим
 Шамширимни; шунда қора қонни тўйиб ичган Тиресий
 Ўгирганча менға юзин, ҳақиқатни башорат қилди:
100. «Сен, Одиссей, интизорсан уйға қайтиш бахтин кўришға,
 Лек Посейдон сафарингни мушкуллатур денгизма-денгиз
 Таъқиб қилиб, зеро қаҳрин келтиргансан зилзилакорнинг
 Сўқир қилиб арзандаси — ўғлонининг ёлғиз кўзини;»
 Таъқибларға қарамай ва кулфатларға бардош бериб, сен
105. Ватаниннга қайтасан ҳам, гар ўзингни, ҳамроҳларингни
 Гуноҳ ишдан тия олсанг; сен уларни қора кемангда
 Тубсиз сиё денгиз оша жазирама Тринакрия
 Оролиға келтирасан; у оролда боқар доимо
 Барча нарсани кўрувчи, эшитувчи ҳамда билувчи
110. Порлоқ Куёш биққи буқалари билан кўчқорларини.
 Кўп мушкулотларни енгиб етгайсан сен Итакангға ҳам
 Гар Гелиос молларига қўл уришдан тийсанг ўзингни;
 Мабодо қўл теккизсанг сен, кемангнинг ҳам,
 дўстларингнинг ҳам
 Ҳалокатға учрашиға белги бергум; аммо сен ўзинг
115. Ўлмай тирик қоласан ва шўх денгизда ҳамроҳларингдан
 Жудо бўлиб, қайтажаксан ватаниннга ғариб-бенаво
 Қиёфада ёт кемада; кутар сени унда ҳам кулфат:
 У ерда сен мол-давлатинг совураётган, Пенелопангни
 Эрга тег деб зўрлаётган, никоҳ туҳфаларин келтириб
120. Ҳол-жонига қўймаётган авбошларға дучор бўласан;
 Сен улардан ўч оласан. Лек уйингни забт этган суллоҳ
 Куёвлардан найранг ёки куч ишлатиб одил интиқом
 Олганингда сўнг қўлингда эшкак билан сафарға жўна —
 То денгизни билмайдиган, овқатини тузсиз ейдиган,
125. Тўлқинларнинг тўшин тилиб тез сузувчи қирмизи тумшуқ
 Кемани ҳам, уни кучли қанот янглиғ денгизлар оша
 Учирувчи эшкакни ҳам ҳеч кўрмаган одам зотига
 Дуч келгунча тўхтама ҳеч — сенға аниқ белги айтаман:
 Агар йўлда учратсанг сен йўловчини ва у сўраса:
130. «Эй мусофир, не белкурак кўтаргансан кенг елкангға» деб,
 Ерга санч-у эшкак бандин, қарит узоқ сафаринг шунда.
 Сўнг қудратли Посейдонға атаб кўчқор, буқа ва қобон,

- Қурбонлик қил ва уйингга қайтиб бориб чексиз самонинг
 Ҳокимлари Зевсга ҳамда қолган барча худовандларга
135. Атаб тартиб билан бир-бир дабдабали ҳекатомба қил;
 Шунда тошқин денгиздамас, ўз уйингда ўз раиятинг
 Бахтин кўриб, нуроний чол қадри билан сокин ўласан.
 Мен айтган бу башоратлар битта қолмай ошур амалга».
 Деб Тиресий яқунлади башоратин; мен унга дедим:
140. «О қария, қисматимга не ёзилган бўлса кўрурман.
 Энди менга бир гапни айт, яширмасдан битта ҳам сирни:
 Кўряпман мен бу Аидда қазо қилган онам руҳини,
 Қонга яқин ерда у гунг ўтирибди гўё ўғлига
 Гапиргани ботинолмай бошин эгиб. Айтчи, қария,
145. Нима қилсам бул марҳума таний олур тирик ўғлини?»
 Шундай савол бердим чолга; бундай деб у жавоб қайтарди:
 «Саволингга жавобан мен осонгина йўл кўрсатаман:
 Қонга яқин келишига йўл қўйганинг арвоҳларгина
 Сенинг билан доно-доно суҳбатлашур; лекин сен қонга
150. Йўлатмаган руҳлар эса, аста нари кетур чурқ этмай».
 Шундан кейин, тақдиримни ошкор қилган қария руҳи
 Кириб Аиднинг қаърига гойиб бўлди. Мен қимир этмай
 Туриб қолдим; лекин унча кўп кутмадим; қон тепасига
 Яқин келган онам руҳи қонга қониб мени таниди.
155. Оғир-оғир хўрсинганча деди менга барқанот сўзлар:
 «Вой, ўғлим, сен қандоқ кирдинг Аиднинг бу зулмат юртига —
 Тириксан-ку! Тириклар-чун бунда ҳаммаёқ даҳшатгоҳдир;
 Дарёлар кенг ва тез оқар, алалҳусус, теран Океан;
 Ҳеч ким сузиб ўта олмас, гар бўлмаса гумбур кемаси.
160. Ё сен тўғри Троядан қайта туриб, шунча узоқ вақт
 Денгизларда сарсон кезиб, одамларинг билан кемангда,
 Йўл-йўлакай тўхтадингми? Наҳот ҳали кўрмаган бўлсанг
 Ота юртинг Итакани, хонадонинг ва хотинингни?»
 Шундай деди онам; мен ҳам жавоб қилдим унга бундай деб:
165. «Онажоним, зўр эҳтиёж йўналтирди мени Аидга;
 Мен Тиресий руҳи билан сўзлашмоқ-чун келдим бу ерга.
 Боролмадим ҳали ота юртимга мен; шоҳ Агамемнон
 Йилқиси мўл Трояни маҳв этмоқ учун бизларни
 Илионга бошлаб кетган чоғдан буён сарсон-саргардон
170. Кезиб юриб, юртим кўрмоқ менга ҳали насиб этмади.
 Энди сен айт: қандай бадқаҳр Мойраларнинг илкига тушдинг?
 Узоқ вақт бетоб ётиб жон бердингми? Ёки тўсатдан
 Суғурдим жонгинангни Артемида сассиз ўқ ила?
 Сўйла яна менинг отам, гўдак қолган ўғлим ҳақида:
175. Сақлашганми улар менинг шоҳлик рутбам? Ё бошқани шоҳ
 Кўтарганми халқим, мени алақачон ўлган ҳисоблаб?
 Яна айт-чи менга, завжам Пенелопа қандай аҳволда?
 Ўғлим билан бирга яшаб вафодорми ҳануз эрига?
 Ё никоҳдан ўтганми у бирон кабир ахейлик ила?»

180. Деб сўрадим волидамдан; бундай деб у жавоб қайтарди:
 «Содиқ ёринг Пенелопа кутар экан интизор бўлиб
 Қайтишингни, узун кунлар, бедор тунларни
 Ўтказмоқда мудом ҳасрат оғушида талх кўз ёш тўкиб;
 Подшоҳлик рутбанг омон сақлангандир; ўғлинг Телемах
185. Бошқармоқда салтанатинг улуғ мансаб соҳиби бўлиб,
 Меҳмон кутар у дамодам, базмларга борур ўзи ҳам.
 Отанг Лаэрт келмай қўйган шаҳримизга; қишлоқда яшар
 Партўшаксиз, ёпингани кўрпасиз ва бошда болишсиз;
 Қишки ёгин-сочин пайти уй ичида гулхан ёнида
190. Қуллар билан ерда ётур жулдурвоқи кийим ёпиниб;
 Ёзнинг иссиқ кунларида ё кечки куз палласида у
 Боғ-роғда ва токзорларда ерни қоплаб тўкилиб ётган
 Хазонлардан ўзи учун юмшоқ тўшак ясар эринмай.
 Ясаркан у, сени эслаб оғир-оғир хўрсинганича,
195. Аламли кўз ёш тўкади; умри ўтур унинг ҳасратда.
 Мен ҳам шундай ҳасрат чекиб, тақдир экан,
 жон таслим қилдим.
 Вале мени Феб синглиси Артемида сассиз камони
 Ила зумда қийнамасдан маҳв этмади, шу билан бирга,
 Вужудимни забт этган дард узоқ муддат қийноққа солиб,
200. Ҳолсизланиб қолган заиф жоним тандан юлқиб олмади:
 Йўқ, Одиссей, соғинч ҳисси, заковатинг ва маъсум фелинг
 Қўмсашларим анча барвақт жудо қилди мени жонимдан».
 Деб сукутга толди онам ва мен қалбим хоҳиши ила,
 Унинг нари кетаётган руҳин кучиб олмоқчи бўлдим;
205. Уч мартаба кучмоқ бўлиб онам руҳин, қўлларим чўздим,
 Уч марта ҳам у соядек ё хаёлдек қўлга илинмай
 Сирғалди-ю қочиб кетди мени зор-зор афғон чектириб.
 Ниҳоят, мен волидамга шундай дедим ғамзада бўлиб:
 «Эй онажон, нечун қочиб кетмоқдасан, кучмоқчи бўлсам
210. Аиднинг бул даргоҳида бошим қўйиб азиз сийнангга,
 Икковимиз мунгли суҳбат қурсак аста нима қилибди?
 Ё пурқудрат Персефона юборганми сенинг ўрнингга
 Ҳавол руҳни, дардимга дард қўшиб баттар қийнамоқ учун?»
 Шундай дедим; соҳибидрок онам менга жавоб қайтарди:
215. «Эл ичра энг бахти қаро ўғлим-ей, бил, Зевснинг қизи
 Персефона сени мазах қилмоқликни ўйламайди ҳам.
 Жондан жудо бўлган жами ўликларнинг қисмати шудир:
 Заифлашган пайлар жипслай олмас ҳеч ҳам эт ва суякни;
220. Шу заҳоти уни лов-лов ёнган олов ютиб юборур
 Ва боқий жон тандан чиқиб ғойиб бўлур бамисли тушдек.
 Сен, Одиссей, орқангга қайт, шошил тезроқ ёруғ оламга,
 Лек унутма айтганларим хотинингга сўзлаб беришини».
 Деб иккимиз суҳбатлашдик. Шунда пайдо бўлдилар бирдан
225. Хотин-халажнинг руҳлари — Персефона уларни менга
 Юборибди; улар бир пайт энг шавкатли муҳорибларнинг

- Хотинлари ва қизлари бўлган экан; ёприлиб келиб
 Ҳар томондан ташландилар қонга улар; шунда ўйладим
 Аёлларни қандай сўроқ қилишликни битта-битталаб;
 230. Ва ниҳоят ўйлаб-ўйлаб топдим бунинг қулай йўлини:
 Шу заҳоти узун тигли шамширимни яланғочлаб мен,
 Йўл қўймадим галалашиб келишига руҳларнинг қонга;
 Мана, энди навбат билан келиб улар танитардилар
 Ўзларини; осон бўлди ҳар бирига савол беришим.
235. Энг аввало Салмонейнинг қизи, Эолзод Крефейнинг
 Рафиқаси олийнасаб Тиро келди қоннинг олдига;
 Ҳамма гапни сўзлаб берди у бирма-бир ўзи ҳақида:
 Ер юзидан энг чиройли ва илоҳий дарё тангриси
 Энипейга у ўз қалбин бахш айлаган; сўнг ул табаррук
240. Сув бўйига тез-тез бориб тавоф қилган; шунда Посейдон
 Кўриб қолиб уни, кирган Эпипейнинг қиёфасига
 Ҳамда дилбар Тиро билан ишқ лаззатин сурмоқчи бўлган;
 Жўшқин дарё тўлқинлари ўрлаб баланд, ишком ясашган
 Ва бегона кўздан тангри ила қизни пана қилишган.
245. Қизга уйқу йўллаб тангри, ечган унинг ифбат камарин...
 Ҳирси жўшиб шаҳватини қондиргач у, Тиро қўлидан
 Ушлаб туриб исмин айтиб деган унга барқанот сўзлар:
 «Кувон, тангри маъшуқаси! Сал кам бир йил ўтгач орадан
 Бир жуфт эгиз ўктам ўғил кўрурсан сен (бесамар бўлмас
250. Тангри билан қовушмоқлик), тарбия қил уларни яхши.
 Лек уйингда тий ўзингни менинг исмим тилга олишдан;
 Фақат сенга айтгум уни: зилзилакор Посейдонман мен».
 Шундай дея шўнғиган у чўнг денгизнинг теран қаърига.
 Қиз ой-куни етганида икки ўғил кўрган эгизак:
255. Пелиас ва Нелей; улар Зевсга содиқ хизмат қилганлар.
 Сурув-сурув қўйларга бой Иолкосда яшай бошлаган
 Мард Пелиас; лек Пилосни ватан қилган ўзига Нелей.
 Соҳибжамол Тиро яна Крефейдан уч ўғил кўрган;
 Булар – Эсон, Ферет яна мард чавандоз Амифиондир.
260. Тиродан сўнг Асоп қизи Антиопа келди қошимга.
 «Зевс мени оғушига олганди», деб роса мақтанди:
 Бу севгининг ҳосиласи Амфион ва Зефос бўлибди;
 Улар илк бор етти қопқали Фивага асос солганлар
 Гир атрофин юксак девор билан ўраб; ҳатто забардаст
265. Бўлсалар ҳам кенг Фивада ихотасиз турулмаганлар.
 Шундан кейин Амфитрионнинг хотини Алкмена келди;
 Зевс билан ҳалол қовушгандан кейин нодир паҳлавон
 Ва шерюрак Гераклга ёриганди унинг кўзлари;
 Кейин пайдо бўлди далир Креоннинг қизи Мегара;
270. Унинг эри жами синовлар голиби Геракл эди.
 Мегарадан сўнг кўринди Эпикаста-Эдип онаси;
 У энг оғир жиноятга қўл урганди билмасдан туриб:

- Ўз отасин қатл этган ўз ўглига хотин бўлганди.
Сал вақт ўтмай худовандлар фош этди бу макруҳ никоҳни.
275. Ҳаловатсиз мазлум Эдип Зевснинг маҳвкор амри ила
Маҳкум бўлганди Фивада ҳадик билан шоҳлик қилмоққа;
Эпикаста бўлса, Аид қопқасини ўзи очганди:
Ҳаётининг риштасини узганди у машъум сиртмоқни
Илиб шифтнинг тўсинига; Эдип эса ёлғиз қолганди
280. Золим эринияларнинг ғазабига учраб дамодам.
Кейин келди Хлорида; бир пайтлар Нелей бу қизнинг
Жамолига шайдо бўлиб, уни нодир совғалар билан
Ром қилганди; у минийлар юрти бўлган Орхомен шаҳрин
Подшоҳи Иасийзод Амфионнинг ҳур қизи эди;
285. Қумлоқ Пилос маликаси Нелейга мард азаматларни
Туғиб берди; булар – Нестор, Хромий ва Периклимендир;
Сўнг малика туққан эди соҳибжамол қизи Перани;
Ҳар томондан мард йигитлар совчи бўлиб кела бошлаган;
Вале Нелей қатъий туриб, ўз қизини шоҳ Ификлеснинг
290. Филакия яйловида ўтлаб юрган буқаларини
Битта қўймай ҳайдаб келган азаматга беражагини
Эълон қилган. Бу мардона вазифани фақат бекусур
Башоратгўй* бажармоққа бел боғлаган; ва лекин унга
Гов бўлганди ёвуз тақдир, кишанлар ва подачи аҳли.
295. Хуллас, кунлар кунни қувиб, ойлар эса ойларни қувиб
Ўтганда бир йил, Оралар олиб келган баҳор фаслини;
Бир илоҳий сирни очган маҳбус шоҳга; шунда Ификлес
Озод қилган уни банддан – Зевс қарори ошган амалга.
Кейин Тиндар рафиқаси гўзал Лета кўринди менга;
300. Тиндардан у икки ўғил кўрди; булар: асов отларни
Тушовловчи – Кастор ҳамда энг қудратли полвон –
Полидевк.
- Икковларин ёш чоғида она замин бағрига олган
Ва иккови зулмат босган ер қаърида Зевс ардоғида;
Қунда улар жой алмашур: ака ўлса ука тирилур,
305. Зеро улар иккови ҳам боқийликка дахлдор эди.
Сўнг кўринди Алоейнинг рафиқаси Ифимедея;
Мақтанганди, Посейдоннинг қучоғида бўлганман, деб у.
Улар никоҳи меваси икки ўғил: илоҳий Отос
Ва Эфиалт бўлди (лекин қисқа экан улар ҳаёти).
310. Сахий замин эгизларни алп қомат қилиб ўстирди;
Ҳуснда беқийёс улар фақат ҳеч тенг келолмасдилар
Орионга; улар тўққиз ёшга қадам қўйганларида
Энда тўққиз, бўйда эса ўттиз тўққиз газ бўлгандилар.
Шунда улар, биз Олимпга уруш очиб уни ларзага
315. Келтирамиз, дея таҳдид қилгандилар худовандларга;
Осмонни забт этмоқ бўлган эди улар Осса тоғини
Кўҳна Олимпга ўнгариб, ўрмонзорли тоғ Пелионни

- Осса устига қўндириб; айтганларин қилардилар ҳам
 Сал каттароқ бўлишганда; лек Летанинг Зевсдан туғилган
320. Ўғли* улар икковини маҳв этганди ҳали яноқ ва
 Ияклариди сабз уриб чиқмасидан майин туклари.
 Келди яна Федра билан Прокрида; сўнг маккор Минос
 Қизи гўзал Ариадна пайдо бўлди; баҳодир Тесей
 Қўндирганди Афинага қочмоқликка уни Кипрдан;
325. Лек қиз билан ишқ лаззатин суролмади; ки Артемида
 Ўлдирганди уни сассиз ўқи ила Дий оролида
 Вахх иғвосига учиб. Кўрдим яна Клименани,
 Мойрани ва тилла маржон илинжида вафодор эрин
 Қабиҳона сотган бадкор жиноятчи Эрифилани.
330. Ҳаммаларин санаб адо қилолмайман; эслай олмайман
 Ўтиб кетган қахрамонларнинг қизлари, хотинларини;
 Тонг отгунча ҳам уларни бир-бир санаб чиқа олмайман;
 Мен ухлашим керак энди ё сиз берган учқур кемага
 Бориб, ё шу ерда қолиб; сизлар эса ҳозирлик кўринг
335. Менинг йўлга чиқишимга ва маладкор бўлсин тангрилар».
 Шундай деди шоҳ Одиссей — ҳамма теран сукутга толиб
 Ўтирарди базмгоҳда, қалблари жўш уриб ҳайратдан.
 Шунда оқбилак малика меҳмонларга такаллум қилди:
 «Айтинг, феак аҳли, сизга ёқдими бу ажнабий меҳмон?
340. Бўй-басти ҳам, тальати ҳам, идроки ҳам мақтовга лойиқ.
 Меҳмон бўлса ҳам у менда, мезбонсизлар ҳаммангиз унга.
 Уни йўлга жўнатишга шошилмасдан, саховат ила
 Кўпроқ совға тортиқ қилинг — учраган у кўп жудоликка:
 Беададдир, тангриларнинг кўмаги-ла, мол-давлатингиз».
345. Шунда киборлар қавмилан чол Эхеной қалқди оёққа,
 У замондош феакларнинг даврасида энг кекса эди.
 «Маликанинг бу гаплари, — деди кекса, —
 бизнинг ниятлар
 Ила ғоят ҳамоҳангдир; этмоқ керак унга итоат;
 Шоҳ Алкиной эса буни тезроқ ижро этсин амалда».
350. Жавоб қилди шоҳ Алкиной олижаноб бу қарияга:
 «Тириклигим, феакларга шоҳ эканим қандай рост бўлса,
 Шундай ростдир бунда айтилган гапларни бажармоғим ҳам.
 Лекин меҳмон гарчи шошаётган бўлса ҳамки сафарга,
 Яна бироз сабр қилсин; унгача биз йиғиб бўлайлик
355. Жами совға-саломларни; кузатмоқлик уни юртига
 Ҳаммамизнинг ва айниқса менинг бурчим:
 шоҳман мен ахир».
 Соҳибидрок шоҳ Одиссей жавоб қилди соҳиби тожга:
 «Шоҳ Алкиной, феак мардларининг марди, олиҳиммат зот,
 Агар совға-салом йиғиб, сафар тадоригин кўриш-чун
360. Мени бунда бир йил ушлаб турсангиз ҳам рози бўлардим,
 Зеро агар ота юртим Итакага бисёр совғалар
 Билан борсам хешларим ҳам, бутун эл ҳам шоду хуррам ва

- Иzzат-икром билан қарши олур чиқиб мени албатта».
У жим қолди; шундай деди шоҳ Алкиной унга жавобан:
365. «Шоҳ Одиссей, биз қиссангни тингларканмиз,
сени ҳар ёқда
Тентиб юриб, кўрганлари тўғрисида ёлғон-яшиқлар
Тўқиб доим мақтанувчи саёқлардан деб ўйламаймиз.
Сен унақа одаммасан; ақлинг расо, нутқинг мафтункор.
Қиссанг ғоят дилрабодир; сен ахейлар саркардалари
370. Ва ўзингнинг талх кечмишинг борасинда заки ҳофиздек
Баён қилдинг; лек қиссангнинг давомини ҳам сўзлаб бер-да.
Ҳеч яширмай сўзла барин: Илионнинг жанггоҳларида
Сен-ла бирга жанг қилиб, сўнг шум тақдирнинг
қурбони бўлган
Иқтидорли дўстларингдан қай бирини кўрдинг Аидда?
375. Тун узоқдир; улгурамиз ҳали ухлаб ором олишга.
Сен қиссангни охирига етказ бугун; агар бошингга
Тушган оғир мусибатлар тўғрисида ҳикоя қилсанг,
Эшитишга тайёрман мен то балққунча нурафшон Қуёш».
Феакия султониға будай жавоб қилли Одиссей:
380. «Шоҳ Алкиной, феак мардларининг марди, олиҳиммат зог,
Вақт етарли ҳар бир ишга: гуруннга ҳам, дам олишга ҳам;
Вале агар тингламоқчи бўлсанг ҳозир қиссам сўнгини,
Майли, сўзлаб берай кейин қандай оғир мушкулотларга
Дош берганим: бирдан барча ҳамроҳлардан жудо бўлганим,
385. Троянинг жанггоҳидан омон чиққан қай аргосликнинг
Ватанига қайтиб бориб, қотил билан маккор хотини
Томонидан ваҳшиёна қатл этилгани ҳақида...
Зулмат Аид маликаси Персефона хотин-халажнинг
Рухларига тарқалмоқни амр этди ва сочди ҳар ён —
390. Агамемнон руҳи шунда аста маҳзун чиқди қошимга;
Орқасидан галалашиб чиқиб келди Эгист уйида
Атрид билан биргаликда қатл этилган барча дўстлари.
Агамемнон қонга қонгач, шу он мени таниб қолди ва
Оғир-оғир, чуқур-чуқур хўрсинаркан ёшланди кўзи;
395. Қўлларини чўзиб мен-ла кўришмоқчи бўлди; лек, э воҳ...
Бир пайтлар унинг жисми ва жонига мадалкор бўлган
Куллар энди жонсиз эди, эгасига сунмас эди бўй.
Кўриб йиғлаб юбордим мен; раҳмим келди шўрпешонага;
Ўлик дўстимга юзланиб дедим шундай барқанот сўзлар:
400. «О элларнинг ҳукмдори Атрейзода шоҳ Агамемнон,
Қайси қабиҳ Мойра сени ғориб этди мангу ўлимга?
Ё Посейдон денгиз қаърин қовлаштириб, қуюн кўтариб,
Долғаларга фарқ этдими кеманг билан кўшиб сени ҳам?
Ё далада ўтлаб юрган эгри шохли буқалар билан
405. Қучқорларнинг подасини ўғирлашга чоғланганингда
Ё забт этилган шаҳарнинг аёлларин асирга олиб,

- Кўп ўлжалар йиғганинда ғаним сени маҳв айладими?»
 Шундай савол бердим унга; жавоб қилди у мана бундай:
 «Соҳибнайранг, қув Одиссей Лаэртзода, саховатпеша!
410. Йўқ, Посейдон денгиз қаърин ковлаштириб қуюн кўтариб
 Долғаларга фарқ этмади кемам билан қўшиб мени ҳам;
 Куруқликда ғаним билан олишиб ҳам маҳв бўлмадим;
 Тулки Эгист менинг разил хотиним-ла тил бириктириб,
 Ўз уйида базм чоғи қатл этди мени касофат,
415. Худди қассоб молхонага кириб буқа бўғизлагандек;
 Шундай ҳалок бўлган эдим ва мен бирла содиқ дўстларим,
 Бамисоли меҳмоннавоз хонадонда зиёфат чоғи
 Ё никоҳда сўйлоқ тишли қобонларни пайдар-пайига
 Сўйишгандек, бўғизланган эди битта қолмай ҳаммаси.
420. Сен диловар йигитларнинг гоҳ қуршовда қолиб бир ўзи,
 Гоҳ оловли жангда қандоқ ҳалок бўлганларин қўрқмасдан
 Кузатгансан, — лекин Эгист уйида сен май жомларининг,
 Нозу неъматларга тўла столларнинг ораларида
 Бизнинг қора қонга ботиб ётганимиз кўрганингдайди,
425. Қўрқиб кетиб, рангинг ўчиб, шамдек қотиб қолардинг тилсиз.
 Ёнгинамда Приамнинг доно қизи Кассандранинг
 Дод-фарёди эшитилди: тиф санчибди Клитемнестра
 Шўрлик қизнинг кўкрагига; мен чалажон ҳолда қўлимга
 Шамширимни олмоқ бўлдим; лекин қабиҳ, беҳаё хотин
430. Аид сари кетаётган мендан юзин ўгирди лоқайд,
 Хира тортган кўзимни ва очиқ қолган оғзимни ёпмай.
 У илоҳий никоҳ билан қўшилишган ўз шавҳарини
 Ўлдирдики, бу бадният ва бадқаҳр хотиндан баттар
 Разилроқ ва қабиҳроқ ҳеч нарса йўқдир ёруғ жаҳонда.
435. Гар юртимга қайтиб борсам, бола-чақам, қариндошларим
 Севинурлар, деб ўйлаган эдим, лекин аксинча бўлди:
 Бундай манфур ишга қўлин урган маккор Клитемнестра,
 Ҳам ўзини, ҳам беқусур ўзга жами аёл зотини
 Қабиҳона бадном айлаб, шармандаи шармсор қилди».
440. Шундай деди Агамемнон; бундай жавоб қилдим унга мен:
 «Э воҳ! Олий тангри Зевс атрей уруғлари тақдирин
 Бадкор хотинлар қўлига топширибди ўйинчоқ қилиб;
 Не-не далир қаҳрамонлар нобуд бўлди Еленани деб;
 Хотининг ҳам сенга ўлим ҳозирлаган узоқда туриб».
445. Бу гапимни эшитиб шоҳ Агамемнон жавоб қайтарди:
 «Сен, Одиссей, хотинингга унча ҳам кўп ишонаверма;
 Билган ҳамма сириг очиқ айтмагин ҳам ишониб унга;
 Битта гапни ошкор айтсанг, қолганини сақла дилингда.
 Ва лекин сен фаросатли хотинингдан хавфсирамасанг
450. Ҳам бўлади; кекса Икарийнинг қизи Пенелопа кўп
 Оқила ва оққўнгилдир; сен навниҳол бу гўзал қизга
 Уйландинг-у жўнаб кетдинг Трояга бир йилдан кейин,
 Ҳали тили чиқмаган гўр ўғилчангни қолдириб унга;

- Ўша мурғак гўдак энди жамоага сардордир албат;
455. Уйга қайтгач сен у билан кўришасан; ота кўксига
У бошини қўйиб ҳали изҳор этур фарзандлик меҳрин...
Вале менга азиз ўғлим жамолини кўрсатмади ҳам
Разил хотин; уйга кирган ҳамон мени чавақладилар.
Сен ўғитим тингла, ўртоқ ва ҳамиша сақла дилингда:
460. Итакага қайтганингни элдан сир тут, кемангни эса
Бандаргоҳга яшириб қўй; вафо йўқ ҳеч хотин зотида.
Энди ўзинг менга айт-чи яширмасдан ҳеч қандай сирни:
Менинг ўғлим ҳақида сен бирон хабар эшитолдингми?
Қаер экан турган жойи? Орхоменми? Қумлоқ Пилосми?
465. Ё шавкатли амакиси Менелайнинг Спартасими?
Сезмоқдаман, оқил ўғлим Орест тирик ёруғ жаҳонда».
Шундай деди Агамемнон; бундай жавоб қилдим мен унга:
«Мен ҳеч бир гап эшитмадим, Агамемнон, ўғлинг ҳақида;
Тирикми ё ўлик – билмам; қуруқ гапни айтиш на фойда?»
470. Биз ёнма-ён ўтиришиб, ўтмиш одамлари ҳақида
Маҳзун суҳбат қураб эдик, кўз ёшларга чўмиб юзимиз.
Сўнг қошимда Пелей ўғли Ахиллеснинг руҳи кўринди —
Патрокл ҳам, Антилох ҳам, Теламоннинг беқусур ўғли
Аякс ҳам бирга эди; Аякс ахей мардлари ичра
475. Мардонавор жуссаси ва қудрати-ла ҳаммадан устун
Эди, фақат Ахиллдан сўнг. Шунда Эак набирасининг
Руҳи* туриб рўпарамда хўнграганча шундай гапирди:
«Соҳибнайранг, қув Одиссей Лаэртзода, нечун бундасан?
Бундан ортиқ яна қандай жасоратга қўл урмоқчисан?»
480. Қазо қилган марҳумларнинг ҳиссиз, жонсиз руҳларигина
Эсиб юрган Аиднинг бу даргоҳига қандай киролдинг?»
Шундай савол берди Ахилл; бундай жавоб қилдим мен унга:
«О Пелейнинг жасур ўғли данайларнинг соҳиби марди,
Бу ерга мен башоратгўй Тиресийдан билгани келдим
485. Азиз тошлоқ Итакамга қандай омон етиб олишни;
Ахей элида мен ҳали бўлганим йўқ; ота юртимни
Ҳам кўрмадим; ҳар ёқларда азоб чекиб дайдиб юрибман.
Сенчи — сендек бахтли инсон ўтмишда ҳам ҳеч бўлган эмас,
Бундан кейин ҳам бўлмайди; ҳаётлигинг пайтида сени
490. Тангрилардек эъзозлардик; бу ерда ҳам шоҳсан руҳларга;
Шу боис сен, о Ахиллес, ўлганингга асло ўкинма».
Шундай дедим; Ахилл бундай жавоб қилди чуқур хўрсиниб:
«О Одиссей, уринма ҳеч мен — ўликка таскин беришга;
Ўлик ҳолда бунда жонсиз мурдаларга шоҳ бўлганимдан
495. Тирик бўлиб қотган нон еб, мардикорлик қилсам яхшийди.
Энди, дўстим, менга қувонч бахш эт ўғлим ҳақида сўзлаб*
Қатнашдими у жангларда? Олишдими олдинги сафда?
Яна айтчи, эшитдингми бирон хабар отам ҳақида?
Ҳозир ҳам у, аввалгидек, мирмидонлар юртига шоҳми?

500. Ёки энди мункиллаган, кўл-оёғи шалвираган чол
Эллада-ю Фтияда ўз қадрини йўқотдимикин?
Афсус, энди ер юзида қилолмайман уни ҳимоя;
Бир пайтлар Трояда кўксим қалқон қилиб дўстларни
Муҳофаза қилган, ёвни қийратган куч қолмади менда.
505. Агар ўшал журъат билан бир зумгина отам уйда
Бўлолсайдим, шоҳ Пелейнинг кексалигин қадрламаган
Бадбинларни шу кўлларим анжир қилиб эзган бўларди». Шундай деди Ахиллес; мен унга бундай жавоб қайтардим:
«Ҳеч бир хабар эшитмадим бузрук отанг Пелей ҳақида;
510. Илло сенинг азиз ўғлинг Неоптолем ҳақида, дўстим,
Мен муфассал сўзлаб бергум анча-мунча янгиликларни.
Ўзим уни ўз кемамда Скиросдан олиб боргандим
Трояга, мис совутли данайларнинг жамоасига;
Унда доим саркардалар йиғинида Илион ҳақда
515. Гап бўлганда ўғлинг доно мулоҳаза юритар экан,
Фақат менга ва донишманд Несторга бас келолмас эди.
Троянинг майдонида биз ажалкаш силоҳлар билан
Жанг қилганда ўғлинг ҳеч вақт олмас эди ўзин панага,
У отилиб олға ўқдай, қийратарди ғаним сафларин
520. Қирғин-барот жангларда у маҳв этди беҳисоб ёвни.
Ўғлинг Троя жангида қалқон бўлиб аргосликларга,
Қанча ёвни қирганини айтолмайман, санолмайман ҳам;
У Телефзод Еврипилни ер тишлатди қаттол тиг ила
(Ҳуснда у фақат тангриваш Мемнонга тенг келолмасди).
525. Бу ёш сардор теграсида бўлган кетейлар ҳам қирилди —
Ҳаммалари олтинга ўч бир хотиннинг касофатига*.
Ўғлинг ўзга саркардалар билан ажиб отнинг қорнига
Яшринганди*, қорин эшигини очиш, ёпиш, кўриқлаш
Вазифаси менда эди; отнинг говак қорнига кирган
530. Саркардалар йиғлашарди, қалтирарди оёқ-кўллари;
Фақат ўғлингда кўрмадим кўрқув, ҳадик аломатини;
Бир марта ҳам ранги ўчиб титрамади, кўз ёш тўкмади.
Неча марта ўнг кўлида икки дамли шамшир сопидан,
Сўл кўлида мис найзасин маҳкам ушлаб, трояликлар
535. Билан қонли жанг қилгани чиқиш учун изн сўради...
Приамнинг буюк шаҳри таслим бўлгач, у бой ўлжалар
Ва фахрли армуғонлар билан сузиб кетди юргига;
Лек Арейни хушнуд этгувчи жангларда рўй берадиган
Фалокатлар: на олисдан учган найза, на-да яқиндан
540. Ўткир тигли узун шамшир жароҳатлай олди ўғлингни». Шундай дедим; Ахилл руҳи ўғлонининг жасоратидан
Фахрланиб шаҳдам-шаҳдам юра кетди асфоделзордан*.
Бошқа машҳур марҳумларнинг руҳлари ҳам кела бошлашиди;
Ўз дардларин айтиб менга, улар маҳзун суҳбатлашдилар.
545. Теламон ўғли Аякснинг руҳи фақат сал нарироқда
Ёлғиз ўзи жим турарди қаҳри қайнаб, Пелей ўғлининг

- Силоҳларин аргосликлар менга ҳукм этганларий-чун*.
 Фетида амр этган эди силоҳларни энг зўр жангчига
 Бермоқликни; ҳакам бўлди мағлуб ёвлар; Афина эса
550. Гап уқтирди ҳакамларга... Нега ахир рози бўлдим мен?
 Шундай эрни ер қаърига киритди-ку менинг ютуғим!
 Гориб бўлди Ахиллесдан ўзга барча ахей аҳлидан
 Ҳуснда ҳам, мардликда ҳам устун турган диловар Аякс.
 Мен мулойим, юпатувчи сўзлар билан юзландим унга:
555. «О Теламон ўғли соҳибқудрат Аякс, наҳотки ўлган
 Бўлсанг ҳам сен ғазабдасан мендан ҳануз, бошларимизга
 Ҳазор офатлар ёғдирган ўша малъун силоҳларни деб?
 Бизнинг суянган тоғимиз бўлган сени Пелей ўғлидек
 Доим эслаб, барвақт қазо қилганингдан кўп қайғурамыз;
560. Бунга ҳеч ким айбдормас, айбдордир фақат тангри Зевс;
 Найзабардор данайларга у пурдаҳшат офат йўллади
 Ҳамда сенинг қисматингга раво кўрди бевақт ўлимни.
 Сен яқинроқ келгил, Аякс; иккаламиз чақчақлашайлик
 Бир зумгина; дилингдаги адоватни ҳайда тамоман».
565. Шундай дедим; у гапимга жавоб бермай, бошқа арвоҳлар
 Орқасидан маънос кетди ва фарқ бўлди теран Эребга.
 Эҳтимол, у мен билан ё мен у билан гаплашармидик*,
 Агар кўнглим ўзга номвар марҳумларнинг руҳлари билан
 Учрашмоқлик ниятида бўлмаганда. Сал вақт ўтмасдан
570. Мен дўзахда кўриб қолдим Зевснинг оқил ўғли Миносни;
 У подшолик олтин таёқчасин қўлда ушлаб ўтириб
 Майитларни суд қиларди; Аиднинг кенг уйида улар
 Суд ҳукмини кутардилар, биров туриб, биров ўтириб.
 Миносдан сўнг пайдо бўлди Орионнинг баҳайбат руҳи;
575. Асфоделзор бўйлаб ҳайдаб борарди у бир тўп ҳайвонни —
 Авваллари унинг ўзи маҳв этганди бу жониворларни
 Хилват тоғлар чўққисиди синмас темир таёғи билан.
 Мен машҳура Гея ўғли Титийни ҳам кўрдим у ерда;
 Маҳобатли гавдаси-ла тўққиз ботмон ерни эгаллаб
580. Қимир этмай ётарди у; икки калхат кўниб устига,
 Меш қорнини ковлаштириб, жигарини чўқирди тинмай.
 Қолмаганди унинг ҳоли қўл силташга. У Пифий сари
 Кетаётган Зевс завжаси Латонани бадном қилганди
 Панопейнинг ўтлоғида. Кейин кўрдим ғоятда мудҳиш
585. Азобларга маҳкум бўлган энг очофат шоҳ Тантални мен;
 Кўлнинг зилол сувига у бўйнигача ботиб турарди;
 Ҳароратга дош беролмай, оғзи қуриб сувга эгилар;
 Лек шу заҳот лим-лим тўлиб турган кўлнинг суви шовуллаб
 Йўқ бўларди; пастда, оёғи остида қолган қаро ер
590. Бир лаҳзада қатқалоққа айланарди даймон амри-ла.
 Унинг боши узра олтин меваларин кўз-кўз қилганча
 Новдаларин эгган эди олма, анор, нок дарахтлари,

- Яна шовул мева тугган ширин анжир, сермой зайтунлар.
 Очлик азобидан Тантал меваларга қўл узатган он
595. Барча новда кўкка парвоз қилар эди бирваракайга.
 Кўрдим яна мен даҳшатли изтиробга маҳкум Сизифни:
 Мускулларин таранг қилиб, ерга тираб оёқларини,
 Тепаликка думалатар эди зилдек харсанг тошни у;
 Лек тепага энди етай деганида оғир юк ила,
600. Мавҳум бир куч малъун тошни яна пастга думалатарди.
 Яна қайта олиб чиқмоқ бўларди у тошни тепага
 Кучанганча, бутун жисми терга ботиб, чанга беланиб...
 Ниҳоят мен кўрдим унда Гераклнинг қудсий қуввасин;
 У ҳавойи соя эди; ўзи бу пайт тангрилар ила*
605. Мунаввар Олимп кўшикида рафиқаси — олтин бошмоқли
 Сармалика Гера билан Зевснинг дилбар қизи Гебея
 Ҳузурида саодатли, ҳаловатли кун кечирарди.
 Ўликлар нақ ҳурккан қонхўр қушлар каби
 шовқин кўтариб
 Учди шу чоғ Гераклнинг боши узра; у тим қоронғи
610. Тунга ўхшар; камалакнинг чилласини таранг тортганча,
 Ўқ узмоқчи бўлиб ҳар ён алангларди; унинг кўксини
 Қиё кесиб ўтган мудҳиш зар тасмада кундай ярақлаб
 Мавжланарди заргарона тасвирланган сўйлоқ тиш қобон,
 Чақмоқ кўзли шерлар, ўрмон айиқлари, жангу жадаллар:
615. Ушбу санъат мўъжизасин яратган зот минг уринса ҳам
 Бундан комилроқ ҳеч асар бунёд эта олмагай ҳеч вақт.
 У менга ялт этиб қараб, шу заҳоти билди кимлигим;
 Сўнг аянчли бир уҳ тортиб деди менга барқанот сўзлар:
 «Соҳибнайранг, қув Одиссей Лаэрт ўғли, олижаноб зот,
620. Сен шўрликка ҳам шум тақдир ўз кучини кўрсатибди-ла
 Худди менга кўрсатгандек ул серқуёш ёруғ дунёда?
 Мен Зевс ўғли бўлсам ҳамки, қутулмадим
 сонсиз-саноқсиз
 Азоблардан; пешонамда бор экан бир ношоён зотнинг*
 Қули бўлиш. У зиммамга мушкул ишлар юклай бошлади.
625. Бу ерга ҳам мен уч бошли итни* олиб кетгани келдим.
 Эпллолмайди машаққатли бу амални, деб ўйлаганди.
 Лек эплладим бу ишни ҳам — ўғирланди Аиднинг ити;
 Кўмак берди менга Гермес ҳамда Зевснинг қизи Афина».
 Шундай деди руҳ ва юра кетди Аид салтанатига.
630. Мен қилт этмай турарканман ўз жойимда,
 қадимда машҳур
 Бўлиб ўлган қаҳрамонлар келишини кута бошладим.
 Мен ўтмишда яшаб ўлган улуғларни — худо наслидан
 Бўлган шонли шоҳ Тесейни, Пирифойни ва бошқаларни
 Кўрсам девдим; лек шу маҳал галалашиб учиб келишган
635. Сон-саноқсиз руҳлар бирдан ҳайратомуз шовқин солдилар;
 Наҳот зулмат ер қаъридан Персефона даҳшатли махлуқ

Горгонанинг калласини менга қарши жўнатган бўлса,
Деб вужудим қақшаб, рангим ўчиб кетди бу ваҳимадан.
Мен кемага чиқиб, ортимдан эргашган ўртоқларимга
640. Кема арқонин ечишни амр этдим, сўнг улар чиқиб
Кемага тез, ўтирдилар эшкакларнинг бандидан тутиб.
Азим дарё — Океанда бизлар жадал суза бошладик —
Аввалига эшкак эшиб, кейин боди мурод-ла бирга».

ЎН ИККИНЧИ ҚЎШИҚ

- «Океаннинг оқимини тикка кесиб ўтиб, шўр денгиз
Тўлқинларин тилиб яна қайтдик Эя оролига биз;
Бунда Эос ўз кўшида уйғонади субҳи содиқда
Шўх Оралар даврасида, Гелиос ҳам балқир шу ердан;
5. Етиб келиб биз кемани чиқардик тез қумлоқ соҳилга;
Сўнг ўзимиз гаранг бўлиб тўлқинларнинг шовуллашидан,
Фафлат уйқусига чўмдик эрталабки шафақни кутиб;
Қирмиз бармоқларин ёйиб балқди кўкка навниҳол Эос.
Шунда ҳамроҳларимни мен Цирцеянинг хонадонига
10. Жўнатвордим Елпенорнинг жасадини олиб келгани.
Биз кўп дарахт кесиб келиб, соҳилдаги бир тепаликда
Елпенорга аза тутиб дафн маросимин ўтказдик;
Жасад ўтда куйдирилгач силоҳ-аслаҳалари билан,
Қабр устига баланд қилиб тупроқ уйиб, хогира учун
15. Чўққисига санчиб кўйдик тарашланган силлиқ эшкакни:
Бажарилди муқаддас дафн маросими. Лекин Цирцея
Эшитибди бизнинг Аид ўлкасидан қайтганимизни.
Бир зумда у етиб келди қошимизга; унинг ортидан
Надималар нон, гўшт ҳамда қирмизи май олиб келдилар;
20. Маъбудалар маъбудаси деди бизга яқинроқ келиб:
«Эй Аиднинг юртин тирик бўлиб кўрган, бир марта эмас,
Икки марта ўлгувчи сиз — азаматлар, тарк этинг ғамни,
Бугун то қош қорайгунча еб-ичинглар беғам, беташвиш;
Эртага тонг отганида сиз сафарга жўнайсиз яна;
25. Сизга эзгу йўл кўрсатгум, бергум яна хайрли ўгит —
Эси пастлик қилиб яна, ё денгизда, ё қуруқликда
Бирон машъум фалокатга учраб ўтирманглар, дейман-да».
Шундай деди у; итоат этди унга мардона қалблар.
Биз қурбонлик паймо қилдик тангриларга, сўнг то кечгача
30. Хушвақг бўлиб, хуштаъм тансиқ гўштларни еб, тогли май ичдик.
Бу аснода қуёш ботиб тунги зулмат босди ҳар ёқни.
Одамларим кема турган ерда ётиб ухлаб кетдилар;
Лек Цирцея қўлларимдан ушлаб, мени сал нарироққа
Бошлаб борди, қумга ётди ва саволга кўмиб ташлади;
35. Ўтирволиб сўзлаб бердим унга ҳамма бўлган ишларни.
Шундан кейин ўзи менга гап уқдира кетди маъбуда:
«Бу ишни сен пухта қилдинг; энди диққат билан эшитгин
Қолган гапни; буни ҳали эслатади сенга тангри ҳам.
Даставвал сен дуч келасан париларга; улар сеҳр ила

40. Илинтирар ёнларидан сузиб ўтган денгизчиларни.
Кимки билмай, яқин бориб эшитгудек бўлса афсунгар
Париларнинг сермахдиё қуйларини, шу он унутур
Хотин, бола-чақасин ҳам, ватанига қайтишини ҳам:
Парилар хуш овозлари билан уни мафтун этурлар
45. Майсазорда ўтиришиб; бу ўтлоқда сочилиб ётар
Одамларинг суяклари, чириб кетган терилари ҳам.
Париларга яқин ердан сузиб ўтаётганингизда
Одамларинг хушсас қуйни эшитмасин учун, уларнинг
Қулоғига асалари мўмини қуй; мабодо ўзинг
50. Эшитмоқчи бўлсанг ўша машъум қуйни, буюрки, сени
Боғласинлар маҳкам елкан устунига пишиқ арқон-ла;
Ана шунда сен бешикаст эшитасан офаткаш қуйни.
Гар арқонни ечишларин сўрагудек ё буюргудек
Бўлсанг, айтки, сени яна маҳкам чандиб боғлаб ташлашсин.
55. Париларнинг манфур оролидан ўтгач, рўпарангизда
Иккита йўл ҳосил бўлур; мен маслаҳат бераолмайман
Қай йўл сизга беҳатарроқ бўлишини; ўзинг ўз ақлинг
Билан ҳал қил. Ўша икки йўлни сенга таърифлаб берай:
Денгиз узра қад кўтарган қояларни кўрасан аввал;
60. Кўккўз Амфитрита мудом мавжланади улар пойида;
Тангрилар бу қояларни *дайди тоғлар** деб атаганлар;
Ҳеч битта қуш, ҳатто Зевсга тумшуғида илоҳий анбар
Келтирувчи кабутар ҳам бежавотир учиб ўтолмас
Бул қоялар яқинидан; қояларнинг зарбидан ҳар гал
65. Маҳв бўлар бир кабутар. Ўлган қушнинг ўрнини Зевс
Тўлдиради яна янги кабутар-ла. Бу қояларга
Яқин борган кема ҳалок бўлар барча одами билан;
Фақат тахтапоралар-у жондан жудо бўлган жасадлар
Тошқин денгиз тўлқинида сузиб юрар ўйинчоқ бўлиб.
70. Ёлғиз битта шонли кема – шоҳ Ээтни зиёрат қилиб
Қайтаётган Арго азим қоялардан омон ўтолган;
Лек Арғони ҳам тўлқинлар мажақларди қояга уриб
Гар Ясонни ёқтирувчи Гера паноҳ бўлмаганида.
Кейин яна икки қоя учратасан; бирининг ўткир
75. Тик чўққиси тираб турар кенг фазони; ўшал чўққини
Буркаб олган булутлар ҳеч тарқалмайди; у ерда ҳеч вақт –
На ёзда, на олтин кузда кўрсатади жамолин фазо;
Ҳеч бир банда, йигирмата қўли, йигирмата оёғи
Бўлганда ҳам, бу сип-силлиқ қояга на чиқа олур, на
80. Ундан пастга туша олур; бу қоянинг қоқ ўртасида
Теран оғзи ғарбга, зулмат Эреб томон очилган ғор бор;
Сен, Одиссей, кемангда шу ғор ёнидан сузиб ўтасан;
Лек денгизда турган ўткиркўз мерган ҳам ўз камонидан
Отган учқур ўқини ҳеч етказолмас бу ғор комига;
85. Ғорда даҳшатли Сцилла* яшар кўпдан; бу маҳлуқ доим
Ангиллаб ит боласидай, ҳамма ёққа солади даҳшат.

- Унга яқин боришдан нафақат банда, ҳатто боқийлар
 Ҳам кўрқурлар. Ўн иккита панжаси бор ул малъун итнинг,
 Елкасидан олти дона гажак бўйин ҳам ўсиб чиққан;
90. Ҳар бўйинда биттадан бош, ҳар бир бошнинг оғзида ўтир,
 Зич тизилган тишлар ажал нафасини уфуриб турар;
 У орқасин ғорга тиқиб ва кўкрагин ғордан чиқариб,
 Кузатади ҳамма боши билан ҳамма ёқни ҳаммиша.
 Денгиз ювган қояни у панжалари билан пайпаслаб,
95. Тутиб ейди Амфитрита салтанати жониворларин:
 Делфинлару, тюленлару ҳам сув ости махлуқларини.
 Ўтолмаган бешикаст ўз кемасида унинг ёнидан
 Ҳеч бир бахрий: Сцилла бир йўла очиб олти оғзини,
 Ўғирлайди олтитадан азаматни ҳар бир кемадан.
100. Бу қояга яқин яна бир қоя бор — у анча пастрок;
 Оралари узоқ эмас: етиб борар камалак ўқи.
 У қояда ёввойи бир анжир ўсар шоҳларин ёйиб.
 Қоя тагида Ҳарибда даҳшат солиб улкан денгизга,
 Шўр сувини кунда уч бор ютиб, уч бор қайта қусди.
105. Яқин йўлай кўрма асло у сув ютаётган чоғида:
 Посейдон ҳам бу офатдан сени халос эта олмайди;
 Сен Сцилла қоясига яқин бориб учқур кемангла
 Шитоб сузиб ўт ёнидан: яхшимасми олти одамнинг
 Йўқотганинг, кемангдаги ҳамма эрлар маҳв бўлганидан?»
110. Шу гапдан сўнг Цирцея жим бўлиб қолди; мен унга дедим:
 «Сен, маъбуда, менга очиқ сўзлаб бергил бор ҳақиқатни:
 Агар қочиб қутулолсам Ҳарибданинг ютоқишидан,
 Куч ишлатиб Сцилланинг ҳамласин даф қилоламанми?»
 Деб сўрадим; жавоб қилиб бундай деди менга маъбуда:
115. «Вой, тентак-е, яна жанг-у жасоратни ўйлаб қолдингми?
 Ҳатто тангрилар билан ҳам жанг қилишдан
 тап тортмайсан-а —
 Лек билиб қўй: Сцилла ҳеч қачон ўлмас, у — боқий офат.
 Бу очофат ва бадқаҳр махлуққа ҳеч тенг келиб бўлмас.
 Жасоратдан наф йўқ; ундан фақат қочиб қутулоласан.
120. Гар жанг қилмоқ учун бир зум тўхтаб қолсанг, ҳолинг харобдир:
 Зулмат ғордан чиқариб у олтита бош, яна кемангдан
 Олти эрни илиб кетур ем қилгани; сен ҳеч тўхтамай
 Шошилиб ўт ғор ёнидан; мадад сўра Кратеядан:
 Одамларга бало-қазо бўлган қизнинг иккинчи бора
125. Ҳамласидан фақат она — Кратея асраши мумкин.
 Салдан кейин Тринакрия оролини учратасан сен;
 Гелиос кўп замонлардан бери унда хушхўр ўтлоқда
 Биққа семиз буқалар-у қўчқорларни боқар муттасил:
 Етти пода буқалару* етти сурув қора қўчқорни;
130. Ҳар подада элликта бош; камаймас ҳам, кўпаймас ҳам у;
 Сунбул сочли ҳур санамлар Фаэтуса ва Лампетия
 Боқадилар подалару сурувларни кечаю кундуз.

- Кейин кема мачтасига мени шундай боғладиларки,
 Хол қолмади қимирлашга. Сўнг ўтирди ҳамма жойига;
180. Эшкакларнинг зарбасидан яна сиё денгиз кўпирди.
 Лек шу маҳал парилар ўз ороллари ёнгинасидан
 Сузиб ўтаётган бизнинг кемамизни кўриб қолдилар;
 Кўрдилару шу заҳоти янгроқ сас-ла хониш қилдилар:
 «О ахейлар ифтихори тангримонанд Одиссей, бизнинг
185. Оролга кел кеманг бирла; париларнинг хуш овозидан
 Баҳраманд бўл; ҳеч бир бахрий эшитмасдан бизнинг ўтлоқда
 Янграгувчи хушоҳанг куй — қўшиқларни ўтиб кетмайди;
 Куйларимиз эшитганлар уйга қайтур кўп хабар ила.
 Биз Троя заминида содир бўлган барча ишлардан,
190. Тангриларнинг хоҳиши-ла ахейлару трояликлар
 Бошига не машъум кунлар тушганидан, хулласи калом,
 Ер юзида не ҳоллар юз берганидан воқиф эрурмиз».
 Улар бизни шундай ширин куйлар куйлаб жазб этардилар.
 Париларнинг хонишига мафтун бўлиб, одамларимга
195. Мени ечишни буюрдим, вале улар сузавердилар
 Жон-жаҳд ила; лек Перимед ва Еврилох келиб ёнимга,
 Икки қарра маҳкам чандиб боғладилар қўл-оёғимни.
 Бизнинг кема узоқлашгач париларнинг офат куйлари
 Эшитилмас масофага, ҳамроҳларим қулоқлардаги
200. Асал мумин олдилару мени озод қилдилар банддан.
 Гойиб бўлди хушхон парилар ороли. Шу пайт мен бирдан
 Тутун кўрдим ва эшитдим ваҳимали мудҳиш суронни.
 Кўрқиб кетган эшкакчилар эшкак бандин ташлаб юборди
 Ва эшкаклар ўйин бўлди тўлқинларга; кема тўхтади;
205. Зеро, уни елдирувчи жами эшкак қилт этмас эди.
 Кема бўйлаб юрдим мен ва ҳар одамим олдида тўхтаб,
 Хуштакаллуф сўзлар билан улар кўнглин кўтариб дедим:
 «О қайғудош ҳамроҳларим, чидалик биз кўп азобларга
 Мардонавор; энди бунда бизни кутиб турган фалокат
210. Қонхўр циклопнинг ғорида кўрганимиз уқубатчали
 Оғир эмас. Ўшанда мен ҳаммангизни ҳалос этгандим
 Оқилона маслаҳат-у, жасорат-у, найранг кўрсатиб;
 Эсингизда бўлса керак! Бардам бўлинг бугун ҳам шундай
 Ва итоат этинг менинг фармонимга, гап қайтармасдан.
215. Эшкакчилар, куч аяманг, зарб-ла уринг эшкагингизни
 Тошқин сувга; шояд Зевс паноҳига олиб бизларни,
 Ёрдам қилса ҳалокатга учрамай соғ қолишимизда.
 Хушёр бўлиб тур, сен, дарға; энг масъул иш
 сенинг зиммангда —
- Сен кемани бошқарганда, уни тутун ва тўлқинлардан
220. Четроққа ол; йўлдан адашмаслик учун анов қояни
 Мўлжал қилки, акс ҳолда, кема ҳалок бўлур муқаррар».
 Дедим мен ва айтганларим тез ва пухта ижро этдилар;

- Сциллани гапирмадим: биз ҳеч четлаб ўтолмас эдик
 У махлуқни; одамларим билса буни, қўрққанларидан
225. Эшқакларни ташлавориб мутлақ сузмай қўярдилар-да
 Ғуж бўлишиб турардилар Сцилланинг ҳамласин кутиб.
 Лек мен ўзим, Цирцеянинг, жанг қилишга шайланишимни
 Ман этганин ўйламасдан, совутларни елкамга илдим,
 Илкимга бир жуфт ўткир тиг найза ушлаб кема тумшуғи
230. Томон кетдим — мен очофат Сциллани ўшал тумшуқда
 Ов қилишин кутган эдим. Қоядаги ғор ичига мен
 Астойидил тикилганча унинг пайдо бўлишин кутдим.
 Бизлар даҳшат қамровида тор бўғоздан ўта бошладик;
 Таҳдид қиларди бир ёқда Сцилла ва иккинчи ёқда
235. Ютоққанча симирарди шўр денгизнинг сувин Ҳарибда;
 У қусганда, сув каттакон дошқозонда қайнаётгандек
 Биқирларкан, кўпираркан кўпиклари иккала қоя
 Бошигача ўрлар эди; лек Ҳарибда азим денгизнинг
 Шўр сувини ютаётган чоғда оғзи ланг очиларди
240. Ва чор ёқдан оқиб келган пўртаналар тиқилишарди
 Ҳарибданинг ўра мисол кенг очилган оғзи олдида.
 Қалашганди ғорнинг теран ва тимқора кекирдагида
 Лойу қум ва сувўтлари; биз даҳшатдан дағ-дағ қалтираб,
 Худди сеҳрланган каби тикилардик ажал комига;
245. Айни шу чоғ олти нафар энг азамат йигитимизни
 Сцилла бир ҳамла билан кемамиздан ўғирлаб кетди;
 Алаҳлаган ҳолда бирдан кўриб қолдим мен бошим узра
 Йигитларнинг жон ҳолатда питирлаган оёқ-қўлини:
 Улар отим айтиб мени чақирдилар жон аччиғида.
250. Балиқчи ҳам балиқ тутиш учун тошлоқ соҳилга келиб,
 Узун эгри қармоғига хўрак илиб сувга ташлайди,
 Сўнг илинган балиқни у қармоғидан ажратиб олиб,
 Ерга ташлаган чоғида шўрлик балиқ типирчилайди;
 Суқ Сцилла ўғирлаган йигитлар ҳам питирлардилар
255. Бошим узра; сўнг Сцилла, қўлларини мен томон чўзиб
 Фарёд солган йигитларни ғор оғзида ямламай ютди.
 Кўрмагандим мен ҳеч қачон бундай оғир, машъум даҳшатни
 Гарчи неча-неча йиллар мудом азоб-уқубатларга
 Дучор бўлиб кезганимда ҳам кўп элни сарсон-саргардон.
260. Сцилланинг қоясидан нари кетиб, ютоқ Ҳарибда
 Ютимилан жон сақлаб биз етиб бордик ниҳоят Қуёш
 Худосининг оролига; унда яшил яйловда тотув
 Ўтлардилар эгри шоҳли буқалар ва қора қўчқорлар.
 Мен кемамда туриб анча узоқроқдан аниқ эшитдим
265. Буқаларнинг вазмин-вазмин маърашини ва қўчқорларнинг
 Шўх-шўх ба-ба қилишини; ана шунда тушди эсимга
 Фивалик кўр башоратчи Тиресийнинг ва Цирцеянинг
 Менга айтган ўғитлари: улар менга тайинлаганди
 Ул ҳаётбахш Гелиоснинг оролида тўхтамасликни.

270. Дедим шунда ғам-аламга ботган бахтсиз ҳамроҳларимга:
«Аё содиқ ўртоқларим, қулоқ беринг ғамгин сўзимга:
Сизлар соҳибкаромат кўр Тиресийнинг ва Цирцеянинг
Айтганларин билинг энди: улар менга фоний бандалар
Паноҳгоҳи Гелиоснинг оролида тўхтамасликни
275. Амр этганлар: унда бизни кутар эмиш кўп фалокатлар.
Шу боис, биз ул оролни кемамизда четлаб ўтайлик».
Шундай дедим; бу хабардан дўстлар қалби ўртаниб кетди.
Жавоб қилди шунда менга эътироз-ла авбош Еврилох:
«Сен, Одиссей, тошбағирсан; беададдир куч-иқтидоринг;
280. Темирданми дейман жисминг, толиқишни билмайсан сира.
Бизни эса оғир меҳнат, бедор тунлар қийнаб юборди;
Нега ахир сен монелик қилмоқдасан соҳилга чиқиб
Тансиқ таом пишириб еб, хузурбахш дам олишимизга?
Сен таваккал қилиб, зулмат шўр денгизда сузишимизни
285. Хоҳлайсанми? Биласанку, қаро тунда қутура бошлар
Кемаларнинг кушандаси Нот ва Зефир! Айт бундай чоғда
Ким ҳам жонин сақлай олур, тангриларни ҳам писанд қилмай.
Кемаларни сиё денгизнинг қаърига ғарқ айлагувчи
Бундай разил шамоллардан? Ундан кўра, яхшиси, бизлар
290. Зулмат тундан паноҳ излаб, бул оролда манзил қурайлик
Ва кемамиз яқинида овқатланиб хордиқ олайлик.
Эртага тонг отганида бизлар яна сузиб кетайлик».
Шундай деди Еврилох ва ҳамма маъқуллади гапини;
Шунда бизни даймон машъум фалокатга дуч қилажагин
295. Ҳис этдим-у Еврилохга барқанот сўз айтдим баралла:
«Мен яккаман, шу сабабли сен густоҳлик қилмоқдадурсан.
Эшитинглар: ғар сиз яшил яйловларда шоҳдор буқалар
Подасига ё кўчқорлар сурувига дуч келсангизлар,
На бир буқа, на-да битта кўчқорни ҳам шаккоклик қилиб
300. Сўймасликка, худовандлар ҳаққи, менга қасам ичингиз.
Маъбудамиз бизга берган озуқалар ҳали кўп жуда».
Ҳамроҳларим қасам ичди шу заҳоти. Улар муқаддас
Қасам ичиб, амал қилгач бул қасамга, қора кемамда
Сузиб кирдик биз оролнинг осуда ва тинч кўрфазига*.
305. Чашма яқин экан бунда; ҳамроҳларим тушиб соҳилга,
Емак учун тотли таом пиширдилар елиб-югуриб;
Ҳамма тўйиб еди-ичди, барҳам топгач очлик, ташналик.
Суқ Сцилла кемамиздан олиб қочиб ямламай ютган
Йигитларимизни эслаб, аза тутдик, юм-юм йиғладик.
310. Кейин оғушига олди ҳаммамизни оромбахш уйку.
Туннинг тўртдан учи ўтиб, кенг фазода юлдузлар буржи
Ғориб бўла бошлаганда, бирданига чақмоқдор Зевес
Йўналтирди биз томонга даҳшатона увиллаётган
Борейни, сўнг булут бурқаб олди денгиз билан заминни;
315. Тушиб келди зим-зиё тун ул пурваҳшат осмон-фалакдан.
Балқди кўкка қирмиз бармоқларин ёйиб навниҳол Эос;

- Биз бўрондан яширдик ғор панасига ўз кемамизни
(Бу ер дала санамларин вақтичоғлик маскани экан).
Айни шу чоғ мен ҳаммани машваратга чақириб дедим:
320. «Кемамизда егулик ва ичкиликлар ғамланган бисёр,
Оролдаги молларга сиз қўл теккизманг – қўрқинг гуноҳдан;
Бу ердаги буқалару қўчқорларнинг соҳиби бузург
Порлоқ тангри Гелиосдир; у оламда бор нарсаларнинг
Ҳаммасини кўрувчидир, билувчидир, эшитувчидир».
325. Шундай дедим ва итоат этди менга мардона қалблар.
Лек Нот бир зум ҳам тинмасдан бир ойгача қутираверди;
Ўзга шамоллар гунг эди; фақат Евр сал уйғонарди
Онда-сонда; нон ва майга қониқ қилган содиқ дўстларим
Гелиоснинг молларига тегишни ҳеч ўйламасдилар;
330. Лекин овқат захирамиз одоқ бўла бошлагач улар,
Очлик мажбур қилганидан, овга чиқиб илвасинларни
Отишди ё эгри қармоқ билан балиқ тута бошлашди.
Бир куни мен дўстларимдан узоқлашиб орол ичига
Кириб бордим; ки тавалло қилмоқчийдим аҳли самога,
335. Йўлимизни очинг, дея; мен тинч жойни топиб, қўлларим
Ювдим, сўнгра Олимп соҳиблари боқий худовандларга
Азтаҳидил илтижо-ла нидо қилдим. Лекин бераҳм
Тангри шу чоғ пурқаб қўйди тотли уйқу қовоқларимга.
Ана шунда одамларни йўлдан уриб дебди Еврилох:
340. «Содиқ дўстлар, ғамга ботган бўлсангиз ҳам тингланг сўзимни;
Бизга, фоний бандаларга манфур эрур ҳар қандай ўлим:
Лек ўлимлар ичида энг даҳшатлиси – очликдан ўлиш.
Келинглар, биз Гелиоснинг подасидан танлаб энг сара
Буқаларни*, чексиз само соҳиблари худовандларга
345. Атаб қурбонлик қилайлик. Кейин азиз Итакамизга
Қайтиб боргач, тепамизда кунда сузиб юрувчи тангри
Гелиос-чун ҳашаматли ибодатгоҳ барпо этайлик
Ҳамда уни безатайлик энг бебаҳо тухфалар ила;
Лек борди-ю буқалардан жудо бўлган дарғазаб тангри
350. Ўзга илоҳлар ила тил бириктириб, теран денгизда
Ғарқ этмоқчи бўлса агар кемамизни, бунда очликдан
Сирилганча узоқ муддат жон талашиб ўлгандан кўра
Сувга чўкиб бир лаҳзада ўлганимиз минг қарра афзал».
Шундай дебди Еврилох ва ҳамма маъқуллабди гапини.
355. Сўнг нолонлар бизнинг кема яқинида ёйилиб юрган
Дўнгпешона шоҳдор семиз буқаларни қуршаб олишган;
Кейин улар Олимп аҳли – тангриларга тавалло қилиб,
Азим эман баргларини юлганлару (бизнинг кемада
Қолмаганди захирада арпа уни) ибодатдан сўнг
360. Буқаларни бўғизлашиб териларин шилганлар шошиб,
Гўштлар нимта-нимта қилиб майдалангач, устихонларни
Чарви ёғга икки қават қилиб ўраб, устига қолган

- Қонли гўштларни терганлар. Лекин энди май йўқлигидан
 Паймо қилганлар оддий сув; ундан кейин ичак-чавақлар
365. Пиширилган; сон гўшлари куйдирилиб, ичак-чавақлар
 Татиб кўрилгандан кейин, қолган гўштлар сихга тортилган...
 Айни шу пайт қочди бирдан кўзим юмган лаззатбахш уйқу.
 Мен уйғониб соҳилдаги кемам томон йўл олдим жадал;
 Яқин бориб қолганимда, димоғимга урилган хушбўй
370. Кабоб ҳиди солиб қўйди вужудимни тамом ларзага,
 Мен оҳ уриб Олимпдаги тангриларга маломат қилдим:
 «О сарпадар чақмоқдор Зевс, аё масъуд боқий тангрилар,
 Нечун гафлат уйқусини уфурдингиз киприқларимга?
 Йўқлигимда ҳамроҳларим шаккок ишга қўл урибли-ку».
375. Бу орада узун қўйлак кийган санам Лампетиеса
 Гелиосни огоҳ қилган буқалари сўйилганидан
 Ва у қаҳру газаб ила нидо қилган худовандларга:
 «О сарпадар чақмоқдор Зевс, аё масъуд боқий тангрилар,
 Шикоятим Лаэрт ўғли Одиссейнинг одамларидан:
380. Улар менинг энг суюкли буқаларим маҳв этишибди —
 Мен самога балққанда ҳам, кенг самодан рўйи заминга
 Ботганда ҳам мароқланиб кузатардим доим уларни;
 Агарда сиз тортмасангиз жазога бу шаккоклар аҳлин,
 Ботиб зулмат Аидга мен ёғду сочгум жонсиз руҳларга».
385. Қаҳҳор қуёш худосига Зевс шундай жавоб қилибди:
 «Сен, Гелиос, боқийларга ҳам, шунингдек, ҳаётбахш замин
 Бандалари фонийларга ҳам баҳузур ёғду сочавер.
 Мен аларнинг қора биқин кемасини теран денгизда
 Оташ чақмоқларим ила тилка-пора қилгум ҳадемай».
390. (Эшитгандим буларни мен Калипсодан; унга бу гапни
 Айтиб берган экан Зевснинг муждачиси Аргускуш Гермес).
 Қайтиб келиб мен соҳилга, йиғдим барча одамларимни
 Ва ҳар бирин жаҳл ила койий кетдим; лекин хатони
 Энди ўнглаб бўлмас эди; сўйилганди зотли буқалар.
395. Боз устига, аҳли само белги бериб бизни кўрқитди:
 Терилар шўх ўрмалади, сихларга тортилган гўштлар ҳам,
 Сихдан олинганлари ҳам буқалардек маърай бошлади.
 Лек безори ҳамроҳларим Гелиоснинг буқаларини
 Сўйиб, олти кунгача ҳеч андишасиз сявердилар.
400. Еттинчи кун келганида Крон ўғли Зевс йўналтирган
 Шамол тинди, жўшқин бўрон увилламай қўйди тамоман.
 Биз кеманинг мачтасини тез тикладик, елканни ёйдик
 Ва денгизда суза кетдик. Лекин орол олисда кўздан
 Ғойиб бўлиб, қуруқлиқ ер тамомила кўринмай қолиб,
405. Чор атрофда денгиз суви осмон билан туташганида,
 Крон ўғли чақмоқдор Зевс зилдай вазмин сиё булутни
 Шундоққина бизнинг кемамиз устида қуюқлаштирди,
 Денгиз суви қора тусга кирди булут кўланкасида;
 Кема ортиқ сузолмади. Мағриб ёқдан увиллаб келган

410. Жоҳил Зефир мудҳиш довул кўтарганча ваҳима солди:
Бир ҳамлада чирт-чирт узди у мачтанинг арқонларини;
Мачта синди, у елканлар билан бирга ағдариларкан,
Дарғамизнинг бошчаноғин мажақлади. У ғаввос каби
Бирданига шўнғиди-ю сувга, руҳи жисмин тарк этди;
415. Шу чоғ Зевс чақмоқ чақиб, унинг тигин йўналтди бизга;
Завол топган кема гир-гир айланди ва тутай бошлади.
Ҳамроҳларим сувга отди ўзларини бирваракайга;
Улар кема теграсида худди денгиз зоғлари янглиғ
Суза-суза, ғарқ бўлдилар шўр уммонга — Крон ўғли Зевс
420. Маҳрум этди ҳаммаларин ота юртга етиб боришдан.
Мен кеманинг бўлаклари қуршовида суза бошладим;
Маҳобатли долға шу пайт юлқиб олиб кеманинг тахта
Қопламасин, уни мачта билан бирга оқизиб кетди.
Мачтадаги елканларни боғлайдиган чарм тасмалар
425. Оқиб борарди дум бўлиб; мен тасманинг учидан тутиб,
Мачта билан қопламани бир-бирига чандиб боғладим,
Сўнг мачтага мингашдим у ҳадсиз уммон ихтиёрига
Топширдим ўз ҳаётимни. Зефир тинди; шахтидан қайтди
Қаҳҳор бўрон; лекин жўшқин Нот уйғониб ваҳима солди:
430. У Ҳарибда томон мени яна елдек оқизиб кетди;
Нот бир лаҳза ҳам тинмади. Тун чекиниб қуёш балққанда
Мен Ҳарибда ва Сцилла орасида кўрдим ўзимни.
Худди шу пайт Ҳарибда шўр сувни ича бошлаган эди;
Мен қоянинг биқинида ўсган азим анжир дарахти
435. Шохларига қўршаппаррак каби маҳкам осилиб олдим,
Оёқ қўйиш учун жой йўқ эди — фақат қўлга осилдим.
Анжир чуқур илдиз отган бўлиб, унинг шох-новдалари
Тарвақайлаб, Ҳарибданинг атрофини чирмаб олганди;
Шу алфозда мен қилт этмай осилганча кута бошладим
440. Мачта билан қопламанинг Ҳарибданинг ўпқон қорнидан
Қайтиб оқиб чиқишини — узоқ кутдим; ниҳоят, судья
Маҳкамлада даъвогарнинг ишин ажрим қилиб, уйига
Қайтгунича ўтадиган вақт ичида Ҳарибда охир
Оғзидан қайт қилди мачта ҳамда тахта қопламаларни.
445. Шунда мен қўл-оёқларим ёйиб, пастга — мачта устига
Сакраб тушдим. Сўнгра унга миниб олиб суза бошладим
Кафтларимни эшкак қилиб. Сцилланинг кўзига мени
Кўрсатмади сарпадар Зевс — кўрсатганда маҳв бўлардим.
Мен тўққиз кун сузиб юрдим шўр денгизда; ўнинчи куни
450. Қаро тунда тўлқин мени ул сунбулсоч санам Калипсо
Салтанати Огигия оролига оқизиб борди.
Мени очиқ чеҳра билан қарши олди дилкаш маъбуда.
Лек бу ҳақда мен гапириб ўтирмайман: ҳаммасин кеча
Сўзлаб берган эдим сенга, маликага; ҳадеб бир гапни
455. Жаврайвериш одобданмас, боз устига, зерикарлидир».

ЎН УЧИНЧИ ҚЎШИҚ

- Шундай деди шоҳ Одиссей. Кўшқда меҳмон бўлган жамоа
Теран сукутга толганча мароқланиб тинглади уни.
Ана шунда шоҳ Алкиной мусофирга юзланиб деди:
«Ҳамонки сен, олижаноб шоҳ Одиссей, менинг мисдевор
5. Кошонамга қадам ранжида қилибсан, имоним комил, —
Бефалоқат етажаксан ватанингга, гарчи илгари
Бошгинангга кўп азоблар, шум савдолар тушган бўлса ҳам.
Энди сизлар тингланг гапим, кун-уззу кун менинг қасримда
Олранг шаффоф шароб ичиб, хонанданинг янгроқ созини
10. Ва хонишин мен-ла бирга тинглаётган эй феак аҳли:
Рост, меҳмонга ажр этилган либослару тилла идишлар
Яна феак ҳокимлари совға қилган ўзга буюмлар
Аллақачон жойлаштирилган бўлса ҳам кемага, сизлар
Унга яна бир дондан сепоя-ю дошқозон кўшинг;
15. Қоплагаймиз бу зарарни халқдан солиқ йиғиб олганда*;
Ёлғиз одам кўрсатолмас ҳеч ҳам бундай улкан саховат». Шундай деди шоҳ Алкиной; ҳамма унинг бу таклифини
Мақбул кўриб уй-уйига кетди ухлаб ҳордиқ олгани.
Қирмиз бармоқларин ёйиб балқди кўкка навнихол Эос.
20. Ҳокимлар мис анжомларни кўтарганча шошди соҳилга;
Анжомларни Алкинойнинг шахсан ўзи эҳтиёт қилиб
Ўриндиқларнинг тагига жойлаштирди — эшқакчи ёшлар
Эшқак эшган чоғда тагин пачоқ қилиб қўймасин учун.
Кейин ҳамма жам бўлди шоҳ Алкинойнинг кошонасида.
25. Шу куни шоҳ булутқувар Зевсга атаб қурбонлик қилди
Бир буқани; сон гўштлиари қурбонгоҳда куйдирилгандан
Кейин дарҳол дабдабали базми жамшид бошланиб кетди
Ва эл севган машҳур ҳофиз Демодок бу меҳмонлар учун
Ҳузурбахш хушсас созини жаранглатиб кўшиқ куйлади.
30. Лек Одиссей кўз узмасди ул зиёдор порлоқ куёшдан —
У ботган чоғ бошланарди Одиссейнинг бугун сафари.
Кун бўйи ер бағрин бир жуфт ҳукиз ила тилган кўшчи ҳам
Оромбахш кеч киришини кута бошлар интизор бўлиб
Ва кузатар ботаётган Гелиосни зўр қувонч билан;
35. Сўнгра чарчаб уйга қайтиб, емак учун гаом ҳозирлар.
Одиссей ҳам кузатаркан кун ботишин, шундай қувонди.
У шоҳга ва барча меҳмон феакларга юзланиб деди:
«Шоҳ Алкиной, феак мардларининг марди, эй ҳимматли зот,
Тангриларга атаб паймо қилингу май, мени жўнатинг.

40. Соғ бўлинглар. Ҳамма нарса: ҳам кема, ҳам совға-саломлар
Сафарга шай; жами Уран авлодлари менга марҳамат
Қилсинлару ватанимга соғ-саломат етиб борай ва
Хотинимни пок-беқусур, хешларимни саломат кўрай;
Сизлар эса ўз суюкли завжангиз ва фарзандларингиз
45. Билан роҳат-фароғатда яшангизлар; боқий тангрилар
Саодатли ҳаёт ато этган бўлсин ҳаммангизга ҳам;
Ҳеч қандай шум фалоқатга учрамасин ҳеч ким ҳеч қачон».
Деди; унинг оқилона нутқига ром бўлган жамоа
Шу заҳоти эзгу сафар талоригин кўра бошлади.
50. Шунда феак элин шоҳи Понтонойга юзланиб деди:
«Қадаҳларни сен шаробга тўлдириб сун ҳамма меҳмонга,
Токи бизлар Крон ўғли тангри Зевсга ибодат қилиб,
Кузатайлик ўз юртига оқ йўл тилаб азиз меҳмонни».
Деди шоҳ ва Понтоной тез қадаҳларни майга тўлдириб,
55. Меҳмонларга суниб чиқди; кейин ҳамма бепоеън фазо
Султонлари тангриларга бағишлаб май паймо қилдилар.
Соҳибидрок Одиссей шоҳ завжасига ўрнидан туриб
Кўшқадаҳда май сунаркан шундай деди янгроқ сас ила:
«О маликам, мудом шод бўл, то ҳар кимнинг пешонасига
60. Муҳрланган кексалик ва вақти қазо етиб келгунча
Бутун умринг ўтсин ширин фарзандларинг, яқин хешларинг
Ва саховатпеша ёринг шоҳ Алкиной жамоасида».
Шундай деб у шошганича ҳатлаб ўтди мис остонадан.
Шоҳ Алкиной амр этди Понтонойга азиз меҳмонни
65. Қумлоқ соҳилдаги кема пойигача кузатмоқликни.
Малика ҳам уч канизин йўналтирди меҳмон ортидан.
Канизларнинг биринчиси энг саришта соғ либосларни,
Иккинчиси ҳашаматли, жимжимадор бир сандиқчани,
Учинчиси қирмизи май ва егулик озуқаларни
70. Кўтарганча қумлоқ соҳилга бордилар ва эшкакчилар
Қизлар олиб келган жами тухфаларни кема саҳнига
Жойладилар тартиб билан; сўнгра кема қуйруғидаги
Силлиқ саҳнга патгилам билан оппоқ чойшаб ёздилар —
Мусофирнинг ором олиб ухлаший-чун. Шунда Одиссей
75. Чиқди учқур кемага ва астагина ётди гиламга.
Эшкакчилар тартиб билан ўтирдилар жой-жойларига
Ва ечдилар тешик тошга банд этилган кема арқонин*;
Сўнг баробар энгашганча эшкакларни урдилар сувга.
Бу пайт Одиссей кўзига қўнди ширин, оромбахш уйқу,
80. Оқибатда ғафлат уйқуси элитди уни тамоман.
Жангаробага кўшилган тўрт от* устма-уст ёғилувчи
Қамчига дош бера олмай шитоб билан елиб бораркан,
Ерга тегмас туюқлари; кема ҳам кўтариб тумшуғин,
Шиддат билан шундай олға учардики, унинг ортида
85. Шовуллаган ва кўпирган из қоларди — бундай кемани
Ҳатто учқур қуш лочин ҳам қувиб ета олмагай асло.

- Кема шундай шитоб билан сузиб борар эди денгизда —
Қонли жангу жадалларда, серталотум пўртаналарнинг
Қуршовида азоб-уқубатлар чеккан бу тангримонанд
90. Соҳибақд мард ётаркан маст уйқуда, фаромуш қилган
Эди буткул ўтмишида бошга тушган изтиробларин.
Субҳидамда уйғонувчи шафақ — Эос яқинлигини
Билдирувчи тонг юлдузи балқди кўкка; бу маҳал кема
Денгиз оғушида бўлган Итакага етиб борганди.
95. Бу ерда бир кўрфаз бордир — у қария Форкка аталган;
У кўрфазга кириш учун сувга туртиб чиққан иккита
Қуруқликнинг ўртасидан ўтиш керак. Ушбу бандаргоҳ
Кўрфазнинг тинч сувин жўшқин тўлқинлардан ихота қилур.
Учқур кема сузиб кириб манзил қурди шул бандаргоҳда
100. Ва қилт этмай туриб қолди боғланмаса ҳам у қозиққа.
Япроқлари узун зайтун ўсар эди кўрфаз тўрида,
Дарахт ёнида зим-зиё антиқа ғор бўлиб, ичига
Ўрнатилган эди санамларнинг ажиб ибодатгоҳи.
Сопол хумлар, тош сандиқлар терилганди у ерга яна;
105. Боларилар ғамлардилар шул ғорда ўз асалларини.
Унда яна бир қанча тош дастгоҳ бўлиб, бу дастгоҳларда
Тўқир эди наядалар қирмизиранг ажиб либослар;
Ғордан тинмай оқиб чиқар эди булоқ суви айқириб;
Унга фақат икки йўлдан кириш мумкин: фоний бандалар
110. Борей томон очилувчи йўлдан кирар; тангрилар учун
Фақат Нотга қараган йўл очиқдирки, ҳеч қандай банда
Унга, яъни боқийларнинг йўлагига яқин йўлолмас.
Буни билган денгизчилар шу кўрфазга сузиб кирдилар;
Кумлоқ соҳилга қуюндек кириб борди кеманинг ярми —
115. Эшкакчилар шитоб билан уни ўқдай учиргандилар.
Иқтидорли кема соҳилга тиралиб тош қотиб қолди.
Денгизчилар ғафлатдаги Одиссейни гилами билан
Кум соҳилга ётқиздилар астагина кўтариб тушиб;
Сўнгра феак аҳли тухфа қилган барча армуғонларни,
120. Тагин ўтган-кетган бирон кас бу ухлаб ётган одамнинг
Молларини ўмармасин, деб уларни гавжумроқ йўлдан
Овлоқ ерга, азим зайтуннинг тагига жойлаштирдилар
Эҳтиётлаб. Сўнг ўзлари ортларига қайтиб кетдилар.
Лек азобу уқубатларга сербардош шоҳ Одиссейни
125. Мудом ғазабига олган ул бадқаҳр Посейдон, шунда
Аламига чидай олмай чақмоқдорга қилди тавалло:
«Эй ҳукмдор сарпадар Зевс, баски фоний феаклар (улар
Ўз илоҳий аймоғимиз* бўлсалар ҳам) мени ҳақорат
Қиларканлар, энди боқийлардан ҳам мен иззат кўрмасмен!
130. Шоҳ Одиссей кўп азобу уқубатни кечириб бошдан,
Фақат шундан кейингина ватанига бориши керак.
Мен тамоман маҳрум этмоқчи эмасман уни уйдан:

- Сен, сарпадар, ҳам бу ҳақда ўз ҳукмингни чиқарган эдинг.
Вале бугун феаклар шоҳ Одиссейга не-не олтин, мис
135. Ва бебаҳо либосларни тортиқ қилиб уни Итака
Соҳилига олиб бориб қўйдилар ўз кемаларида.
Ваҳоланки бу қадар кўп ўлжаларни у Троядан
Тўғри уйига қайтса ҳам асло олиб бора олмасди».
- Қаҳри қаттиқ Посейдонга шундай деди булут жамлар Зевс:
140. «Эй қудратли зилзилакор, айтган гапинг жуда аломат;
Энг улуғ, энг кучли бўлган Посейдонни боқий тангрилар
Иззат қилмас эканларми? Мумкин эмас бундай бўлиши.
Агар фоний бандалардан биронтаси густоҳлик қилиб
Сени эъзозламас экан, ҳеч аямай жазола уни.
145. Хуллас, дилинг тортган ишни қил сира ҳам тараддулланмай».
- Шу заҳоти жавоб қилди чақмоқдорга тангри Посейдон:
«О булутлар султони Зевс, айтганингдай иш тутардим ҳам
Агар сенинг газабингга йўлиқишдан қўрқмаганимда;
Шу бугун-оқ Одиссейни ватанига кузатиб қўйиб
150. Орқасига қайтаётган кемани мен мажақлагумки,
Бундан буён феак эли одамларни ташимасинлар
Денгизларда; сўнг ўрагум улар шаҳрин юксак тоғ билан».
- Қаҳри қаттиқ бу тангрига шундай деди чақмоқдор Зевес:
«Аё дўстим, агарда сен яқин келиб қолган кемани,
155. Унинг шаклин сақлаганча, феакларнинг кўзи олдида
Қоя тошга айлантирсанг*, бўлар эди ажиб мўъжиза;
Ҳайратомуз бу ишинг-ла феакларни тонг қолдирардинг.
Лек шаҳарни ўрамай тур ҳозирча сен баланд тоғ билан».
- Соҳибқудрат зилзилакор бу каломни эшитгани он
160. Учиб кетди кемани қарши олгани Схерияга.
Мана, яқин сузиб келиб қолди денгиз сайёҳи кема.
Зилзилакор тез кемага яқин бориб ўз кафти билан
Денгиз тубига михлади айлантириб уни қояга;
У кўзлаган ниятини бажарди-ю сўнг жўнаб кетди.
165. Денгизларнинг меҳмонлари Феакия аҳолиси бу
Мўъжизадан ҳайрон бўлиб шундай суҳбат қурди ўзаро:
«Э воҳ! Яқинлашиб қолган кемамизни тошдек қотирган
Ким бўлдийкин? Кўриб турган эдик унинг яқин келганин».
- Не бўлганин тушунолмади улар шундай гаплашардилар.
170. Бу гурунгни тинглаётган шоҳ Алкиной деди уларга:
«Ё феаклар, бу фалокат! Бир пайтлар падарим менга,
Одамларни денгизларда бежавотир ташиётган мард
Феаклардан Посейдоннинг кўп дарғазаб эканлигини
Ва у бир кун келиб, бирон мусофирни ота юртига
175. Элтиб қўйиб орқасига қайтаётган бизнинг кемани
Шўр денгизда маҳв этишин, шаҳримизнинг атрофин эса
Баланд-баланд тоғлар билан ўрашини гапирган эди.
Мана, отам айтганлари юз бермоқда. Аё феаклар,
Менинг ушбу гапларимни қўйиб олинг қулоғингизга:

180. Бундан буён юртимизга келиб қолган мусофирларни
Денгиз оша уйларига кузатмаймиз зинҳор-базинҳор;
Посейдонга атаб ҳозир ўн иккита буқани қурбон
Қилайликки, у бизлардан шафқатини дариг тутмасин
Ва шаҳримиз теграсини ўрамасин юксак тоғ билан».
185. Деди шоҳ ва ваҳимага тушган омма елиб-югуриб
Тангриларга қурбонлик бахш этмоқ учун шайлана кетди.
Ҳокимлару, киборлару, мўйсафидлар олий қурбонгоҳ
Атрофида туриб олиб Посейдонни дуо қилдилар.
Ухлаб ётганда юртига келтирилган Одиссей бу пайт
190. Кўзин очди, лекин азиз ватанини танимади ҳеч —
Кўп бўлганди бу заминдан кетганига; буниг устига,
Зевснинг қизи Афиня туман билан қоплаган эди
Ҳамма ёқни — то Одиссей куёвлардан ўч олмагунча,
Уни ҳеч ким: на хотини, на дўстлари, на-да шаҳарли
195. Бирон кимса таниб қолмаслиги керак эди албатта;
Шу сабабли Одиссейга сўқмоқ йўл ҳам, силлиқ қоялар
Қуршовида бўлган суви ҳаловатли ажиб кўрфаз ҳам,
Дарахтларнинг кенг ёйилган шоҳлари ҳам бегона эди.
У ҳар ёққа олазарақ бўлиб боқди ўрнидан туриб,
200. Изтиробли аламдан у икки қўлин икки сонига
Шап-шап уриб наъра тортиб шундай ҳайқирди:
«Э воҳ! Қайга келиб қолдим? Қандай элнинг юрти ўзи бу?
Ҳақиқат не билмайдиган ёввойи халқ яшарми бунда
Ё худотарс, меҳмоннавоз, хушдил халқлар масканимикин?»
205. Э худо, мен қандай юртга келиб қолдим? Энди қаёнга
Яширайин молларимни? Нега ахир қолавермадим
Феакларнинг ватанида? Агар бирон қудратли ўзга
Зотдан паноҳ топсам, менга раҳм қилиб ўз Итакамга
Элтиб қўйган бўлармиди! Не қиларим билолмай қолдим:
210. Ўтган-кетган ташмалагай, гар қаровсиз қолса совғалар.
Шўрим қурсин! Алкиной ҳам, Феакия ҳокимлари ҳам
На донишманд, на-да ҳақгўй экан — энди кўзим очилди:
Ана шулар мени азиз Итакамга элтиш ўрнига,
Лақиллатиб мутлақо ёт мамлакатга ташлаб кетишли;
215. Ҳаммаларин мусофирлар паногоҳи, ёвузлик қилган
Бандаларни жазоловчи Зевс ғазабга олсин, илоё!
Яхшиси, мен совғаларни санаб чиқай — бутмикин бари,
Денгизчилар ўмариб кетмадимикин бирон буюмни».
У қозону, сепояю, барча олтин буюмларни-ю
220. Қимматбаҳо либосларни санаб чиқди — бари бут эди;
Лекин оғир ғамга ботиб тентиб юрар экан соҳилда,
Серталотум шўр денгиздан кўзин узмай юм-юм йиғларди.
Шу чоғ яқин келди унга чўпон йигит қиёфасида
Афиня; у хушчеҳра шаҳзодага ўхшаб кетарди;
225. Кийган эди эгнига у қўшқаватли мантия ҳамда
Оёғига пошналари майин кафш. Одиссей уни

- Кўрган заҳот юраги чоғ бўлди, сўнгра яқин борди-да
 Янгроқ сас-ла барқанот бир калом айтди унга юзланиб:
 «Салом, дўстим, бу бегона юртда илк бор сени кўрдим; мен
230. Мусофирман; раҳминг келсин, ҳимоя қил бу молларимни
 Ва ўзимни; ёлбораман, азиз дўстим, тизингни қучиб:
 Менга рўй-рост гапир билай қандай юртга келиб қолганим.
 Бу не ўлка ва қандай халқ яшар бунда? Бу бир оролми
 Ё денгизга туртиб чиққан, тоғ ўраган бирон қитъами?».
235. Зевснинг шаҳло кўзли қизи Афиная жавоб айлади:
 «Ё олисдан келгансан, ё тентак бўлсанг керак чамамда —
 Танимадинг-а бу ерни! Ҳолбуки ер юзидаги кўп
 Мамлакатлар ва халқларга: ҳатто Эос ҳамда Гелиос
 Уйғонувчи машриқдаги ва зулмат тун ўлкаси бўлган
240. Мағрибдаги жами фоний бандаларга маълум бу замин;
 Тўғри, бунда тоғ ҳаммаёқ, отлар учун текис йўллар кам,
 Лек юрт қашшоқ эмас, экин майдонлари сербаракадир,
 Унчали кенг бўлмаса ҳам; бугдойзорлар мўл ҳосил берар,
 Тез-тез ёғиб турган ёмғир ва шабнамлар узумзорларга
245. Файз киритар; бу ўлкада ўрмонлар ҳам, йил бўйи тинмай
 Айқирувчи шўх сойлару анҳорлар ҳам, қора моллару
 Эчкиларнинг ўглаший-чун яйловлар ҳам кўп эрур, билсанг.
 Ҳа, мусофир, Итаканинг донги ҳатто Трояга ҳам
 Етиб борган, бизнинг юртдан у кўп олис ёқда бўлса ҳам».
250. Деди. Бу гап Одиссейнинг юрагига малҳамдай ёқди.
 Эшитиб у ўз ватанин хуш номини чақмоқдор Зевснинг
 Шаҳло кўзли қизи доно Афинадан, севиниб кетди
 Ва жарангдор овоз билан маъбудага айтди бир калом
 (Ва лекин у Афинадан сир сақлади бор ҳақиқатни —
255. Эҳтиёт шарт, истиқболин ўйлаб ҳийла-найранг ишлатди):
 «Мен Итака номин илк бор эшитгандим азим Критда;
 Мана энди у ўлкага ўзим етиб келибман бугун
 Анча-мунча ўлжа билан, яна шунча бойликни уйда
 Болаларимга қолдириб. У ёқдан мен Идоменейнинг
260. Чопқир ўғли Орсилохни маҳв этиб қочиб келганман
 (Ютганди у югуришда азим Крит оролидаги
 Барча омилкор эрларни); сабабки у менинг Троя
 Жанггоҳида қўлга олган барча-барча ўлжаларимни
 Тортиб олмоқ бўлган эди (сенга айтсам, мен осонликча
265. Эришмаган эдим ўшал ўлжаларга: қонли жангларда
 Не-не далир эрлар билан олишгандим, тошқин денгизда
 Энг даҳшатли долғаларнинг зарбасига дучор бўлгандим);
 Яна шуки, Трояда мен муҳориб бўлиб жанг қилган
 Кезларимда, Орсилохнинг отасига бўйинсунмасдан
270. Алоҳида қўшин тузиб олгандим ўз хоҳишим ила.
 Бир куни мен Орсилохни дўстим билан пойлаб турдим-да
 Мис тиф билан маҳв этдим уни уйга қайтаётганида;

- Зим-зиё тун буркаб олган эди кўкни: ҳеч кимса бизни
 Кўролмасди; Билмаса ҳам ҳеч ким қотил мен эканлигим,
275. Рақибимни мистиг найзам билан маҳв этганимдан сўнг
 Саховатли сидонликларнинг кемаси турган қирғоққа
 Чопиб бориб, катта тортиқ эвазига, кемаларида
 Мени Пилос оролига ё эпейлар табаррук юрти
 Элидага олиб бориб қўйишларин илтимос қилдим;
280. Лек ёв шамол бахрийларнинг хоҳишига монёлик қилиб,
 Бизга насиб этмади ул заминларга боришимизни;
 Бу ўлкага келиб қолдик қоронғида йўлдан адашиб;
 Кўрфазга биз эшкак эшиб кириб келдик; қоринларимиз
 Оч бўлса ҳам, ўйламади ҳеч бир одам овқат ҳақида.
285. Биз кемадан тушибоқ тез ухлаб кетдик қумлоқ соҳилда;
 Мен толиқиб қаттиқ ухлаб қолибман; лек сидонлик эрлар
 Ўлжаларимни кемадан туширишиб, шундоқ ёнимга
 Бир-бир териб қўйганлар ва мени ёлғиз қолдирганлару
 Ўзлари тез жўнаганлар гавжум шаҳар Сидонияга».
290. Деди. Шунда Афиней сарвқомат, соҳибжамол қиз
 Сиёқида кўринди-ю жилмайганча оқ кафти ила
 Одиссейнинг яноғига аста-секин шапатилади
 Ва жарангдор овоз билан деди шундай барқанот сўзлар:
 «Фақат дамдуз ва муғамбир одам сен-ла баҳслаша олур.
295. Зеро сен-ла баҳслашмоқлик осон эмас тангриларга ҳам.
 Айт, наҳотки сен, эй маккор ва найрангбоз, ўз ватанингга
 Келиб ҳамки ташламасанг ёшлигингда одат қилганинг
 Ёлғончилик, дудмал сўзлаш, муғамбирлик қилиқларингни?
 Лек мавриди эмас ҳозир бу борада гаплашмоқликнинг;
300. Икковимиз ҳам айёرمىз. Заковатда, муғамбирона
 Қувликда мен биринчиман боқийларнинг жамоасида,
 Лек фонийлар ичра сен ҳам ер юзида ақлу идрокда,
 Фасоҳатда тенгсизсанку, мушкул аҳволга тушганингда
 Сенга доим мадад берган, рутубатли обу ҳавода
305. Паногоҳинг бўлган, яна феакларнинг кўнглида сенга
 Меҳр уйғотган Афинани қандай қилиб танимадинг-а!
 Мен бу ерга сенинг билан баҳамжиҳат келишиб олиб,
 Саховатли феакларнинг, сен сафарга отланганингда
 Қилган барча туҳфаларин саранжомлаш учун келганман;
310. Қолаверса, билки, сени ўз қасрингда кутмоқда яна
 Гоят машъум фалокатлар; сен кўрқма ҳеч, лек эҳтиёт бўл:
 Бунда ҳеч ким: на аёл, на эркак зоти ушбу заминга
 Дайдиб келиб қолган чол — сен эканлигинг била кўрмасин.
 Ҳар қандайин мазамматга чида тишга қўйиб тишингни,
315. Парво қилма масхаралаб кулсалар ҳам сенинг устингдан».
 Шаҳло кўзли Афинага шундай жавоб қилди Одиссей:
 «Эй маъбуда, сени закий фоний банда учратганда ҳам,
 Асло-асло таний олмас: беададир қиёфаларинг,
 Ҳа, эсимда, биз Троя заминида жанг қилган чоғда

320. Менга кўп-кўп марҳаматлар кўрсатгандинг, лек Приамнинг
 Азим шахрин вайрон айлаб кемаларга қайтганимизда
 Жоҳил тангри жудо қилди иккимизни бир-биримиздан.
 О Дий қизи, бизлар ҳеч ҳам учрашмадик ўшандан бери;
 Сен кемамга чиқиб мени қутқармадинг ҳалокатлардан;
325. Мен дилпора бўлиб ҳеч бир ҳимоясиз юрдим саргардон;
 Ва ниҳоят, ҳалос этди азоблардан мени боқийлар.
 Фақатгина бой-бадавлат феакларнинг салтанатида
 Бўлганимда, эзгу каломларинг билан кўнглим кўтардинг;
 Ростини айт, падаринг Зевс ҳаққи, сенга қилгум илтижо
330. (Итакага эмас, ўзга вилоятга келдим мен шекил;
 Ҳазил қилдинг сен албатта, ақлим синаб чалғитмоқ учун),
 Ҳа, рост гапир, мен чиндан ҳам азиз отам юртидаманми?»
 Зевснинг шаҳло кўзли қизи Афинея жавоб айлади:
 «Ҳанузгача сақлар қалбим сенга бўлган мурувватимни;
335. Асло ташлаб кетолмайман бу ҳолда сен шўрпешонани:
 Идроклисан, ўғитимга бажонидил қулоқ соласан,
 Мардонавор бажаряпсан менинг барча айтганларимни;
 Ёт юртларда кўп йил кезиб юрган одам ўз ватанига
 Қайтганида, хотин, бола-чақасини кўргани шошур.
340. Сен, Одиссей, шошма асло, ҳеч нимани суриштирма ҳам;
 Аввал синаб кўр завжангни; бу вафодор қалб соҳибаси
 Узун кунлар, бедор тунлар ҳасрат чекиб ва кўз ёш тўкиб,
 Сени ғамхона уйида кутар мудом интизорликда.
 Ҳа, шубҳасиз, билардим мен сенинг жами ҳамроҳларингдан
345. Жудо бўлиб Итакага ёлғиз ўзинг қайтажагингни;
 Ва лекин мен падарим Зевснинг оғаси Посейдон билан
 Адоватда бўлолмасдим — у амаким; сен уни қаттиқ
 Ғазаблантиргансан ўғли Полифемнинг кўзин кўр қилиб.
 Кел, ҳозир мен сенга очиб кўрсатайин ўз Итакангни.
350. Мана бу ер — денгиз қарияси Форкка баҳшида кўрфаз;
 Кўрфаз тўрида сен зайтун дарахтини кўриб турибсан;
 Ёнидаги ним қоронғи хушҳаво ғор-чевар санамлар
 Масканидир (бу салқин ғор ичида сен наядаларга
 Неча марта ҳекатомба бағишлаган эдинг, эслаб кўр);
355. Анов қуюқ ўрмон билан бурканган тоғ — Нерион тоғи».
 Деб маъбуда гуманларни тарқатди ва атроф очилди;
 Буни кўриб Одиссейнинг қалби эзгу қувончга тўлди
 Ва суюкли юртин азиз тупроғини ўпа бошлади;
 Сўнг илкини кўкка чўзиб нидо қилди наядаларга:
360. «Эй санамлар, Зевс қизлари, умидимни узган эдим мен
 Сизни яна кўришимдан; энди тингланг шодон аҳдимни:
 Гар маъбуда Афинея менинг жоним омон сақласа
 Ва ўғлимни асраса ўз паноҳида фалокатлардан,
 Сизларни мен қайта-қайта қутлагаймен эҳсонлар ила».
365. Зевснинг шаҳло кўзли қизи Афинея жавоб айлади:
 «Хотиржам бўл; лек ҳозир сен бу ҳақдамас, совғага олган

- Бойлигингни ғор ичига яширишни ўйлашинг керак.
Кейин пухта ўйлаб кўриб, қўл ургаймиз фойдали ишга».
- Деб маъбуда ғорга кирди, унинг хилват деворларини
370. Пайпаслади; Лаэрт ўғли эса феак аҳлин тухфаси:
Мис анжомлар, зар либослар, олтинларни йиға бошлади;
Булар барин булутқувар Зевснинг қизи Афина ғорга
Жойлаштириб, ғор оғзини ёпиб қўйди харсанг тош билан.
Сўнг ўтириб зайтун тагига иккови, манфур безори
375. Куёвларни қандай маҳв этмоқликни фикрлашдилар.
Одиссейга Зевснинг шаҳло кўзли қизи шундай гап қотди:
«Эй Одиссей Лаэртзода, соҳибкарам ва пурҳиммат зот,
Уч йил бўлди, уйингни забт этган баттол, шилқим куёвлар
Хотинингга совчи қўйиб, шўрликка кун бермаётирлар;
380. Сен уларни қандай жазоламоқликни яхши ўйлаб кўр;
Лек хотининг Пенелопа сени кўмсаб ғам чекар экан,
Куёвларнинг ҳар бирига бошқа-бошқа мактублар йўллаб,
Қалбан ҳазар қилаётган бўлса ҳам бу касофатлардан,
Ҳаммасига ҳам тегишга ёлғондакам ваъдалар берган».
385. Маъбудага шундай дея жавоб қилди доно Одиссей:
«Э воҳ! Мен ҳам ўз уйимда бамисоли Агамемнондек
Энг аянчли ўлимга дуч келар эдим, аё маъбудам,
Агарда сен ҳўб вақтида кўзларимни очмаганингда!
Куёвлардан қандай қасос олмоқликни ўргатгил ўзинг
390. Трояда менга мардлик уфургандек; биз маҳв этдик
Ул шаҳарни сен уфурган ўшал мардлик қувваси ила.
Шундай мадад бер ҳозир ҳам менга ўзинг; агар ҳомийлик
Қилсанг менга, ул илоҳий қувванг ила уч юз азамат
Муҳорибга қарши кўрқмай жанг қилишга ҳам тайёрдурман».
395. Зевснинг шаҳло кўзли қизи Афинея жавоб айлади:
«Мен ҳозир ҳам ҳомийингман; ўйлайманки, ушбу табаррук
Замин яқин кун ичида суғорилур уйингни ғорат
Қилаётган куёвларнинг қони, мия қатиғи ила.
Лек олдин мен қиёфангни тамомила ўзгартираман:
400. Силлиқ, таранг юзингни ва баданингни ажин-ла қоплай,
Тўсдай қора сочларингни қириб ташлай, елканга ямоқ,
Жулдур кийим илай, ўтдай чақнаб турган шу кўзларингни
Мутлақ хира торттирайки, сени кўрган ёв куёвлар ҳам,
Хотининг ҳам, гўдак чоғида сен уйда қолдириб кетган
405. Ўғлонинг ҳам жиркансинлар танимасдан Одиссейлигинг.
Сен аввал бош чўчқабоқар олдига бор бу ердан тўғри.
Чўчқаларингни боқади, кўриқлайди; ҳамон содиқдир
У сенга ҳам, завжангга ҳам, азиз ўғлинг Телемахга ҳам;
Чўчқабоқар Аретуса чашмасининг ёнгинасида
410. Азим Коракис қояси биқинида чўчқа боқади;
Чўчқаларинг чўчқаёнғоқ еб, булоқдан зилол сув ичиб,
Этларига эт кўшилиб ва ёғ битиб семирмоқдалар.

- Сен у билан гаплаш, сўра ва суриштир ҳамма нарсани.
Мен бу маҳал соҳибжамол қизлар шаҳри Лакедемонга
415. Учиб бориб, азиз ўғлинг Телемахни бошлаб келайин;
Ўғлинг гавжум Спартага кетган эди шоҳ Менелайдан
Сен тўғрингда бирон янги эзгу хабар эшитмоқ учун».
Афинага шундай калом ила жавоб қилди Одиссей:
«Ҳамма гапни биларкансан, нечун олдин айтмадинг ростин?»
420. Ахир ўғлим юлғичларга ташлаб уйни, хавфли денгизда
Сузаётганда фалокатга дуч келиши мумкин эди-ку».
Зевснинг шахло кўзли қизи Афиная жавоб қайтарди:
«Сен, Одиссей, бу тўғрида сира-сира хавотирланма —
Ўзим унга йўлдош бўлдим, юрт кўрсин ва эл ичида ном
425. Қозонсин деб; ўғлинг ҳозир кўзлагани барча ишларни
Қилиб бўлиб, ишрат қилур Менелайнинг кошонасида.
Рост, куёвлар ўғлингни маҳв этмоқ учун, кемаларида
Шўр денгизга сузиб чиқиб унинг йўлин пойламоқдалар;
Лек кўнглинг тўқ бўлсин сенинг, улар ҳеч нима
430. Қилолмаслар; олдинроқ ер тишлагайлар уларнинг ўзи».
Деб маъбуда ўз илоҳий таёқчасини Одиссейга теккизиб қўйди.
Шунда бирдан қовжиради унинг жисми, ажин қоплади
Яноғини. Бошидаги қалин сочдан асар қолмади.
Зирқираган суякларин гижимланган тери қоплади,
435. Хира тортиб қолди унинг чўғдай чақнаб турган кўзлари,
Сўнг маъбуда Одиссейга ҳамма ёғи йиртиқ ва ямоқ,
Бадбўй ислар анқиб турган увадани кийинтирди-да
Елкасига ёпинтирди ҳамма туки тўкилиб кетган
Тақир буғу терисини; сўнг тутқазиб унинг қўлига,
440. Сербутоқ бир таёқ — ҳасса ва серямоқ тўрвани, ўзи
Парвоз қилди Телемахни келтиргани Лакедемонга.

ЎН ТЎРТИНЧИ ҚЎШИҚ

- Бу аснода у айланма сўқмоқ йўлдан ўрмон оралаб
Борар эди Афинейя тушунтирган ҳовлига томон;
Яшар эди унда шоҳнинг мулкларин кўз қорачуғидай
Асрагувчи чўққабоқар Евмей; ҳозир ўлтирарди у
5. Уй олдида бўсағада ишин қилиб; Ҳайҳотдай ҳовли
Атрофида тизилганди молхоналар. Бу қўтонларни
Евмей ўзи харсанг тошлар ташиб келиб ясаган эди
Соҳибининг йўқлигида, маликадан, кекса Лаэртдан
Изн сўраб ўтирмасдан; сўнг у ҳовли теварагига
10. Эман дарахтларин кесиб, пўстин артиб, зич териб чиқиб,
Метин девор тиклаганди. Ҳовлидаги ўн иккита кенг
Ва каттакон қўтонларнинг ҳар битгаси эллик нафардан
Ҳомилали чўққаларнинг жойи эди; лекин қобонлар
Анча камроқ бўлиб, улар ётар эди сиртқи кўрада.
15. Шу қобонлар сўйиларди куёвларнинг зиёфатига:
Евмей ҳар кун жўнатарди улар учун энг семизларин.
Қолган эди Ахта қобон ҳозир фақат уч юз олтмишта.
Энг балқаҳр тўрт қопоғон ит кўриқлар эди уларни;
Бу итларни Евмей ўзи боқиб катта қилганди; ҳозир
20. У ҳўкизнинг терисидан ўзи учун кавш тикарди
Остонада ўтирволиб. Йўқ эдилар бошқа қароллар:
Учта қарол боқар эди чўққаларни кенг сайҳонликда,
Тўртинчисин Евмей ўзи жўнатганди азим шаҳарга
Семиз қобон етаклатиб, куёвларнинг маишатига —
25. Евмей дилдан оғринса ҳам мажбур эди шундай қилишга.
Шу чоғ бирдан Одиссейни кўриб қолиб қопоғон итлар,
Ҳуриб унга ташландилар; Одиссей бу хатардан чўчиб,
Аста ерга чўққайди-ю тушиб кетди ҳассаси қўлдан.
У аянчли ўлим топган бўлар эди ўз заминиди,
30. Агар Евмей қилаётган ишин ташлаб югура чиқиб
«Ҳай-ҳай»лаганча, итларни тошлар отиб ҳайдамаганда.
У юзланиб Одиссейга шундай деди: «Эй чол, агар мен
Сал кечиксам, тилка-пора қилар эди сени бу итлар;
Ана унда маломатга қолар эди бу маҳзун дилим —
35. Шундоқ ҳам тангрилар мени ботирмишлар ғаму андуҳга;
Мен бу ерда соҳибимнинг қисматидан нолалар чекиб,
Малъунларни қобонларим гўшти билан боқиб ётибман,
Бу пайт унинг ўзи ўзга ўлкаларда ўзга забонли
Эл ичида бошпанасиз, очу наҳор кезиб юргандир

40. (Гар ўлмаган, баҳра олаётган бўлса қуёш нуридан).
Юр, қария, кулбамга кир; хордиқ чиқарганингдан кейин
Кимлигингу қайданлигинг, қайда қандай фалокатларга
Учраганинг тўғрисида менга бир-бир сўзлаб берарсан».
Деб оққўнгил чўчқабоқар Одиссейни ўз кулбасига
45. Бошлаб кетди ва у ерда меҳмонини янги кесилган
Япроқлари мўл ва майин новдалардан муҳайё бўлган
Тўшамага таклиф қилди; бундан олдин бу тўшамада
Евмей ўзи ухлаганди ёпинволиб эчки терисин.
Мезбоннинг бу хушдиллиги Одиссейнинг кўнглини ёритди:
50. «Сен тавозе билан қарши олдинг мени, бу ҳимматинг-чун
Барча худовандлар сенга ато этсин бисёр эзгулик».
Деди меҳмон. Сен, эй соҳибидил Евмей, дединг у чолга:
«Уйимизга келган меҳмон, бўлса ҳамки сендан-да абгор,
Бурчимиздир, дўстим, уни иззат билан қарши олмоқлик —
55. Зевс юборур мудом бизга қашшоқларни, мусофирларни;
Мен уларга, сал бўлса ҳам, сидқи дилдан ёрдам бераман
(Ки мақбулдир тангри Зевсга дил эҳсони, оз-моз бўлса-да).
Биз қароллар кўп ҳам сахий бўлолмаймиз, чунки кўрқамиз
Тепамизда ҳукмронлик қилаётган бойваччалардан,
60. Зевс лутфкор соҳибимни маҳрум этди уйга қайтишдан;
Гар у ҳозир бўлганида, менга ҳовли, экинзор дала,
Яна сепи мўл хотин ҳам — хуллас, соҳибқудрат ҳукмдор
Тангрилардан мадад олиб ҳалол хизмат қилган қулини
Нелар билан тақдирласа саховат-ла, ҳукмдорим ҳам
65. Менга шундай марҳаматлар кўрсатарди гар Итакада,
Ўз уйида бўлганида кексайган чоғ; лекин у йўқ... Оҳ!
Нечун қирон келмади-я Еленанинг бутун наслига!
Шу аёлнинг касрига жанг майдонида ҳалок бўлдилар
Бизнинг шонли қаҳрамонлар; менинг хошам шоҳ Менелайнинг
70. Кўнгли учун, ҳамма эрлар билан ўшал йилқиларга бой
Илионга жанг қилгани кетган эди, хоҳламаса ҳам».
Шундай деб у белин тасма билан боғлаб нарироқдаги
Чўчқа болалари ётган молхонага борди-да бир жуфт
Дўмбоқ-дўмбоғини танлаб олиб келиб сўйди икковин;
75. Сўнг куйдириб улар тукин, гўштарини майдалади-да,
Сихга тортди; чўғда қоврилган кабоблар устига арпа
Уни сепиб, сихи билан узатди у азиз меҳмонга,
Сўнгра заранг қалаҳини болдай тотли майга тўлдириб,
Мусофирнинг қаршисига ўтирди-да уни овқатга
80. Таклиф қилди: «Аё меҳмон, фақирона таомимиздан
Тамадди қил — чўчқа боласи гўшти бу, ахта қобонлар
Жўнатиатур ул очофат қуёвларнинг жиғилдонига —
Кўрқмайдиям ярамаслар дуч келишдан тангри қаҳрига;
Зотан масъуд худовандлар ёқтирмаслар нопок амални;
85. Улар учун эзгу ишу пок виждонли кишилар азиз;
Ҳатто ўзга ўлкаларни торож қилиб, кемаларида

- Мўл-мўл ўлжа билан, Зевснинг паноҳида, ўз уйларига
 Қайтиб келган қароқчилар, қўрққанидан юрак ўйноғи
 Бўлиб қолур; лек куёвлар — соҳибимнинг ўлгани ҳақда
90. Бирон илоҳий башорат эшитганми, айтолмайману,
 На кетишни ўй лайдилар уйларига, на тўй бошлашни.
 Билъакс, улар маишат ва талончилик қилиб ётурлар.
 Бу ҳам оздек, кун-уззу кун бадмастликдир улар қилмиши;
 Бизлар бўлсак, ёв куёвлар оғзин мойлаш учун ҳар куни
95. Қанча-қанча қобонларни сўймоқдамиз; хожамнинг уйи
 Беадад кўп бойликларга тўла эди; акобирлардан
 Ҳеч бир кимса — ҳо Замда, ҳо Итакада бўлсин, барибир,
 Соҳибимга тенг келолмас эди асло бадавлатликда;
 Ҳатто ўнта боёндан ҳам давлатмандроқ эди бир ўзи;
100. Эшит, хожам бойлигини бир-бир санаб чиқмоқчиман мен:
 Қайрилма шох буқалар ўн икки пода, қўйлар ҳам шунча,
 Чўчқалар ҳам; ҳатто эчкилар суруви ҳам каммас бундан;
 Яна турли яйловларда эчкиларнинг махсус ўн битта
 Сурувлари ўтлаб юрар чўпонларнинг назоратида;
105. Ул чўпонлар олиб тушар шаҳарга ҳар кун семиз серка;
 Яна мен — бош чўчқабоқар ҳам мажбурман ҳар кун энг семиз
 Битта ахта қобонни ёв куёвларга юбормоқликка».
 Деди Евмей; меҳмон бу он гўшт еб, шароб ичар эди-ю
 Куёвлардан ўч олишни ўйлаб, сукут сақларди паққос.
110. Мана, қорни тўйиб унинг, руҳи енгил тортгандан кейин,
 Шароб тўла қадаҳини уй соҳиби Евмейга сунди —
 Чўчқабоқар мамнуният билан қабул қилди қадаҳни;
 Шунда меҳмон баландпарвоз сўзлар билан унга юзланди:
 «Дўстим, сўзлаб берчи менга ўшал мушфиқ хожанг ҳақида,
115. Айтишингча, ул бадавлат ва қудратли зот Менелайнинг
 Қасдин олиш учун бориб Трояга, ҳалок бўлибди;
 Билсам девдим — балки уни бирон ерда учратгандирман?
 Зевс ва ўзга тангриларнинг хоҳиши-ла, шояд бирон гап
 Айта олсам у тўғрида — дарбадарман кўп йилдан бери».
120. Одиссейга жавоб қилди қаролларнинг сардори Евмей:
 «Йўқ, меҳмон, ҳеч бир дарбалар лақиллата олмайди энди
 Малика ва унинг ўғлин олиб келган янги гап ила.
 Кўп дайдилар, зора меҳмон қилиб, бирон совға берсалар,
 Деган умид билан чўпчак тўқишмоқда эгам ҳақида;
125. Турфа юртларни кезган ҳар қандай одам Итакамизга
 Келар экан, маликамнинг ҳузурига бориб, соҳибим
 Тўғрисида эртак айтмоқчи бўлади; шунда маликам
 Ҳаммаларин очиқ юз-ла қарши олиб, эртакларини
 Азтаҳидил тинглар экан, шашқатор ёш тўкур кўзидан —
130. Суюқ эри олис юртда нобуд бўлган бева хотиндек.
 Сен ҳам, эй чол, бирон хитон ё бир жулдур кийим ундириш
 Илинжида уйдурмалар тўқигани келгандирсан-да.

- Йўқ, аниқки, хожам жисмин қузғунлар ё итлар хомталаш
 Қилгандирлар аллақачон — руҳи жисмин тарк этган энди,
135. Ё балиқлар еган уни, ёки бирон денгиз бўйида
 Суяклари қумга ботиб чириб ётар; у маҳв бўлган
 Барча жигаргўшаларин, алалхусус, мени қайғуга
 Ғориб этиб; энди қайда яшамай мен, ундай баҳиммат
 Соҳибни ҳеч топа олмам, ҳаттоки Зевс хоҳиши ила
140. Бирдан ўзим туғилган ва болалигим ўтган кулбада
 Азиз отам, мушфиқ онамнинг бағрида бўлиб қолсам ҳам.
 Лек гарчи мен отам, онам қиёфасин ўз кулбамизда
 Кўрмоқликни истасам ҳам, ҳозир кўпроқ олис элдаги
 Соҳибимга қайғураман; йироқларда бўлса ҳамки у,
145. Меҳрибоним исмин тилга ололмайман, эй азиз меҳмон;
 Ҳижронзада бўлсак ҳам биз, уни азиз жигарим дейман».
 Соҳибнайранг шоҳ Одиссей шундай жавоб қилди Евмейга:
 «Ҳамонки сен, эй биродар, мусофирлар келтирган гапга
 Ишонмасдан, энди хожам қайтиб келмас, деган фикрингда
150. Қаттиқ туриб оларқансан, сенга бошқа ҳеч гап демайман;
 Лек онт ичиб айтаманки, яқин кунда Одиссей қайтур
 Итакага; унинг уйга келганини ўз кўзинг ила
 Кўргандан сўнг, менга кўйлак, хитон, плашч совға қилурсан;
 Унгача ҳеч нима олмам, усту бошим жулдур бўлса ҳам;
155. Аид дарвозаси менга қандай манфур бўлиб туйилса,
 Ёлғон сўзловчи каслар ҳам шунча жирканч кўринур менга;
 Мен Зевс ҳаққи, меҳмон қилиб берган лазиз таоминг ҳаққи
 Ва Одиссей хонадонин энг табаррук ўчоғи ҳаққи,
 Қасам ичиб айтаманки, бунда сенга айтган гапларим
160. Тез орада вожиб бўлур; худди шу йил, самода завол
 Кўраётган ой ўз ўрнин ҳилол ойга бўшатмасидан
 Кириб келур шоҳ Одиссей; келади-ю ўз ўғлонини,
 Завжасини таҳқир қилган куёвлардан қасос олади».
 Мусофирга сен, эй Евмей, шундай дея жавоб айладиңг:
165. «Йўқ, қария, бу хабаринг учун биздан ҳеч қандайин музд
 Ололмайсан, зеро эгам қайтмас энди ота юртига;
 Сен май ичу ўзингни бос, гаплашайлик бошқа мавзуда;
 Ҳукмдорим тўғрисида гап эшитиш кўп азоб менга;
 Бирон бир кас келиб хожам тўғрисида хушхабар айтса,
170. Юрак-бағрим вайрон бўлур; лек сен қасам ичма, қария;
 Биз ҳаммамиз — Пенелопа, кекса Лаэрт, ул тангримонанд
 Телемах ва мен — орзиқиб кутганимиздек, хожам қайтиб
 Келадими ёки йўқми, билмаймизу лек ҳозир мени
 Кўпроқ ташвишга солувчи соҳибимнинг ўғли Телемах;
175. У тангрилар паноҳида ёш ниҳолдек парвариш топди;
 Кези келганда у али йигит бўлур, бўйи-бастии ва
 Чехраси-ла отасига ўхшаб кетур, деб ўйлагандим —
 Афсус, ёвуз даймонми ё қандайдир бир шумният банда
 Эсин ўғирлаб қўйдики, у отаси ҳақида бирон

180. Янги хабар эшитгани сузиб кетди қумлоқ Пилосга;
 Бунда бўлса ёв куёвлар Телемахни пойламоқдалар
 Пистирмада, уни қайтар чоғида маҳв этиб ахири
 Итакада Аркесийнинг наслин буткул қуритмоқ учун.
 У куёвлар тузоғига илинурми ё Зевс уни ёв
185. Найрангидан қутқорурми — бу гапларни қўйиб турайлик.
 Ҳозир менга сен бошингдан не азобу, не эзгуликлар
 Кечганини сўзлаб бергил — билиб олай бор ҳақиқатни:
 Кимсан? Қандай элатдансан? Уйинг қайда? Отанг, онанг ким?
 Итакага қай томондан сузиб келдинг, қандай кемада?
190. Кимлар эди бахрийларинг? Биламанки, сен Итакага
 Яёв юриб келмагансан, чунки денгиз кучган оролни».
 Деди Евмей. Соҳибнайранг шоҳ Одиссей жавоб айлади:
 «Ҳаммасини очиқ айтгум, рост гапни сен билиб оласан.
 Гар сен билан икковимиз қаролларни ишга жўнатиб,
195. Анчагача етадиган озуқа ва тотли май ғамлаб,
 Ишрат қилсак биргаликда ва мен само тангриларининг
 Бу бошимга солган азоб-уқубатлари қиссасини
 Сенга ҳар кун айтаверсам, бир йилда ҳам тугатолмасдим
 Уни. Фаҳр билан айтгум — мен Критнинг фуқаросиман;
200. Ҳа, бойвачча йигит эдим, лекин бошқа акаларим ҳам
 Бўлиб яна, падаримнинг никоҳида бўлган хотини
 Туққан эди ҳаммасини. Гарчи мени қул бозоридан
 Келтирилган каниз туққан бўлса ҳамки, падарим Кастор
 Главкзода эъзозларди ўз қонуний ўғли сингари;
205. У мард ўғлонлар отаси, соҳибдавлат ва соҳибқудрат
 Зот бўлгани учун, Крит аҳолиси уни илоҳдай
 Қадрларди... Э воҳ, ўлим элчилари Кералар уни
 Олиб кетдилар Аидга; акаларим эса отамнинг
 Мол-давлатин ўзларича қуръа ташлаб бўлиб олдилар,
210. Менга эса, бир амаллаб яшаш учун хужра бердилар;
 Яхшиямки, бадавлат бир хонадоннинг дилбар қизига
 Уйланволдим — мени афзал кўрганди у ўзга жамики
 Оғиз солган куёвлардан, жасур йигит бўлганим учун;
 Мен оқил ва ҳарб ишида абжир эдим... ўтди ҳаммаси;
215. Энди буғдой поясиман фақат, аммо пояга қараб
 Унинг қандай бошоқ тугганини билиш қийин эмасдир;
 Энди қашшоқ дайдиман мен. Бир пайтлар тангри Арей ва
 Афина меҳр уйғотганди юрагимда жангариликка;
 Кўп марта жанг қилганман мен ёвуз ният ғанимлар билан;
220. Ўлимни ҳеч ўйламасдим; жанггоҳларда доимо ёвни
 Қувиб етиш учун олға отилардим биринчи бўлиб;
 Жангда абжир эдим-у, лек ёқтирмасдим дала ишини
 Ва оила тутиб, фарзанд тарбиялаб кун кечиришни;
 Жону дилим эди менинг кўп эшкакли азим кемалар;
225. Лек одамлар қалбин даҳшатга солувчи жангу жадаллар,
 Учар ўқлар, чақмоқ мисол ярақдовчи мис найзаларга

- Менда ҳавас уйғотганди само аҳли. Одамлар ҳар хил:
 Биров уни маъқул кўрса, бошқа биров бунни ёқтирур.
 Ахей ўғлонлари кабир Трояга кетмасдан олдин
230. Мен кемамда жасур йигитларим билан ўзга юртларни
 Тўққиз марта талаганман — доим баланд келган қўлимиз
 Бу жангларда; мен ўзимга олардим энг асл ўлжани,
 Яна қуръа бўйича ҳам анча-мунча ўлжа тегарди;
 Шу тариқа, мол-давлатим кўп зиёда бўлиб, охири
235. Энг қудратли ва иззатли одам бўлдим Крит элида;
 Лек қодир Зевс ахейларни фалокатли жангга йўллаб, кўп
 Мард йигитлар тиззасини титратганда, Критнинг халқи
 Илионга жўнатганди кемаларда шоҳ Идоменей
 Билан мени; мумкин эмас эди бундан бош товламоқлик:
240. Бу халқ ҳукми эди. Тўққиз йил жанг қилдик биз Трояда;
 Ўнинчи йил Приамнинг улуғ шаҳри забт этилгач, биз
 Кемаларимизга қайтдик; шунда тангри бир-биримиздан
 Жудо қилди. Зевс менга кўп мусибатлар атаган экан.
 Бир ойгача уйда хотин, бола-чақаларим билан мен
245. Куч кечирдим роҳатланиб жамғарганим ўлжаларимдан;
 Сўнг Мисрга йўл олмоқни жуда-жуда тусали кўнглим;
 Мен энг далир йигитларни жамлаб, тўққиз кема сафарга
 Ҳозирладим; ҳаммасини жиҳозладик; содиқ ҳамроҳлар
 Кемаларга чиққандан сўнг, биз сафарга жўнаш олдидан
250. Нақ олти кун ишрат қилдик. Шунда тангриларга бағишлаб
 Буқалару кўчқорларни сўйдирдим-да одамларимни
 Мириқтириб меҳмон қилдим; еттинчи кун бошланганида
 Сузиб чиқдик кенг денгизга ва шиддатли Борей шамоли
 Кўмагида енгил суздик, матлуб оқим оқизганидек;
255. Заррача ҳам шикаст кўрмади кемалар; улар шамолга
 Ва дарғага тобе бўлиб елдек учиб боравердилар
 Омон сақлаб менинг азиз, ҳушвақт, тетик ҳамроҳларимни.
 Беш кунда биз етиб бордик Мисрнинг энг соф дарёсига;
 Биз бу дарё қирғоғида манзил қурдик кемалар учун,
260. Сўнг саралаб одамларни, амр этдим кемаларимиз
 Кўриқлашни; қолганларга яқиндаги тепаликлардан
 Чор атрофни кузатишни буюрдим мен. Ва лекин улар
 Кибру ҳавога берилиб, мўмин-қобил мисрликларнинг
 Далаларида етилган ҳосилларни торож қйла* ва
265. Хотинлару болаларни асир ола, эрларни эса
 Ваҳшиёна қатл эта бошладилар — бу фожианинг
 Дарагини эшитибди шаҳарликлар ва тонг чоғида
 Мис силоҳли муҳориблар ҳам жангаробаларда ҳамда
 Яёв ҳолда етиб келиб тўлдирдилар бутун майдонни:
270. Момақалдироғини Зевс гумбурлатиб, одамларимни
 Чекинишга мажбур этди, ҳеч битта кас ҳеч бир қаршилиқ
 Кўрсатолмай, қуршаб олинди ҳар ёқдан шармандаларча;

- Ўшанда кўп йигитларим маҳв бўлди мис найзалардан,
Кўпларини асир олиб, шаҳар томон ҳайдаб кетдилар.
275. Бу аснода соҳибқудрат Зевс дилимга сингдирган эди
Бошимдаги обдор чарм дубулғамни ва кўксимдаги
Қалқонимни ечиб, ўткир мис найзамни тупроққа отиб,
Яқин бориб мисрликлар шоҳи турган жангаробага,
Тизларини кучиб, унга аздаҳидил ёлбормоқликни;
280. (Оҳ, нечун мен тақдирга чап бердим, нега ўлақолмадим
Ўшал ерда? Шайлаб қўйган экан-ку Зевс менга бадбахтлик!)
Подшо мени ўлдирмади, раҳм қилди кўз ёшим кўриб,
Яна жангаробасида олиб кетди мени қасрига;
Мисрликлар мени маҳв этмоқ учун жангаробанинг
285. Орқасидан наъра тортиб, гала бўлиб қувласалар ҳам,
Фиръавн мени бир ўлимдан асраб қолди — кўрқар эди у
Меҳмоннавозликни ғоят хуш кўрувчи, ёвуз ниятли
Кишиларни жазоловчи олий тангри Зевснинг қаҳридан*.
Мен у ёқда қолиб кетдим нақ етти йил. Миср халқидан
290. Анчагина муздрлар йиғдим; жуда сахий халқ экан улар;
Ва ниҳоят бошланганда саккизинчи йил, Мисрга бир
Финикиялик фирибгар, бадхоҳ ғийбатчи кас келди-ю
Кўп одамлар балога дуч бўлди унинг касофатидан.
У сержило нутқи билан мени авраб, Финикияга —
295. Ўз уй-жойи бўлган ерга таклиф қилди — у ерда бир йил
Меҳмон бўлдим. Ойдан ўтиб ой, охирлаб қолганида йил,
Олиб келди хур Оралар яна ниҳол баҳорни; шунда
У дедики, агар унинг кемасида биз Ливияга
Сузиб борсак, молларимни яхши нархга пуллар эканмиз;
300. Лек аслида, молимнимас, сотмоқчийкан мени қул қилиб;
Сузиб кетдим мен у билан, кутмасам ҳам бу сафардан хайр.
Изғиринли аёз Борей бизга лутфан ҳамроҳлик қилди;
Ана, Крит ҳам олисда қолиб, кўздан йўқолди буткул...
Ва лекин Зевс бир тўп офат ғамлаб қўйган экан бизларга;
305. Гир атрофда денгиз суви осмон билан туташганида
Кронзода чақмоқдор Дий зилдай вазмин қора булутни
Шундоққина кемамизнинг тепасида қуюқлаштирди,
Денгиз суви қора тусга кирди булут кўланкасида
Ва Зевс чақмоғин тигини йўналтирди бизнинг кемага,
310. Завол топган кема гир-гир айланаркан, тутай бошлади.
Ҳамма ўзин сувга отиб бирданига, денгиз зоғлари
Янғилиғ кема атрофида суза-суза теран уммонга
Ғориб бўлди — Зевс уларни жудо этди ортга қайтишдан.
Ёлғиз мен — шўрпешонани ғарқ этмасдан, дилимга солди
315. Синиб тушган маҳобатли мачтани тез кучиб олишни;
Мен мачтага боғлаб ўзим, шадлод шамол ихтиёрига
Тортиқ қилдим жонгинамни. Мени тўққиз кун пўртаналар
Ҳар ён отиб, ўнинчи кун ярим тунда феспротларнинг
Ўлкасига олиб келди; бу юрт шоҳи донишманд Федон

320. Бир мунча кун меҳмон қилди ўз қасрида мени савобга;
 Мен очликдан силлам қуриб сув бўйида ғужанак бўлиб
 Ётганимда, Федонзода кўриб қолиб, етаклаб кетди
 Отасининг саройига; унда менга хитон ва плашч
 Бердилар. Шу ерда илк бор эшитгандим Одиссей ҳақда;
325. Шоҳ дедики, Одиссей ўз ватанига кетаётганда
 Унинг меҳмони бўлибди; у кўрсатди менга Одиссей
 Олиб келган бойликларни: олтин, мис ва темир анжомлар;
 Одиссейнинг омонатга ташлаб кетган бойлиги шунча
 Кўп эдики, етти пуштига ҳам етиб ортиб қоларди;
330. Ўзи, шоҳнинг айтишича, Додонага жўнаб кетибди
 Дийнинг муқаддас эмани коҳинидан* Зевс кароматин
 Билмоқ учун — ўз юртига ошқорами ё хуфиёна
 Боришин — у Итакада бўлмаганди кўп йилдан бери.
 Шоҳ май паймо қилатуриб, қасам ичиб менга айтдики,
335. Одиссейни ота юртига кузатиб қўйишлик учун
 Шай турганмиш бандаргоҳда учқур кема ҳамда бахрийлар;
 Лек мени у сал олдинроқ жўнатди; бу пайт феспротлар
 Дулихийга буғдой олиб кетаётган экан кемада.
 Шоҳ буюрди бахрийларга, мени Акаст салтанатига
340. Омон элтиб қўйишликни. Лекин ичи қора бу каслар
 Келишволиб, бошгинамга машъум кулфат солмоқ бўлдилар.
 Кема соҳилдан сал нари узоқлашгач, бахрийлар мени
 Бозорда қул қилиб сотиш ниятларин ошкор қилдилар,
 Улар хитон ва плашчим ечиб олиб, менинг елкамга
345. Ташладилар увадаси чиқиб кетган исқирт бир қўйлак.
 Мана, ўша увадани ўзинг кўриб турибсан ҳозир.
 Кеч кирганда етиб келдик биз Итака қирғоқларига.
 Шунда арқон билан маҳкам чандиб боғлаб оёқ-қўлимни,
 Ҳаммалари кечлик таом пиширгани тушдилар ерга.
350. Мени само соҳиблари озод қилди чайир тушовдан.
 Йиртиқ қўйлак билан ўраб мен бошимни, оҳиस्ताгина
 Қуйруқдаги йўғон арқондан сирғалиб тушлим денгизга;
 Сўнг шошганча икки қўллаб суза кетдим кема аҳлининг
 Назаридан узоқлашдим; қуруқликқа чиқиб олдим-да
355. Қалин бута орасига кириб ётдим ғужанак бўлиб;
 Мени қидирган малъунлар бақаришиб ўтиб туришди
 Ёнгинамдан; ниҳоят, бу ахтаришдан наф йўқлигини
 Тушинишди-ю кемага қайтиб чиқиб сузиб кетишди;
 Мана, мени тангрилар ўз паноҳида асрабон, сенинг
360. Масканингга йўлладиларки, ҳали мен ўлмас эканман».
 Мусофирга сен, эй зако чўчқабоқар, жавоб қайтардинг:
 «Оҳ бечора, сен бошингдан кечирган кўп саргузаштлар ва
 Кечмишларинг билан менинг юрагимни чил-парчин қилдинг.
 Фақат битта гапинг қизиқ; Одиссейни нега эсладинг?
365. Айт, кексайган чоғингда сен нечун ёлғон сўзламоқдасан?
 Аминманки, энди бунда соҳибимни кўрмоқлик менга

- Насиб этмас; қаттиқ таъқиб қилмоқдалар тангрилар уни;
 Агарда у Трояда жангда ҳалок бўлганида ё
 Қайтиб келгач урушдан, бу ерда ёру дўстлар қўлида
370. Таслим қилгандайди жонин, ахей эли унинг қабрига
 Баланд тупроқ уярди ва у ўғлига оламшумул шон-
 Шавкат мерос қолдирарди... Лекин уни ўғирладилар
 Гарпиялар, ғойиб бўлди дом-дараксиз диловар хошам.
 Мен бу ерда маҳзун зоҳиддек яшайман чўчқалар билан;
375. Шаҳарга ҳам Пенелопа чақиртирса бораман фақат —
 Агар бирон келгиндидан янги хабар эшитиб қолсам;
 Шунда ҳамма — соҳибимни дилдан севиб интизорликда
 Кутаётган одамлар ҳам, унинг бутун бойликларини
 Итдай талаб ётганлар ҳам, мусофирни ўраб олишиб,
380. Саволларга кўмиб ташлар эдиларки, мени бир куни
 Юртимизга дайдиб келиб қолган битта этолиялик
 Алдагандан бери (у қатл этилишдан кўрқиб бу ёққа
 Келган экан), хоҳламайман ҳеч бир гапни сўраб билишни;
 Ҳолбуки, мен у одамни иззат ила қарши олгандим;
385. «Мен Критда шоҳ қасрида Одиссейни кўрдим, — девди у, —
 Таъмирларди денгизларда шикастланган кемаларини.
 У менга, шу ёз ё кузда Итакага дўстларим билан
 Кўпдан-кўп ўлжалар билан боражакмиз, деб айтган эди».
 Сен, эй шунча мушкулотларга дош берган чол, Дий элчиси
390. Бўлсанг ҳамки, ўйлама ҳеч чўпчак айтиб дилим хушлашни;
 Сени иззат қилишимга сабаб бошқа, мен меҳмоннавоз
 Зевс қаҳридан кўрқаман ва ачинаман сенга шу боис»,
 Деди. Унга шундай жавоб қилди соҳибидрок Одиссей:
 «Азиз хошам, назаримда, сен бадгумон касга ўхшайсан,
395. Ишонмаётган экансан қасам ичиб айтган гапимга,
 Кел, унда сен билан битим тузайлик биз, майли, олимпик
 Худовандлар кафил бўлсин: гар соҳибинг, мен айтганимдек,
 Қайтиб келса уйга, мени жондан азиз Дулихиямга
 Жўнатасан, хитон, плашч тухфа этиб; борди-ю айтган
400. Гапим вожиб бўлмай, хошанг қайтмаса — сен барча чўпонлар
 Кўмагида олиб чиқиб мени юксак қоя бошига,
 Теран жарга улоқтирки*, биронта ҳам дарбадар одам
 Бўлар-бўлмас чўпчак айтиб сизларни ҳеч лақиллатмасин».
 Сен, мўътабар чўчқабоқар, мусофирга жавоб айладинг:
405. «Дўстим, қизиқ, сени азиз меҳмондек зўр зиёфат қилгач,
 Дабдурустдан ширин жонингни маҳв этсам, бу рафторимни
 Жумла жаҳон дoston қилган бўларди-ку оғиздан қўймай;
 Унда Зевсга сиғинардим виждонимни покламоқ учун.
 Кечлик таом пайти яқин. Ҳали замон қайтгай даладан
410. Подачилар; кейин бошлаб юборамиз зиёфатни ҳам».
 Улар шундай гурунглашиб ўтирдилар турфа мавзуда.
 Дала-даштан чўчқаларни ҳайдаб келди чўчқабоқарлар;

- Чўчқалар ҳар ёқни бошга кўтаришиб хур-хурлашганча,
Бир-бирларин туртиб-суриб молхонага кира бошлашди.
415. Шунда Евмей шогирд чўчқабоқарларга юзланиб деди:
«Сизлар семиз бир қобонни танлаб сўйинг — азиз меҳмонни
Сийлагаймиз, у баҳона, иниларим, ўзимизни ҳам;
Тавба, биз бу жониворларни боқиб заҳмат чекмоқдамизу
Заҳматимиз хузурини кўрур бели оғримаганлар».
420. Шундай деб у болта олиб ўтинларни ёра бошлади.
Чўпонлар беш ёшли семиз бир қобонни ўчоқ бошига
Келтирдилар; пок қалб Евмей ёдга олиб аҳли самони,
Қобон бошидан бир тутам тукни кесиб ўтга ташлади;
Ана шунда бул солиҳ зот тангриларга тавалло қилиб,
425. Одиссейни ватанига соғ-саломат етказишларин
Тилаб, қобоннинг бошига ғўла билан уриб ўлдирди.
Ёшлар олдин қобон тукин куйдиришди, сўнг нимталашди.
Шунда Евмей ҳар нимтадан бир бўлакдан гўшт кесиб олиб,
Чарви ёғга ўради-да, арпа уни сепиб устига,
430. Барин оловга ташлади. Қолган ҳамма гўштни майдалаб,
Тигдор сихларга тортдилар, чўғ устида айлантирганча,
Кабоб қила бошладилар; пишган гўшлар сихдан олиниб,
Тахта патнисга уйилди ва уларни батавфиқ Евмей
Тенг ажратди етти тўпга: энг биринчи тўп — санамларга,
435. Иккинчиси Майя ўғли Гермесга бахш этилди дилдан;
Қолганлари тақсимланди чўчқабоқарлар ўртасида;
Энг лаззатли сарпанжа гўшт узатилди азиз меҳмонга.
Бундай хушдил эҳтиромдан қалби мамнун бўлган Одиссей
Деди янгроқ овоз билан сен, покдомон чўчқабоқарга:
440. «Эй Евмей, мен, афтодаҳол қарияни қанчали иззат
Қилган бўлсанг, Зевс ҳам сендан марҳаматин дариг тутмасин».
Сен, покдомон Евмей, шундай жавоб қилган эдинг меҳмонга:
«Эй аломат меҳмоним, ол, сен еявер, ош бўлсин, фақат
Кўнглинг тўлса бўлди бизнинг зиёфатдан; Зевс не хоҳласа
445. Шуни қилур: бандасига бирон бир бахт ато этаркан,
Дариг тутар уни ўзга саодатдан — у қодир бунга».
Шундай деб у биринчи гўшт бўлагини само аҳлига
Бағишлади ва қадаҳни қирмизи май ила тўлдириб,
Одиссейга узатди-да ўз ўрнига бориб ўтирди;
450. Икковига нон келтирди қул Месавлий; бу қулни Евмей
Соҳибининг йўқлигида ўз пулига тафосликлардан
Сотиб олган эди изн сўрамасдан маликадан ҳам,
Лаэртдан ҳам. Мана, ҳамма қўл узатди хушхўр таомга.
Одамлар еб-ичиб тўйгач қоринлари, Месавлий қолган
455. Бурда нонни йиғиштириб олди. Нону гўштга тўйинган
Подачилар ётиб ухлаш тадоригин кўра бошлашди.
Бошланди ой балқмайдиган қоронғи тун ва бирдан шаррос
Қуя кетди Зевсинг аёзли ёмғири, Зефир қутирди.
Ана шунда шоҳ Одиссей уни дилдан эъюзлаган уй

460. Соҳибидан, ё ўзининг, ё бошқа бир чўчкабоқарнинг
Мантиясин тунда ёпингани сўраб, шундай ибратли,
Аломат бир воқеани сўзлаб берди бу жамоага:
«Эшит, Евмей, тингланг сиз ҳам, биродарлар, мен бир антиқа
Қилган ишим тўғрисида сўзлаб бермоқчиман сизларга.
465. Май тилимни бийрон қилди; беаладдир унинг қудрати:
У энг жиддий олимни ҳам қулдиради ва куйлатади,
Дилидаги сўзларини тили билан гапиртиради.
Мен бор гапни сўзлаб берай — баски, тилим қичиган экан.
Оҳ, нега мен ёш эмасман, қайда қолди Троядаги
470. Куч қудратим?.. Биз бир кеча пистирмада ётгандик писиб
Атрейзода Менелай ва Лаэрт ўғли Одиссей билан;
Улар мени сафларига тортгандилар учинчи қилиб;
Бизлар машхур бу шаҳарнинг чўнг девори тагига келиб,
Қиёқлардан ҳосил бўлган қалин бутазорнинг ичида
475. Устимизга қалқонларимизни ёпиб жим ётар эдик.
Рутубатли зулмат тунда совуқ шамол эса бошлади,
Шундан кейин паға-паға қор ёғдирди Зевс изғирини,
Қалқонларимиз устини муз қатлами қоплади аста;
Ҳамма ахейлар эгнига хитон ҳамда иссиқ мантия
480. Кийган эди: улар қалқонлар тагида тинч ухлардилар;
Лек мен тентак тунда совуқ қотишимни ҳеч ўйламасдан,
Пистирмага қалқонимни қўлга олиб, эгнимга фақат
Хитон билан белбоғ* кийиб келибман-а! Туннинг учинчи
Қисми завол топиб, само юлдузлари мағрибга бота
485. Бошлаганда, ёнимдаги Одиссейни тирсагим ила
Туртиб дедим: «Эй соҳибнайранг Одиссей, чол Лаэрт ўғли,
Изғиринли, кучли шамол ва аёз қор мени музлатди;
Даймон фақат хитон кийишни кўнглимга солгани учун
Мантиямни олмагандим келатуриб; бадқаҳр совуқ
490. Суякларим сирқиратиб, вужудимни қалтиратмоқда».
Дедим мен; у аҳволимга тушунди ва иложин топди
Кўп ҳам ўйлаб ўтирмасдан. Зероки у доно маслаҳат
Беришда ҳам, диловарлик қилишда ҳам беназир эди.
У пичирлаб деди менга: «Ухлаб ётган ахей ўртоқлар
495. Эшитмасин гапимизни, сен жимгина қимир этмай ёт».
Сўнг у шундай деди тираб туриб доно бошин қўлига:
«Биродарлар, мен илоҳий бир туш кўрдим, башоратли туш;
Кемаларимиз узоқда қолди жуда; агар сизлардан
Бирор киши халқ чўбони Агамемнон олдига бориб,
500. Бизлар учун мадад кучи сўраса, кўп яхши бўларди».
Андремон ўғли Фоас кўзин очиб ўрнидан турди;
У қуюндек елмоқ учун эгнидаги қирмизи рангли
Мантиясин ечиб ташлаб, чопа кетди бандаргоҳ томон;
Мен у ечган мантияни кийиб олиб то тонг шафағи
505. Балқигунча мазза қилиб ухлаб олдим. Эҳ, қайда қолди
Ёшликдаги иқтидорим! Гар забардаст йигит бўлсайдим,

- Чўпонларинг мени азиз дўст билиб, ё иқтидоримни
 Ҳурмат қилиб, ечиб берган бўлардилар мантияларин.
 Ахир ким ҳам жулдур кийим кийган чолни ҳурмат қиларди?»
510. Мусофирга сен, мўътабар Евмей, шундай жавоб айладиңг:
 «Азиз меҳмон, бизга сўлаб берган қиссанг ғоят мароқли,
 Унинг ёмон жиҳати йўқ ва фойдадан ҳам холи эмас;
 Нажот излаб келган ғариб бандалардан биз ҳеч нимани —
 Ош-нонни ҳам, кийимни ҳам аямаймиз ҳиммат кўрсатиб;
515. Лек эртага шу увода либосингни киясан яна;
 Бизда ортиқ мантия йўқ; ҳа, юпунмиз; бизнинг кийимлар
 Фақатгина эгнимизда: бўлгунича чириб дабдала,
 Ечмаймиз ҳеч. Одиссейнинг нодир ўғли қайтиб келганда
 Сенга хитон ва мантия тухфа этиб кийинишинга,
520. Сўнг юрагинг орзу қилган ватаниннга жўнатади ҳам».
 Деб ўрнидан турди у ва яқинига бориб гулханнинг,
 Меҳмон учун қўй териси пўстагини ва юнғдор эчки
 Терисини ёзиб тўшак ҳозирлади; Одиссей ётди;
 Евмей унинг устига бир иссиқ қалин мантия ёпди;
525. Қишнинг совуқ кунларида унинг ўзи киярди буни;
 Одиссей бу тўшаманда ҳузур қилиб ухлади; бошқа
 Чўпонлар ҳам ётиб унинг атрофида ухлаб кетдилар.
 Фақат Евмей на ётди ва на ухлади хавотирланиб;
 У қўлига қурол олиб кенг далага чиқмоқчи бўлди.
530. Одиссей бу ходимининг қайдалиги маълум бўлмаган
 Хожасига садоқатин кўриб, беҳад қалби қувонди.
 Евмей эса елкасига илиб шамшир, кийди мантия
 Ва устидан улкан серка терисини ёпинди шошмай;
 Сўнг итлар ва дайдиларни қувмоқ учун найзасин олиб,
535. Борей шамолин тўсувчи юксак қоя тагида ётган
 Оқтиш чўчқалар ёнига кетди ётиб ухлаб олгани.

ЎН БЕШИНЧИ ҚЎШИҚ

- Бу аснода Афинея чол Лаэртнинг набирасини
Ота юрти Итакага тез қайтишга унатмоқ учун
Учиб борди экинзорлари мўл ўлка Лакедемонга;
Бориб кўрса, Телемах шоҳ Нестор ўғли билан икковлон
5. Менелайнинг ҳашаматли ровонида ухлаб ётарди.
Писистрат ширин уйқу оғушида қимир этмасди,
Лек Телемах безовтайди уйқусида: ушбу илоҳий
Тунда ўйлаб у отасин, юрак-бағри эзилар эди.
Шу чоғ маъбуда Афина яқин келиб бир калом деди:
10. «Эй Одиссей ўғлони, сен олижаноб отанг мулкини
Талончиларга қолдириб, ўзга юртда не қилмоқдасан?
Бу кетишда, ул бадкорлар бутун мулкинг қийратурлар-ку!
Ана унда сафарингдан наф бўлмас ҳеч. Тез тур ўрнингдан,
Менелайдан илтимос қил, жўнатсин у сени уйингга,
15. Шоядки беқусур топсанг онажонинг Пенелопани.
Зеро, уни зўрлашмоқда Евримахга эрга тегишга
Отаси ва акалари. Евримах ҳам ҳеч қанда қилмай
Волиданга ташиб ётур сон-саноқсиз нодир совғалар.
Бунақада сен мосуво бўлажаксан бор бисотингдан;
20. Биласан-ку, аёл қалби беқарордир: янги эрининг
Уйин шинам безамоққа киришаркан, марҳум эрин ҳам,
Ундан ёдгор бўлиб қолган ўғлонин ҳам эсдан чиқарур.
Сен ҳозироқ қайтиб бориб ўз уйингга, энг диёнатли
Жориянгни мулкларингга нозир қилки, токи тангрилар
25. Қовуштирагунча сени энг беазир қайлигинг ила,
Кўриқласин давлатингни ҳамиша кўз қорачуғидай.
Энди менинг гапим эшит, эшитганинг сақла дилингда:
Куёвлар ўз тўдасидан саралаб кўп довюракларни,
Пистирмага қўйдилар Зам ва Итака оралиғида;
30. Улар сени хоинона маҳв этмоқчи ота юртингга
Қайтар чоғда. Лек мен бунга йўл қўймайман; ундан олдинроқ
Давлатингни кемирётган куёвларнинг кўпин ер ютгай;
Лек сен четлаб ўт тунда бу оролларни*; ҳомийинг бўлган
Одил тангри боди муродни йўллагай сенинг ортингдан.
35. Вале тошлоқ Итаканинг соҳилига етиб борган он
Сен кемаингни одамларинг билан бирга шаҳарга жўнат;
Ўзинг эса қирғоқда қол, кейин тўғри чўчқаларингнинг
Кўриқчиси садоқатли хизматкоринг Евмей олдига
Бориб унинг кулбасида тунаб қол-да, эртаси куни

40. Уни онанг хузурига жўнатки, у сенинг соғ-омон
 Ва бешикаст Итакага қайтганингни етказсин унга».
 Деб маъбуда парвоз қилди ул мунаввар Олимп тоғига.
 Телемах маст уйқудаги Несторзодни оҳиста туртиб
 Уйғотаркан, шундай деди: «Писистрат, очгил кўзингни;
45. Турақол тез, гумбуртуёқ отларни қўш жангаробага;
 Ҳа, қариди сафаримиз – жўнаш керак энди бу ердан».
 Шоҳ Несторнинг одил ўғли Телемахга моненьлик қилди:
 «Телемах, минг шошаётган бўлсанг ҳамки, бу қора тунда
 Ножоиздир узоқ сафарга чиқмоқлик; тонг отсин олдин;
50. Қолаверса, биз аввало соҳибидил Менелай билан
 Дилдан хайрлашайлик ва у сен билан менга атаган
 Совғаларин олдин бизнинг аробага олиб чиқсинки,
 Бундай хушдил мезбон билан хайрлашган меҳмон ҳеч қачон
 Унутмасин унинг зиёфатда қилган такаллуфларин».
55. Деди. Мана, олтин тахтли Эос кўкни чароғон қилди.
 Шу пайт келди шоҳ Менелай йигитларнинг истиқболига –
 Эндигина турганди у Еленанинг пар тўшагидан.
 Унинг келаётганини кўриб қолган Одиссейзода
 Шоша-пиша кийиб олди тоза хитон ва кенг мантия;
60. Одиссейнинг тангримонанд мурувватли ўғли Телемах
 Менелайни остонада қарши олиб деди бир калом:
 «О шавкатли шоҳ, тангрилар дастпарвари, халқлар чўбони,
 Ижозат бер, кета қолай азиз ота юртимга тезроқ;
 Соғиндим мен ўз уйимни, оиламни – бу қалб кўмсови».
65. Деди. Унга жавоб қилди соҳибқудрат мезбон Менелай:
 «Эй Одиссей зурриёти, масканингни интизор бўлиб
 Кўмсаётган экансан, мен сени зўрлаб олиб қололмам.
 Мен ўзим ҳам ёқтирмайман керагидан ортиқ хушомад
 Қиладиган мезбонларни: меъёр шартдир ҳар бир амалда;
70. Яна шуки, ҳали кетиш нияти йўқ меҳмонни тезроқ
 Жўнатворсак ва уйига шошаётган меҳмонни эса
 Кўйвормасдан олиб турсак – бу яхшимас: айтмоқчиманки,
 Сен уйингда меҳмон бўлиб турганларга мулозамат қил,
 Лек очиқ юз, ширин сўз-ла кузат кетаётган меҳмонни.
75. Йўқ, Телемах, шошма, сенга атаганим совғаларимни
 Аробанга қўяй олдин, жорияга буюриб, сизга
 Нонуштага тансиқ таом тайёрлатай сафар олдидан:
 Узоқ сафарга отланган меҳмонларнинг қорнин тўйдириб,
 Оқ йўл тилаб қолган хона соҳибига ҳамду санолар!
80. Гар Аргосга Элладани четлаб ўтиб бормоқчи бўлсанг,
 Отларимни аробага қўшиб сенинг ҳамроҳинг бўлай;
 Шаҳарнинг кўп одамларин танитардим; улар эъозлаб
 Меҳмон қилур ва ҳеч кимса жўнатмагай бизни совғасиз –
 Улар ё мис сепоялар, ёки метинтуёқ хачирлар,
85. Ё қўшқулоқ олтин жомлар тақдим этиб кузатгай бизни».
 Одиссейнинг доно ўғли жавоб қилди шоҳ Менелайга:

- «О шавкатли Атрейзода, Зевс бандаси, халқлар чўбони,
 Мен ҳозироқ тўппа-тўғри ўз юртимга қайтишим керак —
 Назоратсиз қолган унда ҳам уйим, ҳам молу давлатим;
90. Мен бу ёқда падаримни излаб юрган чоғ бирон кулфат
 Юз берса ё бирон молим ўғирланса яхши бўлмайди».
 Шоҳ бу гапни эшитган он ҳамтўшаги Еленага ва
 Ходимларга амр этди базмгоҳда бугун сафарга
 Жўнаётган йигитлар-чун лазиз таом ҳозирламоқни.
95. Шу чоғ Менелай олдига Воэф ўғли Этеон келди;
 Шоҳ кўшкига яқин уйда ухларди у; ҳозир турганди.
 Амр этди Этеонга тез ўт ёқиб гўшт қовуришни;
 Шоҳ амрини бажонудил бажаришга киришди ошпаз.
 Шоҳнинг ўзи малика ва азиз ўғли Мегапент билан
100. Зина пиллапоясидан тушди хушбўй омборхонага;
 Бу омборда ғоят нодир хазиначилар сақланар эди;
 Шоҳ кўшқават қадаҳ олди*, Мегапентга эса кумушдан
 Ясалган жомни олдириди; лек фонийлар ичра маъбуда
 Саналмиш шоҳ ёстиқдоши яқин бориб сандиқлар томон
105. (Сандиқларда Еленанинг ўзи тиккан нафис, чиройли
 Кийимликлар сақланарди), ранго-ранг бежирим кўйлақлар
 Орасидан қуёш янглиғ энг чароғон либос танлади;
 У сандиқнинг энг тубида ётган эди. Шундан сўнг улар
 Учовлари сарой кўшклари ичидан ўтиб боришиб,
110. Телемахга дуч келдилар ва зулфизар Менелай деди:
 «О дўстимнинг мурувватли ўғли, сени Зевс рафиқаси
 Гера кўнглинг хушнуд этиб, юртингга соғ-омон етказсин!
 Хазиначидаги бойликлар ичидан мен энг асилини
 Видолашув армуғони сифатида танладим сенга —
115. Бу бебаҳо қадаҳ фақат кумушдандир, лек гир айлана
 Лаби — олтин; тангри Гефест санъатидир бу базм қадаҳи;
 Бунини менга Финикия шоҳи Федим тўхфа қилганди
 Мен меҳмони бўлганимда; шуни тортиқ қиламан сенга».
 Шундай деб у Телемахга тўхфа қилди кўшқават қадаҳ;
120. Шоҳнинг ўғли Мегапент ҳам тангри Гефест ижоди бўлган
 Паққос кумушдан ясалган ғаройиб жом келтирди унга.
 Нафис кўйлақ олиб келган соҳибжамол Елена деди:
 «Азиз ўғлим, бу либосни никоҳ тўйинг маросимида
 Маҳбубангга кийдиргин ва мудом мени хотирлаб юргин;
125. Лекин никоҳ тўйинггача асраб қўйсин уни волиданг;
 Ҳозир эса ота юртинг Итакага шодмон бўлиб қайт».
 Деб кўйлақни узатди у ва Телемах ташаккур айтди.
 Писистрат совғаларни эҳтиётлаб жангаробага
 Жойлар экан, ҳар бирини ҳайрат билан томоша қилди.
130. Сўнг ҳаммани базмгоҳга бошлаб кетди зулфизар Атрид;
 Ҳамма одам тартиб билан жой-жойига ўтирди. Шу чоғ
 Бир ходима кумуш бандли жом ва салқин сув тўлдирилган

- Тилла қумғон олиб келди меҳмонларга қўл ювдиргани;
Сўнгра суриб қўйди обдор столларни; ва калитдор қиз
135. Захирадан олиб келди хонаки нон билан турфа хил
Егуликлар; Воэф ўғли пишган гўштни майдалаб тўғраб,
Меҳмонларга қўйиб чиқди; шоҳнинг оқил ўғли Мегапент
Олтин қадаҳларни бир-бир майи нобга тўлдириб чиқди;
Таомларга қўл чўздилар; ҳузурбахш май, тансиқ таомлар
140. Еб-ичилиб қорин тўйгач, Одиссейнинг ўғли Телемах
Ва Несторзод Писистрат икки отни жангаробага
Қўшдилар-да кенг ҳовлидан тўппа-тўғри юксак равоқли
Дарвозага йўл олдилар; зулфизар шоҳ Менелай азиз
Меҳмонларни олис йўлга кузатмоқ-чун май паймо қилиш
145. Ниятида, ўнг қўлида муаттар май ила лиммо-лим
Олтин қадаҳ билан отлар қаршисида турди-да майдан
Хўплаб олиб шундай деди: «Омон бўлинг, эй бўталарим,
Сиз элатлар паногоҳи Нелейзода Несторга мендан
Салом айтинг; биз ахейлар шаҳри азим ул Трояда
150. Жанг қилган чоғ Нестор менга ўз отамдек ғамхўр бўлганди».
Одиссейнинг суюк ўғли жавоб қилди шоҳ Менелайга:
«Буюк Нестор ҳақида сен айтган эзгу калималарни
Бориб унга етказурмиз. Оҳ, кошкийди, мен ҳам уйимга
Қайтиб бориб, бузрукворим Одиссейга мени сен қандай
155. Шодон кутиб, қандай ноёб буюмларни туҳфа этганинг
Тўғрисида худди шундай қувнаб-қувнаб сўзлаб беролсам!»
Деди. Айни шу аснода ҳовлидаги битта оқ ғозни
Чангалига илган бургут тўсдай қора қанотларин
Патиллатиб ўнг томондан учиб чиқди;* арк ходимлари
160. Ҳай-ҳайлашиб ўғри қушни кува кетди; қуш жангароба
Тепасидан учиб ўтиб, парвозини йўналтди ўнгга.
Бу хайрли башоратни кўриб ҳамма қувониб кетди.
Соҳибидил Несторзода Писистрат деди мезбонга:
«Эл султони шоҳ Менелай, тушунтирчи, Крон ўғли Зевс
165. Бу белгини кимга аён қилди экан: сенгами, бизга?»
Тангри Арей арзандаси Менелай бу қалтис саволга
Аниқ жавоб бермоқ учун бир лаҳзага ўйланиб қолди.
Ундан олдин гапни илиб кетди соҳибжамол Елена:
«Тингланг гапим, солди уни юрагимга боқий тангрилар;
170. Гапим аниқ, у албатта вожиб бўлур, худди шунингдек,
Баланд тоғда дунё кўриб, полапонлар очган бу бургут
Хонадонда боқилган оқ ғозни олиб қочди бу ердан;
Одиссей ҳам кўп йиллар дарбадар юриб қайтгач уйига,
Худди шундай қасос олур; эҳтимол у ҳозир уйдадир,
175. Куёвларни маҳв этиш режасини тузаётгандир».
Одиссейнинг доно ўғли маликага жавоб айлади:
«Гар Геранинг бузрук эри чақмоқдор Зевс хоҳласа, сени
Мудом эслаб сифингайман тангриларга сифинганимдек».
Диб у қамчи босди отлар сағрисига — улар ел мисол

180. Учиб ўтди азим шаҳар кўчалари, далаларидан.
 Жангароба шотисини ликиллантиб отлар кун бўйи
 Югурдилар. Бу пайт қуёш ботиб, йўлни зулмат қоплади.
 Йигитлар Ферага етгач, Диоклеснинг уйида манзил
 Қурдилар; у Орсилохнинг ўғли эди Алфейдан бўлган;
185. Диоклес бу йигитларни меҳмон қилди, жой солиб берди.
 Ол бармоқларини ёйиб зулматдан бош кўтарди Эос.
 Яна обдор аробага чиқиб олиб сайёҳ йигитлар,
 Отларга дам-бадам қамчи босиб, ўқдай учиб чиқдилар
 Юксак равоқнинг тагидан; югурарди отлар шамолдек.
190. Тезде улар буюк Пилос шаҳрига ҳам етиб бордилар;
 Одиссейнинг ўғли шунда деди дўсти Писистратга:
 «Несторзода, илтимосим бажаришга сўз берасанми?
 Оталаримиз дўстлиги энди бизни бир-биримизга
 Энг азалий меҳмон қилди; боз устига, бизлар тенгқурмиз;
195. Бугунги йўл иккимизни ҳеч узилмас дўстлик риштаси
 Билан чамбарчас боғлади. Дўстим, кемам ёнида тўхта;
 Бандаргоҳда қолишимга ижозат бер, токи падаринг
 Менга бўлган эҳтироми юзасидан, олиб қолишга
 Уринмасин тагин мени – жуда шошиб турибман уйга».
200. Писистрат бу ваъдани қандай қилиб бажармоқликни
 Била олмай таралдудга тушиб қолди ақлан ва қалбан;
 Ўйлаб-ўйлаб, ахийри у жарангтуёқ отларни қумлоқ
 Соҳил томон, бандаргоҳга йўналтмоқни муносиб кўрди.
 Бандаргоҳда у Менелай тортиқ қилган олтин буюмлар,
205. Либосларнинг ҳаммасини олиб чиқиб қўйди кемага.
 Сўнг дўстининг юрагига далда бериб бир калом айтди:
 «Бўл, Телемах, одамларинг жамул-жам, тез кетақолинглар,
 Мен уйимга етиб бориб ҳамма гапни бузрукворимга
 Айтишга улгурмасимдан; аминманки, қайсар табиат
210. Отам сенинг хайрлашмай кетишингга асло йўл қўймас;
 Гар эшитса жўнаб кетаётганингни, ўзи тез келиб,
 Олиб кетур сени уйга; у ҳеч ёлғиз қайтмас бу ердан».
 Деб у ёлдор отларига қамчи босиб, жониворларни
 Азим Пилосга елдирди ва бир зумда етди уйига.
215. Шунда боҳиммат Телемах деди содиқ ҳамроҳларига:
 «Эй ёронлар, қора биқин кемамизни тезроқ жиҳозлаб
 Чиқинг унга – бўлақолинг, бугун уйга жўнаймиз бизлар».
 Эзгу буйруқ бажарилди зудлик билан ва денгизчилар
 Эшкак бандлари ёнига ўтирдилар кемага чиқиб.
220. Телемах бу пайт кеманинг қуйруғида ибодат қилиб
 Афинага қурбонлик бахш этар экан, унинг ёнига
 Яқин келди бир ёт одам; башоратгўй эди бу кимса;
 У Аргосда бир кишини қатл этиб қочиб келибди.
 Соҳибқаромат Мелампнинг шажарасин у энг охириги
225. Новдасийди. Меламп бир пайт яшаганкан қумлоқ Пилосда
 Ва шаҳарнинг халқи ичра энг басавлат бой саналганкан;

- Илло кейин мажбур бўлган у юртини тарк айламоққа;
 Зеро фонийлар ичида энг қудратли ва энг такаббур
 Нелей унинг молу мулкин йил айланиб охирлагунча
230. Ўз қўлида олиб қолиб, қувган экан уни Пилосдан;
 Бу пайт Меламп филак шоҳи зиндонида азоб чекарди —
 Унинг қалбин вайрон қилган эди мудҳиш Эриниялар
 Нелей қизин ўғирлашга мажбур этиб. Лекин ахийри
 У Кералар таъқибидан жон сақлабон, Филакиядан
235. Шоҳ подасин ҳайдаб келган маъратиб ва манфур Нелейдан
 Қасдин олиб, укасига унинг қизин олиб берган-да
 Кейин ўзи бошқа юртга — йилқилари бисёр Аргосга
 Жўнаб кетган — ёзган экан тақдир унинг пешонасига
 Шу ўлкада истиқомат қилиб халққа сарбон бўлмоқни;
240. Меламп бунда ҳашаматли аркда яшаб оила қурган
 Ва иккита ўғил кўрган: Антифат-у паҳлавон Мантий.
 Антифатдан мард Оиклей, Оиклейдан азамат ўғлон
 Амфиарай туғилибди. У Аполлон ҳамда чақмоқдор
 Тангри Зевснинг эркасийди; лек тангрилар насиб этмади
245. Унга етиб бормоқликни кексаликнинг бўсағасига:
 Хотинининг олтинпарастлиги уни маҳв этган эди*.
 Икки ўғил кўрганди у: Алкмеон ва далир Амфилох.
 Мелампнинг кенжа ўғлони Мантийдан ҳам туғилган эди
 Икки ўғил: башоратгўй Полифейд ва ҳусндор Клит.
250. Лекин олтин тахтли Эос мафтун бўлиб Клит ҳуснига,
 Олиб қочган эди уни боқийларнинг жамоасига.
 Амфиарай ўлгандан сўнг, Феб Аполлон кибр-ҳаволи
 Полифейдга авлиёлик кучин бериб, уни фонийлар
 Даврасида машхур қилди; ва лекин у ўз бузруквори
255. Мантий билан келишолмай, кўчиб кетди Гиперияга
 Ва ул ерда қилди фоний бандаларга башоратгўйлик.
 Телемахнинг кемасига яқин келган мусофир одам —
 Феоклимен эди, яъни башоратчи Полифейд ўғли;
 У қурбонлик қилаётган Телемахнинг ёнига бориб,
260. Шундай лазиз ва барқанот сўзлар билан илтижо қилди:
 «Дўстим, сени шул илоҳий вазиятда учратарканман,
 Бу қурбонлик ва қурбонлик бағишланган тангрилар ҳаққи,
 Сенинг азиз бошинг, содиқ ҳамроҳларинг ҳаёти ҳаққи,
 Ёлбораман: айт ҳеч битта сирни пинҳон сақламай: кимсан?»
265. Ота-онанг кимлар? Қайда сенинг юртинг? Қайдан келурсан?»
 Одиссейнинг оқил ўғли унга шундай жавоб қайтарди:
 «Ҳамма гапни очиқ айтгум, ҳақиқатни билиб олурсан:
 Ота юртим Итакадир; бир пайтлар тангриваш отам
 Шоҳ Одиссей бўлган эди; ёвуз ўлим маҳв этган энди;
270. Кўпдан бери бедарак бу отамни мен излаб, ул ҳақда
 Бирон хабар топмоқ учун кезмоқдаман денгизма-денгиз
 Дўстларимни ҳамроҳ қилиб қорабиқин кемада мудом».

Тангримонанд Феоклимен деди Лаэрт набирасига:

- «Мана, мен ҳам дарбадарман — Аргосда бир зотни ўлдириб,
275. Кералардан жоним сақлаб қочиб келдим; ўлган одамнинг
Унда хешу ёронлари кўпдир ахей аҳли ичида;
Улар мендан ўч олмоқчи; ёлбораман, мен дарбадарни
Кемангга ол, йўқса, ёвлар тутиб мени маҳв айлагайлар».
Одиссейнинг доно ўғли жавоб қилди Феоклименга:
280. «Эй биродар, жоним билан сени олиб кетгум кемамда.
Ёруғ юз-ла қутлагайлар сени меҳмоннавоз уйимда».
Шундай деб у мусофирнинг қўлидан мис тигли найзани
Олиб, кеманинг саҳнига қўйди. Ундан кейин ўзи ҳам
Денгизларнинг тўшини чок айлагувчи кемага чиқиб
285. Қуйруғига ўтирди ва таклиф қилди Феоклименни
Ўз ёнига. Эшқакчилар арқонларни ечдилар жадал.
Телемах ҳам руҳлантириб ҳамроҳларин, узоқ сафарга
Шайланмоқни амр этди; ҳамма унинг амрин бажарди:
Бирваракай кўтаришиб ўрнатдилар улар мачтани
290. Уясига ва ҳар ёнга ундан узун арқон тортдилар;
Сўнг мачтага оқ елканни боғладилар тасмалар билан;
Зевснинг шаҳло кўзли қизи кенг фазони чок айлагувчи
Боди муродни йўллади ҳамроҳ қилиб бул баҳрийларга;
Кема шўр ва губсиз уммон бўйлаб учди мисоли қушдай.
295. Мана, улар сузиб ўтди Круна ва Халкис ёнидан;
Бу аснода қуёш ботиб, ҳаммаёқни зулмат қоплади.
Зевс шамолин ҳамроҳ қилган кема Феа ёнидан ўтиб,
Эпейларнинг қудсий юрти Элидага етиб ҳам борди
Ва Телемах ороларнинг ваҳимали қирраларини
300. Қўриб жуда кўрқиб кетди*, сузаркан у оролар томон,
Ё ўламан шу ёқларда, ё қоламан дея ўйларди.
Шоҳ Одиссей бу пайт Евмей ҳамда ўзга чўпонлар билан
Кечлик овқатни тановул қилардилар. Тўйимли, лазиз
Овқатларга ҳамма тўйгач, гап бошлади бирдан Одиссей
305. (Билмоқчийди у Евмейнинг ниятини: ўз меҳмонини
Қўймай олиб қолармикин ё, шаҳарга кетаман, деса,
Дарров рози бўлиб, уни совуққина жўнатармикин):
«Эшит, соҳибидил Евмей, сиз ҳам тингланг, дўстлар: эртага
Эрталаб мен шаҳар бориб тиланчилик қилиб кўраман,
310. Токайгача сизнинг ошу нонингизга шерик бўламан!
Сен, хўжайин, айтгил бирон одамингга, кўрсатсин менга
Шаҳар йўлин. Кўчаларни кезиб юрсам, шояд бирон зот
Бир қултум май ё бир бурда нон садақа қилса ачиниб;
Сўнг шавкатли Одиссейнинг қасрига ҳам бориб, ундаги
315. Ходимларга ҳамда унинг завжасига эри ҳақида
Эзгу хабар келтирганим айтмоқчиман. Пенелопага
Оғиз солган баттол куёвлар олдига ҳам бормоқчиман;
Ўйлайманки, мени қуруқ қайтармаслар текинтомоқлар.
Кейин, улар не буюрса ҳаммасини ижро қиламан.

320. Шуни билки, барча фоний бандаларга фақат эзгулик,
 Гўзаллик ва шону шавкат улашувчи худовандларнинг
 Муждачиси Гермес менга ўргатганди кўп ҳунарларни:
 Чаққон олов ёқишда ҳам, овқат пиширмоқчи бўлганда
 Куруқ ўтин топишда ҳам, меҳмонларга май сунушда ҳам,
325. Гўшт тўғрашда ҳам, хулласи, улуғларнинг ҳар бир хизматин
 Бекаму кўст бажаришда тополмайсиз мендай абжирни». Сен,
 тангриваш Евмей, қаҳринг қайнаб унга жавоб айладинг:
 «Уялсангчи, эй мусофир, қайдан келди телба бошингга
 Бундан манфур хаёлотлар? Бевошлиги, беҳаёлиги,
330. Очкўзлиги ҳатто темир осмонни ҳам ларзага солган
 Ёв куёвлар хизматини қилмоқ бўлсанг — эсингни ебсан;
 Улар хизматида бўлган югурдақлар сенинг тенгингмас;
 Ҳаммалари чаққоноёқ, жингалаксоч, тўкис кийинган
 Йигитчалар; у ердаги обдор силлиқ хонтахталарда
335. Нону гўштлар, олтин қадаҳларда майлар тоғ-тоғ уйилган.
 Сен, яхшиси, биз билан қол; шуни билки, ҳеч биримизга:
 На менга, на қаролларга оғирлигинг тушмайди асло.
 Одиссейнинг азиз ўғли қайтиб келса, у сенга хитон
 Яна ўзга либослар ҳам тортиқ қилур; кейин ниҳоят
340. Соғинганинг ўшал матлуб ватанингга жўнатади ҳам». Лаэрт
 ўғли унга шундай жавоб қилди: «Эй мушфиқ хоҷам,
 Мен бенаво мусофирга шунчали раҳм қилган экансан,
 Тангри Зевс ҳам сени шундай ардоқласин. Рўйи заминда
 Дарбадарлик қандай азоб, лек оч қорин беш баттар азоб.
345. Яхши, Евмей, мен жон-жон деб қутгум бунда Одиссей ўғлин;
 Лек сен менга соҳибингнинг волидаси ҳақида сўзла,
 Ундан кейин, у отасин кексаликда ташлаб кетибди;
 Сен у чолга не бўлганин сўзлаб бергин ҳеч сир сақламай —
 Агар улар ҳануз қуёш нурин эмаётган бўлсалар;
350. Ёки энди йўқми улар, кетганмилар Аид юртига?» Тангримоманд
 Евмей* шундай жавоб қилди Лаэрт ўғлига:
 «Яхши, дўстим, мен яширмай ҳаммасини сўзлаб бераман:
 Олижаноб Лаэрт тирик, лек ҳеч тинмай Зевсга илтижо
 Қилиб ётур заифлашган жисмидаги жонин олишини;
355. У кўпдан беному нишон бўлган ўғлин қўмсаб дамо-дам,
 Қазо қилган энг оқила ва суюкли ёстиқдошига
 Мудом аза тутиб, жуда ҳолдан тойган — бу шўрлик она
 Жигарбанди — ўғлин қўмсаб, зор-зор йиғлаб, ёруғ жаҳондан
 Бевақт рихлат этди-кетди. О тангрилар, менинг қадрдон
360. Дўстларимдан ҳеч кимсани бундайин талх ҳасрат эзмасин!
 Маликамнинг ғамга ботган мунгли умри давомида мен
 Унга таскин бермоқ учун, тез-тез борар эдим шаҳарга,
 Чунки унинг кичик қизи Климена билан иккимиз
 Маликадан бирдай меҳр кўриб, бирга катта бўлгандик;
365. Лек балоғат ёшига қиз етганида, уни Самосга
 Узатдилар олиб не-не қимматбаҳо қалин молларин.

- Менга эса хламида, янги хитон, бежирим шиппак
 Ҳам бердилар тўёнага; сўнг маликам мени далага,
 Мол боққани жўнатворган бўлса ҳам, мен билан у доим
370. Жуда яхши муомала қилаверди илгаригидай.
 Ҳа, ҳаммаси ўтди-кетди. Лек, шукрки, масъуд тангрилар
 Садоқатли хизматим-чун менга омад бахш этмоқдалар.
 Шу омадим боқур мени, мен ҳам меҳмон қилурмен келган
 Дилга яқин инсонларни. Лек бостириб киргандан бери
375. Уйимизга талончилар, мен соҳибам Пенелопанинг
 На сўзда, на бирон ишда дили ёришганин кўрмадим;
 Қанийди, биз хизматкорлар баъзан уни кўргани борсак,
 Дардимизни айтиб унга гурунглашсак шоҳ дастурхони
 Атрофида эркин-эмин ўтиришиб, кейин ҳар кунги
380. Ишимизга шодон қайтсак, таскин топар эди дилимиз»,
 Деди Евмей. Жавоб қилди соҳибнайранг Одиссей унга:
 «Бундан чиқди, Евмей, сени ёшлигингда ота-онангдан,
 Ватанингдан жудо айлаб олиб келган эканлар-да, а?
 Бас, энди сен сўзлаб бергин менга бутун кечмишларингни:
385. Нима, вайрон бўлганмиди сенинг ота-онанг яшаган
 Одамларга гавжум шаҳар; ё бир ўзинг далада пода
 Боқиб юрган маҳалингда сени денгиз қароқчилари
 Тутиб олиб келиб бунда соғанмиди кекса Лаэртга?»
 «Дўстим, — деди меҳмонига ул тангриваш Евмей, — агар сен
390. Жуда билгинг келаётган бўлса, майли, айтиб бераман;
 Сен жимгина хушбўй майдан ичиб қулоқ сол гапларимга;
 Кечалари узун ҳозир, улгурамиз биз мусоҳаба
 Қилишга ҳам, ухлашга ҳам; ухлагани барвақт ётмаймиз:
 Керагидан ортиқ уйқу танга зарар, лекин уйқуси
395. Келганларга, майли, рухсат; фақат барвақт туриб, тамадди
 Қилсинлару чўчқаларни тез далага ҳайдаб кетсинлар;
 Биз бўлсак баҳузур бунда еб-ичиб ўз кечмишларимиз
 Борасида гурунглашиб сал бўлса-да юрак ёзамиз;
 Зеро узоқ вақт дарбадар юриб, азоб-уқубатларга
400. Бардош берган одамлардан кўп янгилик билса бўлади.
 Майли, мен ҳам, гар хоҳласанг, ўз кечмишим сўзлаб берайин:
 Билсанг керак, Сира деган бир орол бор Ортигиядан
 Тепароқда; қуёш ўша ердан ортга қайтади доим;
 Сира халқи унча кўпмас, лек яшайди доим фаровон;
405. Унда шохдор подалару, сурув-сурув қўйлар беҳисоб,
 Баракотли тупроғи кўп ҳосил берур буғдой, узумдан;
 Очарчилик деган офат қийратмайди ҳеч вақт бу элни;
 Унда ҳеч ким йўлиқмайди ҳеч қандайин дардга ҳеч қачон;
 Кексаликнинг бўсағасин босиб ўтган чалажон каслар
410. Аполлон ва Артемиданинг ўз кумуш камонларидан
 Отган сассиз ўқларидан ҳеч қийналмай вафот этурлар.
 Сирада икки шаҳар ва ҳар шаҳарнинг ўз вилояти

- Бор; ана шу вилоятлар ҳукмдори менинг тангриваш
Отам бўлиб, унинг исми Орменонзод Ктесий эди.
415. Бир кун бизнинг бу оролга сузиб келди финикиялик
Айёр ва қув савдогарлар арзон-гаров моллар сотгани.
Бизникида сидонлик бир қадди-басти келишган, гўзал,
Чевар чўри хотин хизмат қилар эди. Финикиядан
Келган маккор савдогарлар зумда уни ром қилишибди.
420. Чўри денгиз бўйида кир юваётган чоғ бир сидонлик
Хуштор йигит у билан тил бириктириб, махфий қовушган —
Биласанки, севги доим энг беқусур пок аёлни ҳам
Телба қилур бир лаҳзада. Ошиқ йигит чўри хотиннинг
Кимлигини, қайси юртдан эканини суриштирибди,
425. Шунда чўри хотин деган менинг отам уйин кўрсатиб:
«Ватаним — мисга бой Сидон; у ўлкада отам Арибант
Энг бадавлат киши эди; мен даладан қайтаётганимда
Шум қароқчи тафосликлар мени асир олиб, шу ерга
Келтирдилар ва сотдилар савдолашиб қиммат баҳога».
430. Финикиялик қув йигит унга шундай жавоб қилибди:
«Гар биз билан ватанингга қайтиб борсанг хурсанд бўлардинг;
Яна отанг-онанг билан данғиллама хонадонингда
Яшар эдинг; улар ҳануз бой-бадавлат кун кечирмоқда».
Чўри хушторин гапига бундай дея жавоб қилибди:
435. Агар мени юртимга бешикаст олиб бориб қўйишга
Дилдан қасам ичсангизлар, мен жон-жон деб рози бўлардим».
Айёр сидонликлар қасам ичибдилар; ҳамма бирма-бир
Қасам ичиб бўлгач, чўри хотин шундай дебди уларга:
«Сиз эҳтиёт бўлинг энди ва чурқ этманг; биронтангиз ҳам
440. Менга зинҳор дуч келмангиз — на кўчада, на сув бўйида:
Гар бирон кас кўриб қолса бизнинг бирга турганимизни,
Дарров хожамга етказгай, ана унда хожам дарғазаб
Бўлиб, мени қамаб қўйгай, сизларни ҳам омон қўймагай.
Шунинг учун тилни тийинг; тезроқ савдони тугатинг-да
445. Кемани молга тўлдириб, тез ҳозирланг сафар жабдуғин
Ва қасрга бориб, хабар қилинг менга тайёрлигингиз.
Мен қасрдан кўпроқ олтин олиб чиққум кўтарганимча;
Яна, сизлар учун ноёб бир армуғон ҳозирлаганман:
Сизга айтсам, шоҳнинг гўдак ўғлига мен энага ҳамман;
450. Зеҳни ўткир бола жуда; у мен билан ҳар кун саройдан
Ўйнагани чиқар; уни кемангизга олиб бораман;
Кейин уни бошқа юртда яхшигина нархга пуллайсиз».
Деб қайтибди чўри уйга. Сидонликлар оролимизда
Бир йилгача савдо қилиб ва кемани харид қилинган
455. Моллар билан лиқ тўлдириб, сафарга отланганларида
Чўримизга бу хабарни билдиргани даракчи келди.
У олтин ва қаҳраболар шодасини олиб келганди.
Сарой аёллари: онам, жориялар уни бирма-бир
Ушлаб кўра ва нарх қўя бошладилар; даракчи эса

460. Бу фурсатдан фойдаланиб, секин имо қилди чўрига
Сўнг кемага қайтиб кетди насия қилиб хайр-маъзурни.
Кейин чўри хотин маҳкам ушлаб менинг нимжон қўлимдан,
Ташқарига етаклади; у шошарди; ва лекин шоҳнинг
Азиз меҳмонлари учун ясатилган зиёфатгоҳдан
465. Ўта туриб (бу пайт барча мансабдорлар мажлисда эди),
У ердаги саф-саф бўлиб порлаб турган турфа хил олтин
Қадахлардан учтасини секингина қўйнига солиб
Олиб чиқиб кетди. Менчи, ўзи нима бўлаётганин
Тушунмаган бола, унинг орқасидан эргашиб кетдим.
470. Бу он куёш ботиб, ҳаммаёқни теран зулмат қоплади.
Мана, бизлар шоша-шоша бандаргоҳга етиб ҳам оллик;
Кутаётган эди унда Финикия кемаси бизни;
Ҳамма чиқди кемага ва чўри билан мени олган бу
Қорабиқин кема сувда суза кетди; тангри Зевс бизга
475. Ҳамроҳ шамолин йўллади; олти кеча ва олти кундуз
Суздик бизлар; еттинчи кун дабдурустдан Зевс амри ила
Артемида кумуш камон ўқи билан хоин чўрини
Маҳв қилди: у оқчорлоқ қуш сингари денгиз қаърига
Чўкиб кетди — балиқлару тюленларга емак бўлгани;
480. Энагамдан айрилиб мен ғамга ботдим; бизнинг кемани
Ҳамроҳ шамол ва тўлқинлар Итакага оқизиб келди.
Кекса Лаэрт ўғрилардан сотиб олди бу ерда мени.
Ўшанда мен Итакани кўрган эдим биринчи марта».
Евмей қиссасин эшитиб шундай жавоб қилди Одиссей:
485. «Саховатли дўстим Евмей, сенинг барча кўрган-кечирган
Азобларинг эшитиб мен, юрак-бағрим эзилиб кетди;
Лек шафқатли Зевс нафақат ғаму қулфат солган бошинга,
Айни чоғда бу сарпадар тангри сени бир мушфиқ зотнинг
Масканига йўллабдики, ул мўътабар саховатпеша
490. Сени беҳад эъвозлаган, еб-ичирган, парвариш қилган;
Мана энди, биродарим, хуррам ҳаёт кечирмоқдасан;
Вале тамом бошқачадир менинг мунгли ва талх қисматим —
Қишин-ёзин жаҳон кезиб бошпанасиз дайдиб юрмоқлик».
Улар шундай суҳбат қуриб ўтирдилар ўтмиш ҳақида;
495. Сўнг пинакка кетди улар; лекин қисқа бўлди бу уйқу:
Олтин тахтли Эос балқди. Айни шу пайт ёш Телемахнинг
Ҳамроҳлари йиғиштириб кемадаги жами анжомни,
Мачтани ҳам қулатдилар, сўнг кемани соҳилга томон
Эшкак эшиб йўналтдилар, улар лангар ташлаб, кемани
500. Арқон билан қирғоққа банд айладилар; ўзлари эса
Тўлқинларнинг ҳамласидан мудом нотинч соҳилга тушиб,
Лазиз таом пиширишиб, май ичишиб, қоринларини
Тўйдирдилар; сўнг Телемах шундай деди ёронларига:
«Кемамизни сиз шаҳарга эшкак эшиб олиб кирингиз;
505. Мен далага бориб хабар олмоқчиман чўпонларимдан,
Кейин ўзим кеч кирганда яёв қайтиб тушгум шаҳарга.

- Лек эртага, менга ҳамроҳ бўлган дўстлар, ҳаммаларингни Миннатдорлик билдирмоқ-чун зиёфатга таклиф қиламан».
- Тангримоманд Феоклимен Телемахдан сўради шунда:
510. «Бўтам, айт-чи, мен бу тошлоқ Итаканинг қайси еридан, Қай кимсанинг кулбасидан паноҳ излай? Ёки малика Пенелопа ҳузурига тўппа-тўғри бораверайми?»
- «Феоклимен, — жавоб қилди Одиссейнинг идрокли ўғли, — Гар бошқа пайт бўлганда, мен ҳеч ўйламай, тўғри уйимга
515. Олиб борган ва яхшилаб меҳмон қилган бўлардим сени; Аммо менсиз у ерда сен хор бўласан; зеро онамни Кўролмайсан; куёвларга кўринмаслик учун у доим Ўз кўшида якка-ёлғиз мато тўқиб ўтирур тун-кун; Куёвлардан фақат бири маъқул менга. Сен уникага
520. Борсанг бўлур. У соҳибдил Евримахдир Полибий ўғли; Итакада фақат уни ҳурмат қилур бутун халойиқ, Тангриларга сиғингандай. У куёвлар ичида анча Дуруст инсон; у онамни ҳурмат қилур ҳаммадан кўпроқ; Волидамга уйланиб, у отам ўрнин эгалламоқчи;
525. Лекин фақат самодаги Зевс билади унинг тақдирин — Уйланурми у онамга ё учрарми шум фалокатга», Деди. Шу пайт ўнг тарафдан Аполлоннинг содиқ элчиси Улкан лочин ваҳимали чинқирганча фазога учди; Бир каптарни чангаллаб у патин юлиб учиб борарди;
530. Бечора қушнинг патлари ўрта йўлга учиб тушарди. Буни кўрган Феоклимен Телемахнинг қўлидан ушлаб Нарироққа олиб кетди ва пичирлаб шу гапни айтди: «Бил, Телемах, ўнг томондан учган лочин — Зевс иродаси; Мен кўрдиму фаҳмладим пуркаромат қуш эканини.
535. Итакада сиздан афзал шоҳона зот бўлмагай ҳаргиз; Тоабад бу салтанатда сизлар ҳоким бўлиб қолгайсиз». Одиссейнинг зукко ўғли жавоб қилди Феоклименга: «Эй мусофир, агар вожиб бўлса айтган бу башоратинг, Бизнинг азиз меҳмонимиз бўлажаксан ва энг бебаҳо
540. Армуғонлар оласанки, бундай саодатли туҳфани Кўрган одам сенга ҳавас қилур». Сўнг у деди Пирейга: «Клит ўғли соҳибидил Пирей, билки, мен-ла Пилосга Борган ўртоқларим ичра сен қалбимга энг яқинисан; Шундай бўлиб қолажаксан бундан сўнг ҳам. Бу мусофирни
545. Сен уйингга таклиф қил, то ўзим бориб чақирмагунча Сеникида яшаб турсин». Пирей шундай жавоб қайтарди: «Ҳамма айтганингни қилгум, у ҳеч қачон менинг уйимда Ҳеч нимага муҳтож бўлмас — мудом азиз меҳмоним бўлгай». Деди Пирей ва кемага чиқиб, ҳамма ўртоқларига
550. Амр этди арқонларни ечишни ва тез кемага чиқиб олишни. Ҳамма чиқди кемага ва эшакларнинг ёнига инди. Одиссейнинг ўғли заррин шиппакларин кийиб, қўлига

Мистиф найзасини олди; денгизчилар арқонни ечиб,
Ялписига эшкак эшиб шаҳар томон суза кетдилар.
555. Бу аснода Одиссейнинг ўгли юриб-юриб ахийри
Етиб борди қўтонлари чўчқаларга тўла қўрғонга.
Бунда ухлаб ётар эди Одиссейнинг энг содиқ кули
Чўчқаларнинг қўриқчиси тангримоманд Евмей тинчгина.

ЎН ОЛТИНЧИ ҚЎШИҚ

- Одиссей бу пайт тангриваш Евмей билан саҳарда туриб,
Тез нонушта ҳозирлади олов ёқиб. Чўчқабоқарлар
Овқатланиб, молларини дала-даштга ҳайдаб кетдилар.
Шу чоғ итлар Телемахга пешвоз чопиб бориб, сакрашиб
5. Эркалана бошладилар. Шахдам-шахдам келаётган бу
Оёқ товушин эшитиб, Лаэрт ўғли Евмейга деди:
«Эшитяпсанми, хўжайин? Кимдир келур, у сенинг дўстинг
Ё танишинг бўлса керак, итлар думин ликиллатишиб
Вовулламай унга эркаланмоқдалар. Ана ўзи ҳам...»
10. У гапириб улгурмасдан, кириб келди эшикдан... ўғли;
Уни кўриб Евмей ирғиб турар экан, қўлидаги жом
Тўшиб кетди: бу жомда у қирмизи май ила чашманинг
Шаффоф сувин чапиштираётган эди. У соҳибига
Ташланди-ю, унинг юзи-кўзи, боши ва қўлларини
15. Ўпар экан, тирқираб ёш оқа кетди мунгли кўзидан;
Кексаликда кўрган ёлғиз ўғли ўн йил бедарак кетиб*,
Дабдурустан уйга кириб келганида, интизор ота
Қандай ғайритавсиф меҳр ила қарши олса ўғлонин,
Кул Евмей ҳам Телемахни шундай меҳр билан бағрига
20. Босиб, худди ўлган ўғли тирилгандай, ҳамма ёғини
Ўпаверди: кейин хўнг-хўнг йиғлаб деди у хожасига:
«Вой, сенмисан, нури дийдам Телемахим? Пилосга сузиб
Кетганингдан сўнг умидим узган эдим сени кўришдан.
Қани, бўтам, ичкари кир, дийдорингни кўриб тўяйин;
25. Авваллари чўпонларнинг олдига сен кам келар эдинг;
Кўпроқ вақтинг эл ичида ўтар эди; наҳот жонингга
Тегмади ёв куёвларнинг уйингдаги безорилиги?»
Одиссейнинг зукко ўғли жавоб қилди чўчқабоқарга:
«Ҳақ гапирдинг, ота; бугун фақат сенинг ёнингга келдим
30. Кўришгани, сўрашгани: айтчи, менинг онам ҳалиям
Уйдами ё аллақачон куёвлардан биронтасига
Эрга тегиб, бузрукворим Одиссейнинг хобхонадаги
Тўшагини бўш қолдириб, ис бостириб ташлаб кетдими?»
Тангримоманд чўчқабоқар Телемахга жавоб қайтарди:
35. «Ул вафодор онажонинг Пенелопа кўзи тўрт бўлиб
Қутар экан сени уйда, узун кун ва бедор тунларни
Фам-ҳасратда йиғи билан ўтказмоқда шўрлик дамо-дам».
Деб у олди Телемахнинг қўлидан мис тигли найзани
Ва Телемах остонадан хатлаб кирди қулба ичига.

40. Уни кўриб дик ўрнидан туриб кетди шу чоғ Одиссей;
 Лек Телемах хоҳламади мусофирни уринтиришни:
 «Қимирлама, — деди унга, — ўтиравер; менга шундоқ ҳам
 Жой топилур бу гўшада; бизнинг сахий хўжайинимиз
 Евмей зумда менга юмшоқ жой тайёрлаб бергай албатта».
45. Шундай деди у; Одиссей ўз ўрнига қайтиб ўтирди;
 Евмей эса бир кучоқ хўл новдаларни кўтариб келиб,
 Ерга солди, устига пўстак тўшади; ўғлон ўтирди
 Шу пўстакка; чаққон Евмей ёғоч патнис тўла пишган гўшт
 Ҳамда катта сават тўла нон келтириб, унинг олдига
50. Кўйди; заранг қадахни ҳам мисли болдай тотли май ила
 Лим тўлдирди; сўнг дастурхон тадоригин кўриб бўлгач, у
 Яқин келиб тангримонанд Одиссейнинг ёнига инди.
 Ҳаммалари таомга қўл узатдилар. Қоринлар тўйгач,
 Савол берди Евмейга ўгрилиб бирдан зукко Телемах:
55. «Отагинам, бу мусофир меҳмонинг ким? Қандай кемада
 Сузиб кепти Итакага? Қай баҳрийлар олиб келибди?
 Биламанки, юртимизга у пиёда юриб келмаган».
 Телемахга тангримонанд Евмей шундай жавоб қайтарди:
 «Ҳаммасини очиқ айтгум, ҳақиқатни билиб ол сен ҳам;
60. Экинзорлари кенг, текис Крит экан унинг ватани,
 Қисматига ғариблик ва дарбадарлик битилган экан;
 Айтишича, у кўп гавжум шаҳарларни кезиб чиқибди;
 Ва ниҳоят у бадният феспротларнинг кемасидан
 Қочиб чиқиб бизнинг фақир кулбамизга кириб келибди;
65. Уни, ўғлим, измингга ол — умидвор у ҳимоятингдан».
 Одиссейнинг зукко ўғли жавоб қилди чўчқабоқарга:
 «Эй оққўнгил ота, маҳзун бу гапларинг ўртади қалбим;
 Шўрпешона меҳмонингни қандай тақлиф қилай уйимга?
 Ҳали ёш ва гўрман, ота, мени таҳқир қилиб, дилимни
70. Оғритувчи ғанимлардан ўч олишга етмайди кучим;
 Фаросатли онам эрса, таралдудда ақлан ва қалбан:
 У мен билан қолиб, порлоқ уйимизга гард юқтирмасдан,
 Одиссейнинг тўшагин пок сақлаб, элу юрт ҳурматини
 Оқласинми, ё биронта адолатли ва саховатли
75. Куёвни хуш кўриб охир, энди унга тегиб олсинми —
 Боши қотган; лек мен албат меҳмонингга туҳфа қилгайман
 Мантия ва кўркам хитон, оёғига яна шиппак ҳам;
 Тагин мендан олади у икки дамли ўткир шамшир ҳам;
 Кейин уни ўз суюкли ватанига жўнатвораман;
80. Ҳозирча у сеникида яшаб турсин, яхши боқ уни;
 Меҳмонингга кийим-кечак жўнатаман уйимдан; яна
 Озуқа ҳам юбораман — сенга малол келмасин боқиш.
 Ҳозирча у бормай турсин куёвларнинг олдига зинҳор;
 Улар баттол, ўлгудек кўрс, беадаб ва авбош ҳаммаси;
85. Агар уни хафа қилиб қўйсалар, мен қаттиқ ранжийман;
 Тизгинлашга ожизман бу қузғунларни: ғоят забардаст

- Одам ҳам гар ёлғиз бўлса, маҳв этишга заифлик қилур
Кўпчиликни; биласанку, кўпчиликдир куёв тўралар».
- Телемахга соҳибнайранг шоҳ Одиссей жавоб айлади:
90. «Сен бир оғиз сўз айтишга изн бергил, азиз биродар:
Беандиша куёвларнинг уйингизга бостириб кириб,
Сени назар-писанд қилмай, сарой аҳлин таҳқирлашларин,
Хўрлашларин эшитдим-у юрак-бағрим қон бўлиб кетди.
Айт-чи менга: ўзинг хоҳиш билдирдингми бу бедодликка?»
95. Ёки халқинг, тангри амри билан, сени хуш кўрмайдими?
Эҳтимол, сен хафадурсан азиз ака-укаларингдан,
Бошим ғамга ботганида ёрдам қўлин чўзмадилар, деб?
Гар мен сендек ёш ва жасур бўлсам эдим, ёки бўлмаса,
Одиссейнинг ўгли ёки унинг ўзи бўлиб, қолсайдим
100. (Унинг омон қайтишига ишонаман), майли, бошимни
Чопсинлар кундага қўйиб, гар мен Лаэрт ўглини қасрига
Кириб бориб, суллоҳларни битта қўймай қийратолмасам.
Ҳа, кўпчилик бўлиб мени маҳв этсинлар, майли, розиман —
Бу даргоҳга не мақсадда келганини унутиб қўйган
105. Куёвларнинг кун-уззу кун зўравонлик қилишларини,
Маликанинг азиз меҳмонларин таҳқир этишларини,
Саройдаги жориялар номусини булғашларини
Сенинг барча озуқаю шаробларинг текин еб-ичиб
Совурётганларин кўрганимдан кўра, ўз масканимда
110. Бу дунёдан кўз юмишга ҳам кўрқмасдан рози бўлардим». «Азиз меҳмон, — деди унга Одиссейнинг донишманд ўгли, —
Ҳақиқатни билмоқ бўлсанг, ҳамма гапни очиқ айтаман:
Йўқ, йўқ, мени ёмон кўрмас Итаканинг фуқаролари,
Ака-укаларим ҳам йўқ менга ёрдам қўлин чўзувчи:
115. Зевес бизнинг авлодларни якка-якка қилиб яратган.
Катта бобом Аркесий бир ўғил кўрган — бобом Лаэртни,
Лаэрт ҳам бир ўғил кўрган — Одиссейни; Одиссей эса
Пенелопага уйланиб битта ўғил кўрибди — мени;
Отам жангга кетганида мен чақалоқ бўлган эканман.
120. Кейинчалик уйимизга кўп ғанимлар бостириб кирди.
Атрофдаги ороллардан: Дулихию, Заму, Закинфдан
Кёлган, яна бизнинг тошлоқ Итакадан чиққан мансабдор,
Катта оғиз бу одамлар менинг онам Пенелопани,
Эрга тег, деб қистамоққа, бизнинг жами давлатимизни
125. Таламоққа киришдилар; онам эса хоҳламаяпти
Манфур эрга тегишни ҳам, бу зуғумга қандай қилиб чек
Қўйишни ҳам билмаяпти; улар бўлса бойлигимизни
Совурмоқда; бу кетишда ўлдирсалар керак мени ҳам.
Лек кўкдаги боқийларнинг ниятлари аёнмас бизга.
130. Энди, Евмей, сен онамнинг ҳузурига физиллаб бориб,
Пилосдан соғ ва саломат қайтганимни хабар қил унга.
Мен бу ерда қолгум бугун; сен тезроқ қайт лекин оғзингга

- Эҳтиёт бўл. Қайтганимни фақат онам билсин, вассалом.
 Сабабки, кўпдир шаҳарда мени ўлдирмоқчи бўлганлар».
135. Сен, тангриваш чўчкабоқар Евмей, шундай жавоб қайтардинг:
 «Ҳа, биламан, тушунаман, бажарилур ҳамма айтганинг;
 Илло бир гап сўрамоқчи эдим сендан: бу хушхабарни
 Бобонг Лаэртга етказсам нима дейсан — қаршимасмисан?
 Бечора чол! Шу чоққача у ўғлини қўмсаб ғам чеккан
140. Бўлса ҳамки, даладаги ишларга бош-қош эди доим,
 Қуллар билан бирга овқатланар эди қорни очганда.
 Лек Пилосга сузиб кетганингдан бери қора кемада
 Емай-ичмай кўйибди у, далага ҳам чиқмасмиш энди,
 Чўпдай озиб кетган бобонг уйда ётиб зор-зор йиғлармиш».
145. Одиссейнинг зукко ўғли жавоб қилди чўчкабоқарга:
 «Шўрлик бобом! Ачинаман унга жуда; лекин ҳозирча
 Уйга қайтиб келганимни унга айтмай турақолайлик;
 Гар ҳар бир иш фоний банда хоҳиши-ла вожиб бўлсайди,
 Мен отамнинг Итакага қайтишини хоҳлардим жуда.
150. Келганимни волидамга айт-у тез қайт; бобом олдига
 Бора кўрма; лек онамга айтсанг бўлур: у оқсочини
 Бобом олдига юборсин қайтганимни хабар қилгани».
 У Евмейнинг кетишига рухсат берди. Ва чўчкабоқар
 Оёғига шиппак боғлаб жўнаб кетди. Унинг шаҳарга
155. Йўл олгани шу заҳоти Афинага намоён бўлди
 Ва маъбуда соҳибжамол, сарвқомат, навниҳол бир қиз
 Бичимида пайдо бўлди бўсағада; у ичкарига
 Кирар экан, Одиссейга кўринди-ю лек Телемахга
 Кўрсатмади келганини; аҳли само ҳаммамизга ҳам
160. Ошкор кўринавермайди; лек Одиссей бу маъбудани
 Аниқ кўриб турар эди; уни яна итлар кўрдилар,
 Лек ҳуришга журъат этмай, қочдилар тез ингиллашганча.
 Афина бош ирғаб аста имо қилди. Одиссей уни
 Тушунди ва уйдан чиқиб, маъбуданинг девор тагида
165. Турганини кўрди; унга шундай калом айтди Афина:
 «О Лаэртнинг азиз ўғли соҳибнайранг, зукко Одиссей,
 Сен ўзингни энди мумкин танитишинг оқил ўғлингга.
 Сўнг тузинглар куёвларни қандай маҳв этиш режасин.
 Шаҳарга сиз бирга боринг; мен ҳам тезда орқаларингдан
170. Етиб боргум; сўнг бошлаймиз биргаликда интиқом жангин».
 Деб у олтин таёқчасин Одиссейга аста теккизди:
 Шу он Одиссей эгнида пайдо бўлди оҳорли хитон;
 Бўйи-басти тикланди ва юзидаги ажин йўқолди,
 Яноқлари таранглашди, қора соқол босди иягин.
175. Сўнг маъбуда ғойиб бўлди, Одиссейни келтиргач асл
 Ҳолатига; Лаэртзода уйга кирди; Телемах ерга
 Тикди кўзин ҳанг-манг бўлиб: боқий тангри деб ўйлаганди

- Отасини. У ҳайиқиб барқанот бир калима деди:
«Эй мусофир, қандай қилиб пайдо бўлдинг бу қиёфада?»
180. Уст-бошинг ҳам, юз-кўзинг ҳам тамомила ўзгарган энди;
Сен, чамамда, бўлсанг керак само султонларидан бири;
Биздан дариг тутма меҳринг: сенга атаб биз ҳекатомба
Қилажакмиз олтинлардан, раҳм қилгил, эй қодир тангри».
- Ўғлонига жавоб қилди кўп машаққат чеккан Одиссей:
185. «Йўқ, мен тангри эмасман, сен боқий дея кўрма ҳеч мени!
Ўз падаринг Одиссейман; мени деб сен ёв куёвларнинг
Қийноғига чидаб, шунча вақтдан бери азоб чекибсан».
- Деб ўғлини ўпар экан маҳкам босиб уни бағрига,
Кўзларидан шашқатор ёш оқди тинмай. Лекин Телемах
190. Қаршисида орзиқиб кутган отаси турганлигига
Ҳеч ишонмай, гап қайтарди: «Йўқ, сен отам Одиссеймассан,
Балки сеҳринг билан кўзим қамаштирган бирон даймонсан;
Сезмоқдаман — мени баттар изтиробга солмоқчисан сен;
Фоний банда ҳеч қачон ўз ақли билан бундай мўъжиза
195. Яратолмас; фақат тангри иродаси бир сонияда
Айлантира олур чолни ёш йигитга, ёшни кексага;
Боя жулдур кийим кийган чол эдинг сен; лек энди бўлса
Чексиз само соҳибларидан бирига ўхшамоқдасан».
- Жавоб қилди соҳибнайранг Одиссей ўз ўғлига шундай:
200. «Йўқ, бегона ҳисоблама, ўғлим, уйга қайтган отангни,
Бу юз берган мўъжизани кўриб ҳам сен ҳеч ажабланма;
Шуни билки, узоқ йиллар жаҳон кезиб, охир йигирма
Йилдан кейин, тангриларнинг хоҳиши-ла, ота юртига
Қайтиб келган мендан бошқа ҳеч қандайин ўзга Одиссей
205. Уйингизга кириб келмас. Энди менинг бу ўзгаришим
Иқтидорли ўлжатопар Афинанинг хизмати* эрур;
У ҳар ишга қодир илоҳ; аввал мени у жулдурвақи
Ғариб чолга айлантирган эди, кейин эса уст-боши
Покиза навқирон эрга айлантирди. Чексиз самонинг
210. Соҳиблари учун осон фонийларга ҳусн-тароват
Бахш этиш ҳам, ё уларни бадбашара қилиб қўйиш ҳам».
- Деб ўтирди у жойига; ҳаяжонга тушган Телемах
Бирданига юм-юм йиғлаб кучди маҳкам ўз падарини.
Сўнг икковлон ўпкалари тўлиб ўксиб-ўксиб йиғлашга
215. Тушарканлар, айюҳаннос солиб нола чекдилар чунон;
Ҳали темир қанот бўлган полопонларини инидан
Овчи ўғирлаганини сезган лочин, ё соҳибчангал
Бургут қандай фарёд чекиб бутун кўкни бошга кўтарса,
Булар ҳам кўзёш тўкишиб, қаттиқ хўнграб йиғлар эдилар.
220. Ботаётган қуёш шундай кайфиятда кўрган бўларди
Икковини, гар Телемах отасидан сўрамаганда:
«Айтчи, ота, сен қай тарзда, қай томондан қандай кемада
Сузиб келдинг Итакага? Олиб келди қайси баҳрийлар?
Биламан мен, бу заминга сен пиёда келмагансанку».

270. Шаҳарга бор ва унда ёв куёвларнинг даврасида бўл.
Сендан кейин мен ҳам Евмей билан ғариб чол сиёқида
Шаҳар боргум. Шунда мени ўз уйимда ҳақорат қилиб
Хўрласалар, меҳринг жўшиб, асло менга ён боса кўрма,
Майли, судраб оёғимдан ташқарига улоқтирсинлар,
275. Майли, менга бирон қаттиқ нарса отиб яраласинлар —
Парво қилма. Фақат баъзан куёвларни тинчитиш учун
Бирон луқма гап айтиб кўр — сенга қулоқ солмайди улар;
Лек сабр қил. Уларнинг маҳв бўладиган пайти яқиндир!
Энди бошқа гапим эшит, эшитганинг сақла дилингда:
280. Афиная сирли ўғит пуркар ҳали менинг қалбимга.
Шунда сенга бош ирғайман ва сен алҳол катта залдаги
Барча жангбоп силоҳларни олиб чиқиб тепа қаватга,
Бирон ерга уйиб қўйгин. Гар куёвлар базмгоҳдаги
Силоҳларнинг йўқолганин пайқаб қолиб, қани улар, деб
285. Сўрасалар, сен уларга дегин: «Бу ер тутун жуда ҳам*»;
Қуроллар бу ерда отам Трояга жўнаб кетгандан
Бери туриб, ҳар кун ёнган машъаллардан ва гулханлардан
Қурум босиб зангламоқда. Сарпадар Зевс кўнглимга солди
Менинг жуда-жуда ҳушёр бўлмоғимни: ким билсин тагин,
290. Кайф устида бирданига низолашиб қоларсиз балки;
Ана унда, совчилик ҳам, бу ажойиб базми жамшид ҳам
Тагин қонга булғанмасин, дейман-да, дўстлар.
Бундай пайтда беихтиёр чўзилади қўллар қуролга».
Сен мен билан иккимизга икки найза, иккита шамшир,
295. Яна бир жуфт ҳўкиз териси қопланган қалқон шайлаб қўй —
Хужум бошлаганимизда улар бизга асқотажақлар;
Ўша пайт Зевс ва Афина оғдирурлар куёвлар эсин.
Буёғини эшит энди, эшитганинг қалбингда сақла:
Агар чиндан ҳам сен менинг ўғлим бўлсанг, қайтиб келганим
300. Азиз отам Лаэртдан ҳам, чўчқабоқаринг Евмейдан ҳам,
Саройдаги маҳрамлардан, ҳатто онанг Пенелопадан
Ҳам сир сақла; фақат сен ва мен — иккимиз жорияларни
Кузатамиз; яна талай қулларни ҳам синаб кўрамиз:
Кимнинг сен ва менга содиқ эканини, кимнинг дилида
305. Биъга қарши кек — адоват борлигини билиб оламиз».
Одиссейга эътироз-ла жавоб қилди зукко Телемах:
«Ота, тезда сен қалбимнинг қандайлигин билиб оласан;
Аминманки, руҳан тетик эканлигим ҳам кўражаксан.
Лек менимча, наф йўқ ҳамма одамларни синаб кўришдан,
310. Бу ҳақда сен тузуккина ўйлаб кўрсанг яхши бўларди:
Жами халқни синаш учун бизга кўп вақт керак бўлади;
Биз ҳаммани битта-битта синаш билан машғул бўлганда
Сенинг молу давлатингни ёвлар итдай талайверади;
Вале мен ҳам аёлларни синаб кўриш тарафдориман;
315. Билиш керак: кимда ҳаё, вафо бору, кимлар бадахлоқ;
Лек қулларни битта-битта синаб кўриш қийин бўлади —

- Улар тарқоқ яшайдилар; кейин ўзинг синайверасан
 Бўш вақтингда, гар Зевс сенга берган бўлса эзгу башорат».
 Ота-бола кўп нарсалар тўғрисида суҳбатлашдилар.
320. Айни шу пайт Телемахни ўртоқлари билан Пилосга
 Олиб бориб келган кема Итакага кириб ҳам келди.
 Денгизчилар теран бандаргоҳга олиб кириб кемани,
 Биргалашиб қуруқликка чиқардилар; югурдак қуллар
 Кемадаги шоҳ Менелай совғаларин олиб тушдилар
325. Ва барини олиб бориб жойладилар Клит уйига.
 Сўнг даракчи юбордилар денгизчилар Пенелопага
 (Онаизор ўғлин кўмсаб, бекорга кўзёш тўкмасин, деб)
 Ўғлин қайтиб келганини ва кемани шаҳар жўнатиб,
 Ўзи даштга кетганини айтиш учун. Йўлда даракчи
330. Телемахнинг амри билан маликанинг истиқболига
 Кетаётган Евмейга дуч келиб қолди ва икковлари
 Шоҳ Одиссей саройига биргаликда кириб бордилар.
 Жориялар билан турган маликага деди даракчи:
 «О маликам, қайтиб келди Итакага суюк ўғлонинг».
335. Вале Евмей яқин бориб соҳибаси Пенелопанинг
 Қулоғига Телемахнинг топшириғин пичирлаб айтди.
 У гапини айтиб бўлиб тарк этди шоҳ саройини ва
 Шошганича қайтиб кетди чўчқалари ёнига яна.
 Ёв куёвлар бу хабарни эшитган он руҳлари тушиб,
340. Базмгоҳдан ташқарига чиқдилар-да гов тагидаги
 Сип-силлик тош курсиларга ўтирдилар қатор тизилиб.
 Куёвларга деди шунда Полибийнинг ўғли Евримах:
 «Аҳвол чатоқ! Телемахдан кутмагандик бундай мардона
 Жасоратни — у сафардан соғ қайтибди. Энди биз дарҳол
345. Пистирмада пойлоқчилик қилаётган дўстларимизни
 Итакага қайта олиб келиш учун учқур кемада
 Абжир йигитларимизни жўнатайлик!» Еврилох гапин
 Ҳали тамом қилмасидан, Амфином ўз ўрнидан туриб,
 Бандаргоҳга эндигина сузиб кирган кемани кўрди;
350. Кема аҳли — денгизчилар йиғиштира бошлагандилар
 Анжомлару эшкакларни. Кулиб туриб деди Амфином:
 «Ҳожати йўқ энди кема юборишнинг; ана, ўзлари
 Қайтиб келди. Назаримда, бирон тангри кўнгилларига
 Солган ёки ўзлари ҳам Телемахнинг учқур кемасин
355. Кўриб қолиб, орқасидан қувганлару етолмаганлар».
 Шундай деди; ҳамма туриб ўрнидан, йўл олди соҳилга.
 Мана, қора биқин кема қирғоққа ҳам чиқарилибди.
 Қуллар зумда кемадаги силоҳларни олиб кетдилар;
 Ҳамма куёвлар майдонга жам бўлдилар зеро ҳеч кимса
360. Ҳеч ким билан мусоҳаба қилмаслиги шарт эди ҳозир.
 Ана шунда Евпейт ўғли мутакаббир Антиной деди:
 «Эҳ, уларга тангриларнинг ўзи паноҳ бўлибди, аттанг!

- Бизлар ҳар кун шамол бўса олаётган чўққига чиқиб,
 Йўлларини пойлагандик; қуёш ботгач эса доимо
365. Бутун тун то тонг отгунча уни кутиб, дарҳол жонини
 Олиш учун ҳар тарафга сузар эдик учқур кемада.
 Афеус, даймон уни бу пайт Итакага олиб ўтибди.
 Сизга айтсам, бу ерда ҳам биз амалга оширишимиз
 Мумкин ўшал режамизни; биздан қочиб қутулолмайди;
370. Лек у тирик экан, ета олмагаймиз ниятимизга:
 У улғайган, пухта энди тафаккури, қилган ишлари;
 Итакаликлар ҳам энди аввалгидай мойилмас бизга;
 Биз биринчи галда гумдон қилишимиз керак зумраша
 Телемахни — улгурмасдан у халқидан мадад сўрашга;
375. Гар кечиксак, аминманки ижро этур у ниятини
 Ва ғазаби қайнаб бутун элга ошқор қилур бизларнинг
 Хуфиёна режамизни; билингки, халқ маъқулламагай:
 Ғазаб отига миниб, у бизни қувғин қилиши мумкин
 Ота юртдан; унда бизлар ҳар томонга тарқаб кетамиз.
380. Келинг, уни бирон пасқам жойда ёки овлоқ кўчада
 Маҳв этайлик; ана шунда унинг бутун молу давлати
 Тақсимланур ўртамизда; уйни эса берақоламит
 Пенелопа билан унинг танлагани янги эрига.
 Агар менинг маслаҳатим сизга маъқул бўлмаса ва сиз,
385. Телемахнинг ўзи эга бўлсин ота мулкига, дея
 Жонига қасд қилишдан бош товласангиз, барҳам топажак
 Саройдаги кунда бўлиб турган айшу ишратларимиз.
 Унда ҳамма уй-уйига тарқаб кетиб, ҳар ким совчисин
 Юборади бисёр совға-салом билан ва Пенелопа
390. Ичимиздан энг оққўнгил, қўли очиқ бирон азамат
 Йигитга ўз ихтиёри билан дарров тегиб олади».
 Шундай деди у; қолганлар қулоқ солиб жим ўтирдилар.
 Лек малика Аретанинг насабидан бўлган Нис ўғли
 Олижаноб Амфином шу пайт юзланиб мажлис аҳлига,
395. Гап бошлади; зироатзор Дулихийдан келган эди у
 Итакага ва ўхшамас эди бошқа қуёвларга ҳеч.
 Унинг доно нутқи, эзгу ниятлари Пенелопага
 Кўпроқ мақбул бўлар эди; у мажлисга юзланиб деди:
 «Йўқ, дўстлар! Мен Телемахнинг жонига қасд қилмам
 ҳеч қачон;
400. Шоҳ ўғлини қатл қилиш энг даҳшатли разолат эрур;
 Авваламбор, тангриларга сиғинмоқ ва улар хоҳишин
 Билмоқ зарур; гар Зевс маъқул топса бизнинг ниятимизни,
 Ўзим уни маҳв этишга рози бўлгум, бошқаларни ҳам
 Шунга даъват этгум албат; мабодо Зевс маъқул топмаса,
405. Менинг сизга маслаҳатим: ўзингизни тийинг бу ишдан».
 Шундай деди; ва бошқалар маъқуллашди унинг таклифин.
 Кейин ҳамма яна қайтди Одиссейнинг базмгоҳига

- Кириб келиб ўтирдилар юмшоқ курсиларга куёвлар.
Лек оқила Пенелопа бир режани кўзлаб, кўшкидан
410. Баттол куёвлар олдига тушиб келди; эшитганди у
Телемахни маҳв этмоқчи бўлганларин — бу гапни унга
Айтганди оққўнгил Медонт; Пенелопа зинапоядан
Шоша-пиша тушиб келди икки каниз кузатувида;
Кириб борди базмгоҳга маъбудаваш бу дилбар аёл
415. Ва тўхтади баланд шифтга таянч бўлган устун тагида
Юзин заррин уртук билан тўсганича ва Антинойга
Юзланиб у шундай деди: «Эй найрангбоз бевош Антиной,
Одамларнинг айтишича, Итакада сен энг донишманд
Зот эмишсан куёвларнинг орасида гапда ва ишда;
420. Лекин айт-чи, қани ўша эл мақтаган чўнг заковатинг?
Қутирган ит! Телемахни ўлдиргани чоғланганмишсан!
Сабаб нима? Нима учун сен Зевснинг арзандалари —
Етимларга паққос зуғум қилмоқчисан? Ё билмайсанми,
Фақат бадбин одамгина ўз дўстига чоҳ қазишини?
425. Ё эсингдан чиқдими, айт, тафий қароқчилари билан
Иноқлашиб, садоқатли дўстларимиз феспротларнинг
Юртин форат қилганий-чун эл қаҳрига учраган отанг
Кўрқиб қочиб келганини шавҳаримнинг паноҳига, а?
Халқ отангга шафқат қилмай юрагини суғуриб олиб,
430. Бутун молу давлатини буткул торож қилмоқ бўлганди;
Шоҳ Одиссей отанг ёнин олиб халқни тинчитган эди;
Сенчи — эрим давлатини итдай талаб, унинг завжасин,
Эрга тег, деб қийнаяпсан, ўлдирмоқчи бўляпсан ўғлин.
Йўқ, ҳаддингдан ошма! Сен ҳам, ўзгалар ҳам бўлсин эҳтиёт».
435. Полибийнинг ўғли шундай жавоб қилди Пенелопага:
«Хотиржам бўл, эй қария Икарийнинг оқила қизи
Пенелопа; нечун бундай ваҳимага тушмоқдасан сен?
Тангриларнинг арзандаси Телемахни ўлдирмоқ учун
Қўл кўтарган одам бизда бўлган эмас, йўқ ва бўлмас ҳеч.
440. Ҳа! Мен тирик эканман, шу пок заминни кўзим кўраркан,
У ўлмайди — ҳамма гувоҳ бўлсин менинг айтган гапимга;
Вожиб бўлгай гапим албат — ўшал қотил менинг найзамдан
Ўз қонига фарқ бўлажак. Ҳеч унутмам — Одиссей мени
Бир пайтлар тиззасига ўтқазволиб май ичирарди,
445. Гўшт берарди эркалаб. Йўқ, Телемахни ҳеч ким маҳв этмас,
Алалхусус, биз куёвлар. Лек тақдирдан қочиб бўлмайди».
Унинг тили шундай деди, лекин дили бошқача эди.
Пенелопа мунаввар хобхонасига қайтиб чиқди ва
То Афина кўзларига ширин уйқу уфурмагунча,
450. Ўз маҳбуби Одиссейни эслаб, аччиқ-аччиқ йиғлади.
Кекса Евмей Одиссей ва унинг ўғли истиқболига
Қайтганида қош қорая бошлаганди. Ота ва бола
Битта чўчқа боласини сўйиб кечлик пиширардилар.
Лекин ундан сал олдинроқ бу кўрага келган Афина

455. Олтин таёқчасин яна Одиссейга аста теккизиб,
Айлантириб қўйган эди уни жулдурвақи бир чолга, —
Ичида сир ётмайдиган Евмей таниб қолса гар уни,
Маликага бу хабарни етказмоқ-чун дарров шаҳарга
Чопарди-да. Ёш Телемах кўриб уни сўроққа тутди:
460. «Евмей, қайтиб келдингми? Айт, нима кўрдинг?
Не гап эшитдинг?
Пистирмадан қайтиб келибдим анов куёв тўралар?
Ё ҳали ҳам йўлим пойлаб ўтирганми экан, нодонлар?»
Телемахга олижаноб Евмей шундай жавоб айлади:
«Куёвларни суриштириш хаёлимга ҳам келмаганди.
465. Менинг ишим — шаҳар бориб, тезроқ сенинг топширигингни
Бажаришу тезда ортга қайтиб келиш эди, чироғим.
Лек саройга кета туриб, сенинг ҳамроҳларинг юборган
Чопарга дуч келдим йўлда — аввало у Пенелопага
Ҳамма гапни баён қилди; ва лекин мен ўз кўзим билан
470. Кўрганим бир воқеани сенга сўзлаб беришим мумкин:
Мен шаҳарга яқин бориб, баланд Эрмей тепалигидан
Бир кеманинг бандаргоҳга сузиб кираётганин кўрдим;
Унда баҳрийлар кўп эди; ярақларди куёш нурида
Қалқонлару икки дамли мис найзалар; тагин ким билсин —
475. Аниқ бир гап деёлмайман; назаримда, ўшалар эди».
Деди Евмей. Ва Телемах астагина табассум қилди
Отасига, лекин буни сездирмади чўчқабоқарга.
Кечлик пишди, ҳамма тановул қилгани келиб ўтирди;
Ушбу лазиз хушхўр таом хушнуд этди барчанинг дилин;
480. Қорин тўйгач, чўпон аҳли тайёрланди ётиб ухлашга
Ва тангрилар ато этди барчага тинч, оромбахш уйку.

ЎН ЕТТИНЧИ ҚЎШИҚ

- Қирмиз бармоқларин ёйиб балқди кўкка навниҳол Эос.
Тангриларнинг арзандаси олиҳиммат Одиссейзода
Телемах зар шиппақларин боғлаб ажиб оёқларига,
Қўлга олди жанговар мис тигли ўткир найзасини ва
5. Жўнамоққа шайланаркан, буйруқ берди Евмейга шундай:
«Мен шаҳарга кетмоқдаман, онам ила юз кўришгани;
Гар дийдорим кўрмаса у, кўмсаб мени йиғлайверади;
Мусофирни эса сенга топшираман; уни шаҳарга
Сен олиб бор, майли, йиғиб садақа у боқсин ўзини;
10. Ахир кимдир, раҳми келиб, бир бурда нон, ё бир қултум май
Хайр қилар, дейман унга. Лек мен ҳомий бўлолмам барча
Қашшоқларга; шундоқ ҳам, ўз ташвишларим ошган бошимдан;
Гар меҳмонинг хафа бўлса бу гапимдан, ўзига қийин;
Биласанку, ҳеч кимсага қилмайман мен тилёгламалик».
15. Соҳибнайранг шоҳ Одиссей унга шундай жавоб айлади:
«Азиз дўстим, мен ўзим ҳам хоҳламайман бунда қолишни,
Гадонинг кун кечириси даладамас, шаҳарда осон,
Зеро, унда кўпдир хайр қилувчилар бу ердагидан.
Ёшим ўтиб қолган менинг, чўпонларга кўмак беролмам,
20. Улар қиладиган оғир ишга энди кучим етмайди.
Сен яхши бор, биродарим, мен сал кейин, кун исиганда,
Бироз гулханда исиниб, кейин хожам билан жўнайман;
Йўқса, жулдур кийимда мен совуқ ейман — тонгги изғирин
Баданимни жунжитади; шаҳар анча узоқ эмишқу»,
25. Деди ота. Ва Телемах, қандай қилиб ёв куёвларни
Маҳв этишни ўйлаганча, шахдам-шахдам юриб, ҳовлидан
Чиқиб кетди ва уйига эсон-омон етиб ҳам борди.
У жанговар найзасини тираб қўйиб азим устунга,
Остонадан ҳатлаб уйга кирар экан, даставвал унинг
30. Кўзи тушди ўз меҳрибон энагаси Еврикляега:
Кампир ором курсиларга тўшар эди майин пўстақлар;
Телемахни кўриб йиғлаб юборди у; буни эшитиб
Саройдаги оқсочлару жориялар чопиб келдилар
Ва йиғлашиб шаҳзоданинг боши, қўли, елкаларини
35. Қучиб ўпа бошладилар. Чиқди шу пайт хобхонасидан
Онажони Пенелопа; латофатда нусха олганди
У маъбуда Афродита ва навниҳол Артемидадан;
Ўғлонини у оналик меҳри ила босиб бағрига,
Ўпар экан унинг юзи, кўзи, боши ва қўлларидан,

40. Кўп барқанот сўзлар айтди: «Нури дийдам, яхши келдингми? Нечун менга ҳеч гап айтмай жўнаб кетдинг қумлоқ Пилосга Бирон янги хабар топиш ниятида отанг ҳақида? Кетганингни эшитдим, оҳ ўғлимдан жудо бўлдим деб. Ҳеч ўзимни босолмадим, йиғлайвериб бағрим хун бўлди.
45. Қани, гапир ҳаммасини, нима кўрдинг, нелар эшитдинг?» Мехри жўшиб жавоб берди Одиссейнинг зукко ўғлони: «Оҳ онажон, фалокатдан аранг омон қолган қалбимни Ваҳимага солиб яна ўртамагин; ундан кўра, сен Тез ювиниб тоза либос кий ва барча жорияларинг
50. Билан чиқиб хобхонанга, тангриларга тавалло қил-да, Гар ёвларни маҳв этишда мадад берса бизга тангри Зевс, Гекатомба бахш этмоққа ваъда бергил аҳли самога. Мен майдонга бориб ҳозир, топай йўлда ҳамроҳим бўлган Бир одамни: кеча уни жўнатгандим Пирейга қўшиб,
55. То даладан қайтгунимча уникида туриб турсин, деб». Пенелопа ўғлонининг гапи билан, ювиб-таранди, Тоza либос кийиб, боқий тангриларга тавалло қилди, Гар ёвларни маҳв этишда чақмоқдор Зевс мададкор бўлса, Гекатомба бахш этишга ваъда берди аҳли самога.
60. Бу аснода Телемах шоҳ саройидан чиқди майдонга Найзасини қўлга олиб, эргаштириб икки итини; Афиня унга шундай нодир ҳусн бахш этгандики, Ўтган-кетган кўриб унинг тароватин ҳайронлар қолди. Авбош куёвлар тез уни ўраб олиб, шакар тил ила
65. Хушомадни дўндирдилар, лекин заҳар эди диллари. Телемах кўп ўтирмади улар билан; у садоқатин Одиссейга мудом сақлаб қолган Ментор ёнига борди; Ўтирарди у Антифат ва Алиферсларнинг ёнида; Телемах шу акобирлар даврасига келиб ўтириб,
70. Сўзлаб берди ўз бошидан кечган жами саргузаштларни. Салдан кейин Пирей келди Феоклимен ила бу ерга; Улар шаҳар кўчаларин сайр қилиб қайтган эдилар; Одиссейзод бот-бот эслаб турганди бу башоратгўйни, Яқин борган Телемахга аввал Пирей тақаллум қилди:
75. «Меникига юбор жорияларингни, қалрдон дўстим, Менелайнинг совғаларин саройингга олиб кетсинлар». Жавоб қилди Одиссейнинг тангримоманд ўғли Телемах: «Содиқ дўстим, пешонага не ёзилган — бизлар ғофилмиз; Балки ҳали маҳв этурлар ўз уйимда мени куёвлар,
80. Кейин бизнинг бутун бойликларимизни бўлиб олурлар; Шундай бўлса, куёвлармас, сен меросхўр бўл туҳфаларга; Лек, тангрилар амри ила, гар маҳвкор Кера уларни Жонларидан жудо қилса, унда ўзинг ул совғаларни Олиб бориб саройимга, юрагимни қувонтирарсан».
85. Шундай деб у бошлаб кетди ўз уйига кўп машаққатлар Чеккан ғариб меҳмонини. Етиб боргач улар саройга,

- Дарров ечиб кийимларин, курсиларга тахладилар-да
 Гир атрофи сип-силлиқ тош ҳовузчага тушиб икковлон
 Чўмилдилар. Чўри хотин ювинтирди, баданларига
90. Зайтун мойи сурди. Шундан кейин улар эгниларига
 Нафис хитон ва мантия кийдилар-да, ҳаммомдан чиқиб
 Курсиларга ўтирдилар. Алҳол оқсоч хотин бу ерга
 Кумуш дастшў билан салқин сувга тўла бир тилла қумғон
 Келтирди қўл ювдиргани; кейин суриб қўйди столни;
95. Бу столга захирадан нону намак, турфа таомлар
 Қўйди азиз меҳмон учун саховатли калитдор аёл.
 Сал нарида, қўштавақа залвар эшикка яқин жойда
 Пенелопа ип йигириб ўтирарди ором курсида.
 Йигитлар қўл узатдилар дастурхонга. Лазиз таомга
100. Тўйгач улар, фаросатли Пенелопа деди ўғлига:
 «Гар сен ҳозир шум куёвлар йўқлигида менга падаринг
 Тўғрисида янги бир гап айтмоқликни хоҳламаскансан,
 Майли, ўғлим, унда онанг ўз эрининг Менелай учун
 Қасд олгани Трояга кетганидан бери, кўзёши,
105. Оҳ-ноласи, ғам-ҳасрати маскани ва гувоҳи бўлган
 Тепадаги хобхонага чиқиб ётақолсин жимгина;
 Айт, тирикми азиз отанг? Итакага қайтиб келганми?»
 «Оҳ онажон, — жавоб қилди Одиссейнинг донишманд ўғли, —
 Эшит, ҳеч сир яширмасдан ҳаммасини сўзлаб бераман.
110. Биз Пилосга бордик аввал, у ерда халқ чўбони Нестор
 Ўз муҳташам саройида мени худди кўп йил куттириб,
 Охир қайтиб келган азиз ўғлонини қарши олгандай,
 Очiq чехра, самимий меҳр ила кутиб олди. Несторнинг
 Ҳамда Несторзодаларнинг илтифоти беқиёс бўлди.
115. Лекин отам ҳақида чол ҳеч янги гап айтаолмади;
 Тирикми у, ё дарбадар юрибдими рўйи заминда,
 Ёки ҳалок бўлганмикин — бу ҳақда ҳеч гап эшитмабди.
 Кейин Нестор менга гумбур жангароба ва отлар бериб,
 Спартага, шоҳ Менелай ҳузурига юборди. Унда
120. Мен минг-минглаб ахейлар ва сон-саноқсиз трояликлар
 Ўлимига, тангриларнинг амри билан, сабабчи бўлган
 Аргослик ҳур Еленани кўрдим. Атрид Лакедемонга
 Не мақсадда келганимни сўраб-суриштира бошлади.
 Мен уйимда бўлаётган бахтсизликлар ҳақида унга
125. Бутун тафсилоти билан сўзлаб бердим ҳеч сир яширмай.
 Шоҳ Менелай менга шундай гаплар билан жавоб айлади:
 «Вой бадбахтлар! Ҳали ўша қуёнюррак такасалтанглар
 Булғамоқчи бўлишдими диловар эр никоҳ тўшагин?
 Она буғу янги туққан эмизикли болаларини
130. Қонхўр шернинг ўрмондаги уясида қолдириб, ўзи
 Ўтлагани тоғ ёнбағри, дала-даштга кетса-ю, бу пайт
 Шер инига қайтиб келса, кўзи тушиб болакайларга,

- Ҳаммасини аямасдан бир лаҳзада ғажиб ташларди.
 Куёвлар ҳам Одиссейдан ҳали шундай азоб кўрурлар.
135. О тангри Зевс, о маъбуда Афиней, о Феб Аполлон!
 Бир пайтлар шоҳ Одиссей одамлари гавжум Лесбосда
 Филомилед полвон билан кураш тушиб, курагин ерга
 Теккизганда бутун ахей аҳли қандоқ мамнун бўлганди.
 Гар Одиссей куёвларнинг даврасига шу вазоҳатда
140. Кириб борса, никоҳ тўйи оғу бўлур албат уларга.
 Мен ҳам сенга сўзлаб берай ҳамма кўрган, эшитганларим;
 Ростгўй денгиз қариясидан нимани эшитган бўлсам
 Бир сўзини ҳам яширмай, барин айтгум; — у деган эди:
 — Мен Итака ҳукмдори Лаэртзода шоҳ Одиссейни
145. Маъбудалар маъбудаси оролида кўриб қолгандим,
 Ҳашаматли бир гўшада юм-юм йиғлаб ўтирган эди;
 Энди унинг ватанига қайтадиган йўли тўсилган:
 Шўх денгизнинг тўшин тилиб ота юртга қайтмоғи учун
 Йўқдир унинг кемаси ҳам, ҳатто баҳрий ҳамроҳлари ҳам».
150. Шу гапларнинг ҳаммасини сўзлаб берди менга Менелай.
 Спартани тарк этиб мен қайтдим уйга, тангрилар бизга
 Боди мурод йўлладилар ва биз омон етдик ватанга».
 Пенелопа ваҳимага тушди ўғлин бу қиссасидан.
 Шунда заки Феоклимен маликага юзланиб деди:
155. «Икарийнинг доно қизи Пенелопа, ваҳима қилма;
 Ўғлинг кўп гапдан беҳабар; қулоқ солгил менинг гапимга:
 Мен сизларга юз беражак воқеани башорат қилгум;
 Сарпадар Зевс ҳаққи, сизнинг меҳмоннавоз таомингиз ва
 Одиссейнинг уйидаги қудсий ўчоқ ҳаққи, мен қасам
160. Ичаманки, шоҳ Одиссей ҳозир ота юртидадир, у
 Бирон ерга ёки уйга пўсиб кириб, кузатаётир
 Ҳар ёқни ва куёвларни маҳв этишни режалаётир.
 Денгиз бўйида кўрганим башоратли қуш келажакни
 Менга аён қилди ва мен ҳамма гапни айтдим ўғлингга».
165. Соҳибқароматга жавоб қилди шунда доно малика:
 «Эй ажнабий меҳмон, агар башоратинг рўёбга чиқса,
 Бизларга сен энг эъзозли дўст бўлурсан ва кўп тухфалар
 Олурсанки, бундай бахтни кўрган ҳар ким ҳайратда қолур».
 Кўп нарсалар тўғрисида улар дилдан суҳбатлашдилар.
170. Одиссейнинг тош терилган ҳовлисида бу пайт куёвлар
 Шанғиллашиб халқа ва тиф отиш билан машғул эдилар.
 Бу маҳал ҳар тарафдаги далалардан чўпонлар эчки
 Ва қўйларни ҳайдаб келди, ҳар кундаги одат бўйича.
 Куёвларнинг югурдаги Медонт таклиф қилди ҳаммани
175. Ичкарига: «Ҳой йигитлар, етар шунча ўйнаганингиз;
 Келинг энди, биргалашиб тушлик таом пиширайлик биз —
 Икки қарра лаззатлидир ўз вақтида ейилган овқат».
 Куёвларнинг жони-дили эди овқат, улар ичкари
 Кириб, устки либосларин курсиларга ташладилар-да

180. Бўрдоқи қўй, эчкиларни бирин-кетин бўғизладилар,
Семириб жиққа мой бўлган қобонларга тиглар тортдилар;
Яна битта катта буқа ҳам сўйилди. Куёвлар овқат
Пиширишга киришдилар. Бу пайт Евмей билан Одиссей
Йўлга отланар эканлар, деди мезбон Лаэрт ўғлига:
185. «Азиз меҳмон, мен хожамнинг амри билан сени шаҳарга
Олиб боргум. Хоҳлайсанми ўзинг шуни? Ростини айтсам,
Сени бунда соқчи қилиб олиб қолсам яхши бўларди;
Лек хожамнинг буйруғини бажармасам, қолгум балога;
Яхши эмас, гар соҳибинг сўкса сени. Бўлди, кетдик. Вақт
190. Тушдан оғди; кечга бориб изғирин ҳам эса бошлайди»,
Деди Евмей. Жавоб қилди соҳиби дил Одиссей унга:
«Ҳа, биламан, биламан мен, тушунарли ҳамма гапларинг,
Бажараман айтганингни; қани, кетдик, бўл кузатувчим.
Лек олдин сен таянгани ҳассабоп бир таёқ топ менга;
195. Йўл оғир ва анча узоқ, йиқилмайин тагин қоқилиб».
Шундай деб у елкасига илди ямоқ-ясқоқ тўрвасин
(Бу тўрванинг боғичлари тасма эмас, арқондан эди).
Сўнг чўпонлар ва итларни уйда соқчи қилиб қолдириб,
Икковлари йўлга тушди — чўқчабоқар ўз хожасини
200. Шаҳар сари бошлаб кетди. Бу аснода унинг хожаси
Кирган эди қинғир ҳассага таяниб, оёғин судраб
Босаётган рамақижон ғариб чолнинг қиёфасига.
Улар ўнқир-чўнқир йўлдан аста-аста юриб, шаҳарнинг
Чеккасига етдилар. Бу ерда шаффоф чашма бор эди;
205. Гир атрофи сип-силлиқ тош бу илоҳий зилол чашмадан
Сув ичарди шаҳар аҳли. Бир замонлар Итак, Нерион
Ва Поликтор бу ҳовузни қургандилар; унинг лабида
Қандоғочлар сувга соя солиб турар ва муздай чашма
Суви санамлар меҳроби турган қоя бошидан оқиб
210. Тушар эди; Ўтган-кетган одамлар бу жойда тангрилар
Шарафига қурбонликлар қилардилар. Лаэртзода ва
Евмей бунда эчкибоқар Меланфийга тўқнаш келдилар;
У сурувдан танлаб семиз эчкиларни, дўстлари билан
Ҳайдаб кетаётган эди куёвларнинг зиёфатига.
215. У Евмей ва Одиссейни кўриб қолиб, икковларини
Ўдағайлаб сўка кетди, Одиссейни ғаблантириб:
«Ё тавба, бир махлуқ яна бир махлуққа ҳамроҳ бўлибди.
Тангрилар ҳам, ўхшатмасдан учратмас, деб ҳақ гапирганлар.
Эй бефаҳм, қайга бошлаб кетяпсан бу ювиндихўрни?
220. Қасмоқ босган елкасини ишқаб эшик кесақисига
Қашинувчи бу мараз гар тиланчилик қилса шаҳарда,
Сийлагайлар ит емаган сарқитларни қилиб садақа.
Гар юборсанг эди бизга, соқчи бўлиб молхоналарга,
Тезакларни тозаларди, улоқларга похол тўшарди;
225. Қарабсанки, қатик, сутдан жири битиб, қорин қўярди.
Лек тер тўкиб меҳнат қилиш ёқармиди бу текинхўрга!

- Ундан кўра, тиланчилик қилиб топган садақани еб,
Пуч қорнини қаппайтириш осонроқку бу очофатга.
Ҳа, куйиб ол қулоғингга — айтганларим ижобат бўлгай;
230. У Одиссей саройига кирса агар, қуёвлар отган
Курсичалар дўл мисоли ёғилажак унинг бошига,
Кейин судраб оёғидан, синдирурлар қовурғаларин».
Шундай деб у яқин келиб Одиссейнинг сонига тепди,
Лек Одиссей йиқилмади, қилт этмади турган жойида.
235. Густоҳликдан ғазабланган Лаэртзода эчкибоқарнинг
Орқасидан қувиб, уни ҳасса билан маҳв этишга ҳам,
Ҳатто ерга уриб бошин, миясини мажақлашга ҳам
Тайёр эди. Лек ўзини тийди бундан. Евмей чўпонни
Койир экан, кўкка чўзиб қўлларини тавалло қилди:
240. «О пок чашма санамлари, Зевс қизлари, гар шоҳ Одиссей
Бир пайтлар эчки ва қўйларин сўйиб, улар сонини
Чарви ёғга ўраб, сизга қурбонликлар бахш этган бўлса,
Тавалломни қабул айлаб, Одиссейни қайтаринг бизга;
Шояд уни бошлаб келса ватанига хушатвор Даймон!
245. Ана унда таъзирингни берарди у сен чиранчоқнинг;
Кейин ҳадеб ишни ташлаб канда қўймас эдинг шаҳарга».
Лек Меланфий жавоб қилди Евмейга бул эътироз ила:
«Намунча, ит, ақиллайсан! Бирон жоду ўйлаб топдингми?
Шошма ҳали, сени олиб кетиб қора биқин кемада,
250. Бегона юртда қул қилиб сотмасам гар юрган эканман;
Бунда эса, Телемахни Аполлоннинг овозсиз ўқи
Маҳв этажак, ёки қуёвлар шамшири жонин олажак,
Худди ўзга заминларда тентиб юриб, ота юртига
Қайтишдан бенасиб бўлган ўз падари Одиссей каби».
255. Шундай деб у жўнаб кетди икковлонни йўлда қолдириб.
Меланфий шоҳ саройига етиб борди ва базмгоҳга
Кириб, тўғри Евримахнинг қаршисига бориб ўтирди —
У кўпроқ шу Евримахга қилар эди хушомадгўйлик;
Дастёр унга гўшт келтирди; нон ва ўзга егуликларни
260. Захирадан олиб келиб қўйди унга калитдор аёл.
Бу пайт чўчкабоқар билан Одиссей ҳам етиб келдилар
Шоҳ қасрига; шунда улар қулоғига базмхонадан
Соз навоси эшитилди, кейин унга жўр бўлди кўшиқ —
Фемий куйлар эди. Лаэрт ўғли ушлаб Евмей кўлидан
265. Деди: «Дўстим, биз шавкатли Одиссейнинг уйига келган
Бўлсак керак. Уни таниш осон ўзга уйлар ичидан:
Бу ёруғ ва кенг хоналар, кунгирали деворлар билан
Ўралган бу тош саҳли текис ҳовли, бу залвар қулфли
Кўш тавақа дарвоза... Бу жойни ҳеч ёв забт этолмагай.
270. Ичкарида овқатланишмоқда чоғи; хушбўй гўшт иси
Димоғимни қитиқлади; яна менга эшитилмоқда
Тангриларнинг хоҳиши-ла яратилган шўх зиёфатлар

- Ҳа, бағоят сезгир эди, энди эса ташландиқ матоҳ;
Эгаси ҳам қазо қилган ёт ўлкада; чўри, оқсочлар
320. Шўрлик итни унутганлар, аҳволидан хабар олмаслар.
Кул ялқовдир: гар соҳиби уни зўрлаб ишга солмаса,
Меҳнат қилиш учун унда йўқдир асло хоҳиш-ирода:
Зероки Зевс қай бандасин маҳкум қилган бўлса қулликка,
Уни эзгу хислатларнинг ярмисидан айлагай маҳрум».
325. Шундай деб у кириб кетди ичкарига, куёвлар ишрат
Қилаётган базмгоҳга. Худди шу пайт Мойра, йигирма
Йилдан кейин ўз соҳибин энди кўрган итни маҳв этди.
Энг аввало ҳар ён аланг-жалаң боқиб юрган Евмейни
Ёш Телемах кўриб қолди ва бош ирғаб уни чақирди;
330. Евмей олиб бўш турган бир ўтирғични (унда куёвлар
Баковули ўтирарди), Телемахнинг рўпарасига
Олиб келиб инди унга; бир югурдак Евмей олдига
Пишган гўшт ва нон келтирди. Шу пайт тангриваш Одиссей ҳам
Елкасига тўрва осган гадо бир чол қиёфасида
335. Қинғир ҳассасин таяниб оёғини судраб босганча,
Меҳмонхона эшигидан кириб келди базўр имиллаб.
У ўтириб бўсағада, обдор эшик кесақисига
Суянди (бу кесақини болта билан моҳир дуродгор
Йўниб, ўроқ-рандаси-ла силлиқ қилиб пардозлаганди).
340. Телемах бу пайт саватдан нон танлади ва анча-мунча
Мазали гўшт олиб, шундай бир гап айтди чўчқабоқарга:
«Буларни сен, Евмей, чолга олиб бориб бер ва айтгинки,
Овқатланиб бўлгач, ҳамма куёвларнинг олдига бориб,
Хайр-садақа сўрасин – муҳтожликда кун кечирувчи
345. Ғариблар-чун тиланчилик қилиш асло уят эмасдир».
Евмей унинг амрин тинглаб, Одиссейнинг ёнига борди.
Яқин бориб баландпарвоз калом айтди у Одиссейга:
«Буни сенга хошам бериб юборди ва тайинладики,
Куёвлар олдига бориб сўрармишсан хайр-садақа –
350. Ғарибларнинг тиланчилик қилишлари уятмас, деди».
Шундай дея жавоб қилди соҳибнайранг Одиссей унга:
«Телемахга ато этсин тангри Зевс роҳат-фароғат?
Дилидаги унинг барча ниятлари бўлсин ижобат!»
Шундай деб у нон ва гўштни икки қўллаб аста олди-да,
355. Қўйиб тўрваси устига, тановулни бошлаб юборди;
Бу пайт ҳофиз Фемий қўшиқ куйлай кетди эҳтирос ила.
Одиссейнинг қорни тўйган, Фемий қўшиқни тугатганда,
Яна шовқин кўтардилар меҳмонхонадаги куёвлар;
Афинея Лаэрт ўғлин тепасига кўринмай келиб:
360. «Тур ўрнингдан, столларни айланиб сен тиланчилик қил» –
Деб амр этди: синаб кўрмоқчи эди у бу куёвларнинг
Қайси бири ҳожатбарор, қайси бири бадкирдорлигин;
Аммо раҳм-шавқат қилмоқчи эмасди бировига ҳам.
Одиссей ўрnidан туриб, гадо сифат қўлларин чўзиб

365. Юрар экан, куёвлардан хайр-эхсон сўрай бошлади.
Базм аҳли шўрлик чолга раҳм қилди ва билмоқ бўлди
Унинг қайдан келганини, кимлигини. Куёвлар билан
Улфатчилик қилаётган можарокаш Меланфий деди:
«Эй ҳимматли маликамиз ошиқлари, тингланг гапимни —
370. Кўрган эдим бу гадони ҳали келаётганимда мен;
Назаримда, уни чўчқабоқар Евмей бошлаб келган-ов;
Вале билмам кимлигини, юрти қайда эканлигини».
Шундай деди. Ва Антиной ўдағайлаб берди Евмейга:
«Хей ярамас, нечун бизнинг шаҳримизга бундай баттарин
375. Дайдиларни бошлаб келдинг? Ўзимизнинг ювиндихўрлар
Камми эди? Соҳибингнинг давлатини кемираётган
Бу ердаги ўзимизнинг ҳаромхўрлар етмаганидай
Сен яна бир ялангоёқ очофатни бошлаб келибсан».
Евмей деди Антинойга эътирозли калима билан:
380. «Сен, Антиной, тутуруқсиз ва номақбул гап айтдинг менга;
Ахир ким ҳам таклиф қилур ўз уйига ҳеч фойдаси йўқ
Бегонани? Фақат зарур одамларни таклиф этурлар:
Фолбинлару табибларни, меъморларни, ёки илоҳий
Овози-ла қалбимизни хуш этгувчи хонандаларни —
385. Бизлар учун ғоят азиз инсонлардир уларнинг бари;
Аммо қашшоқ тиланчини ким уйига чақирар эди?
Сен, бемеҳр, Одиссейнинг ходимлари ва қулларини
Доимо энг кўп хўрлайсан, таҳқирлайсан; айниқса, мени;
Йўқ, мен бундан ранжимаيمان, токи бунда ҳаёт эканлар
390. Маликам ва ўз соҳибим Телемах, мен икковларин
паноҳидаман».
Одиссейнинг доно ўғли қисқа танбеҳ берди Евмейга:
«Бас қил, Евмей, сен у билан ўчакишма, яхши биласан
Антинойни, у жиззаки; пулга сотиб олур жанжални,
Низо кўзғашга уста у одамларни ўчакиштириб».
395. Сўнг Телемах Антинойга ўгирилиб шу гапни айтди:
«Аё дўстим Антиной, сен отам каби менга ғамхўрлик
Қилмоқдасан, шоҳона амр ила қувиб қасримга келган
Ёт одамни; бу ишингни маъқул кўрармикин тангри Дий?
Сен ҳам унга садақа бер — мен розиман; ҳатто ўзим ҳам
400. Хайр қилгум бу гадога; онамдан ҳам кўрқма, шунингдек.
Саройимиз ходимлари сени айбга буюрмагайлар.
Тўғри, сенга бегонадир бундай фикр: сен ўзингни
Қилмоқчисан бойлигимиз, бошқаларни қуруқ қолдириб».
Шундай жавоб қилди унга Евпейт ўғли жоҳил Антиной:
405. «Эй Телемах, не деюрсан сен такаббур бебашвоқ бола?
Гар бу гадо йиғиб олса садақа ҳар битта куёвдан,
Уч ойгача қорасини кўрсатмаган бўларди бунда».
Шундай дея оёғининг тагидаги жажжи курсини
Қўлга олиб ўқталди у тиланчига отмоқчи бўлиб.

410. Қолганлар нон, гүшт садақа қилиб унинг жулдуз тўрвасин
Тўлдирдилар. Кўнгли қонган Одиссей бу садақаларни
Емоқ учун энди яна остонага бормоқ бўлди-ю
Лекин ўйлаб туриб, аввал Антинойнинг олдига бориб,
У йигитга икки оғиз барқанот сўз айтмоқчи бўлди:
415. «Сен ҳам бирон нима бергин. Сени бунда мен ахейларнинг
Энг сараси ва машҳури ҳисоблайман; шоҳга ўхшайсан!
Саховатпешалик сенга ярашади, хотам бўлмоқлик
Сенга осон; бундан буён бутун рўйи заминга сени
Мадҳ айлагум. Бир пайтлар мен ўзим ҳам номвар зот эдим,
420. Барча мусофирлар учун ҳашаматли уйим эшиги
Доим очиқ бўлар эди, муҳтожларга хайр қилардим;
Қулларим кўп эди менинг, мол-давлатим беадад эди,
Бой-бадавлат одам бўлиб дабдабали кун кечирардим.
Ҳаммасини барбод қилди Крон ўғли — сўнг у дилимга
425. Ўз диловар йигитларим билан олис Мисрга бориш
Истагини солди... Э воҳ, Зевс фалокат тайёрлаб қўйган
Экан менга ўшал ерда... Ҳамма кемаларимизни биз
Миср дарёси бўйига банд айладик ва манзил қурдик.
Сўнг саралаб одамларим, амр этдим кемаларимни
430. Қўриқлашни; қолганларга яқиндаги тепаликлардан
Чор атрофни кузатишни буюрдим мен. Ва лекин улар
Кибру ҳавога берилиб, мўмин-қобил мисрликларнинг
Далаларида етилган ҳосилларни торож қила ва
Хотинлару болаларни асир ола, барча эркакни
435. Ваҳшиёна қатл эта бошладилар — бу фожианинг
Дарагини эшитибди шаҳарликлар ва эрта тонгда
Мис силоҳли муҳориблар ҳам жангаробаларда, ҳамда
Яёв юриб етиб келиб, тўлдирдилар бутун майдонни;
Зевс гумбурлатиб момақалдироғин, йигитларимни
440. Чекинишга мажбур этди, ҳеч бир одам ҳеч бир қаршилиқ
Кўрсатолмай, қуршовга тушди ҳар ёқдан шармандаларча;
Ўшанда кўп йигитларим маҳв бўлди мис найзалардан,
Кўпларини асир олиб, шаҳар томон ҳайдаб кетдилар.
Мени — Крит фуқаросин бир Кипрдан келган одамга
445. Пулладилар; у Кипрнинг ҳукмдори Дметор экан.
Мен Кипрда кўп азоблар чекиб, охир келдим бу ерга».
Евпейт ўғли Антинойнинг қаҳри қайнаб ўшқирди унга:
«Базмларнинг кушандаси бу вабони Даймон юборган
Бўлса керак! Мендан нари ол ўзингни, агар Миср ва
450. Кипрдаги кулфатлардан баттарига учрамай десанг.
Қандай хира пашша ўзи бу уяти йўқ ялангоёқ!
Сен суллоҳга ҳамма хайр қилди бунда ўз емишидан —
Саховат бу, деб ўйлама: олдилари тўла таомга.
Ўзгаларнинг молин хайр қилиш осон. Бас, даф бўл кўздан!»
455. Жавоб қилди Лаэрт ўғли Антинойдан нарироқ кетиб:
«Афсус! Ақлинг жамолинга монанд эмас экан мутлақо:

- Ҳамонки, сен нозу нематларга тўла стол ёнида
 Бировларнинг овқатини еб ўтириб, бир тишлам нонни
 Менга раво кўрмадингми, мабодо мен уйингга хайр
460. Сўраб борсам, ҳатто чимдим тузингни ҳам қизғанаркансан». Шундай деди. Антинойнинг кўзларидан ўт чақнаб кетди
 Ва ўқрайиб қарар экан Одиссейга, деди ўшқириб:
 «Сен кўполлик қиялсанми менга ҳали, эй ялангоёқ!
 Таъзирингни бергум энди — соғ чиқмайсан бугун бу ердан».
465. Деб отди у қўлидаги курсичани — у Одиссейнинг
 Елкасига тегди қаттиқ зарба бўлиб, лек Лаэрт ўғли
 Қоя янглиғ қилт этмасдан тураверди. У индамай, бош
 Ирғаб қўйди дилда мудҳиш фалокатни режалар экан.
 Кейин яна қайтиб бориб остонага ўтириб олди
470. Ва тўрвасин ерга қўйиб куёвларга шундай сўзлади:
 «Қулоқ беринг гапларимга, соҳибжамол маликамининг
 Хушторлари, айтай ақлим ва қалбимнинг буюрганини:
 Ўз бойлиги, буқалари, қўйларини ҳимоя қилиб,
 Оғир жароҳатлар олиб таҳқирланган одам ранжиши
475. Керак эмас, ва лекин мен замин аҳлин фалокатларга
 Дуч қилувчи қабоҳатли ва очофат шу қорнимни деб,
 Зарба едим Антинойдан. Гар тангрилар ва Эринийлар
 Қашшоқларни қўлласалар, эй Антиной, сен — дилозорни
 Никоҳ тўйи эмас, балки машъум ажал кутиб турибди».
480. Ўдағайлаб жавоб қилди унга Евпейт ўғли Антиной:
 «Ҳап ўтириб нонингни е, ё қочиб қол эсинг борида;
 Йўқса, густоҳлик қилганинг учун сени оёқларингдан
 Ташқарига судраб чиқиб суякларинг мажақлагайлар».
 Лекин унинг пўписасин ҳеч бир меҳмон маъқулламади.
485. Шундай деди ситамгарга олижаноб ёшлардан бири:
 «Сен, Антиной, бу гадони ҳақоратлаб яхши қилмадинг;
 Мабодо у тангриларнинг бири бўлса, ҳолинг не кечур?
 Биласанку, само аҳли, бандалардан ким адолатли,
 Ким бетавфиқ эканини кўриш учун, ғариб-ғурабо
490. Одамларнинг сиёқида кириб борур улар ичига».
 Лек Антиной йигитларнинг сўзларига парво қилмади.
 Ёш Телемах таҳқирланган отасининг аҳволин кўриб,
 Юрак-бағри эзилди ва қайғусига шерик бўлди-ю
 Кўрсатмади дийдасига ёш қалққанин; фақат индамай
495. Бошин ирғаб қўйди, мудҳиш фалокатни дилда режалаб.
 Лек оқила Пенелопа уйда меҳмон бўлган ғарибнинг
 Таҳқирланганин эшитиб шундай деди жорияларга:
 «Оҳ кошкийди, кумушкамон Феб Аполлон уни маҳв этса!»
 Кекса калитдор оқила Евринома шундай сўз қотди:
500. «Бизнинг истагимиз ила вожиб бўлса, маликам, ҳар иш,
 Эрганги тонг шафағини кўролмасди битта ҳам куёв».
 Ва оқила Пенелопа унга шундай жавоб қайтарди:

- «Мен улардан йирганаман, ҳаммалари бадхоҳ одамлар.
 Антиной-ку энг баттари — ёвуз Кера дейсан мисоли:
505. Ўша шўрлик мискин одам муҳтожликдан меҳмонхонада
 Кезиб юриб, куёвлардан хайр-эҳсон сўраган экан,
 Ҳеч ким қуруқ қайтармабди уни. Фақат баттол Антиной
 Гадога курси отибди, бир бурда нон бериш ўрнига».
 Шундай деди оқсочларга малика ўз хобхонасида.
510. Одиссей бу пайт ўтириб бўсағада овқатланарди.
 Пенелопа чақиртирди ўз ёнига шу пайт Евмейни.
 «Евмей, — деди у, — сен бориб, ҳузуримга ўз меҳмонингни
 Бошлаб келгил; ундан сўраб кўрмоқчиман — эрим ҳақида
 Бирон бир гап эшитмадимикин, ё у билан қайдадир
515. Учрашмадимикин: кўпни билган одам кўринади у».
 Тангримоманд Евмей шундай жавоб қилди Пенелопага:
 «О маликам, агар анов меҳмонларинг бир лаҳзагина
 Жим турсалар, қувонтирган бўларди у маҳзун қалбингни.
 Менинг ғариб кулбамда у уч кеча-ю уч кундан бери
520. Яшамоқда; феспротлар кемасидан қочиб келибди.
 Ҳали у ўз кечмишларин менга айтиб тугатгани йўқ;
 Тақдирга тобе бандалар хонанданинг тангри бахш этган
 Лаёқат-ла хониш қилган қўшиқларин қандай завқ билан
 Тингласалар, мен ҳам азиз меҳмонимнинг қиссаларини
525. Қимир этмай ўтирганча шундай мароқ билан эшитдим;
 Унинг отаси Одиссей билан қалин меҳмондўст экан;
 У шоҳ Миноснинг ватани зироатзори кўп Критда
 Туғилибди. Бу ерга у ўша ердан келаётганда
 Машаққатлар чеккан жуда, лек эл берган хайр-садақа
530. Унга анча мадор бўлган; кейин йўлда эшитибдики,
 Кўп ўлжалар билан уйга қайтаётган Одиссей ҳозир
 Итакага қўшни бўлган феспротлар юртида эмиш».
 Деди Евмей. Фаросатли Пенелопа такаллум қилди:
 «Чақириб кел уни, ўзи сўзлаб берсин барча эшитган,
535. Кўрганларин, куёвларнинг ишрат билан банд бўлганида.
 Бу очкўзлар уйларида емайдилар, ичмайдилар ҳам —
 Тежайдилар ўзларининг озуқа-ю шаробларини;
 Бадбахтларга маза — ҳар кун уйимизга ёприлиб келиб,
 Бўрдоқига боқилган қўй, эчкилару говмиш буқалар
540. Гуштини еб ёрилгунча, май ичурлар то қайт қилгунча.
 Мўр-малахдай қийратмоқда улар бутун бойлигимизни,
 Зеро Одиссей йўқ энди — давлатимиз ҳимоячиси.
 Агар қайтиб келса эди, ўғли билан бош қовуштириб,
 Қасос олган бўлар эди яшшамагур ҳаромхўрлардан».
545. Малика шундай деганда, аксирворди пастда Телемах*.
 Шундай қаттиқ аксирдики, гумбурлади бутун кошона;
 Пенелопа жилмайди ва тез Евмейни чорлаб қошига,
 Барқанот сўз айтди унга: «Покдил Евмей, тезда бошлаб кел
 Меҳмонингни; акса урди Телемахим; энди аниққи,

550. Қирон келур куёвларга; биттаси ҳам қочиби қутилмас
Шум тақдирдан ва қасоскор Кераларнинг чангалларидан.
Гапим эшит ва дилингда маҳкам сақла эшитганингни.
Гар у менга рост гапириб хушхабар-ла кўнглим кўтарса,
Унга хитон ва мантия бергум, яна бир жуфт пойабзал».
555. Деди. Евмей маликанинг амри билан Лаэрт ўғлига
Яқин борди ва барқанот сўзлар айтди унга пичирлаб:
«Қулоқ солгин, отагинам, Телемахнинг онаси, бизнинг
Бафаросат маликамиз чорламоқда сени қошига;
Сендан эри ҳақида у сўрамоқчи — кечаю кундуз
560. Гаму ҳасрат чекиб мудом кўмсагани-кўмсаган уни.
Гар сен унга рост гапириб, хушхабар-ла кўнглин кўтарсанг,
Сенга хитон ва мантия берур, яна бир жуфт пойабзал.
Қорнингни тўйдирмоқ учун, топгайсан нон-насибангни сен
Кўча-кўйда тентиби юриб — мурувватли одам кўп бунда».
565. Кув Одиссей мана бундай деб Евмейга жавоб қайтарди:
«Икарийнинг фаросатли қизи бўлмиш Пенелопага
Ҳамма кўрган-билганларим ёлғон кўшмай айтган бўлардим;
Унинг эри тўғрисида кўп биламан; биз иккимиз ҳам
Бир хилда зулм, азоб чекдик. Лек кўрқаман бошвоқлари йўқ
570. Жоҳил, бадбин куёвлардан; бадбахтларнинг беҳаёлиги,
Очкўзлиги, кўполлиги етган ҳатто темир осмонга;
Ўзинг кўрдинг, мен ҳеч кимга тегмай аста кетётганимда
Ўша манфур қутирган ит урди мени курсича билан —
Ким ёнимни олди? Ҳеч ким. Одиссейнинг нодир ўғли ҳам
575. Чурқ этмади. Шунинг учун Пенелопа жуда бесабр
Бўлса ҳамки, то Гелиос ботгунича қаноат қилсин;
Ана унда мен исиниб ўтирганча ўчоқ олдида,
Маликанинг йироқ элда юрган эри ҳақида барча
Билганларимни батафсил сўзлаб бергум. Уст-бошим абгор —
580. Хабаринг бор, кийим-бошни даставвал мен сендан сўрадим».
Шундай деди. Евмей туриб маликанинг қошига борди;
Остонада кутиб турган Пенелопа ундан сўради:
«Ие, нима, келмадими? Нечун хоҳламади келишни?
Кўрқдими ё менинг кўнглим оғритишдан? Ё уялдими
585. Ўз ҳолидан? Ҳа, уятчан бўлса қашшоқ — яшаши қийин».
Сен, тангриваш Евмей, шундай жавоб қилдинг Пенелопага:
«Йўқ, у доно фикр айтди, сен ҳам унга рози бўлурсан;
У, маликам, кўрқаётир бадбин, бошвоқсиз куёвлардан
Ва Гелиос ботгунича кутишингни илтимос қилди;
590. Менинг фикрим ҳам шу, агар сен, маликам, мусофир билан
Ёлғиз ўзинг суҳбатлашсанг, аминманки, яхши бўларди».
Бу фикрни тинглаб доно Пенелопа деди Евмейга:
«Мусофиринг, ким бўлмасин, у донишманд одам кўринур;
У ҳақ — куёвлардай мараз, беҳаё-ю бадкирдорларни
595. Топиш маҳол дунёдаги барча фоний банда ичидан».
Шундай деди. Евмей ҳамма фикрларин гапириб бўлиб,

- Базмгоҳга тушиб кетди; Телемахни у ошхонада
Учратди ва яқин бориб қулоғига пичирлаб деди:
«Ўғлим, энди борақолай; чўчқалару уй-у жамики
600. Захиралар қўриқчисиз қолган; бунда сен эҳтиёт бўл,
Тагин бирон фалокатга учрамагин; теварагингда
Ичи қора, бадхоҳ одамлар кўп жуда. Шояд тангри Зевс
Ҳаммаларин маҳв айласа, учратмасдан бизни балога!»
Деди. Унга жавоб қилди Одиссейнинг донишманд ўғли:
605. «Ота, мақбул бўлди менга маслаҳатинг; лекин ўзинг ҳам
Уйда тунаб, тонгда қайтгин, қурбонликка чўчқа етаклаб.
Қолган ишни ўзим қилгум тангриларнинг мадади ила».
Шундай деди. Евмей обдор ўриндиқда иштаҳа билан
Овқатланди; сўнг бақириб қўшиқ айтиб рақс тушаётган
610. Куёвларнинг шовқинидан ларзаланган шоҳ саройидан
Чиқиб, тўғри даладаги чўчқалари олдига кетди;
Бу пайт зулмат тун пардасин ёйган эди рўйи заминга.

ЎН САККИЗИНЧИ ҚЎШИҚ

- Кириб келди шу чоғ уйга битта саёқ; у тиланчилик
Қилиб кунин ўтказарди, очкўзлиги, текинхўрлиги,
Бадмастлиги билан бутун Итакага танилганди от
Қашқасидай; бўйи дароз бўлса ҳамки, куч-қудратда у
5. Заиф эди. Арнеон деб исм қўйган эди онаси
Туққанида; вале уни ҳамма Ир деб чақирар эди* —
Одамларга дастёрлик ва югурдаклик қилгани учун.
У эшикдан кириб келиб, Одиссейни кўрди-ю уни
Хайдамоққа чоғланаркан, деди унга ўшқириб шундай:
10. «Туёғингни шиқиллат, чол, йўқса бундан судраб чиқурлар;
Ана, ҳамма имлаб менга сени қувиб чиқаришимни
Сўраяпти, лек хоҳламам сени уриб қўлим булғашни;
Тур, жўнаб қол, гар кетмасанг тумшуғингни эзиб ташлайман».
Қовоқ остидан хўмрайиб, шундай деди унга Одиссей:
15. «Эй эси паст, мен ёмонлик қилмаяпман ҳеч бир одамга;
Сенга қанча кўп садақа берсалар ҳам ҳасад қилмасмен;
Иккимиз ҳам сиғамиз бу остонага; ҳеч фойдаси йўқ
Тортишувнинг. Сен ҳам худди мендек саёқ беватан одам
Кўринасан; иккимиз ҳам қашшоқмиз. Лек фақат тангрилар
20. Ато этур бойлиқларни. Маслаҳатим — сен ўз қўлингга
Эрк берма кўп; қари чолман: лек қонимни қайнатсанг агар,
Қовурғангни мажақлайман, тумшуғингни қонга булғайман;
Ана унда, эртага бу остонада ўзим баҳузур
Ўтираман. Зероки сен бошқа қайтиб кела олмайсан
25. Ва Одиссей саройида зўравонлик қила олмайсан».
Саёқ Ирнинг қаҳри қайнаб Одиссейга бақириб берди:
«Вой, очофат донишманд-е, мунча ошпаз кампир сингари
Ўлдирайсан! Шошмай тур сен, адабингни бериб қўяйин,
Экинларни пайҳон қилган чўчқа тишин мажақлагандай,
30. Чакагингга мушт тушириб тишларингни қоқиб олайин.
Тур ўрнингдан; чиқ ҳовлига, қани, кўрсат ўша кучингни,
Кўрайликчи, енга олармикансан сен Ир паҳлавонни».
Шу зайлда бошланганди бўсағада даҳанаки баҳс
Икки гадо ўртасида. Антинойнинг кўзидан четда
35. Қолмади бу мубоҳаса. У баралла хохолаб кулиб,
Шундай деди куёвларга: «Аё дўстлар, қаранглар, анов
Остонада бўлаётган можарога. Бунақасин ҳеч
Кўрмаганман; Дий бахш этмиш бугун бизга қизиқ томоша:
Ир тортишиб қопти қари гадо билан, ҳозир ҳовлида

40. Жанг бошланур; юринглар, биз гижгижлайлик икковларини». Шундай деди; куёвлар тез туриб, бориб ўраб олдилар Уст-бошлари йиртиқ-ямоқ бу иккита рақиб гадони. Ана шунда куёвларга Евпейт ўғли Антиной деди: «Гапларимга қулоқ беринг, азиз дўстлар, илтимос сиздан;
45. Эчки ичак-чавақлари кўрда ётур, биз ҳаммасини Жиққа мой ва қонга булғаб кечлик учун қолдирган эдик; Лек таклиф бор: гадолардан қайси бири ғолиб чиқса, у Майли, олсин сингиб пишган ичакларни; кейин биз уни Таклиф қилажакмиз ҳар кун бўлиб турган зиёфатларга;
50. Мағлуб гадога кўрмаймиз раво ҳатто нон ушоқни ҳам». Антинойнинг бу таклифин маъқуллади ҳамма куёвлар. Бир қувликни дилга тугиб деди шунда доно Одиссей: «Ғарибона кун кечириб, тинка-мадорсиз қолган бир чол Бу навқирон йигит билан куч синаша олурми, дўстлар?»
55. Лек оч қорним, мушт есанг ҳам туш курашга, деб зўрламоқда. Бир шартим бор: сиз илоҳий қасам ичинг, Ирга ён босиб, Уни ғолиб қилиш учун, қирқмагайсиз менинг кучимни». Ҳамма бир-бир қасам ичди Одиссейнинг қўйган шартига;
60. Тангримоманд Телемах ўз отасига юзланиб деди: «Баски, ўзинг хоҳиш билдирган экансан бу олишувга, Кўркувни қув юрагиндан: ҳеч ким сенга қарши бормагай. Кимки сенга қарши чиқса, кўпимизнинг душмани бўлур. Мен хожаман бу даргоҳда, меҳмонимни ҳимоя қилгум.
65. Антиною, Евримаху ўзга дўстлар ҳаммаслак мен-ла», Деди. Ҳамма маъқуллади унинг гапин. Шунда Одиссей Ечиб жулдур кийимини, лунги қилиб ёпди уятин. Мана, ошкор бўлди унинг кенг яғрини, қалқон кўкраги, Метин оёқлари, чайир билаклари: кўзга кўринмай
70. Яқин келган Афина чол қоматини адл қилганди. Куёвлар бу мўъжизадан ҳайратомуз ҳолга тушдилар Ва ўзаро бир-бирлари ила шундай гурунглашдилар: «Энди Ирнинг ҳолига вой; густоҳлиги бошини ейди. Жулдурвоқи гадо чолнинг мушақлари чайир экан-ку!»
75. Ирни ваҳшат қамраб олди. Қуллар унинг белини боғлаб, Хоҳламаса ҳам, мажбурлаб ташқарига олиб чиқдилар; Ранги ўчган Ир қалтираб оёғида зўрға турарди. Шунда унга ўгирилиб деди Евпейт ўғли Антиной: «Ҳамонки, сен қашшоқликда азоб чеккан бу қари чолдан
80. Кўрқаётган экансан, Ир, ўлганинг, ё туғилмаганинг Яхши эди. Лекин эшит, эшитганинг ошур амалга: Агар мағлуб бўлсанг чолдан, билки, сени қора кемада Кенг заминга*, одамларнинг кушандаси қонхўр Эхетнинг Ҳузурига жўнатаман, олдин қулоқ-бурнинг кесур у.
85. Кейин қийма қилиб сени, итларининг олдига ташлар». Шундай деди у. Ир қалбин энг бешафқат ваҳима босди. Қуллар уни кенг майдонга чиқардилар. Мушт дўлайтирди

- Икки рақиб. Савол берди ўз-ўзига шунда Одиссей:
 – Бир мушт уриб уни жудо қилсаммикин жонидан ёки
90. Раҳм қилиб, секин уриб, аста ерга йиқитсаммикин?
 Ўйлаб-ўйлаб, маъқул кўрди аста уриб йиқитмоқдикни.
 Акс ҳолда, уйғотарди у куёвлар кўнглида шубҳа.
 Жанг бошланди; Одиссейнинг елкасига мушт туширди Ир.
 Одиссей ҳам урди унинг энсасига – кулоқ ортига;
95. Қаттиқ зарбдан ичга ботган суяк Ирнинг томирин эзди
 Ва варақлаб оқди қора қон оғзидан; у ингради-ю
 Гурс йиқилиб тишларини ғижирлатди ва типирчилаб
 Товони-ла тепди ерни. Ир аҳволин кўрган куёвлар
 Ичаклари узилгудай қота-қота хандон кулдилар.
100. Олижаноб Лаэртзода эса ушлаб Ир оёғидан,
 Судраб олиб ўтди сарой ҳовлисидан ва дарвозанинг
 Равоқига етиб бориб, чалажонни деворга суяб
 Ўтқизаркан, ўзин қинғир ҳассасини унинг қўлига
 Тутқазди-да, газабланиб, қони қайнаб бир калом деди:
105. «Ўтир шунда ит ва чўчқаларни ҳайдаб; бундан кейин сен,
 Гадо, ўзга гадоларни бировларнинг уйдан қувиб
 Зўравонлик қила кўрма, йўқса ҳолинг бўлур баттарин».
 Шундай деб у арқон бандли ҳаммаёғи ямоқ тўрвасин
 Елкасига илиб яна қайтиб борди ўз манзилгоҳи –
110. Бўсағага ва ўтирди. Ҳамма уни шўх кулги билан
 Қарши олиб, уйга бирга кирдилар-да шундай дедилар:
 «Бизлар Зевсга ҳамда ўзга тангриларга илтижо қилиб,
 Дилингдаги энг хайрли орзуингни ушалтишларин
 Сўрагаймиз. Шаҳримизни халос этдинг сен энг бадкирдор
115. Очофатдан. Энди уни жўнатурмиз катта заминга –
 Одамларнинг кушандаси қонхўр Эхет ихтиёрига»,
 Деди улар. Бу башорат қувонтирди Одиссей қалбин.
 Антиной бу пайт кўрдаги ёғ ва қонга чўмилтирилган
 Ичак-чавақларни олиб Одиссейга узатди қулиб.
120. Амфином ҳам саватдан бир жуфт нон олиб Лаэрт ўғлига
 Берар экан, қадаҳга май тўлдирди-да деди табриклаб:
 «Эй қалби пок ота, қувон! Муҳтожликда кўп эзилгандинг;
 Энди сенга ато этсин аҳли само фаровон ҳаёт».
 Соҳибнайранг қув Одиссей шундай деди унга жавобан:
125. «Сен, Амфином, фаросатли йигит бўлсанг керак албатта;
 Эшитдим, сен шон-шавкати чор атрофга овоза бўлган
 Дулихийлик энг бадавлат олижаноб Нис ўғлимишсан.
 Мен ўзим ҳам шоҳид бўлдим кўнгли очиқ йигитлигинга.
 Гапим эшит, ўғлим, кейин эшитганинг ўйлаб кўр дилда:
130. Бу дунёда омонатдир ҳар бир нарса: ўсимликлар ҳам,
 Жонзотлар ҳам; лек одамзод энг омонат фоний бандадир;
 Тангри бахш этган саодат оғушида яшар экан у,
 Ҳали не-не кулфатларга дуч келишин ўйламайди ҳам.
 Агар само аҳли унга раво кўрса мусибатларни,

135. Ғазабланур, лек тақдирга тан берибон, қаноат қилур;
Зеро жами боқийлару фонийларнинг ҳукмдори Зевс
Нени ато этган бўлса бизга — замин бандаларига,
Тишни тишга қўйиб бардош бермоғимиз шарт ҳаммасига.
Бир пайтлар мен ҳам жуда бой-бадавлат одам бўлгандим;
140. Ўшанда куч-қудратимга ишониб, мен оғаларим ва
Падаримнинг паноҳида қилган эдим кўп гуноҳ ишлар.
Биласанки, гуноҳ ишга қўл урганнинг аҳволига вой!
Лек фарз бизга само аҳли ато этган ҳар бир неъматни
Мутеона қабул қилмоқ. Мен кўряпман, бунда куёвлар
145. Безорилик қилмоқдалар, шоҳ давлатин совурмоқдалар,
Унинг содиқ завжасига тинчлик бермай қийнамоқдалар;
Ваҳоланки, шоҳ ҳадемай қайтгай азиз салтанатига.
Яқин қолди. Оҳ азизим, кошки эди, халоскор Даймон
Сени тезроқ бу даргоҳдан ўз уйингга олиб кетолса.
150. Шоҳ қайтганда кўрмагани яхши эди сени бу ерда:
У ўч олур куёвлардан — қон тўкилгай саройда албат».
Шундай деб у майи нобни паймо қилгач, симириб ичди
Ва қадаҳни Амфиномга қайтарди. У бошин ҳам қилиб
Аста юриб борар экан, гўёки бир машъум фалокат
155. Юз беришин ҳис этгандай, қалбин андуҳ қамраган эди;
Лек ўлимдан қочолмади. Ки Афина хоҳиши ила
Маҳқум эди у Телемах найзасидан маҳв бўлишга.
У бепарво кайфиятда куёвларнинг жамоасига
Қайтди. Бу пайт шаҳло кўзли Афинея Пенелопанинг
160. Юрагига, базмгоҳга тушиб, чўғдай латофати-ла
Куёвларнинг қалбида ишқ алангасин ловулламоқни,
Айни чоғда, ўз эрига ҳамда азиз ўғли кўзига
Яна шоистароқ бўлиб кўринмоқни уфурган эди*.
Малика сал жилмайганча деди кекса Евриномага:
165. «Тушмоқчиман ёв куёвлар даврасига ўзимни зўрлаб
Ҳамда ўгит бермоқчиман Телемахга: бу баттол ва қўрс
Мутгаҳамлар билан ҳеч ҳам улфатчилик қилмасин энди.
Улар ширинсухан, аммо ичи қора бадният бари».
Унга қунтли калитдори Евринома жавоб айлади:
170. «Қизим, ҳамма айтган гапинг ҳақиқатдир, адолатлидир.
Майли, тушиб оқилона маслаҳат бер нуридийданга.
Лекин аввал ювиниб, сен муаттар мой сургин юзингга;
Кўзёшлардан буришган юз билан тушсанг яхши бўлмайди;
Сурункали ғам-ғуссадан гулдай сўлур ойлек жамоллар.
175. Мана, ўғлинг катта бўлиб, орзуларинг ушалди охир,
Тангри иродаси ила сабза урди соқол-муртлари».
Пенелопа жавоб қилди садоқатли калитдорига:
«Йўқ, эгачи, яшшамагурлар олдиға мен пардоз-андоз
Қилиб тушмам ҳеч вақт. Зеро, Олимпдаги тангрилар мени
180. Жудо этгандилар ҳусну жамолимдан, эрим Одиссей
Йироқдаги Трояга жўнаб кетган кундан бошлабон.

- Лек сен бориб Автоноя билан бирга Гипподамия
Икковини чақир — мени базмгоҳга бошлаб тушсинлар:
Уяламан эркакларнинг ҳузурига ёлғиз тушмоқдан».
185. Шундай деди Пенелопа. Евринома икки оқсочни
Соҳибаси ҳузурига чорлагани югуриб кетди.
Бу пайт Афина қалбида пайдо бўлди доно бир фикр:
У уфурди ширин уйқу маликанинг қовоқларига;
Уйқу учиб келиб, уни аллалади ва Пенелопа
190. Ухлаб қолди ўзин роҳат курсисида; шунда маъбуда
Уйқудаги маликага эркакларни шайдо қилгучи
Барча ҳусну тароватни бахш айлади: унинг жамоли
Бошига гулчамбар тақиб, Хариталар ила рақс тушган
Афродитаники янглиғ мисли ойдаёй ёришиб кетиб,
195. Ҳам мафтункор, ҳам илоҳий бир гўзаллик кашф этган эди;
Маликанинг қадди сарвдек тикланди ва бутун вужуди
Фил суяги янглиғ нафис, шуқуҳли ва беғубор бўлди;
Унинг ҳуснин жозибали қилгач, жўнаб кетди маъбуда.
Хобхонага қийқиришиб чопиб кирган икки оқбилак
200. Жория қиз уйғотворди уйқусидан соҳибасини
Ва малика кафти билан юзин ишқаб деди қизларга:
«Бирам ширин ухлабманки, ғам-андуҳга ботган чоғимда;
Кошки менга Артемида шундай ширин ўлим йўлласса;
Ана унда, ахейлар ичра энг далир бўлган шавҳарим
205. Одиссейни қумсайвериб, хазон қилмас эдим умримни».
Деб зинадан пастга тушди Пенелопа икки жория
Билан бирга. Гўзалликда маъбудага ўхшаб кетувчи
Ҳур малика кириб бориб куёвларнинг ишратгоҳига,
Шифтга тиргак бўлган устуннинг тагида турди, зарварақ
210. Рўмолини ол юзига ҳижоб қилиб; жориялар ҳам
Унинг икки ёнбошида тик турдилар эҳтиром ила.
Маликанинг тароватин кўрган куёвларнинг тизлари
Титраб кетди — қалбларида Пенелопа билан ҳамтўшак
Бўлмоқликка талпинувчи шаҳвоний ҳирс аланга олди.
215. Пенелопа ўз ёнига Телемахни чақириб деди:
«Ўғлим, нима бўлди сенга? Қани ақлинг? Гўдаклигингда
Ақллироқ ва хушхулқроқ бола эдинг! Мана, энди сен
Йигит бўлдинг, кучга тўлдинг; сени кўрган бегонами, ё
Таниш одам, буй-бастингга, жамолингга тикилар экан,
220. Бу азамат олижаноб зот фарзанди бўлса керак-ов,
Деб ўйлайди. Вале ақлинг қайда қолди? Қани инсофинг?
Уйингдаги мусофирни хўрласалар, ёнин олмабсан;
Бу не қилиқ? Паноҳингга келган шўрлик бир мусофирни
Ҳар ким сўкса, бадном қилса, маломатга сен қоласанку».
225. Онасига жавоб қилди Одиссейнинг хирадманд ўғли:
«Онажоним, ҳамма айтган гапинг ҳақдир, айб ўзимда;
Ҳамма гапга тушундим мен; эзгуликни ёвуз ишлардан

- Энди фарқдай олажакман; тўғри айтдинг — гўдак эмасман;
 Лек ҳозир ҳам баъзи пайтда доно фикр юритолмайман.
230. Мудом ақлим чалғитурлар чақирилмаган бу меҳмонлар —
 Қора ният ҳаммалари; йўқдир менинг йўл кўрсатувчим.
 Лек Ир билан мусофирни уриштирган куёвлар эмас;
 Билсанг, она, бу олишув олий ҳакам иродасидир.
 О бузрук Дий! О Аполлон! О Афина! Кошкийди ҳозир
235. Бизникага зиёфатга келган ҳамма куёвтуралар
 Қасрнинг ҳар тарафида жароҳатдан чалажон бўлиб,
 Бошларини ҳам қилганча ўтирсалар худди анави
 Дарвозанинг орқасида беҳуш ётган дайди Ир янгли!
 У бошини чайқар бадмаст одам каби, кучи қолмаган:
240. На ўтира олади у, на уйига эмаклаганча
 Аста юриб бориш учун оёғига тура олади.
 У адойи тамом бўлган: бундан буён жанг қилолмайди».
 Телемах ва Пенелопа суҳбат қурар эди шу тарзда.
 Шунда яқин келиб деди маликага маккор Евримах:
245. «О қария Икарийнинг доно қизи Пенелопа, гар
 Бутун Аргос ахейлари ҳозир сени кўрганларида,
 Сенга ошиқ бўлиб келган куёвларнинг сони икки бор
 Кўпаярди. Зеро сенинг латофатинг, қадду қоматинг
 Ва чароғон фаросатинг йўқдир рўйи заминдаги ҳеч
250. Битта фоний аёлда ҳам: сен ҳаммадан аълороқдирсан»,
 Деди йигит. Пенелопа унга шундай жавоб қайтарди:
 «Йўқ, Евримах, ул шавҳарим Тангримоманд Одиссей ахей
 Мардлари-ла Трояга кемаларда сузиб кетган кун
 Жудо қилганди тангрилар мени ҳусну латофатимдан.
255. Гар Одиссей қайтиб келиб паноҳига олсайди мени,
 Ортиб обрў-эйтиборим, ҳусним яна зеболашарди.
 Вале даймон мени гулдай сўлдирмоқда ғамга ботириб.
 Трояга жўнаб кетаётган куни эрим Одиссей
 Ўнг қўлимдан ушлаб шундай деган эди видолашаркан:
260. Мис пойбандли ахейларнинг бари ҳам бу муҳорабадан
 Ватанига эсон-омон қайтиб келур, деб умид қилма;
 Эшитгандим: Троянинг лашкарлари жангу жадалда
 Абжирмишлар, улар найза санчишда ҳам, камонлардан ўқ
 Отишда ҳам, рақибларнинг тақдирин тез ажрим қилувчи,
265. Ҳеч кимга раҳм айламовчи улуғ жангда қўш от қўшилган
 Жангаробаларда уруш қилишга ҳам моҳир эмишлар.
 Дий уйимга мени омон қайтарурми, ё Трояда
 Ҳалок бўлиб кетаманми — билмам. Энди бу хонадонда
 Ўзинг бош-қош бўлажаксан. Отам билан азиз онамга
270. Аввалгидан ҳам ортиқроқ ғамхўрлик қил мен йўқлигимда.
 Ўғилчамиз катта бўлиб камол топгач, ўзинг биронта
 Кўнгли кўйган йигитинг-ла турмуш қур-да бу уйни тарк эт».
 Шундай деган эди менга хайрлаша туриб Одиссей.
 Рост чиқмоқда айтганлари. Манфур никоҳ оқшоми яқин.

275. Зевс бебахра қилди мени фоний ҳаёт фароғатидан;
Қалбим теран изтиробда, мен шўрликнинг ҳоли не кечур?
Бир пайтлар шундай удум бўлган экан: агар машҳура
Тул хотинга, ё бадавлат қизга совчи кўймоқ бўлсалар,
Куёвлар бир-бирларидан ўзиш учун, унаштирилган
280. Қизникига биров буқа, биров кўчқор етаклаб келиб,
Меҳмон қилар экан ёру дўстларини; қаллиқларига
Ҳиммат билан кўп совғалар берарканлар; лек ҳақ тўламай
Ўзга нонин емоқликдан истиҳола қилар эканлар»,
Деди. Унинг куёвлардан нафратланиб туриб, улардан
285. Совға-салом ундириши Одиссейни қувонтирганди.
Маликага Евпейт ўғли мутакаббир Антиной деди:
«О қария Икарийнинг зукко қизи Пенелопа, сен
Куёвларнинг ҳамма қилган тортигини қабул қилавер.
Берганнинг бетига боқма, деган нақл бор, лек сен шуни
290. Унутмаки, биз бу ердан ҳеч қаёққа кетмаймиз, токи
Ичимиздан биттамызни, шавҳарим шу, демагунингча». Антинойнинг бу гапига қўшилдилар барча куёвлар.
Сўнг ҳар бири жўнатди ўз муждачисин уйига, совға
Келтиргани. Антинойнинг муждачиси гулдор мантия
295. Олиб келди соҳибига; бу либосни ўн икки дона
Тилла илгак ҳамда шунча эгри изма безаган эди.
Евримахга ҳар донаси зарҳалланиб, мисли куёшдек
Чақнаб турган қаҳраболар шодасини олиб келдилар.
Евридамнинг хизматкори олиб келди бир жуфт исирға,
300. Ҳар бирини уч донадан қирмизи ранг кўз бегаганди;
Ноёб кўзлар худди шотут мевасига ўхшаб порларди;
Поликторзод Писандрга ниҳоятда зебо бир маржон
Келтирдилар; қолганлар ҳам шу тариқа ўз саховатин
Кўрсатдилар. Пенелопа қабул айлаб бу совғаларни,
305. Терадаги ўз кўшикига чиқиб кетди яна зинадан;
Тортиқларни кўтарган ёш жориялар эргашди унга.
Куёвлар то кеч киргунча шовқин солиб яна базми
Қиздирдилар, қийқиришиб жўр бўлдилар ҳофиз куйига.
Қош қорайиб тун пардасин ёпгач, улар меҳмонхонанинг
310. Ўртасига учта манқал кўйиб, унга мис болта билан
Майдаланган тарашалар қалаб ёқиб, қатронга бўккан
Машғалларни гуриллаган гулханлардан ўт олдирдилар.
Манқалларга тез-тез ўтин қалаб туриш шоҳ Одиссейнинг
Уйидаги оқсочларнинг зиммасига юкланган эди.
315. Қув Одиссей деди шунда оқсочларга: «Эй ходималар,
Сиз, яхшиси, соҳибангиз маликанинг олдига чиқинг,
Унинг маҳзун юрагига таскин бериб кўнглини овланг,
Биргаликда ип йигиринг, ё жун титинг ҳамнишин бўлиб.
Бунда ўзим қараб тургум гулханларга, ёп-ёруғ бўлур
320. Меҳмонхона, куёвлар то тонг отгунча айш қилсалар ҳам.
Мен чарчашни билмайман ҳеч; одатимдир қаноат қилмоқ».

- Одиссейнинг бу гапига хандон ташлаб кулди оқсочлар;
 Шу чоғ оқсоч қиз Меланфо (уни гўдак чоғидан бошлаб
 Пенелопа тарбиялаб ўстирганди, ўйинчоқлар ва
325. Ширинликлар бериб; лек у маликанинг дардига дармон
 Бўлмади ҳеч; Евримахнинг у хуфия жазмани эди)
 Чакаги очилиб бирдан жоврай кетди: «Ҳой ялангоёқ,
 Эс-хушингни еб қўйганга ўхшайсан, чол; биронта иссиқ
 Жойга бориб: темирчилик дўконими, қовоқхонами,
330. Молхонами тошиб ётсанг яхшику; йўқ, сен очофатга
 Шу ер қулай; шароб ичиб мяннг ачиб қолган шекилли:
 Кибор зотлар билан қўрқмай довлашдинг-а; айт, тутуруқсиз
 Гапни жовраш туғма одатмикин сенга сут билан кирган,
 Ёки Ирни енгганингдан кўтарилиб кетдим бурнинг?
335. Эҳтиёт бўл: ҳали Ирдан қудратлироқ полвонга тўқнаш
 Келурсанки, у мушт уриб жағларингни мажақлаб ташлар
 Ва пўстагинг қоқиб, сени қонга белаб думингни тугар».
 Деди унга қув Одиссей хўмрайганча қовоқ остидан:
 «Эй лайча ит, Телемахга арз қиламан сенинг устингдан;
340. У сен шанғи жувонмаргни қийма-қийма қилиб ташласин».
 Оқсочларнинг ранги ўчиб қони қочиб, тизи титради
 Ва шошганча чиқиб кетди ҳаммалари меҳмонхонадан:
 Бу гадо чол айтганини қилади, деб қўрққан эдилар.
 Лек Одиссей кузатаркан манқалларда ўт ёнишини,
345. Куёвлардан кўз узмасди ва тасаввур қилиб турарди
 Қандай машъум офат кутаётганини ҳаммаларини.
 Афина ҳам бу аснода Одиссейнинг қалбидаги талх
 Адоватни баттар ўт олдирмоқ учун, ёв куёвларни
 Қутиртириб, бетамизлик қилмоқликка ундади барин.
350. Ана шунда Полибийзода Евримах бир гап бошлади
 (У гадони мазах қилиб, унинг дилин оғритмоқчи ва
 Дўстларини кулдирмоқчи бўлган эди): «Эй маликанинг
 Жазманлари, қулоқ беринг гапларимга, ақлим ва қалбим
 Буюрганин айтай сизга. Аминманки, бу мусофирни
355. Бизга Даймон юборган-ов, базмимизни ёритсин, дея;
 Мана, ҳамма нарса чўгдай чақнамоқда, лек машъаллармас,
 Гадонинг кал силлиқ боши бу гўшани чароғон қилмиш».
 Шундай деди. Сўнг ўгрилиб Одиссейга илова қилди:
 «Менга қара, ҳой мусофир, агарда мен сени даламда
360. Ишлагани яхши пулга ёлласам, айт, борарми эдинг?
 Тиканакли буталардан гов ясардинг, кўчат экардинг;
 Қишин-ёзин тўқ яшардинг, уст-бошинг ҳам, пойабзалинг ҳам
 Бут бўларди. Аммо сендан яхши ходим чиқмаса керак,
 Зероки сен дангасасан, санқиб юриб, садақа сўраб
365. Кун кўришни ёқтирасан ва еб тўймас бу курсофингни
 Йил-ўн икки ой тер тўкмай, ҳақ тўламай қаппайтирасан».
 Шундай деди. Жавоб қилди унга соҳибнайранг Одиссей:

- «Гар беллашадиган бўлсак ким ўзарга биз иккаламиз*,
 Кунлар узун бўлган баҳор чоғи, майли, сен билан менга
370. Бир хил ўткир чалғи бериб, эрта тонгдан қош қорайгунча
 Ўтлоқда ўт ўрдирсинлар, ё бўлмаса, ҳар биримизга
 Ширадор ўтлар еб ўсган, қудрати ҳам, ёши ҳам бир хил
 Важоҳатли бир жуфт буқа тортадиган сўқа беришиб,
 Майли, шудгор қилдирсинлар тўрт пайкалли кўриқ майдонни,
375. Кўрар эдинг шунда сўқам метин тиши замин бағрини
 Қандай чуқур тилишини. Гар сарпадар Кронзода Зевс
 Бу даргоҳда уруш ўтин ёқмоққа жазм қилгудек бўлса
 Ҳамда менга қалқон, бир жуфт тигдор найза билан бошимни
 Асраш учун мис дубулға берсалару жангга солсалар,
380. Кўрар эдинг мени жангнинг энг шиддатли издиҳомида;
 Шундан кейин миннат қилмас эдинг менга еб тўймас, дея.
 Сен такаббур, бадният ва қалби нопок одамсан; фақат
 Нотавон ва забун каслар даврасида ўзингни ўта
 Нуфузли ва иқтидорли одам қилиб кўрсатмоқдасан.
385. Вале агар бирдан бунда пайдо бўлиб қолса Одиссей,
 Сезяпман мен, меҳмонхона эшикларин моҳир дуралгор
 Қанчали кенг қилиб қурган бўлса ҳамки сенинг бу ердан
 Тирақайлаб қочишингга торлик қилиб қолади улар».
 У жим қолди. Евримахнинг қаҳри қайнаб, қовоқ остидан
390. Одиссейга ўқрайганча, деди икки оғиз аччиқ сўз:
 «Шошма, мараз ялангоёқ, ҳозир додинг бериб кўяман.
 Сен киборлар билан кўрқмай довлашяпсан; айт, тутуруқсиз
 Гапни жовраш туғма одатмикин сенга сут билан кирган,
 Ёки Ирни енгганингдан кўтарилиб кетдими бурнинг?
395. Эҳтиёт бўл!» — деб курсича олиб отди у Одиссейга;
 У энгашиб Амфиномнинг тиззасига қўйди бошини;
 Курсича «ғув» учиб ўтиб, соқийнинг ўнг қўлига тегди
 Ва лиммо-лим майга тўла коса ерга тушиб тўкилди;
 Соқий эса инграганча «гурс» йиқилди чалқанчасига.
400. Гира-шира базмгоҳда яна шовқин солиб куёвлар,
 Гурунглаша бошладилар бир-бирлари билан ўзаро:
 «Бу номатлуб меҳмонни тўнғиз кўпгандайди агар олдинроқ,
 Улфатчилик гуркирарди, бўлмас эди бу машмаша ҳам.
 Ҳа, зиёфат барҳам топди шу гадонинг касофатидан;
405. Энди ким ҳам кўнгилхушлик қилар эди бу тўполонда?»
 Ана шунда куёвларга таъна қилиб деди Телемах:
 «Нима, жинни бўлдингларми, эй бебошлар,
 кайфларинг ошиб?
 Ёки Даймон қутиртиряптими сизни? Шундоқ ҳам роса
 Мириқдинглар зиёфатга, энди уйга бориб ухланглар.
410. Ким кетмоқчи бўлса агар, зўрлаб ушлаб ўтирмам уни».
 Шундай деди. Телемахнинг шижоатли бу гапларидан
 Ҳайрон қолган ёв куёвлар лабларини тишлаб қолдилар.

- Бу чоғ Арет насабидан бўлган Ниснинг ўғли Амфином
Дўстларига шундай деди: «Биродарлар, у тўғри айтди;
415. Хафа бўлманг унинг одил сўзларидан; саёқ чолга ҳам
Бошқа зуғум қилмангизлар; Одиссейнинг саройидаги
Қолган ходимларга ҳам ҳеч озор берманг. Яхшиси, соқий
Қадаҳларни хушбўй майга тўлдирсину бизлар бу майни
Тангрилар-чун паймо айлаб, қолганини сипқарайлик-да
420. Кетайлик уй-уйимизга; мусофирни эса шу ерда
Қолдирайлик Телемахнинг мақомида — майли, ухласин;
Биласизку, у соҳибдил дўстимизнинг меҳмони эрур».
Амфиномнинг бу таклифи мақбул бўлди куёв аҳлига.
Шундан кейин Амфиномнинг дулихийлик содиқ қароли
425. Мулион қирмизи майни зилол сув-ла омухта қилиб,
Қадаҳларни лим-лим қилиб тўлдирди-да ҳамма меҳмонга
Суниб чиқди; улар масъуд тангриларга паймо қилдилар
Бул шаробдан ва қолганин сипқардилар томчисигача;
Шундан кейин улар бари ором олиб ухламоқ учун
430. Бирин-кетин бу даргоҳдан жўнадилар уй-уйларига.

ЎН ТЎҚҚИЗИНЧИ ҚЎШИҚ

- Ҳамма кетди; базмгоҳда Афина ва ёв куёвларни
Битта қўймай қийратишни кўзлаётган Одиссей қолди.
Телемах ҳам шу ердайди; деди унга ота — Одиссей:
«Ўғлим, бунда қолдирмаслик керак энди қурол-яроқни.
5. Гар яроқлар йўқлигини пайқаб қолиб, қайда улар деб
Сўрасалар, куёвларга дейсан: «Бу ер тугун жуда ҳам;
Силоҳлар бу ерда отам Трояга жўнаб кетгандан
Буён туриб, кунда ёнган машъаллардан ва гулханлардан
Қурум босиб зангламоқда. Сарпадар Зевс кўнглимга солди
10. Менинг жуда-жуда ҳушёр бўлмоғимни: ким билсин тагин,
Кайф устида бирданига низолашиб қоларсиз балки;
Ана унда совчилик ҳам, бу антиқа зиёфатлар ҳам
Жаҳл устида қора қонга беланмасин, дейман-да, дўстлар.
Бундай пайтда беихтиёр чўзилади қўллар қуролга».
15. Шундай деди. Телемах ҳам отасининг амрин бажариб,
Бир лаҳзада топди мушфиқ энагаси Евриклеяни;
«Она, — деди у, — кўз-қулоқ бўлиб тургин, то мен отамнинг
Силоҳларин юқорига олиб чиқиб яширгунимча
Оқсочларни кўрмай бунда; ҳа, қуроллар қаровсиз қолган
20. Қурум босиб; отам ҳам йўқ; илгари мен нодон болайдим,
Лекин энди биламан бу силоҳларни қайда бешикаст
Сақлаш йўлин», Деди. Кампир Евриклея жавоб қайтарди:
«Балли, эркам! Эс-хушингни йиғиб энди отанг бойлигин
Асра кўзинг қорасидай; лекин оқсоч қизлар хонадан
25. Чиқмасинлар дер экансан, ким йўлингни ёритиб турар
Чироқ тутиб?» Жавоб қилди энагага доно Телемах:
«Манави чол; ахир боқавераманми уни бекорга?
Олис юртдан келган бўлса ҳам, ҳалоллаб есин нонини».
Унинг гапин Евриклея фаҳмлади бир эшитишда
30. Ва оқсочлар хоналарин эшигини занжирлаб қўйди.
Шундан кейин Одиссей ва унинг ўғли мис дубулғалар,
Дўнг қалқонлар, тигдор узун найзаларни болахомага
Олиб чиқа бошладилар; Афинся кўзга кўринмай,
Ота-бола йўлин олтин чироқ билан ёритиб турди.
35. Ўғил ҳайрон қолиб бундан, Одиссейга деди: «Отажон,
Кўп ажойиб мўъжизалар юз бермоқда кўз олдимизда;
Бу ердаги ҳамма нарса: деворлар ҳам, теваракдаги
Маҳобатли устунлар ҳам, шифтнинг жами тўсинлари ҳам
Ярақлаб кўз қамаштирур худди ёнгин бўлаётгандай, —

40. Балки бирон тангри ташриф буюргандир бизга кўринмай?»
 Деди ўғил; жавоб қилди соҳибнайранг Одиссей унга:
 «Ҳеч нимани сўрама сен, қўрққил ҳатто буни ўйлашдан;
 Олимп соҳиблари бўлмиш тангриларда бор шундай одат.
 Энди бориб ором олгин, бу ерда мен бир ўзим қолиб,
45. Оқсоч қизлар хулқ-атворин кузатгум ва Пенелопанинг
 Кўзёш тўкиб берган барча саволига жавоб қайтаргум».
 Шундай деди. Телемах ҳам қўлга олиб ёниқ машъални,
 Чиқиб кетди базмгоҳдан; у ўзининг хобхонасига
 Кириб бориб ётди-ю тез ухлаб кетди то тонг отгунча.
50. Одиссей бу пайт хувиллаб қолган улкан меҳмонхонада
 Афиней билан икков куёвларни маҳв этмоқликни
 Ўйлар эди. Ётоғидан тушиб келди шу чоғ малика —
 Пурлатофат Кипридага ва навнихол Артемидага
 Ўхшаб кетган эди ҳозир унинг ойдек ҳусни-жамоли.
55. Чўрилар бир курси олиб келиб қўйди манқал ёнига:
 Фил суягидан ясалиб, қумуш билан жилоланган ва
 Момиқ пўстак тўшалган бу ўтирғичга уста Икмалион
 Оёқ қўйиш учун жажжи курсича ҳам ясаган эди.
 Фаросатли Пенелопа шул курсига келиб ўтирди.
60. Унга ҳамроҳ бўлиб келган бир нечта оқ билак оқсочлар
 Ҳаммаёқни: бўш қадаҳлар, бурда нонлар сочилиб ётган
 Столларни ҳамда идиш-товоқларни йиғиштиришга
 Киришдилар; сўнг манқаллар кулин тўкиб қуруқ ўтинлар
 Қаладилар, меҳмонхона исисин ва ёруғ бўлсин-чун.
65. Лек Меланфо деди яна Одиссейнинг жиғига тегиб:
 «Ҳалиям шу ердამисан, хирапашша? Сен жориялар
 Орқасидан ўғри мушук қаби тентиб, ҳар ишимизни
 Кузатмоқчимисан дейман тинчлик бермай бизга тунда ҳам?
 Йўқол бундан, ялангоёқ! Қаппайтириб олдинг қорнингни.
70. Энди даф бўл! Гар қорангни ўчирмасанг бу кошонадан,
 Ўзим сени сўхта ўтин билан уриб бошинг ёраман».
 Деди унга қув Одиссей маъюс қараб қовоқ остидан:
 «Нега бунча акиллайсан, манжалақи, қутирган итдай?
 Ё кўнглингни айнитдими исқиртлигим, йиртиқу ямоқ
75. Уст-бошим ва муҳтожликдан тиланчилик қилишим менинг?
 На қилайки, мен гадоман! Мудом ғамга ботиб, беватан
 Санқиб юрмоқ тақдир экан биздек ғариб қашшоқлар учун.
 Бир пайтлар мен ҳам эмас эдим бундай саёқ тиланчи;
 Данғиллама обод уйим бўлар эди, жамики келган
80. Мусофирлар учун доим очиқ эди менинг эшигим;
 Қуруқ кетмасди мискинлар; қулларим ҳам кўп эди жуда.
 Ҳа, бадавлат хожа эдим; мол-давлатим беадад эди.
 Жудо бўлдим мен уларнинг ҳаммасидан Зевс амри ила.
 Сен ҳам, тентак қиз, бир кунмас-бир кун келиб
 бойлигинг бўлган

85. Ниҳол ҳуснинг йўқотурсан ва соҳибанг жирканур сендан;
Бу орада, Одиссей ҳам қайтар балки — умид қиламиз;
Гар у ҳалок бўлган бўлса, ҳали бунда унинг ўғлони
Телемах бор — Аполоннинг дастпарвари; у боҳабардир
Ходималар атворидан; энди ундан яширолмаймиз
90. Биронта ҳам сирингизни, зеро гўдак эмас у энди». Шундай деди. Мусофирнинг нутқин тинглаб ғазаби ошган Пенелопа койиб берди бетгачопар ходимасини:
«Эй беҳаё, мунча итдай қутурасан? Менга аёндир
Сенинг барча қилмишларинг; жазоингни оласан ҳали.
95. Нима, билмасмидинг, бадбахт, бу чолни мен таклиф қилганим
Суюк эрим тўғрисида янги хабар эшитмоқ учун?»
Шундан сўнг у амр этди калитдори Евриномага:
«Пўстак тўшалган курсини яқинроққа келтириб қўй сен —
Қулай бўлсин бир-биримизни тингламоқ иккимизга ҳам».
100. Евринома олиб келди юнгдор пўстак тўшалган курси;
Одиссейни ўтиришга таклиф қилди унинг хотини.
Шундан кейин гап бошлади Пенелопа унга юзланиб:
«Азиз меҳмон, сен жавоб бер олдин менинг саволларимга:
Кимсан ўзинг? Отанг ким-у волиданг ким? Қай юртда улар?»
105. Жавоб қилди соҳибитож Лаэртзода рафиқасига:
«О маликам, эллар сенинг доврўғингни кўкка кўтарур
Ҳад-худудсиз бу заминда; ўхшайсан сен сонун саноксиз
Фуқаронинг мурувватли ва батавфиқ, закий шоҳига;
Бундай шоҳнинг давлатида арпа, бугдой мўл ҳосил берур,
110. Бошин эгур шовул мева тугган дарахтларнинг шоҳлари,
Қора моллар, қўй, эчкилар ўтлар унинг яйловларида,
Балиқларнинг кони эрур салтанатин дарё, кўллари;
Фароғатда кун кечирур бу жонкуяр шоҳнинг халқлари.
Лек маликам, мендан бошқа нарсаларни сўрайвергин-у
115. Сўрама ҳеч: юртим қайда, оилам-у отам-онам ким?
Гар уларни эсга олсам, юрагимга нишдай санчилур
Андухларим; кўп изтироб чекканман мен. Билки, бегона
Хонадонда суҳбат чоғи йиғламоқлик одобдан эмас.
Кўзёш асло малҳам бўлмас ғам-кулфатнинг жароҳатига.
120. Оқсочларнинг, ҳатто сенинг ҳам кўнглинга келиши мумкин,
Чолнинг кайфи ошиб қолиб йиғламоқда, деган ёт фикр».
Одиссейнинг бу гапига шундай жавоб қилди малика:
«Отагинам, менинг эрим тангримонанд Одиссей ахей
Мардлари-ла кемаларда Трояга сузиб кетган кун
125. Жудо қилганди тангрилар мени ҳусну тароватимдан.
Гар Одиссей қайтиб келиб паноҳига олсайди мени,
Ортиб обрў-эътиборим, ҳусним яна зеболанарди.
Илло даймон мени гулдай сўлдирмоқда ғамга ботириб.
Атрофимиздаги Зам-у ўрмони кўп Закинф, Дулихий
130. Ороллари энг нуфузли йигитлари, яна серқоя
Итакамизнинг давлатманд ёшлари, бўл, сен эрга тег деб

- Мени мажбурламоқдалар, бойлигимиз қийратмоқдалар;
 Лек менга ҳеч ким керакмас: на ҳимоя сўраб келганлар,
 На мусофир, на-да элга муждачилик қилган одамлар;
135. Менга матлубдир Одиссей, фақат унга талпинар қалбим.
 Анавилар, эрга тег деб ҳар кун мени зўрламоқдалар.
 Бир пайтлар лақиллатмоқчи бўлгандим бу куёвларни;
 Даймон кўнглимга солганди: хобхонамга дастгоҳ ўрнатиб,
 Қора ва кенг уртук тўқий бошлагандим ва куёвларнинг
140. Ҳаммасини чақиртириб хобхонамга, шундай дегандим:
 «Эй йигитлар, бугун эса — маъшуқларим, модомики шоҳ
 Одиссей йўқ экан энди, никоҳга биз андак шошмайлик —
 Аввало мен тўқиб бўлай бу матони охиригача;
 Қайнотам тобутига ёпмоқ учун тўқилган уртук
145. Чол дунёдан кўз юммасдан олдин тайёр бўлмоғи керак,
 Токи ахей аёллари бўлмасинлар мендан домангир,
 Шундай азиз инсон гўрга уртуксиз дафн этилди дея».
 Шундай дедим, гапларимга ҳамма рози бўлди мардона.
 Вале кейин мен кун бўйи тўқирдим уша уртукни,
150. Кечалари чироқ ёқиб, тўқиганим сўкардим қайта.
 Уч йил давом этди алдов, уч йил лақиллатдим уларни;
 Тўртинчи йил бошланганда яшшамагур битта оқсочим
 Бу сиримни ошкор қипти куёвларга; улар ўзи ҳам
 Мен уртукни сўкаётган чоғ устимдан чиқиб қолдилар;
155. Сўнг уртукни битиришга мажбур бўлдим, хоҳламасам ҳам.
 Энди кучим етмайди рад этмоққа бу манфур никоҳни:
 Эрга тег деб зўрлашмоқда мени хешу ақраболарим.
 Лек йўқ демоқ учун ҳеч ҳам бирон ҳийла тополмаяпман;
 Ўғлим ҳам ёв куёвларнинг зуғумидан зор қақшамоқда;
160. У камолга етган энди, оилани бошқара олур,
 Зевс ҳам меҳр уйғотмоқда одамларда Телемахимга.
 Энди ростин айтчи менга: кимсан ўзинг? Ҳар ҳолда, кўҳна
 Эман оғочи ё қоя тош эмасдир наслу насабинг».
 Маликага деди тангриваш Одиссей эътироз ила:
165. «О қария Икарийнинг зукко қизи Пенелопа, сен
 Менинг наслу насабимни билмоқчисан. Майли, айтаман
 Сенга бутун кечмишимни, гарчи бу талх, аламли қиссам
 Юрак-бағрим ўртаса ҳам. Узоқ вақт ўз оиласидан,
 Ватанидан йироқдаги заминларда ҳасратга ботиб
170. Бошпанасиз тентиб юрган ғарибларнинг ҳоли-аҳволи
 Қандай бўлса, мен ҳам шундай шароитда кун кўрмоқдаман.
 Лек, маликам, жавоб бергум сенинг барча саволларингга.
 Шароб рангли денгизнинг қоқ ўртасида Крит ороли
 Бор. У жуда бадавлат юрт; халқи ҳам кўп; улар тўқсонга
175. Азим шаҳар фуқароси; ҳаммаёқда турфа забон халқ*:
 Булар — ахейлар салафи бўлмиш крит қабилалари;
 Жингалаксоч дорийлару, киконлару, Кнос шаҳрининг

- Фуқароси Пеласглар. Зевс ҳамнишини бобом шоҳ Минос
Тўққиз йиллаб ҳукмронлик қилган экан салтанатига*.
180. Шоҳ Миноснинг ўғли бўлмиш бузрук отам Девкалионнинг
Ўғиллари эдик оғам Идоменей билан мен икков;
Идоменей шоҳ Менелай билан бирга гумбур кемада
Трояга сузиб кетди; ҳа, айтгандай, исмим Аитон;
Рост, бўлганди шоҳ Одиссей Критда; мен уни эъзозлаб
185. Меҳмон қилган эдим. Уни жўшқин бўрон қувиб келганди
Биз ёқларга: Трояга кета туриб, Малая бурни
Яқинида бўронга дуч келиб қолган ва ўз кемасин,
Тангриларнинг паноҳида, зўрға олиб кириб Амнисий
Лиманига, Илифия чўнг қояси ёнбошидаги
190. Энг хатарли бандаргоҳга банд айлаган у бир амаллаб.
Шаҳримизга у акамни сўраб келди; бир вақтлар акам
Уни меҳмон қилган ва дўст тутинган-кан бу меҳмон билан.
Лек акамнинг Трояга кетганига ўн ё ўн бир кун
Бўлган эди. Ўзим қарши олиб уни шоҳ саройида,
195. Меҳмон қилдим ҳотамона; егуликлар кўп эди бизда;
Одиссейнинг ҳамроҳлари ҳам шоҳона меҳмон қилинди
Халқдан йиғилган нон-намак*, ол ранг май ва семиз буқалар
Гўшти билан; бу ахейлар ўн икки кун меҳмон бўлдилар.
Борей тинмай қутирарди; шўр денгизда сузиш у ёқда
200. Турсин, ҳатто қуруқликда ҳам оёқда туриб бўлмасди;
Бу даймоннинг иши эди; ўн учинчи кун бошланганда,
Машъум шамол тинди охир ва меҳмонлар сузиб кетдилар». У
ёлғонни худди ростдай қилиб сўзлаб берди ҳаммага.
Аёллар ёш олди кўзга; азим тоғнинг булутлардан ҳам
205. Юксакдаги чўққисида Зефир олиб келган илиқ Евр
Шамолидан қорлар эриб, дарёлар лим-лим оққанидай,
Маликанинг латиф яноқларидан ҳам оқа бошлади
Шашқатор ёш — Пенелопа айнаи чоғ ўз рўпарасида
Ўтирган яккаю ёлғиз суюк эрин қўмсаб йиғларди.
210. Хотинининг аччиқ нола чекишидан эзилиб кетган
Шоҳ Одиссей мижжа қоқмай, кўзларини тошдай қотириб
Завжасига тикиларкан, уринарди йиғламасликка.
Пенелопа ўксиб-ўксиб йиғлаб бўлгач деди меҳмонга:
«Сен, мусофир, Одиссейим билан унинг ҳамроҳларини
215. Ростдан ҳам шоҳ саройида меҳмон қилганмисан, ё йўқми —
Ҳозир ўзим синов қилиб ҳаммасини билиб оламан.
Қани, айт-чи, қандай либос кийган эди ўшанда эрим,
Кўриниши қандай эди, ҳамроҳлари ким эди унинг?»
Жавоб қилди машаққатларга бардошли Одиссей унга:
220. «О маликам, аниқ жавоб айтиш қийин саволларингга;
Орадан кўп йиллар ўтди; эринг бизнинг ватанимизда
Меҳмон бўлиб кетганига йигирма йил бўлди чамамда;
Лекин айтгум хотирамда қолган жами кўрганларимни:
У эгнига кийганди қўшқават олранг мовут мантия;

225. Мантияга қўш илгакли тилла тўқа қадалган эди;
Тўқа сиртида мусаввир тасвирлаган эди бир този
Итнинг нимжон ёш буғига ҳамласини; худди тириклек
Титрарди у; ит кўзидан ўт чақнарди; буғу тозининг
Чангалидан қутулмоқ-чун оёқларин питирлатарди;
230. Тўқа ҳайратга солганди ҳаммани. Лек Одиссей кийган
Хитон пиёз пўсти каби жуда нафис ажиб матодан
Тўқилганди ва кўзингни қамаштирар эди қуёшдек;
Уни кўриб ҳанг-манг бўлиб қолгандилар бизнинг аёллар.
Ва лекин мен бундай нодир хитонни у қайдан олганин
235. Билолмадим. Трояга жўнаш чоғи уйда кийганми?
Ё бирон зот тортиқ қилганми эрингга сафар олдидан?
Ё у меҳмон бўлган жойда тухфа қилганмикинлар унга?
Одиссейни кўшлар ҳурмат қилар экан; ҳеч битта ахей
Тенг келолмас эди унга иқгидорда, одамийликда.
240. Мен ҳам унга қўш қаватли қирмизи ранг мантия билан
Нафис хитон, яна қўшдам мистиг шамшир армуғон этиб,
Қузатвордим қора биқин кемасида узоқ сафарга.
Унинг битта маҳрами бор эди, ёши сал ўтиб қолган;
Кўз олдимда сиймоси: у жингалаксоч, қоратўридан
245. Келган буқир одам бўлиб, унинг исми Еврибат эди:
Эринг уни қадрларди барча ҳамроҳларидан ортиқ
Ва бу закий одам билан ҳар бир ишда ҳаммаслак эди»,
Деди меҳмон. Кўнгли бир хил бўлиб кетди Пенелопанинг:
Чол эрининг барча аломатларини аниқ таърифлаб
250. Берган эди. Пенелопа узоқларда саргардон юрган
Суюк ёрин соғинчида йиглай-йиглай кўнглин бўшатгач,
Шундай дея гап бошлади: «Эй мусофир, шу чоққача мен
Сенга фақат ачингандим; лекин энди сен энг мўътабар
Ва ардоқли одам бўлиб қолажаксан хонадонимда;
255. Сен таърифлаб берган ўша мантияни ўзим қазноқдан
Олиб чиқиб, унга тилла тўқа қадаб безатган эдим.
Э воҳ, энди уни ҳеч ҳам кўролмасмен ўз масканимда!
Нечун ташлаб кетди бизни! Йўқ, йўқ, уни бадният даймон
Олиб кетди фалокатгоҳ Илионга денгизлар оша».
260. Завжасига жавоб қилди тангримонанд Одиссей шундай:
«О қария Икарийнинг доно қизи Пенелопа, сен
Кўп ғам чекиб ой жамолинг хазон қилма; эрингни қўмсаб
Дилинг вайрон этаверма. Йўқ, мен таъна қилмоқчимасман.
Дилдан севиб турмуш қурган ва фарзандлар кўрган эридан
265. Жудо бўлган ҳар бир хотин теран ғамга ботиши аниқ,
Сенинг эринг илоҳий ҳусн соҳибимиш, айтишларича.
О маликам, ғамни тарк эт ва қулоқ бер ушбу гапимга:
Ҳеч бир сирни яширмасдан фақатгина ростин айтаман.
Эшитдим мен, Одиссейнинг ватанига қайтаётганмиш,
270. Айни чоғда у бу ерга яқин бўлган феспротларнинг
Зироатзор юртидамиш ва кемаси лик тўла эмиш

- Унинг турли ўлкалардан йиғиб келган ўлжаси билан;
 Лекин содиқ ҳамроҳлари йўқмиш энди; сабабки, улар
 Гелиоснинг энг ардоқли ва муқаддас буқаларини
275. Сўйиб еганлари учун, тангри Зевс ва чароғон Куёш
 Оташ чақмоқларин отиб, ҳаммаларин маҳв айлаганмиш;
 Лек Одиссей кема тахтапорасини қучоқлаб олиб,
 Етиб борган тангри севган масъуд феаклар оролига;
 Бу халқ уни эҳтиром-ла кутиб олган тангридек билиб;
280. Сўнг феаклар унга мўл-кўл совға бериб Итакага ҳам
 Олиб келмоқчи бўлганлар. Ана унда аллақачон у
 Ўз юртига етиб келган бўлар эди; лек эринг пухта
 Ўйлаб кўриб, олдин турли ўлкаларни айланиб чиқиб
 Кўпроқ бойлик ғамламоқни маъқул кўрган. Мен эшитгандим,
285. Биронта ҳам фоний банда эрингга тенг келолмас экан
 Ўз фойдасин кўзлашда-ю тежамкорлик, талбиркорликда.
 Шундай деган эди Федон тангриларга май паймо қилгач
 Ва онг ичиб айтгандики, Одиссейни ота юртига
 Кузатиб бормоқлик учун учқур кема жиҳозланганмиш,
290. Бахрийлар ҳам бу сафарга ҳозирланиб турган эмишлар;
 Лек у мени сал олдинроқ кеткизворди Дулихийимга:
 Бизга буғдой элтаётган кема тайёр экан сузишга.
 Федон менга Одиссейнинг бойликларин кўрсатган эди.
 Улар шунча кўп эдики, етар эди етти пуштига;
295. Ўзи, шоҳнинг айтишича, Додонага жўнаб кетибди
 Дийнинг муқаддас эмани қоҳинидан, она ватаним
 Итакага қай йўсинда борай, дея сўрамоқ учун.
 Кўряпсанки, эринг тирик; у яқинда азиз юртига
 Қайтиб келур; у суюкли оиласи ва ватанидан
300. Йироқдамас; қасам ичиб тасдиқлашга тайёрман буни;
 Тангриларнинг падари Зевс номи билан ва Одиссейнинг
 Уйидаги қудсий ўчоқ ҳаққи қасам ичаманки, бу
 Айтганларим зоҳир бўлур тез орада: кўкдаги куёш
 Сафарини тугатмасдан ва ўроқ ой навнихол ҳилол
305. Ойга ўрнин бўшатмасдан кириб келур уйга Одиссей».
 Пенелопа унга шундай жавоб қилди: «Гар башоратинг
 Тўғри чиқса, сени, азиз меҳмон, менинг хонадонимда
 Совға-саломларга кўмиб, ажабтовур қутлагайларки,
 Бундай хушхол саодатни кўрган одам қолур ҳайратда.
310. Вале менинг изтиробга ғориб бўлган қалбим сезмоқда:
 Йўқ! Одиссей ватанига қайтмас энди, сен ҳам юртингга
 Кетолмайсан: уйимизни забт этмишлар ёвуз одамлар.
 Бизникига келган барча мусофирни очиқ юз билан
 Кутиб олиб, ҳаммаларин ҳотамона еб ичирувчи
315. Одиссейдек мурувватли зот йўқ энди менинг уйимда.
 Сизлар уни, жориялар, ювинтиринг, сўнг тўшагига
 Иссиқ мантия ташлангки, совуқ қотмай ухласин токи

- Олтин тахтли Шафақ кўкка балққунича. Эрталаб эса,
 Бу меҳмонни чўмилтириб баданига хушбўй мой сурунг,
320. Ки нонушта чоғида у ошхонада ўғлим ёнида
 Ўтирганида ўзи ҳам, уст-боши ҳам покиза бўлсин.
 Илло унинг дилин яна ким оғритса, мен раҳм-шафқат
 Қилмам унга, гарчи бўлса ҳамки унинг фиғони фалак.
 Ўзинг ўйла, агар менинг фаросатим ва заковатим
325. Авом аёлларниқидан фарқ қилмаса, сени исқирт ва
 Юпун ҳолда ўтқазсамиз ёнимизга овқатлангани,
 Қандай била олар эдинг кимлигимни? Ўзингга аён,
 Бу дунёда фоний бандаларнинг умри қисқадир жуда;
 Ким тошбағир одам бўлса, йўқдир унда меҳр-оқибат;
330. У бу ёруғ дунёда ҳам, ўлиб кетганидан кейин ҳам
 Учрар доим одамларнинг қарғишига, маломатига.
 Вале кимнинг қалби пок ва аъмоллари беқусур бўлса,
 Мусофирлар уни мақтаб бонг чалурлар жумла жаҳонга
 Ва эл-элат уни иззат қилиб деюр: «саховатпеша».
335. Жавоб қилди тангримонанд Одиссей ўз рафиқасига:
 «О қария Икарийнинг зукко қизи Пенелопа, мен
 Эшқаклари кўп кемамда сузиб чиқиб очиқ денгизга,
 Ота юртим Критнинг қор бурқаб олган юксак тоғларин
 Кўздан йўқотганим чоғдан бери иссиқ мангияни ҳам,
340. Кўрпа, ёстиқ, тўшакни ҳам мутлақо хуш кўрмай қолганман.
 Изн бергил, мен шу ерда тақир шолча устида ётай.
 Кўп аламли, машаққатли тунларни мен бедор ўтказдим
 Олтин тахтли субҳидамнинг кўкка балқиб чиқишин кутиб;
 Оёғимни ювишларин ҳам ёқтирмам; алаҳусус, шоҳ
345. Одиссейнинг уйидаги ҳеч битта ҳам жория қизнинг
 Оёғимни ювишига йўл қўймайман. Айтчи, маликам,
 Худди мендек яхши-ёмон кунларни кўп бошдан кечирган
 Бирон мушфиқ ва куйгунчак кампир йўқми? Фақатгина шу
 Қариянинг оёғимни ювишига рози бўлардим».
350. Одиссейнинг саволига шундай жавоб қилди малика:
 «Бил, мусофир, уйимизга кўп меҳмонлар ташриф буюрган
 Узоқ-яқин ўлкалардан, вале ҳеч ҳам учратмаганман
 Сен каби сермулоҳаза одамни мен улар ичида.
 Уйимизда кўп оқила, маслаҳатгўй битта кампир бор;
355. Бахти қаро эримнинг у энагаси; эрим дунёга
 Келганида, уни йўргаклаган экан. Сени ўшанга
 Топшираман, энди унинг дармони сал қочган бўлса ҳам;
 Тур, айланай Еврикля, соҳибингнинг тенгдоши бўлган
 Бу одамнинг оёғини сен ювиб қўй; Одиссейим ҳам
360. Ҳозир шундай афтодаҳол бўлиб қолган бўлса ажабмас:
 Одамзодни бахтсизлик ва машаққатлар тез қаритади».
 Шундай деди. Еврикля кўзин ёпди кафтлари билан —

Бармоқлари орасидан сирқиб чиқди аччиқ кўзёши;
«Нуридийдам! — деди кампир хўнг-хўнг йиғлаб. —

Қайда юрибсан?

365. Нечун сени чақмоқдор Зевс ғазабига олган, чироғим?
Ахир қайси худотарс зот худди сендек садоқат ила
Буқаларин сўйиб Зевсга бахш этганда ҳекатомбалар,
Кексайганда ўз уйимда ўғилчамни бағримга босиб,
Осуда кун кўришимга ижозат бер, деб сиғинганди?
370. Кор қилмади таваллоинг; сенга насиб этмади қайтиш
Ўз уйингга. Э воҳ! Энди сен биронта бегона юртда
Ёт одамлар орасида, бирон бойнинг хонадонида
Манавиндай бадбинлардан дакки еб ва қарғиш эшитиб
Дилафгордирсан, оҳ бўтам; шунинг учун ҳам, сен, мусофир,
375. Бу итларга оёғингни ювдиришни хоҳламагансан;
Маликам менга амр этди оёғингни ювиб қўйишни;
Майли, мен жон-жон деб ювгум. Нафақат бу Пенелопанинг
Фармойиши бўлганий-чун, балки сенинг ўзинг учун ҳам:
Юрагимни ҳаяжонга солиб қўйдинг. Шу сабабли мен
380. Ўз фикримни сенга очиқ айтмоқчиман, яхшилаб эшит:
Уйимизда оч ва юпун мусофирлар кўп бўлган жуда;
Лек юрагим дарак берур: уларнинг ҳеч бири овози,
Бўйи, басти, оёқ-қўли билан менинг Одиссейимга
Ўхшамаганди сенчалик. Шу ҳайратга солмоқда мени»,
385. Деди кампир. Жавоб қилди қув Одиссей энагасига:
«Гапинг тўғри, онагинам, мен ўзим ҳам кўп эшитганман
Иккимизни кўрганлардан, кўп жиҳатдан бир-биримизга
Ўхшаб кетар эканмиз биз, худди ҳозир сен айтганингдай». Шундай деди. Еврикля сув келтириб, мис тоғорани
390. Яримлади, кейин уни чапиштирди қайноқ сув билан.
Лаэртзода ўчоқ ёнига ўтириб, юзин тескари
Буриб олди: кампир унинг оёғини юваётганда
Кўриб-нетиб қолса агар ўзи билган чандиқ изини,
Унинг сири очилиши аниқ эди. Лек Еврикля
395. Хожасига яқинлашган заҳот, кўзи тушди чандиққа...
Бир пайтлар у Парнасга бобосини кўргани бориб,
Тоғалари билан овга чиққанида, бир вахший тўнгиз
Яралаган эди сўйлоқ тиши билан унинг оёғин...
Автоликон (тангри Гермес бу одамга учига чиққан
400. Муғамбирлик, ёлғончилик, қасамхўрлик хислатларини
Бахш этганди, зеро у бул пурмурувват тангри ҳаққига
Кўп эчки ва қўйлар сонин қурбонгоҳда куйдирган эди)
Итакага келганида суюк қизин кўзлари энди
Ёриганди чақалоққа. Еврикля бобо бўлмишнинг
405. Овқатланиб олишини пойлаб туриб, унинг тизига
Олиб келиб қўяр экан неварасин шундай деганди:
«Автоликон, сен невра тилагандинг илтижо қилиб

- Тангри Зевсга; мана, адо этди тангри бу тилагингни.
Энди ўзинг от кўйиб бер неваранга». Шунда Автолик
410. Деган эди куёвиг ва қизига: «Ўғилчангизнинг
Исми тайёр; мен бу ёққа келаётганимда сизларни
Кўриш учун, юртимнинг кўп одамлари жаҳлим чиқарди.
Неварамга Одиссей деб от қўяман* – яъни жаҳлдор.
У улғайиб йигит бўлса, бобосидан хабар олгани
415. Парназдаги уйимизга борур, шунда уни эъозлаб
Меҳмон қилгум ва қутлагум бисёр совға-саломлар билан»...
Мана, гўдак улғайди ва бобосини кўргани борди.
Бобо билан ўғиллари Одиссейни шод-хуррам бўлиб,
Хуштавозе ширин-шакар сўзлар билан кутиб олдилар.
420. Бувижони Амфитея юм-юм йиғлаб набирасининг
Юзу кўзи, азиз боши, қўлларини ўпти дам-бадам.
Автоликон, дабдабали зиёфатга ҳозирлик кўринг,
Деб амр этди ўғлонларга. Улар ота амрин бажариб,
Ходимларга, яйловдан беш ёшли буқа ҳайдаб келишни
425. Буюрдилар. Сўнг бўғизлаб, шилдилар-да буқа терисин,
Нимталаб ва сихга тортиб унинг гўштин кабоб қилдилар;
Сўнг кун бўйи то кечгача кабобхўрлик қилиб ўғиллар,
Май ичдилар. Куёш ботиб зулмат тушгач, пар тўшакларга
Ётиб ҳамма баҳра олди тангрилар бахш этган уйқудан.
430. Мана, балқиб чиқди кўкка ол бармоқли навниҳол Эос.
Автоликнинг ўғиллари кўриб шикор тадоригини,
Чақирдилар итларини. Одиссей эш бўлди уларга.
Овчилар кўп юриб, ҳаммаёғи ўрмон билан бурканган
Парнас тоғин серизғирин дарасига етиб бордилар.
435. Нурбахш куёш аста балқиб Океаннинг теран қаъридан,
Дала-даштни эндигина ёритганди зиёси билан.
Ёш овчилар пастқам чангалзор ичига кириб бордилар;
Този итлар олдинда из қидиришиб чопиб борарди;
Узун, тигдор найзалар-ла қуролланган овчилар билан
440. Лаэртзода тез-тез чопиб борардилар итлар ортидан.
Бир баҳайбат ваҳший тўнғиз кириб олган эди ёввойи
Буталарнинг орасига: навдалари айқашу уйқаш
Бўлиб кетган бу буталар орасидан ҳеч қандай зарра:
На аёзли изғирин, на Гелиоснинг оташ нафаси,
445. На-да шаррос қўйган ёмғирлар томчиси сизиб кирарди.
Унда барглар гилам бўлиб тўшалганди. Итлар хуришин
Ва югуриб келаётганлар товушин эшитган тўнғиз
Тукларини диккайтириб ва кўзидан олов чақнатиб,
Чиқди бута орасидан ва овчилар йўлини тўсди.
450. Лаэрт ўғли яқин бориб қолган эди унинг олдига.
У тўнғизга зарб бергани найзасини кўтарган эди,
Ўнг томондан ҳамла қилган ваҳший қобон эпчиллик қилиб,
Одиссейнинг тиззасига ботирди-да сўйлоқ тишини,
Бир бўлак эт юлиб олди; хайриятки, суяк бут қолди.

455. Лаэртзода тўнғизнинг ўнг елкасига санчди найзасин;
Найза тешиб чиқди чапдан; тўнғиз қулаб жони узилди.
Автоликнинг ўғиллари Одиссейнинг жароҳатини
Боғладилар авайлаб ва афсун ўқиб оқаётган қонни
Тўхтатдилар. Сўнг қайтдилар ҳаммалари ота уйига.
460. Одиссейнинг ярасини тоғалари даволадилар;
У тузалиб кучга киргач, мўл-кўл совға-саломлар билан
Одиссейнинг дилин хушлаб кузатдилар уни юртига.
Ота-она омон қайтган ўғлин кўриб севиндилар ва
Оёғининг жароҳати сабабини суриштирдилар.
465. У батафсил сўзлаб берди, тоғалари билан Парназда
Ов қилгани ва шикорда тиззасини қутирган тўнғиз
Тишлаб жароҳатлагани тўғрисида бир сўз қолдирмай...
Мана, кампир Одиссейнинг оёғидан ушлаган эди,
Қўли чандиққа тегди-ю туширворди оёқни жомга;
470. Сув тўкилиб кетди ерга. Ҳам қувонч, ҳам қайғу қамради
Кампир қалбин, хиралашди филт-филт ёшга тўлган кўзлари.
У Одиссей иягидан ушлаб туриб бир калом деди:
«Чироғим, сен Одиссейсан! Сени сира танимагандим
То мана бу оёғингга қўлим бориб тегмагунича!»
475. Шундай деб у маликага юз ўғирди, эрининг қайтиб
Келганини айтмоқ учун. Лек малика нигоҳин четга
Бурган эди... Афина жалб қилган эди унинг диққатин.
Одиссей ўнг қўли билан хиппа бўғиб энагасининг
Томоғидан, пичирлади имлаб уни сўл қўли билан:
480. «Ўчир унинг! Мени хароб қиласанку. Ҳа, Одиссейман;
Сен меҳрибон энагамсан; кўп азобу уқубатларни
Кечириб шўр манглайимдан, мен тангрилар хоҳиши ила,
Йигирма йилдан сўнг отам ватанига ахири қайтдим.
Лекин очиқ экан сенинг зийрак кўзинг, жим бўл! Бу ерда
485. Ҳеч зог билмаслиги керак қайтганимни! Акс ҳолда, сен
Яхши билки, гар Зевс менга қутурган ул ёв куёвларни
Маҳв этишда мадад берса, оқсочларим устидан ҳукм
Чиқарганим чоғ сени ҳам, гарчи менга тарбия бериб,
Парваришлаб улғайтирган бўлсанг ҳамки, аяб ўтирмам».
490. Евриклея шундай дея жавоб қилди Лаэрт ўғлига:
«Кўп аломат гаплар учмиш лабларингдан, ўғлим Одиссей;
Биласанку ўзинг, руҳим тетик менинг, иродам бақват;
Ҳамма гапингга чидагум тош бўлиб ё темир мисоли.
Сен, ўғлоним, тинглаб маслаҳатларимни сақла дилингда.
495. Гар Зевс сенга мадад берса маҳв этишда итдай қутурган
Куёвларни, ҳузурингга йиғгум барча оқсочларингни;
Ўзинг синаб, суриштириб билиб олгил — ким бадахлоқу,
Ким ҳаёли ва пок ният соҳибаси эканлигини».
Қув Одиссей шундай деди бу кампирга эътироз ила:
500. «Йўқ, энага, сен уларни йиғаман деб овора бўлма.
Ҳаммасини ўзим кўриб, ўзим суриштириб биламан.

- Сен чурқ этма. Қолган ишлар тангриларнинг ихтиёрида».
- Шу гапдан сўнг кампир чиқиб кетди илиқ сув келтиргани —
Олдин олиб келган иссиқ суви ерга тўкилган эди.
505. Одиссейнинг оёғини ювиб майин мой сурди кампир;
Лаэртзода курсисини суриб қўйиб манқал ёнига
Ўтирди-да чандиғини ёпди йиртиқ этаги билан.
Унга шундай деб юзланди заковатли ёри малика:
«Авваламбор, жавоб бер сен менинг баъзи саволларимга:
510. Фароғатли уйқу пайти яқинлашди, ҳатто дилпора
Одамлар ҳам тотли уйқу оғушида саодатманддир.
Мени эса ғам-андуҳга банд айлади ғанимим даймон.
Кундузлари ўксиб йиғлаб юрагимга таскин бераман;
Иш тикаман ва назорат қиламан уй-рўзғор ишларин,
515. Жориялар хизматини кузатаман; ва лекин ҳамма
Маст уйқуга кетиб, атроф сукунатга ғарқ бўлганида,
Ёлғиз ўзим тўшагимда юрагимни ваҳм босганча,
Титраб-қақшаб ўтираман мижжа қоқмай ва юм-юм йиғлаб.
Сўлим баҳорнинг муаттар кунларида Пандарнинг қизи
520. Аида ҳам йиғлар* тинмай: у Зефосдан туққан ягона
Арзандаси Итилосни, билмай туриб, ўлдирган эди;
Шу ўғлининг соғинчида ўрмонларда ўксиб йиғлар у.
Мен ҳам йиғлайман ғам чекиб ва билмайман
не қилишимни, —
- Шавҳаримнинг пок тўшагин бегард сақлаб, эл хурматини
525. Оқлаб, ўғлим билан бирга уйимизни, бойлигимизни
Омон сақлаб, кузатайми оқсочларнинг қадам олишин?
Ё бўлмаса, менга уйланишни дилдан ихтиёр қилган,
Совға-салом билан тинмай бу кўнглимни кўтариб турган
Саховатли бирон куёв билан охир турмуш қурайми?
530. Ўғлим гўдак бўлганида онасидан ҳеч айрилмасди,
Шу сабабли эрим уйин тарк этишни хоҳламагандим;
Мана, етиб камолга у қирчиллама йигит ҳам бўлди,
Энди менинг бу даргоҳдан кетишимни талаб қилмоқда.
Сабабки у изтиробда уйин торож бўлаётганидан.
535. Эшит гапим: мен туш кўрдим; шу тушимни сен таъбирлаб бер;
Йигирмата хонаки ғоз бор уйимда; улар барини
Буғдой бериб боқаман мен; бу ғозларнинг сувда сузиши,
Шўнғишидан завқланаман; мен туш кўрдим: тумшуғи эгик
Бургут тоғдан учиб тушиб, ўлдирганмиш ҳамма ғозларни,
540. Ўлиб ётганмиш бу ғозлар чўзилишиб ҳовли саҳнида,
Бургут бўлса учиб кетганмиш осмонга. Мен дод солибман
Хўнг-хўнг йиғлаб; бошқа хотин-халажлар ҳам аза тутишиб,
Уввос солиб йиғлаганмиш. Лекин шу пайт бургут осмондан
Учиб тушиб уй томига қўнганмиш-да тилга кирганмиш
545. Одамлардай: «Кекса Икарийнинг қизи Пенелопа, сен
Хафа бўлма; бу фақат туш; балки у чин ҳақиқатдир ҳам;
Ғозлар — сенинг хушторларинг, ул ғозларни маҳв этган қуш

- Бургутмас, мен — Одиссейман, худовандлар қайтариб берди
Мени сенга ва амр этди куёвларни қириб ташлашни».
550. Унинг гапин эшитдим-у уйқум қочиб уйғониб кетдим.
Кўзим очиб ҳар ён назар ташлагандим, барча ғозларим
Жам бўлишиб, ҳовлидаги охурдан дон чўқилашарди».
Деди тангриваш Одиссей фаросатли рафиқасига:
«Маликам, шарт эмас асло таъбирлаш бу кўрган тушингни;
555. Шундоқ ҳам у кундай равшан; ҳеч ниҳоний сир йўқ бу тушда;
Ҳамонки, ёв куёвларни қийратмоқни Одиссей ўзи
Сенга аён қилган экан, башорати чиққай рўёбга.
Ҳеч ким қочиб қутулолмас тақдирдан ва Кера зуғмидан».
Пенелопа шундай жавоб қилди эри шоҳ Одиссейга:
560. «Тўғри, меҳмон, мавҳум маъноли тушлар ҳам кўрамиз бизлар;
Яна, ҳамма тушларимиз ҳам ўнгидан келавермайди.
Хобимизда кўрадиган ўлик тушлар фақат иккита
Дарвозадан кириб келур: бир дарвоза фил суягидан,
Иккинчиси мугузлардан ясалгандир; фил суягидан
565. Бунёд бўлган дарвозадан фақат ёлғон, ўнгмайдиган туш
Кириб келур; ҳеч ҳам унга ишонмаслик керак, албатта;
Аммо мугуз дарвозадан кирган тушлар — ҳаққонийдурлар;
Улар доим ўнг келурлар. Лек мен кўрган бу антиқа туш
Мугуз дарвозадан кириб келмаган-ов — гар у ўнг келса,
570. Мен учун ва ўғлим учун бахш этарди беадад қувонч.
Энди бошқа гап айтаман сенга, уни сақла дилингда:
Эртага энг разолатли кун бошланур фоний умримда —
Мени эримнинг уйидан кеткизишга чоғланмоқдалар;
Лек мен таклиф қилмоқчиман куёвларга халқа ўйинин:
575. Шоҳ Одиссей ўн иккита чўпга илиб ўн икки халқа,
Ҳаммасини бир текисда, бир-биридан узоқроқ кўйиб,
Камонидан отган ўқин бирин-кетин барча халқалар
Тешигидан ўтказарди. Куёвларни чорламоқчиман
Шу мерганлик ўйинига: Одиссейнинг метиндек қаттиқ
580. Камонини ким эголса ва чилласин тортиб боғлаб, ўқ
Отганида, ўқ биронта халқага ҳам тегмай, ичидан
Учиб ўтса, мен бахтимни топган ушбу чароғон уйдан
Чиқиб кетиб, хотин бўлгум ўшал мерган куёвга, илло
Бутун умр яшагайман Одиссейим соғинчида мен».
585. Завжасига эътироз-ла жавоб қилди Лаэртнинг ўғли:
«О қария Икарийнинг доно қизи Пенелопа, сен
Қулоқ бергил гапларимга ва бошлайвер мусобақани
Ишон менга, биронта ҳам куёв обдор камонни олиб,
Уни эгиб, чилласини тортиб боғлаб, халқалар ичра
590. Ўқ узишга улгурмасдан эринг етиб келур уйига».
Одиссейга жавоб қилиб шундай деди зукко малика:
«Гар сен, меҳмон, кўнглим хушлаш учун эрим кошонасида
Мен билан то тонг отгунча мусоҳаба қилганингда ҳам
Зарра уйқум келмас эди; ва лекин биз, фоний бандалар

595. Мудом бедор яшолмаймиз — уйқу тангри неъматин эзур.
Барча илоҳий неъматлар рўйи замин кишиларига
Меърида улашилган. Шунга кўра, мен ҳам тепага —
Ётоғимга чиқиб, эрим Одиссей шўр денгизлар оша
Офат кони Илионга жўнаб кетган ул машъум кундан
600. Бери менга ҳамдари бўлган ва талх кўзёшларимни эмган
Тўшагимга ётиб бироз ором олай; сен бўлсанг меҳмон,
Ўзинга жой солиб, ёки тақир ерда ётақол шунда».
Деб малика зина пиллапоясидан чиқа бошлади.
Барча жориялар унга эргашдилар; у тепадаги
605. Ётоғида муқарраба жориялар жамоасида,
Одиссейнинг соғинчида аччиқ-аччиқ кўз ёшлар тўкли,
То Паллада уфургунча ширин уйқу дийдаларига.

ЙИГИРМАНЧИ ҚЎШИҚ

- Қув Одиссей пишиқ ҳукиз терисини ёзиб даҳлизга,
Икки-учта куй пўстагин тўшади-да устига ётди
(Бу пўстаклар ёв куёвлар сўйиб еган куй-қўчқорларнинг
Терисийди). Евриклея кўрпа ёпди унинг устига.
5. Лаэрт ўғли мижжа қоқмай ётар экан, бош қотирарди
Куёвларни қай тарзда маҳв этишини била олмай ҳеч.
Шу маҳал у кўриб қолди қаҳ-қаҳ кулиб, шарму ҳаёсиз
Гаплар қотиб дарвозадан чиқаётган жорияларни —
Куёвларнинг хуфиёна ўйнашийди бу шармандалар.
10. Беҳаёлар қаҳқаҳаси Одиссейни ғазаблантирди.
У анча вақт на ақли, на қалби амрин ижро этолмай
Хуноб бўлди — ҳозир туриб бу уятсиз жорияларнинг
Орқасидан қувиб бориб, ҳаммасини маҳв этсинми,
Ё сўнгги бор йўл кўйсинми бу уятсиз фоҳишаларнинг
15. Хушторлари билан ишрат қилишига? У ғазаблайди.
Энди туққан мурғакларин ёт одамдан ҳимоя қилган
Она ит қай ғазаб билан ирилласа, Лаэртзода ҳам
Тайёр эди ҳаёси йўқ оқсочларин ғажиб ташлашга.
У кўксига мушт ураркан, шундай деди қаҳқор қалбига:
20. «Эй юрак, сен тий ўзингни; циклоп шўрлик ёронларимни
Шафқат билмай ғажиганда чидовдингку бу қабоҳатга
Ва биз машъум ғордан омон чиққан эдик ақл ишлатиб».
Деб Одиссей таскин берди ўз қалбига, қалби итоат
Этди унга: шунда унинг дили яна бардошли бўлди;
25. Вале ёғ ва қонга бўккан гўштни яхши қовурмоқ учун
Уни олов узра ҳар ён тез ағдариб турганларидай,
Одиссей ҳам мудом у ё бу ёнига ағдариларкан,
Ваҳимага тушар эди; ёлғиз ўзи куёвларнинг бу
Тўдасини қандай қилиб қийратишни ҳеч била олмай.
30. Айни шу чоғ соҳибжамол навниҳол қиз қиёфасида
Кўкдан тушган Афиней аста келиб Лаэртзоданинг
Тепасига, деди: «Аё бахти қаро фоний банда, сен
Нечун ухламаётурсан? Ахир сен ўз уйингдасанку!
Ё хотининг бевафолик қилибдими сен, шавҳарига?
35. Ўғлинг катта бўлган, уни кўриб ҳамма ҳавас қилмоқда:
Кошки эди менинг ўғлим ҳам шундайин комил бўлса, деб»
Шаҳло кўзли маъбудага жавоб қилди Одиссей бундай:
«Ҳақ сўз айтдинг, о маъбудам; лек сенга мен очигин айтмай:
Дилим қаттиқ хавотирда, бошим қотган — манфур куёвлар

40. Шунча кўпки, ҳаммасига бир ўзим бас келармикинман!
Улар доим галалашиб келадилар менинг уйимга.
Яна бошқа бир ваҳима юрагимни безовта қилур:
Кел, сенинг ва тангри Зевснинг мадади-ла мен куёвларни
Енгдим дейлик кейин қандай жон сақлайман уларнинг ўчга
45. Ташна қариндошларидан? Сен, маъбудам, шуни ўйлаб кўр».
Зевснинг шаҳло кўзли қизи Одиссейга жавоб айлади:
«Қизиксан-а! Гар одамлар учрасалар бирон кулфатга,
Кўлидан иш келмайдиган, маслаҳат ҳам беролмайдиган
Бандаларнинг кўмагига кўз тикурлар, — мен маъбудаман,
50. Сени доим ҳифз этурман ҳар қандайин фалокатлардан.
Мана, эшит: гар элликта ғаним чиқиб пистирмасидан
Бизга ҳамла қилмоқ бўлса, улар кўзин бақрайтириб биз
Шартта ўғирлаб кетардик қўй-у эчки, буқаларини.
Энди ухла, ҳеч хавотир олма: тунда мижжа қоқмасдан
55. Ётавериш яхши эмас; ғам-ташвишинг тезда аригай».
Шу сўзлардан сўнг маъбуда юмди унинг дийдаларини
Ва Олимпга парвоз этди. Бизни ғамдан фориг айловчи,
Жисмимизга дам берувчи уйқу уни бағрига олди.
Вале унинг рафиқаси ваҳимали туш кўриб, бирдан
60. Уйғонди-да тўшагида аччиқ кўзёш тўкиб ўтирди;
У аламнок юрагига йиғлаб-йиғлаб тасалли бергач,
Фарёд солиб шундай таваллолар қилди Артемидага:
«Эй чақмоқдор Зевснинг қизи Артемида, бузрук маъбудам,
Мени сассиз ўқинг билан маҳв айлабон, тез жонимни ол.
65. Оҳ, кошкийди, қуюн мени учирганча олиб кетса-ю
Улоқтирса Океаннинг сарчашмаси бошланган ерга!*
- Ахир Пандар қизларин ҳам қуюн олиб қочган эди-ку!
Тангрилар маҳв айлагач бу ҳур қизларнинг ота-онасин,
Қизлар етим қолгандилар уйларида; шунда маъбуда
70. Афродита уларни сут, муаттар ва тотли май ила
Боқди; Гера ақл, чирой ато этди — фоний қизларга
Ўхшамасликлари учун; Артемида энг жозибадор
Қадду қомат бағишлади; Афинея санъат илмидан
Сабоқ берди. Лек Киприда бу бокира иккита қизга
75. Саодатли никоҳ ато этмоқликни сўрамоқ учун
Олимпга, Зевс ҳузурига чиққанида, бандаларига
Яхши, ёмон амалларни улашувчи ва ҳар нарсадан
Бохабар Зевс амри билан, гарпиялар қизларни олиб
Қочиб кетиб, бергандилар эринийлар ихтиёрига.
80. Оҳ, қанийди, Олимп тангрилари мени ҳам жондан жудо
Айласалар, ё бўлмаса, Артемида камон ўқи-ла
Жоним ола қолса-ю мен ёмон эрга тегишдан олдин
Қаро ер қаърида азиз Одиссейим билан кўришсам!
Лек биз аччиқ кўзёш тўкиб, ғам-ҳасратда кунни кеч қилиб
85. Тунда ухлаб кетарканмиз, кўзимизни шифобахш уйқу
Юмган заҳот унутамиз бошга тушган мусибатларни;

- Вале даймон уйқумда ҳам менга мудҳиш тушларни йўллаб
Қийнамоқда; мен хобимда ўз эримга жуда-жуда ҳам
Ўхшагувчи одам билан ётганмишман; у Трояга
90. Кетаётган куни қандай бўлса шундай қиёфадамиш;
Мен суюниб, бу туш эмас, деб айтдим-у уйғониб кетдим».
Деди у. Шу чоғ самога балқиб чиқди зулфизар Эос.
Одиссейнинг қулоғига эшитилди аянчли нола;
«Ие, завжам мени таниб қолибдику», деди Одиссей
95. Ва дилида ёри унинг боши узра тургандай бўлди.
У кўрпани отди устдан, пўстакларни йиғиб харракка
Тахлаб қўйди, ҳўкиз терисини эса ёйди ҳовлига.
Сўнг қўлларин чўзиб кўкка тангри Зевсга илтижо қилди:
«Эй сарпадар Зевс, ҳамонки мени кўп-кўп уқубатларга
100. Дучор айлаб бўлса ҳамки замонлару уммонлар оша
Ватанимга соғ-саломат етказибсан, бугун энг барвақт
Фафлатни тарк этган каснинг кароматли калимасини
Тинглашимга имкон ярат ва қалбимни шодумон айла
Белги бериб». Крон ўғли Зевс эшитди бу илтижони
105. Ва юлдузлар чарақлаган соғ осмонда у ваҳимали
Момақалдироқларини гумбурлатиб Одиссей дилин
Хушнуд этди. У биринчи калимани тегирмонда ун
Тортаётган бир оқсочдан эшитди; ўн иккита оқсоч
Ҳар кун эрта тонгдан то қош қорайгунча арпа, бугдойдан
110. Ун тортарди. Ҳозир ҳамма ухлар эди ишин битириб.
Фақат битта энг ожиза оқсоч турган эди барвақтроқ —
Чала ишин тугатгани. У тегирмон тошини қўлдан
Қўйиб, шундай кароматли бир калима деди зорланиб:
«Эй осмонлар соҳиби Зевс, осмонингда қатра булут йўқ
115. Ва юлдузлар чақнаган-у гулдиратиб момақалдироқ,
Ваҳимага солиб элни кимга белги бермоқ бўласан?
Шояд бугун вожиб бўлса илтижоим: илоё барҳам
Топсин тезроқ Одиссейнинг уйидаги бу зиёфатлар!»
Оқсочнинг бу дуосидан Одиссейнинг қалби қувонди,
120. Зевснинг момақалдироғи эса уни умидвор қилди.
Одиссейнинг уйидаги жориялар хоналаридан
Чиқиб бу пайт ланғиллатиб ўт ёқдилар катта ўчоққа.
Одиссейзод Телемах ҳам туриб, кийди кийимларини,
Боғлаб ажиб шиппагини оёғига, обдор шамширин
125. Елкасига илди, мистиг найзасини қўлига олди;
У эшикдан чиқар экан шундай деди Еврикляега:
«Энагажон, мусофирнинг зиёфатдан кўнгли тўлдими?
Тинч-осуда ухладими? Ё бепарво бўлдиларингми?
Мен онамнинг одатини биламан; у ғоят оқила
130. Бўлса ҳамки, четдан келган бадбинларни иззат қилар-у
Диёнатли кишиларни назарига илмас тамоман».
Телемахнинг бу гапига Еврикляе жавоб қайтарди:

- «Йўқ, сен, бўтам, волидангни айблама бекордан-бекор;
Онанг билан меҳмон бунда чақчақлашиб майхўрлик қилди;
135. Лек воз кечди у овқатдан, қорним тўқ, деб. Сўнг ухламоқчи
Бўлганида, маликам у учун юмшоқ тўшак солишни
Амр этди оқсочларга. Лек у мискин ва шўрпешона
Бир дайидек, хоҳламади ухламоқни юмшоқ тўшакда;
У даҳлизда ҳўкиз терисин ва икки пўстакни ёзиб
140. Тақир ерда ухлаб қолди; мен устига кўрпа ташладим». Шундай деди Еврикля. Телемах бу пайт найза ила
Қуролланиб чиқди уйдан; икки ити унга эргашди.
У ахейлар йиғингоҳи бўлган майдон сари йўл олди.
Бу чоғ Опснинг доно қизи Еврикля шоҳ Одиссейнинг
145. Саройдаги оқсочларин йиғиб, амр этди уларга:
«Қани, ишга киришинглар! Хоналарни йиғиштиринг ва
Ҳаммаёққа сув шакароб қилиб сепиб, супуриб чиқинг,
Харраklar-у курсиларга қирмизи ранг мато тўшанглар;
Столларни юмшоқ сочиқ билан артиб чиқинг тозалаб;
150. Май жомларин яхши чайиб ювиб артинг; чуқур лаганлар
Ва қўшқулоқ қадаҳларни тозаланглар. Қолганлар тезроқ
Чашмадан сув келтирсинлар, зеро бугун куёвтўралар
Анча барвақт келадилар: Бугун катта байрам бўлади». Шундай деди Еврикля. Йигирмата жория қизлар
155. Унинг амрин бажаргани чашма томон елиб кетдилар;
Қолган жориялар уйда хоналарни йиғиштирдилар,
Идишларни ювиб арта бошладилар. Айни шу маҳал
Куёвларнинг анча-мунча қароллари ҳам етиб келди;
Улар дарҳол ўтин ёра бошладилар ишга киришиб.
160. Мана, оқсочлар чашмадан муздай зилол сув келтирдилар.
Чўчқабоқар Евмей ҳайдаб келган учта семиз қобонни
Қамадилар чипта девор-ла ўралган кўра ичига.
Кейин Евмей Одиссейдан ҳолу аҳвол сўради кириб:
«Куёвлар сен билан сал-пал мулойимроқ гаплашдиларми?»
165. Ёки кеча бўлганидек яна сени таҳқирлашдимми?» Шундай деди Лаэртзода қув Одиссей унга жавобан:
«Дўстим Евмей, илоҳо, итдай қутириб ўзгалар мулкин
Талон-торож қилаётган бу лаънати безориларни
Ҳазабига олсин тезроқ Олимпдаги қодир тангрилар!»
170. Икковлари кўп нарсалар тўғрисида гурунглашдилар.
Шу он уларнинг олдига эчкибоқар Меланфий келди;
У иккита дўсти билан меҳмонларнинг зиёфатига
Биққа семиз эчкиларни танлаб ҳайдаб олиб келганди;
Маъраб жонга тегаётган жониворларни у усти ёпиқ
175. Бўсағага боғлаб қўйиб, Одиссейга ўшқирди яна:
«Вой, ярамас, ҳали ҳам шу ердамисан, суллоҳ тиланчи?
Бунақада жонимизга тегасанку хира пашшадай;
Қани, жўна; туёғингни шиқиллат бу даргоҳдан тезроқ;
Ҳар қорангни ўчирмасанг, таъзирингни ўзим бераман;

180. Ана унда шапалоғим мазасини татиб кўрасан;
Жонга тегдинг; энди бошқа жойга бориб тиланчилик қил». Шундай деди. Лек Одиссей индамади: фақат бошини Чайқаб қўйди ва қалбида лов-лов ёнди интиқом ўти. Бу пайт подачи Филойтий яқин келди улар олдиға —
185. Ҳайдаб келди у бўрдоқи эчкилар ва бир қисир сигир. Бу молларни олиб келган эди ҳаммол бахрий йигитлар Ўзларининг кемасида денгиз оша қўшни оролдан. Филойтий бу сигир билан эчкиларни саройнинг силлиқ Йўлагиди қолдирди-да ўзи Евмей ила юзланди:
190. «Айт-чи, Евмей, сен шаҳарга бошлаб келган бу мусофир ким? Қай қабила қавмидан у? Ота юрти қаёқда экан? Ўзи қайда туғилибди? Ялангоёқ қашшоқ гадога Ўхшаса ҳам, лек шоҳона қиёфа бор бу мусофирда. Тангрилар кўп хўрлайдилар ғариб саёқ бандаларини;
195. Ҳатто улуг шоҳларга ҳам етказурлар улар азият». Сўнг Одиссей олдиға у яқин келиб, ўнг кўлин чўзиб Кўришди ва жилмайганча деди шундай барқанот сўзлар: «Кувон, азиз отагинам, гарчи ҳозир кўп мусибатлар Чекаётган бўлсанг ҳамки, ҳеч бўлмаса, истиқболнингни
200. Саодатли, порлоқ қилсин Олимп аҳли бўлмиш тангрилар! Эй Зевс, сен энг бешафқатсан Олимпдаги тангрилар ичра! Бандаларингга ҳеч раҳм қилмайсан сен. Бизни яратган Ўзингсанку! Нечун ҳадеб ёғдирасан бошларимизга Пайдар-пай қайғу ҳасрату оғир азобу укубатлар?
205. Сени кўриб, эй мусофир, шоҳ Одиссей эсимга тушди Ва кўз олдим хиралашиб, баданимни совуқ тер босди; Эҳтимол у бечора ҳам худди сендек ётишга жойи Бўлмай, жулдур кийим-бошда ҳар ёқларда тентиб юргандир. Кўраётганмикин қуёш нурини у? Ва ёки энди
210. Аллақачон қазо қилиб рихлат этганмикин Айдга? О меҳрибон шоҳим, менга бир пайтлар Кефалленьяда Сигирларинг топширгандинг, бўлсам ҳамки ҳали гўр бола; Ҳозир улар кўпайишган; бу атрофда ҳеч битта одам Эга эмас боши тошдан бўлган шунча кўп сигирларга.
215. Э воҳ! Афсус, мажбурман мен бу ердаги очофатларнинг Қурсоғини тўйдиргани шоҳ молларин ҳайдаб келишга. Ярамаслар шоҳ ўғлини ўз уйида хўрламоқдалар; Тангриларнинг газабига учрамоқдин кўрқмайин, улар Ўзи йўқ шоҳ давлатини пароканда қилмоқ бўлурлар.
220. Баъзан, ҳамма сигирларни ҳайдаб бошқа бирон ўлкага Жўнаб кетсам не бўларкин, деган фикр келар кўнглимга. Йўқ-йўқ, мақбул фикрмас бу: ахир бунда меросхўр борку! Мен учун энг оғир азоб шоҳнинг зотли сигирларини Сўйдиргани бу даргоҳга ҳайдаб келиш; мен аллақачон
225. Бу ҳақсизлик ҳукм сурган салтанатдан подаларимни Олиб, ўзга бирон шоҳнинг хизматиға борар эдим-у

- Лек ҳали ҳам ишонаман: хожам қайтиб келиб бир куни Шафқат билмай қириб ташлар бу касофат ғоратгарларни», Деди. Унга қув Одиссей шундай жавоб қайтарди дилдан:
230. «Эй ҳимматли подачи, сен насаби пок одам экансан; Кўряпман мен, мулоҳазанг теран, қалбинг умидвор ғоят; Сенга бир хушxabар айтгум, ростлигига қасам ичаман, Сарпадар Зевс ҳаққи, ушбу меҳмоннавоз хонадон ҳаққи, Бу уйдаги қудсий ўчоқ ҳаққи қасам ичаманки, сен
235. Ҳали қайтиб кетмасингдан олдин етиб келур Одиссей; Ана унда, истасанг, ўз кўзинг билан кўришинг мумкин Унинг қандай ҳисоб-китоб қилишини куёвлар билан». Шундай деди. Жавоб қилди бош подачи Филойтий унга: «Гар рост бўлса айтган гапинг, эй мусофир,
Дий вожиб қилсин;
240. Кўрасан, мен ҳам бир четда турмагайман қўл қовуштириб». Чўчкабоқар Евмей эса тангриларга сиғиниб шунда, Одиссейни ватанига қайтаришни илтижо қилди. Кўп нарсалар тўғрисида гаплашдилар улар четроқда. Ёвлар бу чоғ Телемахни ўлдирмоқлик режасин тузиб
245. Бўлгандилар; лек шу маҳал сўл томондан бир бургут кўкка Учиб чиқди, чангалида питирларди битта кабутар. Дўстларига деди шунда ваҳимага тушган Амфином: «Дўстлар, бугун Телемахни ўлдиришни кўйиб турайлик. Яхшиси, биз зиёфатга ҳозирликни бошлайлик тезроқ».
250. Шундай деди. Маъқул бўлди куёвларга унинг таклифи. Ҳамма кириб бориб шунда Одиссейнинг кошонасига, Устки либосларин ечиб курсиларга тахладилар-да Бўрдоқига боқилган кўй, эчкиларни ва хирсдай-хирсдай Чўчқаларни бир-бир сўя бошладилар ва сигирни ҳам.
255. Олдин ичак-чавақларни қовурдилар; жомлар лиммо-лим Тўлдирилди олранг май ва зилол сувнинг омухтасига. Чўчкабоқар кўшқулоқли қадахларни тарқатиб чиқди, Сўнг подачи Филойтий ҳам саватларда нон олиб келди Ва Меланфий қадахларни хушбўй шароб билан тўлдирди.
260. Кейин ҳамма қўл узатди тортилган хушлаззат таомга. Телемах бир найранг кўзлаб, отасини кенг остонага Ўтқазди-да унга кичик курси билан одми бир харрак Суриб кўйиб, олиб келди қовурилган ичак-чавақлар; Сўнгра деди тўлдириб у хушбўй майга олтин қадахни:
265. «Сен шу ерда ўтиргин-да майхўрлик қил меҳмонлар ила; Кўрқма, ота, сени ҳеч ким хафа қила олмайди бунда; Энди мен ҳеч йўл кўймасмен куёвларнинг қутиришига; Менинг уйим маразларнинг ишратгоҳи қовоқхонамас, Шоҳ Одиссей қасри эрур. Сиз, куёвлар ҳам, тилингизни
270. Тийинг энди таҳқирловчи сўз айтмоқдан, кўлингизга ҳам Эрк бермангиз, йўқса бунда катта ғавғо кўтарилажак». Деди. Бутун куёв аҳли бу мардона сўзни эшитиб,

- Ранжидилар ва аламдан лабларини тишлаб қолдилар.
 Куёвларга шунда бир гап айтди Евпейт ўғли Антиной:
275. «Йўқ, биз, дўстлар, Телемахнинг гапларига парво қилмайлик;
 Майли, таҳдид қилаверсин! Зевс тўғаноқ бўлмагандайди,
 Аллақачон овозини ўчирардик бу жаврақининг».
 Лек Телемах унинг айтган бу гапини писанд қилмади.
 Айни шу пайт муждчилар қурбонлик мол етаклаб ўтди
280. Гекатомба қилмоқ учун шоҳ кўчадан*. Бу пайт ахейлар
 Оломони йиғилганди кумуш камон Феб Аполлоннинг
 Соя-салқин ўрмонида бўладиган бу маросимга.
 Куёвлар бу пайт сихлардан олиб пишган сарпанжа гўштни,
 Ҳаммага тенг улашибон, бошладилар зўр зиёфатни.
285. Одиссейга ҳам шундай гўшт келтирдилар эпчил дастёрлар —
 Бу шоҳ ўғли фаросатли Телемахнинг фармони эди.
 Шу чоғ Афинанинг ўзи Лаэртзода қалбидаги талх
 Адоватни баттароқ ўт олдирмоқ-чун ёв куёвларни
 Қутиртириб, беадаблик қилмоқликка ундай бошлади.
290. Бунда Замдан келган кўпол, беандиша Ктесипп отли
 Зот бор эди. У жуда кўп кериларди бойлиги билан
 Ва Одиссей хотинига уйланишда ўзин ҳаммадан
 Муносиброқ ҳисобларди. Шу бетавфиқ Ктесипп деди:
 «Биродарлар, қулоқ беринг мен айтмоқчи бўлган гапларга:
295. Бу чолга ҳам, худди биздек, гўштининг сара бўлаги тегди;
 Бинобарин, адолатдан бўлмас эди, агар бирон кас
 Телемахнинг меҳмонини маҳрум қилса бундай иззатдан.
 Мен ҳам унга бермоқчиман садақамни, токи у ўзин
 Чўмилтирган жорияга ҳадя этсин бирон мукофот,
300. Ё Одиссей уйидаги бирон қулга қилсин мурувват».
 Шундай деб у саватдаги сигир сонин олиб қўлига,
 Одиссейга улоқтирди; лек Одиссей чап бериб қолди
 Ва ғазабнок истеҳзо-ла лабин бурди; сон гўшти эса
 Шундоқ қулоғи ёнидан учиб ўтиб деворга тегди.
305. Телемахнинг қони қайнаб Ктесиппга деди ўқрайиб:
 «О, хайрият, сен мўлжалга уролмадинг — Зевсга шукр қил.
 Яхшиямки, чол чап бериб қолди; йўқса мен ўзим сени
 Найзам ила маҳв этардим, хато қилмай; оҳ, ана унда
 Отанг никоҳ тўйингамас, жанозанга тайёрланарди.
310. Ҳамма билсин: бундан буён ҳеч бир одам менинг уйимда
 Адабсизлик қила кўрмас; энди гўдак эмасман мен ҳам;
 Ҳаммасини тушунаман ва биладан нима қилишни.
 Тўғри, мен қўй-эчкилару, ғамлаб қўйган озуқалару,
 Шаробларимизга қирон келтиришларига чурқ этмай
315. Чидамоққа мажбурдурман ҳали, зеро бу куёвларнинг
 Тўдасига ёлғиз ўзим бас келолмам; лек маслаҳатим:
 Мени энди ранжитишга сира-сира уруна кўрманг.
 Вале мени ўлдирмоқчи бўлсангизлар, майли, розиман.
 Ки шоҳнинг бу ҳашаматли саройида ҳар кун, ҳар соат

320. Бўлаётган бадкорликлар — меҳмонларим таҳқирлашларин
 Ва шаҳвоний ҳирс-ла ходималаримнинг номусин булғаб
 Бадном этишларин кўрганимдан кўра ўлганим яхши». Шундай деди. Ҳамма толиб қолган эди теран сукутга. Мана, Дамасторнинг ўғли Агелай сўз олди ниҳоят:
325. «Дўстлар, унинг гапи тўғри; энди дашном бермайлик унга
 Бу ҳаққоний гапи учун; анов кекса мусофирни ҳам
 Тинч кўяйлик; бу уйдаги бошқа ҳамма ходималару
 Ходимларни ҳам арзимас айби учун эзавермайлик.
 Менинг ўзим Телемахга ҳамда унинг онажонига
330. Бермоқчиман дилларига хуш ёқувчи эзгу маслаҳат:
 Она-бола икковингиз, само аҳли тавалдомизни
 Қабул айлаб, Одиссейни ўз уйига омон қайтаргай,
 Дея умид қилгандингиз шу чоққача; никоҳ муддатин
 Ҳадеб кетга сураверишингиз бизга ҳеч ёқмаса ҳам
335. Ранжимадик. Ҳа, сиз ақл амри билан иш кўргандингиз
 (Одиссей тўй ўтгандан сўнг бирдан кириб келса не бўлур?)
 Энди аниқ биламизки, у уйига қайтиб келмайди.
 Сен, Телемах, ҳозир бориб онанга айт: у ичимиздан
 Қўли очиқ, энг мурувватпеша бўлган зотни танласин.
340. Шунда отанг уйда сен эркин нафас олиб яшайсан;
 Волиданг ҳам шунда ўзга хонадоннинг бекаси бўлгай». Одиссейнинг ақли расо ўғли жавоб қайтарди унга:
 «Йўқ, Агелай, мен Зевс ҳаққи ва отамнинг (у ҳо тирик, ҳо
 Ўлик бўлсин) талх ёзмиши ҳаққи, сенга сўз бераманки,
345. Волидамнинг бошқа эрга тегишига қарши бўлмаб ҳеч.
 Аксинча, мен ўзим уни кўндираман шундай қилишга
 Ва бир дунё сеп бераман; лекин уни бу уйдан зўрлаб
 Кетқизмайман: бу ишимни сарпадар Зевс маъқулламайди». Деди Одиссейнинг ўғли. Ва Афина ёв куёвларни
350. Довдиратиб телба қилди; улар қаҳ-қаҳ уриб кулдилар,
 Қарашлари ҳам ўзгариб, хом гўштларни ғажий кетдилар;
 Ғилт-ғилт ёшга тўла кўзлар хиралашди; энг оғир ҳасрат
 Қамраб олган эди барча куёвларнинг юрақларини.
 Башоратгўй Феоклимен деди шунда ўрнидан туриб:
355. «Эй бадбахтлар, қандай офат, фалокатга учрамоқдасиз!
 Титроқ тиззаларингиз ҳам, бошингиз ҳам кўринмай қолди;
 Оҳу фиғон қилмоқдасиз, юз-кўзингиз жиққа-жиққа ёш.
 Деворларга қон сачраган, қон оқмоқда шифтдан шариллаб,
 Даҳлизлару ҳовли Эреб қаърига йўл олган руҳларга
360. Тўлиб кетган*, куёш юзин буркамоқда сиё кўланка,
 Мана энди зулмат қамраб олаётир бутун заминни»,
 Деди у. Лек куёвлар қаҳ-қаҳ уриб кулди телбаваш.
 Ана шунда гап бошлади Полибийзод Евримах туриб:
 «Дўстлар, манов ажнабий зот эсдан оғиб қолган кўринур;
365. Уни олиб чиқин керак ташқарига, бу ер қоронғи
 Кўринибди бу кишимга, майли, чиқсин очиқ ҳавога».

- Тангримонанд Феоклимен Евримахга деди ўгрилиб:
«Йўқ, Евримах, керак эмас кузатувчи менга сира ҳам;
Менинг икки оёғим соғ, кўзим кўрмас, қулоғим зийрак,
370. Эсим оғган эмас асло, хотирам ҳам пишиқ ва пухта.
Ўзим қочиб кетгум бундан, Одиссейнинг хонадонини
Горат қилиб ётган аё ноинсофлар, шум фалокатнинг
Қудратига энди ҳеч ҳам чап бериб, жон сақлай олмайсиз».
375. Деб у шошиб чиқиб кетди ва Пирейнинг уйига борди.
Пирей уни кутиб олди аввалгидек очиқ чеҳра-ла.
Куёвлар истехзо ила бир-бири-ла гурунглашаркан,
Телемахнинг асабига тегиб мазах қила бошлашди
Унинг азиз меҳмонларин: «Сен доимо, — дер эди улар, —
380. Фақат қабиҳ одамларнигина меҳмон қиласан, тавба;
Олдин манов ер юзида ортиқча юк, ишга яроқсиз
Ялангоёқ, сарқитхўр ва нимжон сассиқ чол келган эди;
Бу эси йўқ меҳмон бўлса нуқул ёлғон башорат қилди.
Сен, яхшиси, эй Телемах, маслаҳатимизга киргин-да
385. Бизга бер шу олижаноб меҳмонларинг, биз икковини
Кемамизда секелларга олиб бориб пуллаб келайлик».
Телемах бу гапларга ҳеч парво қилмай, отаси ёққа
Ўгирилди: бу ярамас юлғичларнинг тўдасини маҳв
Этиш учун Одиссейнинг имосини кутаётганди.
390. Бу пайт қўшни хонада чол Икарийнинг оқида қизи
Пенелопа ёлғиз ўзи ўтирарди роҳат курсида;
Куёвларнинг барча гапи эшитилиб турарди унга.
Уларнинг ўзлари учун бу мўл таомларни тайёрлаб
Уюштирган зиёфати фароғатли беташвиш шодлик,
395. Қувноқ гурунг, қаҳ-қаҳ кулги, куй, кўшиқлар макони эди.
Лек ҳеч қачон, ҳеч ерда ва ҳеч бир кимса ҳеч бир одамни
Ҳазабнок эр Одиссей ва Афинанинг, ҳақ-ҳақиқатни
Доим топтаб келган суллоҳ меҳмонлар-чун тайёрлаётган
Зиёфатидаги каби «сийлаб» меҳмон қилмаган эди.

ЙИГИРМА БИРИНЧИ ҚЎШИҚ

- Зевснинг шаҳло кўзли қизи Афинея Пенелопанинг Юрагига ўз шавҳари Одиссейнинг камони билан Ҳалокатли ўқларини олиб келиб ёв куёвларни Нишонга ўқ отиш мусобақасига даъват этмоқни
5. Уфурдики, бу – куёвлар ажалининг ибтидосийди. Пенелопа шошганича юқорига чиқди зинадан; Дастаси фил суягидан бўлган гўзал мис калитни у Момиқ қўлларига олиб, кириб борди омборхонага Оқсочлари билан бирга. Бу омборда шоҳ Одиссейнинг
10. Жами асл бойликлари: мўъжизаваш олтин, мис, темир Анжомлари сақланарди. Шоҳнинг заранг камони ила Ажалкаш ўқларга тўла садоғи ҳам шу ерда эди. Бу камонни ва ўқларни бир пайтлар Лакедемонда Меҳмон бўлган Ифит тухфа қилган эди Лаэрт ўғлига.
15. Учрашганди икковлари Оргилохнинг Мессенадаги Саройида. Одиссей шу мессеналик фуқаролардан Ўз ҳақини ундиргани борган эди ушбу шаҳарга: Бу ер халқи Итакадан анча-мунча кўю эчкилар Ва уч юз бош бигиз шоҳли буқаларни чўпонлари-ла
20. Қўшиб олиб кетгандилар қароқчилик кемаларида. Топди у шу ўғриларни. Кучга тўлган бу йигитчани Ўғирланган ҳамма молни топиш учун жўнатгандилар Лаэрт ила оқсоқоллар. Ифит ҳам у ерга ўзининг Ўн иккита биясини тойчоқлари билан ва ишчи
25. Ҳачирларин қидиргани борган эди. Топди уларни. Лек топгани ўз бошига бало бўлди. У Зевснинг қаҳҳор Ўғли бўлмиш Гераклнинг кулбасига кириб борганда, Жасоратларга бой бу мард тангриларнинг шоҳидлигин ҳам, Меҳмон учун ёзилган бой дастурхонни ҳам писанд қилмай,
30. Ёш Ифитнинг янгроқтуёқ отларига эга бўлиш-чун Хоинона қатл этди у шўрликни уялмай-нетмай. Шу отларин излаб Ифит Мессенага борган чоғида Одиссей-ла танишганди ва отаси Еврит камонин Унга тухфа қилган эди; бузург Еврит жон таслим қилар
35. Чоғда уни мерос қилиб қолдирганди бадбахт ўғлига. Одиссей ҳам шамшир билан найза тортиқ қилди Ифитга, Доим азиз меҳмон бўлиш орзусида бир-бирларига. Лек уларга буюрмади меҳмон бўлиш; зеро тошбағир Геракл маҳв этган эди Еврит ўғли шўрлик Ифитни.

40. Лек Одиссей Ифит тортиқ қилган камон билан ўқларни Жанггоҳларга ҳеч ҳам олиб бормагани; азиз дўстининг Руҳин доим ёдла сақлаб, уйда асрар эди камонни; Лек юртида қайга борса, бирга олиб юрарди уни. Пенелопа омборхона эшигига яқин борди-да
45. Эман тахтадан ясалган бўсағага қўйди оёғин (Бу тахтани уста силлиқ рандалаган ва эшикнинг кесақисини Унга жойлаб, эшикнинг қўш тавақасин ўрнатган эди); Малика қулф тешигини ёпиб турган чарм тасмани Юлиб олиб калит солди ва зулфинни суриб эшикни
50. Очди; гумбур эшикнинг занг босган ошиқ-мошиғи қаттиқ Гижирлади; эрта билан кенг яйловга ҳайдаб чиқилган Шохдор буқа маърар худди бўғизланаётгандай инграб; Ошиқ-мошиқлар ҳам шундай ваҳимали гижирлаб кетди. Пенелопа тахта супага чиқди-да (бу супадаги
55. Ажабтовур сандиқларда сақланарди нодир либослар), Оёқ учида турганча қўлин чўзди шоҳ Одиссейнинг Қозиқдаги камонига; у чиройли ғилофда эди; Уни ғилофдан чиқариб тиззасига қўйди малика; У анча вақт аччиқ йиғлаб, таскин топгач ғамзада кўнгли,
60. Одиссейнинг эгилиши қийин бўлган камони билан Ўққа тўла садоғини кўтарганча зотдор куёвлар Ишрат қилаётган жойга аста юриб кирди ниҳоят. Жориялар мис ва темир силоҳларга тўла сандиқни Бекалари орқасидан кўтаришиб олиб кирдилар.
65. Пенелопа баланд шифтга тиргак бўлган устун тагида Туриб, заррин уртугининг учи билан юзин беркитди; Унинг ўнг ва сўл ёнида турди икки содиқ жория. Ва малика суллоҳ, авбош куёвларга юзланиб деди: «Эй ақобир куёвлар, сиз қулоқ беринг менинг гапимга;
70. Сизлар бунда кун-уззу кун ишрат қилиб, узоқ муддатга Ватанидан олис ёқда қолиб кетган эрим мулкини Хонавайрон қилмоқдасиз, бўлмаса ҳам бунга ҳаққингиз. Ниятингиз — мени фақат рози қилиш манфур никоҳга — Мажбур бўлсам ҳам танлашга ичингиздан биронтангизни.
75. Мана, бугун сиз ўзингиз бажарурсиз куёв танлашни. Майли, бошланг беллашувни, мана, ютуқ қаршингизда. Бу Одиссейнинг камонидир; кимки унинг чилласин тортиб, Боғласа ва отган ўқи ўн иккита ҳалқа ичидан Ҳеч бирига тегмай ўтса, мен бахтимни топиб оила
80. Қурган азиз ва чароғон бу гўшадан, гарчи бир умр Уни қўмсаб ўтсам ҳамки, бошим олиб чиқиб кетаман Ўшал голиб бўлган мард-ла». Шундай деб у чўққабоқарга Одиссейнинг камонини ҳам, ўқ тўла садоғини ҳам Куёвларга топширмоқни амр этди. Евмей камонни
85. Олиб ҳўнг-ҳўнг йиғлаганча куёвларга топширди уни; Филойтий ҳам бу камонни таниб қолиб ўксиб йиғлади.

- Антинойнинг жаҳли чиқиб шундай деди йиғлаганларга:
«Вой нодонлар, эртанги кун ҳақида ҳеч ўйламайсиз-а!
Не сабабдин йиғлаяпсиз? Бекангизнинг ғамига яна
90. Ғам қўшмоқни истайсизми? Шундоқ ҳам у ғаму ҳасратга
Ботиб яшар, кўпдан бери шавҳарини кўрмаганидан;
Жим ўтиринг-у еб ичинг; йиғламоқчи бўлсангиз агар,
Беллашувга келтирилган камон билан ўқларни бизга
Қолдиринг-да чиқиб кетинг бу хонадан. Лек мен бу қайсар
95. Ёй чилласин осонгина тортиб боғлай олгувчи одам
Борлигига ишонмайман. Ичимизда Одиссейдек мард,
Иқтидорли азамат йўқ. Уни гўдак болалигимда
Бир-икки бор кўрган бўлсам ҳамки ҳануз яхши эслайман».
- Шундай деса ҳам бошқалар ҳақида у, камон чилласин
100. Ўзи осон тортишига, отган ўқи, ҳеч бир халқга
Тегмай учиб ўтишига ич-ичидан ишонган эди.
Вой, сўқир-а! Одиссейни ўз уйида тупроққа қориб
Таҳқирлаган, бошқаларни ҳам шу ишга ўчакиштирган
Бу нодон зот ўша таҳқир этилганнинг биринчи отган
105. Ўқиданоқ ер тишлаши аниқлигин ўйламас эди.
Шу чоғ тангриваш Телемах куёвларга юзланиб деди:
«Э воҳ! Мана, Крон ўғли эс-ҳушимни олиб қўйибди!
Менинг зукко онам бошқа эрга тегиб, бу саодатли
Хонадонни тарк этмоқчи; мен қувониб худди телбадек
110. Кулмоқдаман. Баски, шундай экан, қани, тайёрланингиз
Сўнгги жангга. Бутун ахей заминида йўқ бундай келин, —
Ул муқаддас Пилосда ҳам, Аргосда ҳам, Микенада ҳам,
Бизнинг Итакамизда ҳам, ҳатто бутун ер юзида ҳам.
Сиз ўзингиз ҳўб биласиз буни; қани, шоҳ Одиссейнинг
115. Камонини олинглар-да кўрсатинглар қудратингизни.
Мен ҳам синаб кўрмоқчиман кучимни бу мусобақада.
Агар камон чилласини торта олсам ва отган ўқим
Ҳамма халқалар ичидан учиб ўта олса, унда мен
Отамнинг бу маҳобатли силоҳидан фойдаланишга
120. Иқтидорим борлигидан, волидамнинг ёт эрга тегиб,
Бу уйдан бош олиб чиқиб кетишига кўп қайғурмасмен»*.
Деб ўрнидан турди у ва қирмизиранг мантиясини
Ечиб ташлаб, мис шамшири билан кесди обдор тасмани;
Сўнгра халқа чўпларини ҳар биттаси учун ковланган
125. Чуқурларга бир текисда қаноп тортиб ўрнатиб чиқиб,
Тағларини тепкилади, қимир этмай туришларий-чун;
Телемахнинг бу нотаниш вазифани билагонлардек
Бажаргани ҳайрон қилди куёвларни. Мана, Телемах
Бўсағага бориб турди ва камонни қўлига олиб,
130. Чилласини тортиб боғлашга уринди; камонни уч бор
Эгди у, лек уч марта ҳам чилласини боғлай олмади.
У бор кучин ишга солиб, тўртинчи бор камон чилласин

- Боғламоққа шайланганда шоҳ Одиссей уни тўхтатди
Имо қилиб; ва Телемах отасига зорланиб деди:
135. «Э воҳ! Заиф туғилибман, заиф бўлиб ўтсам керак мен
Бу дунёдан. Ҳали ёшман. Менга озор берган ёвлардан
Афсус, қасос ололмадим. Энди сизга навбат, куёвлар.
Бақватроқсиз; сиз Одиссей камонини олиб, кўрсатинг
Кучингизни». Шундай деб у обдор эшик тавақасига
140. Тиради-да эгилиши қийин бўлган қайсар камонни,
Темир патли* ўқни эшик тутқичига қистириб қўйди;
Сўнг куёвлар даврасига — ўз ўрнига бориб ўтирди.
Дўстларига ўгирилиб деди Евпейт ўғли Антиной:
«Ўнг қўлдан — май сузилувчи жойдан бошлаб битта-биттадан
145. Келаверинг». Антинойнинг бу таклифин маъқулладилар.
Турди аввал Ейноп ўғли Леодей. У қурбонлик учун
Келтирилган молни кўриб, қилар эди дарров башорат*
Унинг мақбул ё номақбул эканлигин ва базм чоғи
Шароб жоми яқинида ўтирарди. У ёқтирмасди
150. Куёвларнинг бебошлигин, аччиғланиб танбеҳ берарди
Уларга кўп. Ҳозир навбат бўйича, у биринчи галда
Камонни қўлга олишга мажбур бўлди ва бўсағага
Бориб турди; лек камонни эга олмай, нимжон қўллари
Увушди ва аччиқ алам билан деди таассуф қилиб:
155. «Йўқ! Камонни эголмадим; уннаб кўрсин энди бошқалар;
Вале ҳали завол топур кўп зотларнинг жисми ва жони
Бу камондан. Фикрим шуки, бизни ҳар кун ушбу даргоҳга
Жазб этувчи ширин орзуларимиздан Мосуво бўлиб
Яшаганимиздан кўра, ўлганимиз яхши албатта.
160. Ҳаммамиз ҳам умидвормиз, ҳаммамиз ҳам Пенелопага
Уйланиш иштиёқида ёнмоқдамиз; лек ҳар биримиз
Одиссейнинг камонини эгиш учун сарфлаб бор кучни,
Қалбда аччиқ алам тўла бошқа бирон ахей қизини
Совға-салом билан қутлаб уйланамиз унга оқибат.
165. Пенелопа эса танлаб бирон қўли очиқ боённи,
Тегиб олур». Шундай деб у обдор эшик тавақасига
Тиради-да эгилиши қийин бўлган қайсар камонни,
Битта патли ўқни эшик тутқичига қистириб қўйди;
Сўнг куёвлар даврасига — ўз ўрнига бориб ўтирди.
170. Шунда унга ғазабланиб деди Евпейт ўғли Антиной:
«Эй Леодей, лабларингдан ҳам аянчли ҳамда даҳшатли
Сўзлар учди; истамайман эшитишни. Шоҳ Одиссейнинг
Камонидан кўп зотларнинг жон ва тани завол топажак,
Дединг боя. Сабабки, сен ўзинг уни эга олмадинг;
175. Онанг сени қурбсиз қилиб туққан экан камон эгишга;
Лекин уни куёвларнинг аксари забт этишга қодир». Шундан сўнг у эчкибоқар Меланфийни чақириб деди:
«Сен бу ерда гулхан ёққин ва оловга яқин суриб қўй
Пўстак тўшалган харракни, сўнг бир бўлак чўчка ёғини

180. Келтириб қўй – биз қиздириб ўша ёғни қайсар камонга
Сурайликки, шояд шунда уни эгиш осонроқ бўлса».
Шундай деди. Меланфий ҳам лангиллатиб гулхан ёқди-да
Пўстак тўшалган харракни суриб қўйди оловга яқин;
Сўнг бир бўлак чўчқа ёғи олиб келди; мана, ёғ эриб,
185. Куёвлар у билан мойлай бошладилар метин камонни;
Лек шунда ҳам тошдек қаттиқ бу силоҳни ҳеч битта куёв
Эголмади; энди навбат энг қудратли иккита куёв –
Антиной ва Евримахга келган эди. Бу пайт Филойтий
Билан Евмей биргалашиб ташқарига чиқиб кетдилар;
190. Одиссей ҳам чиқди улар орқасидан; у кенг ҳовлини
Кесиб ўтиб дарвозадан сиртга чиқди. Сўнг бу ерда у
Икки ходимини чорлаб, ширин сўзлар айтди уларга:
«Аё содиқ хизматкорлар, сизга ўзим танитсаммикин?
Ёки ҳали шошмаганим яхшимикин? Ва лекин қалбим
195. «Гапир тез» деб қўймапти. Хўш, айтингчи, мабодо даймон
Ҳозир бирдан соҳибингиз Одиссейни рўпара қилса
Қаршингизда, нима қилган бўлардингиз? Куёвларгами
Ё хожангизгами изҳор этардингиз садоқатингиз?
Менга очиқ аён қилинг қалбингиз ва ақлингиз амрин»,
200. Деди. Шунда Одиссейга жавоб қилди покдил подачи:
«О сарпадар Зевс, сен бизнинг дуоларни вожиб этсанг-у
Хушлутф даймон олиб келсайди уйига шоҳ Одиссейни,
Кўрар эдинг бир четда қўл қовуштириб турмаганимни».
Кейин чўчқабоқар Евмей тангриларга ибодат қилиб,
205. Одиссейни ўз уйига қайтаринглар, дея ёлборди.
Бу икковин нияти пок, содиқ ходим эканлигига
Энди ишонч ҳосил қилган шоҳ Одиссей деди уларга:
«Билинглар, мен Одиссейман, кўп азобу укубатларга
Йигирма йил бардош бериб, мана, охир қайтдим уйимга
210. Тангриларнинг хоҳиши-ла. Лекин билсам, мени уйимга
Қайтишимни хоҳлаганлар икковингиз экансиз фақат.
Бошқа ҳеч бир ходимимнинг мени уйга қайтаришларин
Сўраб, олий тангриларга ёлборганларини кўрмадим.
Яқинда бу ерда нелар бўлишини айтайин сизга,
215. Эшитинглар: гар Зевс бевош куёвларни қийратишимда
Мадад берса, сизларни мен уйлантиргум яхши қизларга
Кўп бебаҳо сеплар бериб. Сўнг саройим ёнгинасида
Сизларга уй қуриб бергум – мен ва ўғлим Телемах билан
Худди ака-укалардай яшагайсиз ён кўшни бўлиб.
220. Энди Одиссейлигимни исботловчи нишонани ҳам
Кўрсатайин: мана ўша таниш чандиқ; эсингиздами,
Бир пайтлар мен Парназда тоғаларим билан шикорга
Чиққанимда, ботирганди оёғимга тишини қобон».
Шундай деб у ечди тиззасин ўраган исқирт латтани.
225. Тиззадаги таниш чандиқни кўрган бу иккала қарол
Юм-юм йиғлаб хожаларин маҳкам қучиб унинг бошини,

- Елкалари, қўллари ва оёқларин ўпа кетдилар.
 Одиссей ҳам кўзёш тўкли қаролларнинг бошидан ўпиб;
 Куёш ботгунча ҳам давом этар эди улар йиғиси.
230. Гар Одиссей таскин бериб бир калима айтмаганида:
 «Йиғини бас қилинг, уйдан чиққан кимса бизларни мунгли
 Ҳолда кўрса, сир бемарвид ошкор бўлиб қолиши мумкин.
 Қани, энди ичкарига кирайлик, лек биргалашибмас,
 Битта-битта бўлиб; олдин мен кираман, ундан кейин сиз.
235. Ичкарида менинг имо-ишорамни кутинг қунт билан.
 Ўйлайманки, ҳали мени камонимга ҳамда ўқ тўла
 Садоғимга ёв куёвлар яқин йўлатмасалар керак;
 Лек сен, Евмей, кутмай буйруқ бўлишини, камоним билан
 Садоғимни менга келтир. Кейин бориб, жорияларга
240. Буюргинки, уйларига кириб улар қулфлаб олишсин
 Эшикларни; базмгоҳдан бирон шовқин эшитсалар ҳам
 Жойларидан жилмасинлар, ўз кундалик ишлари билан
 Машғул бўлиб ўтирсинлар. Сен, Филойтий, дарвозамизга
 Кўз-қулоқ бўл: уни қулфлаб зулфинини чанлиб боғлаб қўй».
245. Шундай деди шоҳ Одиссей. Сўнгра кириб меҳмонхонага,
 Ўтирди у ўзи ташлаб чиқиб кетган харракка яна.
 Кейин Евмей ва Филойтий бирин-кетин кириб келдилар.
 Евримах бу пайт Одиссей камонини юмшатиш учун
 Лов-лов ёниб турган гулхан тепасида айлантирарди;
250. Лек у ҳам забт этолмади бу камонни ва чидай олмай
 Аламига, бор овози билан наъра тортиб ҳайқирди:
 «Э воҳ, қандай шармандалик! Биз ҳаммамиз уятга қолдик:
 Йўқ, қайғурмам бу никоҳнинг менга насиб этмаслигидан, —
 Бизнинг Итакамизда ҳам, ундан кейин, Кефаленьянинг
255. Бошқа ўлкаларида ҳам бўйга етган дилбар қизлар кўп.
 Лек Одиссей камонини биронтамиз хиёл бўлса ҳам
 Эга олмай, нимжон бандалигимизни ошкор қилдикки,
 Бу доғ ҳали бизнинг авлодларни ҳам кўп уятга қўюр».
 Лекин унга қарши чиқиб деди Евпейт ўғли Антиной:
260. «Йўқ, Евримах, бу айтганинг бўлмайди ҳеч; ўзинг ҳам яхши
 Биласанку. Аполлоннинг қавми бугун байрам қилмоқда:
 Камон чилласини тортиш одобданмас шундай айёмда;
 Ҳозир бизлар бу камонни яширайлик; лек ҳалқаларни
 Қўзғатмайлик; қолсинлар ўз жойларида; уларни ҳеч ким —
265. На қуллар, на жориялар ўғирлашга журъат этурлар.
 Ҳозир соқий қадаҳларни тўлдирсин тез муаттар майга;
 Биз Зевсга май паймо қилиб, сўнг яшириб қўяйлик ёйни.
 Доно эчкибоқаримиз Меланфий тонг отиши билан
 Эчкиларнинг сараларин бу даргоҳга ҳайдаб келади;
270. Улар гўштин бағишлаймиз кумуш камон* Феб Аполлонга;
 Камон эгишда бизга у ўзи мадал бергай албатта;
 Ана унда терлаб-пишиб куч ишлатиб ўтирмаймиз ҳам».

- Шунда ҳамма маъқул кўрди Антинойнинг бу таклифини
Бу аснода удайчилар қўл ювгани сув келтирдилар;
275. Дастёрлар май жомин зилол майга лим-лим тулдирдилар-да
Қадаҳларни ҳаммага ўнг қўлдан бошлаб суниб чиқдилар;
Ҳамма паймо қилиб майдан қолганини ичди мириқиб.
Деди шунда кўзлаб ажиб бир найрангни доно Одиссей:
«Маликанинг ошиқлари, тингланг икки оғиз сўзимни,
280. Баён этай сизга қалбим ҳамда ақлим буюрганини:
Эй Еврилох ва Антиной, оқилона ҳал этдингиз сиз
Бу жумбоқни; энди тингланг менинг эзгу маслаҳатимни:
Қолган ишни тангриларга топширинг-у камонга тегманг.
Аполлон кўрсатур ғолиб бўлган касни эртага ўзи;
285. Лек сиз менга руҳсат беринг, бу ғаройиб камонни олиб
Ўзимни бир синаб кўрай — билагимда ёшлигимдаги
Қудратимдан оз-мозгина қолганмикин, ё дайди ҳаёт
Ва ночорлик ҳаммасини зулук янглиғ сўриб олганми»,
Деди. Лекин ҳеч ким унинг илтимосин қувватламади.
290. Кўрқиб кетган эди улар, агар эга олса-я ёйни,
Деган ҳаёлга боришиб. Жавоб қилди унга Антиной:
«Нима дединг, ялангоёқ! Еб қўйдингми эсингни буткул?
Даврамизга сени қабул қилганимиз камми, қани айт!
Сен биз билан бирга ишрат қияпсан ва ҳамсуҳбатимиз
295. Бўляпсанки, ҳеч қачон ҳеч бир гадони йўлатмагандик
Ёнимизга. Яна нима истайсан сен? Чамамда, шароб
Ичавериб, айрилибсан сен ақлингдан; меъёрни билмай
Шароб ичган одам телба бўлиб қолур. Машҳур кентавр
Евритион бир пайтлар шундай телба бўлиб қолганди*.
300. У шавкатли шоҳ Пирифой саройига бостириб кириб,
Лапифлар-ла ишрат қилган; кейин эса маст бўлиб қолиб,
Эсини еб, ваҳшийлардек қутурган шоҳ базмгоҳида.
Унинг бундай қилиқлари лапиф халқин ғашига теккан
Ва бадмастни ташқарига олиб чиқиб мис шамшир ила
305. Ҳам қулоғи, ҳам бурнини шартта кесиб ташлаганканлар.
Дўлдай ёғилган таҳқирнинг тошларига чидай олмаган
Кентавр бош олиб қочган ўрмонларга. Ана шу пайтдан
Лапифлар ва кентаврлар ўртасида низо бошланган.
Евритион сал вақт ўтмай ўлиб кетди бадмастлик сабаб.
310. Сен ҳам, овсар, гар бу камон чилласини тортмоқчи бўлсанг,
Шу аҳволга тушажаксан, унда ҳеч ким ачинмас сенга;
Сени ёвуз шоҳ Эхетнинг даргоҳига сургун қилурлар;
У одамлар кушандаси — ўша ёқда ўлиб кетасан.
Шунинг учун хап ўтириб майингни ич; қариганинга
315. Ким қўйибди сенга биздек ёшлар билан куч синашишни?
У жим қолди. Пенелопа унинг гапин маъқулламади:
«Йўқ, Антиной, инсофданмас Телемахнинг меҳмонларини
Ҳақоратлаб ерга уриш. Балки ҳали сен, бу қария
Чўнг камонни эгса агар маликага уйланади, деб

320. Ўйлаётган бўлсанг керак? Бундай фикр чолнинг тушига
 Ҳам кирмаган. Сиз хотиржам бўлинг, бундай хом ҳаёл билан
 Кўнглингизни гашламанг ҳам — бу амалда бўлмайдиган иш».
 Жавоб қилди маликага Полибийнинг ўғли Евримах:
 «О қария Икарийнинг доно қизи Пенелопа, биз
325. Қариянинг сени хотин қилишига ишонмаймиз — бу
 Бўлмаган гап; лек қўрқамиз биз уятга қолишдан ҳамда
 Авом халқнинг биз ҳақда миш-миш гапларни тарқатишидан.
 «Шармандалар, ул диловар эрнинг битта камонини ҳам
 Эга олишга қурблари етмабдию, шоҳ хотинига
330. Уйланмоқчи бўлганлари қизиқ жуда. Лек ана бизнинг
 Тоифадан бўлган ғариб саёқ келиб камон чилласин
 Ҳеч қийналмай тортиб боғлаб, барча халқаларни оралаб
 Отган ўқин теккизибди у нишонга». Бу халқ шундай деб
 Бизни бадном қилур, унда бу уятга биз чидолмаймиз»,
335. Деди. Унга жавоб қилди Икарийнинг оқида қизи:
 «Йўқ, Евримах, хожаси йўқ хонадоннинг мол-давлатини
 Совурувчи уяти йўқ одамларни бадном қилурлар,
 Таҳқирларлар; лек бу ишнинг ҳеч қандайин уяти йўқдир;
 Бу мусофир — кўп хушқомат, билаклари бақувват ғоят,
340. Айтишича, аслзода кишиларнинг фарзанди экан.
 Беринг унга Одиссейнинг камонини — кўрайлик ишин.
 Яна бир гап (бу гап аниқ ижро бўлур), агар чол камон
 Чилласини тортиб, Аполлон ҳамдига сазовор бўлса,
 Унга хитон, мантия ва оёғига шиппак бераман;
345. Кейин найза билан икки дамла қилич тўхфа этайки,
 У ўзини безорилар ва итлардан ҳимоя қилсин.
 Сўнгра уни жўнатаман ўзи севган мамлакатига».
 Одиссейнинг оқил ўғли шундай деди волидасига:
 «Эҳ онажон, Одиссейнинг камонига ҳеч ким — на тошлоқ
350. Итаканинг, на серийлқи Элиданинг кўшниси бўлган
 Оролларнинг биронта ҳам фуқароси эга бўлолмас:
 Фақат мен ҳал этгум уни кимга бериш, ё бермасликни.
 Гар хоҳласам, бу камонни садоқ тўла ўқлари билан
 Тортиқ қилгум бирон зотга, ҳеч кимсадан сўраб ўтирмай.
355. Онажон, сен уйингдаги тикиш, тўқиш ишлари билан
 Машғул бўлгин; оқсочларнинг хизматини кузат дамо-дам.
 Камон ҳақда гап юритиш аёлларнинг вазифасимас,
 Бу эркаклар иши, яъни менинг ишим; бу хонадонда
 Энди фақат мен соҳибман». Шундай деди. Бу баёнатдан
360. Ҳайрон қолган Пенелопа қайтиб чиқди хобхонасига
 Ўғлонининг фаросатли гапларини дилга жо қилиб.
 У меҳрибон оқсочлари даврасида ўтирар экан,
 Суюк ёри Одиссейни кўмсаб аччиқ-аччиқ ёш тўкди
 То Афина дийдасига тотли уйқу уфурмагунча.
365. Бу пайт Евмей камон билан ўқ садоғин олиб, Одиссей
 Томон шошиб юра кетди. Куёвлар дўқ қилишиб унга,

- Шундай дея чувиллашди ҳаммаёқни бошга қўтариб:
«Тўхта, овсар! Сен камонни қайга олиб кетяпсан ўзи?
Феб Аполлон билан масъуд тангрилар гар эртага зафар
370. Бахш этсалар бизга, сени чўққаларинг қўриқлаш учун
Ўзинг боқиб катта қилган итларингга ем қилажакмиз». Шундай дерди улар. Евмей куёвларнинг ҳайқириғидан
Кўрқиб кетиб камонни қайта жойига қўймоқчи эди,
Лек Телемах газабланиб шундай деди чўққабоқарга:
375. «Ҳей Евмей, сен довдирама, бўл, камонни олиб келавер;
Ё ҳамманинг кўнглин бирдай овламоқни истаб қолдингми?
Ўйлама ҳам; йўқса бўлсанг ҳам қария, сени дўппослаб
Қирга ҳайдам ишлагани; ёшман — кучим етади сенга.
Оҳ, жамики куёвларнинг кучи менда бўлсайди, улар
380. Бунда ортиқ зўравонлик қила олмай, уй-уйларига
Тирақайлаб қочардилар, юракларин ҳовучлаганча». Шундай деди. Ва куёвлар хандон ташлаб кулдилар ундан,
Аммо энди сўнган эди Телемахга қарши ғаразлар.
Одиссейзод амри билан, Евмей камон ҳамда ўқларни
385. Базмгоҳдан олиб ўтиб соҳибининг илкига берди;
Сўнг чақириб шундай деди питрак кампир Еврикляга:
«Телемахнинг амрин эшит: жориялар хоналарига
Кириб, ичдан қулфлаб олсин эшикларни; меҳмонхонадан
Бирон шовқин эшитсалар, жилмасинлар жойларидан ҳеч.
390. Машғул бўлиб ўтирсинлар ўз кундалик ишлари билан». Бу сўзларни эътиборсиз қолдирмади доно энага.
У қулфлади оқсочларнинг хоналари эшикларини;
Филойгий ҳам базмгоҳдан аста-секин ҳовлига чиқиб,
Дарвозани қулфлади; у даҳлиздан кемалар учун
395. Мўлжалланган қамиш арқонини топиб, шу арқон билан
Дарвозанинг зулфинини боғлади-да сўнг ичкарига
Қайтиб кириб ўз жойига бориб инди. У кўз узмасди
Одиссейдан: шоҳ камонга бирон шикаст етмадимикин,
Ёки кемирмадимикин қурт-қумурсқа, деган ўй билан
400. Ҳар томонга айлантириб кўрар эди уни қўлида. Куёвлар ўзаро шундай гаплашарди бир-бири ила:
«Камон тилин биладиган кўринади, чамаси, бу чол;
Балки ўзи камонсоздир ва уйида ўзи ясаган
Камонини қиёсламоқчидир шунга; ана, қаранглар,
405. Қандай диққат билан кўздан кечирмоқда уни бу гадо!»
«Лекин, — дея кулди ҳамма мийиғида, — бу амримаҳол!
Бу дайди чол Одиссейнинг камонини қандай эпласа,
Бундан буён шундай омад унга доим ёр бўла қолсин». Бу куёвлар гапи эди. Лек Одиссей мудҳиш хаёллар
410. Оғушида қолиб, ҳамон кузатарди буюк камонни. Соз чалишнинг ҳавосини олган машшоқ қўшиқ куйлашдан
Олдин унинг ғоят нафис торларини чертиб кўргандек

- Таранг тортиб, Одиссей ҳам итоатсиз камон шохига
Зумда илди чилла ипин*. Сўнгра таранг чиллани аста
415. Чертган эди, у кўклаги қалдирғочдай визиллаб кетди.
Куёвларнинг юраклари безиллади, қутлари ўчди;
Шу чоғ Зевс ҳам белги бериб, момақалдироғини кўкда
Гумбурлатди; шодумонлик қамраб олди Одиссей қалбин.
Зевс бу гумбурлаши билан эзгуликдан дарак берганди;
420. Одиссей ўз ёнидаги хонтахтада ётган бир учқур
Ўқни олди; қолганлари садоқдайди – ҳали уларнинг
Ваҳшиёна визиллашин эшитулар барча куёвлар.
Одиссей у патли ўқни камонининг ёнига тираб,
Нишонга олди жамики халқаларни ва чилла тортиб
425. У ўқ узди – ўқ халқалар ичидан ҳеч биттасини ҳам
Шикастламай учиб ўтиб, бориб тегди тўғри нишонга.
Ана шунда Телемахга тангримонанд бу мерган деди:
«О Телемах, кўриб қўйгин, панд бермади сенга меҳмонинг;
Роса нишонга теккиздим; Одиссейнинг чўнг камонини
430. Эгишда ҳам қийналмадим. Кўпдан бери дарбадар юрган
Бўлсам ҳамки, ҳали кучим йўқотмабман; бу куёвларнинг
Мени ортиқча юк дея хўрлашлари энди не бўлур?
Лекин биз қош қораймасдан меҳмонларга ўзга зиёфат
Тайёрламоғимиз лозим, боз устига, ҳар зиёфатнинг
435. Гўзал кўрки – янгроқ созга жўр бўлувчи қўшиқларни ҳам
Янгиламоғимиз керак мослаб бугунги зиёфатга».
У шундай деб қоши билан имо қилди. Шунда тангриваш
Телемах бу ишорани фаҳмлади; тез шамширини
Камарига қистирди-да, қўлга олди тигдор найзасин
440. Ва отаси орқасига бориб, обдор мис силоҳини
Ярақлатиб, қонли жангга шайлигини билдириб турди.

ЙИГИРМА ИККИНЧИ ҚЎШИҚ

- Кув Одиссей эгнидаги увадани тез ечиб ташлаб,
Садоқ ҳамда камон билан чиқди эшик остонасига;
Кейин тўкиб садоқдаги ўқларни у оёқ тагига,
Куёвларга шундай деди: «Мана, азиз куёвтўралар,
5. Ниҳоясига етказдим мен бугунги мусобақани;
Энди бўлса мен ўзимга танладимки янги бир нишон,
Шу чоққача ҳеч ким унга ўқ узмаган; умид қиламан:
Бу нишонни маҳв этишда қўллаяжак мени Аполлон».
Деб у ажалкаш ўқ билан Антинойни нишонга олди.
10. Антиной бу пайт май тўла қўш қулоқли олтин қадахни
Ичмоқ бўлиб энди олиб борган эди оғзига лоқайд;
У ўлимни ўйламасди. Бу ердаги шунча меҳмоннинг
Биттаси ҳам ёлғизгина бир одамнинг шу қалар катта
Оломонга қарши чиқиб, ҳаммаларин қотил Керанинг
15. Чангалига топшириши мумкинлигин ўйламаганди.
Одиссей отган ўқ тегиб Антинойнинг кекирдагига,
Қаттол тиғи тешиб чиқди энсасидан; у ёнбошига
Ағдарилди; ерга тушган май қадахи думалаб кетди
Ва бурнидан булоқ бўлиб қора қони оқа бошлади;
20. У оёгин питирлаб тепиб юборганди столни,
Стол қулаб гўшту, нону, кўп неъматлар ерга сочилди.
Куёв аҳли Антинойнинг ўлганини кўриб дод солди.
Сакраб туриб кетиб улар олазарак бўлиб яланғоч
Деворларга қарадилар қурооларни қидирарканлар,
25. Лек деворда қалқон ҳам, мис тиғ найза ҳам энди йўқ эди.
Ҳаммалари ғазабланиб Одиссейга таҳдид қилдилар:
«Эй мусофир, ўз бошингга бало бўлур бу отган ўқинг;
Энди бошқа отолмайсан; бу — ўлганинг; тўлқинлар кучган
Итаканинг энг бонуфуз одами ни ўлдирдинг-а сен;
30. Ўлимтиксўр кузғунларга ем бўлишинг муқаррар энди».
Бу мусофир Антинойни билмай отиб қўйди, деб улар
Ўйлашганди. Эҳ овсарлар! Кўрмаётгандилар сўқирлар:
Аллақачон илинганди ҳаммалари ажал тўрига.
Шоҳ Одиссей деди қовоғи остидан мунгли тикилиб:
35. «Эҳ кўппаклар! Сенлар мени Троядан энди қайтмайди,
Дея ўйлаб уйимдаги бор давлатим совургансанлар,
Жорияларимни зўрлаб, номусларин булғагансанлар,
Садоқатли хотинимнинг юрагини заҳарлаб, унга
Уйланмоқчи бўлгансанлар, писанд қилмай илоҳий аҳдни,

40. Тангриларнинг қаҳридан ҳам, бандаларнинг бир кун интиқом
Олишидан ҳам ҳайиқмай қилгансанлар кўп жиноятлар!
Мана охир ҳалокатнинг тузоғига илиндинглар ҳам».
Куёвларнинг ранги ўчиб қони қочди бундай даҳшатдан.
Олазарак бўлиб ҳамма, қочгани йўл қидирар эди.
45. Полибийзод Евримах шу чоғ барқанот бир калом айтди:
«Гар сен чиндан ҳам уйига қайтиб келган Одиссей бўлсанг,
Бизга қўйган айбинг тўғри. Адолатсиз ишлар кўп бўлди
Уйингда ҳам, юртингда ҳам; лек бу ишнинг бош гуноҳкори
Ҳозир ўзинг маҳв этган Антинойдир – фақат шу эди
50. Жиноятларни бошлаган ва бизни ҳам ўчакиштирган.
У нафақат хотинингга уйланишни, балки тангри Зевс
Хоҳишига зид ўлароқ, сенинг шоҳлик мартабангни ҳам
Ўғирлашни кўзлаганди; салтанатнинг вориси бўлмиш
Телемахни ўлдиришни ҳам режалаштирган эди у.
55. Мана бугун ўзи гумдон бўлди; лек сен, эй шоҳ Одиссей,
Раҳм қилгил биз, қавмингга; кейин талаб қилаверасан
Ҳаммамиздан ўзинг тўлов қийматини* ейилган таом,
Ичилган май ҳамда бошқа буюмлар-чун хоҳлаганингча;
Ҳар биримиз йигирмата семиз буқа қийматида мис
60. Ҳамда олтин билан сенга тўлагаймиз жарима ҳақин,
Сўндирмоқ-чун дилингдаги ғазаб ўтин; ҳа, сен ҳақлисан
Ғазабланмоққа бизлардан; лек биз сендан ҳеч нолимаймиз».
Шоҳ Одиссей деди қовоғи остидан мунгли тикилиб:
«Йўқ, Евримах, менга оталарингизнинг бутун бойлигин
65. Ва бегона қимматбаҳо анжомларни илова қилиб
Олиб келганингизда ҳам, бир зум тинмас менинг қўлларим
То етказган азиятларингизни хўб ювмагунимча
Тўкиб қора қонингизни; иложингиз фақат биттадир:
Ё ҳимоя қилиб ўзни, мен билан жанг қилинг, ёки сиз
70. Кералардан ва ўлимдан сақлаб жонни, қочинг бу ердан, –
Аmmo билинг, йўлда тутиб олур сизни қаттол Кералар».
Бу гап куёвлар тиззасин ва юрагин ларзалантирди;
Қўрқиб кетган эди улар ва Евримах деди: «Ўртоқлар,
Бу бадқаҳр олиб қўйди камон билан бир садоқ ўқни;
75. Энди силлиқ остонада туриб олиб маҳв этаверар
Ҳаммамизни бирин-кетин. Дўстлар, жангсиз таслим бўлмайлик;
Ханжарларни яланғочланг, қаттол ўқдан сақланмоқ учун
Столларни қалқон қилинг; гар бир йўла ҳужумга ўтсак,
Уни эшик паноҳидан қувамиз-да бу ердан қочиб,
80. Шаҳар бориб одамларни чақирамиз ёрдам бергани;
Балки шунда ўқ отишни тўхтатар у шаштидан тушиб».
Шундай деб у икки дамми мис ханжарни суғирди қиндан*
Ва жаҳолат ила қаттиқ ҳайқирганча отилди олға.
Лек тангриваш шоҳ Одиссей қарши олди уни ўқ билан;
85. Ажалкаш ўқ унинг кўкрагидан кириб, бориб қадалди
Жигарига. Жон-жаҳд ила чангаллаган ханжари қўлдан

- Тушиб кетди, у столга таянмоқчи бўлди-ю, лекин Тойиб кетиб стол билан ағдарилди; ундаги барча Егуликлар ва қўшқават қадаҳ ерга тушиб тўкилди;
90. Ўзи боши билан ерга урилиб, жон талвасасида
 Оёқларин питирлатди титраб-қақшаб, курсини тепиб
 Ағдарди, сўнг кўзи олди бирданига қоронғилашди.
 Амфином шахт туриб шунда, ханжар ила жангга отилди —
 Одиссейнинг остонадан тушишини кўзлаганди у;
95. Лек Телемах унга мистиф найзасини отди орқадан;
 Икки елка орасига ботган найза унинг кўксидан
 Тешиб чиқди; бир оҳ уриб йиқилди у ерга юзтубан.
 Лек Телемах тортиб олмай найзасини қатил танидан,
 Шошиб четга олди ўзин — у найзани суғираётганда
100. Бирон куёв пўсиб келиб, ханжар санчиб уни ўлдириб
 Қўйишидан кўрққан эди; бу жанговар вазифани у
 Ижро этгач, отасининг паноҳига борди шошилиб.
 Деди ўғлон отасига яқин бориб барқанот сўзлар:
 «Ота, бориб мен бир қалқон, икки найза, бошингга лойиқ
105. Бир дубулға олиб келай; ўзим совут кийиб оламан;
 Евмей билан Филойтийга ҳам кийдиргум; кўнгил тинч бўлур»,
 Деди ўғил. Қув Одиссей шундай жавоб қайтарди унга:
 «Баракалла! Югур, ўғлим; тез қайт ўқлар тугамасидан;
 Агар ёлғиз қолсам, маҳрум бўлгум эшик ҳимоясидан».
110. Деди ота; Телемах тез ижро этди айтганларини:
 Тепадаги қазноққа у чопиб чиқиб, тўрт дона қалқон,
 Тўртта ёлдор дубулға ва саккизта мис тиф найза олди;
 Ҳаммасини олиб дарҳол қайтиб тушди ота ёнига;
 Лек олдин у кийиб олган эди мисдан қуйилган совут;
115. Евмей билан Филойтий ҳам совут кийиб олган эдилар;
 Келиб улар теран хаёл оғушида бўлган Одиссей
 Атрофида саф турдилар. У ўқлари тугамагунча
 Душманларни беҳато маҳв этаверди биттама-битта;
 Ҳалок бўлганлар чўзилиб ётардилар жон таслим қилиб.
120. Мана, ўқлар тамом бўлди; Одиссей чўнг камонни эшик
 Ёндорига суяб қўйди — қолмаганди унга эҳтиёж.
 Шундан сўнг у тўрт қатламли кўн қалқонни илиб елкага,
 Чўққисидан от думидан ваҳимали кокили бўлган
 Мис дубулға кийиб бошга, икки найза олди қўлига.
125. Эшик ёнида хуфия яна битта эшик бор эди;
 Ташқарига чиқса бўлар эди унинг тор йўлагидан.
 Одиссей шу йўлга соқчи қилиб қўйди чўчқабоқарни —
 Куёвларнинг қочишига имкон бермасликни букюриб.
 Мурожаат қилиб деди куёвларга шу пайт Агелай:
130. «Биронтамиз, дўстлар, махфий йўлдан чиқиб, шаҳар аҳлидан
 Ёрдам сўраб, айюҳаннос солсак агар қандай бўларкин?
 Одиссей ҳам, ана, ҳамма ўқларини отиб тугатди».

- Лек Меланфий Агелайнинг бу фикрини маъқулламади:
«Йўқ, Агелай, — деди у, — бу мумкин эмас. Махфий эшикни
135. Улар доим кузатмоқда; кейин унинг йўлаги шундай
Торки, битта одам ҳам гов бўла олур биз ҳаммамизга.
Шошманг, ҳозир мен сизларга қурол-яроқ олиб келаман.
Биламан мен бу ердаги қуролларни Одиссей билан
Унинг ўғли қай қазноққа олиб чиқиб яширганларин».
140. Бадният айёр Меланфий шундай дея ими-жимиди
Чиқиб борди орқа йўлдан аслаҳалар турган қазноққа
Ва у ердан олиб тушди ўн иккита баҳайбат қалқон,
Ўн иккита найза ҳамда шунча думдор мис дубулгани.
Олиб тушиб ҳаммасини куёвларга тарқатиб чиқди.
145. Одиссей ўгрилиб қараб, куёвларнинг дубулға кийиб
Қўлларида найза силкитганларини кўрди-ю бирдан
Кўрқиб кетиб тиззалари қалтиради; э воҳ, ажалим
Етибди-да деб ўйлади; сўнг ўғлига ўгрилиб деди:
«Ё биронта оқсоч ёрдам бериб ёвга, бизга хиёнат
150. Қилган, ёки бу ҳийлагар Меланфийнинг қилмишимикин?»
Телемах бу саволга сал ҳадиксираб жавоб қайтарди:
«Э воҳ, айб менда, ота; шошганимдан қазноқ эшигин
Қулфлашни унутибман; оқибатда имкон туғилган
Айғоқчининг кириб қурол-яроқларни ўғирлашига.
155. Аё содиқ Евмей, эшит, сен у ерга чиқиб эшикнинг
Панасида пойлаб турчи — ким кираркин қазноқ ичига:
Оқсочми ё Меланфийми? Кўпроқ шундан
шубҳам бор менинг».
- Улар яна кўп нарсалар тўғрисида маслаҳатлашди.
Бу он хоин эчкибоқар қуроллардан яна олгани
160. Чиқмоқ бўлди юқорига. Буни сезган тангриваш Евмей
Ёнидаги Одиссейга пичирлади: «О Лаэртзода,
Муруватли ва ҳийлагар шоҳ Одиссей, кўр, ана хоин;
Яна силоҳ олгани у аста пўсиб чиқиб кетмоқда;
Амр эт, шоҳим, нима қилай? Ўлдирайми бу фитначини
165. Гар эпласам? Ёки судраб келсам, ўзинг жазолайсанми
Ўз уйингда сенга қилган разолатли ишлари учун?»
Деди Евмей. Қув Одиссей жавоб бериб шундай сўзлади:
«Мен Телемах билан бунда куёвларни ушлаб тураман
Қутирсалар ҳам ит бўлиб; сен Филойтий билан икковинг
170. У хоиннинг оёқ-қўлин орқасига қайириб боғла;
Сўнг арқонга чандинглар-да шифтга тортиб тўсинга боғланг;
Уни ана шундай ҳолда ташлаб чиқинг эшикни қулфлаб;
Ўлиб ўлмай, қолиб қолмай, азоб чекиб осилиб турсин».
Шоҳнинг амри вожиб бўлди бир зумда, у буюрганидай:
175. Евмей билан Филойтий иккови бирга чиқиб тепага,
Эшикнинг икки ёнида Меланфийни пойлаб турдилар.
Мана, қазноқнинг ичидан чиқди хоин; унинг бир қўли

- Ҳашаматли узун думли мис дубулға билан банд эди,
 Бошқа қўли Лаэрт йигитлик чоғида хизмат кўрсатган,
180. Лекин энди эскирган ва моғор босган, чоклари чирик,
 Тасмаси йўқ ташландиқ бир матах бўлиб қолган каттакон
 Бир қалқонни кўтарганди. Ўғри оёқ қўйган ҳамоно
 Остонага, икковлари хужум бошлаб, унинг сочидан
 Чангаллашиб йиқитдилар ерга ҳамда парво қилмасдан
185. Оҳ-воҳ қилиб доллашига, оёқ-қўлин қайирдилар-да
 Орқасига, ўрма тасма билан чандиб боғладилар
 Худди одил шоҳ Одиссей Лаэртзода амр этганидек.
 Кейин уни арқон билан боғлаб, устун бўйлаб шифтгача
 Кўтардилар ва тўсинга арқон учин боғлаб қўйдилар;
190. Эчкибоқар қолди шифтга осилганча гужанак бўлиб.
 Деди шунда унга Евмей кинояли истехзо билан:
 «Сен, Меланфий, энди сергак қоровул бўл бу қўрхонада;
 Биз ўзингга монанд тўшак ёзиб қўйдик; сен унда ётиб
 Олтин тахтли ҳур Эоснинг Океандан балқиб чиқишин
195. Кутиб ол-у олижаноб куёвларнинг зиёфатига
 Семиз-семиз эчкиларинг кечиктирмай ҳайдаб келавер».
 Шундай деди. Сўнг иккови Меланфийни осилган ҳолда
 Уқубатда қолдиришиб, зарур қуролларни олишиб,
 Қазноқ эшигин ёпишиб, пастга тушиб кетдилар шошиб.
200. Мана, улар шоҳ Одиссей турган ерга етиб келдилар
 Ва тўртовлон бўсағада жасоратга тайёр турдилар:
 Шу чоғ маъбуда Афина яқин келди шоҳ Одиссейга;
 Унинг ўзи ҳам, сўзи ҳам ўхшар эди ҳозир Менторга.
 Лаэртзода дадил тортиб деди унга барқанот сўзлар:
205. «О Ментор, кел, дўстлигимиз ҳурмати, сен бизга ёрдам бер;
 Қадимда биз яхшилиқлар қилган эдик бир-биримизга,
 Азиз дўстим». Шундай деган бўлса ҳам у дилда сезганди
 Унинг Афина эканин. Лек куёвлар шанғиллашганча
 Чақирдилар Менторни ўз ёнларига. Аввал Агелай
210. Дамасторзод деди унга: «Ментор, қулоқ солма гапига,
 Эсинг бўлса, унга ёрдам бериб, бизга қарши жанг қилма.
 У бир ўзи бизни енга олмағай ҳеч. Зафар бизга ёр;
 Сен икковин – ота билан ўғил ёнин олсанг мабодо,
 Уларни маҳв этгач, сени ҳам жонингдан айлармиз жудо,
215. Эй малъун зот; гар густоҳлик қилсанг бизга, калланг кетажак;
 Энг арвало биз ҳаммангни битта қўймай қириб ташлаймиз;
 Кейин сенинг уйингдаги, далангдаги бутун бойликни
 Одиссейдан ундирилган ўлжаларга қўшиб, ҳаммасин
 Бўлишамиз куёвларнинг ўртасида. Ана ўшанда
220. Қувилажак уйларидан хотин, бола-чақаларингиз
 Ва уларга бирон пасқам жой топилмас Итакамизда»,
 Деди. Унинг бадгўйлиги Афинанинг гашига тегди,
 Шунда унинг қаҳри қайнаб Одиссейдан ранжиган бўлди:
 «Эй Одиссей, Зевснинг оқ билак қизи Еленани деб

225. Троялик муҳориблар билан тўққиз йил шижоату
 Жасорат-ла жанг қилиб сен, қирғин-барот муҳорабада
 Алади йўқ ганимларни маҳв этгандинг, найранг ишлатиб
 Забт этгандинг Приамнинг улуғ шаҳри Илионни ҳам?
 Энди нега имиллайсан, келгансанку ахир уйингга?
230. Нечун сусткашлик қилурсан куёвларга қарши бу жангла?
 Дўстим, бардам бўл, ибрат ол мендан ҳозир, Алкинзод Ментор
 Ҳеч унутмас сенинг қилган яхшилигинг; мен ялписига
 Маҳв этурман сенга ҳамла қилаётган душманларингни».
 Шундай деган бўлса ҳам у, Одиссейга ҳозирча зафар
235. Бахш этмади; энг аввал у ҳам шоҳнинг, ҳам унинг ўғлони
 Телемахнинг жасоратин синамоқчи бўлди синчиклаб.
 Ва у бирдан қалдирғочга айланиб, пир этиб учди-да
 Меҳмонхона шифтидаги қурум босган тўсинга кўнди.
 Агелай бу пайт Еврином, Демоптолем ва Поликторзод
240. Писандрни, яна Амфимедон билан Политосларни
 Азза-базза мардонавор жанг қилишга даъват этарди.
 Булар тириклар ичида энг диловар мардлар эдилар;
 Қолганларнинг бари тўп-тўп бўлиб ўлиб ётарди ерда.
 Агелай бу дўстларига шундай сўзлар билан юзланди:
245. «Ўйлайманки, ҳозир анов қутурган ит жангдан тийилур;
 Ментор уни қуруқ мақтаб, шу заҳоти ташлади-кетди;
 Мана, охир ўзи қолди бўсағада қуллари билан
 Ҳимоясиз. Сиз, дўстларим, найзаларнинг барини бирдан
 Отманг ёвга; олдин отинг олтитасин; агар Зевс кўмак
250. Берса бизга ярамасни маҳв этишда, — бу бахтимизнинг
 Кулганидир; қолган учта ёрдамчисин иложи осон,
 Агарда биз Одиссейни гумдон қилсак, — иш пишди ҳисоб».
 Шундай деди. Унинг сўзи билан олти найза отилди,
 Лек Афина ул найзалар зарбасини пучга чиқарди:
255. Битта найза четга учиб, тегди эшик кесақисига;
 Иккинчиси шахт қадалди эшикнинг бир тавақасига;
 Учинчиси тахта қопланган деворга бориб михланди;
 Куёвларнинг найзалари ҳеч кимсани шикастламади;
 Деди шунда тангримоманд шоҳ Одиссей шерикларига:
260. «Энди бизга навбат, дўстлар, қани, ишга киришингизлар.
 Найзаларингизни энди бизларни маҳв этмоқчи бўлган,
 Дилимизни кўп оғритган куёвларга қарата отинг».
 Шоҳ амрини бажо айлаб ҳаммалари бараварига
 Отди тигдор найзаларин кўзлаб туриб ганимларини;
265. Аввал Одиссейнинг ўзи ер тишлатди Димоптолемни.
 Телемах ҳам — Евриадни, мард подачи — Писандрни ва
 Кекса Евмей — Элатопни маҳв этдилар — гижир тишларин
 Гижирлатиб, ёвлар гуп-гуп йиқилдилар бараварига.
 Тирик қолганлар гўж бўлиб, чекиндилар бурчак-бурчакка.
270. Кейин қонли найзаларни мурдалардан суғуриб олиб,
 Ганимлари томон ота бошладилар яна уларни;

- Афинея яна улар зарбасини пучга чиқарди:
 Битта найза четга учиб, тегди эшик кесакасига;
 Иккичиси шахт санчилди эшикнинг бир тавақасига;
275. Учинчиси тахта қопланган деворга бориб михланди;
 Бироқ ганим Амфимедон Телемахни сал яраледи:
 Найза тиғи ялаб ўтган эди унинг панжаларини.
 Ёв Ктесипп отган найза қалқон таққан Евмей елкасин
 Пича тилиб ўтди-да, сўнг учиб бориб қадалди ерга.
280. Шум хаёлларга фарқ бўлган Одиссейнинг бу сафдошлари
 Яна ота бошладилар куёвларга найзаларини:
 Евридамантни ўлдирди Одиссей мис найзаси ила,
 Амфимедонни Телемах ер тишлатди, чўчқабоқар эса —
 Полибни;
 Подачининг ажалкаш мис тиғ найзаси бориб санчилди
285. Ктесиппнинг кўкрагига — эмчак учи ёнгинасига;
 Филойтий мўлжални тўғри олганидан мақтаниб деди:
 Эй авомни таҳқирлашни ўзи учун касб ҳисоблаган
 Полиферсзод Ктесипп, сен тийсанг керак энди тилингни;
 Бу иш сенга ярашмайди: қолдир уни само аҳлига.
290. Зеро, улар минг бор юксакдирлар сендан иқтидорда. Мен
 Бўлсам фақат бул гадоваш Одиссейга сигир оёғин
 Отиб қилган садақанг-чун бори-йўғи бердим қаримта».
 Шундай деди эгри шохли сигирларнинг бош подачиси.
 Бу пайт маҳв этди Одиссей Агелайни — Дамастор ўғлин;
295. Телемах ҳам гумдон қилди Леокритзод ёш Евенорни:
 У қорнига санчилган мис тиғ зарбидан ерга юзтубан
 Қуларкан, бир оҳ урди-ю шу заҳоти жони узилди.
 Паллада бу пайт тепадан машъум ўлимнинг даракчиси
 Эгидани кўрсатганди, ҳамма ундан даҳшатга тушди.
300. Улар эс-хушлари оғиб, худди баҳор маҳали кунлар
 Узайганда қонхўр сўналар талаган оғир оёқли
 Сигирлардек зир югура бошлади ҳар ким ҳар томонга.
 Экинларга ёпирилган гала-гала қушларни тоғдан
 Учиб тушган дўнг тумшуқ ва эгри чангал лочинлар қувиб
305. Ҳайлайдилар ҳар тарафга деҳқонларнинг дилин хуш этиб.
 Одиссейнинг кўлдошлари ҳам ёвларни нақ лочинлардек
 Ҳар ён қувиб шафқат қилмай, бошладилар бир-бир қийрата;
 Куёвлар дод солиб, бошга кўтардилар меҳмонхонани;
 Лек миялар мажақланди, ҳаммаёқни қайноқ қон босди.
310. Леодей шу чоғ Одиссей олдига тез югуриб келиб,
 Унинг тиззаларин кучди ва зор қақшаб бир калом деди:
 «О Одиссей, ўпай ҳоки пойингни мен, раҳм-шафқат қил;
 Уйингдаги оқсочларнинг ҳеч бирини ранжитмадим мен,
 Биронтасин алдаб-сулдаб тортмадим ҳам бадахлоқ йўлга;
315. Билъакс, ўзим кўп куёвни шармандали жиноятлардан
 Қайтаришга уриндим — лек эпложмадим! Куфроний ишлар
 Қилмасликка даъват этдим, лек гуноҳдан четлатолмадим;

- Мана, бугун ҳаммалари олдилар ўз шивагаларин
 Қилмишларига яраша. Мен башоратгўйиман фақат
320. Куёвларнинг; ҳеч бир гуноҳ қилмаганман; наҳот ўлсам мен?
 Ахир шуми савоб ишларга аталган ажр-мукофот?»
 Деди шунда шоҳ Одиссей маҳзун боқиб қовоқ остидан:
 «Бўлсанг агар сен чиндан ҳам куёвларнинг башоратгўйи,
 Тез-тез Зевсга ибодатлар қилиб ундан мени уйимга
325. Қайтармаслигини, яна хотинимнинг сенинг хотининг
 Бўлиб, ўғил-қизлар туғиб беришини сўрагансан-ку —
 Шу ниятинг учун энди ажалингдан олдин ўласан».
 Шундай деди. Сўнг Агелай ўлаётиб қўлдан туширган
 Ханжарни ердан олди-да, Леодейнинг бўйнини узди;
330. Бош узилиб ерга тушди — чала қолди унинг фиғони.
 Лек ўз қўшиқлари билан базмдаги куёвлар кўнглин
 Чоғ айлаган машҳур ҳофиз Терпийзода Фемий маҳвор
 Кераларнинг ғазабидан жонин сақлаб қутулиб қолди;
 У қўлида сози билан махфий эшик ёнида пўсиб
335. Турар экан, не қиларин билмай, ақли шошиб қолганди:
 У ҳовлига чиқиб Зевес меҳробини (унда Одиссей
 Бир вақтлар неча-неча бор буқалар сонин куйдириб,
 Қурбонликлар қилган эди ва бу меҳроб кўриқчисийди
 Қасрнинг) кучиб ўтирсинми*, ёки оҳ-нола чекиб
340. Ёлборсинми Одиссейга кучиб унинг тиззаларини?
 Ўйлаб-ўйлаб у Одиссей пойига тиз чўкиб астойдил
 Раҳм-шафқат сўрамоқни мақбул кўрди ва янгроқ торли
 Созини май жоми билан кумуш оёқ кўркам курсининг
 Ўртасига аста кўйиб, Одиссейнинг истиқболига
345. Чопиб бориб тизин кучди ва титроқ сас ила ёлборди:
 «Шоҳ Одиссей, ўпай ҳоки пойингни мен, раҳм-шафқат қил;
 Тангрилар-у бандаларга хуш кайфият бахш айлагувчи
 Мен, ҳофизни гар ўлдирсанг, бўлажаксан кейин пушаймон;
 Само ақли руҳлантирди юрагимни кўшиқ куйлашга —
350. Хонандалик бўлди касбим; ҳали сени ҳам, эй Одиссей,
 Тангрилардек эъозлабон, созимнинг хуш навоси ила
 Маст этурман. Ўлдирмагил хонандани! Ана, ўғлинг ҳам
 Тасдиқлагай: мен уйингга ўзим хоҳлаб келмаганман ҳеч,
 Базмларда куёвларга ўзим хоҳлаб куйламаганман;
355. Билъакс, мени зўрлаб олиб келишарди доим бу ерга
 Ва мажбурлаб кўшиқ айттиришар эди, хоҳламасам ҳам».
 Шундай деди; ва Телемах унинг гапин эшитиб қолди;
 Эшитди-ю янгроқ овоз билан деди отасига у:
 «Тўхта, ота! Тий ўзингни ва қатл этма бу бегуноҳни!
360. Ҳофизни ҳам, удайчимиз Медонтни ҳам сақла ўлимдан:
 Медонт гўдаклик чоғимда кўп парвариш қилганди мени.
 Ие, қани ўзи Медонт? Вой, ўлдириб қўймадимикин
 Уни Евмей, ё Филойгий? Ё у шўрлик, фалокат босиб,
 Учрамадимикин, ота, сенинг қаттол найзанг тифига?»

365. Деди у ва саодатли бу сўзларни эшитди Медонт;
У бир хонтахта тагида боягина сўйилган сигир
Терисиџи ёпинганча ётар эди ғужанак бўлиб
Жон ҳовучлаб. Сакраб туриб у терини отиб юборди.
Телемахнинг олдига у чолиб бориб унинг тиззасин
370. Кучиб олиб ўпар экан, деди шундай барқанот сўзлар:
«Шу ердан, Телемахжон; ҳимоя қил мени, тасаддуқ;
Отангинг авзои бузуқ, унинг мўл-кўл бойликларини
Кўпдан бери торож қилиб ётган суллоҳ куёвлардан қасд
Олаётиб, мени ҳам қатл этмасин-да уларга қўшиб».
375. Деди унга шоҳ Одиссей маҳзун боқиб қовоқ остидан:
«Телемахга қуллуқ қилгин; у қутқарди сени ўлимдан;
Бундан буён, одамларга ғайрликмас, яхшилик қилиш
Қандай савоб ва хайрли иш эканин ўзинг ҳам билгин,
Бошқаларга ҳам насиҳат қилгин доим ҳеч эринмасдан;
380. Энди эшит: сен хонанда билан бирга бу қатлгоҳдан
Чиқиб, қопқа қаршисида ўтириб ол йўл ёқасига;
Мен бу ерда қолиб ҳаммаёқни ўзим жобажо қилгум».
Шундай деди; Медонт ҳофиз билан бирга ҳовлига чиқиб,
Зевсга бағишланган меҳроб яқинига бориб индилар;
385. Улар ҳамон олазарак боқардилар ўлимдан кўрқиб.
Қув Одиссей, бирон куёв Кера кўзин шамғалат қилиб,
Жонин сақлаб қолмадим, деб ҳар ёнга кўз югуртирди.
Ҳамма қон ва чангга ботиб тўп-тўп бўлиб ўлиб ётарди
Худди балиқ тутувчи эр ёйма тўрда теран денгиздан
390. Тутиб чиқиб қумлоқ жойга ағдарган кўп балиқлар каби, —
Бу ерда шўр сувдан жудо бўлган балиқларни Гелиос
Ўзин қайноқ тафти билан ўлдирарди жизғанак қилиб.
Ўликлар ҳам қимир этмай ётардилар бунда уйилиб.
Қув Одиссей шунда олдин ўз ўғлига деди юзланиб:
395. «Сен, Телемах, энди доно энагангни чақир бу ерга;
У кампирга айтадиган икки оғиз зарур гапим бор»,
Деди ота. Ва Телемах эшик очиб чақирди уни:
«Эй меҳрибон энагам, сен уйимизда кўп йилдан бери
Нозирлик қилмоқдасан оқсочлар-у жорияларга,
400. Асраб авайлаб келасан доим барча бисотимизни;
Туш бу ёққа, сени отам чақиряпти, гапи бор экан».
Кампир аввал оқсочларнинг эшикларин очди, сўнг тушди;
Ва отаси ҳузурига бошлаб борди уни Телемах.
Одиссейни у ўликлар орасида ҳаммаёғи қон
405. Ва тер босган ҳолда кўрди; ўхшарди у ҳозиргина бир
Буқани еб қорни тўйган, мудҳиш оғзи ва ёллари қон
Бўлиб, даҳшатли алфозда ини сари йўл олган шерга.
Қув Одиссей бошдан оёқ беланганди қоп-қора қонга.
Бунда тўп-тўп жасадларни ва қон кўлмакларини кўрган
410. Еврикля қандай улуғ ишнинг вожиб бўлганлигидан
Қувониб бор овози-ла ҳайқирмоққа чоғланган эди,

- Лек Одиссей унга ҳали севинишга шошилмасликни
 Буюрди-да, янгроқ овоз билан деди барқанот сўзлар:
 «Шошма, кампир, қичқирмасдан секингина ичингда қувон;
415. Ўликларни кўрган чоғда хурсанд бўлиш одобдан эмас.
 Уларни Дий маҳкум этди номатлуб қилмишлари учун;
 Адолатни билмасдилар, ҳақиқат ёғ эди уларга;
 Ҳеч бир замин фарзандини, — у улуғ зот бўлсин ва ёки
 Қашшоқ гадо, — иззат қилмас, илмасдилар назарларига.
420. Оқибатда учрадилар энг даҳшатли бало-қазога.
 Энди сен бу ерга чақир уйимдаги барча оқсочни;
 Ўзим кўриб билмоқчиман ким беҳаё суюқ оёқ-у,
 Ким ҳаёли, садоқатли, пок ходима эканлигини».
425. Шундай деди шоҳ Одиссей, кампир унга жавоб қайтарди:
 «Ўғлим, ўзим ҳамма гапни, сир сақламай, айтаман сенга;
 Уйимизда эллик нафар ёшу қари оқсоч ишлайди;
 Ҳаммалари қўл хунари билан машғул: жун титадилар
 Ва ҳоказо; ҳар бирининг қиладиган вазифаси бор.
 Фақат ўн иккита оқсоч бадахлоқдир; улар нафақат
430. Мени, ҳатто маликамизни ҳам иззат қилмайдилар ҳеч.
 Ўғлинг рўзгорга бош бўлди; лек малика унга ман этган
 Бу уйдаги хотин-халажнинг ишига аралашишни.
 Мен тепага чиқиб ҳозир етказайин Пенелопага
 Бу қувончли хушхабарни; у дам олур; эҳтимол боқий
435. Худовандлар маликамга ширин уйқу уфургандирлар».
 Қув Одиссей кампир сўзин маъқулламай деди бир калом:
 «Йўқ, уйғотма уни, кампир; энг аввало бошлаб келгин сен
 Ҳузуримга ҳозир ўзинг санаб ўтган жорияларни».
440. Шундай деди. Евриклея оқсочларни ўз хожалари
 Ҳузурига чақиргани чопиб чиқиб кетди тепага.
 Сўнг Одиссей Телемаху, Филойтий-у кекса Евмейни
 Чақириб, ўз фармонини эълон қилди уларга шундай:
 «Мурдаларни олиб кетинг; жориялар бу ишда сизга
 Ёрдам қилсин; кейин ҳамма столлар-у ўтирғичларни
445. Ювиб чиқишсин яхшилаб ҳўл сочиқлар билан бирма-бир.
 Меҳмонхона йиғиштирилгандан кейин, ҳамма бадахлоқ
 Чўриларни олиб чиқиб, ҳовлидаги ғалла омбори
 Билан девор орасида ҳаммасини тиглаб ўлдилинг;
 Жазоларин олсин улар куёвларга ўйнаш бўлишиб
450. Саодатли пок уйимни нопок қилганлари жаддига».
 Шундай деди. Бу пайт ҳамма жориялар зор қақшаганча
 Хўнг-хўнг йиғлаб тўпландилар базмгоҳга. Сўнг ўликларни
 Олиб чиқиб данғиллама кенг йўлакка, худди Одиссей
 Айтганидек, ҳаммасини бир-бирига суяб бир қатор
455. Ўтқаздилар, гарчи бундай ишдан улар йиргансалар ҳам.
 Кейин улар ҳўл сочиқлар билан стол ва стулларни
 Артдилар топ-тоза қилиб. Бу пайт шоҳнинг ўғли Телемах,

- Чўчқабоқар ва подачи ҳашаматли меҳмонхонанинг
 Кенг саҳнини қирғич билан қириб-қириб тозаладилар;
460. Жориялар бўлса дарров супуришиб қириндиларни,
 Ташқарига олиб чиқиб ташладилар, гард ҳам қолдирмай.
 Базмгоҳни тозалашиб келтирдилар тартибга; кейин
 Олиб чиқиб ўлимга маҳкум этилган ходималарни
 Ҳовлидаги омборхона билан девор оралиғига
465. Ҳайлаб киритдиларки, ҳеч ким ҳеч қачон бу авахтадан
 Тирик чиқиб кетолмаган. Ва Телемах деди уларга:
 «Эй ахлоқсиз фоҳишалар, куёвларга жазман бўлиб сиз
 Макруҳ қилдингиз уйимни, ҳам мени, ҳам покдил онамни
 Уятга қолдирдингизлар, энди ҳеч ҳам лойиқ эмассиз
470. Покиза қалб ила рихлат этмоқликка Аид қаърига».
 Шундай деб у боғлаб чиқиб оқсочларни узун арқонга,
 Унинг учин устунларга таранг тортиб боғлаган эди,
 Ҳаммаларин оёқлари қолди ердан узилганича.
 Шу сингари, каптарлар ё узун қанот қораялоқлар
475. Уҳлагани инларига қайтаётиб, билмай тузоққа
 Илинурлар ва ўлимга алмашинур улар уйқуси;
 Маҳкумаларнинг бошлари қолди шилқ-шилқ осилганича,
 Фақатгина оёқларин бир зумгина питирлатдилар, —
 Ажал домига тортганди сиртмоқ солиб бўйинларига.
480. Сўнг ҳовлига эчкибоқар Меланфийни судраб чиқдилар;
 Ва бераҳм шамшир билан унинг бурни, қулоқларини
 Кесиб, қўл ва оёқларин чопдилар-да, бутун жисмини
 Қийма-қийма қилиб барин ташладилар очкўз итларга.
 Кейин ювиб қон юқи қўл-оёқларин, қайтиб кирдилар
485. Одиссейнинг ҳузурига. Ҳамма ишлар битганди энди.
 Ва шоҳ деди энагага: «Евриклея, энди сен тезроқ
 Олов билан олтингугурт олиб кел; биз уни тутатиб
 Гуноҳлардан поклашимиз жоиздир бу меҳмонхонани*.
 Фақат шундан кейингина маликани ўз маҳрамлари —
490. Жориялар билан таклиф қил бу ерга. Қолган жамики
 Оқсочларни ҳам унутма, таклиф қилгин уларга кўшиб.
 Одиссейнинг бу амрига жавоб қилди энага шундай:
 «Мақуллайман бу амрингни, бўтам, илло энг аввал сенга
 Кийинтирай мен покиза кийим-бошлар; ахир яхшимас
495. Жулдирвақи бўлиб юриш ўзингнинг бу кўркам уйингда».
 Эътироз-ла жавоб қилди энагага закий Одиссей:
 «Энг аввало, Евриклея, тутатгани олов бер менга».
 Евриклея чиқиб кетди шоҳ амрини бажармоқ учун
 Ва бир зумда олтингугурт билан олов кўтариб кирди;
500. Шоҳ Одиссей олтингугуртни тутатиб поклай бошлади
 Базмгоҳни ҳам, ҳайҳотдай ҳовлини ҳам. Бу чоғ энага
 Сарой кўшкларин айланиб чиқиб, барча жорияларни
 Базмгоҳга тушмоқликка даъват этди; ва жориялар
 Машъалаларин олишиб тушдилар тез меҳмонхонага;

505. Хожаларин таниб улар гул-гул яшнаб қувондилар ва
Уни қучиб, боши, қўли, елкаларин ўпа кетдилар.
Одиссей ҳам ўзининг бу садоқатли ҳамда меҳрибон
Оқсочларин кўриб, кўнгли эриб кетиб, ҳам қувончдан, ҳам
Ғам-аламдан кўзёш тўкиб, ўқсиб-ўқсиб йиглай бошлади.

ЙИГИРМА УЧИНЧИ ҚЎШИҚ

- Маликага эри қайтиб келганини айтгани, кампир
Дили қувнаб юқорига чолиб чиқди гумбур зинадан, —
Эзгу хабар йўрға қилиб қўйган эди оёқларини.
Ухлаб ётган соҳибасин тепасига келиб энага
5. Деди унга: «Ширин қизим Пенелопа, очақол кўзинг,
Бўл, турақол, қанча йиллар юрак-бағринг доғлаб қутганинг
Азиз ёринг қайтиб келди, юр, чиқиб кўр ўз кўзинг билан;
Кеч бўлса ҳам қайтиб келиб, молларимиз қийратаётган,
Телемахни писанд қилмай, давлатимиз совураётган
10. Бу ердаги барча бадкор куёвларни қириб ташлади». Шундай жавоб қилди доно Пенелопа мунис кампирга:
«Евриклея, эс-хушингни олиб қўйган шекил тангрилар!
Улар амри ила оқил зот бир зумда ақлдан озур,
Ақли ноқис телба банда ақлу ҳикмат соҳиби бўлур;
15. Улар эсдан оғдирибди сени; ақлинг расо бўлганда,
Бошим узра туриб олиб, ёлғондакам қувончлар билан
Ташвишимни орттирмасдинг! Нечун ахир менинг толиққан
Кўзларимга инган ширин ҳаловатли уйқумни буздинг?
Эрим ўшал серфалокат Илионнинг бўсағасига
20. Сузиб кетган кундан бери кўрмагандим бундай ширин туш.
Бор, энага, кет бу ердан, агар бошқа бирон жориям
Шунга ўхшаш жинни санғи хабар билан келиб тепамга
Уйғотганда борми, уни қаттиқ койиб берган бўлардим.
Лекин сени, Евриклея, аядим мен — ёшинг ҳурмати».
25. Лек энага эътироз-ла шундай деди соҳибасига:
«Йўқ, маликам, ниятим пок, ёлғон эмас айтган гапларим;
Одиссейинг ҳозир шунда! Анов ҳамма масхара қилиб
Таҳқирлаган мусофир чол Одиссейдир; унинг келганин
Алақачон билган экан Телемахинг, лек куёвларни
30. Маҳв этишни мўлжаллаган отасининг қайтиб келганин
Бу ёвлардан ва уйдаги ходимлардан сир тутган у —
ва тўғри қилган»,
Деди кампир. Пенелопа дик ўрнидан сакраб турди-да
Севинч кўзёшларин тўкиб, энаганинг бўйнидан қучди
Ва янгроқ сас ила унга деди шундай барқанот сўзлар:
35. «Гар рост бўлса айтган гапинг, тасадлуғинг кетай, энага,
Гар чиндан ҳам қайтиб келган бўлса эрим, куёвларнинг бу
Тўдасини қандай қилиб маҳв этдийкин ёлғиз бир ўзи?

Улар доим уйимизга галалашиб келадилар-ку».

Шундай жавоб қилди кампир фаросатли Пенелопага:

40. «Билолмадим; фақат ўлаётганларнинг оху ноласин
Эшитдим мен; биз аёллар кириб олиб уй-уйимизга,
Хап ўтирдик эшикларни ичдан қулфлаб, токи Телемах
Базмгоҳдан чиқиб, мени «энага» деб чақирмагунча:
Уни менга сенинг эринг юборибди. Мен пастга тушиб,
45. Одиссейни ўликларнинг орасида турганин кўрдим;
Ҳаммалари ётар эди тўп-тўп бўлиб қонга беланиб;
Мен бу ажиб манзарани кўриб жуда қувониб кетдим.
Ваҳший шерга ўхшар эди ҳаммаёғи қон ва тер эринг.
Энди жасадларнинг бари ташқарига уйиб қўйилган.
50. Ҳозир эринг олтин гугуртни тутатиб меҳмонхонани
Покламоқда; мени сенга юборди у; юрақол, қизим;
Иккингиш ҳам дош бердингиз не азобу фожиаларга,
Мана бугун шодумонлик кунларингиз келди ниҳоят;
Энг муҳими, бундан буён ушалажак эзгу орзулар:
55. Эринг тирик, у соғ-омон қайтиб келиб суюк завжасин
Ва ўғлини тирик топди, у беадад мол-давлатини
Торож қилган ғанимларни қириб ташлаб, ҳаммаларидан
Қилган манфур қилмишлари учун боплаб қасос олибди».
Шундай жавоб қилди доно Пенелопа мунис кампирга:
60. «Эй онажон, элдан бурун севинма ҳеч; энг улуғ байрам
Бўлур эди эримнинг соғ қайтгани биз ҳаммамиз учун —
Хусусан, мен учун ҳамда иккимизнинг зурриётимиз
Телемах-чун; лек, барибир, ишонмайман айтган гапингга;
У эриммас, ким билади, балки бирон боқий тангридир —
65. Куёвларнинг палид, муртад ишларидан дарғазаб бўлиб,
Ҳаммаларин ўз қаҳрига олгандир у — бу ноинсофлар
Адолатни билмасдилар, ростгўйлик ёт эди уларга;
Ҳеч кимсани, — улуғ зотми, ё гадоми, — тан олмасдилар;
Ҳа, ўзлари етибди ўз бошларига; лек менинг эрим ...
70. Энди насиб этмас бизга уни кўриш; у аллақачон
Бирон олис мамлакатда ўлиб кетган хору зор дайдиб».
Фаросатли Евриклея жавоб қилди Пенелопага:
«Дилбар қизим, кўп аломат сўзлар учди дудоқларингдан.
Айтяпманку, эринг келган; лек сен мудом келмайди дейсан;
75. Ишонмасанг, у ўзини танитувчи белги кўрсатур:
Тиззасининг чандиғини; хабаринг бор, унинг тизини
Шикор чоғи тишлаб яра қилган эди ёввойи қобон;
Кўрдим ўша чандиқни мен оёғини юваётганимда;
Шу он бунини сенга айтмоқ бўлган эдим, у кафти билан
80. Оғзим ёпиб, бу ҳақда гап очмасликни маслаҳат берди.
Юр, тушайлик; гапим ростдир, бошим билан жавоб бераман;
Агар ёлғон айтган бўлсам, ҳеч аямай жазола мени».
Фаросатли Пенелопа жавоб қилди мунис кампирга:
«Сен, энага, ақли расо аёлсанку, лек тангриларнинг

85. Бандалардан пинҳон бўлган ниятларин англай олмассен.
 Хўп, сен билан тушай ўғлим олдиға мен; сўнг кўрмоқчиман
 Шунчали кўп куёвларни ер тишлатган азаматни ҳам».
 Шундай деб у пастга тушиб борар экан, боши қотарди:
 Нима қилсин — гаплашсинми узоқроқда туриб у билан,
90. Ёки яқин бориб унинг боши, қўли, елкаларини
 Ўпсинмикин? — Пенелопа кириб бориб меҳмонхонаға
 Ўчоқ ёниға ўтирди — шавҳарининг рўпарасиға.
 Эри эса ерга боқиб ўтираркан устун тагида,
 Кутар эди завжасининг оғзидан не гап чиқишини.
95. Хотин узоқ сукут қилди; така-пука эди юраги;
 Дам тикилиб қараб унга, танигандай бўларди эрин;
 Дам чувринди кийимда у ўхшамасди Одиссейиға.
 Шунда охир, онасидан дили ранжиб деди Телемах:
 «Она, нима бўлди сенға? Бепарвосан нега бунчалик?»
100. Неға ахир олиб қочиб ўзингни ўз эриндан, четда
 Ўтирибсан; яқин бориб сўрамайсан ундан ҳол-аҳвол?
 Бу не қилиқ? Йигирма йил давом этган жудоликдан сўнг
 Бардош бериб кўп азобу уқубатға уйиға қайтган
 Ўз эридан икки оғиз ширин сўзин аяб, шўрликни
105. Совуқ қарши оладиган хотин топилмайди дунёда.
 Қара унга; гапирсангчи; нима баю, тошми юрагинг?»
 Фаросатли Пенелопа жавоб қилиб деди ўғлиға:
 «Ўғлим, қаттиқ ваҳимада бу юрагим. Тилим лолдир бир
 Сўз айтишға, не деб савол беришни ҳам билолмаяпман,
110. Журъатим йўқ дийдорига боқишға ҳам; лек у чиндан ҳам
 Ватаниға қайтиб келган шоҳ Одиссей бўлса мабодо,
 Иккимиздан ўзға ҳеч ким билмайдиган хуфия сирни
 Биламизки, шу сир бизни танитажак бир-биримизға».
 Машаққатларға бардошли шоҳ Одиссей жилмайиб қўйди,
115. Сўнг ўғлиға ўтирилиб хўб барқанот сўзларни айтди:
 «Кўй, безовта қилма, ўғлим, волидангни, ўз билганича
 Сўроқ қилсин мени, шунда англаб олур бор ҳақиқатни;
 Ҳозир жулдур кийимдаман; унга қийин мени бу тарзда
 Одиссей деб тан олмоғи ва дурустроқ эъозламоғи.
120. Биз ўзимиз танишувнинг иложини ўйлаб топурмиз.
 Агар кимдир бирон касни маҳв этса, гарчанд ўлганнинг
 Қасдин оладиган дўсту қондошлари бўлмаса, ё кам
 Бўлса ҳамки, қотил бирон фалокатға йўлиқмаслик-чун
 Ватанидан ўзға юртға қочиб кетур. Бизлар бўлсак, юрт
125. Ҳомийларин — Итаканинг энг нуфузли ўғлонларини
 Қатл этдик битта қўймай; биз шу ҳақда пухта ўйлайлик».
 Одиссейнинг доно ўғли жавоб қилди ўз падарига:
 «Ўзинг ўйлаб кўр яхшироқ буни, ота; ҳамма одамлар
 Ҳамма ерда сени теран ақл кони деб атармишлар;
130. Ҳеч бир банда тенг келолмас эмиш сенға ақлу идрокда;
 Айтган амринг бажарилур; кўмакдошинг бўлгум ҳар ишда».

- Ўғлонига жавоб қилди соҳибнайранг Одиссей бундай:
«Унда эшит; энг қулай ва энг тўғри йўл, менимча бундай:
Ҳамма ювиниб-тараниб ясансин нақ байрамдагидек;
135. Жориялар ҳам, қуллар ҳам безансинлар; ҳофизимизнинг
Янгроқ сози навосига ҳаммалари кенг давра қуриб,
Қўшиқ куйлаб, шўх рақсга тушсинларки, қўни-қўшнилари
Ва кўчадан ўтган-кетган одамлар ҳам, бу хонадонда
Никоҳ тўйи бўлмоқда, деб ўйласинлар. Демокчиманки,
140. Токи бизлар қишлоқдаги боғимизга етиб олгунча,
Ҳеч ким билмаслиги керак куёвларнинг бари қирилиб
Кетганини; бизлар ўша кенг далада ўйлаб кўрамиз
Олимпдаги тангрилардан қандай мадад сўрамоқликни»,
Деди. Тезда бажарилди Одиссейнинг амри-фармони;
145. Ҳамма ювиниб-тараниб ясанди нақ байрамдагидек;
Жориялар қўшиқ айтиб рақс тушдилар; тангриваш ҳофиз
Созин чертиб сарой аҳлин гўзал куйлар куйламоқликка,
Давра қуриб шўх рақслар тушмоқликка илҳомлантирди.
Оқсочлару қулларнинг ер тепиниб рақс тушишларидан
150. Уй ларзага келди, айтган қўшиқлари бутун атрофга
Таралди акс садо янглиғ; бу аснода кўчадан ўтган
Ҳар бир одам: «Мана, рози бўлибди-да малика охир
Эр қилишга; эҳ бевафо! Кўнгил қўйиб теккан эрининг
Қайтишини бу чароғон уйда кутиб ўтирмақ учун
155. Унинг сабри чидамабди, аттанг, аттанг», деб ўйлар эди.
Зеро, ҳеч ким билмасди бу уйда нелар бўлиб ўтганин.
Бу аснода Еврикляя чўмилтириб ўз соҳибини,
Унинг бутун баданига суриб чиқди зайтун мойини.
Сўнг Одиссей кийди заррин хламида ва нафис хитон.
160. Зевснинг шаҳло кўзли қизи унга нодир ҳусн бахш этди,
Қаддин тиклаб, баданини миқти, сочин сунбул гулидай
Жингалаклаб қалин қилди. Паллададан ҳамда Гефестдан
Сабоқ олган моҳир заргар кумуш буюмларнинг сиртига
Тилла суви юритаркан, мўъжизаваш бу санъати-ла
165. Кўрган кўзни кўп ҳайратга солур; Зевснинг моҳира қизи
Афина ҳам Одиссейни ҳайратомуз бежирим қилди.
У тангридек чехрасидан нур ёғилиб чиқди ҳаммомдан
Ва завжасин қаршисига — ўз ўрнига бориб ўтириб,
Шундай деди маликага: «Мен ҳайронман! Тангрилар сенга
170. Нозик аёл қалбинимас, тош юракни ато этибди.
Ишонмайман! Йигирма йил давом этган жудоликдан сўнг
Бардош бериб кўп азобу уқубатга, уйига қайтган
Ўз эридан икки оғиз ширин сўзин аяб, бунчали
Совуқ қарши оладиган хотин топилмагай дунёда.
175. Ҳой энага, алоҳида сол ўринни менинг ўзимга;
Хотинимнинг юраги тош экан, ўзим ёлғиз ётаман».
Лек оқила Пенелопа жавоб қилди эрига шундай:

- «Гапинг қизиқ! Мен кеккайиб сени менсимаётганим ҳам,
 Ё бўлмаса, танимаётганим ҳам йўқ. Хануз ёдимда
180. Илионга сузиб кетаётгандаги қиёфанг сенинг.
 Энага, у шуни хоҳлаётган экан, майли, ўрин сол;
 Лекин фақат ўзи қурган ётоқдамас; бошқа хонага
 Кўйиб катта каравотни юмшоқ пўстак тўшаб кўрпа ёп».
 Пенелопа бу гап билан синамоқчи бўлганди эрин.
185. Эри эса қаҳри қайнаб шундай деди Пенелопага:
 «Ҳозир айтган гапинг, хотин, юрагимни ўртаб юборди;
 Ким экан у каравотни хобхонадан олиб чиқолган?
 Ҳеч ким самовий қуввасиз уни жойдан жилдиролмасди;
 Тангри эса осонгина сура олур уни жойидан,
190. Лек энг кучли фоний банда ҳатто пишанг ёрдамида ҳам
 Қўзғатолмас уни жойдан; сир бор унинг ясалишида.
 Уни ўзим ясаганман ўз қўлим-ла. Ҳовлида бир туп
 Азим зайтун ўсар эди — нақ устундай йўғон танаси;
 Девор тиклаб мен зайтуннинг атрофига силлиқ тошлардан,
195. Ётоқхона қурдим баланд қилиб ёпиб унинг томини,
 Қўштавақа эшик ясаб, ошиқ-мошиқларга ўрнатдим;
 Сўнг зайтуннинг тепасини кесиб ташлаб, унинг тўнкасин
 Қолдирдим-да пардозлаб гир атрофини мис ранда билан,
 Ҳар ёғини каноп билан аниқ ўлчаб ҳамда пармалаб
200. Тиргак қилдим каравотга; сўнг каравот ясаб, унинг ҳар
 Томонини фил суяги, олтин, кумуш билан безадим
 Ва устига узун-узун қирмизи ранг тасмалар тортдим.
 Мана сенга каравотнинг белгилари! Фақат билмайман,
 Ҳали ҳам у ўз ўрнида турибдими, ё бирон кимса
205. Каравотни бошқа ерга кўчирдими тўнкани кесиб».
 Маликанинг тизи дағ-дағ қалтиради, зирқираб кетди
 Юраги ҳам — У Одиссей белгиларин аниқ айтганди.
 Пенелопа юм-юм йиғлаб сакраб туриб келиб, эрининг
 Бўйнин кучли ва ўпаркан унинг азиз бошидан, деди:
210. «Оҳ Одиссей, хафа бўлма мендан, жоним! Сен фаросатли,
 Софдил инсон эдинг доим. Раво кўрди бизга тангрилар
 Ғам-аламни; улар бизнинг саодатда ҳаёт кечириб,
 Мудом шоду хуррам бўлиб кексаликнинг бўсағасига
 Иккимизнинг биргаликда етишимиз хоҳламадилар.
215. Кечир, жоним, сени илк бор кўрган оним кучиб ўпмадим.
 Менинг қалбим хавотирда бўлди мудом бирон ажнабий
 Одам бирон қизиқарли хабар билан мени ўзига
 Мафтун қилиб қўйишидан ваҳимага тушиб яшадим.
 Зевснинг қизи Елена ёт бир йигитнинг хушомадига
220. Лаққа учиб, ишқ ўтида лов-лов ёниб қочиб кетмаган
 Бўлар эди Трояга, агарда у билганидайди
 Қўшин тортиб келган ахей лашкарлари уни қайтариб
 Ватанига яна олиб кетишларин. Бадният даймон
 Еленани ғайришоён жиноятга йўллаган эди;

225. Гар у дилбар ишлатганда эди ақлин, дуч этмас эди
 Бизни бундай қабоҳатли ва даҳшатли фалокатларга.
 Сен, Одиссей, аниқ таърифладинг менга каравотимиз
 Белгиларин — буни фақат сену мен ва бир садоқатли
 Оқсочимиз (отам менга тўйимизда армуғон қилган
230. Еврикляя) билар эдик; у туну кун қўриқлаб турди
 Хобхонамиз эшигини. Сен, Одиссей, менинг бу бежон
 Вужудимга жон баҳш этдинг», деди ёри. Шоҳнинг юраги
 Эзилди ва йиғлаб туриб вафодори рафиқасининг
 Кучоғига талпинаркан, унга сингиб кетгандай бўлди.
235. Посейдоннинг чақмоғидан пора-пора бўлган кеманинг
 Қолдиғида бўрон қутиртирган жўшқин тўлқинлар аро
 Сузиб юрган денгизчилар кўриб қолиб кўз олдларида
 Қуруқликни, севинурлар ва омади кулган баъзилар
 Чиқиб ҳалоскор соҳилга, ўлмаи тирик қолганларидан
240. Севинишиб, бағрин босиб ерга, уни ўпа бошларлар.
 Пенелопа ҳам оқ билак қўли ила эрин бўйнидан
 Қучар экан, унинг омон қайтганидан севинар эди.
 Йиғлаб турган эр-хотинни кўрар эди навнихол Эос
 Гар Афина бу икки қалб ташвишини қилмаганида:
245. У тўхтатиб турди тунни; олтин тахтли Эосга эса,
 Чаққон оёқ Фаэтон ва Ламп қўшилган жангаробада
 Теран уммоннинг қаъридан балқиб чиқмоқликни* ман этди.
 Шу пайт хушхулқ завжасига шоҳ Одиссей юзланиб деди:
 «Оҳ, бизнинг бу риёзатлар тугагани йўқ ҳали, жоним*»;
250. Билки, мени машаққатли кўп синовлар кутмоқда яна.
 Фоят огир жасоратлар кўрсатмоғим керакмиш ҳали.
 Башоратгўй Тиресийнинг руҳи менга шундай деганди.
 Ўшанда бу пайғамбардан, мен уйимга қайтармиканман,
 Деб сўрашга тушган эдим зулмат Аид салтанатига.
255. Жоним, ётиб биз тўшакка ширин тушлар кўрадиган ва
 Толган жисмимизга ором берадиган пайтимиз келди».
 Фаросатли Пенелопа шавҳарига жавоб айлади:
 «Тўшак тайёр бўлур, жоним, сен ихтиёр қилган ҳамоно;
 Ҳожатбарор тангриларнинг хоҳиши-ла ўз ватанингда,
260. Ўз чароғон уйингдасан; мана ҳозир тангри кўнглингга
 Солган мардлик тўғрисида гап очдинг сен, жоним, кел, тезроқ
 Айтақолгин менга ўша қиладиган янги ишингни.
 Буни кейин эшитсам ҳам бўларди; лек ҳозир билганим
 Яхши сени қандай хатар кутишини». Одиссей деди:
265. «Кўймадинг-да! Мени ҳайрон қолдирмоқда бесабрлигинг.
 Гар хоҳласанг, майли, сўзлаб берай, лекин эшитганларинг
 Қувонтирмас асло сени; ўзим ҳам кўп қайғурган эдим
 Тиресийнинг руҳи айтган башоратни эшитганимда.
 У деганди: «Сен елқангда эшқак билан сафарга жўна —
270. То денгизни билмайдиган, овқатини тузсиз ейдиган,
 Тўлқинларнинг тўшин тилиб тез сузувчи қирмизи тумшуқ

- Кемани ҳам, уни кучли қанот янглиғ денгизда қушдай
Учирувчи эшкакни ҳам ҳеч кўрмаган одам зотига
Дуч келгунингча тўхтама — сенга аниқ белги айтаман:
275. Агар йўлда учратсанг сен йўловчини ва у сўраса:
«Эй мусофир, сен елканга кўтарганинг не *белкурак?*» деб,
Эшкак бандин ерга санч-у, қарит узоқ сафаринг шунда.
Сўнг қудратли Посейдонга атаб кўчқор, буқа ва қобон
Қурбонлик қил ва уйингга қайтиб бориб чексиз самонинг
280. Ҳокимлари Зевсга ҳамда қолган барча худовандларга
Атаб, тартиб билан бир-бир дабдабали ҳекатомба қил;
Шунда тошқин денгиздамас, ўз уйингда, ўз раиятинг
Бахтин кўриб, қадринг ортиб нуроний чол бўлиб ўласан».
Шундай деган эди менга Тиресийнинг руҳи Аидда».
285. Эрининг бу гапларига жавоб қилиб деди малика:
«Кексайгунча яшамоқни ҳожатбарор тангрилар бизга
Ато этса, азоблардан қутулурмиз, десак бўлади».
Кўп нарсалар тўғрисида улар ширин суҳбатлашдилар.
Евринома Евриклея билан бу пайт машъаллар олиб,
290. Жўнадилар қалин қилиб жой солгани эру хотинга;
Пар тўшаклар тўшалгандан сўнг толиққан энага кетди
Ётгани ўз хонасига; Евринома машъални олиб,
Аста-аста юрганича эр-хотиннинг йўлин ёритиб
Хобхонага бошлаб кетди; бу гўшага қувноқ дил ила
295. Кирди улар; Евринома чиқиб кетди; эр билан хотин
Бир тўшакка ётди шунда энг қадимий удум бўйича.
Салдан кейин Телемах ва чўчқабоқар билан подачи
Тўхтатиб куй ва рақсларни, оқсочларни хона-хонага
Жўнатдилар, сўнг ўзлари ҳам кетдилар ором олгани.
300. Бу аснода оташ севги лаззатидан баҳраманд бўлган
Одиссей ва Пенелопа суҳбат қуриб ётар эдилар.
Пенелопа ўз уйида не зугум, не ситамларга дош
Берганини: куёвларнинг талончилик қилганларини,
Қанча-қанча эгри шохли буқалару, эчки, қўйлару,
305. Чўчқаларни сўйиб еганларини-ю кўза-кўзалаб
Асл навли шаробларни ичганларин гапириб берди;
Сўнг Одиссей ҳам бирма-бир сўзлаб берди ўз кечмишларин:
Ғанимларин бошига не кулфатларни солганини-ю
Ўзи ҳам не ситамларга дуч келганин битта қолдирмай;
310. Пенелопа эрининг бу қиссасини то тугагунч:
Мижжа қоқмай аzza-баzza жон қулоғи билан тинглади;
Эри унга баён қилди: энг аввал у кикон қавмини
Қандай қилиб талагани; сўнг нилуфар еб кун кўрувчи
Одамларга дуч келгани; бир кўзли дев — циклоп Полифем
315. Чангалида нобуд бўлган ўртоқларин қасдини олиб,
Машъум ғордан қандай қочиб чиққани-ю меҳмоннавоз шоҳ
Эол уни қандай яхши меҳмон қилиб, совғалар билан

- Ватанига жўнатгани; вале ёвуз тақдир шўрликнинг
 Ўз юртига қайтишига ғов бўлгани; ва тўфон уни
320. Жўшқин денгиз кучоғига топширгани; кейин одамхўр
 Лестригонлар оролига тўлқин билан оқиб боргани:
 Улар унинг кемаларин ва жамики ҳамроҳларини
 Қандай қириб ташлагани, унинг ўзи қолган биргина
 Қора биқин кемада жон сақлаб қочганлиги ҳақида
325. Сўзлаб берди. Кейин Цирцеянинг қилган жодуларини,
 Тиресийнинг руҳидан ўз келажаги қандай бўлишин
 Сўраш учун зулмат Аид даргоҳига тушганлигини
 Ва у ерда ҳалок бўлган сафдошларин ва ўз онасин
 Руҳларини учратганин; санамларнинг хавфли-шаҳвоний
330. Хонишларин қандай ҳолда эшитганин; сузиб юрувчи
 Қояларни, Харибда ва Сцилланинг орасидан у
 Шикаст кўрмай ўтганини (ваҳоланки, бирон бир кимса
 У ердан соғ ўтолмаган); сафдошлари шаккоклик қилиб
 Гелиоснинг буқаларин сўйиб еганлари ҳақида
335. Ва бу қилмишлари учун Зевс ўз момақалди роғининг
 Чақмоғи-ла кемаларин ғарқ этгани ҳамда жамики
 Бахти қаро йўлдошларин шўр денгизга чўктирганлиги,
 Фақат ўзи Кераларнинг ҳамласидан жонини сақлаб,
 Тўлқинларнинг кўмагида Огигия оролигача
340. Сузиб бориб қолгани ва у оролда санам Калипсо
 Теран ғорда кўп эъзозлаб, яхши боқиб бу меҳмонини,
 Ўзига эр қилмоқчи ва ҳатто унга боқий ҳаёту
 Мангу ёшлик бахш этмоқчи бўлгани, лек унинг вафодор
 Юрагини гўзал санам ҳеч ҳам мафтун этолмагани;
345. Кейин эса, денгиздаги тўфон уни феак аҳлининг
 Оролига келтиргани, бунда уни нақ тангрилардек
 Иззат қилиб кутганлари; кейин улар армуғон қилган
 Сон-саноксиз мису олтин буюмларни ҳамда бебаҳо
 Либосларни олиб, феак кемасида, охир-оқибат
350. Ота юртга етиб келгани ҳақида ҳикоя қилди.
 Бу охирги воқеани сўзлаб туриб мудроқ аралаш,
 Ғарқ бўлди у ғам-аламни унутувчи тотли уйқуга.
 Хайрли бир ният келди Палладанинг кўнглига шунда:
 Одиссейнинг ўз завжаси оғушида тотли уйқуга
355. Тўйганини кўриб, шу чоқ олтин тахтли нозик Эосга
 Амр этди Океандан балқиб чиқиб бутун башарга
 Ёруғ нурин таратмоқни; уйқудан кўз очди Одиссей.
 Пар тўшакдан турар экан, деди доно завжасига у:
 «Иккимиз ҳам, Пенелопа, кўрдик бисёр мусибатларни:
360. Сен бу ерда кўп ғам чекдинг мени кўмсаб; мени сарпадар
 Зевс ва ўзга тангрилар кўп йил юртимдан олис ёқларда
 Бошпанасиз, сарсон-саргардон юришга маҳкум қилдилар.
 Мана охир насиб этди бизга яна матлуб тўшакда
 Ҳузур-ҳаловатда ётиш. Сен, маликам, эҳтиёт қилгин

365. Қолган-қутган бисотларни. Мен қайтариб олишим керак
Куёвлар қийратган барча мол-давлатни: бирин жанг билан
Тортиб олсам, бошқасини ахейлар ўз ихтиёри-ла
Қайтарурлар. Қопланажак шунда бутун кўрган зарарим.
Ундан олдин мен ғамбода падаримдан хабар олгани
370. Боғимизга ва экинзор даламизга боришим керак.
Сен, хотин, мен йўқлигимда хушёр бўлгин. Тонг отар-отмай
Бунда бўлган қотиллик тез ёйилади бутун шаҳарга.
Оқсочларинг билан ўтир сен жимгина тепа хонада,
Ҳеч ким билан учрашма ҳам, ҳеч кимга ҳеч бир
гап айтма ҳам»,
375. Деб у илди елкасига чиройли зирқ, кейин ўғлига,
Евмейга ва Филойтийга амр этди қуролланишни
Жанговар мис яроқ-аслаҳалар билан; бу амр зумда
Бажарилди; учовлон мис зирқ кийдилар ва Одиссейнинг
Орқасидан эргашдилар. Эос майин ёғдусин сочиб
380. Балқди кўкка. Афинейя қора парда билан уларни
Ўраб, гавжум кўчалардан олиб ўтиб, чиқди далага.

ЙИГИРМА ТҮРТИНЧИ ҚҶШИҚ

Килленалик тангри Гермес қатил бўлган куёвлар руҳин
Бир ерга жам қилар эди силкиб олтин таёқчасини.

Бу таёқча билан Гермес бедорларни ухлатар эди
Ё гафлатда ётганларнинг, гар хоҳласа, кўзин очарди.

5. У силкиган эди олтин таёқчасин, барча арвоҳлар
Гермес ортидан учдилар* чийиллашиб; зимистон горнинг
Деворига қапишган кўршапалақлардан бири ерга
Гар қуласа, ҳамжинслари пир-пир учиб чуввос солгандек,
Бу руҳлар ҳам чувиллашиб уча кетди халоскор Тангри
10. Орқасидан; У руҳларни зулмат ва зах йўлақлар оша
Элтар экан, улар тошқин Океаннинг қирғоғидан, сўнг
Гелиоснинг дарвозаси ёнидан* ва само аҳлининг
Ухлайдиган манзилидан учиб ўтиб, етдилар охир
Асфодилон ўтлоғига; бу масканда майитлар руҳи
15. Гала-гала бўлиб учиб юрардилар. Улар даставвал
Учратдилар Пелей ўғли Ахиллеснинг руҳини. Унга
Ҳамроҳ эди Патроклнинг, Антилохнинг ва иқтидорда,
Кўркамликда Ахиллесдан сўнг ғоятда нодир паҳлавон
Телемонзода Аякснинг арвоҳлари. Бу мезбон руҳлар
20. Янги учиб келганларни аста-аста ўраб олдилар.
Шунда Атрейзод Агамемноннинг руҳи улар олдиға
Яқин келди; унга эргашган эдилар Эгист уйида
Агамемнон билан бирға ҳалок бўлганларнинг руҳлари.
Аввал Ахиллес арвоҳи деди Агамемнон руҳига:
25. «Чақмоқдор Зевс ҳамма ахейлардан ортиқ сенға, Атрейзод,
Меҳр қўйган, деб ўйлардик: зероки биз кўп изтироблар
Чеккан олис Трояда сен қудратли саркардаларға
Бош кўмондон эдинг; лекин мана, барча фоний бандалар
Қисматида бўлган ўлим ҳатто сени ҳам тортибди-да
30. Ўз домиға. Ундан кўра, шон-шавкатинг, улуғ мартабанг
Бўлган чоғда Троянинг заминида мард лашкарларинг
Кўз олдида ҳалок бўлсанг, муҳориблар қабринг устиға
Баланд қилиб тупроқ уйган ва оқибат буюк шуҳратинг
Ўғлонингға ота мерос бўлиб қолган бўлар эди-ку.
35. Ва лекин сен, тақдир экан, энг аянчли ўлим топибсан».
Жавоб қилди Агамемнон руҳи Ахиллеснинг руҳига:
«Эй тангрилар арзандаси хушбахт Ахилл, Аргос* юртидан
Сен олисда, Троянинг тупроғида маҳв ўлган бўлсанг
Ҳамки, жуда кўп ганимни ер тишлатдинг ва шонли ахей

40. Лашкарлари жасадингни ҳимоялаб жангга кирдилар;
 Лек сен улкан ва баҳайбат вужудингни чангга ботириб,
 Тепангдаги қонли жангга парво қилмай тинч ётавердинг;
 Сен учун биз то кечгача уруш қилдик; жангнинг охири
 Кўринмасди, гар Зевс чақмоқ отиб бизни ажратмаганда.
45. Биз жанггоҳдан олиб чиқиб жасадингни, кемаларимиз
 Турган ерга олиб бордик; кейин уни тахта супага
 Ётқиздик-да ҳаммаёғин ювиб, мойлаб чиқдик яхшилаб;
 Кўп ахейлар жонсиз жасад тепасида ҳўнг-ҳўнг йиғлашли,
 Марҳумнинг ҳурматин қилиб кесишди соч толаларини.
50. Кейин мотамсаро онанг* сузиб чиқди денгиз қаъридан
 Санам қизлар билан бирга; ва онангнинг оҳу фарёди
 Таралибон денгиз узра, ваҳимага солди барчани;
 Улар кўрқиб, кема-кемаларга қоча бошлаган эди,
 Оқилона маслаҳатлар хазинаси қария Нестор
55. Шундай дея нидо қилди қочаётган муҳорибларга:
 «Тўхтанг, ахей ўғлонлари! Сиз нимадан кўрқиб қаёққа
 Қочмоқчисиз? Шўр денгиздан санам қизлар билан чиққан бу
 Аёл ўлган ўғлонининг мотамсаро волидасидир».
 Деди Нестор; ахейларга далда бўлди унинг бу гапи.
60. Шундан кейин ҳур санамлар жасадингни ўраб олишиб,
 Заррин-чақмоқ саруполар кийдирдилар ва аза тутиб
 Йиғладилар; тўққиз Муза — хушдил овоз соҳибалари
 Номингни мадҳ этиб, тинмай мотам куйин ижро этдилар.
 Йиғламаган зот қолмади бу қалб шифокорлари айтган
65. Мунгли куйдан. Ҳам тангрилар, ҳам бандалар кечаю кундуз
 Ўн етти кун тепангда кўз ёш тўкдилар; ўн саккизинчи
 Кун келганда сени ўтда ёндирдилар тантана билан;
 Шарафингга кўп кўй, эчки ва буқалар қурбон қилинди;
 Сени хушбўй мой, тотли бол ила ювиб, само аҳлининг
70. Либосида ёндирдилар; сўнг ахейлар шов-шув кўтариб
 Ялтироқ мис совутларда ҳам отлиқ, ҳам пиёда елиб,
 Гир-гир айландилар гулхан атрофидан; Гефест олови
 Жасадингни ғажиб бўлгач, биз саҳарда суюқларингни
 Йиғиб, асл шароб билан поклаб ювдик ва мойладик-да
75. Аста солдик онанг олиб келган нодир олтин кўзага;
 Гефест кўли бунёд этган бу кўзани Дионис совға
 Қилган экан волидангга. Ҳозир сенинг ҳокинг сақланур
 У кўзада; дўстим Ахилл, Патроклнинг ҳоки ёнида;
 Антилохнинг ҳокидан сал нарироқда; сен бу йигитни
80. Дўстинг Патроқдан кейин ҳаммадан кўп эъзозлар эдинг.
 Найзбардор лашкаримиз Геллеспонтнинг соҳилидаги
 Сувга туртиб кирган жойда дафн этилган учта кўзанинг
 Устига тоғ янглиғ баланд қилиб тупроқ уйдиларки, у
 Ҳозирги бахрийларга ҳам, биздан сўнгги авлодларга ҳам
85. Узоқ ердан маёқ каби мудом кўзга ташланиб турур.
 Сенинг онанг мусобақа ғолибига бериладиган

- Совринларни тангрилардан сўраб олиб келди майдонга.
 Сен, Ахиллес, машҳур шоҳлар ва диловар қаҳрамонларни
 Дафн этишга бағишланган ўйинларни ва соврин олиш
90. Ниятида йигитларнинг қандай ғайрат қилганларини
 Кўп кўргансан; лекин сени дафн этиш маросимида
 Голибларни тақдирлаш-чун онанг кумушоёқ Фетида
 Олиб келган совринларни кўрсанг эди ҳангу манг бўлиб
 Лол қолардинг; сен тангрилар арзандаси эдинг, Ахиллес,
95. Ўлганингдан сўнг ҳам шундай бўлиб қолдинг ва
 шон-шуҳратинг
 Сақланажак авлодларнинг юрагида абадул-абад.
 Лек нимага эришдим мен голиб чиқиб буюк урушда?
 Ота юртга қайтишимни фожиали қилди тангри Зевс:
 Қатл этдилар мени хоин Эгист билан фоҳиша завжам»,
100. Кўп нарсалар тўғрисида улар очиқ суҳбатлашдилар.
 Бу аснода яқин келди Гермес улар истиқболига —
 Одиссей қатл этган куёвлар руҳини бошлаб келганди.
 Икковлари ҳайрон бўлиб бу руҳларга яқин бордилар;
 Келган бу руҳлар ичида Агамемнон арвоҳи бирдан
105. Амфимедон арвоҳини кўриб қолди; бу итакалик
 Зот бир пайт Агамемноннинг уйида меҳмон бўлганди;
 Агамемнон руҳи ҳазин овоз билан Амфимедонга
 Шундай деди: «Сизларга не бўлди ўзи? Нега бунча кўп
 Навқирон ва барно ёшлар галалашиб келди Аидга?»
110. Айт, Посейдон қуюн ҳайдаб келиб, тўлқин қутуртириб,
 Сизларни фарқ айладими кемаларингиз билан бирга?
 Ё далада ўтлаб юрган бировларнинг буқаларини
 Ўғирлашга чоғланганингизда ёки бирон шаҳарни
 Ғорат қилиб, аёлларин асир олмоқ бўлганингизда
115. Сизларни маҳв айладими ўзингиздан кучлироқ ганим?
 Эсингдами, Одиссейни Илионнинг метин қалъасин
 Вайрон айлаб жанг қилишга унатгани келган эдик биз
 Иним зулфизар Менелай билан бирга? Бизлар денгизда
 Бир ой сузгандан сўнггина шаҳарларни ғорат айловчи
120. Одиссейни жанг қилишга кўндиргандик ахири зўрға».
 Амфимедон руҳи жавоб қилди Агамемнон руҳига:
 «Аъло ҳазрат Атрейзода, эл султони, Зевс дастпарвари,
 Ҳозир айтган ҳамма гапинг хотирамда; гар билмоқ бўлсанг
 Ҳамма бўлган воқеани: тангриларнинг бизга не офат
125. Йўллагани, қандай қилиб пашша каби қирилганимиз
 Тўғрисида сўзлаб берай; Пенелопа биронтамизга
 Эрга тегишни хоҳламай ва тополмай бунинг иложин,
 Ўйлаб-ўйлаб ўлдирмоқчи бўлган бизни. Мана, эшитгин
 Унинг қандай хоинона найранг ўйлаб топганини сен:
130. У ўзининг ётоғига катта дастгоҳ ўрнатиб, нафис
 Мато тўқий бошлабди, сўнг бизни йигиб у шундай деди:
 «Эй йигитлар, бугун эса — маъшуқларим, модомики шоҳ

- Одиссей йўқ экан энди, биз никоҳга андак шошмайлик, —
 Аввало мен тўқиб бўлай бу матони охиригача;
135. Қайин отам тобутига ёпмоқ учун тўқилган уртук
 Чол дунёдан кўз юммасдан олдин тайёр бўлмоғи керак,
 Токи ахей аёллари бўлмасинлар мендан домонгир,
 Шундай азиз инсон гўрга уртуксиз дафн этилди, дея.
 Маликанинг бу гапига бизлар рози бўлдик мардона.
140. Хўш, кейин-чи? У кун бўйи тўқиркану ўша уртукни,
 Лек кечаси чироқ ёқиб, тўқиганин сўқаркан қайта.
 Уч йил давом этди алдов, уч йилгача ишондик унга;
 Тўртинчи йил бошланганда бу сирни биз эшитиб қолдик
 Бир оқсочдан; ўзимиз ҳам чиқиб қолдик найранг устидан
145. Мато сўкаётганида; шундай қилиб у мажбур бўлди
 Уртугини битиришга, хоҳласа ҳам, хоҳламаса ҳам.
 Ахири у битиришга мажбур бўлиб кўзлаган ишин,
 Кўрсатганда бизга ойдек ё қуёшдек ёрқин уртукни,
 Ёвуз даймон Итакага Одиссейни олиб келибди;
150. Энг аввало борибди у чўққабоқар Евмейникига;
 Қумлоқ Пилосга кемада сузиб бориб келган тангриваш
 Телемах ҳам ўша ерда юз кўришган отаси билан.
 Сўнг икковлон келишволиб бизларни не фалокатларга
 Дучор қилиш режасини, олдин ўғил қайтган шаҳарга,
155. Сўнг кийими йиртиқ-ямоқ ва увала, ҳасса таяниб
 Оёғини зўрға судраб босаётган ғариб бир чолга
 Ўхшовчи қув Одиссейни Евмей бошлаб келди етаклаб.
 Қаршимизда турган бу чол ўз уйига қайтган Одиссей
 Эканини ҳеч биримиз билмабмиз ҳам; биз доим уни
160. Ҳар балолар билан уриб, масхаралаб, ҳақорат қилдик;
 Ўз уйида бўлса ҳамки, у тишини тишига қўйиб
 Чидади кўп вақтгача бизнинг таҳқир ва пичингларга.
 Сўнг билсак, у қаҳҳор Зевсдан мадад олиб, базмгоҳдаги
 Барча силоҳ-совутларни тепадаги хилват қазноққа
165. Олиб бориб яширибди ўғли билан ўзи икковлон;
 Шундан кейин у сермакр режа тузиб, Пенелопага
 Одиссейнинг эгилиши қийин бўлган камони билан
 Ажалкаш ўқларин олиб келиб қўйиб, биз шўрликларни
 Нишонга ўқ отиш мусобақасига даъват этмоқни
170. Буюрибди ва шу тарзда ҳаммамизни қирмоқ бўлибди.
 Бизлар бўлсак (ҳаттоки энг зўримиз ҳам) камонни асло
 Эголмадик, чилласини тортолмадик — етмади қудрат.
 Вале Евмей ул камонни Одиссейга олиб бормоқчи
 Бўлганида, бизлар унга: «Тўхта, Евмей, берма камонни
175. Гадо чолга!» деб ҳайқирдик. Лек Телемах парво ҳам қилмай,
 Амр этди камонни қув Одиссейга элтиб беришни.
 Машаққатларга бардошли шоҳ Одиссей буюк камонни
 Олиб, зумда чилласини тортиб илди камон қошига
 Ва у отган ўқ бешикаст ўтди барча ҳалқа ичидан;

180. Сўнг у чиқиб остонага, садоқдаги ҳамма ўқларни
 Ерга тўкли ва атрофга ваҳшиёна нигоҳ ташлади.
 Энг аввало у маҳв этди Антинойни; кейин гўёки
 Қутургандай, кетма-кет ўқ узаверди; хато кетмади
 Бир ўқи ҳам; кувлар кетма-кет маҳв бўла бошлади;
185. Шу аниққи, қай бир тангри Одиссейга ёрдам қиларди.
 Бизлар унинг ҳамласидан ҳар тарафга қоча бошладик.
 Шум қотиллик бошланганди, доду фарёд авжга минганди;
 Бошларимиз мажақланган, бутун саҳн қонга беланган.
 Биз аянчли ўлим топдик, Агамемнон. Жасадларимиз
190. Хануз ўша ерда ётур дафн этилмай; ўлганимиздан
 Бехабардир ҳали хешу ақраболар ва ёру дўстлар;
 Ҳали ҳеч ким бизга аза тутмаган ҳам, бизларни ювиб
 Тарамаган ҳам, оловда жасадимиз ёндирмаган ҳам».
 Амфимедоннинг руҳига жавоб қилди Атрейзод руҳи:
195. «О тангриваш қув Одиссей, азиз дўстим, сен бахтли эрсан!
 Танлагансан сен ўзингга дили бегард, вафодор ёрни;
 Зеро, кекса Икарийнинг доно қизи бул Пенелопа
 Узоқ йиллар сенсиз яшаб пок сақлаган номус-орини
 Ва ҳамиша содиқ қолган қалбан севиб теккан эрига;
200. Тангрилардан илҳом олган хонандалар Пенелопанинг
 Бу вафосин ҳали алқаб ёяжақлар бутун заминга*
 Лек ўз эрин қатл эттирган Гиндарейнинг маккора қизи*
 Ҳақида энг мудҳиш куйлар хониш қилгай келажак авлод;
 Бу бадкирдор малъун хотин ҳам ўзининг, ҳам диёнатли
205. Аёлларнинг пок номини қора доғлар ила булғади.
 Улар зимистон Аидда шундай маъюс суҳбатлашдилар.
 Бу аснода Одиссей ва ҳамроҳлари шаҳардан чиқиб,
 Кекса Лаэрт жон куйдириб қараётган боғга етдилар;
 Боғ ёнида уй бор эди; уй атрофи бостирма бўлиб,
210. Бунда қуллар кундуз кунни овқатланар, кечаси шунда
 Ухлардилар; бор эди бир кампир бунда секел қавмидан;
 У чол хизматида бўлиб, уни боқар, парваришларди.
 Шоҳ Одиссей ўғлига ва ўзгаларга юзланиб деди:
 «Ҳаммангиз уйга киринглар ва энг семиз чўчқани сўйиб
215. Тушлик таом ҳозирланглар; мен бораман отам олдига:
 Кўрайчи, чол хира тортган кўзин тикиб ўз ўғлонини
 Танирмикин ё танимасмикин узоқ жудоликдан сўнг».
 Шундай деб у қуролини қаролларга топширди; улар
 Телемахга қўшилишиб кирдилар чол Лаэрт уйига;
220. Одиссей боғ томон кетди кўришгани отаси билан.
 Лек боғда у Долионни учратмади, унда қуллар ҳам,
 Долионнинг ўғиллари ҳам йўқ эди. Уларнинг бари
 Боғ атрофин ўраш учун тиканакли бута ўргани
 Кетгандилар мўйсафид чол Долионнинг бошчилигида.
225. Одиссей бу боғда кекса отасининг ёлғиз ўзини
 Учратди; у дарахт тагин чопар эди боши ҳам бўлиб;

- Хаммаёғи исқирт эди; эғнидаги кийими жулдур;
Тикан, кирмаслиги учун, болдирини хом тери билан
Ўраганди, лат емасин, деб қўлига эскирган қўлқоп
230. Ва бошига тақир эчки терисидан тақя кийганди.
Одиссей ўз отасини кўрди шундай аянчли ҳолда.
У ўзини нок дарахти панасига олганча, суқут
Сақлаб аччиқ кўзёш тўкди анчагача. У не қиларин
Билмас эди: шарт ўзини танитиб, у чолни бағрига
235. Босиб, унинг қўлларидан ўпиб, ота юртига қайтиб
Келганини очиқ-ойдин айтсинми, ё саволлар бериб
Отасининг аҳволини аста-аста билиб олсинми?
Ниҳоят, у ўйлаб-ўйлаб, отасининг аҳволин сохта
Гаплар билан ўсмоқчилаб сўраб билиб олмоқчи бўлди.
240. Шу ниятда яқин борди Одиссей ўз бузрукворига;
Чолнинг боши эгик эди — дарахт тагин юмшатарди у.
Нодир ўғил — шоҳ Одиссей яқин бориб деди отага:
«Сен миришкор тажрибали боғбонмисан дейман, қария;
Боғинг жуда сариштадир; дарахтларнинг ҳаммаси: зайтун,
245. Анжир нок-у турфа узум токлари ҳам, гулхонангдаги
Хушбўй гуллар, полиздаги кўкатлар ҳам батартиб ғоят.
Лекин, ота, хафа бўлма, дилимдаги сўзни айтаман:
Нечун тузук қарамайсан сен ўзингга — қариганингда
Андухдасан, ювуқсизсан, бир ҳолатда кийган кийиминг;
250. Хўжайининг сени унча хуш кўрмаса ҳам, бунга сенинг
Ялқовлигинг сабаб эмас. Қиёфангдан сен асло қулга
Ўхшамайсан; мен қандайдир шоҳларга ҳос аломатларни
Кўрмоқдаман вужудингда; олатда, сен каби кексалар
Пок ювиниб, пок кийиниб, тўйиб овқат еб, пар тўшакда
255. Оёқларин узатишиб ҳузур қилиб ётиши лозим.
Лекин, ота, қани, очиқ сўзла менга яширмай сирни:
Соҳибинг ким? Сен боғбонлик қилмоқдасан кимнинг боғида?
Яна очиқ айт-чи, ота, мен ростдан ҳам келиб қолдимми
Итакага? — Шундай деди учратганим шу ерлик бир кас.
260. У жуда кўрс одам экан; мен унга бир маҳал уйимда
Меҳмон бўлган бир азиз шахс тўғрисида гап очмоқчийдим,
Индамани; у тирикми, шу ердами, ё зулмат Аид
Қаъридами? Сен билишинг керак буни, эшит гапимни:
Бир пайтлар мен уйимда бир одамни меҳмон қилгандим;
265. Илгари ҳам узоқ-яқин ўлкалардан келган мусофир
Ва акобир кишилар кўп бўлганлару хонадонимда,
Лек ҳеч қачон мен ундайин закий зотни учратмаганман;
У ўзини итакалик деб, донғи кўп элларга кетган
Аркесийзод Лаэрт ўғли эканини айтганди менга.
270. Одиссейни меҳмон қилдим мен дўстона мурувват ила —
Ширин-шақар ва лаззатли таомлар кўп эди уйимда;
Мен бу азиз меҳмонимни кузатганда, асл нав етти

- Талант олтин, ажиб гулдор кумуш қадаҳ, ўн икки сидра
 Ёпинчиқ ва шунча хитон билан шунча мантияни ҳам
275. Тухфа қилдим, яна тўртта ёш ва гўзал чевар қизларни:
 Бу қўли гул оқсочларни Одиссейнинг ўзи танлади».
 Чолнинг кўзи намланганди; жавоб қилди у Одиссейга:
 «Сен, мусофир, дарҳақиқат, шу айтганинг юртга келгансан;
 Лек бу юртни кўпдан бери забт этганлар ёвуз одамлар;
280. Эссиз, шунча совға ҳады қилибсан ул меҳмонингга сен;
 Лек агар у азиз зотни Итакада топганингдайди,
 У ҳам сени иззат ила кутиб олиб, кўмиб ташларди
 Талай-талай нодир, нафис ва бебаҳо совға-саломга;
 Меҳмон аҳлин совға билан қутлаш бизда азалий одат.
285. Ва лекин сен жавоб бергин менга ҳеч бир сирни яширмай:
 Ўша шўрлик эрни меҳмон қилганингдан бери уйингда,
 Орадан қанча вақт ўтди? Ўғлим эди ўша мусофир —
 Бахти қаро Одиссей! Ким билсин, энди у ватанидан
 Олис ёқда, теран денгиз қаъридаги балиқларга ё
290. Чўл қушлари ва ёввойи ҳайвонларга ем бўлган балки.
 Онаси ҳам, отаси ҳам уни дафн этолмадилар;
 Бебаҳо сеп бериб уйланган хотини Пенелопа ҳам
 Зор-зор йиғлаб аза тутиб эри кўзин, одат бўйича,
 Юмолмади; зурриётим ўлиги ҳам топмади қадр.
295. Сен, мусофир, очиқ айт бор ҳақиқатни, мен билиб олай:
 Кимсан? Қайси қавмдансан? Юртинг қайда? Отанг, онанг ким?
 Итакага сени олиб келган кема қайда турибди?
 Ҳамроҳларинг қайда қолди? Ё бу ерга ёт бир кемада
 Келувдингми ва у кема сени ташлаб кетиб қолдими?»
300. Деди Лаэрт. Жавоб қилди унга соҳибнайранг Одиссей:
 «Майли, агар билгинг келса, айтай ҳамма гапни бир бошдан:
 Алибантда туғилганман; ўша ерда кўркам қасрда
 Яшайман мен; у мамлакат ҳукмдори Полипимонзод
 Афейд менинг отам, исмим Еперитдир*. Мен Секаньядан
305. Сузиб келаётганимда ёвуз даймон менинг кемамни,
 Хоҳишимга зид ўлароқ, бу томонга оқизиб келди;
 Мен кемамни Нейон тоғи этагида қолдирдим, ота.
 Билсанг керак, меникида меҳмон бўлган ўғлинг юртига
 Сузиб кетганига роса беш йил бўлди. У йўлга чиққан
310. Куни кўкка ўнг томондан учган қушлар билдиргандилар
 Сафар яхши ўтишини; мен ўғлингга оқ йўл тиловдим;
 У ҳам яхши кайфиятда сузиб кетди; биз чин юракдан,
 Тез-тез дийдор кўришишга ваъдалашдик ва хайрлашдик».
 Шундай деди шоҳ Одиссей; укубатнинг қора булути
315. Сиё қилди чол дилини; аччиқ инграб чуқур хўрсинди
 Ва бир ҳовуч тупроқ олиб, сочди мўйи сафид бошидан.
 Ўғил дили пора-пора бўлди, қайтиб кетди нафаси —
 Ота қайғусин кўришга унинг ортиқ мадори қолмай,
 Ўз бағрига босди уни ва пешма-пеш ўпаркан, деди:

320. «Отажон, мен Одиссейман! Сен соғиниб кутган ўғлингман!
 Мана, йигирма йилдан сўнг, тангриларнинг хоҳиши ила,
 Қайтиб келдим ватанимга; кўй, йиғлама, фарёд на ҳожат!
 Эшит, ота: вақт зиқ жуда; мен уйимда ёв куёвларни
 Битта қўймай маҳв этдим, қилган ёвузликлари учун».
325. Шундай деди. Лаэрт ҳайрон қолиб жавоб қилди ўғлига:
 «Гар сен чиндан ҳам уйига қайтиб келган Одиссей бўлсанг,
 Менга бирон аниқ белги кўрсатгинки, қолмасин шубҳам».
 Қув Одиссей шу гап ила жавоб қилди кекса Лаэртга:
 «Аввал кўргин тиззамдаги чандиқни сен; эсингда бўлса,
330. Парнаста бир вахший тўнғиз ботирганди сўйлоқ тишини
 Шу тиззамга; (ўзинг ҳамда онажоним жўнатгандинглар
 Мени бобом Автоликнинг юртига, у бизларникида
 Меҳмон бўлиб, кейин менга, гар Парнаста боргудек бўлсам,
 Кўп совғалар беражагин ваъда қилиб жўнаб кетганди).
335. Гар хоҳласанг, бир пайтлар гўдак бўлган чоғимда боғда
 Мен орқангдан чопиб юрар эдим доим; шунда бир куни
 Менга совға қилган эдинг анча-мунча дарахтларингни;
 Улар номин ўзинг бир-бир айтган эдинг; санаб берайми?
 Мева туган ўн уч туп нок, ўн туп олма ва қирқ туп анжир
340. Берган эдинг; яна эллик туп ток ваъда қилгандинг, ота;
 Йил бўйи ҳосил берувчи бу тоқларда унган узумнинг
 Йирик-йирик гўжумлари тангри Зевснинг марҳамати-ла
 Ҳусни ортиб етилганда, қаҳрабодек олтин рангда ё
 Қирмиз рангда чарақларди Гелиоснинг порлоқ нуридан».
345. Чол вужуди титраб кетди ва юраги орзиқиб тушди;
 Ўғли аниқ санаб чиққан эди барча дарахтлар номин.
 У дилбандин кучоғига босди йиғлаб; сўнгра ҳушидан
 Кетди; тангриваш Одиссей тамомила дилафгор бўлган
 Отасини қучиб олди. Салдан сўнг чол ҳушига келиб
350. Кўзин очди ва ўғлига шундай деди ҳазин сас ила:
 «Ҳамду сано бўлсин бузург отам Зевсга! Гар бадкирдорлар
 Чиндан ҳам маҳв бўлган экан, Олимпда бор экан-да ҳали
 Қасос олгувчи тангрилар! Лек, Одиссей, шаҳарда исён
 Бошланажак ҳадемай ва бу ерга халқ бостириб келур
355. Ва чопарлар мудҳиш хабар тарқатурлар Кефалления
 Таркибида бўлган барча ороларга — шундан қўрқаман»,
 Деди Лаэрт. Қув Одиссей отасига жавоб қайтарди:
 «Ҳеч ҳам қўрқма; сен, отажон, бундан асло хавотир олма,
 Яхшиси, юр, борайлик биз ҳозир сенинг уй-маконингга;
360. Мен бу ёққа кела туриб, юборгандим сенинг уйингга
 Телемахни, Филойтийни ва уларга қўшиб Евмейни —
 Бизлар учун пиширгани тўйимли ва лаззатли таом».
 Шундан сўнг йўл олди ота билан ўғил чолнинг уйига;
 Телемах у ерда кекса Евмей ҳамда Филойтий билан
365. Пишган гўштни тўғрардилар, қалаҳларга май қуярдилар.
 Бу чоғ чўри хотин чолни чўмилтириб, мўрт баданига

- Хушбўй зайтун мойи сурди ва кийдирди янги мантия;
 Сўнг Афина кўринмасдан яқин келиб чолнинг қаддини
 Адил қилди, вужудини тўлиштирди ва ёшартирди
370. Чехрасини. Чол ҳаммомдан чақнаб чиқди мисли чақмоқдай.
 Отасини илоҳдай пок, кўркам кўриб қувонди ўғил
 Ва тикилиб туриб унга деди шундай барқанот сўзлар:
 «О отажон! Олимплик бир тангри сенга латофатли хусн
 Бахш этибди ва мункайган қоматингни адил қилибди».
375. Ўз ўғлига майин сасда жавоб қилди шавкатли Лаэрт:
 «О чақмоқдор тангри Дий! О Феб Аполлон! О Афина! Мен
 Кефалленье лашкарига сардор бўлиб Нерикон шахрин
 Забт этганим чоғдагидек ёнбошингда зирҳ совут кийиб
 Турсам эди кўмак бериш учун сенга, ёв куёвларнинг
380. Галасини шафқат билмай қийратардим. Ва сен албатта
 Мамнун бўлиб ўз отангдан, кўнглинг тоғдай кўтариларди».
 Улар бир-бирлари билан шундай ширин суҳбатлашдилар.
 Ва ниҳоят, ҳаммалари тўкин дастурхон атрофига
 Тартиб билан ўтиришиб шоду хуррам кўл узатдилар
385. Эндигина сузиб келинган лаззатли мўл-кўл таомга.
 Салдан кейин Долион ва ўғиллари қайтди даладан.
 Чиқди чўри улар барин дастурхонга таклиф қилгани.
 (Чолнинг ҳамма ўғилларин секаньялик бу чўри кампир
 Боққанди ва кекса чолни ҳам доимо парваришларди).
390. Улар кириб ошхонага, кутилмаган янги меҳмонни
 Кўрдилар-у ҳанг-манг бўлиб остонада тўхтаб қолдилар.
 Одиссей хушатвор сўзлар билан шундай деди уларга:
 «Нега қотиб қолдинг, ота? Қани, ўтир, овқатланамиз
 Биргаликда; нега ҳайрон бўляпсизлар? Биз кутиб қолдик
395. Ҳаммангизнинг даладаги ишдан қайтиб келишингизни».
 Шундай деди. Чол Долион елиб келиб, севинганидан,
 Хожасининг қўлларидан қайта-қайта ўпа бошладди;
 Кейин шундай барқанот хуш сўзлар айтди унга юзланиб:
 «Вой, ахийри келибсанку, эркам менинг, қувончим менинг!
400. Оҳ, тангрилар насиб этди бизга сени тирик кўришни —
 Биз бу бахтдан умидимиз узган эдик. Соғ бўл ва қувон!
 Тангрилар ёр бўлсин сенга! Қани, айт-чи, бизга бор гапни:
 Ота юртга қайтганингни сен оқилад Пенелопага
 Билдирдингми? Ёки унга энди хабар қилмоқчимисан?»
405. Деди. Шундай жавоб қилди қув Одиссей чол Долионга:
 «Ҳамма гапдан хабари бор унинг; мунча ташвиш қилмасанг».
 Шу жавобдан сўнг ўтирди чол Долион силлиқ курсига.
 Ўғиллари таъзим қилиб хожасига, ҳамма сингари
 Ўтирдилар оталари қаторига овқатлангани.
410. Ҳамма бирдай тенг тановул қилар эди Лаэрт ўйида.
 Бу чоғ бутун шаҳар аҳли куёвларнинг мудҳиш қисмати,
 Ваҳшиёна ўлимлари ҳақида шум хабар эшитди;

- Бу хабарни эшитганлар ваҳимага тушиб, бақириб
 Ва дод солиб тўпландилар Одиссейнинг уйи олдига;
415. Ўликларни олиб чиқиб, баъзиларин дафн этдилар,
 Бошқаларин жўнатдилар оиласи турган шаҳарга —
 Балиқчилар олиб кетди кемаларда бу мурдаларни;
 Сўнг одамлар йўл олдилар кенг майдонга ғамбода ҳолда;
 Ҳамма йиғилгандан кейин олижаноб Евпейт даставвал
420. Мурожаат қилди халққа; у изтироб чекарди қаттиқ
 Одиссей отган биринчи ўқдан маҳв бўлган суюкли
 Ўғлонидан жудо бўлганига асло-асло чидолмай;
 Шундай деди жамоага бу қария ғам-ҳасрат ила:
 «Азиз дўстлар, Одиссей биз ахейларнинг бошимизга энг
425. Фожиали кунлар солди. Бир пайт у бағоят нодир
 Фарзандларимизни ўзи билан олиб кетиб, барини
 Кемалари билан бирга шўр денгизга фарқ этган эди;
 Энди бўлса, қайтиб келиб, маҳв этибди Кефаленьянинг
 Энг азамат йигитларин; мен илтижо қиламан сиздан,
430. Ҳали қотил Пилосга ё Эпейларнинг муқаддас юрти
 Элидага қочиб кетишга улгурмай, уни хибс этиб
 Ўлдиришда менга ёрдам беринг, азиз биродарларим.
 Акс ҳолда биз уятга қолажакмиз; гар сиз билан биз
 Жигаргўшаларимизни қатл этган қотилдан ҳозир
435. Ўч олмасак, биз шарманда бўлажакмиз ва биздан кейин
 Туғилажак авлодларимиз ҳам бўлура бадном ва бадбахт.
 Мен бир кун ҳам яшай олмам агар ундан қасос олмасам;
 Ва шу ўлганлар ортидан киргум қаро ерга ўзим ҳам.
 Йўқ, халойиқ, жазоламай туролмаймиз бу қотилларни!»
440. Шундай деди ғамзада чол; ҳамма теран қайғуга ботди.
 Шу пайт бу халқ мажлисига Одиссейнинг уйида тунаб
 Қолган ҳофиз Фемий билан жарчи Медонт келиб кўшилди;
 Мажлис аҳли ҳайрон қолди тирик кўриб бу икковини.
 Шундай деди халойиққа доно фикр соҳиби Медонт:
445. «Итакалик фуқаролар! Қулоқ солинг менинг гапимга
 Адолатпеша Одиссей Зевс амрига зид қилмади ушбу ишини;
 Ўзим кўрдим, тангрилардан бири Ментор қиёфасида
 Дабдурустан пайдо бўлиб, гоҳ Одиссей рўпарасида
 Туриб унга далда берар, гоҳ куёвлар оломонини
450. Тирқиратиб қувар эди ҳар томонга; куёвлар эса,
 Ваҳимага тушиб тап-тап қулардилар жон қазо қилиб».
 Бу гапдан халқ кўрқиб кетди, қони қочди, ранги оқарди.
 Шунда туриб кўпни кўрган чол Алиферс маъруза қилди.
 У бохабар эди кўҳна ўтмишдан ҳам, келажакдан ҳам;
455. Ва хушният ила шундай мурожаат қилди ҳаммага:
 «Итакалик фуқаролар, қулоқ солинг менинг гапимга;
 Мазкур машғум фалокатнинг сабабчиси фақат сизларсиз!
 Мен ҳам, донишманд Ментор ҳам ўз вақтида дегандик сизга,
 Бебош ўғилларингизни тийинглар, деб; лек бизга қулоқ

460. Солмадингиз — ва йигитлар кўл урдилар кўп гуноҳ ишга:
Одиссейнинг уйин горат айладилар ва унинг ҳеч вақт
Уйга қайтиб келмаслигин орзу қилиб, вафодор ёри
Маликага таҳқиромуз ёвузликлар қилдилар тинмай.
Энди сизга маслаҳатим — бу гапимга итоат этинг
465. Ва, баттарроқ фалокатга учрамайлик, десангиз агар,
Тинч ўтиринг уйингизда». Шундай деди. Йиғилганларнинг
Кўпчилиги ғазабланиб ўрнидан дик туриб кетдилар.
Қолган одамлар қилг этмай жойларида ўтираверди.
Дарғазаблар парво қилмай Алиферснинг доно гапига,
470. Жангга ҳозирлик кўргани эргашдилар кекса Евпейтга.
Ҳаммалари ярақлаган зирҳ совутлар кийиб шаҳардан
Чиқдилар-да йиғилдилар тайинланган манзилга бориб.
Мотамсаро лашкарбоши Евпейт ўлган ўғлони учун
Қасос олиш ниятида эди; лекин пешонасига
475. Ёзилмаган эди унинг ўз уйига омон қайтмоғи;
Огоҳ бўлиб пойлаб турар эди уни йўлда қисмати.
Бу чоғ Зевснинг чақмоқ кўзли қизи* деди ўз падарига:
«Эй Кронзод, олий тангри, жавоб бергил сен саволимга:
Қандай ишга жазм қилдинг? Бошлаб яна энг фожиали
480. Фуқаролар урушини, алангалатмоқчи бўлдингми
Қонли жангни? Ё тинчителиб, яраштириб бу рақибларни,
Ҳаммаларин уй-уйига қайтармоқчимисан?» — деди у.
Булут қувар Кронзода жавоб қилди доно қизига:
«Асал қизим, менга берган бу саволинг қизиқ бўлдику;
485. Ахир ўзинг айтмабмидинг, Лаэртзода уйига қайтгач
Куёвларни битта қўймай қийратур, деб? Бу ёғини ҳам
Ҳал қилавер ўзинг билиб. Мен очайин ниятим сенга:
Куёвлардан қасос олди тангримонанд Одиссей — бунга
Ҳақли эди; у — шоҳ бўлур яна; буюк қасам ичилиб,
490. Юртда тинчлик ўрнатила; қатил бўлган халқ ўғлонлари
Номларини биз фаромуш қилгаймиз эл хотирасидан;
Меҳрибонлик қовуштирур бутун элни ва бошланажак
Мамлакатда фаровонлик, маъмурчилик ва тинчлик даври».
Деб тангри Зевс Афинанинг кетишига ижозат берди
495. Ва у парвоз этиб тушди Итакага юксак Олимпдан.
Ҳамма энди овқатланиб бўлган эди Лаэрт уйида.
Янгроқ овоз билан доно бир гап айтди Одиссей шунда:
«Биронтангиз чиқиб қаранг, келмаяптимикин бирон кас».
Деди у. Ва Долионнинг кенжа ўғли чиқди эшикка;
500. Чиққан заҳот кўриб қолиб келаётган одамларни, у
Ваҳимали овоз билан хожасига ҳайқириб деди:
«Эй хўжайин! Келишяпти! Қуролланинг! Улар кўпчилик!»
Ҳамма одам шоша-пиша кийди зарҳли мис совутларни;
Одиссейнинг ўзи тўртов*, ундан кейин чол Долионнинг
505. Олти ўғли сафга турди. Заруратдан икки мўйсафид
Лаэрт билан Долион ҳам қуролланиб жангга шайланди.

Ҳаммалари ялтироқ мис совут кийиб чиқдилар уйдан
Соҳиб, ила биргалашиб. Бу аснода эгидабардор
Зевсинг чақмоқ кўзли қизи, — ҳам ўзи, ҳам сўзи

Менторга

510. Ўхшагувчи Афиней яқин келди шоҳ Одиссейга;
Маъбудани кўриб, дили яйраб кетди Лаэртзонанинг
Ва ўғлига юзланиб у деди шундай барқанот сўзлар:
«О Телемах, шижоатли мардлар шуҳрат қозонмоқ учун
Жанг қилганлар. Энди сен ҳам, ўғлим,
шундай мардлик кўрсатиб,
515. Ворис бўлгил ул диловар аждодларимизга муносиб».
Одиссейнинг оқил ўғли жавоб қилди бузрукворига:
«Кўрасан сен ҳозир, ота, мен бу жангда мардлик кўрсатиб,
Ворис бўлгум шижоатли аждодларимизга муносиб».
Набирасин бу гапидан фахрланиб деди Лаэрт чол:
520. «Ё шафқатли аҳли само, менга қандай саодатли кун
Бахш этдингиз! Эшитдим мен мард ўғлим билан
Набирамнинг диловарлик ҳақидаги баҳсларини!»
Шунда Зевсинг далир қизи яқин бориб деди Лаэртга:
«Аё менинг энг ардоқли дўстим Лаэрт Аркесийзода,
525. Зевсдан ҳамда Афинадан мадад сўраб сен киргил жангга
Ва найзангни ғанимларга қарата от таваккалига».
Маъбуданинг бу каломи ато этди чолга жасорат.
У сарпадар Зевсга ҳамда Палладага ибодат қилиб,
Олдга чиқди ва найзасин отди ёвга нишон танламай.
530. Ажалкаш тиф Евпейтнинг мис яноқпўшли дубулғасига*
Санчилди-да мажақлади қариянинг бошчаноғини.
Евпейт ерга қулар экан совутлари жаранглаб кетди.
Мана энди Одиссей ва унинг ўғли олдинги сафда
Келаётган ғанимларни найзалар-у шамширлар билан
535. Маҳв эта бошладилар; ёвлар бари қирилиб кетган
Ва ҳеч бири ўз уйига соғ қайтмаган бўлар эди, гар
Эгидакаш олий тангри Зевсинг қизи бузург Афина
Бу қирғиннинг олдин олиб, наъра тортиб
ҳайқирмаганда:
«Итакалик фуқаролар, тўхтанг! Энди бас қилинг жангни!
540. Тарк этинг шум адоватни, қон тўкишни тўхтатинг дарҳол!».
Маъбуданинг ваҳимали даъватидан барча ғанимлар
Кўрқиб кетиб дағ-дағ титраб, қўлларидан яроқларини
Туширдилар ва ерга тап-тап ётдилар; сўнг сал вақт ўтмай,
Шаҳар томон жон ҳовучлаб, аzza-базза чопа кетдилар.
545. Шунда, ҳеч бир қонли жангдан тап тортмовчи
Одиссей наъра
Тортиб, худди бургут каби қочоқларни қува бошлади.
Лек шу маҳал Зевсинг момақалдироғин чақмоғи* кўкни
Торс иккига айирди-да чақнаб тушиб ерга урилди
Маъбудага яқин жойда. Одиссейга деди Афина:

550. «Эй ҳийлагар олижаноб Лаэртзода, сен ўзингни тий
Қон тўкишдан; тийинмасанг момақалдиروقлари билан
Бутун осмону фалакни ларзалантиргувчи сарпадар
Кронзода тангри Зевснинг қазабига дучор бўлгайсан».
Маъбуданинг айтган гапин ижро этди дарҳол Одиссей.
555. Шундан кейин, доно Ментор сиймосида бўлган маъбуда —
Зевснинг қизи Афина энг улуг қасам ичиб, шоҳ билан
Халойиқни қовуштирди ва сулҳ тузди икки ўртада.

ХОТИМА

(Одиссейнинг ўлими)

Қадимги юнон ривоятларида ҳикоя қилинишича, Одиссей ўзининг жонажон ватани Итакада хотини Пенелопа ва ўғли Телемах билан саодатли, осуда ҳаёт кечира бошлайди. Жуда кўп қийинчиликларни бошидан кечирган бу оилани энди тангрилар ўз илоҳий марҳаматларига мушарраф этадилар ва узоқ йиллар давомида беадад машаққатларга дош бериб дарбадарликда, муҳтожликда кун кечирган Одиссей ниҳоят ҳузур-ҳаловатда яшай бошлайди. Лекин фақат зилзилакор тангри Посейдон ҳали ҳам уни таъқиб қилишдан тўхтамайди. Чунки Одиссей Посейдоннинг ўғли циклоп Полифемнинг ягона кўзини кўр қилган эди-да. Э воҳ, нима қилса бу дарғазаб тангрининг дилини юмшата оларкин?

Ана шунда Одиссей ер ости салтанати Аидга тушганида соҳибкаромат Тиресийнинг руҳи айтган башоратни эслади; ўша башоратга кўра, Одиссей битта эшкакни елкасига кўтариб, узоқ сафарга чиқиши ва то денгиз нима, кема нималигини билмайдиган, овқатларини тузсиз ейдиган одамларни учратмагунча йўл юриб кетиб боравериши, учратгач эса, ўша ерда Посейдонга бағишлаб ибодатхона ҳамда қурбонгоҳ меҳроб қуриши керак эди.

Мана, Одиссей бир ўзи сафарга чиқди ва Эпир соҳилигача қайиқда сузиб бориб, у ёғига пиёда юриб кетаверди. У кўп юрди, кўп юрса ҳам мўл юрди. Ниҳоят, бир ерга етиб борганида одамлар ундан, елкангдаги қанақа *белкурак*, деб сўрашди; шундагина у юришдан тўхтаб, эшкак дастасини ерга санчди ва Посейдонни улуғлаб деди: «Зилзилакор Посейдон, бу ернинг одамлари денгиз нималигини билмас эканлар, эшкакни белкурак дейишди, ҳамду сано бўлсин сенга, эй қудратли тангри!»

Мана энди тангри Посейдонга бағишлаб бу ерда қилинган қурбонликлар Одиссей қурган меҳробда куйдирилганида, унинг тутуни осмонга ўрлаб, даҳшатли зилзилакорнинг димоғига албатта етиб боражак. Одиссейнинг кўнгли таскин топди, Посейдон унинг гуноҳидан ўтган эди.

Лекин Одиссей бир пайтлар ўз тақдирини билиш учун Додонага борганида, у ердаги муқаллас эман дарахтидан эшитгани башоратли калима ҳануз унинг дилини ғулғулага солар эди: эман унга, сен ўз ўғлингнинг қўлидан ўлим топасан, деб айтган эди.

Лекин ахир Одиссей зулмат Аидга тушганида, Тиресийнинг руҳи унга: «Тинч ва осуда ҳаёт кечирасан, қариган чоғингда,

ўлимнинг сенга денгиз келтиргай», деб тамомила бошқача башорат қилган эди-ку. Наҳотки уни ўз ўғли қатл этса?

Бу машъум башоратдан ваҳимага тушган Одиссей, ўз ўғлининг падаркуш бўлишини хоҳламай, бир неча йил Итакага бормай, ўзга ўлкаларда яшаб юрди. Лекин ватан соғинчи, қалбининг вафодор хотини Пенелопага ва суюкли ўғли Телемахга талпиниши уни доим Итака заминига жалб қилаверди. «Йўқ, бегона юртда дориломон яшагандан кўра, ўз қадрдон ватанингда ҳалок бўлганинг афзалдир», деган қарорга келди у ниҳоят.

Мана, Одиссей азиз юрти Итакага яна худди бир вақтларда бўлганидек, жулдурвоқи мусофир чол қиёфасида кириб келади. Бу сафар ҳам уни фақат кекса энага Еврикляя танийди ва унга бошпана беради.

Шу куни кечаси кучли бўрон кўтарилиб, денгиз қутура бошлагани сабабли, бир гала денгиз қароқчилари кемаларини Итака қирғоғига ҳайдаб келиб, оролга чиқиб оладилар. Орол халқи бу босқинчи ёвларга қарши жанг бошлайди. Тонг отади, шунда ерли халқ ҳалок бўлган ва жароҳатланганларни бир-бир санай бошлайди; ярадорлар орасида йиртиқ-ямоқ кийимдаги бир чол ҳам ётар эди.

«Вой, Одиссей-ку! Бу бизнинг соҳибимиз шоҳ Одиссей-ку!» — деб чинқириб юборди кампир Еврикляя; Пенелопа фарёд чекиб йиғлайди; Телемах бузруквори қаршисида тиз чўкиб, уни бағрига босади.

«Тангриларга шукур! — деб пичирлайди шунда жон таслим қила бошлаган Одиссей. — Ўғлим Телемах ўлдирмади мени. Ана менинг қотилим!» — деб у сал чеккароқда теран сукутга толиб турган қароқчилар сардорини кўрсатади. Бу йигитнинг кўзлари филт-филт ёш эди.

«Агар сен Одиссей экансан, — дейди йигит, — унда ўз ўғлинг, яъни сен билан Цирцеянинг ўғли Телегон отган ўқдан маҳв бўлмоқдасан».

Телегон ўзининг машҳур отасини қидириб топиш мақсадида олис Эя оролидан денгиз сафарига чиққан, онаси Цирцея эса, ўғлини кузатаркан, унинг камон ўқлари тифига йиртқич скат балигининг заҳарини сурган эди.

«Ҳа-а, энди билдим, — дейди Одиссей, — денгиз олиб келадиган тинч-осуда ўлим шу экан-да. Тангриларга ҳамду санолар бўлсин! Энди ҳаммангиз бахтли бўлинг, болаларим, сен ҳам, Пенелопа, сен ҳам, садоқатли энага Еврикляя!»

Бутун Итака фуқароси муруватли ва эъозли шоҳ Одиссейга аза тутиб ўксиб-ўксиб узоқ вақт кўзёш тўкди. Одиссей дафн этилган жой бутун орол аҳлининг энг қадрли зиёратгоҳи бўлиб қолди.

Кейин Телегон, Телемах ва Пенелопа, тангриларнинг хоҳиш-иродаси билан, Эя оролига кўчиб бориб, у ерда мангу навниҳол афсунгар Цирцея билан биргаликда, худди боқий тангрилар сингари ҳузур-ҳаловатда тинч ва фаровон яшай бошладилар.

ИЗОҲЛАР

Биринчи қўшиқ

11-сатр. *Унинг сафдошлари — қуролдошлари* — Троя остонасида жанг қилган юнон саркардалари; Уларнинг саргузаштлари «Қайтиш» номли эпик дostonда баён қилинган, лекин бу дoston бизга етиб келмаган.

26-сатр. *Гекатомба* — бу сўзнинг айнан таржимаси «юзта тана» демакдир. Бу худолар йўлига юзта тана (буқа) қурбон қилиш маъносини билдиради. Кейинчалик ҳар қандай йирик қурбонликни шу «ҳекатомба» сўзи билан ифодалай бошлаганлар.

38-сатр. *Аргускуш* (Аргуснинг қотили) — (Луғатдан «Гермес» сўзига қаранг).

52-сатр. *Денгизнинг қоқ киндигида* — Соҳиллардан йироқда, денгизнинг қоқ ўртасидаги орол.

90-сатр. *Узун сочли* — Қадимги юнонларда наинки озод одамлар қуллардан, шунингдек аслзодалар ҳам авом халқдан сочнинг узун-қисқалиги билан фарқ қилганлар.

99-сатр. *Мис тиғли найза* — «Илиада» ва «Одиссея»да темирдан ясалган анжом ва қуроллар деярли тилга олинмайди: бу дostonлардаги қаҳрамонлар одатда мис (биринж)дан ясалган ўта кўҳна буюм ва силоҳлардан фойдаланганлар.

109-сатр. *Май ва сувни омухта қилар* — Юнонлар тоза май истеъмол қилмаганлар; улар, одатда, майни махсус жомларда сув билан чапиштириб ичганлар.

202-сатр. *Гарчи қушлар парвозига қараб фол очолмасам ҳам* — Қушларнинг учишига қараб фол очиш келажак ҳақида башорат қилишнинг қадимда жуда кенг тарқалган усулларида бири бўлган.

239-сатр. *Ахей аҳли (ахейлар)* — Энг қадимий юнон қабилаларидан бири; дostonда баён қилинган вақтда бу халқ Шимолий Юнонистонда ва *Пелопоннесда* (луғатга қаранг) юнон қабилалари ичида энг қудратли ва ҳукмдор қабила ҳисобланган; шунга кўра ва у пайтда барча юнонларни ифодаловчи «Эллинлар» атамаси бўлмаганидан, «ахейлар» сўзи барча юнонларни, яъни эллинларни билдирган.

241-сатр. *Гарнийлар олиб қочди* — Дом-дараксиз ғойиб бўлган одам ҳақида айтиладиган матал. (Луғатда «*харнийлар*» сўзига қаранг).

250–251-сатрлар. *Куёвлар эса молимизни талашмоқда...* — Куёвларнинг жинояти фақат шундан иборат. Сабабки, йигирма йилдан бери эридан дом-дарак бўлмаган аёлга совчи қўйиш Гомер замонидан асло уят ҳисобланмаган.

293-сатр. *Қабр устига баланд тепа уйғил* — Яъни таомил бўйича, бегона юртда ўлиб, дафн этилмай қолган одам учун ковланиб устига тупроқ уйилган бўш қабр. Буни юнонлар «кенотаф» деб атаганлар. Кенотафдан мақсад, юнонларнинг тушунчаси бўйича, майитнинг руҳи, то у дафн этилмагунча Аидга (луғатга қаранг) тушолмай қўнимсиз сарсон бўлиб учиб юраверар экан.

437-сатр. *Йигирмата шохдор буқача...* — Гомер яшаган жамиятда уй хайвонлари, кўпинча буқалар, мол айрбошлаш бирлиги ҳисобланган. Чунончи, битта қулнинг баҳоси саккизтадан йигирматагача буқа қийматида бўлган.

Иккинчи қўшиқ

37-сатр. *Подшолик таёқчасин тутқазди унга* — Ҳукмронлик белгиси ҳисобланган скипетр (яъни подшолик таёқчаси) халқ мажлисларида сўз олган одамнинг қўлига тутқазилган.

71-сатр. *Мис пойбанд* — Муҳориблар оёғининг тиззасидан тўпигигача бўлган қисмига, душман ўқидан ҳимояланиш учун, мис зирх боғланган.

119-сатр. *Микена* — Аргоснинг биринчи шоҳи Инахнинг Океан қизи Мелиядан туғилган қизи; Микена ҳақидаги афсона бизга маълум эмас.

132-сатр. *Мушкул бўлур Икарийга товон тўлашим* — Гуноҳи йўқ хотинини талоқ қилиб, ота-онаси уйига жўнатган эр (ёки, ушбу дostonда баён қилинишича, отанинг йўқлиги чоғида айбсиз онасини отасиникига кетказмоқчи бўлган ўғил) хотиннинг (бу дostonда онасининг) отасига товон тўлаши лозим бўлган.

145-сатр. *Тўлов ҳам олмай* — Одат бўйича, Телемах (агар отаси ҳалок бўлган ёки бедарак йўқолиб кетган бўлса), рўзғорини таракана қилган куёвлардан қасос олиши ва бу қасос оқибатида зарар кўрган гуноҳкорларга товон тўламаслиги керак.

293-сатр. *Бахрийларнинг энг тўйимли озуқаси — арпа уни...* — Арпа уни тўйимли таом, саломатлик гарови бўлган.

337-339-сатрлар. *Телемахнинг бутун молу давлатини тенг бўлишиб олишимизга тўғри келар* — Агар Телемах ҳалок бўлса, унинг мол-давлати куёвлар ўртасида таракана қилинарди.

Учинчи қўшиқ

2—3-сатрлар. *Гелиос... балқди кўкнинг мис гумбазига* — Осмонни «мис» деб васф қилиш Гомер дostonида тез-тез учраб туради, чунки у замонда осмонни мис гумбаз сифатида тасаввур қилганлар.

6-сатр. *Сўйиб... қора буқалар* — Қора тусдаги жониворлар, одатда, ер ости тангриларига, шунингдек, денгиз худоси Посейдонга бағишлаб қурбон қилинган.

26-сатр. *Зевснинг укки кўзли қизи* — Укки маъбуда Афина Палладанинг муқаддас қуши ҳисобланган.

45-сатр. *Дуо ўқиб, май паймо қил-у...* — Юнонлар қон тўкилмайдиган қурбонликлар ҳам қилганлар. Бундай қурбонликнинг энг кўп тарқалган турлари — сув, асал, сут паймо қилиш бўлган.

68-сатр. *Герения қаҳрамони Нестор* — Дostonда тез-тез учраб турувчи бу тавсифнинг аниқ таржимасини шоир Гнедич «Герения шаҳсувори» деб «Илиада»да кўрсатган. *Герения* — Спарта яқинидаги шаҳар бўлиб, Гомернинг таърифлашича, у Атрейзодлар (Агамемнон ва Менелай)нинг мулки бўлган. Несторнинг Геренияга ҳеч қандай яқинлиги йўқ. Шу боис, кейинги пайтда олимлар бу иборани «чавандозлик қилувчи қария» (юнончада — «герон»), яъни «жисми соғлом қария», деб таржима қилишни тавсия этмоқдалар.

72-сатр. *Ёки енгил ўлжа излаб...* — Нестор Телемах билан Ментор (Афина)да, шунчаки, сизлар қароқчи эмасмисизлар, деб сўрайди. Чунки Гомер замонида қўшни элларга бостириб кириб талончилик қилишлар тез-тез бўлиб турар ва бундай ҳол асло айб ҳисобланмасди.

111-сатр. *Бэбок Аякс* — Телемон ўғли Аякс назарда тутилмоқда.

138-сатр. *Маъбуданинг ғазабини қўзгаганлар* — Яъни Афинанинг. Ривоятларда айтилишича, у Оилей ўғли Аяксдан ниҳоятда қаттиқ ғазабланган, чунки Аякс, Троя забт этилган чоғда, ибодатхонада шоҳ Приамнинг қизи Кассандранинг номусига тажовуз қилган ва лекин ўзга ахей саркардалари бу ёвуз қилмиши учун Аяксга танбеҳ бермаганлар.

139-сатр. *Атрейзодлар* — Яъни ака-ука Агамемнон билан Менелай.

141-сатр. *Лек машварат мавридимас эди* — Юнонистонда антик даврнинг охиригача сақланиб қолган анъанага кўра, ҳар хил кенгашлар ва халқ мажлислари эрталаб барвақт бошланиб, то кун ботгунча тугаши керак эди.

158-сатр. *Халқ чўбони* — Гомер саркардалар ва давлат арбобларини чўпонга қиёс қилган.

178—179-сатрлар. *Денгизнинг қоқ ўртасини кесиб ўтиб...* — Гомер замонида бахрийлар денгизда сузганларида, одатда, оролларни четлаб ўтганлар. Лекин Зевс ҳар қандай қуруқликни четлаб сузиш ҳақида белги берадики, бу энг катта жасорат ва журъатни талаб қилган.

282—285-сатрлар. *Аполлон... ўз ўқи ила маҳв этди* — Соғ одам тўсатдан ўлиб қолганида, уни, агар эркак бўлса, Аполлон, аёл бўлса, Артемида ўлдирган, деб ҳисоблаганлар.

338-сатр. *Тилларни биз кесайлик* — Қурбонликка сўйилган молларнинг тилини кесиш — қурбонлик қилиш маросимининг энг сўнгги босқичидир.

378-сатр. *Тритогена* — Маъбуда Афинага Тритогена деб ном қўйилиши сабаби ҳали аниқланмаган.

392-сатр. *Эгидабардор* — Зевснинг васфларидан бири. Эгида — қадимда юнон аскарининг кўксини ҳимоя қилувчи чарм қалқон.

461-сатр. *Панжшоҳлар* — Бештадан тиғи бўлган катта ҳажмдаги санчқилар.

Тўртинчи қўшиқ

5-сатр. *Ахиллеснинг нодир ўғли* — Неоптолем.

7-сатр. *Ёвларни чилпора қилган Пелид* — Гап Ахиллес ҳақида кетяпти. Юнонларда фамилия бўлмаган; фамилия ўрнига улар исм ва патроникум (ота исми)дан фойдаланганлар (Пелид — Пелей ўғли дегани).

27-сатр. *Иккови ҳам Дий наслидан* — Яъни Зевс авлодлари, бинобарин, шоҳ уруғидан: шоҳлар ўз аждодларининг худоларга олиб бориб тақашни яхши кўрганлар.

51-сатр. *Хитон* — Мантия. (Луғатга қаранг.)

134-сатр. *Талант* — Қадимги Юнонистонда оғирлик ўлчови; кейинроқ кумуш ё олтин таланти пул бирлиги ҳисобланган. Гомер давридаги талантнинг аниқ қиймати маълум эмас.

193-сатр. *Акажони Антилохни элаганди* — Антилох Троя урушида Ахиллеснинг энг яқин дўсти бўлган; уни Эоснинг ўғли занжилар шоҳи Мемнон ўлдирди; кейин Мемнонни Ахиллес маҳв этади. Бу воқеалар

«Илиада»нинг давоми ҳисобланмиш эпик дoston «Эфиопиада»нинг асосий мазмуни бўлган.

202-сатр. *Кесилган соч толасини қабрга қўйиш* — Юнонларда майитга мотам тутиш учун ўз сочидан бир тола кесиб, уни марҳумнинг қабри устига қўйиш одат бўлган.

214-сатр. *Анинг бахти риштасини... Зевс йигириб қўюр* — Юнон асотирларида баён қилинишича, одамларнинг ҳаёти, яъни тақдири риштасини, одатда, тақдир маъбудалари Мойралар йигиришган; бу ерда ҳаёт риштасини Зевс йигирмоқда.

234-сатр. *Улар Пеан наслидандирлар* — Гиёҳлар хусусиятини яхши билган мисрликларни Гомер кашф этган табиб Пеаннинг авлоди деб ҳисоблаганлар.

364-сатр. *Айёр денгиз қарияси* — Протей.

368-сатр. *Эгри қармоқ билан балиқ тутардилар* — оч эди улар — Гомер қахрамонлари фақат гўшт истеъмол қилганлар, балиқни эса оч қолган чоғларидагина тановул қилганлар.

475-сатр. *Мисрдаги самовий сув* — Ёмғирлардан вужудга келган деб фараз қилинувчи Нил дарёси.

508-сатр. *Уч айрили асо* — Фақат Посейдонгагина тегишли бўлган ҳасса: юнон асотирларида Посейдон бу ҳассаси билан денгизда тўфон кўтаради ё, аксинча, тўлқинларни тинчитади.

566-сатр. *Масъудларнинг маскани* — Қадимги юнонларнинг тасаввурича, энг машҳур зотлар фоний бандалар яшамайдиган бу олис юртга тирикликларида кўчирилар ва у ерда боқийликка мушарраф бўлар эканлар.

572-сатр. *Зевснинг кувёи* — Менелайнинг хотини Елена Спарта маликаси Леданинг Зевсдан туғган қизи; Зевс бу малика билан оққуш қиёфасига кирган ҳолда қовушган.

755-сатр. *Тепадаги кўшкка чиқиб* — Яъни хонадондаги «гинекей» деб аталувчи аёллар хонасига. Гинекей, одатда, уйнинг устки қаватида бўлган.

759-сатр. *Аркесийзод* — Аркесийнинг ўғли Лаэрт.

765-сатр. *Арпа дони* — Арпа Пенелопанинг қурбонлик дони ҳисобланган.

843-сатр. *Кетганмикин Лид юртига* — Яъни қазо қилиб ер ости салтанатига рихлат этганмикин.

Бешинчи қўшиқ

19-сатр. *Атрид* — Бу ерда Менелай назарда тутилмоқда.

49-сатр. *Пиерия оролига етиб бориб* — Пиерия сўзи ўрнига «Перия» сўзини қўйиб ўқилса тўғри бўларди. Чунки Перия шундоққина Олимп тоғининг этагига жойлашган, Пиерия эса анча шимолроқда, Македониядадир.

59-сатр. *Ҳаёт дарахти* — Жуковский дostonнинг немисча тағлама таржимасидан фойдаланаркан, сарв дарахтлари синфига кирувчи ҳамиша ям-яшил дарахт «туя» (lebensbaum)ни сўзма-сўз таржима қилган.

184-сатр. *Стике суви ҳаққи...* — Гомер дostonларида Стике суви ҳаққи қасам ичиш худоларнинг одатий қасами бўлган.

231–232-сатрлар. *Икки дамли мис болта* — Кескичи икки ёқлама бўлган болта.

272–273–сатрлар. *Денгизга жуда кеч ботувчи Воот* – Шимолий ярим шардаги юддузлар буржи.

274–275–сатрлар. *Ҳеч ҳам океанда чўмилмайдиган Етти оғайни* – Бу юлдузлар буржи ҳеч ҳам уфққа ботмайди.

310–сатр. *Мен жанггоҳда турганимда Ахиллеснинг жасади узра...* – Бизга етиб келмаган эпик дostonларда баён қилинишича, Ахиллес Париснинг узокдан туриб отган ўқидан ҳалок бўлган; шунда ахейлар ва трояликлар бу қаҳрамоннинг жасади ва силоҳларига эга бўлиш учун икки ўртада даҳшатли жанг бошлаганлар; бу жанг пайтида Одиссей Ахиллеснинг жасадини жанг майдонидан олиб чиқаётган Аяксни ҳимоя қилган.

419–сатр. *Даймон* – Юнон тилида «илоҳий қувва» ёки «тангри» деган маънони билдирувчи «даймон» сўзини Жуковский, гап қайси тангри ҳақида бораётгани аниқ бўлмаган ҳолларда «Демон» («Иблис») деб таржима қилган. Биз дostonнинг ўзбекча таржимасида юнонча «даймон» сўзини қолдиришни маъқул кўрдик. Зеро Гомер замонида дин ҳали иблисни билмаган.

445–сатр. *Қодир дарё тангрисига нидо қилди* – Юнонлар ҳар бир дарёда шу дарё номи билан юритилувчи ўз тангриси яшайди, деб ишонганлар. Бу ўринда Одиссей дарёнинг номини, бинобарин, дарё тангриси исмини ҳам билмайди, шунга кўра, бу тангрига у «ким бўлсанг ҳам», деб тавалло қилади.

Олтинчи қўшиқ

91–сатр. *Ким ўзарга тепкиладилар* – Тубига силлиқ тошлар терилган бундай ҳовузларда кир юувчи хотинлар сувга бўктирилган кийимларни тепкилаб кирини кеткизганлар.

207–208–сатрлар. *Зевс ғарибу дарбадарларни юртимизга йўллаб турур* – Зевсни бошпанасиз беватан одамларнинг паногоҳи ҳисоблаганлар.

231–сатр. *Палладага ва Гефестга шогирд тушган... уста* – Маъбуда Афина Паллада ва тангри Гефест ҳунар аҳлига ҳомийлик қилганлар.

287–289–сатрлар. *... қизлар йигитлар ила эркин-эмин гурунглашса...* – Ота-онаси ҳаёт бўлган қиз жамоадан холи яшаган ва кўпчиликнинг кўзи олдида эркакларга яқин йўламаган; фақат ота-онаси қазо қилгандан кейингина у мустақил ворис сифатида эркин ҳаёт кечира бошлаган.

332–334–сатрлар. – *Кўрқарди... ул бадқаҳр амакисидан* – Яъни Посейдондан. Чунки у Зевснинг, яъни Афина отасининг акаси, бинобарин, маъбуданинг амакиси эди.

Еттинчи қўшиқ

86–сатр. *Мис девор* – Яъни, қасрнинг ички деворлари мис тахталар билан қопланган бўлган; «олтин эшик», «мис бўсаға» ибораларини ҳам айнан шундоқ тушуниш керак.

97–98–сатрлар. *Мансабга қараб ўтиришар* – Жуковский «Одиссея»га қадимги рус удумини киритган; ваҳоланки, эски замонда рус халқида бўлган «мансаб» тушунчаси Гомер замонидаги юнонлар учун ётдир.

135–сатр. *Чақмоқ кўзли Аргускушга май паймо қиларди* – Юнонлар уйқуга ётиш олдидан бандаларга уйқу ато этгувчи тангри Гермесга ибодат қилганлар.

153-сатр. *Борди ўчоқ олдига ва кулга ўтирди* — Ўчоқ юнонларда хонадон тангриларига сиғиниш маркази, муқаддас жой ҳисобланган.

322-сатр. *Эвбея* — Бу орол фақат Кичик Осиё юнонлари учун энг олис ҳисобланади; овруполик юнонларга эса энг яқин оролдир.

Саккизинчи кўшиқ

64-сатр. *Кўзини кўр қилган бўлса ҳам* — Юнон ривоятлари, одатда, бахши (ҳофиз)ларни кўр қилиб тасвирлаган. Гомер ҳам, Тамирид ва бошқалар ҳам кўр бўлганлар.

81-сатр. *Пифий ибодатхонаси* — Аполлоннинг Делфадаги ибодатхонаси.

91-сатр. *Кўшқадаҳ* — «Илиада»нинг таржимони Гнедич ҳам, «Одиссея»нинг таржимони Жуковский ҳам кўшқадаҳни «унинг остки қисми (яъни оёғи) ҳам тўнқарилган қадаҳни эслатади», деб тасвирлаганлар.

114-сатр. *Халқ ичидан чиқди улар: Акроней...* — Достонда санаб ўтилган барча феақларнинг исмлари денгиз ишига алоқадор: Акроней — «Кема етакчиси», Окиал — «денгизда югурувчи», Навтий — «кема соҳиб». Примней исми «Кема қуйруғи» деган сўздан, Понтей — «денгиз» сўздан, Прореон — «кема тумшуғи» сўздан келиб чиққан, Фоон — «тез сузар», Амфиал — «денгиз бўйи», Анабесионей — «кемага чиқувчи», Полиний — «кемаси кўп», Тектон — кемасоз» ва ҳоказо.

220-сатр. *Фақат доим Филоктетдан энгилардим Трояда* — Бу сатрлар достонга кейинчалик киритилган бўлса керак. Чунки ушбу кўшиқнинг охирида (584–589-сатрлар) баён қилинишича, Одиссейнинг Троя жангида иштирок этганини унинг ҳикоясини тинглаётганлардан ҳеч ким ҳали билмасди.

285–286-сатрлар. *Лемнос шаҳрига кетаётган бўлиб гўё* — Вулқони бор Лемнос, умуман, оловларнинг ва, хусусан, вулқон оловининг тангриси бўлган Гефестнинг ороли ҳисобланган.

318–319-сатрлар. *То отаси... бадал совғаларни менга қайтариб бермагунча* — Мавжуд қоидага кўра, ўз эрига хиёнат қилган хотиннинг эри, уйланган чоғида хотини учун тўлаган сеп-совғаларни қайнотасидан талаб қилиб қайтариб олиши мумкин бўлган.

348-сатр. *Ҳаммасини тўлайди у* — Гап таҳқирланган кимсага жарима тўлаш ҳақида боряпти.

362-сатр. Арей билан Афродита ўзларининг энг улуғ ибодатхоналари бўлган ерга қочадилар.

408-сатр. *Қувон* — Бу юнонча «хайре» деган сўзнинг таржимаси бўлиб, у одамларнинг бир-бири билан кўришганда ва хайрлашганда айтадиган «салом» ва «соғ бўл» деган маъноларни билдиради.

Тўққизинчи кўшиқ

67–68-сатрлар. *Марҳум дўстларимизнинг номларини уч марталаб чақирмагунча* — Одиссей ҳалок бўлганлар исмини айтиб, уч марталаб чақиради. Бу билан у марҳумлар руҳини ўз юртларида улар учун қовланиб, устига тупроқ уйиладиган бўш қабрларга чақирмоқчи бўлади.

96–97-сатрлар. *Нилуфардан тотиб кўрган он унутибди ҳар нарсани* — Нилуфарга киши хотирасини ўчирувчи сеҳрли хислат нисбат берилган;

лотос (нилуфар)нинг юнонча номидаги «лат» ўзаги «унутмоқ» маъносини билдиради.

121→122-сатрлар. *Ўтлаб юрар унда эчкиларнинг галалари* — Балки бу Капри оролидир. Румода уни Капрея, яъни «эчки юрти» деб атаганлар; циклоплар яшаган орол эса Сицилиядир.

130-сатр. *Тўши қизил чўнг кемалар* — Одатда, кемаларнинг тумшуғи қизил рангга бўялиб, қолган ҳамма ёғи қатронланган; дostonда кемаларни сиё (қора) деб таърифланиши сабаби ҳам шундан.

Ўнинчи қўшиқ

7—8-сатрлар. *Уйлантирди ўғилларин қизларига* — Эол оиласининг бутун ҳаёти энг қадимий таомиллар таъсирида ўтади. Эол ўғилларининг қизлари, яъни ўз сингиллари билан турмуш қуриши энг кўҳна гуруҳий никоҳнинг акс садосидир.

83-сатр. *Кўп қопқали шаҳар Ламосга* — Бу жумлани Жуковский нотўғри таржима қилган. Гомерда лестригонлар пойтахти Телепила (яъни «Қопқаси кенг»)дир; Ламос эса лестригонлар шоҳи бўлиб, у Телепилани бунёд этган.

88—89-сатрлар. *Зеро, бир хил у ерда чўпонлик қилиш ва тунда пода боқиш иш ҳақи* — Лестригонлар мамлакатида тун жуда қисқа, кун узун бўлган; Гомер замонидagi юнонлар эҳтимол шимолда ёзги тунларнинг қисқа бўлиши ҳақида эшитгандирлар. Улар ҳаттоки Қримдаги Балаклава туманини лестригонлар мамлакати деб тахмин қилганлар.

241-сатр. *Прамнанинг тиниқ шароби* — Гап Прамна тоғидаги узумзорларнинг майи тўғрисида боряпти.

314-сатр. *Моли* — Афсонавий сеҳрли гиёҳ. *Моли* юнонча сўз эмас, шу боис муаллиф «худолар каломи»ни далил қилиб келтиради.

358—359-сатрлар. *Улар бари чашмалар-у ўрмонларнинг ҳамда сувин денгизга элтувчи дарёларнинг қизлари* — Санамлар Цицеянинг хизматида бўлишган.

444-сатр. *Гарчи яқин қариндошим бўлса ҳам у* — Антик давр шарҳловчиларининг таъбирича, Еврилох Одиссей сингисининг эри бўлган.

496-сатр. *Фақат унда ақл мавжуд* — Гомернинг тасаввурича, марҳумларнинг у дунёдаги руҳлари тафаккур ва хотираларини йўқотар эканлар.

Ўн биринчи қўшиқ

103-сатр. *Сўқир қилиб ул арзандаси* — ўғлонининг ёлғиз кўзини — Гап циклоп ҳақида боряпти.

292—293-сатрлар. *Бу... вазифани фақат беқусур башоратгўй...* — яъни Меламп; унинг акаси Биант Перага (луғатга қаранг) совчи қўяди. Лекин қизнинг отаси Нелей уни Филакия шоҳи Ификлеснинг подасини ҳайдаб келган йигитгагина беришга рози бўлади. Бу ишни Меламп бажармоқчи бўлади. Лекин у қўлга тушиб зиндонга ташланади. Бироқ орадан бир йил ўтгач, Ификлеснинг ўзи Мелампни тутқинликдан озод қилиб, унга ўз подасини беради. Чунки Меламп унга бепуштлиқдан қутулиш сирини очади. Ҳайвон ва қушларнинг тилини билувчи Меламп бу сирни тасодифан бир калхатдан эшитиб қолганди.

319–320-сатрлар. *Лета (Латона)нинг Зевсдан туғилган ўғли* — Гап Аполлон ҳақида боряпти.

476–477-сатрлар. *Эак набирасининг руҳи* — Ахиллеснинг руҳи.

496-сатр. *Ўғлим ҳақида* — Яъни Неоптолем тўғрисида.

526-сатр. *Ҳаммалари олтинга ўч бир хотиннинг касофатига* — Луғатдан *Еврипил* сўзига қаранг.

527–528-сатрлар. *Ўғлинг ўзга саркардалар билан ажиб отнинг қорнига яширинганди* — Уста Эпеос бунёд этган машҳур ёғоч от назарда тутилмоқда; юнонлар унинг улкан қорнига беркиниб олиб Трояга кирганлар ва шаҳарни забт этганлар.

542-сатр. *Асфоделзор* — Юнонларнинг тасаввурича Аид салтанатидаги гулзор.

545–547-сатрлар. *Аякснинг руҳи... жим турарди қаҳри қайнаб, Пелей ўғлининг силоҳларин менга ҳукм этганларий-чун* — Санам Фетида ўғли Ахиллеснинг тангри Гефест томонидан ясалган қуроллари, ўғлининг жасадини муҳофаза қилишда кўпроқ жонбозлик кўрсатган муҳорибга беришни буюради. Бу масалада Одиссей билан Аякс ўртасида тортишув вужудга келади. Ахейлар, бу тортишувни ажрим қилишда фақат душманлар энг холис фикр айтиши мумкин, деган қарорга келадилар ва мунозарани ажрим қилишни троялик асирларга ҳавола қиладилар. Лекин Афина асирларга баҳсни Одиссей фойдасига ҳал қилишни уқдиради. Бу ҳолдан қаттиқ хафа бўлган Аякс телба бўлиб қолади; кейин ҳушига келгач ўз жонига қасд қилиб ўлади. Бу ривоятни биз Софоклнинг «Аяк» фожиасидан биламиз.

567 дан 629-сатрғача. Ушбу шеърлар гуруҳи марҳумлар дунёсини биз илгари Гомерда учратганимиздан бошқача намойиш қилади. Бу сатрларда тасвирланган ўликларда жисм ҳам бор, онг ҳам бор, шу сабабли, уларнинг ер остидаги ҳаёти тирик одамлар ҳаётидан фарқ қилмайди, ваҳоланки, бундан олдинроқ Одиссей кўзига кўринган Троя қаҳрамонларининг руҳларида бундай хислатлар йўқ эди.

604-сатр. *Ўзи бу пайт тангрилар ила* — Бу сатрлар дostonга анча кейин киритилган бўлса керак — фоний қаҳрамон Геракл ҳақидаги жуда қадимий тасаввурни, Гераклнинг ўлиmidан сўнг тангри даражасига кўтарилгани ҳақидаги кейинроқ вужудга келган ривоят билан қовуштириш мақсадида.

623-сатр. *Ношоён зот* — Қаранг — *Еврисфей*.

625-сатр. *Уч бошли ит* — Аид салтанатининг энг даҳшатли сақчиси Цербер.

Ўн иккинчи қўшиқ

61-сатр. *Дайди тоғлар* (ёки қоялар) — Улар Гомерда «планктлар» деб аталган, бошқа афсоналарда эса «симплегадлар» дейилган; бу афсонавий қоялар гоҳ бир-бирига урилиб, гоҳ яна бир-биридан узоқлаб турган. Улар бир-бирига урилганда, ораларидан ўтаётган кемани мажақлаб ташлаганлар. Лекин «Одиссея»нинг бу ерида қояларнинг ҳаракат қилиши ҳақида аниқ бир гап айтилмаган. Фақат бу қоялар тагида кучли тўлқинларнинг кўпириб тошишигина айтилган.

85-сатр. *Даҳшатли Сцилла* — Гомер ҳақида фикр юритган антик давр шарҳловчилари Сцилла билан Харибдани Италия билан Сицилия ўртасидаги Мессин бўғозидан бўлган деб ҳисоблаганлар.

129-сатр. *Етти пода буқалар* — Гелиоснинг еттита подаси; ҳар бирида элик бошдан буқа бор. Бу — юнонларнинг қамарий йил ҳисобидаги эликта етти кунли ҳафтага берилган мифологик тавсиф. Буқалар ва қўчқорлар кун ва тунларнинг рамзий ифодасидир.

304-сатр. *Оролнинг осуда ва тинч кўрфази* — Айрим тадқиқотчиларнинг тахмин қилишича, Гомер тилга олган ер Сицилиянинг Мессинаси яқинидаги кўрфаздир.

Ўн учинчи қўшиқ

15-сатр. *Қоплаймиз бу зарарни халқдан солиқ йиғиб олганда* — бу пайдо бўла бошлаган оқсуяклар табақаси томонидан халқ оммасини эксплуатация қилинишини билдирувчи Гомер замонидagi ижтимоий тузумнинг бир нишонаси.

77-сатр. *Ва ечдилар тешик тошга банд этилган кема арқонин* — Бандаргоҳдаги бундай тешик тошга кема куйруғидаги арқоннинг учи боғланган.

81-сатр. *Жангаробага қўшилган тўрт от* — Барча муқоясалар дostonга кейинроқ киритилган, зеро энг қадимги шарҳловчилар ҳам Гомер даврида жангаробага тўрт от қўшилганлигини қайд қилмаганлар.

128-сатр. *Ўз илоҳий аймағимиз* — Эсингизда бўлса, шоҳ Алкиной Посейдоннинг набираси эди.

154—156-сатрлар. *Кемани феакларнинг кўзи олдида қоя тошга айлантисанг* — Керкира ороли (ҳозир у Корфу деб аталади) яқинида кўриниши кемага ўхшаб кетувчи бир қоя бор. Гомернинг энг қадимги шарҳловчилари феаклар оролини Керкирия деб ҳисоблаган бўлсалар керак.

Ўн тўртинчи қўшиқ

263—264-сатрлар. *Мўмин-қобил мисрликларнинг далаларида этилган ҳосилларни торож қила...* — Қадимги Мисрдан қолган кўп сонли ёзма ёдгорликлар қандайдир «денгиз халқлари»нинг Мисрга босқинчилик ҳужумлари уюштириб тургани ҳақида маълумотлар беради. Бу «денгиз халқлари» юнонлар эканлиги эҳтимолдан холи эмас, чунки Крит маданияти ривожланган даврда юнонлар денгизда гоят катта қудратга эга бўлганлар. Кўҳна Миср ҳужжатларида яна шимолдан келиб фиръавнлар хизматида бўлган одамлар ҳақида ҳам кўп ёзилган. Бинобарин, Одиссейнинг ичидан тўқиган уйдирма қиссаси замирида ҳақиқий тарихий хотиралар мавжуддир.

286—288-сатрлар. *Кўрқар эди у... Зевснинг қаҳридан* — Гомернинг тасавурида, Миср фиръавни тангри Зевс ғазабидан кўрқади; бу сингари тарихий-маданий ғализликлар барча даврлардаги юнон адабиётига хос хусусиятдир.

330—332-сатрлар. *Додонага... Дийнинг муқаддас коҳини...* — Дий (Зевс)нинг Додонадаги башорат қилувчи коҳини муқаддас эман дарахти япроқларининг шитирлашига ёки шул дарахтга қўнган қушнинг сайрашига қараб келажакни башорат қилган.

402—403-сатрлар. *Мени қоя бошидан жарга улоқтир* — Маҳкумни қоя чўққисидан отиб ўлдириш Юнонистонда кенг тарқалган қатл этиш усули бўлган.

483-сатр. *Белбоғ* — Эркакларнинг қорнини ва оёғининг тиззасидан юқори қисми — сонини ўраб турувчи, ҳаммаёғига металл пластинкалар қадалган юбкасимон либос.

Ўн бешинчи қўшиқ

33-сатр. *Сен четлаб ўт бу оролларни* — Афина Телемахга Элидадаги Феа бурнининг ғарбидан тўғри шимоли-ғарбга, яъни Итакага эмас (одатий кема йўли бўлган бу томонда куёвлар уни пистирмада кутар эдилар), балки олдин қитъа ёқалаб шимолга, ундан кейин эса, Итакага жануби-ғарб томондан бориш учун тўғри ғарбга сузишни маслаҳат беради.

102-сатр. *Шоҳ қўшқават қадаҳ олди* — Бизнинг ҳозирги қадаҳларимизга ўхшаган тубида таянч супачаси бўлган қадаҳ.

158–159-сатрлар. *Қанотларин патиллатиб ўнг томондан учиб чиқди* — Кушлар парвозига қараб фол очиш усулларидан бири. Бу усулда, асосан, қушнинг қай томондан осмонга учгани энг муҳим аҳамиятга эга; юнонлар ўнг томонни бахтли, чап томонни эса бахтсиз деб ҳисоблаганлар. Лекин қушларнинг овози (сайраши)га қараб фол очиш кам тарқалган усул бўлган.

246-сатр. *Хотинининг олтинпарастлиги уни маҳв этган эди* — Амфиарай Фивага қарши уюштирилган юришда иштирок этишни хоҳламайди, чунки башоратгўй бўлганидан, бу юришда ўзининг ҳалок бўлишини билади. Бироқ Фива шоҳи Эдипнинг Фивадан қувилган ва Фива тахтини қайтариб олиш ниятида бўлган ўғли Полиник Амфиарайнинг отини Эрифилани тилла маржон билан ўзига оғдиради ва бу хотин эрини урушда қатнашишга мажбур қилади.

299–300-сатрлар. *Телемах оролларнинг ваҳимали қирраларини кўриб кўрқиб кетди*. — Акарнания яқинидаги ороллар назарда тутилмоқда.

351-сатр. *Тангримонанд Евмей* — Гомер ҳатто чўчкабоқарни ҳам, пок қалб соҳиби бўлгани учун, тангриларга қиёс қилган.

Ўн олтинчи қўшиқ

16-сатр. *Кексаликда кўрган ёлғиз ўгли ўн йил бедарак кетиб* — Жуковский бу муддатни «йигирма йил» деб таржима қилган, Вересаев эса «ўн йил» деб. Агар биз бу жумлага мантиқан ёндашадиган бўлсак, Вересаев ҳақ. Чунки кексайганида (мас. 60 ёшида) ўғил кўрган чол, ўғли улғайиб, сўнг 20 йил бедарак кетган бўлса, бу пайт у камида 100 ёшга кирган бўлиши мумкин. Шунга кўра, биз ишонарлироқ бўлсин учун ўзбекча таржимада 10 йилни маъқулроқ кўрдик.

206-сатр. *Улжатопар Афинанинг хизмати* — Муҳориб маъбуда бўлган Афинани ҳарбий ўлжа маъбудаси деб ҳам ҳисоблаганлар.

285-сатр. *Бу ер тутун жуда ҳам* — Гомер замонида юнон хонадонининг асосий зали — мегарон машъаллар ва зал марказида тўртта устун орасига ўрнатилган ўчоқдаги олов билан ёритилган. Тутун фақат шифтдаги туйнукдан чиққан, шунинг учун зал деворларини тез қурум боса бошлаган.

Ўн еттинчи қўшиқ

291–292-сатрлар. ... ювош эларни хонавайрон қилиши учун — Чамаси, гап қароқчилар кемалари ҳақида бораётган бўлса керак.

545-сатр. *Аксирворди бирдан Телемах* — Аксириш қадимги юнонларда яхши ниятнинг рўёбга чиқишидан хушxabар берувчи белги ҳисобланган. (Биз, ўзбекларда ҳам, суҳбат чоғида бирон киши аксирса, «ҳаққаст рост» деб айтилаётган гапнинг ростлиги билдирилади).

Ўн саккизинчи қўшиқ

6-сатр. *Уни ҳамма Ир деб чақирар эди* — Ир лақаби тангриларнинг муждачиси маъбуда Ириданнинг номидан олинган бўлиб, куёвлар ўзларига югурдаклик қилувчи Арнеонни ҳазиллашиб Ир деб чақаришган.

83-сатр. *Кенг замин* — Қитъа. Шоҳ Эхетнинг қулларга бешафқатлиги бизга фақат «Одиссея»дан маълум.

159–163-сатрлар. *Афиня Пенелопанинг юрагига базмгоҳга тушиб...* — Маъбуда Афина Пенелопанинг кўнглига, ўзини куёвларга кўрсатишни солади. Бунга иккита сабаб бор эди; биринчидан, у куёвларнинг қўйини пуч ёнгоққа тўлдириб, яқинда юз беражак қирғиндан чалғитиш ва иккинчидан уларни тўй олдидан кўпроқ совға-саломлар келтиришга ундаш эди. Маликага уйланиш ниятида бўлган куёвлардан кўпроқ совға ундириб олиш билан, Пенелопа ўз оиласи бойлигини ошириши ва бу қилмиши билан эри ва ўглининг ҳурматига яна-да кўпроқ сазовор бўлиши мумкин эди.

368-сатр. *Гар беллашадиган бўлсак ким ўзарга биз иккаламиз* — Гомер замонида жисмоний меҳнат озод одамлар учун ҳеч ҳам уятли иш ҳисобланмаган.

Ўн тўққизинчи қўшиқ

175-сатр. *Ҳаммаёқда турфа забон халқ* — Гомер бу сатрларда ўз давридаги Крит ороли аҳолиларини аниқ манзараларда тасвирлайди: *ахейлар салафи бўлмиш Крит қабилалари ва пеласлар* — ахейлардан олдин яшаб ўтган халқ; *ахейлар* эса энг дастлабки фотиҳлар билан бирга кириб келганлар; «Илиада» ва «Одиссея» дostonларида тасвирланган воқеаларга ана шу ахейлар жамоасида дунёга келган ривоятлар асос бўлган; *дорийлар* кейинроқ келишган, уларнинг дostonлардаги воқеаларда иштирок этмаганларига сабаб шудир; дорийлар фақат бир марта, «Одиссея»нинг шу сатридагина тилга олинади.

178–179-сатрлар. *Шоҳ Минос тўққиз йиллаб ҳукмронлик қилган экан салтанатига* — В.Жуковский бу сатрни «Минос тўққиз ёшга тўлар-тўлмай шоҳ бўлган эди», деб нотўғри таржима қилган. Гап шундаки, Минос тўққиз ёшидан бошлаб эмас, балки тўққиз йиллаб подшолик қилган, сабабки, элга кам ёйилган бир ривоятга кўра, Минос ҳар тўққиз йилда ўз падари Зевсга (уни «Зевс ҳамнишини» деб юритилиши ҳам шундан) мурожаат қилиб, ундан давлатни бошқаришида қўлланма бўладиган янги қонунларни олади. Бу ривоятда шоҳларнинг мўъжизавий қувва соҳиби эканлиги ўз аксини топган бўлиб, шу қувва туфайли салтанатда фаровонлик ҳукм сураб экан; лекин вақт ўтиши билан бу мўъжиза қудрати заифлашаркан, ана шунда шоҳни ўлдиришар ё тахтдан ағдаришар экан. Шоҳ Минос ҳар тўққиз йилда ўз падари бузруквори Зевсга мурожаат

қилиб, ундан олган мўъжизакор қуввасини янгилаб туради. Гомер замонида бундай тасаввур алақачон унутилган бўлиб, фақат ривоятлардагина қолган эдики, шоир ана шу ривоятни тилга олмоқда.

197-сатр. *Халқдан йиғилган нон-намак* — Аслзода киборларнинг ўз сарф-харажатларини авом халқ елкасига юклашларини тасдиқловчи яна бир далил.

413-сатр. *Неварамга Одиссей деб от қўяман* — Гомер Одиссей исмини «одиссомай» (аччиқланаман, газабланаман) феълига тақовул қилиб олган. Лекин бу ҳол фақат оҳангдошликдан иборат.

520-сатр. *Аида ҳам йиғлар* — Яъни булбул йиғлайди (Қаранг *Аида*).

Йигирманчи қўшиқ

66-сатр. *Океаннинг сарчашмаси бошланган ер* — Аид салтанати.

279–280-сатрлар. *Айни шу пайт муждачилар қурбонлик мол етаклаб ўтди Гекатомба қилмоқ учун шоҳ кўчадан* — Бу ерда тасвирланган воқеа янги ой туғилган кунда, яъни Аполлон байрами кунини содир бўлмоқда.

355–360-сатрлар. *Эй бадбахтлар... бошингиз кўринмай қолди...* — Феоклимен куёвларнинг бўлажак қисматини кўраётгандай бўлади. *Руҳлар* — ҳалок бўлганларнинг Аид салтанати — *Эребга* учиб кетаётган арвоҳлари.

Йигирма биринчи қўшиқ

120–121-сатрлар. *Волидамнинг ёт эрга тегиб, бу уйдан бош олиб чиқиб кетишига кўп қайғурмасмен* — Достоннинг аслиятида, агар Телемах камонни эга олса, унда Пенелопа ўз уйида қолади, деб айтилган.

141-сатр. *Темир патли ўқ* — Камон ўқининг дум томоғига темир қанот ўрнатилар эди.

146–147-сатрлар. *У қурбонлик учун келтирилган молни кўриб, башорат қилар эди* — Леодейнинг вазифаси: қурбонлик амали бажарилаётган чоғда юз бериши мумкин бўлган бирон белги — мўъзижани кузатишдан ва қурбон қилинган жонлиқнинг ички аъзоларига қараб келажакни башорат қилишдан иборат бўлган; у яна меҳмонларнинг май паймо қилишларини кузатиб борган ва шу сабабли у майни сув билан омухта қилиш учун мўлжалланган катта жом яқинида ўтирган.

270-сатр. *Кумуш камон* — Аполлоннинг васфларидан бири.

299-сатр. *Евритион бир пайтлар шундай телба бўлиб қолганди* — Кентаврларнинг лапифлар билан қилган жанги ҳақида луғатдаги «Евритион» ва «Пирифой» сўзларига берилган изоҳдан ўқинг.

413–414-сатрлар. *Одиссей... камон шоҳига... илди чилла итин* — Камон учлари бақувват бўлсин учун, уларга шоҳ (мугиз)дан қош ўрнатганлар.

Йигирма иккинчи қўшиқ

56–57-сатрлар. *Кейин талаб қилаверасан... тўлов қийматини... хоҳлаганингча* — Евримах Одиссей хонадонига етказилган зарарлар учун куёвларнинг тўлов тўлашини ва устига устак, қилган хиёнат ва жиноятлари эвазига ҳар бир куёвдан жуда катта ҳақ, яъни 20 бошдан буқа олиб беражagini ваъда қиладики, бу ўша даврдаги одатий ҳуқуқ нуқтаи назаридан, Одиссейга етказилган зиён учун тўланадиган жарима

миқдорини тўла қоплаши мумкин эди; шундан кейин, Одиссей куёвлардан қасос олиш ҳуқуқидан маҳрум бўларди.

82-сатр. *У икки дамли мис ханжарни суғурди қиндан* — Меҳмонхонадаги барча қурол-яроқлар олиб чиқиб кетилган бўлса ҳам, ҳар бир куёвнинг доим ёнида тақиб юрадиган ханжари бўлган.

335—339-сатрлар. *Зевс меҳробини қучиб ўтирсинми...* — Меҳробни қучган одам дахлсиз ҳисобланган.

487—488-сатрлар. *Олов билан олтингугурт олиб кел; биз уни тутатиб Гуноҳлардан поклашимиз жоиздир бу меҳмонхонани* — Қадимги юнон эътиқодига кўра, қон тўкилган жойини макруҳ қилар ва тутатилган олтин гугуртнинг тутуни шу нопокликни ювар экан.

Йигирма учинчи қўшиқ

245—247-сатрлар. *Эосга эса, Фаэтон ва Ламп қўшилган жангаробада балқиб чиқмоқликни...* — Қадимги юнонларнинг тасаввурича, Эос ҳам худди куёшга ўшаб икки от қўшилган аробада балқиб чиқар экан. Отларнинг номи: Ламп — «нурафшон», Фаэтон — «чарақловчи» маъноларини билдиради.

249-сатр. *Оҳ, бизнинг бу риёзатлар тугагани йўқ ҳали, жоним* — Одиссейнинг бундан кейинги жаҳонгашталиги ва унинг Цирцеядан туғилган ўз ўғли Телегон («узоқда туғилган» маъносини билдиради) томонидан тасодифан ўлдирилиши ҳақида эпик дoston «Телегония»да ҳикоя қилинган; лекин бу дoston бизга етиб келмаган.

Йигирма тўртинчи қўшиқ

6-сатр. *Гермес ортидан учдилар.* — Бу ўринда Аид саҳнаси дostonнинг ўн биринчи қўшигида тасвирланган ўликлар дунёси ҳақидаги манзарадан тамомила бошқача тарзда таърифланган: бу ерда марҳумларнинг руҳлари, улар дафн этилмасидан олдин Аидга тушяптилар, тангри Гермес кўлидаги олтин таёқчаси билан руҳларни Аидга кузатиб келмоқда, қолаверса, бу ерда руҳлар ўз ақл ва хотираларини сақлаб қолганлар... Шу ҳолатлардан келиб чиқиб, ушбу сатрлар дostonга кейинчалик киритилган бўлиши мумкин, деган фикрга келиш мумкин.

12-сатр. *Гелиоснинг дарвозаси ёнидан* — Қадимги юнонларнинг тасаввури бўйича, Гелиос дарвозаси энг чекка гарбда бўлган ва куёш ҳар куни кечқурун шу дарвозага ботган.

37-сатр. *Аргос* — Бу ерда гап Пелопоннесдаги Аргос ҳақида эмас, балки Фессалиядаги пеласглар яшаган Аргос ҳақида кетяпти.

50-сатр. *Мотамсаро онанг* — санам Фетида.

200—201-сатрлар. *Хонандалар Пенелопанинг бу вафосин ҳали алқаб ёяжақлар бутун заминга* — Дostonнинг асл нусхасида айнан шундай дейилган. Лекин В.Жуковский ўз таржимасида бу сатрлар ўрнига «Каменалар ўз қўшиқларида Пенелопанинг садоқатини тараннум этгайлар», деган сатрларни киритган (Каменалар — Румо илоҳалари бўлиб, кейинчалик улар юнон Музаларига қиёс қилинганлар.). Шу боис биз дostonнинг ўзбекча матнига Жуковскийнинг бу иловасини киритмасликни маъқул кўрдик.

202-сатр. *Тиндарейнинг маккора қизи* — Бу ерда Елена эмас, балки Леда билан унинг фоний эри Тиндарнинг қизи Клитемнестра (Агамемноннинг хотини) тилга олинмоқда.

303–304-сатрлар. *Пилипимонзод Афейд ва унинг ўгли Еперит* – Полипимон – «Кўп азоб чеккан», Афейд – «Ҳеч ким раҳм қилмаган» ва Еперит – «Кувгин қилинган» деган маъноларни билдиради.

477-сатр. *Зевснинг чақмоқ кўзли қизи* – Афина.

504-сатр. *Одиссейнинг ўзи тўртов* – Одиссей ва унинг уч сафдоши – Телемах, Филойтий ҳамда Евмей – тўрт киши.

530-сатр. *Мис яноқпўшли дубулга* – Жангда муҳорибнинг икки юзи ва чаккасини ҳимоя қилиш учун дубулгага қулоқчин сифатида ўрнатилган мис пластинка.

547-сатр. *Зевснинг момақалдиросин чақмоғи* – Зевснинг қурулларидан бири – яшин.

ДОСТОНДАГИ МИФОЛОГИК ИСМЛАР ВА ГЕОГРАФИК НОМЛАР ЛУФАТИ

Автоликон (аникрофи — *Автолик*) — Одиссейнинг она томонидан бобоси, донғи кетган қаллоб ва ўғри. У ўз падари Гермесдан гоят ажиб эпчиллик, уддабуронлик ва муғамбирлик хислатларини мерос қилиб олади. Одиссей табиатидаги қувлик ҳам шу бобосидан ўтган.

Агамемнон — Микена ва Аргос шоҳи, Атрейнинг ўғли, Спарта шоҳи Менелайнинг акаси. Троя остонасида у иттифоқдош юнон кўшинларининг олий бош кўмондони бўлган. Троя жангидан сўнг юртига қайтиб борганида ўз хотини Клитемнестра ва унинг ўйнаши Эгист томонидан ўлдирилган.

Аид — Крон ўғли, Зевснинг акаси, ўлганларнинг ерости салтанати тангриси. Унинг исми «кўринмас» деган маънони билдиради ва одамларни даҳшатга солувчи ўзга ном (дўзах) билан ифодаланadi. *Аид салтанати* ёки кўпинча соддагина *Аид* (дўзах) дейилганда, ўликлар юрти, нариги дунё кўзда тутилади.

Аида (таржимаси — «булбул») — Эфос шоҳи Пандарнинг қизи, Зевоснинг (қаранг: *Амфион* ва *Зевос*) хотини. У Амфионнинг ўн иккита боласи бўлган хотини Ниобага хасад қилиб, унинг суюкли кенжа ўғлини ўлдирмоқчи бўлади, лекин янглишиб ўзининг ёлғизгина ўғли Итилосни ўлдириб кўяди. Оқибатда у шу қадар оғир қайгуга ботадики, тангриларнинг раҳми келиб, бу онаизорни булбулга айлантирадилар; булбул сайраган чоғида доим «Итил» исмини такоррайди.

Акаст — Дулихий оролининг шоҳи.

Алибантлар — афсонавий халқ.

Алкиной — Схерия оролида яшовчи феак халқининг шоҳи.

Алкмена — Микена маликаси. Микенадан Фивага қочган Тиринф шоҳи Амфитрионнинг хотини. Бу шоҳ Фивадалик чоғида, эрининг йўқлигидан фойдаланган Зевс Амфитрион қиёфасида келиб, Алкмена билан қовушади. Алкмена Зевсдан буюк қахрамон Гераклни, ўз эридан эса фоний Ификлесни туғади; бу икки ўғил эгиз тугилади.

Алкмеон — Амфиарай билан Эрифиланиннг ўғли; у отасининг қасдини олиш учун, ўз онасини ўлдиради ва Эринийлар таъқибига учрайди (қаранг: *Амфиарай*).

Алоей — жуда қадим замонда янчилган бугдой худоси бўлиб, уни Псейдоннинг ўғли деб ҳисоблаганлар. У ўз хотини Ифимедеядан Отос ва Эфиалтес исмли икки ўғил кўрган.

Алосинда — денгиз маъбудаси.

Алфей — Пелопоннесдаги дарё ва шу дарёнинг тангриси.

Амифаон — Тиро билан Крефеянинг ўғли, *Мелампнинг* (қаранг) отаси.

Амнисий — Критдаги лиман.

Амфиарай — Аргос шоҳи, соҳибқаромат ва башоратгўй Мелампнинг эвараси. Фивадан бадарға қилинган шаҳзода Полиник (Эдип ўғли)

Фивага қарши юриш бошламоқчи бўлади ва бу юришга Амфиарайни жалб қилишга уринади, лекин бу урушнинг ҳалокат билан тугашини олдиндан пайқаган Амфиарай, ундан бош товлайди. Шунда Полиник Амфиарайнинг хотини Эрифилани пора билан ўзига оғдиради ва бу тилла тақинчоқларга сотилган хотини эрини Фива юришига қатнашишга мажбур қилади. Уруш мағлубият билан тугагач, Амфиарай жангаробага чиқиб қочади, лекин ер ёрилиб уни ютиб юборади.

Амфилох — Амфиарай билан Эрифиланинг ўғли, башоратгўй, у Троя жанги қатнашчиси.

Амфимедон — Пенелопага уйланмоқчи бўлган куёвлардан бири.

Амфином — Пенелопага уйланмоқчи бўлган куёвлардан бири.

Амфион ва Зефос — эгиз ака-укалар, Зевс билан дарё худоси Асопнинг қизи Антиопанинг болалари. Икковлари Фивада салтанатни бошқарганлар ва шаҳар атрофига юксак девор тиклаганлар: паҳлавон ва полвон Зефос улкан ва залвар тошларни қўлида ташиб келган, моҳир машшоқ Амфион эса, ўз тори садоси остида ул тошларни ҳаракатга келтириб, деворга ўрнатган. Яна бир Амфион — Беотиядаги Орхомен шахрининг шоҳи, Несторнинг бобоси.

Амфитея — Автоликнинг хотини, Одиссейнинг она томондан бувиси.

Амфитрион — Алкменанинг эри, уни Гераклнинг отаси деб ҳисоблаганлар (қаранг: *Алкмена*).

Амфитрита — денгиз маъбудаси, Посейдоннинг хотини.

Антиклея — Автолик билан Амфитеянинг қизи, Одиссейнинг онаси.

Антилох — Несторнинг катта ўғли, Троя жанги қатнашчиси; Патроклнинг ўлимидан кейин Ахиллеснинг энг жонажон дўсти. Урушнинг охири кунларида кекса отасини ўз гавдаси билан пана қилган чоғда Мемнон томонидан ўлдирилади.

Антиной — Евпейт ўғли, Пенелопага уйланмоқчи бўлган куёвлар ичида энг суллоҳи.

Антиопа — дарё тангриси Асопнинг қизи; у Зевсдан эгиз ўғиллар — Зефос билан Амфионни туғади.

Антифат — 1) Мелампнинг ўғли, башоратчи; 2) Лестригонлар шоҳи; 3) Одиссейнинг итакалик дўсти.

Аполлон (Феб) — Зевс билан Латона (Лето)нинг ўғли, донишмандлик, санъат ва башорат худоси. Юнонистонда уни ҳамиша қўлида кифара (қилли чолғу асбоб) ва бошида дафна гулчамбари билан тасвирлаганлар. У камонидан ўқ отиб одамларни жадал ўлимга йўллайди. У Артемида билан эгиз туғилган. Гомер дostonларида уни «чўнг мерган», «кумушкамон» деб васф қилиниши — унинг қиргин келтирувчи моҳир мерганлигига ишора.

Арго — Шу номли кемада Ясон ўз ҳамроҳлари билан заррин сурни олиб келгани Колхидага сузиб боради. Бу кема «аргонавтлар» деган сўзнинг келиб чиқишига сабаб бўлган.

Аргос — Гомер замонида Арголида деб аталган бу жой Пелопоннес вилоятида жойлашган бўлиб, кейинчалик унинг ўрнида Аргос шаҳри вужудга келган; баъзида бутун Пелопоннес «Аргос» сўзи билан ифодаланadi.

Аргосликлар — Аргос аҳолиси, демак. Гомер юнонларни ҳам шу сўз билан номлайди. Айни пайтда, у юнонларни яна «ахейлар», «данайлар» деб ҳам атайди.

Аргус — 1) Минг кўзли махлуқ; Гера Зевснинг маъшуқаси Иога рашк қилиб, уни сигирга айлантиради ва Аргусни унга пойлоқчи қилиб кўяди. Бироқ Гермес Зевснинг топшириги билан Аргусни ўлдиради; Гомер дostonларида Гермесга кўпинча «*аргускуш*» (Аргуснинг қотили) деб нисбат берилишига сабаб ҳам шудир; 2) Одиссейнинг ити.

Аргускуш — қаранг: *Аргус*.

Арей — Зевс билан Геранинг ўғли, уруш худоси.

Арета — феаклар шоҳи Алкинойнинг хотини.

Аретуса — Итакада бир чашманинг номи.

Ариадна — Крит шоҳи Миноснинг қизи. У лабиринт ичидаги махлуқ Минотаврни ўлдиргани кириб кетаётган паҳлавон Тесейга ип учини тутқазади. Тесей Минотаврни ўлдириб, шу ип кўмагида лабиринт ичидан омон қайтиб чиқади; Тесей Ариадна билан қочиб кетади. Кенг тарқалган ривоятларда айтилишича Тесей Ариаднани Наксос оролига ташлаб кетади ва Ариадна у ерда ё тангри Дионисга хотин бўлади, ё Артемида отган ўқдан ҳалок бўлади. «Одиссея»да биз ривоятнинг бошқа талқинини кўрамиз: Артемида шахсан Диониснинг амри билан Ариаднани маҳв этади.

Аркесий — Лаэртнинг отаси, Одиссейнинг бобоси.

Артакий булоғи — лестригонлар мамлакатадаги чашма.

Артемида — Зевс билан Латонанинг Аполлон ила эгиз тугилган қизи, мангу бокира овчи маъбуда. Кейинчалик унга ой маъбудаси ва тўлғоқ тутганда кўмаклашувчи маъбуда сифатида сиғина бошлаганлар. У ҳам акаси сингари камон ва ўқ билан қуролланган.

Асон — Биотиядаги дарё ва шу дарёнинг тангриси; Зефос билан Амфионнинг бобоси.

Астер («юлдуз» деган маънони билдиради) — Итака яқинидаги орол.

Асфодилон ўтлоғи — марҳумлар салтанатида уларнинг руҳи сайр қиладиган ўтлоқ.

Атлант — бузург паҳлавон; Прометейнинг акаси, санам Калипсонинг отаси. Худоларга қарши маккорона қилмишлари учун, осмон гумбазини елкасида кўтариб туришга маҳкум этилган. Кейинчалик эса, у тоғга айлантирилган ва ҳанузгача бу тоғ унинг номи билан аталади (Шимолий Африкадаги Атлас тоғи).

Атрей — Пелопснинг (қаранг: *Тантал*) ўғли; Агамемнон билан Менелайнинг отаси. У ўз акаси Фиест билан довлашиб қолиб, ниҳоятда мудҳиш жиноятга қўл уради: Фиестнинг болаларини ўлдириб, уларнинг гўшtidан таом тайёрлайди ва акасига шу таомни едиради, кейин унинг тирик қолган ўғли Эгистни ўз отасини ўлдиришга даъват этади. Лекин Фиест билан Эгист Атрейнинг ўзини ўлдирадilar.

Аттика — Ўрта Юнонистондаги вилоят; пойтахти Афина.

Афина — Атика вилоятининг асосий шаҳри, энг қадим замонлардан у Афина Палладага сизинувчи марказ бўлган. Милоддан олдинги V асрдан бошлаб бутун Юнонистон маданиятининг маркази ҳисобланади.

Афина Паллада (Афина, Афинейя, Паллада) — Зевснинг калласидан тугилган қизи. Жангчи илоҳа, мангу бокира, донишмандлик маъбудаси, тўқимачилик касбининг пуштипаноҳи. Унинг доимий васфи — «шаҳлокўз», аниқроғи «уккикўз» бўлиб, бу жуда қадим замонларда, маъбудани укки қиёфасида тасаввур қилганларидан далолат берадики, кейинчалик, укки маъбуданинг муқаддас тимсолига айланган эди. У Одиссейнинг доимий ҳомийси.

Афродита — муҳаббат ва гўзаллик маъбудаси; бир мифологик ривоятга кўра — Зевс билан Дионанинг қизи, бошқа ривоятга кўра — денгиз кўпигидан бунёд бўлган. Уни яна *Киприда* ва *Киферея* деб ҳам атайдилар. Бинобарин, унга асосан Кипр ва Кифера оролларида сигинадилар ва тангридек эъзозлайдилар.

Ахейлар — энг қадимий юнон қабилаларидан бири; бу қабила мамлакатнинг шимолидан келиб, унинг азалги аҳолиси — пеласгларни забт этган ва улар билан қоришиб кетган. Гомер ўз дostonларида юнонларни кўпроқ «ахейлар» деб номлайди.

Ахерон — ўлиқлар салтанатидаги дарё; ўлганларнинг Аидга кетаётган руҳлари албатта шу дарёдан қайиқда сузиб ўтиши лозим.

Ахиллес — Троя жангининг асосий қаҳрамони, денгиз маъбудаси Фетида билан Фессалиядаги Фтия шаҳрининг шоҳи Пелейнинг ўғли. Юнон қаҳрамонларининг энг буюғи; у Троя бўсағасида беҳисоб жасоратлар кўрсатади, лекин урушнинг ўнинчи йилида Приам ўғли Парис отган ўқдан ҳалок бўлади: бу ўқни тангри Аполлон Ахиллес баданидаги ягона қалтис жойга — товонига йўналтиради.

Аякс Оилей ўғли — Ўрта Юнонистонда яшовчи локр халқи шоҳи; у Троя бўсағасидаги урушда ўз халқига саркарда бўлади. Троя забт этилган чоғда у маъбуда Афина маъбадига беркинган Кассандра (Приам қизи)ни зўрлаб олиб кетмоқчи бўлади; лекин бу қилмиши учун Афинанинг ғазабига учрайди; маъбуда Аякснинг Троядан қайтаётган кемасига Зевс чақмоғини отади. Аякснинг ўзини эса, Посейдон юксак қояга парчинлаб қўяди.

Аякс Теламон ўғли — саламинлар шоҳи Теламон Пелейнинг оғаси бўлган (демак, Аякс билан Ахиллес — амакиваччалар). У Троя бўсағасида жанг қилган энг шавкатли қаҳрамонлардан бири. У қудрат ва жасоратда фақат Ахиллесгагина тенг келолмайди; Ахиллеснинг ўлимидан кейин у паҳлавоннинг силоҳларига эга бўлиш учун Одиссей билан баҳслашади. Лекин баҳс Одиссей фойдасига ҳал бўлади. Шунда Аякс аламдан ўз жонига қасд қилиб ўлади.

Борей — шимол шамоли

Вакх — Май тангриси Диониснинг диний номи.

Гарниялар (ўғри санамлар) — қуюн ва ўлим маъбудалари; ривоятларга кўра, боши ва сийнаси аёлники бўлиб, кўзга кўринмай учувчи ва одамларнинг жонини ўғирловчи қушлар.

Геба — Зевс билан Геранинг қизи, инсон ҳаётининг етуклик даврини ифодаловчи мангу навниҳол илоҳа; бу давр, юнонлар таъбирича, одам

18 ёшга кирганида бошланар экан. Геба тангрилар базм қурган пайтда уларнинг хизматини қилган. Геракл боқийликка мушарраф бўлиб, тангрилар жамоасига кирганида, уни Гебага уйлантирадилар.

Гекатомба – биринчи қўшиқнинг 26-сатрига берилган изоҳга қаранг.

Гелиос – Куёш тангриси, Тонг шафағи (Эос) билан Ой (Селена)нинг акаси, титан Гиперионнинг ўғли.

Геллеспонт – Кичик Осиёни Европадан ажратиб турган бўғоз (ҳозирги Дарданел).

Гера – Крон билан Реянинг қизи, Зевснинг опаси ва хотини, тангриларнинг сармаликаси.

Геракл – юнон мифологиясида энг сеvimли қаҳрамон; Зевс билан Алкменанинг ўғли. У кўп вақт Геранинг таъқибида бўлади ва шу сармалика уюштирган фитналар оқибатида, Микена шоҳи кўрқоқ ва нотавон Эврисфей кўлида хизмат қилади; унинг амри билан ўн иккита машҳур жасоратлар кўрсатади. У ер юзини мудҳиш махлуқлардан тозалайди, Прометейни озод қилади, ҳатто ўлим тангрисини ҳам енгади. Геракл ўлганидан кейин уни Олимпга олиб чиқиб кетадилар ва унга боқийлик ато этадилар.

Герения – (учинчи қўшиқнинг 68-сатрига берилган изоҳга қаранг).

Гермес – Зевс билан Майянинг ўғли, тангриларнинг даракчиси, тижорат ва фасоҳат тангриси. (қаранг: *Аргускуш*).

Гермиона – Менелай билан Еленанинг қизи; у Неоптолемга турмушга чиқади.

Геронтлар – оқсоқоллар.

Гефест – Зевс ва Геранинг ўғли, олов тангриси, темирчилик касбининг пуштипаноҳи ва ўзи ҳам моҳир темирчи; юнонлар Гефестни ниҳоятда қудратли, аммо хунук ва иккала оёғи чўлоқ деб тасаввур қилганлар.

Гея – Ер; ер маъбудаси.

Гигантлар – Геянинг илоноёқ маҳобатли болалари; улар ғоятда улкан қудрат соҳиби бўлганлар. Гея бу болаларини худолар зарбини даф этувчи хислат билан таъминлаган. Шунга кўра, улар бутун жаҳонни забт этиш учун худолар билан ҳеч кўрқмай уруш бошлайдилар. Худолар уларни енга олмайдилар ва фоний банда Гераклни ёрдамга чақирадилар. Геракл ўз камонидан ўқ ёғдириб барча гигантларни қириб ташлайди.

Гипересия – Пелопоннеснинг шимолидаги шаҳар.

Гипересия замини – бу сўз «худуд ортидаги» ё «юқоридаги» деган маънони билдиради; у феакларнинг афсонавий ватани, кейин улар Схерияга кўчиб ўтганлар.

Гиперион – бу исм «юксакда юрувчи» деган маънони билдиради; титан; Гелиос, Селена (Ой) ва Эос (тонг шафағи)нинг отаси.

Ғирей қоялари – Юнонистон архипелаги ороллари орасида сувдан қалқиб чиқиб турган қоялар. Ойлей ўғли Аякснинг кемаси шу қоялар яқинида ҳалокатга учраган.

Горалар – (қаранг: *Оралар*).

Горгоналар – соч толалари илонлардан иборат бўлган қанотли мудҳиш махлуқлар. Гомер фақат битта Горгонани тилга олади. Медуза отли бу Горгона фоний бўлиб, уни аргослик қаҳрамон Персей ўлдиради.

Гортина – Крит оролининг жанубидаги йирик шаҳар.

Даймон – (Бешинчи кўшиқнинг 419 сатрига берилган изоҳга қаранг.)
Данайлар – Арголидада яшаган бир қабила номи. Гомер баъзан барча юнонларни ҳам шу ном билан атади.

Девкалион – Крит шоҳи Миноснинг ўғли, Идомейнинг отаси.

Дейфоб (Дейфоб) – Приамнинг ўғли, Парис ҳалок бўлганидан кейин Еленани шунга хотин қилиб беришган.

Делос – Эгей денгизидаги орол; ривоятларда баён қилинишича, то Латонанинг Аполлон билан Артемидага кўзи ёримагунча у мудом денгиз тўлқинларида қалқиб сузиб юрган. Делос Аполлонга сифинувчи энг муҳим марказ бўлган.

Деметра – Крон билан Реянинг қизи, ҳосилдорлик ва деҳқончилик маъбудаси.

Дий – Зевснинг номларидан бири.

Диокл – Орсилохнинг ўғли, Пелопоннесдаги Фера шаҳрининг шоҳи.

Диомед – Тидей ўғли, ахейларнинг энг бузург қаҳрамонларидан бири.

Дионис – Зевс билан фоний аёл Семела (Кадм қизи)нинг ўғли. Узум токи ва май тангриси.

Дия – бир маълумотга кўра, Крит яқинидаги кичик орол, бошқа маълумотда айтилишича – Эгей денгизидаги Наксос оролининг энг кўҳна адабий номи.

Додона – Эпирадаги шаҳар, унда Зевснинг ибодатгоҳи бўлган. Ривоятларда ҳикоя қилинишича, бу муқаддас жойда одамлар эман дарахти япроқларининг шитирлаши, кабутарларнинг гув-гувлаши ва ариқдаги сувнинг шилдирашини эшитиб тангриларнинг хоҳиш-иродасини билганлар.

Долион – Лазертнинг қули, боғбон.

Дорийлар – Қадимги Юнонистоннинг асосий қабилаларидан бири. Бу қабила милотдан олдинги XII асрнинг бошларида Шимолий ва Ўрта Юнонистондаги Пелопоннеснинг жануби-ғарбий ерларига кўчиб ўтган; кейинроқ эса улар Родос, Крит ва бошқа оролларда яшай бошлаганлар.

Дулихий – Гомернинг таърифлашича, Итакадан унча узоқ бўлмаган орол, лекин Гомер у атрофдаги ороллардан қай бирини назарда тутган – бизга маълум эмас.

Евмей – Одиссейнинг садоқатли чўчкабоқари.

Евмел – Фессалия вилоятидаги Фера шаҳри шоҳи Адмет билан Алкестиданинг ўғли. Алкестида эрининг ўрнига ўлишга рози бўлади, лекин бу пайт Адметникида меҳмон бўлиб турган Геракл Алкестидани ажал худоси чангалидан қутқариб қолади.

Евпейт – итакалик зодагон, Антинойнинг отаси.

Евр – шарқ шамоли.

Еврибат – Одиссейнинг муждачиси; Троя урушида хожасининг ҳамроҳи бўлган.

Евридика – Несторнинг хотини.

Евриклея – Телемахнинг энагаси.

Евримедонт – гигантлар шоҳи.

Еврином – Египтийнинг ўғли, Пенелопага уйланмоқчи бўлган куёвлардан бири.

Евринома — Пенелопанинг кекса калитдори.

Еврипил — Трояликларнинг энг сўнги иттифоқдоши, кетейлар шоҳи Телеф билан Приамнинг синглиси Астиоханинг ўғли; Астиоха акаси Приамнинг ваъдаларига учиб, ўғли Еврипилни Троя жангига юборди, ҳолбуки унинг бу жангдан тирик қайтмаслигини билган эди.

Еврит — машҳур камонкаш. Унга камонни тангри Аполлон совға қилган, лекин Еврит бора-бора гердайиб кетиб, Аполлонни камон отишда беллашувга чақиради ва бу густоҳлиги учун тангри унинг жонини олади. Евритнинг камони унинг ўғли Ифитга тегади, сўнг Ифит уни Одиссейга туҳфа қилади.

Евритион — кентавр, у Пирифойнинг никоҳ тўйида безорилик қилади (қаранг: *Пирифой*).

Елена — Спарта шоҳи Тиндарейнинг қизи Леданинг Зевсдан туққан қизи. Эллададаги энг соҳибжамол аёл, Менелайнинг хотини. Приамнинг ўғли Парис Афродитани маъбудалар ичида энг гўзали деб тан олгани учун, бу маъбуда Еленани Парис билан қовуштиришга ваъда беради. Парис Спартага боради ва Менелайнинг йўқлигидан фойдаланиб, Еленани ўзи билан қочишга кўндиради. Бундан хабар топган Менелай барча юнон қаҳрамонларини ёрдамга чақиради ва аҳейларнинг беҳисоб лашкарлари Агамемнон бошчилигида Трояга қарши юриш бошлайди. Бу уруш тўққиз йил давом этади ва ўнинчи йили аҳейлар галаба қозонадилар. Менелай Елена билан кўп саргузаштларни бошларидан кечириб, урушдан кейин саккиз йил ўтгач, ўз ватани Спартага қайтади.

Ерехтей — Афинанинг қадимги афсонавий шоҳи, Гея (Ер)нинг авлоди.

Ехет — фоний бандалар кушандаси, бадқаҳр одамхўр; у фақат Эпирадагина ҳукмронлик қилган. Гомердан олдинги мифологияда у ўлим тангрларидан бири ҳисобланган.

Закинф — Иония денгизида Итакадан жануброқда жойлашган орол.

Зам — Иония денгизидаги орол, — Кефаления (ҳозирги Кефалиния) бўлса керак.

Занжилар — (қаранг *эфиоплар*).

Зевс (Зевес) — Крон билан Реянинг ўғли; у ўз отасини тахтдан ағдариб, бутун жаҳонга ҳукмронлик қила бошлаган. Зевс — тангрлар ва бандалар шоҳи, осмон, момақалдироқ ва чақмоқлар худоси, олий адолатпаноҳ, ибодат қилувчилар ва мусофирлар ҳомийси.

Зефир — Фарб шамоли.

Идоменей — Девкалионнинг ўғли, Крит оролидаги Кнос шаҳрининг шоҳи, Троя урушида критликлар саркардаси.

Икарий — Тиндарнинг акаси, у Спартадан қувилиб, Акарнанияда истиқомат қилган; Пенелопанинг отаси.

Ил — Приамнинг бобоси; у Троянинг шоҳи бўлган; Бу шаҳар Илнинг шарафига Илион деб ҳам юритилади.

Илион — (қаранг *Троя*).

Илифия қояси — тўлгоқ тутганда кўмаклашувчи маъбуда Илифияга бағишланган қоя.

Ино — (қаранг *Левкотей*).

Иолкос — Фессалияда денгиз бўйидаги шаҳар; аргонавтлар ўз сафарларини шу ердан бошлаганлар.

Ир — (Ўн саккизинчи қўшиқнинг 6-сатрига берилган изоҳга қаранг).

Исмар — киконларнинг Фракиядаги пойтахти; Исмар ўз шароблари билан донг таратган.

Итак — қаҳрамон; Итака ороли унинг номига қўйилган.

Итака — Одиссейнинг ватани, Иония денгизида, Юнонистоннинг ғарбий соҳили яқинига жойлашган ҳаммаёғи тоғ кичкина орол.

Итинос — (қаранг *Аида*).

Ификлес — 1) Гераклнинг фоний укаси; у акасига унинг кўп ишларида кўмаклашган; 2) Филакия шоҳи (қаранг: *Меламп*).

Ифит — Евритнинг ўғли; у Одиссейнинг меҳмони бўлганида унга машҳур камон совға қилган. Уни Геракл ўлдирган.

Ифтима — Икарийнинг қизи, Пенелопанинг опаси.

Кавконлар — Пелопоннеснинг ғарбида яшаган энг қадимий юнон қабилаларидан бири.

Кадм — Финикия шоҳи Агенорнинг ўғли ва Зевс ўғирлаб кетган Европанинг акаси. Агенор уни сингисини қидириб топгани жўнатади. Лекин Кадм Европани топа олмайди. Шунда у Делфа ибодатхонасининг қоҳини башорати билан бир сигир кетидан эргашиб кетиб, у бориб тўхтаган ерда шаҳар барпо қилади. Бу Беотиянинг Фива шаҳри эди. (Беотия — «сигиробод» деган маънони билдиради.) Диониснинг онаси Семела ҳамда Левкотей — Ино Кадмнинг қизлари бўлган.

Калипсо — Атлантнинг қизи; Огигия ороли санами.

Кастор ва Полидевк — Леданинг ўғиллари. Еленанинг акаси ва укаси; Полидевк Зевс фарзанди бўлгани учун боқий банда эди. Лекин Тиндарнинг ўғли бўлмиш Кастор — фоний банда эди. Бу оға-инилар ҳамиша бирга бўлишган, жангларда биргаликда жасорат кўрсатишган. Кастор ўз амакиваччаси Ид билан олишиб ҳалок бўлганида, Полидевк ўз боқийлигини у билан баҳам кўришга тангрилардан ижозат олади. Шундан кейин бу оға-инилар умрларининг бир кунини Олимпда ўтказишса, бир кунини Аида ўтказадилар; уларни худди тангрилардек иззат қилганлар.

Кассандра — Приамнинг башоратгўй қизи. Бу фазилатни унга Аполлон ато этган. Бироқ қиз Аполлоннинг севгисини рад этади. Шунда тангрининг дуоибоди билан одамлар Кассандранинг доимо тўғри айтган башоратига ишонмаганлар. Агамемнон уни асира қилиб ўз юртига олиб кетади. Лекин бу қоҳина у ерда Агамемнон билан биргаликда Клитемнестра ва унинг ўйнаши Эгист томонидан ўлдирилади.

Кералар — (қаранг: *ҳарпиялар*).

Кетейлар — Кичик Осиёдаги бир қабила.

Кефалления (Кефаллениа) — Таркибида Итака, Зам, Закинф, Дулихий ороллари бўлган бир гуруҳ оролларнинг умумий номи.

Кидонлар — Крит оролидаги қабила.

Киконлар — Фракиядаги қабила.

Киллена — Аркадиядаги тоғ; Гермес ўша ерда туғилган.

Киммерийликлар — Ҳамиша зулмат буркаган узоқ шимолдаги мамлакатда яшаган афсонавий қабила.

Кипр — Ўрта Ер денгизи шарқидаги орол; бу оролдаги Пафос шаҳрида Афродитанинг энг кўҳна ибодатгоҳи бўлган.

Киприда — Афродитанинг тахаллуси; ривоятларга кўра, у денгиз кўпиги орасидан чиқиб, даставвал Кипр заминига қадам қўйган эмиш.

Кифера — Пелопоннес яқинидаги орол; бу орол Афродитанинг Киферея деб аталувчи ибодатхонаси билан машҳур.

Климена — Филакия шоҳи Ификлеснинг онаси.

Клит — Мантийнинг ўғли; Эос уни севиб қолади ва ўғирлаб кетиб, унга боқийлик бахш этади.

Клитемнестра — Леда билан Тиндарнинг қизи; Агамемноннинг хотини (қаранг: *Орест*).

Кнос — Крит оролидаги шаҳар, афсонавий шоҳ Миноснинг пойтахти.

Коракс қояси — Итака соҳилидаги «қарга қояси».

Коцит — Аид салтанатидаги дарёлардан бири, *Стикснинг* (қаранг) ирмоғи.

Кратейя — куч-қудрат манбаи; Сцилланинг онаси.

Креон — Беотиядаги Фива шаҳрининг шоҳи.

Крефей — Эолнинг ўғли, Фессалия шоҳи.

Крит — Ўрта Ер денгизидаги улкан орол, қадимги юнон маданиятининг маркази; бу марказ Гомер давридан жуда илгари ҳам мавжуд бўлган.

Крон — Зевснинг отаси. Афсоналарда баён қилинишича, энг аввал жаҳонга Уран — Само ҳукмронлик қилган. Ундан Гея — Ер *титанларни* (қаранг) туққан. Мана шу титанлардан бири — Крон отаси Уранни тахтдан ағдариб, жаҳонга ҳоким бўлади; унинг ҳукмронлик даври олтин давр деб юритилади. Лекин Крон хотини Рея тугиб бераётган ўз фарзандларидан биронтаси уни тахтдан ағдариши мумкинлигини ўйлаб, кўрққанидан, ҳар битта туғилган боласини чақалоқлигида ютиб юбораверади. Шу зайлда у ўз фарзандлари: Гестия, Гера, Деметра, Аид ва Посейдонни ютади. Кенжа фарзандидан ҳам жудо бўлишига кўзи етган онаизор Рея Крит оролидаги теран ғорга бориб кўзи ёрийди ва чақалоғини ўша ерга яшириб, Кронга йўргакланган узун катта тош узатади. Крон тошни ютиб юборади. Ўша асраб қолинган чақалоқ Зевс эди. У ўсиб улғайгач, отасини тахтдан ағдаради, унинг қорнидан ака ва опаларини чиқариб қутқаради-да, ўзи жаҳонга ҳоким бўлади.

Круна — Пелопоннеснинг жануби-ғарбидаги ҳудуд.

Ктесипп — Зам оролидан Пенелопага совчи бўлиб келган бой куёв.

Ктимена — Одиссейнинг кичик синглиси; у эри билан Итакага қўшни бўлган Зам оролида истиқомат қилган.

Лакедемон — Пелопоннеснинг жануби-шарқидаги вилоят; унинг пойтахти Спарта; шоҳ Менелай салтанати.

Ланифлар — Фессалияда яшаган афсонавий халқ.

Латона (Лета) — Зевсдан Аполлон билан Артемидани туққан маъбуда.

Лазрт — Одиссейнинг отаси.

Левкада (левкос — «оқ» сўзидан олинган) — энг чекка гарбда, Аид салтанатига кираверишда қад кўтарган афсонавий «оқ қоя».

Левкомея — денгизнинг «оқбадан» маъбудаси, кўпикли тўлқинлар илоҳаси. У илгари Кадмнинг қизи, Семеланинг синглиси фоний аёл Ино эди. Ино Кадмнинг қизи, Семеланинг синглиси бўлган. Сармаъбуда Гера эри Зевснинг Семелага ошиқ бўлганига рашки келиб, унинг барча қариндошларидан нафратланади, Инони жинни қилиб қўяди ва у кичик ўғли Миликертни қўлига олганча, ўзини денгизга отади. Лекин тангрилар уни денгиз маъбудасига, ўғлини эса делфинлар чўпони тангри Палемонга айлантирадилар.

Леда — Этолия шоҳи Тестийнинг қизи, Тиндарнинг хотини; у Тиндардан Клитемнестра билан Касторни, Зевсдан эса Елена билан Полидевкни туққан.

Лемнос — Эгей денгизидаги орол; афсоналарда айтилишича, у ерда тангри Гефестнинг темирчилик устахонаси, демакки бу тангрига сигиниш маркази бўлган.

Лесбос — Эгей денгизида катта бир орол.

Лестригонлар — афсонавий жуда дароз, одамхўр халқ.

Лета — (қаранг: *Латона*).

Ливия — Африканинг шимоли-ғарбий қисми.

Локр эли — Ўрта Юнонистонда яшовчи халқ.

Лотофаглар — (таржимаси: нилуфархўрлар.) Лотос, яъни нилуфар еб кун кечирувчи афсонавий халқ.

Майя — Атлантнинг қизи, санам, Зевснинг маъшуқаси бўлиб, ундан Гермесни туққан.

Малея — Пелопоннес жанубида денгизга туртиб чиққан тоғли бурун.

Мантий — Мелампнинг ўғли; унинг исми «башоратгўй» деган маънони билдиради.

Мантия — юнонларнинг оддий иссиқ плашчи бўлган хленани Жуковский шундай таржима қилган. Бу плашч *хитон* (қаранг) устидан кийилган.

Марафон — Аттика соҳилидаги кичик шаҳар.

Меганент — Менелайнинг оқсоч қиздан туғилган ўғли.

Мегара — Гераклнинг хотини; Гера Гераклни жиннилик дардига мубтало қилганида унинг тутқаноғи тутиб Мегарадан туғилган ҳамма болаларини ўлдириб қўяди.

Медонт — Итака фуқароси; Одиссейнинг удайчиси; у йўқлигида куёвларнинг хизматини қилишга мажбур бўлади, лекин Телемах ва Пенелопага доим содиқ қолади.

Меламп (тўғрироғи «Мелампод», яъни «қораоёқ») — машхур башоратгўй, бир қатор соҳибқароматлар авлодининг бобокалони. Унинг фаолияти тўғрисида XI кўшиқнинг 293-сатридан бошлаб ўқишингиз мумкин.

Меланфий — Одиссейнинг қули; у жулдур кийимда ватанига қайтган соҳиби Одиссейни танимайди ва уни ҳақорат қилиб калтаклайди. У Пенелопанинг куёвларига лаганбардорлик қилади; Одиссей куёвлардан ўч олишга киришганида Меланфий уларни қурол-яроқ билан таъминлайди. Бу хоинлиги учун Одиссей уни ўлдириб, жасадини итлар олдига ташлайди.

Меланфо – Пенелопанинг жорияси; адабсиз, беҳаё қиз.

Мемнон – Эфиоплар (занжилар) шоҳи, маъбуда Эоснинг ўғли. У Троя урушининг ўнинчи йили Приамга кўмаклашгани келади. Мемнон иқтидори беназир паҳлавон эди, унинг силоҳ-совутларини ҳам, Ахиллесники сингари, Гефест ясаб берган эди. Мемнон жангда жуда кўп ахейларни, шу жумладан *Антилохни* ҳам (қаранг) маҳв этади. Фақат шундан кейингина Ахиллес уни ўлдиришга чоғланади, чунки у Мемнон билан бўладиган яккама-якка жангдан кейин ўзининг ҳам паймонаси тўлишини яхши биларди, шунинг учун ҳам у занжилар шоҳи билан олишишдан ўзини олиб қочиб юрарди. Занжилар шоҳи Мемнон ҳақидаги воқеа «Илиада»га ҳам, «Одиссея»га ҳам кирмаган; бунинг биз «Илиада»нинг давоми бўлмиш «Эфиопиада» достони баёнидан биламизки, достоннинг ўзи бизга етиб келмаган.

Менелай – Атрейнинг ўғли, Агамемноннинг укаси, Еленанинг эри (қаранг: *Елена*).

Ментес – тафосликлар шоҳи; у бир пайтлар Одиссей билан меҳмоннавозлик қилган.

Ментор – Алкимнинг ўғли, Одиссейнинг энг қадрдон тенгқур дўсти. Маъбуда Афина унинг қиёфасига кириб, Телемахнинг саёҳати пайтида унга ҳомийлик қилади ва насиҳатлар беради.

Мессена – Пелопоннесдаги Мессения вилоятининг марказий шаҳри.

Микена – Гомер замонида Аргоида вилоятининг бош шаҳри, Агамемнон салтанатининг пойтахти бўлиб, бу шаҳар қаҳрамон аёл Микена шарафига шундай деб номланган. Микена шаҳрида олиб борилган қазилмалар Юнонистон тупроғида энг қадимий нодир маданият ёдгорликлари бўлганини кўрсатди.

Мимант – Кичик Осиё соҳилидаги тоғ.

Минос – Зевс билан малика Европанинг ўғли. У бағоят доно, адолатли шоҳ бўлган. Шу сабабли, ўлганидан кейин у Аид салтанатида ҳакам этиб тайинланган. Минос Троя бўсағасида жанг қилган критликлар саркардаси Идомейнинг бобоси бўлган.

Мирмидонлар – Пелей ва Ахиллеснинг салтанати Фессалия Фтиясида яшаган қабила. Ривоятларда баён қилинишича, Ахиллесни бобоси Эак, Гера юборган ўлат пайтида бутун хал-қидан жудо бўлган; лекин унинг илтижосига кўра, падари Зевс чумолиларни одамларга айлантирган; шунинг учун ҳам, янги вужудга келган халқни «мирмидонлар» деб атай бошлаганлар («мирмекс» – юнон тилида «чумоли» демакдир).

Миср – 1) мамлакат; 2) Нил дарёси.

Мойралар – қисмат маъбудалари. Гомер фақат битта Мойрани – барҳақ ёзиқ маъбудасини тилга олади. Анча кейинги ривоятларга кўра, Мойралар учта бўлган: а) Клото – ҳаёт ипини йигиради; б) Лахесис – қарамай туриб одам қисматига тушган қуръани олади; в) Атропос – ҳаёт ипини узади.

Муза – кўшиқ, куй, мусиқа, рақс, шеърият маъбудаси. Музаларнинг анъанавий сони – тўққизта. Улар Парнас тоғида истиқомат қиладилар. Ҳар бир Муза санъатнинг муайян бир турига ҳомийлик қилади. Музалар отаси – Зевс, онаси – хотира маъбудаси Мнемозина. Гомер аксар пайт

бир Музани тилга оладики, бу Муза санъатнинг барча турларини ўзида мужассам қилган, бинобарин бу Музадан илҳом олган санъаткор ҳам барча нарсадан воқиф бўлади.

Навсекая — феаклар шоҳи Алкиной билан малика Аретанинг қизи.

Навсифой — Посейдоннинг ўгли, феаклар шоҳи, Алкинойнинг отаси; унинг подшолик даврида феак аҳли Гипериядан Схерияга кўчиб ўтган. Унинг исми «абжир дарга» деган маънони билдиради.

Наядалар — чашма ва дарёларнинг санамлари.

Неера — Океаннинг қизи, Гелиос — Қуёшнинг маъшуқаси; у Гелиосдан Фазтуса ва Лампетия исмли қизларни туққан.

Нейон — Итакадаги Нерион тоғининг бир тармоғи.

Нелей — Посейдоннинг ўгли, Пилос шоҳи, Несторнинг отаси.

Неоптолем — Ахиллеснинг ўгли. Ривоятларда баён қилинишича, Фетида, ўгли Ахиллеснинг қисматиغا Троя жангида ҳалок бўлиш ёзилганини билади ва уни қизлар либосида Скирос оролининг шоҳи Ликомеднинг саройига, унинг қизлари орасига яширади. Бу ерда Ахиллес шоҳнинг Дайдамия исмли қизини севиб қолади. Ахиллес Троя жангига жўнаб кетганидан кейин Дайдамиянинг кўзи ёриб ўғил кўради; чақалоққа Неоптолем деб исм қўядилар. Ахиллес Троя жангтоҳида ҳалок бўлганидан кейин Одиссей билан Диомед Неоптолемни ҳам Троя жангига олиб бордилар. Йигит ахейлар кўшини сафида мардона жанг қилади. Урушнинг охири кунлари у қаттиқ шафқатсизлик кўрсатиб, шоҳ Приамнинг кўпчилик болаларини, ҳаттоки шоҳнинг ўзини ҳам ўлдиради.

Нерей — денгиз қарияси; Понт — Денгиз билан Гея — Ернинг ўгли.

Нерикон — Акарнания вилоятидаги шаҳар.

Нерион — Итакадаги ўрмон билан бурканган тоғ; тоғнинг номи шу исмли қаҳрамон номига қўйилган.

Нестор — Пилос шоҳи; Троя жангида қатнашган саркардаларнинг энг кексаси; у донишмандлиги ва сўзамол фосоҳлиги билан элга машҳур бўлган.

Нот — жануб шамоли.

Огигия — жуда узоқ ғарбдаги афсонавий орол; у ерда маъбудалар маъбудаси Калипсо яшайди.

Одиссей — Итака оролининг шоҳи, Лаэрт билан Антикляянинг ўгли; Троя урушининг қаҳрамонларидан бири.

Океан — 1) Ер қурраси бўйлаб мангу оқиб турувчи дарё. Океандан нарида — нариги дунё — Аид жойлашган; 2) тангри Океан — титан; у Уран — Само ва Гея — Ернинг ўгли, Кроннинг акаси.

Олимп — боқий тангрилар маскани бўлмиш афсонавий тоғ. Олимпни Фессалиядаги юксак тоққа қиёс қиладилар.

Оралар (ҳоралар) — йил фасллари маъбудалари. Олимп соқчилари; улар арши аълодаги булутлардан вужудга келган қопқа (дарвоза)ларни гоҳ очиб, гоҳ ёпиб турадилар.

Орест — Агамемнон билан Клитемнестранинг ўгли. Отаси қатл этилганидан кейин у мусофирликда ўсиб улғаяди, катта бўлиб кучга

тўлгач, қайтиб келиб отасининг қотиллари — ўз онаси ва унинг ўйнаши Эгистдан қасд олади.

Орион — паҳлавон овчи, Эоснинг маҳбуби; у Артемида отган камон ўқидан ҳалок бўлади. Юлдузлар буржидан бири унинг номига қўйилган.

Ортигия — маъбуда Артемидага сифинувчилар яшайдиган афсонавий орол.

Ортилох — тангри Алфейнинг ўғли, Фера (Пелопоннес) шоҳи Диоклейнинг отаси.

Орхомен — Беотиядаги шаҳар. Аркадиядаги бошқа Орхомен шаҳридан фарқ қилиш учун, уни Юнонистонда яшовчи минийлар қабиласи шарафига «минийлар Орхомени» деб аташган.

Осса — 1) Фессалияда Олимп яқинидаги бир тоғ; 2) Зевс амрини овоза қилувчи тангри.

Отос ва Эфиалт — Ифимедея билан Алсейнинг ўғиллари (бошқа ривоятлар бўйича, улар Ифимедея билан Посейдоннинг фарзандлари). Бу болалар тўққиз ёшга кирганида, мудҳишона бўй ва қудратлари билан ўзгалардан ажралиб турганлар; бу ака-укалар зиндонга ташлаган тангри Арейни фақат Гермесгина озод эта олган. Отос билан Эфиалт Пелион тоғини Осса тоғи устига қўндириб, шу йўл билан Олимпга чиқмоқчи бўлишган. Лекин Аполлон уларнинг бу шум нияти олдини олиб, икковини ўз камони ўқи билан маҳв этган.

Пандар — Эфес шоҳи; у Зевснинг Критдаги муқаддас ибодатгоҳидан олтин итни ўғирлайди. Бу қилмиши учун тангрилар уни ва хотинини ажали етмасдан ўлдирадilar. Уларнинг икки қизи Клеотера билан Меропани тангрилар Олимпга олиб чиқиб кетадилар ва тарбиялайдилар; бироқ қизларнинг бўйи етиб, уларни эрга бериш пайти келганда, Зевс уларни ҳам оталари қилган гуноҳ учун ўлдиради.

Панопей — Фокидадаги шаҳар.

Парнас — Аркадиядаги ўрмонли тоғ, шу тоғда Одиссейни ёввойи тўнғиз яралаган эди; кейинроқ тўқилган ривоятларда айтилишича, Парнас тоғи Музалар маскани бўлган, шунинг учун ҳам Парнас қадимда шеърят рамзи бўлган.

Патрокл — Ахиллеснинг энг қадрдон дўсти; Троя жангида у Гектор томонидан ўлдирилган.

Пафос — Кипрдаги шаҳар; у ерда Афродитанинг машҳур ибодатхонаси бўлган.

Пеан — энг қадимги шифокор тангри.

Пеласглар — Юнонистоннинг энг қадимий халқи; бу халқ ахейлардан олдин яшаб ўтган.

Пелей — Эакнинг ўғли, мирмидонлар шоҳи. Уни денгиз қарияси Нерейнинг қизи Фетидага уйлантирадilar. Уларнинг никоҳ тўйига низо маъбудаси Эридадан бошқа ҳамма илоҳлар таклиф этилади. Бу ҳолдан қаттиқ ранжиган Эрида тўй маракасига кириб келиб, сиртига «энг соҳибжамол маъбудага» деб ёзилган олтин олмани стол устига ташлайди. Бу олма устида учта маъбуда: Гера, Афина ва Афродита тортишиб қоладilar. Улар баҳсни ажрим қилиш учун Троя шаҳзадаси Парисга мурожаат

қиладилар. Парис Афродитани афзал кўради, чунки у Парисга дунёда энг гўзал аёлнинг севгисини ваъда қилган эди. Афродита Парисга Еленани ўғирлаши учун имкон яратиб берадики, бунинг оқибатида Троя жанги бошланиб кетади. Пелей билан Фетидадан Ахиллес дунёга келади.

Пелиас — Посейдон билан Тиронинг ўғли. У ўз акаси Эсонни тахтдан ағдариб, Иолкага ўзи шоҳ бўлиб олади; Эсоннинг ўғли Ясон ундан ҳокимиятни қайтариб беришни талаб қилади; шунда Пелиас жиянини заррин сурни олиб келиш учун Колхидага юборади (аргонавтлар сафарини эсланг).

Пелион — Фессалияда, Олимпдан ва Оссадан йироқ бўлмаган тоғ.

Пелопоннес — Болқон ярим оролининг жанубидаги ярим орол.

Пенелопа — Икарийнинг қизи, Одиссейнинг хотини.

Пера — Нелейнинг қизи, Несторнинг синглиси. Соҳибқаромат Мелампнинг укаси Биант унга уйланмоқчи бўлади, лекин Нелей: «қизимни Филакия шоҳи Ификлнинг сигирлари подасини менга ҳайдаб келган одамгагина турмушга бераман», деб эълон қилади. Меламп бу ишни бажариб укасини Перага уйлантиради.

Персефона — Зевс билан Деметранинг қизи. Уни Аид ўғирлаб кетиб ўзига хотин қилиб олади; теран ғамга ботган Деметра қизини қидириб бутун ер юзини кезиб чиқади; бу пайтда экинзорларда ҳеч нима унмайди. Бу аҳволни кўрган Зевс Деметрага тасалли бериш учун, бундан буён Персефона ярим йил Олимпда, ярим йил Аидда яшайди, деган қарорга келади. Персефона ҳақидаги ривоятни табиатнинг қишда ўлиб, баҳорда жонланиши рамзи деса бўлади.

Пилос — Нестор давлатининг пойтахти. Пелопоннеснинг жануби-ғарбидаги денгиз соҳилига жойлашган шаҳар.

Пирей — Телемах билан Пилосга бориб келган унинг энг яқин дўсти.

Пирифлегетон — Аид салтанатида олов дарёси.

Пирифой — Фессалияда яшаган афсонавий халқ — лапифларнинг шоҳи. Тесейнинг дўсти ва сафдоши. Унинг никоҳ тўйида маст бўлиб қолган кентаврлар лапиф аёлларига ташланиб, уларни ўғирламоқчи бўладилар. Бу ҳол лапифлар билан кентаврлар ўртасида мудҳиш қонли жанг бошланишига сабаб бўлади. Кейин Пирифой Персефонани ўғирлаб чиқиш ниятида дўсти Тесей билан биргаликда Аид салтанатига тушади, лекин бу иккала қаҳрамон ҳам у ерда Аид таклиф қилган ноёб курсиларга ўтириб, уларга ёпишиб қоладилар. Аид дарвозасида пойлоқчилик қилиб турган уч бошли кўппак Церберни ўғирлаб чиқиш учун бу ўликлар салтанатига тушган Геракл Тесейни озод қилади, аммо Пирифой ноёб курсига ёпишганча Аидда қолиб кетади.

Писистрат — Несторнинг кенжа ўғли.

Пифий — илон Пифонни ўлдирган Аполлоннинг лақаби. Илон ўлдирилган жой — Делфада Пифий ибодатхонаси бўлган.

Полиб — Менелай хотини Елена билан жаҳонгашталиқ қилиб юрганида, уларни ўз уйида меҳмон қилган мисрлик бой.

Поликтор — Итаканинг энг қадимги қаҳрамони.

Полифейд – Меламп авлодидан бўлган башоратгўй.

Полуфем – циклоп; Посейдон билан санам Фоосанинг ўғли; Одиссей унинг кўзини кўр қилади.

Понтоной – Феаклар шаҳридаги жарчи.

Посейдон – денгизлар тангриси, Крон билан Реянинг ўғли, Зевснинг акаси; лақаби зилзилакор.

Приам – Троя шоҳи, пири бадавлат қария, эллик ўғил ва эллик қизнинг отаси; Парис, Гектор, Деифоб, Кассандра шулар жумласидан.

Прокрида – Афинанинг энг биринчи шоҳи Ерехтейнинг қизи, овчи Кефалнинг хотини; Кефал уни бехосдан ўлдириб қўяди.

Протей – ўз қиёфасини ўзгартириш лаёқатига эга бўлган соҳибқаромат денгиз қарияси.

Псира – Эгей денгизида кичик бир орол.

Радамант – Зевс билан Европанинг ўғли, Миноснинг акаси; у соҳибадолат бўлгани учун, ўлганидан кейин тангрилар унга мангу масъуд ҳаёт ато этадилар ва марҳумларни суд қилиш ҳуқуқини берадилар.

Ретра – Итакадаги кўрфаз.

Рея – Уран – Осмон билан Гея – Ернинг қизи, Кроннинг синглиси ва хотини.

Салмоней – Фессалия шоҳи, Эолнинг ўғли, Тиронинг отаси. У ўзини тангри Зевс қилиб кўрсатиш учун жангаробада юриб, машъалларни чақмоқ қилиб кўрсатишга, тунукани чалиб момақалдироқ овозини беришга урунади. Бу қилмиши учун Зевс уни ўлдиради.

Самос – Кичик Осиё яқинидаги орол; бу ерда Герага сизинганлар.

Санамлар – табиат кучини гавдалантирувчи майда илоҳалар. Улар ўрмонларда (дриадалар), тоғларда (ореадалар), жилғалар ва дарёларда (наядалар) яшайдилар. Юнонлар санамларни гўзал навниҳол аёллар қиёфасида тасаввур қилганлар.

Секания (Секанья) – Сицилия.

Секеллар – Сицилиянинг энг қадимги аҳолиси.

Сидон – Финикияда йирик тижорат шаҳри. Сидония – Финикия; Сидонликлар – финикияликлар.

Сизиф – Коринфнинг ҳийлагар, айёр шоҳи; у ҳатто, жонини олгани келган Ажални ҳам занжирбанд қила олган. Тангриларга қарши қилган жиноий ишлари учун уни ер ости салтанатида оғир харсанг тошни тинимсиз равишда тоғ бошига думалатиб олиб чиқишга маҳкум этганларки, ҳар сафар у, энди чўққига етдим, деганида тош яна пастга думалаб тушиб кетаверган.

Синтийлар – Лемнос оролининг афсонавий халқи.

Сира – афсонавий орол.

Скирос – Эгей денгизидаги орол.

Солим тоғлари – Кичик Осиёда солим қабиласи юртидаги тепаликлар.

Спарта – Пелопоннес ярим оролидаги шаҳар, шоҳ Менелайнинг пойтахти.

Стикс — ер ости салтанати Аиддаги дарёлардан бири; тангрилар шу дарё суви ҳаққи қасам ичганлар; бу энг мудҳиш қасам ҳисобланиб, уни бузишга ҳеч бир жонзот ҳам, тангри ҳам журъат эта олмаган.

Суний — Аттика қирғоғидаги бурун.

Схерия — Феак аҳли яшаган орол. Баъзи тадқиқотчилар уни афсонавий орол деб ҳисоблашса, бошқалари уни ҳозирги Корфу оролига қиёс қиладилар.

Сцилла — афсонавий денгиз махлуқи.

Тайгет — Пелопоннесда ўрмон билан қопланган тоғ чўққиси.

Талант — Қадимги Юнонистонда оғирлик ўлчови; кейинчалик кумуш ё олтин таланти пул бирлиги ҳисобланган. Гомер давридаги талантнинг аниқ қиймати бизга маълуммас.

Тантал — Кичик Осиёдаги Сипила (Фригия) шаҳрининг шоҳи, ниҳоятда айёр ва очкўз одам. У тангрилар билан иноқ бўлган ва кўп марта уларнинг зиёфатларида бўлган. Лекин неча марталаб Зевсга қарши жиноятлар қилган: тангрилар тановул қиладиган оби ҳаёт ва хушбўй анбар таомларни ўғирлаган, илоҳий сирларни элга овоза қилган. Бир куни у тангриларнинг қанчалик сезгирлигини синамоқ учун, тановул пайтида уларнинг олдига ўз ўғли Пелопснинг гўштини кўяди. Тангрилар бунни сезиб, болани тирилтирадилар, Тантални эса Аидда абадул-абад азоб чекишга маҳкум этадилар. Пелопс ҳам жинояткорликда отасидан қолишмайди ва тангриларнинг қарғишига учрайди; бу қарғиш оқибатида унинг авлоди ҳаётида қонли фожиалар юз беради: амакиси Атрей билан отаси Фиест бир-бири билан довлашиб қолиб, жиноятга кўл урадилар, улардан кейинги авлод даврида Агамемнон ўлдирилади, яна кейинги босқичда Орест ўз онаси Клитемнестрадан қасос олади.

Тартар — ер ости салтанати Аиднинг энг тубан қатлами; тангрилар у ерга ашаддий душмаларини ҳибс этганлар.

Тарфосликлар — Итаканинг рўпарасидаги Акарнания вилоятининг гарбий соҳилида яшаган қабила.

Телегон («Узоқда туғилган», деган маънони билдиради) — афсунгар санам Цирцея билан Одиссейнинг ўғли; у Одиссей Эя оролидан жўнаб кетганидан кейин туғилган.

Телемах — Одиссей билан Пенелопанинг ўғли. Унинг исми «Узоқда жанг қилувчи» деган маънони билдиради.

Темеса — Жанубий Италиядаги шаҳар.

Тенедос — Троядан унча узоқ бўлмаган кичик бир орол; ахейлар ичига энг жасур йигитлар яширинган улкан ёғоч отни Троя соҳилида пистирмада қолдириб, ёлғондакам чекинишганда шу оролга беркинишган.

Тесей — Худди Геракл сингари кўп жасоратлар кўрсатган, ўз ватанини баҳайбат махлуқлардан ва қароқчилардан тозалаган қудратли паҳлавон. Тесей — Афина шоҳи Эгейнинг хотини Эфра билан Посейдоннинг ўғли ҳисобланган, ўзи ҳам Афинада подшолик қилган.

Тидей — Калидония шоҳи Ойнейнинг ўғли; ўзи Аргос шоҳи бўлган.

Тиндар — Спарта шоҳи, Леданинг эри, Клитемнестра ва Касторнинг отаси.

Тиресий – кўзи кўр машҳур башоратгўй; у Фивада *Эдиннинг* (қаранг) жиноятини фош қилади.

Тиро – Салмонейнинг қизи, Фессалия шоҳи Крефейнинг хотини. У Посейдондан Пелиасни ҳамда Несторнинг отаси Нелейни, ўз эри Крефейдан Эсон, Ферет ва Амифаонларни туққан.

Титанлар – Уран билан Геянинг болалари. Кроннинг оға ва инилари. Зевс ўз отаси Кронни тахтдан ағдарганида, титанлар Кронни ҳимоя қилиб исён кўтардилар, лекин улар ёш тангрилардан мағлубиятга учрайдилар ва ҳаммалари *тартар* (қаранг) қаърига ҳибс этиладилар.

Титий – Ер ўғли, энг даҳшатли баҳайбат зот. У куч ишлатиб Латонани зўрламоқчи бўлганида Аполлон ва Артемида уни ўлдирадилар; Аид даргоҳида у гоят мудҳиш азобларга мубтало бўлади.

Тифон – тонг маъбудаси Эоснинг маҳбуби, Лаомедоннинг ўғли, Приамнинг отаси, Мемноннинг отаси. Эос Тифонни ўғирлаб самога олиб чиқиб кетади ва уни Олимпда боқийликка мушарраф этадилар.

Тринакрия – Сицилиянинг бошқа номи («уч қиррали» деган маънони билдиради). Кейинчалик Гелиоснинг подалари ўтлоғи бўлган афсонавий Тринакия оролини Тринакрияга қиёс қилганлар.

Тритогена – маъбуда Афинанинг номларидан бири; маъноси аниқ эмас.

Троя (Илион) – Кичик Осиёда Скамандр дарёси бўйига жойлашган шаҳар. Шоҳ Приамнинг ўғли Парис Еленани ўғирлаб ота юрти Трояга олиб қочиб келади; бунинг оқибатида иттифоқдош юнон қўшинлари Трояга ҳужум бошлайдилар. Ўн йил давом этган қамалдан сўнг ёғоч от билан қилинган найранг ёрдамида шаҳар забт этилиб вайрон қилинади.

Уран – Осмон тангриси, Гея (Ер)нинг эри, титанларнинг отаси ва оламнинг энг биринчи подшоҳи; уни ўғли Крон тахтдан ағдаради.

Фарос – Ўрта Ер денгизидаги орол; у Мисрнинг қўшниси.

Феа – Элида вилоятида денгиз бўйидаги шаҳар.

Феаклар – Гиперия заминидан Схерияга кўчиб ўтган афсонавий баҳрий масъуд халқ.

Феб – Аполлоннинг диний исми.

Феба – Артемиданинг диний исми.

Федим – Финикия шоҳи.

Федон – феспротлар шоҳи.

Федра – Тесейнинг хотини; у ўзининг ўғай ўғли (Тесейнинг ўғли) Ипполитни яхши кўриб қолади, лекин Ипполит Федранинг муҳаббатини рад қилади; Федра эрига Ипполит устидан тухмат қилади-да ўзини ўзи оседи. Тесей ўғлини қарғаб оқ қилади, бундай ота қарғишига чидай олмаган йигит ўз жонига қасд қилади.

Фемий – итакалик хонанда; Терпийнинг ўғли.

Фемида – одил суд маъбудаси.

Феоклимен – Меламп авлодидан бўлган башоратгўй; у қонли интиқомдан кўрқиб Телемахнинг кемасига чиқади ва у билан бирга Итакага келади.

Фера — Пелопоннесда Пилос билан Спарта ўртасидаги шаҳар. Шу номли шаҳар Фессалияда ҳам бўлган.

Ферет — Фера шаҳрига асос солган одам; Адметнинг отаси.

Феспротлар — Эпирда яшаган юнон қабиласи.

Фессалия — Юнонистоннинг шимоли-шарқидаги вилоят.

Фест — Крит оролидаги шаҳар.

Фетида — денгиз қарияси Нерейнинг қизи, Пелейнинг хотини, Ахиллеснинг онаси; унинг васфи «қумуш оёқ». Фетида билан Пелейнинг никоҳ тўйида столга ташланган низокаш «олтин олма» устида учта маъбуда тортишиб қолади; бунинг оқибатида Троя уруши бошланиб кетади.

Фива — 1) Беотиядаги етти дарвозали шаҳар; 2) Мисрдаги юз дарвозали шаҳар — қадимги Мисрнинг пойтахти, у Нил дарёсининг ўрта оқимида жойлашган.

Фиест — Пилопснинг ўғли, Атрейнинг укаси.

Филакия — Фессалиядаги бир вилоят.

Филамилед — Лесбос оролининг шоҳи. У оролга келган ҳар бир мусофирни ўзи билан муштлашишга мажбур қилган ва то ўзи Одиссейдан енгилмагунча ҳамма келганларни шу йўл билан ўлдираверган.

Филойтий — Одиссейнинг содиқ подачиси.

Филоктет — Троя юришининг қатнашчиларидан бири. Гераклнинг қадрдон дўсти бўлгани учун, унинг камони ва ўқларини ўзига мерос қилиб олган. Ахейлар қўшини Трояга кетаётганида, йўлда Филоктетни илон чақиб олади, оқибат унинг бадани ёмон яра бўлиб, ундан шундай сассиқ ҳид тарқай бошлайдики, лашкарлар уни ҳеч нима унмайдиган тақир Лемнос оролига ташлаб кетадилар. Бу оролда у ов билан шуғулланиб ўн йил кун кечиради. Бироқ, ахейлар, Трояни Гераклнинг камони ва ўқларисиз забт этиб бўлмаслигидан воқиф бўладилар; шунда улар Филоктетни Трояга олиб келиш учун унинг олдига Одиссей билан Неоптолемни юборадилар. Улар ўксиган Филоктетни авраб-савраб Троя бўсағасига бошлаб келадилар. Бу ерда табиб Махаон унинг яраларини даволайди.

Финикия — Ўрта Ер денгизининг шарқий соҳилидаги мамлакат.

Фоас Андремоний — Этолиядаги Калидон шаҳрининг шоҳи, Троя жанги қатнашчиси.

Фооса — санам; у Посейдоннинг маъшуқаси бўлган ва ундан циклоп Полифемни туққан.

Форк — денгиз тангриси, Фоосанинг отаси; Итакадаги Форки кўрфази унга бахшида қилинган.

Фракия — Юнонистоннинг олис шимоли-шарқида Геллеспонт ва Пропонтида (ҳозирги Мармар) денгизлари соҳилидаги катта вилоят.

Фтия — мирмидонларнинг бош шаҳри, Пелей ва Ахиллес салтанатининг пойтахти.

Халкис — Элидадаги шаҳар.

Харибда — денгиз сувини дам ютиб, дам қусувчи махлуқ.

Хариталар — гўзаллик, назокат, шодмонлик маъбудалари, улар уч

нафар бўлиб мангу навниҳол қиёфада тасвирландилар.

Хуос — Эгей денгиздаги орол.

Хитон — юнонларнинг ички либоси: енгсиз калта кўйлак; одатда хитон устидан хламида (калта плашч) ёки хлена (кенг узун плашч) кийганлар. (Жуковский хленани «мантия» деб таржима қилган.)

Хлорида — Нелейнинг хотини, Несторнинг онаси.

Циклоплар — бир кўзли девсифат афсонавий халқ. Бу халқ, Гомерни шарҳловчи олимларнинг ҳисоблашича, Сицилияда яшаган.

Цирцея — Гелиос билан Персанинг қизи, афсунгар санам; у Италия қирғоғига яқин бўлган Эя оролида яшаган.

Эак — Ахиллеснинг бобоси, Пелейнинг отаси, Зевс билан дарё тангриси Асопнинг қизи бўлмиш Эгинанинг ўғли; у ўзининг адолатпарлиги билан машҳур бўлган, шу боис ҳатто тангрилар ҳам ўз мубохасаларини ажрим қилиш учун уни ҳакамлик қилишга чақириб турганлар (қаранг: *мирмидонлар*).

Эвбея — Эгей денгизда катта бир орол; у ўрта Юнонистоннинг шарқий соҳилига яқин жойлашган.

Эвр — шарқ шамоли.

Эгида — эчки терисидан ишланган қалқон («эгида» — эчки тери дегани). Гомер замонида бундай қалқон урфдан қолган бўлиб, фақат тангрилардан Зевс билан Афинага нисбат бериларди.

Эгист — Фиестнинг ўғли; уни Атрей тарбиялаб ўстирган; кейин Атрей уни Фиестни ўлдириш учун зиндонга юборади; ўғил отаси Фиестни билмасди, лекин Фиест ўғлини танийди ва у билан тил бириктириб, Атрейни тахтдан ағдаради. Кейинчалик Фиест Агамемнон билан Менелай томонидан тахтдан ағдарилгач, Эгист қочиб жон сақлаб қолади. Оқибатда у Клитемнестранинг ўйнаши бўлади ва у билан биргаликда Агамемнонни ўлдиради. Аммо ўзи ҳам Орест томонидан қатл этилади.

Эгия — Пелопоннес шимолидаги шаҳар; у ерда тангри Посейдонга атаб қурилган ибодатхона бўлган.

Эдип — Фива шоҳи Лай билан унинг хотини Эпикаста (Иокаста)нинг ўғли. Ўзининг ўз ўғли томонидан ўлдирилишини билган Лай, чақалоқ боласини ўлдиришни буюради. Лекин Эдипни ўлдирмайдилар ва у ватанидан узоқда тарбияланиб камол топади. Эдип ўсмирлик чоғидаёқ, пешонасига ўз отасини ўлдириб, ўз онасига уйланиш ёзилганидан воқиф бўлади. Эдип уни асраб олиб боққан ота-онасини ўзининг туғишган асл ота-онаси деб ҳисоблаб, машъум башоратнинг содир бўлишидан қўрқади ва жаҳонгашталик қилгани уйдан бош олиб чиқиб кетади. У йўлда учраган нотаниш бир чолни тасодифан ўлдириб қўяди, кейин Фивага бориб, у ерда одамларни даҳшатли махлуқ сфинкс балосидан қутқаради. Халқ уни Фивага шоҳ қилиб кўтаради, натижада, у ўлган шоҳнинг бевасига, яъни Лайнинг хотинига уланади. Лекин шаҳар аҳли вабодан ўла бошлайди. Бу вабо шоҳ Лайнинг қотили шу шаҳарда эканлигидан дарак беради. Эдип қотилни қидиришга тушади ва у йўлда тасодифан ўлдириб қўйган чол ўз отаси Лай эканлигини билади. Машъум башорат содир бўлган — Эдип ўз отасини ўлдирган ва туққан онасига уйланган

эди. Эпикаста бундай бадбахтликка чидай олмай, ўзини дорга осадди, Эдип икки кўзини ўйиб ўзини кўр қилади.

Эйдофея – Протейнинг қизи; денгиз маъбудаси.

Элида – Пелопоннес гарбидаги вилоят.

Элада – Юнонистон.

Энипей – Фессалиядаги дарё.

Эол – Шамолларни бошқарувчи кичик рутбадаги тангри.

Эолия – Эол яшайдиган орол; айрим тадқиқотчилар уни Сицилия яқинидаги вулқонли Стромбол оролчасига қиёс қиладилар.

Эос – тонг шафақи маъбудаси. У Гелиоснинг синглиси, Гиперион билан Тейянинг қизи; Эос билан Астрейдан юлдузлар туғилган.

Эпейлар – Элидада яшаган энг қадимги қабила.

Эпеос (Эпей) – ахей лашкарлари сафида жанг қилган санъаткор – уста; у ясаган улкан ёғоч от ёрдамида Троя забт этилган.

Эпикаста (Иокаста) – Эдипнинг онаси ва хотини.

Эпир – Юнонистоннинг шимолидаги вилоят. Жуковский афсонавий мамлакат Апирани «Одиссея»да Эпир деб нотўғри таржима қилган.

Эреб – мудом зулматда бўлган ўлиқлар салтанати – Аид.

Эремблар – осиелик афсонавий халқ.

Эримант – Пелопоннеснинг Аркадиясидаги тоғлар.

Эринийлар – қотилларни таъқиб қилувчи интиқом маъбудалари.

Эрифила – Амфиарайнинг хотини, Алкмеоннинг онаси (қаранг: Алкмеон ва Амфиарай).

Эсон – Тиро билан Крефейнинг ўғли, Пелиас билан Нелейнинг акаси, Ясоннинг отаси. У Иолкос шоҳи бўлган. Кейин Пелиас уни тахтдан ағдарган (қаранг: *Пелиас*).

Этолия – Ўрта Юнонистоннинг гарбидаги вилоят.

Эфиалт. (қаранг: *Отос* ва *Эфиалт*).

Эфиоплар – ривоятларга кўра, «ернинг икки чеккасида», шарқ ва гарбда, Океан соҳилида яшовчи масъуд халқ.

Эфира – Элидадаги шаҳар.

Эт – Океан қизи Перса билан Гелиос (Куёш)нинг ўғли, афсонавий мамлакат Колхиданинг шоҳи; кейинчалик уни Кавказнинг Қора денгиз бўйидаги ери билан муқояса қилганлар. Машҳур заррин сур Этнинг қўл остида бўлган. Аргонавтлар ана шу заррин сурни олгани сафарга чиққанлар.

Эя – Цирцея яшаб турган орол.

Ярдан – Критдаги дарё.

Ясон – маъбуда Деметранинг маҳбуби бўлмиш фоний йигит.

1992–2008 йиллар,

Қибрай

МУНДАРИЖА

Биринчи қўшиқ.....	3
Иккинчи қўшиқ.....	13
Учинчи қўшиқ.....	23
Тўртинчи қўшиқ.....	34
Бешинчи қўшиқ.....	53
Олтинчи қўшиқ.....	64
Еттинчи қўшиқ.....	72
Саккизинчи қўшиқ.....	80
Тўққизинчи қўшиқ.....	93
Ўнинчи қўшиқ.....	106
Ўн биринчи қўшиқ.....	119
Ўн иккинчи қўшиқ.....	134
Ўн учинчи қўшиқ.....	144
Ўн тўртинчи қўшиқ.....	154
Ўн бешинчи қўшиқ.....	166
Ўн олтинчи қўшиқ.....	179
Ўн еттинчи қўшиқ.....	190
Ўн саккизинчи қўшиқ.....	204
Ўн тўққизинчи қўшиқ.....	214
Йигирманчи қўшиқ	228
Йигирма биринчи қўшиқ	237
Йигирма иккинчи қўшиқ.....	247

Йигирма учинчи кўшиқ	259
Йигирма тўртинчи кўшиқ	268
Хотима (<i>Одиссейнинг ўлими</i>)	281
Изоҳлар	283
Достондаги мифологик исмлар ва географик номлар лугати	297

Адабий-бадий нашр

Гомер

ОДИССЕЯ

(Одиссейнинг саргузаштлари)

Қайта нашр

Муҳаррир *Илҳом Зойиров*
Бадий муҳаррир *Шухрат Мирфайёзов*
Техник муҳаррир *Екатерина Корягина*
Мусаҳҳиҳ *Фотима Ортиқова*
Компьютерда саҳифаловчи *Сурайё Раҳмедова*

Нашриёт лицензия рақами АИ № 154. 14. 08. 09.
Босишга 2016 йил 1 февралда рухсат этилди.
Бичими 60x100¹/₁₆. Таймс гарнитураси. Офсет босма.
22,20 шартли босма тобоқ. 22,18 нашр тобоғи.
Адади 500 нусха. 173 рақамли буюртма.
Баҳоси шартнома асосида.

Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигининг
Фафур Гулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйида чоп этилди.
100128. Тошкент. Лабзак кўчаси, 86.

Телефон: (371) 241-25-24, 241-48-62, 241-83-29

Факс: (371) 241-82-69

www.gglit.uz

info@gglit.uz

Гомер.

Одиссея (Одиссейнинг саргузаштлари)/Гомер; таржимон К. Мирмухамедов. — Тошкент: Гафур Фулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи, 2016. — 320 б.

1. Мирмухамедов, Қодир (тарж.)

Турли даврларда яратилган тадқиқотларда кўрсатилишича, юнон шоири Гомер милoddан аввалги 12-аср билан 7-аср оралиғида яшаб ўтган. Унинг кўзлари ожиз бўлган ва ўз асарларини бахшилар каби оғзаки айтган. Уларни ким, қачон ёзиб олгани аниқ эмас.

Гомернинг асрлар оша бизгача етиб келган ва ҳамон кўнгилларга ҳайрат уругини сочишда давом этаётган «Одиссея» қаҳрамонлик эпоси юнон мифологияси асосида яратилган. Шу билан бирга, унда фақат шеърлар, афсоналар ва ривоятларгина эмас, реал тарихий воқеалар ҳам акс этган.

УЎК: 821.512.133-1
КБК 84(4Гре)

30300

19

ГОМЕР
ОДИССЕЯ

ISBN 978-9943-03-462-4

9 789943 034624

